

รัฐกับการปฏิบัติทางสังคม: ศึกษากรณีการปฏิวัติลาว

นางสาวบัววร สุกลาแสง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐศาสตร์
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2555
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository(CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

State Social and Revolution: A Case Study of Lao Revolution

Miss Bouavone Souklaseang

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Political Science

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic year 2012

Copyright of Chulalongkorn University

เจ้าเพ็ดชะลาด

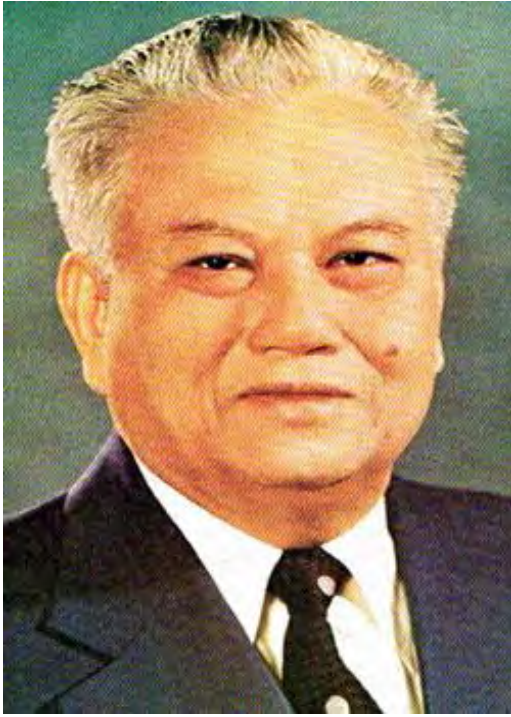
เจ้าสุพานุง

องแก้ว

องกมมะดำ

ไก่ออน พมวิหาน

พุมี่ วงวิจิต

หนุฮัก พุมสะหวัน

คำไต สีพันดอน

เจ้าสีเสหว่างวง

เจ้าสีเสหว่างวัดทะนา

เจ้าสุวันนะพุมมา

เจ้าบุญถัม นະจำปาสัก

ภูมิจันทร์สวรรค์

วังปาว

กองแล ร้อย

ผุย ชะนะนิกอน

หัวข้อวิทยานิพนธ์	รัฐกับการปฏิวัติทางสังคม: ศึกษากรณีการปฏิวัติลาว
โดย	นางสาวบัววร สุกลาแสง
สาขาวิชา	รัฐศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์ ดร. สุรชาติ บำรุงสุข

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. ศุภชัย ยาวะประภา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. อนุสรณ์ ลีम्मณี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุรชาติ บำรุงสุข)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. ไชยวัฒน์ คำชู)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศุภมิตร ปิติพัฒน์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร. สมจิต ประเสริฐศักดิ์)

บัววร สุกลาแสง : รัฐกับการปฏิวัติทางสังคม: ศึกษาการปฏิวัติของลาว. (State and Social Revolution: A Case Study of Lao Revolution) อ. ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์หลัก : รศ. ดร. สุรชาติ บำรุงสุข, 344 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะนำเอาทฤษฎีรัฐกับการปฏิวัติทางสังคมของ Theda Skocpol จากหนังสือเรื่อง States and Social Revolutions : A Comparative Analysis of France, Russia and China มาประยุกต์ใช้ในการอธิบายถึงการปฏิวัติในลาว ตั้งแต่ ค.ศ. 1893-1975 โดยจะทำการศึกษาใน 3 ระดับ คือ ระดับระหว่างประเทศ ระดับรัฐ และระดับปัจเจกบุคคล

จากการศึกษาพบว่า ทฤษฎีรัฐกับการปฏิวัติทางสังคมของ Theda Skocpol ไม่สามารถที่จะใช้อธิบายการปฏิวัติลาวได้ เพราะว่า Skocpol ได้ทำการศึกษาเฉพาะแต่รัฐใหญ่ และทำการศึกษาเพียงระดับรัฐ ซึ่งมีสังคมที่เป็นระบบข้าราชการ-ชาวนา และมีความแตกต่างกับลาวที่สังคมเป็นชาวนา ที่ไม่มีระบบข้าราชการที่เข้มแข็ง

ในระหว่าง ค.ศ. 1893-1954 ลาวเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส และเกิดมีขบวนการเรียกร้องความเป็นเอกราชเพราะได้รับการกดขี่จากชนชั้นผู้ปกครองและเจ้าอาณานิคม ซึ่งแตกต่างกับการอธิบายของ Skocpol ที่ขบวนการปฏิวัติเกิดขึ้นเพราะความแตกแยกของชนชั้น อย่างไรก็ตาม ในช่วงอาณานิคมฝรั่งเศสได้วางระบบข้าราชการที่เข้มแข็งกว่า ขบวนการต่อต้านเป็นอย่างมาก จึงสามารถควบคุมและปราบปรามขบวนการต่อต้านได้ และอีกปัจจัยหนึ่งก็คือการที่ลาวต้องอยู่ในสถานการณ์ของความกดดันระหว่างประเทศ ทำให้รัฐอื่นสามารถเข้ามาแทรกแซงได้ ซึ่งแตกต่างกับประจักษ์การณ์ที่ Skocpol ได้อธิบายไว้ แต่หลังจากปี ค.ศ. 1954 สหรัฐอเมริกาได้เข้าแทรกแซงลาว ผู้นำมีความแตกแยก บางส่วนสนับสนุนสหรัฐอเมริกา และแสวงหาผลประโยชน์จากสหรัฐฯ แต่ก็มีจำนวนหนึ่งได้เข้าร่วมกับขบวนการปฏิวัติ ได้ทำให้ขบวนการปฏิวัติเข้มแข็งยิ่งขึ้น จนสามารถจัดตั้งองค์กรทางการเมืองและมีเขตปกครองของตนเองได้ และประสบผลสำเร็จในการปฏิวัติลาวในปี ค.ศ. 1975

สาขาวิชารัฐศาสตร์..... รายนามผู้นิพนธ์.....
ปีการศึกษา 2555..... อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

5181518624 : MAJOR POLITICAL SCIENCE

KEYWORDS : STATE / SOCIAL REVOLUTION / LAOS / 1893-1975 /

BOUAVONE SOUKLASEANG : STATE AND AND SOCIAL REVOLUTION: A
CASE STUDY OF LAOS REVOLUTION.

ADVISOR : ASSOC. PROF. SURACHART BAMRUNGSUK Ph.D., pp.

This thesis tries to apply the theory of social revolution be Theda Skocpol to the Laotian Revolution (1893-1975). The analysis is based on three levels: international, state, and individual level.

The research find out that Skocpol's theory cannot explain the Laotian Revolution because she emphasize not only on strong-states but also on state-level. These state were peasant-bureaucratic societies which were different from the Laotian condition.

The Laotian was weak and intervened by foreign power. From 1893-1954 the country was colonized by France. In this period, there were revolution movement because of conflict among elites and of colonial exploitation. These conditions were different from Skocpol's theory.

After 1954, the United States of America decided to intervene to Laos. The country was divided politically; some elites supported the U.S. because they could get benefit from the U.S. However some elites decided to join the revolution movement; they demanded independence for the country .

In this period, the conflict spread out and the country was torn out by war. This condition helped to support the revolution movement to mobilize popular support among the people. Until 1975 the revolution movement succeeded.

Field of Study : Political Science..... Student's Signature .....

Academic Year: 2012..... Advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “รัฐกับการปฏิวัติทางสังคม: กรณีศึกษาการปฏิวัติลาว” นี้ คงจะไม่สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีถ้าปราศจากความช่วยเหลือและให้ความอนุเคราะห์และตรวจแก้จากรองศาสตราจารย์ ดร. สุรชาติ บำรุงสุข อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ศาสตราจารย์ ดร. อนุสรณ์ ลีมนณี ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ศาสตราจารย์ ดร. ไชยวัฒน์ คำชู ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศุภมิตร ปิติพัฒน์ ดร. สมจิต ประเสริฐศักดิ์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้เอาใจใส่ให้แนวทาง ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ให้คำปรึกษา ตลอดจนสละเวลาให้แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดียิ่งตลอดมา

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ โครงการความร่วมมือทางวิชาการลาว-ไทย รวมถึงองค์กรเกี่ยวของทั้งลาวและไทย ที่อนุเคราะห์ทุนให้ข้าพเจ้าได้มีโอกาสมาศึกษาต่อที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแห่งนี้อีกครั้งหนึ่ง ขอขอบคุณคณาจารย์ที่อยู่ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และนอกจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทุกท่านที่ได้กรุณาประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัย ในขณะที่ข้าพเจ้าศึกษาในสถาบันแห่งนี้ ขอขอบคุณนางบุบผา เคนวงดาลา อธิบดีกรมเลขาธิการสำนักนายกรัฐมนตรีที่ได้อนุเคราะห์ให้ข้อมูลและแปลเอกสารที่เป็นภาษาเวียดนาม ขอขอบคุณโครงการร่วมมือของสองห้องว่าการรัฐบาลลาว-เวียดนามที่ได้ให้โอกาสข้าพเจ้าได้ไปเก็บข้อมูลที่เวียดนามถึงสองครั้ง ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่กระทรวงป้องกันประเทศลาว ห้องสมุดกระทรวงป้องกันความสงบ หอพิพิธภัณฑสถานไกสอน พมวิหาน ห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักวิทยทรัพยากรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ให้ข้อมูลและอำนวยความสะดวกทุกอย่างในระยะที่ข้าพเจ้าได้ทำการเก็บทำข้อมูลเพื่อทำการวิจัยนี้ ขอขอบคุณนางเวียงสมัย พันวงสาที่ได้ช่วยแปลเอกสารที่เป็นภาษาฝรั่งเศสที่ข้าพเจ้าได้รับมา ขอขอบคุณนางสาวกุลนันทน์ คันธิก และนายศิบตี นพประเสริฐ และเพื่อนชาวไทยที่ได้ให้ความช่วยเหลือ และตรวจแก้ภาษาไทย ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมถึงเพื่อนมิตรชาวไทยทุกคนที่ให้คำปรึกษา และกำลังใจแก่ข้าพเจ้าตลอดมา

เหนืออื่นใด การทำวิจัยครั้งนี้ไม่สามารถสำเร็จลงได้ ถ้าปราศจากกำลังใจจากครอบครัวของผู้ทำวิจัย อันได้แก่นางสุดทา สุกลาแสง ผู้เป็นมารดา พร้อมด้วยญาติมิตรสหายทุกคนที่พำนักอยู่ ณ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ช่วยให้กำลังใจแก่ผู้ทำวิจัยตลอดมา

ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณท่านที่เอ่ยนามและไม่ได้เอ่ยนามทุกท่านมา ณ โอกาสนี้ด้วย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฏ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของสภาพปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.3 คำถามการวิจัย.....	4
1.4 สมมติฐาน.....	4
1.5 สำนวนวรรณกรรม.....	5
1.6 ทฤษฎีหรือแนวคิด.....	10
1.7 ระเบียบวิธีวิจัย.....	23
1.8 ขอบเขตการศึกษา.....	24
1.9 การนำเสนอ.....	25
บทที่ 2 ขบวนการต่อต้านของชาวลาวต่อการปกครองของฝรั่งเศส.....	29
2.1 การขยายอำนาจของจักรวรรดินิยมฝรั่งเศส.....	31
2.2 ราชอาณาจักรลาวภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส.....	38
2.2.1 สภาพด้านการเมือง-การปกครอง.....	39
2.2.2 การสร้างกงจักรการปกครองท้องถิ่นเป็นผู้รับใช้.....	44
2.2.3 สภาพด้านเศรษฐกิจ.....	53
2.2.4 สภาพด้านวัฒนธรรมสังคม.....	60
2.3 ขบวนการต่อต้านของชาวลาว.....	63
2.3.1 ขบวนการต่อต้านภายใต้การนำพาของพ่อกะตวด.....	64

2.3.2	ขบวนการต่อต้านภายใต้การนำพาขององแก้วและองกมมะดำ.	69
2.3.3	ขบวนการต่อต้านของเผ่าลื้อ เมืองสิง.....	79
2.3.4	ขบวนการต่อต้านภายใต้การนำพาของเจ้าวันนะพุม เมืองอุ แขวงฝ่งสาลี.....	79
2.3.5	ขบวนการต่อต้านของประชาชนแขวงซำเหนือ.....	80
2.3.6	ขบวนการต่อต้านภายใต้การนำพาขององแสน แขวงฝ่งสาลี....	81
2.3.7	ขบวนการต่อต้านของชนเผ่าม้ง ภายใต้การนำพาของเจ้าฟ้า ปาใจ.....	83
2.3.8	ขบวนการต่อต้านของประชาชนเวียงจันทน์ ภายใต้การนำพา ของนายคูคำ.....	85
บทที่ 3 การสร้างตั้งรัฐบาลลาวอิสระ.....		88
3.1	การขยายอำนาจของญี่ปุ่น.....	88
3.1.1	การขยายอำนาจของญี่ปุ่นในเอเชีย.....	88
3.1.2	ญี่ปุ่นดำเนินการคุกคามอินโดจีน.....	98
3.2	การขยายตัวของพรรคอินโดจีนเข้าสู่ลาว.....	104
3.2.1	แนวคิดการปฏิวัติที่รัสเซียเข้าสู่อินโดจีน.....	104
3.2.2	การขยายตัวของพรรคอินโดจีนในลาว.....	110
3.3	ลาวภายใต้การปกครองญี่ปุ่น-ฝรั่งเศส.....	112
3.3.1	สภาพด้านการเมือง.....	113
3.3.2	ความแตกแยกระหว่างชนชั้นนำ.....	114
3.4	ญี่ปุ่นแพ้สงคราม.....	119
3.5	กระบวนการสร้างตั้งรัฐบาลลาวอิสระ.....	120
3.5.1	ขบวนการทางสังคม.....	120
3.5.2	กองกำลังต่อต้านที่เมืองท่าแขก.....	121
3.5.3	การประกาศสร้างตั้งรัฐบาลลาวอิสระ.....	128
3.6	การเคลื่อนไหวของคณะลาวเป็นลาวที่หลวงพระบาง.....	130
3.7	สามพี่น้องเพื่อความเป็นเอกราชของชาติ.....	134
3.7.1	แนวคิดของเจ้าเพ็ดชะลาดกับความเป็นเอกราชของชาติ.....	137
3.7.2	แนวคิดของเจ้าสุวันนะพุมมากับทำที่นิยมตะวันตกและความ เป็นกลาง.....	144
3.7.3	เจ้าสุพานูงกับความเป็นเอกราช.....	145

บทที่ 4	การสร้างตั้งรัฐบาลลาวต่อต้าน การถอนตัวออกจากอินโดจีน	
	ของฝรั่งเศส	148
4.1	ฝรั่งเศสบุกเข้าปกครองลาวอีกครั้ง.....	149
4.2	ราชอาณาจักรลาวภายใต้ฝรั่งเศส.....	154
4.3	การเกิดขึ้นของผู้รับใช้คนใหม่.....	157
4.4	การเคลื่อนไหวของรัฐบาลลาวอิสระพลัดถิ่น ที่ราชอาณาจักรไทย.....	159
4.4.1	ความขัดแย้งของชนชั้นนำในคณะรัฐบาลลาวพลัดถิ่นในไทย....	161
4.5	การขยายตัวของขบวนการต่อต้าน.....	163
4.4.1	การสร้างฐานที่มั่น ของกองกำลังต่อต้าน.....	165
4.6	ฝรั่งเศสแพ้สงครามที่เดียนเบียนฟู 1954.....	170
4.7	สนธิสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1954.....	172
บทที่ 5	การสร้างตั้งรัฐบาลลาวต่อต้าน การถอนตัวออกจากอินโดจีนของ	
	ฝรั่งเศส (ค.ศ. 1954-1975).....	176
5.1	การขยายอำนาจของสหรัฐฯ สู่อเอเชีย.....	178
5.2	การแทรกแซงของสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรในลาว.....	184
5.2.1	ความแตกแยกทางด้านการเมือง.....	189
5.2.1.1	ฝ่ายรัฐบาลราชอาณาจักรโคมติ่ฝ่ายประเทศลาว	190
5.2.1.2	ความขัดแย้งภายในรัฐบาลราชอาณาจักร.....	192
5.3	การตั้งองค์กรทางการเมืองของฝ่ายประเทศลาวหลังข้อตกลงเจนีวา 1954.	193
5.3.1	การสร้างตั้งพรรคประชาชนลาว.....	193
5.3.2	การก่อตั้งแนวลาวยุติธรรม (6 มกราคม ค.ศ. 1956).....	197
5.4	ความล้มเหลวของการจัดตั้งรัฐบาลผสม ครั้งที่หนึ่ง (ค.ศ. 1957).....	199
5.4.1	การเคลื่อนไหวของผู้นำแนวลาวยุติธรรมเพื่อออกจากที่คุมขัง....	211
5.4.2	การรัฐประหารของกองแล วันที่ 9 สิงหาคม ค.ศ. 1960.....	214
5.4.3	ฝ่ายขวามุขโคมติ่รัฐบาลเจ้าสุวัณนะพูมา ค.ศ. 1960.....	219
5.4.3.1	การรวมกำลังกองแลกับฝ่ายแนวลาวยุติธรรม.....	220
5.4.3.2	การบุกยึดเวียงจันทน์ของฝ่ายกุมิ่.....	228
5.4.4	เขียงขวางที่มั่นของฝ่ายปฏิวัติ.....	230
5.4.5	ความพยายามของสหรัฐฯ ในการดึงเอาเจ้าสุวัณนะพูมา	
	ออกมาจากฝ่ายแนวลาวยุติธรรม.....	233
5.5	ความล้มเหลวของการจัดตั้งรัฐบาลผสม ครั้งที่สอง (ค.ศ. 1962).....	237

5.5.1 ลาวหลังความตกลงเจนีวา ค.ศ. 1962.....	241
5.5.2 การสร้างกองกำลังของฝ่ายราชอาณาจักรลาวโดยการ ช่วยเหลือของสหรัฐฯ.....	243
5.6 ความล้มเหลวในการสร้างตั้งรัฐบาลผสม ครั้งที่สาม (ค.ศ. 1974).....	249
5.6.1 การโดดเดี่ยวและปราบปรามฝ่ายแนวลาวยุติ.....	249
5.6.2 การเจรจาของทั้งสองฝ่าย.....	268
5.7 การสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ค.ศ. 1975.....	272
บทที่ 6 สรุป.....	279
รายการอ้างอิง.....	291
ภาคผนวก.....	306
ภาคผนวก ก สัญญาระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศส วันที่ 15 มกราคม ค.ศ. 1896.....	307
ภาคผนวก ข ข้อตกลงเกี่ยวกับปัญหาอินโดจีน ที่กรุงเจนีวา ค.ศ. 1954.....	309
ภาคผนวก ค ปฏิญญาการตกลงที่กรุงเจนีวา ค.ศ. 1954.....	319
ภาคผนวก ง โครงการการเมือง 12 ข้อ ของพรรคประชาชนลาว ค.ศ. 1955...	322
ภาคผนวก จ โครงการการเมืองของแนวลาวยุติ ค.ศ. 1955.....	324
ภาคผนวก ฉ ข้อตกลงระหว่างเจ้าสุวัณนะพุมมา กับเจ้าสุพานวง วันที่ 22 ตุลาคม ค.ศ. 1954.....	325
ภาคผนวก ช แถลงการณ์ของ “คณะปฏิวัติ” นำโดยเจ้าบุญอุ้ม นะจำปาสัก วันที่ 10 กันยายน ค.ศ. 1960.....	326
ภาคผนวก ซ รายนามรัฐบาลผสมราชอาณาจักรลาว ค.ศ. 1962.....	328
ภาคผนวก ฌ ปฏิญญาว่าด้วยความเป็นกลางของลาว ของสนที่สัญญาลง เจนีวา ค.ศ. 1962	329
ภาคผนวก ญ แผนที่กำลังของสหรัฐฯ ในการรบลาวเซ็น ค.ศ. 1971.....	335
ภาคผนวก ฎ สัญญาว่าเกี่ยวกับการฟื้นฟูสันติภาพและการและปฏิบัติความ ถูกต้อง-ปรองดองชาติ ค.ศ. 1973.....	336
ภาคผนวก ฏ สารสละราชสมบัติของเจ้ามหาชีวิตลาว ค.ศ. 1975.....	343
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	344

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1 สาเหตุที่ก่อให้เกิดการปฏิวัติในฝรั่งเศส รัสเซีย และจีน.....	16
ตารางที่ 5.1 งบประมาณการช่วยเหลือของสหรัฐฯ ให้แก่รัฐบาลเวียงจันทน์ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1954-1975.....	188

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนวาดทฤษฎีของเรตา สคอกโพล.....	10
2	แผนวาดกรอบความคิดที่ผู้วิจัยนำมาใช้ปรากฏการณ์ปฏิวัติในลาว.....	22
3	นักสำรวจแม่น้ำโขงชาวฝรั่งเศสนายองรี มูโอ.....	32
4	ทีมนักสำรวจแม่น้ำโขงชาวฝรั่งเศส นายดูดาร์ต เดอ ลาเกร และนายฟรานซิส การ์นิเยร์.....	32
5	คอนพะเพ็งที่อยู่ตอนใต้ของลาว.....	32
6	บรรดาเกาะแก่งที่อยู่ตามแม่น้ำโขงทำให้คณะสำรวจชาวฝรั่งเศสเดินทางสำรวจแม่น้ำโขงด้วยความยากลำบาก สุดท้ายการสำรวจแม่น้ำโขงเพื่อเป็นเส้นทางเข้าสู่จีนตอนใต้ต้องล้มเลิกไป.....	33
7	นายออกุสต์ ปาวี นักสำรวจแม่น้ำโขงชาวฝรั่งเศส.....	35
8	พระราชวังที่หลวงพระบาง ในปี ค.ศ. 1910.....	46
9	เจ้าอุ่นคำ.....	48
10	เจ้าสีกะลินและเจ้าบุญคง.....	49
11	การสร้างถนนในราชอาณาจักรลาวในปี ค.ศ. 1900.....	56
12	เส้นทางรถไฟสายแรกของลาว.....	61
13	องแก้ว และองกมมะด้า.....	69
14	พระราชวังที่หลวงพระบางในปัจจุบัน.....	114
15	เจ้าสีสะหว่างวง และเจ้าเพ็ดชะลาด.....	115
16	แผนวาดแสดงวงศ์ตระกูลเจ้าเพ็ดชะลาด.....	136
17	เจ้าเพ็ดชะลาด.....	137
18	เจ้าเพ็ดชะลาดถ่ายรูปพร้อมกับแกนนำฝ่ายปะเทดลาว ค.ศ. 1957.....	143
19	เจ้าเพ็ดชะลาดเดินทางไปเยี่ยมเจ้าสุพานวงที่ซาเหนือ ค.ศ. 1957.....	143
20	เจ้าสุวันนะพุมมา.....	144
21	เจ้าสุพานวง.....	145
22	ทหารฝรั่งเศสกำลังนำศพของชาวเมืองท่าแขกทิ้งลงบ่อน้ำ.....	152
23	นายกรัฐมนตรีฝูย ชะนะนิคอน กล่าวคำปราศรัยในพิธีถำมอบอำนาจจากฝรั่งเศสให้แก่ราชอาณาจักรลาว ค.ศ. 1950.....	156
24	พิธีเซ็นสัญญามิตรภาพระหว่างฝรั่งเศสและลาว ค.ศ. 1953.....	157
25	เจ้าสีสะหว่าง วัดทะนา และเจ้าบุญอู่ม นะจำปาสัก.....	138

ภาพที่		หน้า
26	เจ้าเพ็ชชะลาด เจ้าสุวันนะพุมมา และเจ้าสุพานวง.....	161
27	ทหารกองทัพลาวอิสระ.....	167
28	คณะรัฐบาลลาวต่อต้าน ค.ศ. 1950.....	169
29	นายไถสอน พมวิหานอ่านรายงานการประกาศตั้งพรรคประชาชนลาว ค.ศ. 1955.....	197
30	กษัตริย์ราชอาณาจักรลาวกับประธานาธิบดีสหรัฐฯ นายดีไวท์ ดี ไอ เซนฮาว.....	199
31	เอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ประจำลาวมอบเงินให้นายกรัฐมนตรีกระต่าย ค.ศ. 1955.....	200
32	พิธีเซ็นข้อตกลงร่วมระหว่างเจ้าสุวันนะพุมมา กับเจ้าสุพานวง ค.ศ. 1957.....	202
33	รัฐบาลผสมแห่งราชอาณาจักรลาว ค.ศ. 1957.....	204
34	เจ้าสุวันนะพุมมา และคณะเดินทางไปพบประธานาธิบดีสหรัฐฯ ไอเซน ฮาว ค.ศ. 1958.....	205
35	การประชุมหนุ่มของกองแล ในวันรัฐประหารเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1960..	214
36	เจ้าสีสะหว่าง วัดทะนา และประธานาธิบดีเคนเนดี.....	228
37	เจ้าสุวันนะพุมมา และกองแล ค.ศ. 1961.....	231
38	นายพลสิงกะโป และกองแล.....	232
39	การเซ็นสัญญาที่ชุกริก ในวันที่ 22 มิถุนายน ค.ศ. 1961.....	237
40	พิธีเซ็นสัญญาพร้อมสองแขวงที่มั่นฝายแนวลาวฯ กับรัฐบาลเป็นกลาง วันที่ 3 พฤศจิกายน ค.ศ. 1961.....	240
41	เจ้าบุญอ๋ม เจ้าสุวันนะพุมมา และเจ้าสุพานวง หลังเซ็นสัญญาร่วมสาม ฝ่าย ค.ศ. 1963.....	242
42	กองแลและนายพลภูมี หน่อสะหวัน ที่หินเห็บ ค.ศ. 1961.....	250
43	เจ้าสุวันนะพุมมาพบกับประธานาธิบดีสหรัฐฯ นายจอห์นสัน.....	255
44	นายหนูฮัก พุมสะหวัน และนายพูนสีปะเส็ด ร่วมกับทหารฝ่ายแนวลาว วางแผนสู้รบ ที่ทุ่งไหหิน.....	262
45	กองกำลังแนวลาวรักชาติกำลังฝึกแอบวิธีการนำใช้อาวุธพื้นเมืองเพื่อ วางกับดักกับฝ่ายตรงข้าม.....	263
46	เจ้าสีสะหว่างวัดทะนาและเจ้าสุพานวง ที่หลวงพระบาง.....	272

ภาพที่		หน้า
47	กองกำลังประชาชนกำลังเคลื่อนไหวก้าวเข้าสู่ตัวเมืองปากเซ เพื่อ สนับสนุนให้แก่การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง ค.ศ. 1975.....	275
48	เจ้าสุวัณพะพุมมาอ่านคำประกาศลาออกจากตำแหน่ง ค.ศ. 1975.....	276
49	คณะรัฐบาลชุดแรกของ ส. ป. ป. ลาว ค.ศ. 1975.....	276

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของสภาพปัญหา

ส่วนใหญ่ของการอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองทั้งในแง่ของกรอบความคิดและมุมมอง มักจะอิงอยู่กับแนวคิด 2 ประการ คือ หนึ่งคือแนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้าง (structure) และสองคือแนวคิดเกี่ยวกับการกระทำ (action or agency)¹ อย่างไรก็ตามก็ยังมีนักวิชาการที่ตั้งคำถามกับการอธิบายปรากฏการณ์ที่ใช้เพียงแต่แนวคิดใดแนวคิดหนึ่งเท่านั้น ว่าจะอธิบายพฤติกรรมหรือปรากฏการณ์ทางการเมืองอย่างไร อธิบายในแง่ของผลที่เกิดจากเจตนา และการกระทำของผู้แสดงพฤติกรรม หรือผู้กระทำในขณะนั้น หรืออธิบายจากโครงสร้างความสัมพันธ์ที่ผู้กระทำมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ นอกจากนั้นการอธิบายแต่เพียงเท่านั้นเพียงพอหรือไม่² ดังนั้น ในเมื่อการปฏิบัติเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง ถ้าจะใช้เพียงการอธิบายแบบโครงสร้างรัฐนิยมดังเช่นผลงานของ เธดา สคอกโพล (Theda Skocpol) อาจจะไม่เพียงพอ เพราะว่าในโครงสร้างรัฐหรือโครงสร้างสังคมอื่นใดก็ตามย่อมมีลักษณะขัดแย้งและขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ในตัวเองและในขณะเดียวกันคนซึ่งเป็นผู้กระทำการทางสังคมใดหนึ่งนั้น ก็ย่อมมีอิสระที่จะเลือกทำการ กล่าวคือ ในแนวโน้มของโครงสร้างกว้างๆ ของประวัติศาสตร์ที่คอยจำกัดควบคุมการกระทำของมนุษย์อยู่นั้น ยังมีที่ว่างให้แก่เสรีภาพในการเลือกกระทำการทางการเมืองอันเป็นปัจจัยที่นำไปสู่ ความสำเร็จ และล้มเหลวของมนุษย์³ ดังนั้นผู้ศึกษาเห็นว่าการศึกษารูปแบบโครงสร้างรัฐนิยมของ สคอกโพลนั้นได้ช่วยให้เราเข้าใจกระบวนการและผลลัพธ์ของการปฏิบัติได้ส่วนหนึ่ง แต่ถ้าเราเสริมข้อบกพร่องนั้นด้วยการศึกษาที่เน้นผู้กระทำ โดยให้นำหน้ากับปัจจัย

---

¹ อนุสรณ์ ลี้มณี, การอธิบายกับการวิเคราะห์ทางการเมือง: ข้อพิจารณาเบื้องต้นในเชิงปรัชญาสังคมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพฯ: โครงการผลิตตำราและเอกสารการสอน คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 98-99.

² Colin Hay, "Structure and Agency," in *Theory and Methods in Political Science*, David Marsh and Gerry Stoker (ed.) (New York: St. Martin's Press, 1995), pp. 189-206.

³ เกษียร เตชะพีระ, "วิพากษ์ทฤษฎีโครงสร้างรัฐนิยมของเธดา สคอกโพล," *รัฐศาสตร์สาร*, ฉบับพิเศษ ครอบรอบ 12 ปี: ปรัชญาและความคิด, หน้า 428-429.

ทางวัฒนธรรมและอุดมการณ์ ก็จะสามารถอธิบายถึงการเกิดขึ้นของกระบวนการปฏิวัติ และผลลัพธ์ของการปฏิวัติได้ และมีแต่ทำเช่นนี้เท่านั้นจึงจะสามารถศึกษาเข้าใจการปฏิวัติด้วยทฤษฎีทางประวัติศาสตร์ได้อย่างครบถ้วน⁴ อย่างไรก็ตามการจะอธิบายปรากฏการณ์ของการปฏิวัติทางสังคมนี้ โดยเฉพาะการปฏิวัติทางสังคมของประเทศโลกที่สาม ถ้าจะศึกษาเพียงแต่ในระดับโครงสร้างรัฐ และตัวปัจเจกบุคคล ก็อาจไม่เพียงพอให้แก่การอธิบายได้เพราะเราต้องคำนึงถึงปัจจัยของโครงสร้างระหว่างประเทศด้วย และการปฏิวัติในที่นี้ หมายถึง การปฏิวัติทางสังคม (Social Revolution) ซึ่งไม่ใช่เพียงแต่การยึดอำนาจจากรัฐ แต่ยังรวมถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจทั้งของรัฐและโครงสร้างอำนาจทางสังคมด้วย ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง

เมื่อก้าวถึงการศึกษาดังสาเหตุ และผลของปฏิวัติแล้ว โดยทั่วไปได้มีการจัดแบ่งทฤษฎีของการปฏิวัติออกเป็น 2 แบบด้วยกัน คือ แบบแรก คือทฤษฎีที่ให้ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีของการยึดอำนาจรัฐ และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจรัฐ เช่น ทฤษฎีว่าด้วยรัฐและการปฏิวัติของเลนิน ทฤษฎีการปฏิวัติของเหมา เป็นต้น ส่วนแบบที่สองคือทฤษฎีที่ให้คำอธิบายที่มีลักษณะทั่วไปเกี่ยวกับการปฏิวัติที่เกิดขึ้น เช่น ที่มาของสาเหตุหรือเงื่อนไขความสำเร็จของการปฏิวัติ เช่น ทฤษฎีว่าด้วยรัฐกับการปฏิวัติทางสังคมของ Theda Skocpol เป็นต้น

ในการศึกษานี้ ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะนำทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิวัติในแบบที่สอง คือการนำเอาทฤษฎีที่ใช้อธิบายถึงลักษณะทั่วไปของการปฏิวัติมาอธิบายกรณีการปฏิวัติในลาวเบื้องต้นขบวนการปฏิวัติลาวเกิดขึ้นในลักษณะกระจัดกระจาย และผู้ทำการปฏิวัติส่วนมากก็จะเป็นเจ้าของกิจการที่ต้องการทวงสิทธิ์ในการปกครองตนเอง อย่างเช่น ขบวนการต่อสู้ของบรรดาเจ้าก๊ก เจ้าเหล่าที่อยู่ตามสองฝั่งแม่น้ำโขงในยุคที่ราชอาณาจักรล้านช้างตกเป็นเมืองช่วย* ให้แก่

---

*เมืองช่วยหมายถึง เป็นเมืองที่ให้การช่วยเหลือตามที่ผู้ในเมืองแม่บอกให้ช่วย ไม่ว่าจะเป็นแรงงานหรือสิ่งของ

⁴ เกษียร เตชะพีระ, อ้างแล้ว, หน้า 423.

สยามก็มีอยู่ทั่วไป⁵ หรือแม้แต่หลังจากการตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสหลังจากปี ค.ศ. 1893 เป็นต้นมา ขบวนการเรียกร้องสิทธิในการปกครองตนเองของประชาชนทั้งสองฟากแม่น้ำโขงก็ยังคงมีอยู่ให้เห็น เช่น ขบวนการต่อสู้ของผู้มีบุญ หรือที่เรียกว่า “กบฏผู้มีบุญ” ซึ่งเริ่มขึ้นที่เมืองเขมราฐจากนั้นจึงแพร่ขยายออกไปสู่ท้องถิ่นอื่นๆ ทำให้ทางฝั่งซ้ายและทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงเกิดการลุกฮือของขบวนการผู้มีบุญเป็นจำนวนมาก⁶ และถึงแม้ว่าขบวนการดังกล่าวจะถูกรปราบปรามจากกบฏการปกครอง แต่ขบวนการต่อสู้ของประชาชนลาวเหล่านี้ก็ยังคงได้รับการสืบทอดตลอดมา (ที่บอกว่าสืบทอดตลอดมาในที่นี้หมายถึงขบวนการต่อสู้ดังกล่าวได้รับการถ่ายทอดจากพ่อสู่ลูก สู่หลาน ถึงพ่อจะตายไปในระยะของการต่อสู้ แต่ลูกหลานพี่น้องก็ยังคงดำเนินการต่อสู้ตลอดมา) ไม่ว่าจะเป็นการต่อต้านการปกครองของฝรั่งเศส หรือต่อต้านการแทรกแซงของสหรัฐอเมริกา ซึ่งกว่าจะประสบผลสำเร็จได้ก็นับเวลาได้หลายทศวรรษ ดังนั้นถ้าจะยกเอากรณีการปฏิวัติในลาวซึ่งมีทั้งสาเหตุของการเกิด ขบวนการต่อต้านที่ประสบความล้มเหลวและขบวนการต่อต้านที่ประสบผลสำเร็จ นับจากปี ค.ศ. 1893 ถึง ค.ศ. 1975 โดยผู้วิจัยจะสร้างกรอบเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ปฏิวัติในลาวด้วยการนำเอาทฤษฎีการปฏิวัติทางสังคมของ สคอกโพล บวกกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในลาว มาสร้างเป็นกรอบในการอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าว

สคอกโพลได้กล่าวถึงการเกิดการปฏิวัติทางสังคมเอาไว้ว่า เนื่องจากโครงสร้างรัฐเกิดความอ่อนแอ อันเกิดมาจากการที่เจ้าหน้าที่รัฐต้องการที่จะปฏิรูปประเทศ ให้มีความเข้มแข็ง เพราะเห็นว่ารัฐอื่นมีความเข้มแข็งกว่าอาจเป็นภัยคุกคามแก่ตน ทำให้รัฐต้องตกอยู่ในสถานการณ์ของความขัดแย้งระหว่างประเทศ แต่นโยบายที่วางออกมากลับสร้างความไม่พอใจแก่ชนชั้นเจ้าที่ดินที่เป็นชนชั้นที่มีบทบาทต่อเศรษฐกิจ ซึ่งนำไปสู่การเกิดวิกฤตการณ์ทาง

---

⁵ สุเมต โยชิสาม, ปะชวัดສາດລາວ (ດຶກດຳບັນເຖີງປັດຈຸບັນ) (ວຽງຈັນ: ໂຮງພິມແຫ່ງລັດ, 2000), ໜ້າ 577-579. (สุเมต โยชิสาม, ประวัติศาสตร์ลาว (ดึกดำบรรพ์ถึงปัจจุบัน) (เวียงจันทน์: โรงพิมพ์แห่งรัฐ, 2000), หน้า 577-579.)

⁶ พูมิ วิจิตร, ปะເທດລາວແລະການຕໍ່ສູ້ມີໄຊຂອງປະຊາຊົນລາວຕ້ານລັດທິລ່າເມືອງຂຶ້ນແບບໃໝ່ຂອງອາເມລິກາ (ຂຳເໜືອ: ແນວລາວຮັກຊາດ, 1968), ໜ້າ 40-63. (พุมิ วิจิตร, ประเทศลาวและการต่อสู้มีชัยของประชาชนลาวต้านลัทธิล่าเมืองขึ้นแบบใหม่ของอเมริกา (ซาเหินือ: ลาวรักชาติ, ค.ศ.1968), หน้า 40-63.)

การเงิน และเศรษฐกิจ ทำให้ระบอบเก่าล่มสลาย ในขณะเดียวกันนั้น ระบบข้าราชการที่เคยควบคุมชาวนาที่อาศัยอยู่ชนบทก็อ่อนแอไปด้วย ในเวลานี้ชาวนาได้มีการรวมตัวกัน และก่อตัวเป็นขบวนการปฏิวัติขึ้น และจากโครงสร้างของรัฐและโครงสร้างทางสังคมดังกล่าวนี้จะเป็นเงื่อนไขที่สูงงอมทำให้การปฏิวัติเกิดและประสบความสำเร็จได้⁷

กรณีการปฏิวัติของลาวมีความน่าสนใจอยู่ที่ว่า สคอกโพลได้ใช้ทฤษฎีดังกล่าว ทำการศึกษาแต่ประเทศใหญ่ มีขบวนการสร้างรัฐที่ยาวนานและเป็นรัฐที่มีความเข้มแข็ง เช่น ฝรั่งเศส รัสเซีย และจีน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำเอาทฤษฎีดังกล่าวมาศึกษาในกรณีของประเทศเล็กๆ อย่างลาว ซึ่งการศึกษานอกจากจะเป็นการทดสอบว่าทฤษฎีนี้จะสามารถอธิบายการปฏิวัติในลาวได้หรือไม่แล้ว ก็ยังสามารถเห็นได้ส่วนที่สคอกโพลได้ละเลยไป

1.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาถึงความล้มเหลวของการสร้างรัฐของรัฐบาลราชอาณาจักรลาว
- 2) เพื่อศึกษาถึงการเกิดขึ้นของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว
- 3) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ทำให้ขบวนการปฏิวัติลาว ภายใต้การนำพาของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว สามารถปฏิวัติเพื่อเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง ในปี ค.ศ. 1975 ได้สำเร็จ

1.3 คำถามการวิจัย

เพราะอะไรรัฐบาลราชอาณาจักรลาวจึงล่มสลาย

1.4 สมมติฐาน

อำนาจและการแทรกแซงของจักรวรรดินิยม และรัฐเพื่อนบ้าน ทำให้โครงสร้างอำนาจรัฐของลาวก่อนการปฏิวัติขาดความชอบธรรม และไม่เป็นเอกภาพ ไม่สามารถรับมือกับการต่อต้านของขบวนการปะเทดลาวที่เป็นผู้นำการปฏิวัติของมวลชนได้

---

⁷ Ibid, pp. 3-40.

1.5 สำนวนวรรณกรรม

1.5.1 งานเขียนเกี่ยวกับการปฏิวัติทางสังคม

เมื่อพิจารณาถึงการเกิดขึ้นและผลได้รับของการปฏิวัติ ในผ่านมาก็มีหลายสำนักที่พยายามจะใช้กรอบความคิดและวิธีการศึกษาของตนเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าว ในนี้ Goldstone แบ่งช่วงการศึกษาการปฏิวัติออกเป็นยุค (generation) ยุคแรก (first generation) เป็นการศึกษาในช่วง ค.ศ. 1900-1940 การศึกษาของยุคแรกนี้จะเน้นการศึกษาถึงรูปแบบที่พบในการปฏิวัติแต่ยังไม่มีมุมมองทฤษฎีในการศึกษา ซึ่งจะเห็นในงานเขียนของ LeBon, Ellwood, Sorokin, Edwards, Lederer, Pettee, และ Brinto ต่อมาในยุคที่สองจะอยู่ในช่วง ค.ศ. 1940-1975 แต่ก็ยังมีอิทธิพลต่อการศึกษาในปัจจุบัน โดยนักเขียนในยุคนี้จะมี Davies, Gurr, Johnson, Smelser, Huntington, and Tilly ซึ่งส่วนมากจะนำใช้ทฤษฎีจิตวิทยา psychology (cognitive psychology and frustration aggression theory), สังคมวิทยา sociology (structural-functionalist theory) และ รัฐศาสตร์ political science (the pluralist theory of interest-group competition และในยุคที่สาม จะเริ่มจาก ค.ศ. 1975 เป็นต้นมา และจะพบได้จากงานเขียนของ Paige, Trimberger, Skocpol, and Eisenstad ซึ่งงานเขียนในยุคนี้นอกจากจะพยายามอธิบายถึงสาเหตุของการปฏิวัติแล้วยังพยายามที่จะอธิบายถึงผลที่ตามมาอีกด้วย⁸ แต่จากงานเขียนเรื่อง State and Social Revolutions: A comparative Analysis of France, Russia and China ของเธดา สคอกโพล⁹ ได้กล่าวถึงการปฏิวัติทางสังคมเอาไว้ว่าการปฏิวัติเกิดเพราะความต้องการปฏิรูปประเทศของเจ้าหน้าที่รัฐที่เห็นว่าประเทศอื่นมีกำลังเหนือตนและเป็นภัยคุกคามแก่ตน แต่ว่านโยบายที่ออกมากลับสร้างความไม่พอใจต่อเจ้าหน้าที่ดินซึ่งเป็นชนชั้นที่บทบาทสำคัญทางด้านเศรษฐกิจต่อต้าน จากการต่อต้านดังกล่าวทำให้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินและเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลให้ระบอบเก่าต้องล่มสลายไป ในขณะที่พวกชนวนาที่อยู่ชนบทก็เป็นอิสระจากระบบการปกครองเก่า ได้รวมตัวกันเพื่อต่อต้าน และเกิดเป็นขบวนการปฏิวัติขึ้น สคอกโพลได้ทำการวิเคราะห์ในระบอบรัฐ โดยศึกษาที่โครงสร้างรัฐ และโครงสร้างสังคมว่าได้สร้างเงื่อนไขที่สุกงอมทำให้การปฏิวัติเกิดขึ้นอย่างไร แต่อย่างไรก็

⁸ Jact A. goldstone "theories of revolution: the third generation," *World Politics*, Vol. 32, No. 3 (Apr., 1980), pp. 440. [online]. 11 April 2011. Available from <http://www.jstor.org/stable/2010111>.

⁹ Theda Skocpol, *Ibid*.

ตามการมองผลของการปฏิวัติว่าจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวอย่างไรนั้น จะมองเพียงแค่โครงสร้างรัฐก็คงจะไม่เพียงพอ แต่เรายังต้องคำนึงถึงปัจจัยของโครงสร้างระหว่างประเทศด้วย หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือบทบาทของประเทศมหาอำนาจที่ได้เอื้อให้แก่ความล้มเหลวหรือความสำเร็จของการปฏิวัติอย่างไร ดังในงานเขียนที่ชื่อว่า “การปฏิวัติของชิลี” ของกองบรรณาธิการสังคมศาสตร์ปริทัศน์¹⁰ ที่กล่าวถึงบทบาทของสหรัฐฯ ที่ได้มีส่วนส่งเสริมให้ทหารและตำรวจของชิลีทำการปฏิวัติรัฐบาลของอัลเลนเด ไม่ว่าจะเป็นการกดดันทางด้านเศรษฐกิจและให้การช่วยเหลือแก่ทหารและตำรวจของชิลี นอกจากนี้ในงานเขียน เรื่อง “สรรนิพนธ์โฮจิมินห์ นักขับไล่อเมริกาผู้ยิ่งใหญ่” ของวารินทร์ และปารวดี วรุณจิต¹¹ ก็ได้กล่าวถึงบทบาทของฝรั่งเศส และสหรัฐฯ ที่ต้องการจะเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ในเวียดนาม โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลเวียดนามเองและกดขี่ขูดรีดประชาชนเวียดนาม จนทำให้ประชาชนเวียดนามต้องทำการปฏิวัติเพื่อโค่นล้มรัฐบาลตนเอง เพื่อขับไล่ประเทศมหาอำนาจเหล่านั้น หรืออาจเป็นเพราะสคอกโพลทำการศึกษาเฉพาะแค่ในประเทศใหญ่ ที่มีวิวัฒนาการของการสร้างรัฐที่ยาวนานแล้ว สร้างระบบข้าราชการที่เข้มแข็ง และมีระบบเศรษฐกิจที่มั่นคง ถึงแม้ว่าในระหว่างของการเกิดปฏิวัตินั้นระบบเหล่านั้นจะอ่อนลงก็ตาม จากความเข้มแข็งของโครงสร้างภายในประเทศที่สคอกโพลทำการศึกษา สคอกโพลไม่เห็นถึงผลกระทบของโครงสร้างระหว่างประเทศต่อการปฏิวัติภายในประเทศนั้นๆ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพูดถึงการปฏิวัติเรายังไม่อาจจะปฏิเสธได้ถึงพลังของอุดมการณ์ที่เป็นตัวผลักดันผู้นำการปฏิวัติ แล้วยิ่งถ้าหากอธิบายถึงปรากฏการณ์การปฏิวัติของประเทศเล็กๆ อย่างลาวแล้ว การจะไม่ศึกษาถึงหน่วยการวิเคราะห์ทั้งสามระดับ ได้แก่ โครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศ โครงสร้างรัฐ และตัวผู้กระทำการก็คงจะไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ของการปฏิวัติในลาวได้อย่างครอบคลุม ดังในงานเขียนที่ชื่อว่า “การปฏิวัติของจีน” ในโครงการหนังสือเล่ม ของกองบรรณาธิการสังคมศาสตร์ปริทัศน์¹² ได้กล่าวถึงแนวคิดของเหมา เจ๋อ ตุง เกี่ยวกับการคิดค้นทฤษฎีในแง่ของยุทธศาสตร์ที่จะใช้ในการปฏิวัติ โดยเหมาได้ดัดแปลงทฤษฎีการปฏิวัติของมาร์กซ์ และเลนิน ที่ใช้กำลังกรรมกรเป็นกำลังปฏิวัติ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของจีน ที่มีกำลังชาวนาเป็นจำนวนมาก ดังนั้นเหมาจึงเห็นว่า

¹⁰ สุชาติ สวัสดิ์ศรี (บ.ก.), การปฏิวัติของชิลี (กรุงเทพฯ: สังคมศาสตร์ปริทัศน์, 2516)

¹¹ วารินทร์ สินสูงสุด, ปารวดี วรุณจิต แปลและเรียบเรียง, โฮจิมินห์: นักขับไล่อเมริกาผู้ยิ่งใหญ่ (กรุงเทพฯ: Higher Press, 2546)

¹² สุชาติ สวัสดิ์ศรี (บ.ก.), การปฏิวัติของจีน (กรุงเทพฯ: สังคมศาสตร์ปริทัศน์, 2517)

กำลังของการปฏิวัติจึงต้องเป็นขบวนการของชาวนา โดยเหมาได้สร้างทฤษฎีที่ให้ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีของการยึดอำนาจรัฐที่มีชื่อเสียง ได้แก่ทฤษฎี “ชนบทล้อมเมือง” ด้วยการปลุก กระแสสำนึกและพลังในเขตนอกเมืองให้กระจายกันออกไปและปิดล้อมกำลังในเมืองไว้ โดยมี การสร้างฐานทัพในเขตชนบทต่าง ๆ ไว้ และมียุทธวิธีการโจมตีแบบสงครามกองโจร

1.5.2 งานเขียนเกี่ยวกับการปฏิวัติลาว

งานเขียนของรุ่งมณี ได้กล่าวถึงสงครามปฏิวัติในลาว¹³ ว่าเป็นผลโดยตรงจากการตก เป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส และเป็นเหยื่อแห่งการรุกรานของจักรวรรดินิยมใหม่ (new imperialism) ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งในหนังสือเล่มนี้เราสามารถเห็นได้ถึงอิทธิพลของ ต่างประเทศที่ทำให้เกิดขบวนการปฏิวัติ และเห็นได้ถึงยุทธวิธีที่ผู้นำฝ่ายประเทศลาวเลือกใช้ เพื่อทำการปฏิวัติ สำหรับหน่วยการวิเคราะห์คือเน้นที่ผู้กระทำการเป็นหลักมากเกินไป ไม่ได้ แสดงให้เห็นหน่วยการวิเคราะห์ระดับโครงสร้างไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างทางสังคม โครงสร้างของ รัฐที่การปฏิวัติกำลังดำเนินการอยู่ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การปฏิวัติสำเร็จได้ กล่าวคือการทำ จะปฏิวัติได้สำเร็จนั้นถ้าหากว่าโครงสร้างไม่อ่อนแอก็คงไม่สามารถที่จะประสบผลสำเร็จได้ไม่ว่า จะเป็นสภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำต้องพึ่งพาการช่วยเหลือจากต่างชาติ สภาพสังคมเสื่อมโทรม ประชาชนถูกกดขี่ขูดรีดจากรัฐบาล ชนชั้นนำที่มีส่วนในการกำหนดนโยบายเกิดความขัดแย้งกัน ก็ตาม ซึ่งในส่วนที่ขาดหายไปจากหนังสือเล่มนี้เราจะสามารถเห็นได้จากงานของ Nina S. Adams and Alfred W. McCoy¹⁴ ที่ได้กล่าวถึงการปฏิวัติลาวว่าเกิดขึ้นเพราะความขัดแย้งทาง การเมืองภายในตัวผู้นำและยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นเมื่อสหรัฐฯ ได้เข้ามาแทรกแซง จากหนังสือ เล่มดังกล่าวเห็นได้ถึงความอ่อนแอของโครงสร้างรัฐอันเกิดมาจากความขัดแย้งของตัวผู้นำที่ สามารถนำไปสู่การเกิดการปฏิวัติได้ ในงานชิ้นนี้ผู้เขียนได้ใช้การวิเคราะห์ในระดับโครงสร้าง อำนาจระหว่างประเทศ (international) และโครงสร้างอำนาจภายในรัฐเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ ของการปฏิวัติในลาว ซึ่งทำให้เห็นภาพของผลกระทบของโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศต่อ ประเทศลาว ที่มีสหรัฐฯ ซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจ และมีบทบาทในการควบคุมลาว ผลจาก ความขัดแย้งภายในของกลุ่มผู้นำที่ก่อตัวมาก่อนแล้วนั้นยังเพิ่มทวีความรุนแรงขึ้น อันนำไปสู่

¹³ รุ่งมณี, สงครามปฏิวัติในลาว (กรุงเทพฯ: เติลิตไท, 2519).

¹⁴ Nina S. Adams and Alfred W. McCoy, Laos: War and Revolution (New York: Harper and Row, 1970).

การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือความขัดแย้งทางการเมืองภายใน เป็นสาเหตุทำให้เกิดการปฏิวัติได้ และความขัดแย้งนี้จะยิ่งเพิ่มทวีความรุนแรงมากขึ้นเมื่อมีการ แทรกแซงจากต่างประเทศ อย่างไรก็ตามการปฏิวัติจะสำเร็จได้นั้น ก็ยังขึ้นอยู่กับสถานะของ โครงสร้างระหว่างประเทศ เพราะสถานะของโครงสร้างระหว่างประเทศเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วน ผลักดันให้การปฏิวัติเกิดขึ้นได้ ดังที่ไกสอน พมวิหาน อดีตผู้นำลาวได้กล่าวถึงปัจจัยของ สถานการณ์ของโลกโดยเฉพาะการปฏิวัติของสหภาพโซเวียต ที่นำโดยเลนิน ในปี ค.ศ. 1917 ที่ ทำการปฏิวัติได้สำเร็จ ได้เป็นสิ่งกระตุ้นให้ขบวนการต่อต้านชาวลาวมีความมั่นใจต่อการ ปฏิวัติชาติมากยิ่งขึ้น ดังนายไกสอน พมวิหาน อดีตผู้นำลาวได้กล่าวไว้ว่า

ชัยชนะของมหาปฏิวัติสังคมนิยมเดือนตุลาคม ได้ไขเส้นทางปลดปล่อยให้แก่บรรดา ประชาชาติที่ถูกกดขี่ขูดรีด และสังหารของยุคสมัยได้มาสู่ขบวนการต่อสู้รักชาติของประชา-ชนเรา¹⁵

แต่ความสำเร็จนั้นนอกจากจะมีปัจจัยจากภายนอกแล้ว ยังรวมถึงปัจจัยภายในอันได้แก่ โครงสร้างภายในรัฐ นอกจากนี้ตัวผู้นำการปฏิวัติเองก็มีส่วนสำคัญ เพราะถึงแม้จะมีปัจจัย ภายนอกและปัจจัยภายในที่เอื้อต่อความสำเร็จของการปฏิวัติแล้วก็ตาม แต่ถ้าหากตัวผู้นำการ ปฏิวัติไม่รู้จักปรับใช้ยุทธศาสตร์ในการต่อสู้ก็จะทำให้การปฏิวัติล้มเหลวได้ ดังในงานเขียนของ Geoffrey C. Gunn ที่ชื่อว่า *Rebellion in Laos: Peasant and Politics in a Colonial Backwater*¹⁶ ได้กล่าวถึงการเกิดขบวนการต่อต้านของชนเผ่าต่างๆ ที่ล้มเหลวในลาวในยุคที่ตก เป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส Gunn ได้ใช้วิธีการศึกษาแบบระบบโลก ที่เกี่ยวพันถึงอุดมการณ์ ของชนเผ่าต่างๆ ในประเทศอาณานิคมที่มีการปกครองแบบศักดินา เขาแสดงให้เห็นว่าระบบ โลกซึ่งมีฝรั่งเศสเป็นประเทศล่าอาณานิคมนั้นมีอำนาจมหาศาล โดยมีลาวเป็นอาณานิคม ซึ่ง ศักดินาในประเทศให้การสนับสนุน และร่วมมือกันกดขี่ขูดรีดประชาชน บรรดาเผ่าต่างๆ จึงได้ ลุกขึ้นต่อต้าน แต่ก็ต้องประสบความล้มเหลว เพราะในระบอบที่ลาวตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส

¹⁵ ไกสอน พมวิหาน, *บางบิดรฐมตีบตี และบางบันขาทูงูวกับ ขิดขาทูใหม่ຂອງການປະຕິວັດ ลาว*, ค.ศ. 1979 ตีพิมพ์เพื่อเฉลิมฉลองวันสร้างตั้งพรรคประชาชนปฏิวัติลาวครบรอบ 24 ปี, หน้า 74. (ไกสอน พมวิหาน, บางบทเรียนต้นตอ และบางปัญหาเกี่ยวกับทิศทางใหม่ของการปฏิวัติลาว, ค.ศ. 1979 ตีพิมพ์เพื่อเฉลิมฉลองวันสร้างตั้งพรรคประชาชนปฏิวัติลาวครบรอบ 24 ปี, หน้า 74.)

¹⁶ Geoffrey C. Gunn, *Rebellion in Laos: Peasant and Politics in a Colonial Backwater* (Boulder: Westview Press, 1990)

นั้น ฝรั่งเศสเป็นจักรวรรดินิยมที่เข้มแข็ง ส่วนการปกครองภายในลาว ฝรั่งเศสก็วางแผนการปกครองที่เข้มงวดโดยได้รับความร่วมมือจากศักดินาลาวจำนวนหนึ่ง ถึงแม้ว่าชนเผ่าต่างๆ จะมีอุดมการณ์อันแรงกล้าในการต่อสู้แต่ก็ไม่สามารถดำเนินการให้สำเร็จได้ เนื่องจากโครงสร้างระหว่างประเทศและโครงสร้างภายในประเทศไม่เอื้ออำนวย (มีการปกครองที่เข้มแข็งจากระบอบศักดินา)

นอกจากนี้ การต่อสู้ของเผ่าต่างๆ ยังเป็นแบบกระจัดกระจาย ไม่สามารถจะรวมตัวกันเป็นกำลังที่แข็งแกร่งในการต่อสู้กับอำนาจรัฐได้ และจากประสบการณ์ความล้มเหลวของการต่อต้านของบรรดาเผ่าต่างๆ ในยุคเป็นอาณานิคมนี้เอง ผู้นำการปฏิวัติลาวจึงได้นำเอาความพ่ายแพ้มาเป็นบทเรียนเพื่อประยุกต์ใช้ในการปฏิวัติของตนในต่อมา

อย่างไรก็ตามยังมีงานอีกชิ้นเรื่อง North Vietnam and the Pathet Lao: Partners in the Struggle for Laos ของ Paul F. Langer and Joseph J. Zasloff¹⁷ ได้กล่าวถึงความต้องการที่จะครอบครองลาวของเวียดนาม ดังนั้นเวียดนามจึงได้ช่วยเหลือขบวนการปฏิวัติลาวให้ทำการปฏิวัติสำเร็จ ผู้วิจัยเห็นว่า Langer and Joseph J. Zasloff ได้ใช้แนวการวิเคราะห์แบบโครงสร้างอำนาจในระบบระหว่างประเทศ โดยมองว่าเวียดนามเป็นเสมือนประเทศล่าอาณานิคมแบบใหม่ โดยมีลาวเป็นประเทศอาณานิคมใหม่ (neocolonialist) แต่แนวการวิเคราะห์ในรูปแบบดังกล่าวก็ทำให้เห็นแค่เพียงบทบาทของเวียดนามเท่านั้น แต่สิ่งที่สำคัญคือตัวผู้นำลาวเองต่างหากที่มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจที่จะเลือกว่าควรจะมีมือกับใครหรือทำสงครามต่อต้านใคร โดยมีอุดมการณ์ของบรรดาผู้นำเหล่านั้นเป็นตัวกำหนด ดังในคำพูดของพุมิ วงวิจิต อดีตผู้นำลาวที่ได้กล่าวไว้ในบันทึกความทรงจำของตนเองว่า “พวกเราทำการปฏิวัติเพราะมีความรักชาติ เกลียดซึ่งพวกศักดินา และพวกล่าเมืองขึ้นฝรั่งเศสมาเป็นเวลานานแล้ว”¹⁸ หรือการที่ผู้นำฝ่ายประเทศลาวเลือกที่จะร่วมมือกับเวียดนามเหนือเพราะมีลักษณะบางอย่างร่วมกัน เช่น มีศัตรูเดียวกันคือฝรั่งเศสที่เป็นเจ้าอาณานิคมและกดขี่ขูดรีดตนเองอยู่ ซึ่งมีอุดมการณ์อัน

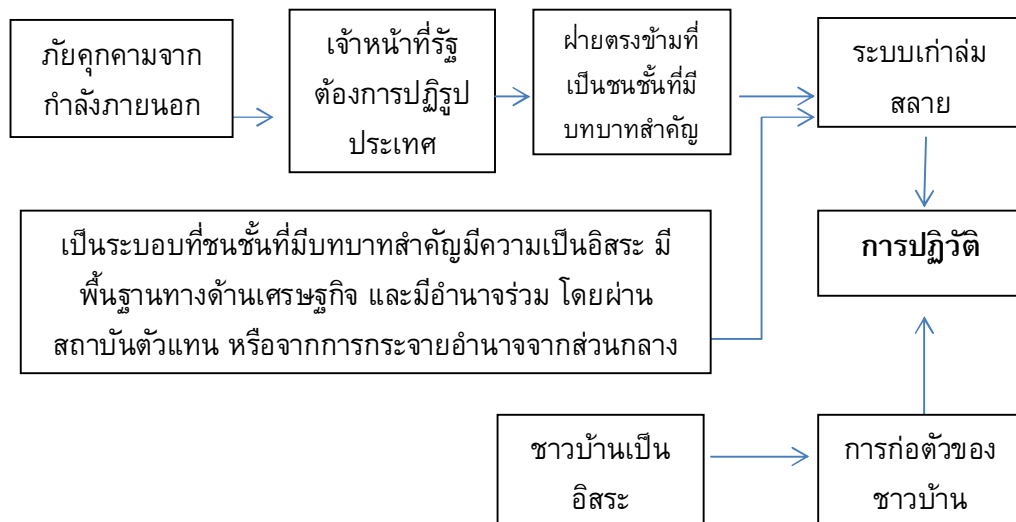
¹⁷ Paul F. Langer and Joseph J. Zasloff, North Vietnam and the Pathet Lao: partners in the struggle for Laos (Cambridge, Mass.: Harvard University, 1970)

¹⁸ พุมิ วงวิจิต, ในความทรงจำของพุมิ วงวิจิต, พิษณุ จันทรวิทัน (แปล) (กรุงเทพฯ: บริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป จำกัด มหาชน, 2546), หน้า 73.

เดียวกันก็คือปลดปล่อยตนเองให้ออกจากการปกครองของเจ้าอาณานิคม และผลงานที่แสดงถึงการร่วมมือกันของประเทลาวและไทยเพื่อทำการต่อสู้โดยมีลักษณะเฉพาะร่วมกันยังได้แสดงออกในงานที่ชื่อว่า การเมืองสองฝั่งโขง ของ ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์¹⁹ ที่เห็นว่าการรวมกลุ่มทางการเมืองของ ส.ส. อีสาน พ.ศ. 2476-2494 เป็นความรู้สึกถึงการเป็นภูมิภาคนิยมโดยมีเชื้อสายลาวเหมือนกัน ซึ่งในระยะดังกล่าว ส.ส. อีสานก็ได้ให้ความช่วยเหลือต่อขบวนการปฏิวัติลาว²⁰

1.6 ทฤษฎี หรือแนวคิด

จากการสำรวจวรรณกรรมที่ผ่านมา ผู้วิจัยสามารถสรุปแนวคิดการปฏิวัติทางสังคมของเรตา สคอกโพล (Theda Skocpol)²¹ ได้ดังนี้

สคอกโพลมองว่าเนื่องจากเจ้าหน้าที่รัฐเห็นว่าตนเองมีภัยคุกคามจากประเทศอื่น อันเนื่องมาจากพวกเขามีกองกำลังที่เข้มแข็งกว่า ดังนั้นเจ้าหน้าที่รัฐจึงต้องการปฏิรูปรัฐตน และ

¹⁹ ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์, การเมืองสองฝั่งโขง (กรุงเทพฯ: มติชน, 2546)

²⁰ อุดร วงษ์ทับทิม, ปรีดี พนมยงค์ กับขบวนการกู้เอกราชในลาว (ม.ป.ท.: เรือนแก้วการพิมพ์, 2543)

²¹ Theda Skocpol, op. cit.

นำไปสู่การเกิดเป็นความขัดแย้งระหว่างประเทศ แต่นโยบายที่ออกมาขัดกับชนชั้นนำที่มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้ชนชั้นนำที่มีบทบาทสำคัญนี้ใช้อำนาจขัดขวางนโยบายดังกล่าว จากการขัดขวางของชนชั้นที่มีบทบาทสำคัญนี้ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินและเศรษฐกิจ ส่งผลให้ระบอบเก่า (old regimes) ล่มสลาย และในขณะเดียวกันก็เกิดช่องว่างทางอำนาจในชนบท ชาวบ้านได้เป็นอิสระจากการปกครองในระบอบเก่า ได้รวมตัวกันต่อต้าน ซึ่งพลวัตของการต่อต้านนี้ได้ทำให้ขบวนการทางการเมืองขยายตัวไปสู่การปฏิวัติทางสังคม²² ขณะเดียวกันชนชั้นนำกลุ่มใหม่ที่ทำกรปฏิวัติก็ใช้กลไกทางการจัดตั้งและอุดมการณ์ของตนระดมความสนับสนุนจากมวลชนเมืองและสร้างโครงสร้างรัฐขึ้นใหม่²³ ความสำเร็จของการปฏิวัติได้ก่อให้เกิดระบอบใหม่ และผลของการเกิดระบอบใหม่นี้ส่งผลให้รัฐสามารถที่จะแข่งขันในเวทีการเมืองสากลได้มากขึ้นด้วย²⁴

สกอกโพลได้กล่าวว่า การปฏิวัติเป็นผลเมื่อการต่อต้านของชาวนาเป็นการต่อต้านความอ่อนแอของรัฐโดยผ่านความกดดันของการแข่งขันจากรัฐคู่แข่งภายนอกและการขัดขวางภายในโดยเจ้าที่ดินที่พยายามที่จะดึงดูตรายได้ของตน สกอกโพลได้สร้างตัวแสดงรัฐและสถาบันเป็นศูนย์กลางของการศึกษา และได้ล้มล้างทฤษฎีมาร์กซ์ด้วยการปฏิเสธถึงความเป็นอิสระของรัฐและแนวคิดที่ว่าด้วยพฤติกรรมด้วยการเน้นศึกษาที่การกบฏและการปฏิวัติ สกอกโพลได้เสนอมุมมองโครงสร้างและการรวมศูนย์อำนาจรัฐว่าการปฏิวัติไม่ใช่การกระทำที่มีจุดมุ่งหมายของการปฏิวัติ แต่การปฏิวัติเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง (ruler) กับเจ้าที่ดิน (landed upper class) และเจ้าที่ดินกับชาวนา (peasant)²⁵

สกอกโพลได้ทำการศึกษาถึงโครงสร้างรัฐ โดยเฉพาะบทบาทของชนชั้นนำ และโครงสร้างทางสังคม ที่เขาเรียกว่าเป็นสังคมชาวนา (agrarian) ได้เป็นเงื่อนไขอันดับแรกให้แกการเกิดขึ้นของการปฏิวัติ โดยสกอกโพลได้ทำการศึกษาใน 6 ประเทศ ได้แก่ ฝรั่งเศส รัสเซีย

²² Ibid., pp. 112-117.

²³ Ibid., pp. 161-169.

²⁴ Ibid., pp. 285-286.

²⁵ Gerardo L. Munck and Richard Snyder, Passion, Craft, and Method in Comparative Politics (Baltimore : Johns Hopkins University Press, 2007), p. 649.

จีน รัสเซีย อังกฤษ และญี่ปุ่น ซึ่งในนั้นสามประเทศแรกเกิดการปฏิวัติ และสามประเทศหลังไม่ได้เกิด

ซึ่งชนชั้นที่เป็นพื้นฐานที่สำคัญในระบอบเก่านี้คือชนชั้นเจ้าที่ดิน ที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชาวนา และความสัมพันธ์นั้นจะยังได้รับการพัฒนาขึ้นโดยผ่านความมั่งคั่งทางพาณิชย์ ซึ่งในที่สุดชนชั้นเจ้าที่ดินก็สามารถควบคุมทางการค้าและอุตสาหกรรม และในสิ่งที่ทำให้รัฐจักรวรรดิและชนชั้นเจ้าที่ดินเป็นพันธมิตรร่วมกันก็คือการควบคุมและขูดรีดผลประโยชน์จากชนชั้นชาวนา ในเมื่อการเกษตรเป็นพื้นฐานที่สำคัญให้รัฐจักรวรรดิ และด้วยมีจำนวนชาวนาเป็นอัตราส่วนมากของพลเมือง²⁶ สคอกโพลจึงเรียกรัฐจักรวรรดินิยมเหล่านี้ว่าเป็นรัฐชาวนา (agrarian states)²⁷ และมีสังคมที่สคอกโพลเรียกว่าเป็น “agrarian-bureaucratic” Societies ในปรากฏการณ์การปฏิวัติทั้ง 3 เกิดขึ้นเพราะรัฐทั้งสามอยู่ระหว่างวิกฤตการณ์ความขัดแย้งระหว่างประเทศ บวกกับสถานการณ์โครงสร้างภายใน ทำให้เกิดหลาย ๆ เหตุการณ์ร่วมกัน คือ 1) ระบอบเก่าขาดความสามารถของการรวมศูนย์ระบบการทำงานของรัฐ 2) มีการต่อต้านจากชนชั้นล่างอย่างกว้างขวาง ซึ่งส่วนมากจะเป็นชาวนา และ 3) มีการเข้าร่วมของผู้นำทางการเมืองจำนวนมากทำให้อำนาจของการปฏิวัติเข้มแข็งขึ้น²⁸

สคอกโพลยอมรับว่าในระบอบเก่านี้ ทั้งสามประเทศ ได้แก่ฝรั่งเศส รัสเซีย และจีนล้วนเป็นรัฐจักรวรรดิ (imperial states) ที่มีกษัตริย์มีอำนาจเด็ดขาด (autocratic monarchies) และเป็นผู้ที่ชำระไว้ซึ่งระเบียบภายในรัฐ (internal order) และแข่งขันกับรัฐคู่แข่งภายนอก (external foes) ในรัฐจักรวรรดิทั้งสาม ได้แก่ รัฐจักรวรรดิของราชวงศ์บูร์บองของฝรั่งเศส ราชวงศ์โรมานอฟของรัสเซีย และราชวงศ์แมนจูของจีน ตั้งอยู่บนพื้นฐานการเกษตรขนาดใหญ่ ซึ่งขึ้นอยู่กับ การถือครองที่ดินและการแบ่งผลประโยชน์ทางการเกษตรระหว่างครอบครัวชาวนาจำนวนมากกับชนชั้นเจ้าที่ดิน²⁹ และแน่นอนเมื่อทั้งรัฐจักรวรรดิและชนชั้นเจ้าที่ดินเป็นพันธมิตรกันในการขูดรีดผลประโยชน์จากชาวนา ดังนั้นทั้งสองก็ย่อมเกิดการแข่งขันกันเพื่อควบคุมกำลังพลของ

²⁶ Ibid., p. 54, 68, 82.

²⁷ Ibid., pp. 47-48.

²⁸ Ibid., p. 41.

²⁹ Ibid., p. 48

ชาวนาและการแบ่งผลประโยชน์จากระบบเศรษฐกิจแบบเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ ซึ่งผลประโยชน์ของกษัตริย์จะได้มาจากการแบ่งผลประโยชน์จากสังคมและการเปิดช่องทางให้สามารถขยายกำลังทางการทหาร และการรวมศูนย์อำนาจในการควบคุมการพัฒนาเศรษฐกิจ และผลประโยชน์พื้นฐานที่เจ้าที่ดินต้องการก็คือการป้องกันการเพิ่มขึ้นของส่วนแบ่งทางด้านผลประโยชน์ให้แก่รัฐ³⁰ ดังนั้นนี่จึงเป็นสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างกษัตริย์กับชนชั้นเจ้าที่ดิน

นอกจากนั้น ปัจจัยที่ทำให้ระบอบเก่าของรัฐจักรวรรดิทั้งสามล่มสลายก็ไม่ได้มีเพียงแต่ปัจจัยภายในอย่างเดียว แต่สคอกโพลยังได้กล่าวถึงปัจจัยภายนอกว่าเป็นเพราะรัฐจักรวรรดิเหล่านั้นต้องพบกับการแข่งขันทางด้านกำลังทางทหารกับรัฐภายนอก ซึ่งจะมีความเข้มแข็งเท่าไรนั้น ก็ขึ้นกับหรือมีการปรับเปลี่ยนตามพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจว่าจะเป็นอุตสาหกรรมทุนนิยม หรือจะเป็นเกษตรกรรมและการค้า ดังนั้นการที่จะปฏิรูปให้รัฐมีศักยภาพที่เข้มแข็งเท่ากับรัฐอื่นนั้นก็ขึ้นกับว่ากษัตริย์จะสามารถระดมทรัพยากรจากสังคมเข้าสู่ขบวนการปฏิรูปได้มากน้อยหรือไม่ และจะสามารถที่ส่งเสริมการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจได้อย่างเพียงพอ โดยเฉพาะการต้องตกอยู่ภายใต้บรรยากาศของความขัดแย้งระหว่างประเทศ และแน่นอนว่าต้องเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองเกิดขึ้นตามมาแน่นอน อันเนื่องมาจากแรงกดดันจากต่างประเทศ และด้วยความสัมพันธ์ทางด้านสถาบันระหว่างกษัตริย์กับบริวารข้างหนึ่ง และอีกข้างหนึ่งคือเศรษฐกิจแบบเกษตรกรรมและชนชั้นเจ้าที่ดินได้ทำให้รัฐจักรวรรดิไม่สามารถที่จะปฏิรูปตนเองเพื่อรับมือกับการแข่งขันหรือการบุกรุกจากต่างประเทศได้ ขณะเดียวกันในระบอบเก่ารัฐจักรวรรดิเองก็ได้รับผลกระทบจากการที่ต้องพ่ายแพ้ในสงครามต่อต้านในหลายครั้ง หรือไม่ก็ถูกโค่นล้มโดยชนชั้นเจ้าที่ดินที่มีอำนาจทางด้านการเมืองที่ต่อต้านกษัตริย์ในการระดมทรัพยากรเพื่อดำเนินการปฏิรูปรัฐ³¹

เมื่อสรุปแล้วในสังคมรูปแบบที่เป็นข้าราชการ-ชาวนา “agrarian-bureaucratic” Societies ที่สคอกโพลกล่าวถึงนี้ ก่อนข้างที่จะมีระบบราชการที่รวมศูนย์ ที่ส่งเสริมให้เจ้าที่ดินมีอำนาจในท้องถิ่น ทำให้พวกที่มีอำนาจในระบบเศรษฐกิจชาวนา (agrarian-economy) สามารถ

³⁰ Ibid., p. 49.

³¹ Ibid., p. 50.

คงไว้ซึ่งผลประโยชน์ของตน แต่อย่างไรก็ตาม สังคมในรูปแบบดังกล่าว ก็ยังมีจุดอ่อนอยู่ 3 ประการ คือ

- 1) ความขัดแย้งจากการแบ่งผลประโยชน์ ระหว่างรัฐบาลที่รวมศูนย์อำนาจทางราชการ และเจ้าที่ดิน สามารถพัฒนาขึ้นเป็นความรุนแรงได้
- 2) ความรู้สึกไม่พอใจที่เก็บสะสมไว้ของมวลชนชาวนาจำนวนมาก สามารถกลายเป็นการจลาจลได้
- 3) ผลประโยชน์ที่ข้าราชการและเจ้าที่ดิน ได้มาจากการระบบการเกษตรแบบดั้งเดิม จะไม่สามารถเพิ่มขึ้นได้ถ้าหากเกิดมีแรงกดดันจากภายนอกประเทศ³²

แต่อย่างไรก็ตาม สคอกโพลเองก็เห็นว่า ไม่ใช่ในสังคมที่เป็นข้าราชการ-ชาวนา (agrarian-bureaucratic societies) ที่มีจุดอ่อนดังกล่าวแล้ว จะมีการปฏิวัติเกิดขึ้นทั้งหมด ซึ่งจากสคอกโพลได้ทำการศึกษาอีก 3 ประเทศได้แก่ ปรุสเซีย ญี่ปุ่น และอังกฤษ ในช่วงเวลาที่มีความกดดันในทำนองเดียวกัน

สคอกโพลพบว่า ความเข้มข้นของความขัดแย้ง ระหว่าง ข้าราชการ/เจ้าที่ดิน และ การต่อต้านของชาวนาจะเพิ่มขึ้นด้วยปัจจัยทางด้านโครงสร้าง ซึ่งได้แก่ 1) โครงสร้างทางสังคมที่เป็น agrarian 2) โครงสร้างของผู้นำ และ 3) มีความแตกต่างเกี่ยวกับแรงกดดันจากภายนอกประเทศ จึงทำให้การปฏิวัติทางสังคมเกิดขึ้นในเฉพาะ 3 ประเทศแรก (ฝรั่งเศส รัสเซีย และจีน) และไม่เกิดใน 3 ประเทศหลัง (ปรุสเซีย ญี่ปุ่น อังกฤษ)

ประการแรก สคอกโพลเห็นว่า ความเข้มข้นของการต่อต้านของชาวนาขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของชุมชนชาวนา ไม่ว่าจะเป็นความมีอิสระ และการมีองค์กรที่เข้มแข็ง เช่น ชาวนาในฝรั่งเศส และรัสเซีย จะอาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่เป็นอิสระอย่างเกี่ยวพันกันแน่นหนา ซึ่งทำให้มีโครงสร้างทางด้านการเมืองที่มั่นคงได้ และสภาพการณ์เช่นนี้ทำให้ชาวนาสามารถสร้างฐานสำหรับการสร้างตั้งองค์กร และการต่อต้านที่รวมศูนย์เพื่อต่อต้านเจ้าที่ดินได้ ซึ่งแตกต่างกับ

---

³² Jact A. goldstone "theories of revolution: the third generation," World Politics, Vol. 32, No. 3 (Apr., 1980), อ้างแล้ว.

ชาวนาปรัสเซียตะวันออกและอังกฤษ ที่กระจัดกระจายและมีความใกล้ชิดกับที่ปรึกษาที่แต่งตั้งโดยเจ้าที่ดิน ทั้งขาดความเป็นอิสระ และไม่มืองค์กรในการนำพา

ประการที่สอง ความเข้มข้นของความขัดแย้งระหว่างระบอบกษัตริย์ และชนชั้นเจ้าที่ดิน ขึ้นอยู่กับระดับที่ชนชั้นเจ้าที่ดินจะมีอำนาจ หรืออิทธิพลในระบบราชการ และขึ้นกับระดับความสามารถของชนชั้นเจ้าที่ดินในการควบคุมทรัพยากรที่นำมาใช้ต่อต้านระบบการทำงานของข้าราชการ

เช่น ในจีน และฝรั่งเศส การร่วมมือกันระหว่างชนชั้นเจ้าที่ดินกับระบอบกษัตริย์ เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อการบริหารระบบราชการของรัฐบาลกลาง เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างระบอบกษัตริย์ กับชนชั้นเจ้าที่ดินดังในจีนภายหลังการแทรกซึมของตะวันตก และฝรั่งเศสในศตวรรษที่ 18 ชนชั้นเจ้าที่ดินสามารถทำให้การเคลื่อนตัวของส่วนกลางเป็นอัมพาต เปิดทางชาวนาต่อต้านที่ขยายตัวเป็นวงกว้าง

แต่ตรงข้าม รัฐบาลกลางของญี่ปุ่น และปรัสเซียมีความใหญ่กว่าความเป็นเอกราชของเจ้าที่ดิน ดังนั้นเมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกลางกับชนชั้นเจ้าที่ดิน จึงไม่ได้ส่งผลกระทบต่อการทำงานของรัฐบาลกลาง

ประการที่สาม ความกดดันจากนอกประเทศ อาจมากหรือน้อย ก็ขึ้นกับกำลังทางเศรษฐกิจ และอำนาจทางด้านการทหาร ระหว่างชาติที่แข่งขันกัน เช่น รัสเซียในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่ด้อยกว่าเยอรมันทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการทหาร รัฐบาลพระเจ้าซาร์ไม่สามารถที่จะระดมทรัพยากรเพื่อต่อต้านภัยคุกคามจากเยอรมันได้ ทำให้เยอรมันสามารถโจมตีทั้งองค์กรและกองทัพ ในขณะที่เดียวกันชาวนา ก็ตกอยู่ในสภาพสงคราม เศรษฐกิจก็ไม่สามารถที่จะประคองตนเองไว้ได้ ชาวนาได้ยึดที่ดินของซาร์ ซึ่งซาร์เองก็ไม่มีกองกำลังที่จะปราบปรามได้³³

³³ Ibid., pp., 441-442.

ตาราง 1.1 สาเหตุที่ก่อให้เกิดการปฏิวัติในฝรั่งเศส รัสเซีย และจีน

ก. เงื่อนไขที่นำไปสู่การเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง			
ประเทศ	กษัตริย์/ชนชั้นนำที่มีบทบาท	เศรษฐกิจแบบ ชวานา	ความกดดันระหว่าง ประเทศ
ฝรั่งเศส	ชนชั้นเจ้าที่ดินเชิงพา ณิชย์มี อำนาจในระบบสมบูรณา ญาสิทธิราชย์ กึ่งข้าราชการ (semibureaucratic)	ขยายตัว แต่ไม่ได้ ผ่านไปสู่เกษตร กรรมทุนนิยม	-ปานกลาง -เกิดความพ่ายแพ้ซ้ำ แล้วซ้ำอีก โดยเฉพาะ การแข่งขันจากประเทศ อังกฤษ
รัสเซีย	- รัฐสมบูรณาญาราชการสูง - ขุนนางเจ้าของที่ดินมีอำนาจ ทางด้านการเมืองน้อย	- เจริญเติบโต กว้างขวาง - มีการพัฒนาเล็ก น้อยในเขตพื้นที่ หลัก	- สดุดี - ซ้ำแล้วซ้ำอีกในช่วง ทศวรรษที่ 1850s และ 1905 - การเข้าร่วมที่ยืดเยื้อ และซ้ำอีกใน สงครามโลกครั้งที่ 1
จีน	ชนชั้นเจ้าที่ดินเชิงพาณิชย์มี อำนาจในระบบสมบูรณา ญาสิทธิราชย์ กึ่งระบบข้า ราชการ	- ไม่มีความก้าว หน้าในการพัฒนา - ใกล้เคียงจำกัดของ การเจริญเติบโต ประชากรที่ได้รับ และการนำใช้ที่ดิน	- รุนแรง - พ่ายแพ้ในหลายๆ สงคราม และ ถูกบุก รุกจากจักรวรรดินิยม
ตรงข้าม			
ปรัสเซีย/ เยอรมัน	- รัฐสมบูรณาญาราชการสูง - ขุนนางเจ้าที่ดินมีอำนาจ ทางการเมืองในระดับ	- เปลี่ยนผ่านสู่ เกษตรกรรมทุน นิยม	- 1806 รุนแรง - 1848 เบาบาง

	ท้องถิ่นน้อยมาก		
ญี่ปุ่น	- รัฐข้าราชการสูง - ชนชั้นที่ดินเทียม	- การเพิ่มขึ้นของ ผลผลิตภายใต้ โครงสร้างดั้งเดิม	- รุนแรง - การรุกรานของ จักรวรรดินิยม
อังกฤษ	- ไม่ใช่รัฐข้าราชการ - ชนชั้นเจ้าที่ดินครอบงำทาง การเมือง	- เปลี่ยนผ่านสู่ เกษตรกรรมทุน นิยม	เบาบาง
ข. เงื่อนไขที่ทำให้ชาวนาก่อการกบฏ			
ประเทศ	โครงสร้างของชนชั้นชาวนา	การเมืองท้องถิ่น	
ฝรั่งเศส	- ชาวนารายย่อยร้อยละ 30-40 เป็นเจ้าของที่ดินตัวเอง - ร้อยละ 80 ทำงานในที่ดินแปลง เล็ก ๆ - มีทรัพย์สินส่วนบุคคล แต่ชุมชน ชาวนาต่อต้านผู้เก็บรายได้จากดิน	- หมู่บ้านที่ค่อนข้างอิสระภายใต้เจ้า หน้าที่หลวม	
รัสเซีย	- ชาวนามีที่ดินเป็นของตนเอง ร้อย ละ 60 และให้เช่ามากขึ้น - ควบคุมกระบวนการผลิตด้วยการ ทำแปลงเล็ก ๆ - จ่ายค่าเช่าและการชำระเงินค่าไถ่ ถอน - ชุมชนเข้มแข็งขึ้นกับผู้ถือกรรม สิทธิ์ร่วม	- ความเป็นอธิปไตย (sovereignty) ของ หมู่บ้านภายใต้การควบคุมของระบบ ราชการพระเจ้าซาร์	
จีน	- มีที่ดินของชาวนาเอง ร้อยละ 50 นอกจากนี้ทำงานในส่วนแปลงขนาดเล็ก เกือบทั้งหมด - จ่ายค่าเช่าให้ชนชั้นสูง - ไม่มีชุมชนชาวนา	- เจ้าของที่ดิน เจ้าของเงิน ปกฏชาชนมี อิทธิพลต่อองค์กรท้องถิ่น - ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของจักร พรรดิ	

ตรงข้าม		
ปรัสเซีย/ เยอรมัน	<ul style="list-style-type: none"> - ทางทิศตะวันตกของเมืองเอลส์ มีลักษณะคล้ายกับฝรั่งเศส - ทางทิศตะวันออกของเมืองเอลส์ กรรมกรและชาวนาที่ถือหุ่นในที่ดินที่กว้างใหญ่ในสัดส่วนเล็กน้อยได้ทำงานในที่ดินดังกล่าว - ไม่มีชุมชนเข้มแข็ง 	<ul style="list-style-type: none"> - เจ้าของที่ดินเป็นตัวแทนท้องถิ่นของข้าราชการของรัฐ - ครอบงำการปกครองและนโยบายของท้องถิ่น
ญี่ปุ่น	ชุมชนถูกรอบงำโดยชาวนาผู้ร่ำรวย	- มีระบบข้าราชการเข้มแข็งสามารถควบคุมชุมชนท้องถิ่น
อังกฤษ	<ul style="list-style-type: none"> - ชั้นที่ดินเป็นเจ้าของ ร้อยละ 70 - การเกิดตัวของชาวนา ระหว่างเกษตรกรประเภท yeomen และแรงงานทางด้านเกษตรกรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - เจ้าของที่ดินเป็นองค์กรตัวแทนในระบบอภิชน - มีอำนาจครอบงำทางด้านนโยบายและการปกครอง
ค.การเปลี่ยนแปลงทางสังคม		
ผลของ ก และ ข		
ฝรั่งเศส	-1787-89: รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ล้มเหลว และเกิดการประท้วงของชาวนาต่อเจ้านายอย่างกว้างขวาง	
รัสเซีย	1860s-90s: เกิดการปฏิรูประบบข้าราชการจากส่วนบน 1905: การปฏิวัติไม่ประสบผลสำเร็จ 1917: การล้มล้างของรัฐ -เกิดการต่อต้านเจ้าของกรรมสิทธิ์เอกชนทั้งหมด	
จีน	1911: การล่มสลายของรัฐจักรวรรดิ -ความไร้ระเบียบของชาวนาแพร่ขยาย แต่ก็ไม่มีการต่อต้านอย่างเป็นทางการโดยชาวนาต่อเจ้าที่ดิน	
ตรงข้าม		
ปรัสเซีย/ เยอรมัน	1807-14: การปฏิรูปข้าราชการจากส่วนบน 1848: การปฏิวัติทางสังคมล้มล่มสลาย	

	-ระบอบกษัตริย์-ข้าราชการยังคงอยู่ในอำนาจ
ญี่ปุ่น	-การปฏิวัติทางการเมืองรวมศูนย์รัฐ ตามด้วยการปฏิรูประบบข้าราชการจากส่วนบน
อังกฤษ	-การปฏิวัติทางการเมืองทำให้รัฐสภามีอำนาจควบคุมในระบอบที่ไม่ใช่กษัตริย์-ข้าราชการ

ที่มา: จาก Theda Skocpol, States and Social Revolutions : A Comparative Analysis of France, Russia and China (Cambridge: Cambridge University Press, 1979), pp. 155-157.

แต่อย่างไรก็ตามจากแนวคิดของสกอกโพลตั้งที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาข้างต้น เมื่อนำมาศึกษาในกรณีการปฏิวัติทางสังคมของลาว ซึ่งอยู่ภายใต้ปัจจัยและเงื่อนไขที่แตกต่างกัน คือ ราชอาณาจักรลาวเป็นรัฐเล็ก ในระยะดังกล่าวก็อยู่ในช่วงของการสร้างรัฐ และไม่ได้เป็นรัฐที่เข้มแข็ง (strong state) ความขัดแย้งของชนชั้นนั้นก็เกิดมาจากการแทรกแซงของรัฐมหาอำนาจ ทางด้านสังคมก็เป็นแบบชวานาไม่ได้มีระบบข้าราชการที่รวมศูนย์เหมือนดังประเทศที่สกอกโพลทำการศึกษา ดังนั้นจึงยังมีข้อแตกต่างกันและเหมือนกันอยู่ ได้แก่

ส่วนแรก คือ การที่สกอกโพลทำการศึกษาประเทศใหญ่ ๆ ได้แก่ ฝรั่งเศส รัสเซีย จีน อังกฤษ ปรุสเซีย และญี่ปุ่น สำหรับสามประเทศแรกปฏิวัติได้สำเร็จ แต่สามประเทศหลังปฏิวัติไม่สำเร็จ ซึ่งบรรดาประเทศเหล่านี้ได้มีวิวัฒนาการของการสร้างรัฐมาเป็นเวลานานแล้ว และมีโครงสร้างรัฐที่เข้มแข็งพอสมควร สามารถดำเนินนโยบายต่างๆ ได้โดยลำพัง และไม่มีประเทศอื่นมีอำนาจแทรกแซงได้ ซึ่งแตกต่างกันกับลาว จากที่ผ่านขบวนการสร้างรัฐมาเป็นเวลาหลายทศวรรษ ก็ยังไม่สามารถที่จะเป็นรัฐที่เข้มแข็งได้ ดังจะเห็นได้ว่า เมื่อก่อนลาวก็ตกเป็นเมืองช่วยให้ทั้งสยามและเวียดนาม ซึ่งต่อมาก็ต้องตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส หรือแม้แต่หลังปี ค.ศ. 1954 เป็นต้นมาก็ต้องตกอยู่ภายใต้การแทรกแซงของสหรัฐฯ และพันธมิตรที่ผนวกเอาลาวเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสงครามในเวียดนาม กล่าวแล้วหลังปี ค.ศ. 1954 เป็นต้นมาลาวอยู่ในระหว่างเพียงการสร้างรัฐเท่านั้น ดังนั้นการที่จะกล่าวไปถึงการเป็นรัฐที่เข้มแข็งและก้าวไปสู่การปฏิรูป

รัฐให้มีความแข็งแกร่งเท่ากับประเทศที่สคอกโพลทำการศึกษานั้นก็คงไม่ใช่ กล่าวคือ รัฐลาวไม่ได้อยู่ในระดับความเข้มแข็งเท่ากับรัฐที่สคอกโพลทำการศึกษา

ส่วนที่สอง การที่สคอกโพลได้ตัดปัจจัยของผลกระทบของโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศ ให้มาเป็นความกังวลของเจ้าหน้าที่รัฐที่เห็นว่ารัฐอื่นมีอำนาจที่เข้มแข็งกว่ารัฐตน แต่ในกรณีของลาวคือ รัฐลาวไม่สามารถที่หลีกเลี่ยงหนีพ้นจากผลกระทบของปัจจัยระหว่างประเทศได้เลย ไม่ว่าจะเป็นต้องตกเป็นเมืองช่วยของสยามและเวียดนาม ตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส และถูกแทรกแซงโดยสหรัฐฯ ที่ผนวกลาวเข้ากับสงครามเวียดนาม ในขณะเดียวกัน ฝ่ายปฏิวัติเองก็เชื่อมโยงขบวนการปฏิวัติของตนเข้ากับการปฏิวัติของสหภาพโซเวียต และขบวนการปฏิวัติของเวียดนามและกัมพูชา ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่ารัฐลาวไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงผลกระทบจากระบบระหว่างประเทศได้

ส่วนที่สาม ความขัดแย้งระหว่างประเทศที่สคอกโพลกล่าวถึง เป็นความขัดแย้งที่รัฐตนเองเป็นผู้สร้าง แต่ในส่วนกรณีของลาวแตกต่างไปจากกรณีศึกษาของสคอกโพลคือ รัฐลาวมีความขัดแย้งกับมหาอำนาจที่ต้องการเข้ามาปกครองและแทรกแซงลาว กล่าวคือความขัดแย้งระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นเกิดมาจากภายนอกประเทศ ไม่ว่าจะเป็นสยามหรือเวียดนาม ต่อมาก็คือฝรั่งเศส และสหรัฐฯ นอกจากนี้ การที่รัฐลาวเข้าไปเกี่ยวข้องกับประเทศมหาอำนาจนั้น ไม่ได้เป็นตัวกระตุ้นให้รัฐลาวพัฒนาประเทศ แต่กลับทำให้การสร้างรัฐลาวต้องล่มสลายไป

ส่วนที่สี่ ในการศึกษาของสคอกโพลพบว่า ในสังคมที่เป็นข้าราชการ-ชาวนา (agrarian-bureaucratic) นั้น ภายใต้ความต้องการที่จะปฏิรูปประเทศของข้าราชการจะก่อให้เกิดเป็นวิกฤตการณ์ภายในรัฐที่ทำให้ระบอบเก่าล่มสลาย แต่ในกรณีของลาวนั้น ลาวเป็นสังคมที่เป็นชาวนา ที่ไม่มีระบบข้าราชการที่รวมศูนย์ ความขัดแย้งของชนชั้นนำที่เกิดขึ้นในระหว่างการสร้างรัฐนั้น นอกจากจะไม่มีความเป็นหนึ่งเดียวมาแต่ต้นแล้ว ก็เกิดมาจากการแทรกแซงของประเทศมหาอำนาจ

ส่วนที่ห้า ผู้วิจัยเห็นด้วยกับสคอกโพลที่ว่า ความเข้มข้นของการต่อต้านของชาวนาขึ้นอยู่กับความเป็นอิสระของชาวนา และการมีองค์กรที่เข้มแข็ง ซึ่งในกรณีของลาว ประชาชนที่

อยู่ตามชนบทมีความกระจัดกระจาย ไม่ได้รวมศูนย์ ดังนั้นจึงเป็นการยากที่รัฐบาลราชอาณาจักรลาวจะมีอำนาจควบคุมการต่อต้านของประชาชนเหล่านั้น และยิ่งจะกลายเป็นกำลังต่อต้านที่เข้มแข็งและเป็นระบบยิ่งขึ้น เมื่อได้สร้างองค์กรทางการเมือง ดังนั้นจึงสามารถรวมศูนย์ขบวนการต่อต้านให้กว้างขวาง และเข้มแข็งขึ้น ซึ่งแตกต่างจากเมื่อลาวเป็นอาณานิคมฝรั่งเศส ฝรั่งเศสได้วางระบบการปกครองที่เข้มแข็ง ถ้าข้าราชการจากลาวมีจำนวนน้อย และไม่เพียงพอที่จะควบคุมชนบทได้ ก็เอาคนจากเวียดนามหรือกัมพูชามาอยู่ มีการจัดตั้งกำลังติดอาวุธประจำหมู่บ้าน เพื่อควบคุมปราบปรามประชาชนที่จะต่อต้าน

นอกจากนี้ ในส่วนที่กล่าวถึงน้อยมากในการศึกษาของสกอกโพลคือ อุดมการณ์ของผู้นำการปฏิวัติ³⁴ แต่ผู้เขียนกลับเห็นว่า สำหรับการปฏิวัติในลาว อุดมการณ์ของผู้นำการปฏิวัติมีความสำคัญ และเป็นปัจจัยหนึ่งส่งผลให้การปฏิวัติในลาวประสบผลสำเร็จ ไม่น้อยไปกว่าปัจจัยทางด้านโครงสร้างระหว่างประเทศ กับโครงสร้างรัฐ เนื่องจากการขบวนการปฏิวัติลาวที่เกิดขึ้นหลัง ค.ศ. 1945 นั้น ล้วนได้รับการสืบทอดมาจากขบวนการต่อต้านของประชาชนลาว ที่อยู่ตามเมือง ตามแขวง* ต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบจากการปกครองในระบบอาณานิคมฝรั่งเศส อุดมการณ์ของผู้นำการปฏิวัติที่มีการปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ มีการสร้างตั้งองค์กร ที่เห็นว่าสภาพการณ์ภายในและต่างประเทศจะสามารถเอื้อให้แก่การดำเนินการปฏิวัติได้มากน้อยเพียงใด

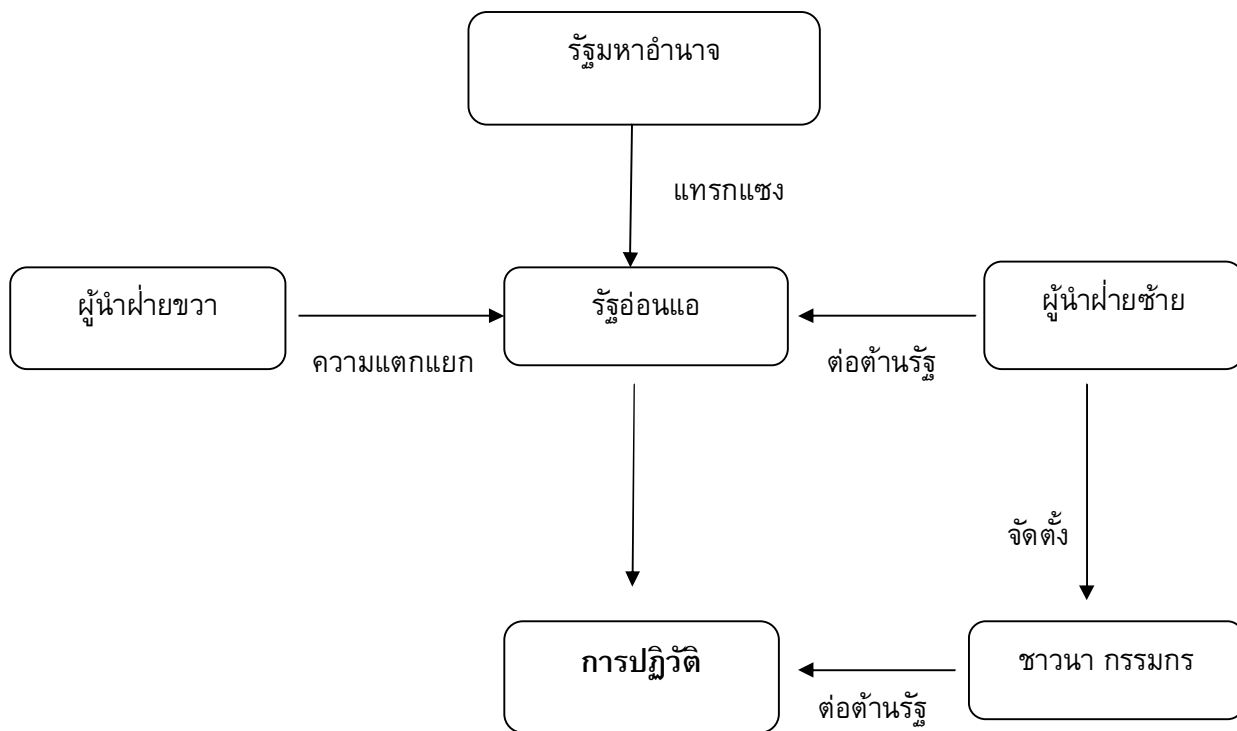
ดังนั้นสำหรับการศึกษาถึงปรากฏการณ์ของการปฏิวัติลาวนี้ ผู้ศึกษาจะได้ศึกษาทั้งสามระดับ อันได้แก่ โครงสร้างระหว่างประเทศ โครงสร้างรัฐ (เศรษฐกิจ ทหาร และชาวนา) และปัจเจกบุคคล อันได้แก่อุดมการณ์ของผู้นำการปฏิวัติ เนื่องจากผู้ศึกษาเห็นว่า ทุกปรากฏการณ์ทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจก กับโครงสร้าง ต่างเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อกันและกัน และไม่สามารถที่จะตัดขาดออกจากกันได้

---

*คำว่าแขวงในภาษาลาวหมายถึงจังหวัดในภาษาไทย

³⁴ Theda Skocpol, States and Social Revolutions : A Comparative Analysis of France, Russia and China, pp. 17-18.170-171.

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สร้างกรอบการอธิบายปรากฏการณ์การปฏิวัติในลาว โดยได้อาศัยความคิดของสกอกโพลที่ผู้วิจัยเห็นว่าสามารถอธิบายปรากฏการณ์การปฏิวัติในลาวได้บางส่วน นอกนั้นส่วนปัจจัยอื่นๆ ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น และได้สร้างกรอบความคิดเพื่อให้ผู้วิจัยสามารถใช้ อธิบายปรากฏการณ์ของการปฏิวัติในลาว ดังนี้

สำหรับในกรณีของการปฏิวัติลาวนี้เกิดขึ้นเนื่องจาก ชาวนาและกรรมกรถูกกดขี่ขูดรีดจากชนชั้นผู้ปกครองและนายทุนด้วยการแทรกแซงจากรัฐมหาอำนาจ รัฐลาวที่เป็นสังคมนิยม ชาวนา ที่ขาดความเข้มแข็งในระบบข้าราชการ โครงสร้างรัฐ และเศรษฐกิจอ่อนแอ ด้านการเมืองผู้นำมีความแตกแยกออกเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายซ้าย และฝ่ายขวา ในนั้นผู้นำฝ่ายขวาได้เกิดความแตกแยก ขณะเดียวกันผู้นำฝ่ายซ้ายก็ต้องการต่อต้านรัฐ โดยได้จัดตั้งชาวนาอยู่ตามชนบทที่เป็นอิสระและมีกรรมกรที่อยู่ตามโรงงานต่างๆ เข้าร่วมขบวนการต่อต้านด้วย ซึ่งนำไปสู่การเกิดการปฏิวัติในลาวขึ้น ดังได้แสดงในแผนภาพ

1.7 ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ มีลักษณะเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลหลักเป็นการรวบรวมจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เช่น หนังสือชีวประวัติ ภูมิหลัง ความเป็นมา เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันก็ใช้การพรรณนาหรือการอธิบาย เพื่อให้เกิดความชัดเจนต่องานวิจัยในเรื่องนี้ โดยศึกษาเอกสารต่างๆ เป็นหลัก (documentary research) ทั้งข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องอาศัยการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา (descriptive analysis) จากการรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1.7.1 การเก็บและรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลปฐมภูมิ (primary sources) ได้แก่คำอภิปราย คำแถลงการณ์หรือสุนทรพจน์ของผู้นำลาว หนังสือประวัติที่ผู้นำลาวได้เขียนเล่าเรื่องเหตุการณ์เหล่านั้น เช่น ไกสอน-พรมวิหาน เจ้าสุพานวง พูมี วงวิจิต สิงกะโป สีโคตจุนนะมาลี และผู้นำบุคคลอื่น นอกจากนี้ก็มีสัญญาต่างๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยตรง

ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary sources) ได้แก่ วารสาร บทความ หนังสือวิชาการ วิทยานิพนธ์ และหนังสือพิมพ์ต่างๆ ตลอดจนเอกสารจากหน่วยงานราชการและเอกชน รวมถึงข้อมูลที่อยู่ในรูปสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

1.7.2. การศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลหรือหลักฐานที่นำมาวิจัยนี้มีทั้งภาษาลาว ภาษาไทย และอังกฤษ โดยจะเป็นข้อมูลจากแหล่งทางการลาว ได้แก่ ข้อมูลซึ่งรัฐบาลหรือหน่วยงานของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว รัฐบาลลาวเป็นผู้จัดพิมพ์เผยแพร่ เช่น ห้องว่าการศูนย์กลางพรรคประชาชนปฏิวัติลาว กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมแห่ง สปป. ลาว คณะโฆษณอบรมศูนย์กลางพรรคประชาชนปฏิวัติลาว เป็นต้น นอกจากนี้ก็มีข้อมูลจากแหล่งข่าว ซึ่งเป็นแหล่งข่าวของราชการและเอกชน ในขณะเดียวกัน ก็จะใช้ข้อมูลจากแหล่งทางวิชาการด้วย ซึ่งสามารถค้นหาได้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดสถาบันการเมือง-การปกครองแห่งชาติ หอสมุดมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว ส่วนเอกสารภาษาไทย จะหาได้จากสำนักวิทยาทัยพยกรแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นต้น ในการวิเคราะห์นั้นจะเป็น

การนำข้อมูลมาจากแหล่งที่มาต่างๆ เหล่านี้มาทำการศึกษาวิเคราะห์ โดยนำเสนอในรูปแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ภายใต้กรอบความคิดที่ได้กล่าวไว้แล้ว

1.8 ขอบเขตในการศึกษา

1.8.1 นิชยามศัพท์

- การปฏิวัติทางสังคม หมายถึง การปฏิวัติที่ไม่ใช่เพื่อเปลี่ยนแปลงอำนาจรัฐการปกครองของรัฐเท่านั้น แต่เป็นการปฏิวัติที่เปลี่ยนแปลงทั้งโครงสร้างรัฐ และโครงสร้างทางสังคม³⁵
- โครงสร้างรัฐ หมายถึง องค์การบริหาร ตำรวจ และทหารชุดหนึ่งซึ่งมีอำนาจของฝ่ายบริหารเป็นหัวหน้าและเป็นตัวประสานงาน³⁶

1.8.2 กรอบเวลาที่ใช้ในการศึกษา

เนื่องจากจุดประสงค์หลักของการศึกษา คือการทดสอบทฤษฎีรัฐกับการปฏิวัติทางสังคม ของเทดา สคอกโพล ว่าจะสามารถอธิบายปรากฏการณ์ปฏิวัติที่เกิดขึ้นในลาวได้หรือไม่ ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้แบ่งเวลาของการศึกษาโครงสร้างรัฐและสังคม และขบวนการต่อสู้ของชาวลาว ในราชอาณาจักรลาวออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ถึงการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่สอง (ค.ศ. 1893-1954) ซึ่งในช่วงดังกล่าวจะเห็นว่า ได้มีขบวนการต่อต้านที่เรียกว่าเอกราชของชาวชนบทหลายๆ ขบวนการ แต่ก็ล้มเหลว อย่างไรก็ตามในช่วงดังกล่าว ขบวนการเพื่อเรียกร้องเอกราชของลาวก็ได้สร้างตั้งรัฐบาลลาวอิสระ ในปี ค.ศ. 1945 แต่ก็ต้องถูกล้มเลิกไป เมื่อฝรั่งเศสเข้ามาปกครองลาวได้ตั้งเดิม แต่เมื่อขบวนการปฏิวัติได้ขยายตัวมากขึ้นจึงได้สร้างตั้งรัฐบาลลาวต่อต้านที่สองแขวงที่มั่นตนในเขตภาคเหนือของลาว กล่าวคือ ในช่วงนี้จะได้ชี้ให้เห็นการเกิดขึ้นของขบวนการปฏิวัติและวิวัฒนาการของการสร้างตั้งองค์กรของฝ่ายปฏิวัติที่ได้เป็นพื้นฐานให้แก่ขบวนการปฏิวัติในต่อมา และช่วงที่สองคือ หลังสนธิสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1954 ถึง ค.ศ. 1975 ซึ่งเป็นปีแห่งการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากราชอาณาจักรลาวมาเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในช่วงนี้จะแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างของรัฐบาลราชอาณาจักรลาว และการต่อต้านของขบวนการทางสังคมของลาวยุคนั้นว่าได้มีการ

³⁵ Ibid., pp. 4-5.

³⁶ Ibid., p. 29.

พัฒนาขบวนการต่อต้านอันนำไปสู่การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากราชอาณาจักรมาสู่การเป็นประเทศสาธารณรัฐของประชาชนได้อย่างไร

1.9 การนำเสนอ

บทที่ 1 บทนำ

- 1.1 ความเป็นมาของสภาพปัญหา
- 1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 1.3 คำถามการวิจัย
- 1.4 สมมติฐาน
- 1.5 สำนวนวรรณกรรม
- 1.6 ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา
- 1.7 ระเบียบวิธีวิจัย
- 1.8 ขอบเขตการศึกษา
- 1.9 การนำเสนอ

บทที่ 2 ขบวนการต่อต้านของชาวลาวต่อการปกครองของจักรวรรดินิยม

ฝรั่งเศส

- 2.1 การขยายอำนาจของจักรวรรดิฝรั่งเศสในลาว
- 2.2 ราชอาณาจักรลาวภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส
  - 2.2.1 สภาพด้านการเมืองการปกครอง
  - 2.2.2 การสร้างกษัตริย์การปกครองในท้องถิ่นเป็นผู้รับใช้
  - 2.2.3 สภาพด้านเศรษฐกิจ
  - 2.2.4 สภาพด้านวัฒนธรรม-สังคม
- 2.3 ขบวนการต่อต้านของชาวลาว
  - 2.3.1 ขบวนการต่อต้านภายใต้การนำของพ่อกะดวด
  - 2.3.2 ขบวนการต่อต้านภายใต้การนำขององแก้ว และองกมมะด้า
  - 2.3.3 ขบวนการต่อต้านของเผ่าลื้อ เมืองสิง
  - 2.3.4 ขบวนการต่อต้านภายใต้การนำของเจ้าวันนะพุม เมืองอุ

แขวงฝ่งสาลี

- 2.3.5 ขบวนการต่อต้านของประชาชนชำเหินือ
- 2.3.6 ขบวนการต่อต้านภายใต้การนำขององแสน แขวงฝ่งสาลี
- 2.3.7 ขบวนการต่อต้านของประชาชนเผ่าม้ง ภายใต้การนำของเจ้าฟ้าปาใจ
- 2.3.8 ขบวนการต่อต้านของประชาชนเวียงจันทน์ ภายใต้การนำของนายคูคำ

บทที่ 3 การสร้างตั้งรัฐบาลลาวอิสระ

- 3.1 การขยายอำนาจของญี่ปุ่น
  - 3.1.1 การขยายอำนาจของญี่ปุ่นในเอเชีย
  - 3.1.2 ญี่ปุ่นดำเนินการคุกคามอินโดจีน
- 3.2 การขยายตัวของพรรคอินโดจีนเข้าสู่ลาว
  - 3.2.1 แนวคิดการปฏิวัติของรัสเซียเข้าสู่อินโดจีน
  - 3.2.2 การขยายตัวของพรรคอินโดจีนในลาว
- 3.3 ลาวภายใต้การปกครองญี่ปุ่น-ฝรั่งเศส
  - 3.3.1 สภาพด้านการเมือง
  - 3.3.2 ความแตกแยกระหว่างชนชั้นนำ
- 3.4 ญี่ปุ่นแพ้สงคราม
- 3.5 กระบวนการสร้างตั้งรัฐบาลลาวอิสระ
  - 3.5.1 ขบวนการทางสังคม
  - 3.5.2 กองกำลังต่อต้านที่เมืองท่าแขก
  - 3.5.3 การประกาศตั้งรัฐบาลลาวอิสระ
- 3.6 ประเทศลาวภายใต้รัฐบาลลาวอิสระ
- 3.7 สามพี่น้องเพื่อความเป็นเอกราชของชาติ
  - 3.7.1 แนวคิดของเจ้าเพ็ดชะลาดกับความเป็นเอกราชของชาติ
  - 3.7.2 แนวคิดของเจ้าสุวันนะพุมมากับท่าทีนิยมตะวันตกและความเป็นกลาง
  - 3.7.3 เจ้าสุพานวงกับความเป็นเอกราช

บทที่ 4 การสร้างตั้งรัฐบาลลาวต่อต้าน การถอนตัวออกจากอินโดจีนของ ฝรั่งเศส

- 4.1 ฝรั่งเศสบุกเข้าปกครองลาวอีกครั้ง
- 4.2 ราชอาณาจักรลาวภายใต้ฝรั่งเศส
- 4.3 การเกิดขึ้นของผู้รับใช้คนใหม่
- 4.4 การเคลื่อนไหวของรัฐบาลลาวอิสระพลัดถิ่นที่ราชอาณาจักรไทย
  - 4.4.1 ความขัดแย้งของชนชั้นนำในคณะรัฐบาลลาวพลัดถิ่นในไทย
- 4.5 การขยายตัวของขบวนการต่อต้าน
- 4.6 ฝรั่งเศสแพ้สงครามที่เดียนเบียนฟู ค.ศ. 1954
- 4.7 สนธิสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1954

บทที่ 5 การสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ค.ศ. 1955-1975)

- 5.1 การขยายอำนาจของสหรัฐอเมริกา สู่อเอเชีย
- 5.2 การแทรกแซงของสหรัฐอเมริกา และพันธมิตรในลาว
  - 5.2.1 ความแตกแยกทางด้านการเมือง
    - 5.2.1.1 ฝ่ายรัฐบาลราชอาณาจักรโคมตีฝ่ายประเทศลาว
    - 5.2.1.2 ความขัดแย้งภายในรัฐบาลราชอาณาจักร
- 5.3 การสร้างตั้งองค์กรทางการเมืองของฝ่ายประเทศลาว ภายหลังจากสนธิสัญญา
เจนีวา 1954
  - 5.3.1 การสร้างตั้งพรรคประชาชนลาว
  - 5.3.2 การสร้างตั้งแนวลาวยุติธรรม (6 มกราคม ค.ศ. 1956)
- 5.4 ความล้มเหลวของการจัดตั้งรัฐบาลผสม ครั้งที่หนึ่ง (ค.ศ. 1957)
  - 5.4.1 การเคลื่อนไหวของผู้นำแนวลาวยุติธรรมเพื่อออกจากที่คุมขัง
  - 5.4.2 การรัฐประหารของกองแล วันที่ 9 สิงหาคม ค.ศ. 1960
  - 5.4.3 ฝ่ายขวามุขโคมตีรัฐบาลเจ้าสุวัณนะพุมมา ค.ศ. 1960

- 5.4.3.1 การรวมกำลังกองแลกับฝ่ายแนวลาารักชาติ
- 5.4.3.2 การบุกยึดเวียงจันทน์ของฝ่ายภูมิ
- 5.4.4 เชียงขวางที่มั่นของฝ่ายปฏิวัติ
- 5.4.5 ความพยายามของสหรัฐอเมริกา ในการดึงเอาเจ้าสุวั่นพะมมา
ออกมาจากฝ่ายแนวลาารักชาติ
- 5.5 ความล้มเหลวของการจัดตั้งรัฐบาลผสม ครั้งที่สอง (ค.ศ. 1962)
  - 5.5.1 ลาวหลังสนธิสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1962
  - 5.5.2 การสร้างกองกำลังของฝ่ายราชอาณาจักรลาวโดยการช่วยเหลือ
ของสหรัฐอเมริกา
- 5.6 ความล้มเหลวในการสร้างตั้งรัฐบาลผสม ครั้งที่สาม (ค.ศ. 1974)
  - 5.6.1 การโดดเดี่ยวและปราบปรามฝ่ายแนวลาารักชาติ
  - 5.6.2 การเจรจาของทั้งสองฝ่าย
- 5.7 การสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ค.ศ. 1975

บทที่ 6 สรุป

บทที่ 2

ขบวนการต่อต้านของชาวลาว

ต่อการปกครองของจักรวรรดินิยมฝรั่งเศส

โดยส่วนมากแล้วการต่อสู้ของชนชั้นถูกปกครองกับชนชั้นปกครองนั้น จะเกิดขึ้นหากเมื่อใดก็ตามหากถูกปกครองโดยไม่ได้รับความเป็นธรรม ในระบบระหว่างประเทศก็จะเห็นได้ว่าการต่อสู้ของรัฐที่อ่อนแอกับการปกครองรัฐที่เข้มแข็งกว่า (ในกรณีของรัฐที่ตกเป็นประเทศราช เป็นเมืองช่วย หรือเป็นอาณานิคม) ซึ่งผู้ที่นำการต่อสู้นี้อาจเป็นทั้งผู้ปกครอง หรือแม้กระทั่งผู้ที่มีบทบาทในสังคมของรัฐอ่อนแอ เช่น การต่อสู้ของเจ้าอาณวงศ์ที่เป็นเชื้อษัตริย์ลาวล้านช้างเพื่อต้องการให้ราชอาณาจักรล้านช้างเป็นเอกราชจากการปกครองของสยาม หรือเป็นขบวนการต่อสู้ของขบวนการ “ผู้มีบุญ” หรือสยามเรียกว่า “กบฏผู้มีบุญ” ซึ่งเกิดขึ้นจากการรวมตัวของชาวลาวที่อยู่ทั้งสองฝั่งโขงเพื่อต้องการเป็นเอกราชจากทั้งสยามและฝรั่งเศส หลังจากที่ฝรั่งเศสและสยามตกลงแบ่งลาวส่วนที่อยู่ฝั่งขวาแม่น้ำโขงเป็นของสยาม ส่วนลาวฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงให้ตกเป็นอาณานิคมฝรั่งเศส ซึ่งผู้นำการขบวนการต่อสู้นี้ก็จะเป็นผู้ที่มีบทบาทในสังคมเป็นส่วนใหญ่ ส่วนในระบบรัฐนั้นผู้นำการต่อสู้อาจเป็นบุคคลในชนชั้นนำ หรือเป็นผู้ที่มีบทบาทในสังคมที่เห็นว่านโยบายของชนชั้นปกครองนั้นไม่ยุติธรรมต่อพลเมืองในรัฐ ในระดับตัวบุคคลนั้น ปัจจัยในการต่อต้านก็จะเกิดมาจากผลประโยชน์ หรืออาจเกิดมาจากอุดมการณ์ที่แตกต่างกัน หรือการได้รับการกดขี่บังคับจากบุคคลที่มีอำนาจมากกว่าก็ได้

ในช่วงก่อนศตวรรษที่ 20 แม้ว่าการขยายอำนาจโดยการยึดครองดินแดน และพลเมืองของราชอาณาจักรใกล้เคียงกัน และการทำสงครามของรัฐเล็กเพื่อความเป็นเอกราชจากรัฐที่ใหญ่กว่าถือว่าเป็นสิ่งที่พบเห็นได้ในหลายๆ ทวีปในโลก รวมทั้งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เองก็เช่นเดียวกัน แต่การขยายอำนาจข้ามทวีปในแถบเอเชียนี้ได้เริ่มมานับแต่เกิดมีการค้าทางทะเลจากบรรดาประเทศยุโรป ซึ่งพวกเขาได้สร้างบริษัทการค้าสากล เพื่อดำเนินการค้าทางทะเลกับประเทศต่างๆ ทั่วโลก เช่น บริษัทตะวันตก (Western Company) บริษัทอัฟริกา (Africa Company) บริษัทอินเดียตะวันออก (East India Company) เป็นต้น ซึ่งในช่วงศตวรรษที่ 16-17 นี้ สเปน และโปรตุเกส ถือว่าเป็นประเทศมหาอำนาจทางการค้าโลกโดยได้ยึดครองหมู่เกาะอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์เป็นอาณานิคม เป็นแหล่งวัตถุดิบ และตลาดแรงงานผลิตสินค้า

ของประเทศทั้งสอง แต่อย่างไรก็ตามการตกเป็นอาณานิคมของประเทศเหล่านี้ การกดขี่ประชาชนของประเทศที่เป็นอาณานิคมก็ยังไม่รุนแรงเท่าไร เพราะส่วนมากแล้วกระบวนการผลิตยังเป็นการผลิตแบบพื้นบ้าน และยังไม่ขยายการผลิตให้มีขนาดใหญ่ขึ้น

แต่การกดขี่และขูดรีดแรงงานประชาชนของชาวอาณานิคมในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เริ่มรุนแรงขึ้น เมื่อถึงศตวรรษที่ 17-18 เป็นต้นมา เนื่องจากบรรดาประเทศยุโรปตะวันตก โดยเฉพาะฝรั่งเศสและอังกฤษมีการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมที่เข้มแข็ง บรรดาประเทศเหล่านี้มีความต้องการทรัพยากรมีค่าจำนวนมากหาศาลเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ประเทศตน โดยที่ทั้งฝรั่งเศสและอังกฤษได้ขยายอาณานิคมเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ของตนจนไม่ได้นึกถึงสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติต่อพลเมืองในประเทศนั้นๆ ซึ่งได้ก็ให้เกิดหนอแห่งของความแค้น และได้นำไปสู่การต่อต้านของประชาชนกลุ่มต่างๆ ต่อผู้ปกครอง ดังในกรณีการล่าอาณานิคมของฝรั่งเศสต่อลาว ถึงว่าฝรั่งเศสเองจะสามารถซื้อใจของชนชั้นสูงในลาว (กษัตริย์และศักดินาลาว) จำนวนหนึ่งได้ก็ตาม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าฝรั่งเศสจะสามารถขูดรีดประชาชนลาวเผ่าต่างๆ ได้ตามอำเภอใจ เพราะยังมีชนชั้นนำอีกจำนวนหนึ่ง เช่นบรรดาเจ้าก๊กเจ้าเหล่า รวมถึงผู้ที่มีบทบาทในสังคม เป็นต้น ซึ่งต่างก็เคยประสบกับการเอารัดเอาเปรียบการกดขี่ขูดรีดของเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศสที่ประพฤติต่อคนลาว ได้กลายเป็นหนอแห่งแห่งความแค้น และได้โน้มน้าวประชาชนทำการต่อต้านการปกครองของฝรั่งเศสในลาว แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าประชาชนลาวทุกคน ที่ทำการต่อต้านฝรั่งเศสต่างก็มีความแค้นต่อฝรั่งเศส และต้องการให้ฝรั่งเศสออกจากประเทศลาวมากเพียงใด และถึงจะมีผู้นำการต่อต้านที่มีอุดมการณ์อันสูงส่งเพื่อจะปลดปล่อยตนเองออกจากการปกครองจากชาติอื่นเพียงใดก็ตาม และถึงแม้ว่าประชาชนลาวในบรรดาเผ่าต่างๆ จะสามัคคีสมานกันเคลื่อนไหวต่อต้านการรุกรานจากประเทศอื่นเพียงใดก็ตาม แต่ด้วยทั้งจำนวนพลที่น้อยกว่า และอาวุธที่ใช้ก็มีความล้าหลัง จึงทำให้ขบวนการต่อสู้ของประชาชนลาวไม่สามารถมีชัยชนะได้ ดังนั้นในบทที่ 2 นี้ ผู้วิจัยจะได้ศึกษาถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดขบวนการต่อต้านการปกครองฝรั่งเศสในลาว รวมถึงขบวนการต่อสู้ในเขตต่างๆ และปัจจัยที่ทำให้บรรดาขบวนการต่อสู้เหล่านั้นล้มเหลว

2.1 การขยายอำนาจของจักรวรรดิฝรั่งเศสในลาว

ราชอาณาจักรลาวล้านช้างเป็นหนึ่งในหลายๆ ราชอาณาจักรในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งในบรรดาราชอาณาจักรเหล่านี้ไม่ได้มีเส้นเขตแดนที่แน่นอนดังที่ปรากฏในปัจจุบัน การปกครองของเมืองต่างๆ ที่อยู่รอบราชอาณาจักรก็มีลักษณะที่ค่อนข้างเป็นอิสระ ถ้าเมืองไหนอ่อนแอก็จะตกเป็นเมืองช่วยให้แก่เมืองที่เข้มแข็งกว่า และเพื่อความมั่นคงของเมืองตนเอง บางเมืองก็อาจตกเป็นเมืองช่วยของหลายๆ เมืองพร้อมกันก็ได้ ซึ่งการแสดงถึงการเป็นเมืองช่วยของเมืองที่อ่อนแอนี้ก็ด้วยการนำเครื่องบรรณาการไปมอบให้ แต่ถ้าเมื่อใดก็ตามหากมีราชอาณาจักรใดเข้มแข็งขึ้นก็จะเกิดสงครามเพื่อแสดงถึงความเข้มแข็งของรัฐตน ถ้าเป็นรัฐเล็กก็จะเกิดสงครามเพื่อความเป็นเอกราชไม่ต้องตกเป็นเมืองช่วยของเมืองอื่น ถ้าเป็นรัฐใหญ่ก็จะเป็นการแสดงถึงอำนาจของตนและให้รัฐเล็กยอมสวามิภักดิ์ก็คือการยอมส่งเครื่องบรรณาการให้ แต่สภาพการปกครองในภูมิภาคนี้ต้องเปลี่ยนแปลงไปเมื่อถึงช่วงศตวรรษที่ 18-19 ซึ่งถือว่าเป็นช่วงแห่งการขยายตัวของจักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศสอย่างเข้มข้น ประเทศทั้งสองต่างได้แสวงหาอาณานิคมเพื่อขยายอำนาจ ทั้งเป็นแหล่งวัตถุดิบ และเป็นตลาดให้แก่ตน ด้วยความอุดม-สมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และแรงงาน รวมถึงการมีแม่น้ำใหญ่หลายสายที่อาจจะเป็นเส้นทางการค้าที่สำคัญในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้กลายเป็นที่ดึงดูดความสนใจให้แก่บรรดานักแสวงโชคด้านการค้าทั้งหลาย โดยเฉพาะเริ่มแต่ปี ค.ศ. 1858 ทั้งฝรั่งเศส และอังกฤษต่างได้ร่วมกันส่งคณะสำรวจเพื่อมาสำรวจบรรดาแม่น้ำในบริเวณนี้ เพื่อจะใช้เป็นช่องทางเข้าไปสู่จีนตอนใต้ ดังเช่นมีคณะสำรวจของรี มูโอ นักธรรมชาติวิทยาชาวฝรั่งเศสที่ได้รับทุนสนับสนุนจากอังกฤษ เข้ามารวบรวมดินแดนลุ่มแม่น้ำโขง โดยเริ่มจากกรุงเทพฯ จันทบุรี เพชรบุรี สระบุรี และเพื่อสำรวจ ลัดไปหาตราด สู่เมืองกัมปอด อุงตง (เมืองหลวงกัมพูชามัยนั้น) ถึงนครวัด แล้วเข้าสู่กรุงเทพฯ ค.ศ. 1861 แล้วไปที่โคราช ชัยภูมิ ปากลาย ไปหลวงพระบาง และเสียชีวิตอยู่ที่แห่งนี้ ความสำเร็จของการสำรวจครั้งนี้ได้สร้างความประทับใจให้แก่ฝรั่งเศสและอังกฤษเป็นอย่างมาก แต่ก็เป็นที่น่าเสียดายที่เขาได้เสียชีวิตไปก่อน ดังนั้นต่อมาใน ค.ศ. 1866 ฝรั่งเศสจึงได้ส่งดูดา เดอ ลาเกร พร้อมคณะนักสำรวจชุดใหญ่ แล่นเรือสำรวจมาจากไซ่ง่อน 2 ลำ โดยได้ทำการสำรวจแม่น้ำโขงขึ้นไปถึงเขตสิบสองปันนาในจีน ต่อมาก็มียุทธการอีกคนหนึ่งคือ ฟรานซิส การ์นิเยร์ ซึ่งต่อมาก็ได้กลายมาเป็นทหารในกองทัพฝรั่งเศส โดยสองประเทศจักรวรรดินิยมก็ได้แบ่งกันเพื่อทำการสำรวจเส้นทางการค้าของตน โดยอังกฤษต้องการให้แม่น้ำอิรวดีและแม่น้ำสาละวินเป็นเส้นทางการค้าเข้าสู่เมืองจีน ในขณะที่ฝรั่งเศสเองก็ได้ส่งคณะสำรวจ

มาสำรวจแม่น้ำโขงในการที่จะเป็นประตูเข้าสู่จีนเช่นเดียวกัน แต่สุดท้ายทั้งสองประเทศก็ต้องล้มเลิกโครงการไปเพราะจากการสำรวจแม่น้ำโขงของฝรั่งเศสที่เห็นว่าแม่น้ำโขงมีเกาะแก่งมากเกินไป จึงไม่สามารถที่จะใช้เป็นเส้นทางการค้าเข้าสู่จีนได้

นักสำรวจแม่น้ำโขงชาวฝรั่งเศสนายองรี มูโอ

ทีมนักสำรวจแม่น้ำโขงชาวฝรั่งเศส นายดูดาร์ต เดอ ลาเกร และนายฟรานซิส การ์นิเยร์

คอนพะเพ็งที่อยู่ในแม่น้ำโขงตอนใต้ของลาว

รูปภาพบรรดาเกาะแก่งที่อยู่ตามแม่น้ำโขงทำให้คณะสำรวจชาวฝรั่งเศสเดินทางสำรวจแม่น้ำโขงด้วยความยากลำบาก และสุดท้ายการสำรวจแม่น้ำโขงเพื่อเป็นเส้นทางเข้าสู่จีนตอนใต้ในนั้นก็ต้องล้มเลิกไป

แต่ในบรรดานักสำรวจชาวฝรั่งเศสที่มีชื่อปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์ของดินแดนอินโดจีนอย่างมากก็คงจะไม่มีใครที่ไม่รู้จัก ออกุสต์ ปาวี (Auguste Pavie) เปรียบเสมือนผู้พิชิตหัวใจ (conqueror of hearts) ในตำนานของอาณานิคม¹ เข้าทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ในกองทหารฝรั่งเศสในอินโดจีนขณะที่อายุไม่ถึง 20 ปี เมื่ออายุได้ 21 ปี ก็ได้มาเป็นพนักงานประจำกรมไปรษณีย์แห่งแคว้นโคชินไชน่า แล้วเปลี่ยนไปทำงานที่เมืองกำบ็อดเป็นเวลา 11 ปี หลังจากนั้น ในปี ค.ศ. 1883 ปาวีอายุได้ 35 ปี เขาได้ย้ายเข้ามาทำงานเป็น “ลูกจ้างชั่วคราว” ในโครงการโทรเลขของรัฐบาลไทย ในตำแหน่งนายช่างใหญ่ฝ่ายอำนวยการวางสายโทรเลขจากเมืองพระตะบองมายังปราจีนบุรี มาถึงกรุงเทพฯ ซึ่งรับผิดชอบในด้านเทคนิค แต่ครั้งเมื่อโครงการสำเร็จ ปาวีได้กลับไปยังศูนย์การปกครองอินโดจีนที่ไซ่งอน จึงกลายเป็นหัวหน้าคณะสำรวจปาวี ซึ่งนำคณะผู้ชำนาญชาวฝรั่งเศสหลากหลายสาขากว่า 10 คน ได้เข้าไปสำรวจในดินแดนของลาว ในระหว่างปี ค.ศ. 1887-1889 จากที่ปาวีได้อาศัยในดินแดนอินโดจีนเป็นเวลายาวนาน ทั้งในกัมพูชา 11 ปี ในเวียดนาม 5 ปี และในลาวและไทย ทำให้เขาสามารถพูดภาษาอินโดจีนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้เขายังมีความรู้เกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของบรรดาประเทศในแถบนี้เป็นอย่างดี ปาวีได้ถูกแต่งตั้งให้เป็นรองกงสุลฝรั่งเศสประจำล้านช้าง ที่หลวง

¹ Geoffrey C. Gunn, POLITICAL STRUGGLES IN LAOS (1930-1954): Vietnamese Communist Power and the Lao Struggle for National Independence (Bangkok: Editions Duang-Kamol, 1988), p. 27.

พระบาง ดังนั้นในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1887 ปาวีจึงได้เดินทางมายังหลวงพระบางอย่างไม่เป็นทางการ ด้วยเพราะปาวีรู้ดีถึงจารีตและประเพณีปฏิบัติของชาวลาวที่ให้การเคารพและเชื่อฟังต่อกษัตริย์และพระสงฆ์ ปาวีจึงถือโอกาสนี้สร้างมิตรกับบรรดาผู้มีบทบาทในท้องถิ่น เช่น เจ้าอาวาสของวัดต่างๆ เจ้านายลาว รวมถึงบุคคลสำคัญต่างๆ ครั้นเมื่อข่าวการเดินทางมายังหลวงพระบางของปาวีทราบถึงเจ้าอนุคำ กษัตริย์แห่งหลวงพระบาง จึงได้อนุญาตให้ปาวีเข้าพบแบบไม่เป็นทางการ และเพื่อหว่านล้อมให้กษัตริย์ล้านช้างยอมมอบดินแดนล้านช้างให้ฝรั่งเศสเป็นผู้ปกครองนั้น ในขณะที่เกิดความวุ่นวายในหลวงพระบาง โดยเฉพาะจากการก่อความวุ่นวายของพวกโจรสลัด ที่ออกปล้นจี้ชาวลาว เมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นนั้นกษัตริย์หลวงพระบางจึงขอร้องให้ฝรั่งเศสปกป้องล้านช้างด้วย ซึ่งปาวีก็ยินดี จากนั้นเหตุการณ์ความวุ่นวายต่างๆ ก็เกิดขึ้นอยู่เรื่อยๆ เช่น การลักพาตัวชาวฝรั่งเศสสองคนที่เมืองอุเทน การฆ่าผู้ตงง้วน (ผู้แทน) ฝรั่งเศสที่หลวงพระบาง (เคยมีปากเสียงกับข้าหลวงสยาม) ฆาตกรรมผู้ตรวจราชการฝรั่งเศสที่ภาคใต้ของลาว (ในเวลานั้นจำปาสักยังตกเป็นเมืองช่วยของสยาม) นอกจากนี้โจรสลัดที่ได้เข้ามาก่อความวุ่นวายที่หลวงพระบางและถูกปล่อยตัวใน ค.ศ. 1887 นั้น ได้มารวมตัวที่เมือง Lai-Chau และเรียกร้องให้เอาเมืองนั้นเป็นเมืองปกครองตัวเอง ซึ่งเหตุการณ์ต่างๆ นั้น ได้ทำให้ฝรั่งเศสสามารถใช้เป็นข้ออ้างเพื่อนำกองกำลังของตนเข้ามาเพื่อรักษาความสงบตามฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง นับแต่คำมั่นถึงสีพันดอน อีกทางหนึ่งเพื่อเป็นการบังคับสยามให้ลงนามในสัญญาแบ่งเขตแดนระหว่างกัน ในปี ค.ศ. 1893 นั้น ฝรั่งเศสได้ใช้เรือรบเข้าประชิดที่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา และในที่สุดสยามก็ยอมลงนามในสัญญา ต่อกับสัญญาฉบับนี้ สยามเองไม่พอใจเท่าใดนักเพราะเห็นว่าลาวฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงเป็นประเทศราชของสยาม ส่วนทางลาวก็ไม่ค่อยพอใจเพราะเห็นว่าทั้งทางฝั่งซ้ายและฝั่งขวาของแม่น้ำโขงรวมหลายเมืองเป็นของลาว แต่ลาวก็ต้องจำใจรับเพราะเชื่อว่าให้ฝรั่งเศสปกป้องตนเองดีกว่าที่จะยอมขึ้นต่อสยาม ในส่วนของฝรั่งเศสนั้น การที่คณะสำรวจของปาวีส่วนมากเน้นทำการสำรวจแต่เฉพาะแม่น้ำเท่านั้น เนื่องจากการจะทำการสำรวจพื้นที่ทางบกนั้นเป็นไปอย่างยากลำบากโดยเฉพาะทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงที่เป็นป่าทึบหนาเต็มไปด้วยสัตว์ร้ายที่จะทำให้ผู้ที่เข้าไปในป่าแห่งนั้นเกิดอาการป่วย และเสียชีวิต ดังนั้นคณะสำรวจชาวฝรั่งเศส จึงไม่ได้ทำการสำรวจเนื้อที่ราชอาณาจักรล้านช้างที่อยู่ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขง เพียงแต่ให้เหตุผลคร่าวๆ เท่านั้น ส่วนรัฐบาลฝรั่งเศสก็เห็นพ้องกับการรายงานของคณะสำรวจของปาวีที่ว่า

ดินแดนทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงถึงอ่าวแม่น้ำเจ้าพระยาที่เป็นดินแดนของ
ราชอาณาจักรลาวปกครองมาหลายศตวรรษ ที่ฝรั่งเศสมอบให้แก่สยาม... ไม่มีความอุดม
สมบูรณ์ และไม่กว้างใหญ่²

นายออกุสต์ ปาวี นักสำรวจน้ำโขงชาวฝรั่งเศส

ต่อมาเป็นผู้มีบทบาทในการวางแผนการปกครองของฝรั่งเศสในลาว

ด้วยพื้นฐานด้านประวัติศาสตร์ของลาว ที่ตกอยู่ภายใต้การแสวงหาผลประโยชน์ของ
ประเทศอื่นเป็นเวลานาน หรือแม้แต่ในระยะก่อนที่จะตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสก็ตาม ใน
อาณาจักรลาวเองก็เกิดขบวนการต่อต้านเพื่อเรียกร้องสิทธิในการปกครองตนเองจากสยามมา
ก่อนตั้งที่ทราบกันว่าในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 อาณาจักรล้านช้างได้แตกออกเป็น 3 อาณาจักร
และทั้งหมดก็ตกเป็นเมืองช่วยให้แก่สยาม ในระยะนี้ก็มีชาวลาวในหลายเมืองที่ลุกฮือเพื่อต่อต้าน
สยาม ครั้นต่อมาเมื่อ ค.ศ. 1893 ฝรั่งเศสได้เข้ามาปกครองราชอาณาจักรล้านช้างในฐานะเมือง
อาณานิคม อันส่งผลให้การกดขี่ยิ่งเพิ่มทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น เพราะฝรั่งเศสจะกระทำทุกวิถีทาง
เพื่อตัดทวงเอาผลประโยชน์จากบรรดาดินแดนอาณานิคม อันทำให้ประชาชนในประเทศอาณานิคม
เหล่านั้น เกิดความเกลียดชัง และรวมตัวกันจับอาวุธที่พอจะหาได้เพื่อลุกขึ้นต่อสู้ ส่วนใน
กรณีของลาวเพราะถูกฝรั่งเศสและสยามตกลงแบ่งดินแดนกันด้วยแม่น้ำโขง ขบวนการต่อต้าน
จึงเกิดขึ้นอยู่ทั้งสองฟากฝั่ง เช่น ขบวนการต่อสู้ของเจ้าผ้าขาว (เป็นญาติพี่น้องกับเจ้าราชทานัย

² ภิทรุชชวาท ประเสิด, ลาวล้านช้างก่อนฝรั่งเข้ามามีบทบาท (กรุงเทพฯ: ไขว้ใจงามพิมพ์, ต.ส. 2010), หน้า 72. (ทงสะหวาด ประเสิด, ลาวล้านช้างก่อนฝรั่งเศสเข้ามาปกครอง (เวียงจันทน์: ไขว้ใจงามพิมพ์, 2010), หน้า 72.)

เจ้าเมืองจำปาสัก) พญาอุทุม (เป็นเจ้าเมืองอุทุมอยู่ฝั่งขวาแม่น้ำโขง) พญาสังคี (เป็นเจ้านายชั้นผู้น้อยของเมืองอัตตะปือ) และยังมีผู้นำท้องถิ่นจากสองฝั่งโขงจำนวนมากที่เข้าร่วมขบวนการต่อต้านดังกล่าว เช่น ท้าวมี (องแก้ว) ท้าวเผย (หรือเปีย) ท้าวเข้ม ท้าวบุ ท้าวชิต ท้าววัง เป็นต้น³ แต่ด้วยกลลวงของฝรั่งเศสที่ใช้เล่ห์กลว่าจะเคารพนับถือระบอบการปกครองเก่าของลาวทุกอย่าง และจะให้อำนาจแก่พวกศักดินา เจ้าก๊ก เจ้าเหล่าต่างๆ ตลอดจนให้อำนาจแก่เจ้าเมืองเก่าอย่างครบถ้วน จึงทำให้เจ้าเมือง เจ้าก๊ก เจ้าเหล่าเหล่านั้นหลงเชื่อ และให้ความร่วมมือกับฝรั่งเศส ทำให้ขบวนการต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิปกครองตนเองสงบลงในระยะหนึ่ง ส่วนฝั่งขวาแม่น้ำโขง ก็มีขบวนการต่อต้านของ “องค์มัน” ที่อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ในปี ค.ศ. 1901 ที่เริ่มต้นด้วยการเป็นหมอยา

แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมีคนจำนวนหนึ่งก็ยังคงดำเนินการเคลื่อนไหวต่อต้าน โดยการเปลี่ยนชื่อจากเดิมเพื่อรักษาความลับ เช่น ท้าวมีได้เปลี่ยนชื่อเป็นองแก้ว ท้าวเผย (หรือเปีย) ได้เปลี่ยนชื่อเป็นองค์ทอง ท้าวบุได้เปลี่ยนชื่อเป็นองค์เงิน ท้าวเข้มได้เปลี่ยนชื่อเป็นองค์เหล็ก บางคนก็ยังใช้ชื่อเดิมเช่น เจ้าผ้าขาว พญาอุทุม เป็นต้น แต่บางคนก็ใช้ชื่อเดิมแต่แก้คำว่าองค์ นำหน้าก็มี⁴ ขบวนการต่อต้านเพื่อเรียกร้องสิทธิในการปกครองตนเองดังกล่าวได้เคลื่อนไหวระดมน้ำใจประชาชนตามเมืองต่างๆ ด้วยการใช้รูปแบบการสอนทางศาสนา หมอรักษาโรค และด้วยศิลปะวรรณคดีต่าง ๆ เช่น กลอนรำ นิทานต่างๆ ที่มีลักษณะในเชิงประวัติศาสตร์ เป็นต้น การระดมน้ำใจรักชาติจากประชาชนตามเมืองต่างๆ ได้ขยายตัวและเพิ่มจำนวนขึ้นได้อย่างมากมาย เช่น องค์หลวง องค์บุญ พ่อกระต๊วง องค์กรรมดำ และอื่นๆอีกมาก ที่ประกอบด้วยหลายชนเผ่าที่สำคัญ นอกจากนี้ยังมีข้าราชการที่ทำงานรับใช้ฝรั่งเศสและสยามก็ให้การสนับสนุนขบวนการดังกล่าวมากขึ้นด้วย

ส่วนทางด้านฝั่งขวาของแม่น้ำโขงสยามได้ทำการขึ้นสามะโนคร้วใหม่ทั้งหมด และไม่ให้เรียกตัวเองว่าลาว ขณะเดียวกันก็ดำเนินการลบล้างวัฒนธรรมเก่าแก่ ไม่ว่าจะเป็นไม้อุนญาตให้

³ สุมิต ไชยีสาน, ปะชวัดสาตลาว (จากไบลามเท็ญปะจจุบัน), อ้ายแล้ว, หน้า 577. (สุนัดโพธิสาน, ประวัติศาสตร์ลาว (จากโบราณถึงปัจจุบัน), อ้ายแล้ว, หน้า 577.)

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 579.

เรียนหนังสือลาว ไม่ให้พูดภาษาลาว ไม่ให้ล่าใส่แคนหรือเครื่องดนตรีที่เป็นของลาว เพื่อทำลายสัญลักษณ์แห่งความเป็นลาว ซึ่งการกระทำดังกล่าวได้ทำให้ประชาชนลาวโกรธแค้น ดังนั้นจึงเกิดมีขบวนการต่อต้านอยู่เป็นนิต เช่น ขบวนการต่อสู้ “สามโบก” ของประชาชนบ้านสะอาด ในปี ค.ศ. 1895 เป็นต้น⁵ (ปัจจุบันบ้านสะอาดขึ้นกับตำบลสะอาด อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น)

ส่วนทางด้านฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงนั้น ฝรั่งเศสได้เรียกดินแดนแห่งนี้ว่าอินโดจีน โดยมีลาว เวียดนาม และกัมพูชา โดยได้แบ่งบรรดาข้าราชการคนพื้นเมืองออกเป็น 2 จำพวก⁶ คือ หนึ่ง เป็นข้าราชการที่สังกัดและรับเงินเดือนจากรัฐบาลท้องถิ่น ส่วนพวกที่สอง เป็นพวกที่มีความรู้สูงขึ้นบ้างเล็กน้อย เพราะสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยฮานอย ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเพียงแห่งเดียวในดินแดนอินโดจีน ซึ่งกลุ่มนี้จะสังกัดอยู่กับหน่วยราชการของฝรั่งเศส รวมถึงการแต่งตั้งโยกย้ายต่างๆ ซึ่งก็อาจจะมีคนลาวไปประจำการอยู่ในเวียดนาม หรือไปประจำการอยู่ในกัมพูชา หรือคนเวียดนามไปประจำการอยู่ในลาวหรือกัมพูชา หรือคนกัมพูชาไปประจำการอยู่ในลาวหรือเวียดนามก็สุดแท้แล้วแต่ฝรั่งเศสจะแต่งตั้งไป ลาวไม่ได้มีสิทธิในการปกครองตนเองเหมือนดังเวียดนาม นอกจากนั้นก็ยังมีเก็บภาษีและขูดรีดแรงงานต่างๆ นานา ในอัตราที่สูงมาก ถ้าเจ้าเมืองไหนไม่สามารถหาแรงงาน (กาลี 16 วัน)* มาให้เพียงพอตามจำนวนที่สั่งมา หรือเก็บค่าพินัยหลวงน้อย ก็จะถูกตำหนิจากฝรั่งเศสว่าไม่มีความสามารถ⁷ จากการกดขี่ขูดรีดของฝรั่งเศสที่กระทำต่อคนลาว นำมาซึ่งความโกรธแค้นให้แก่ประชาชนลาวเป็นอย่างมาก ดังนั้น ใน ค.ศ. 1900 ผู้นำคนสำคัญของประชาชนลาวที่มาจากสองฝั่งโขง อันประกอบด้วย เจ้าเมือง เจ้าก๊ก เจ้าเหล่า รวมถึงผู้มีบทบาทในหมู่บ้าน และในเมืองจำนวนหนึ่งที่มีความคิดต่อต้านการปกครองของสยามและฝรั่งเศสต่อคนลาวที่อยู่ตามสองฝั่งโขง จึงได้จัดกองประชุมร่วมกันขึ้นที่เมืองเขมรัฐ โดยการสนับสนุนของพระเขมรัฐเดชนนริรักษ์เจ้าเมืองเขมรัฐ โดยมีเจ้า

⁵ Institut oriental-prague, La Politique de l'impérialisme en Asie de Sud-Est, 1945-1979, (Prague: Académie Tchecoslovaque des sciences, 1980), p. 115.

⁶ อุ่น ชนะนิกร, ความหลังของข้าพเจ้า ท้าวอู่ “ตื่นเย็น” ชนะนิกร, ปกัสส์ โพธิญาณนท์ (แปล) (กรุงเทพฯ: ดำรงการพิมพ์, 2520), หน้า 2.

*กาลี 16 วัน หมายถึง ชาวบ้านที่เป็นชายฉกรรจ์จะต้องผลัดเปลี่ยนกันไปทำงานให้แก่รัฐ เช่น ขุดถนน การก่อสร้าง ซึ่งในปีหนึ่งต้องไม่ให้ต่ำกว่า 16 วันทุกคน ส่วนจำนวนคนเท่าใดนั้นรัฐจะเป็นผู้กำหนดมาให้เอง โดยที่เจ้าเมืองมีหน้าที่ต้องหามาให้ได้ครบตามจำนวน

⁷ อุ่น ชนะนิกร, ความหลังของข้าพเจ้า ท้าวอู่ “ตื่นเย็น” ชนะนิกร, หน้า 4-5.

ผ้าขาวเป็นประธานการประชุม ดังนั้นขบวนการต่อสู้ของผู้มีบุญ จึงเกิดขึ้นอยู่ที่เมืองเขมรัฐ จากนั้นจึงแพร่ขยายออกไปสู่ท้องถิ่นอื่นๆ โดยตกลงให้ประชาชนทั้งสองฝั่งโขงให้ทำการลุกฮือขึ้นพร้อมกันในกลางเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1901 ดังนั้นหลังการประชุมครั้งนี้สำเร็จบรรดालายต่างต่างๆ เกี่ยวกับแผนการลุกฮือขึ้นต่อต้านเพื่อเรียกร้องสิทธิในการปกครองตนเองก็ได้ถูกส่งไปทั่วทุกแห่งที่มีคนลาว “โดยเฉพาะในมณฑลอุดร เมืองหล่ม เมืองเลย และมณฑลนครราชสีมา ตลอดจนถึงฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง”⁹ ดังนั้นทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงจึงเกิดมีขบวนการลุกฮือขึ้นของผู้มีบุญเป็นจำนวนมากมาย¹⁰ รวมทั้งทางฝั่งซ้ายก็เช่นเดียวกัน¹¹ เริ่มตั้งแต่ ค.ศ. 1901-1903 เป็นขบวนการต่อสู้ของพ่อกระวด (ผู้มีบุญ) ค.ศ. 1901-1907 เป็นขบวนการต่อสู้ขององแก้วและองค์กรรมมดำ (ผู้มีบุญ) ค.ศ. 1908-1910 เป็นขบวนการต่อสู้ของเจ้าวรรณะภูมิ เมืองยอดอู แขวงฝั่งสาละ ค.ศ. 1914-1915 ขบวนการต่อสู้ของประชาชนแขวงซำเหนือ ค.ศ. 1915-1917 ขบวนการต่อสู้ขององค์แสน ที่ฝั่งสาละ แต่ ค.ศ. 1918-1933 ขบวนการต่อสู้ของเผ่าม้งโดยเจ้าฟ้าปาจัย ค.ศ. 1920 ขบวนการต่อสู้ของประชาชนเวียงจันทน์โดยนายคู้คำ ดังจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

2.2 ราชอาณาจักรลาวภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส

ในเมื่อฝรั่งเศสได้เข้ามาสู่อินโดจีน ซึ่งในเบื้องต้นมีเวียดนามและกัมพูชาเป็นเมืองขึ้น แต่ต่อมาเมื่อสามารถหว่านล้อมชักจูงลาวให้หลงเชื่อต่อการหลอกลวงของฝรั่งเศสว่าจะช่วยลาวขับไล่สยามออกจากดินแดนลาว และจะยังคงระบอบศักดินาไว้คงเดิม หลังจากมีฝรั่งเศสได้เข้าปกครองลาว ดังนั้นศักดินาลาวจำนวนหนึ่งจึงยอมตกลงให้ราชอาณาจักรลาวตกอยู่ภายใต้การอารักขาของฝรั่งเศส เพราะเห็นว่าสิ่งที่ฝรั่งเศสนำมาอ้างนั้นมีมูลความจริง เพราะนับแต่ไหนแต่

⁸ รัช บัญโนทก, เอกสารบรรยายเรื่อง “พื้นเวียง” (กรุงเทพฯ: สมาคมประวัติศาสตร์ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, ม.ป.ป.), หน้า 74.

⁹ เต็ม สิงห์ขจรจิต, ฝั่งขวาแม่น้ำโขง (พระนคร: คลังวิทยา, 2499), หน้า 225.

¹⁰ Institut oriental-prague, La politique de l'impérialisme en Asie de Sud-Est, 1945-1979 (Prague: AcadémieTchécoslovaque des sciences, 1980), p. 117.

¹¹ พูมี วิจิจิต, ปะเทดลาว และภานต์ผู้มีใญ่ของปะชาชนลาว ต้าบลัดทิล่าเมืองขึ้นแบบใหม่ขອງอเมริกา (จำเหนีอ: ขะบอบภานต์ลาวอัฐภาค, ค.ส. 1968), หน้า 40-63. (พูมี วิจิจิต, ปะเทดลาวและการต่อสู้ขອງปะชาชนลาว ต้าบลัดทิล่าเมืองขึ้นแบบใหม่ขອງอเมริกา (จำเหนีอ: ขบวนการแนวลาารักชาติ, 1968), หน้า 40-63.)

ไรมาพ่อค้าชาวสยามต่างก็แสวงหาผลประโยชน์จากพ่อค้าชาวลาว อันทำให้ชาวลาวและกษัตริย์ลาวไม่พอใจต่อพ่อค้าชาวสยาม แต่ก็ไม่สามารถที่จะทำอะไรได้ เพราะลาวไม่มีทางออกสู่ทะเล จึงต้องยอมให้พ่อค้าชาวสยามเอารัดเอาเปรียบตนเองอยู่เรื่อยมา แต่เมื่อฝรั่งเศสเสนอตัวที่จะมาปกป้องลาวให้หลุดพ้นจากการข่มเหงของชาวสยามได้ กษัตริย์ลาวจึงเห็นพร้อมด้วย หลังจากที่กษัตริย์ลาวยอมให้ลาวอยู่ภายใต้การอารักขาของฝรั่งเศสแล้ว ฝรั่งเศสก็เร่งเจรจาทำอังกฤษเกี่ยวกับผลประโยชน์ของตนในสยามและลาว เพราะอังกฤษเองก็ได้พม่าเป็นเมืองขึ้นแล้ว นอกจากนั้นอังกฤษยังมีผลประโยชน์ทางการค้ากับสยามอยู่ไม่น้อย ถ้าหากสยามเกิดสงครามก็คงจะกระทบต่อผลประโยชน์ของตนเช่นเดียวกัน ในขณะที่เดียวกันฝรั่งเศสเองก็ต้องการลาวทั้งหมด ทั้งฝั่ช้ายและฝั่ชวาของแม่น้ำโขง แต่เนื่องจากดินแดนลาวที่อยู่ฝั่ช้ายแม่น้ำโขงติดกับสยาม ซึ่งที่จะเข้าไปปกครอง เพราะทหารฝรั่งเศสส่วนมากแล้วจะอยู่ที่เวียดนาม เมื่อเกิดการต่อต้านขึ้น การที่จะเคลื่อนกำลังทหารจากเวียดนามเพื่อข้ามแม่น้ำโขงไปปราบปรามก็เป็นสิ่งที่ลำบาก แต่สิ่งที่ฝรั่งเศสต้องการมากที่สุดก็คือแม่น้ำโขง เพราะเห็นว่าเป็นเส้นทางที่สามารถนำไปสู่จีนได้ ในที่สุดสยามต้องทำสนธิสัญญากับฝรั่งเศสเพื่อใช้แม่น้ำโขงเป็นเส้นเขตแดนระหว่างอินโดจีนกับสยามในปี ค.ศ. 1893¹² แต่อย่างไรก็ตาม ตามสนธิสัญญาดังกล่าวทำให้ชาวลาวไม่พอใจเป็นอย่างมาก เพราะถือว่าทางฝั่ชวาแม่น้ำโขงเป็นดินแดนของลาว จึงเกิดการทักท้วงไปยังฝรั่งเศสที่ทำสนธิสัญญาการแบ่งแม่น้ำโขงให้เป็นเขตแดนอินโดจีนและสยาม ขณะเดียวกันในทางฝั่ชวาแม่น้ำโขง (อีสาน) ก็มีชาวอังกฤษที่ทำการค้าขายในบริเวณนั้น อยู่พอสมควร และเพื่อไม่ให้เกิดการแย่งชิงอาณานิคมระหว่างฝรั่งเศสกับอังกฤษ ดังนั้นทั้งสองประเทศจึงได้ทำสนธิสัญญาให้สยามเป็นรัฐกันชน ในปี ค.ศ. 1896¹³ ซึ่งในระยะที่ฝรั่งเศสปกครองลาวอยู่นั้น ทางด้านการเมือง-การปกครองและวัฒนธรรมก็ยังคงรักษาไว้แบบเดิมเพื่อเอาใจศักดินาลาว แต่ส่วนมากแล้วก็เป็นเพียงรูปแบบเท่านั้น เพราะแท้ที่จริงแล้วไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง-การปกครองลาวเองได้ขึ้นกับฝรั่งเศสหมดแล้ว ส่วนทางด้านเศรษฐกิจก็เพิ่มทวีการกดขี่ขูดรีดประชาชนลาว เพื่อสร้างความมั่งมีให้แก่พวกฝรั่งเศส ดังจะได้กล่าวในต่อไป

¹² หนังสือสัญญากรุงสยามกับกรุงฝรั่งเศส วันที่ 3 ตุลาคม รัตนโกสินทร ศก. 112.

¹³ สนธิสัญญาอังกฤษและฝรั่งเศส ณ กรุงลอนดอน วันที่ 15 มกราคม ค.ศ. 1896.

2.2.1 สภาพด้านการเมือง-การปกครอง

นับแต่ ค.ศ. 1893 เป็นต้นมาฝรั่งเศสก็สามารถเข้าปกครองลาว ในสถานะเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส ในระยะแรกเพื่อเอาใจศักดินาลาว ฝรั่งเศสจะยังคงรักษารูปแบบการปกครองในแบบเดิมทุกอย่าง คือ ให้มีเจ้าชีวิต มีหอสนามหลวง ตามแบบบุราณลาว ซึ่งประกอบด้วย เจ้าอุปหลาด เจ้าราชวงศ์ เจ้าราชบุตร เจ้าราชสัมพันธวงศ์ เจ้าราชพระคินัย เจ้ากรมขุน เจ้ากรมพระคลัง เจ้ากรมตำรวจ เจ้ากรมแสง เจ้ากรมช้าง เจ้ากรมม้า เจ้ากรมนา เจ้ากรมวัง เจ้ากรมหมอ เจ้ากรมอักษร เจ้ากรมมหาดเล็ก เจ้ากรมสีกาย เจ้ากรมดนตรี เจ้าพญาหลวง เมืองขวา เมืองซ้าย เมืองแสน เมืองจันทร์ เมืองกาง พญา เพี้ย แสน หมื่น ท้าว ส่วนในระดับท้องถิ่น ก็มี แขวง เมือง บ้าน และตาแสง เพื่อให้ศักดินาลาวไม่รับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงอะไร หลังจากที่ฝรั่งเศสเข้ามาปกครอง

แต่การปกครองของฝรั่งเศสในลาวนี้ เห็นได้ว่า ฝรั่งเศสจะใช้วิธีการสร้างศักดินาเพื่อเปลี่ยนแทนจากรุ่นนี้สู่รุ่นใหม่ โดยจะเลือกคนที่มีความจงรักภักดีต่อตนเอง ขึ้นมาเป็นผู้คุมอำนาจแทน โดยจะเห็นได้จากกรณีการเสนอเจ้าสักกะรินที่เป็นลูกชายคนโตของกษัตริย์ลาวขึ้นรักษาตำแหน่งแทนเจ้าอุ้นคำโดยให้เหตุผลว่าเจ้าอุ้นคำ ที่เป็นกษัตริย์ลาวในเวลานั้นมีอายุมากแล้ว ต่อมาในวันที่ 5 มิถุนายน ค.ศ. 1894 ปาวี ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้แทนรัฐบาลฝรั่งเศสประจำเจ้าสักกะริน อย่างไรก็ตาม ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1895 ปาวีได้ถูกเรียกตัวกลับประเทศ ดังนั้นเพื่อวางรากฐานการปกครองลาวให้แก่ผู้สำเร็จราชการคนใหม่ ปาวีจึงได้จัดระบบการปกครองท้องถิ่นให้มีความละเอียดและชัดเจนกว่าเดิม และได้ราชาภิเษกเจ้าสักกะรินเป็นเจ้าชีวิตลาวแทนเจ้าอุ้นคำ และในวันที่ 3 ธันวาคม ค.ศ. 1895 นี้เอง ปาวีก็ได้แนะนำให้เจ้าสักกะรินลงพระนามสัญญาญกับฝรั่งเศสเพื่อวางญัตติระบอบการล่าเมืองขึ้นฝรั่งเศสที่ลาว

ดังนั้น หลังจากที่ปาวีได้กลับฝรั่งเศสไปแล้ว รากฐานการปกครองที่ปาวีได้วางไว้ จึงมีความสำคัญต่อผู้สำเร็จราชการฝรั่งเศสในลาวคนใหม่เป็นอย่างมาก ซึ่งทันทีที่บูลโรส ซึ่งเป็นผู้สำเร็จราชการคนใหม่ที่ลาว เดินทางมาถึงหลวงพระบาง เขาก็เอากองเอาใจศักดินาลาวเพื่อไม่ให้ศักดินาลาวต่อต้านระบอบการปกครองใหม่ที่ตนจะสร้างขึ้นด้วยการเพิ่มอิสริยยศแก่เจ้าอุปราชด้วยการเลื่อนยศขึ้นเป็นเจ้ามหาอุปราช หลังจากนั้นเขาก็เริ่มปรับปรุงระบบการปกครองในลาวให้เป็นไปดังใจตนต้องการ โดยที่ศักดินาลาวก็ไม่ได้คัดค้านแต่ประการใด ด้วยประกาศ

ยกเลิกสิ่งที่เขาเห็นว่าขัดกับระบอบการปกครองของตน เช่น กฎหมายราชทัณฑ์ กฎหมายศักดินา กฎหมายทาส และในปีเดียวกันนี้เองฝรั่งเศสให้เริ่มใช้คริสต์ศักราช และเดือนแบบฝรั่งเศส

บุญโรสได้จัดระบบการปกครองท้องถิ่นขึ้นใหม่ ตามที่ปาวีได้สร้างไว้ คือ มี 2 เขตบัญชา ซึ่งในแต่ละเขตมีผู้สำเร็จราชการของตน คือ เขตภาคเหนือ มีเมืองหลวงพระบางเป็นศูนย์กลาง และมีแขวงต่างๆ นับจากคำม่วนขึ้นมา ซึ่งมีทั้งหมด 6 แขวง ในจำนวนนี้มีบางเมืองได้ถูกแบ่งไปให้เวียดนาม (ตงแกง) และแขวงหัวพัน ก็ถูกแบ่งไปให้แห่งฮวา โดยฝรั่งเศสอ้างว่าเพื่อความสะดวกในการปกครอง แต่ที่จริงแล้ว ในแขวงเหล่านั้นได้เกิดมีขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสอย่างเข้มแข็ง ดังนั้นเพื่อตัดขาดการรวมตัวของกำลังต่อต้านฝรั่งเศส พวกเขาจึงตัดแยกให้กำลังต่อต้านออกจากกัน ส่วนในเขตภาคใต้ก็มีเมืองโขงเป็นใจกลาง มีเขตแดนนับจากคำม่วนมาถึงชายแดนกัมพูชา รวมทั้งหมดมี 7 แขวง

เมื่อฝรั่งเศสได้จัดวางโครงสร้างทางการปกครองสำเร็จแล้ว ก็ได้ผนวกเอาลาวเข้าเป็นแคว้นที่ 5 ของสหพันธอินโดจีน ในวันที่ 19 สิงหาคม ค.ศ. 1899 นอกเหนือจากแคว้นดงเกีย (เวียดนามเหนือ) แคว้นอันนัม (เวียดนามกลาง) แคว้นโคชินไชน่า (เวียดนามใต้) และแคว้นกัมพูชา แต่อย่างไรก็ตามการแบ่งการปกครองในลาวออกเป็นสองเขตดังกล่าวกลับถูกต่อต้านจากประชาชนลาวจำนวนมาก ที่ต้องการรวมลาวเป็นหนึ่งเดียวเหมือนที่ผ่านมา โดยมีเวียงจันทน์เป็นนครหลวงเหมือนเดิม ด้วยฝรั่งเศสไม่กล้าที่จะใช้ความรุนแรงกับประชาชนลาวที่ต่อต้านเป็นจำนวนมากนั้น เพราะต้องการแสดงต่อชาวโลกให้รับรู้ว่ประชาชนลาวมีความเต็มใจที่จะให้ฝรั่งเศสมาปกครองลาว ดังนั้นผู้สำเร็จราชการของฝรั่งเศสประจำอินโดจีนจึงยอมรวมลาวให้เป็นหนึ่งเดียว และมีเวียงจันทน์เป็นนครหลวงเหมือนเดิม แต่ได้จัดระดับการปกครองออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่น

ในการปกครองส่วนกลางของแคว้นลาว ถึงแม้ฝรั่งเศสจะถือว่าลาวเป็นอาณานิคมก็ตาม แต่เพื่อได้รับการสนับสนุนจากพวกศักดินา จึงให้อภิสิทธิ์ แก่แขวงหลวงพระบาง ให้เป็นเมืองอารักขา แต่ผู้ที่มีอำนาจสูงสุด หรือประมุขของแคว้นลาวเป็นชาวฝรั่งเศส หรือก็คือผู้สำเร็จราชการฝรั่งเศส ประจำแคว้นลาว ซึ่งมีอำนาจสูงกว่ากษัตริย์หลวงพระบางอีกด้วย

ผู้สำเร็จราชการประจำแคว้นลาว มีสภาที่ปรึกษาราชการเพียงสภาเดียว คือ สภาที่ปรึกษาคนพื้นเมือง ซึ่งมีหน้าที่ให้คำปรึกษาต่อผู้สำเร็จราชการสูงสุดประจำแคว้นลาว ตามที่ผู้สำเร็จราชการจะระบุเรื่องมาให้พิจารณา และในแคว้นลาวยังมีอนุสภากการเกษตร นอกจากนั้นยังมีคณะกรรมการเทคนิคต่างๆ ซึ่งมีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับงานวิชาการของแขนงการตนแก่รัฐบาลอีกด้วย

ตำแหน่งรองลงมาจากผู้สำเร็จราชการสูงสุด มี 15 ตำแหน่ง คือ

ผู้ตรวจตราการปกครองและการเมือง

รองผู้สำเร็จราชการสูงสุด

หัวหน้ากองไปรษณีย์โทรเลข

ผู้บัญชาการตำรวจ

หัวหน้ากองการคลัง

หัวหน้ากองภาษี

หัวหน้ากองสาธารณสุข

หัวหน้ากองสัตวแพทย์

หัวหน้ากองป่าไม้และน้ำ

หัวหน้ากองโลหะกิจ

หัวหน้ากองเกษตร

หัวหน้ากองโยธาธิการ

หัวหน้ากองธรรมาธิการ

หัวหน้ากองทะเบียนทรัพย์สิน

หัวหน้าแผนกกองกลาง

ในการปกครองส่วนท้องถิ่นในแคว้นลาวนั้น ฝรั่งเศสได้แบ่งเขตการปกครองลาว ในปี ค.ศ. 1899 ออกเป็น 10 แขวง คือ แขวงเวียงจันทน์ แขวงหลวงพระบาง แขวงพวน (ตรังนิน) หรือ เชียงขวาง แขวงหัวพัน แขวงหัวโขง แขวงฝั่งสาละ แขวงคำม่วน แขวงสะหวันนะเขต แขวงสาละวัน และแขวงจำปาสัก

ในแต่ละแขวงนั้น มีเจ้าแขวงซึ่งเป็นชาวฝรั่งเศสที่มีอำนาจสูงสุดในการปกครองแขวง รองลงมาก็มีรองเจ้าแขวงที่เป็นชาวฝรั่งเศสเช่นเดียวกัน ซึ่งอาจมีหนึ่งหรือสองคน ขึ้นอยู่กับขนาดของแขวงนั้น รองเจ้าแขวงมีหน้าที่เป็นผู้ช่วยเจ้าแขวง หรือ ปฏิบัติหน้าที่แทนเจ้าแขวงในเวลาที่เจ้าแขวงไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ในนั้นก็มีหัวหน้าห้องการแขวง ที่มี 8 แผนกเป็นผู้ช่วย ซึ่งในแต่ละแขวงจะประกอบมี 9 แผนกด้วยกัน คือ

แผนกตำรวจแขวง (ทหารลี้ว)

แผนกโยธาธิการแขวง

แผนกการเงินแขวง

แผนกการคลังแขวง

แผนกการสัตวแพทย์แขวง

แผนกสาธารณสุขแขวง

แผนกไปรษณีย์โทรเลขแขวง

แผนกภาษีแขวง และ

แผนกศึกษาแขวง

ส่วนข้าราชการชั้นแขวงที่ประจำในแต่ละแขวงนั้น นอกจากจะเป็นชาวฝรั่งเศสแล้ว ยังมีชาวลาว ชาวเวียดนาม และชาวกัมพูชาอีกด้วย โดยที่ฝรั่งเศสได้ผลัดเปลี่ยนให้คนในแต่ละแคว้นไปประจำที่แคว้นอื่น เพราะถ้าหากเอาคนแคว้นเดียวกันปกครองกันเองแล้ว จะไม่สามารถกดขี่ขูดรีด และไม่สามารถสรรหาผลประโยชน์ให้แก่ฝรั่งเศสได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย แต่สำหรับข้าราชการในชั้นเมืองนั้น ด้วยการขยายตัวของกำลังต่อต้าน ในปี ค.ศ. 1914 ฝรั่งเศสได้ออกระเบียบสำหรับข้าราชการในราชอาณาจักรลาวขึ้นเพื่อปฏิบัติในทั่วราชอาณาจักร แต่ยกเว้นแต่เฉพาะหลวงพระบางเท่านั้น โดยระเบียบการได้กำหนดว่า ไม่ว่าจะเป็ข้าราชการของเมืองใด ก็ต้องเป็นบุคคลที่ถือกำเนิดอยู่เมืองนั้นมาแต่เดิม และไม่สามารถที่จะย้ายไปประจำเมืองอื่น หรือแขวงอื่นนั้นไม่ได้ จากนโยบายดังกล่าวได้ส่งผลให้ข้าราชการลาวตามเมืองต่างๆ รู้สึกว่าเมืองของตนเองเปรียบดังประเทศหนึ่ง และเมืองอื่นก็เป็นประเทศอื่น ดังนั้นการสร้างกำลังต่อต้านเพื่อความเป็นเอกราชนั้นจึงเกิดขึ้นเฉพาะในเมืองตนและไม่มี การติดต่อเพื่อร่วมกองกำลังต่อต้านให้ใหญ่ขึ้น ครั้นต่อมาเจ้าเพ็ชชะลาดเห็นว่าแนวคิดของคนในราชอาณาจักรเกิดความคิดแตกแยกกันมากขึ้น เมื่อถึงปี ค.ศ. 1917 เมื่อฝรั่งเศสได้แต่งตั้งให้เจ้าเพ็ชชะลาดเป็นที่ปรึกษา

เพื่อปรับปรุงระเบียบว่าด้วยข้าราชการ เจ้าพิศชะลาดจึงเสนอให้มีการสับเปลี่ยนข้าราชการในแขวง หรือในเมืองหนึ่งไปสู่อีกเมืองหนึ่งได้ เพราะต้องการให้ชาวลาวรู้สึกถึงความเป็นชาติเดียวกัน และเข้าใจในความเป็นชาติที่แตกต่างไปจากเมื่อก่อนที่จำกัดคับแคบเฉพาะแต่ในเมืองของตนเท่านั้น จากนั้นเมื่อ ค.ศ. 1920 เจ้าพิศชะลาดก็เสนอให้ปรับปรุงอีกครั้งหนึ่ง คือสามารถย้ายจากเขตหนึ่งไปสู่อีกเขตหนึ่งได้

2.2.2 การสร้างกองจักรการปกครองในท้องถิ่น เป็นผู้รับใช้

พวกฝรั่งเศสเห็นว่า การที่จะได้รับการยอมรับจากท้องถิ่นหนึ่งนั้น ชนชั้นนำ หรือ ผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นที่มีความสำคัญมาก ซึ่งผู้ที่มีอิทธิพลในลาวนอกจากจะเป็นศักดินาท้องถิ่นแล้ว ก็ได้อาศัยการร่ำเรียนวิชามาจากวัดก็มีบทบาทต่อความคิดของประชาชนในแถบนี้เป็นอย่างมาก และเห็นว่าผู้คนเหล่านี้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการปกครอง ดังนั้นพวกฝรั่งเศสจึงจำเป็นต้องจะต้องรักษาระบอบศักดินาไว้ เพื่อใช้คนเหล่านั้นเป็นเครื่องมือในการปกครองของตนในลาว

เจ้ามหาชีวิตลาว

การที่ฝรั่งเศสสามารถเข้ามาปกครองลาวได้นั้น เห็นว่าศักดินาท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีบทบาทมากที่สุด โดยเฉพาะเจ้ามหาชีวิตที่หลวงพระบาง เพราะการตกลงของเจ้าชีวิตลาวที่หลวงพระบางที่ยอมให้ลาวเป็นรัฐภายใต้การอารักขาของฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1893 ได้ทำให้ลาวต้องตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศสอย่างเต็มตัว โดยที่ศักดินาลาวหวังว่าฝรั่งเศสจะทำตามที่เคยให้คำมั่นสัญญาไว้ว่าจะคงรักษาระบอบศักดินาลาวไว้เหมือนเดิม

อย่างไรก็ตามดังได้กล่าวมาแล้วว่าฝรั่งเศสได้พยายามจำกัดสิทธิของเจ้ามหาชีวิตลาวไว้เพียงแค่นั้นหลวงพระบาง แต่กระนั้นก็ตามก็ไม่ได้หมายความว่าเจ้ามหาชีวิตจะมีอำนาจสูงสุดเพราะยังมีเจ้าแขวงหลวงพระบางที่เป็นคนฝรั่งเศสที่มีอำนาจสูงกว่าเจ้ามหาชีวิตในทุกด้าน และเพื่อไม่ให้เจ้ามหาชีวิตลาวต่อต้านการปกครองของตน ฝรั่งเศสก็ได้เสนอว่าเห็นจรรยาปี และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดของฝรั่งเศสให้แก่เจ้ามหาชีวิตลาวแถมยังจัดให้มีหอสนามหลวงตามรูปแบบเดิม แต่มีคณะมนตรีเสี้ยม คือกมีแค่ 5 ตำแหน่ง จากเดิม 20 ตำแหน่ง คือ อัคร

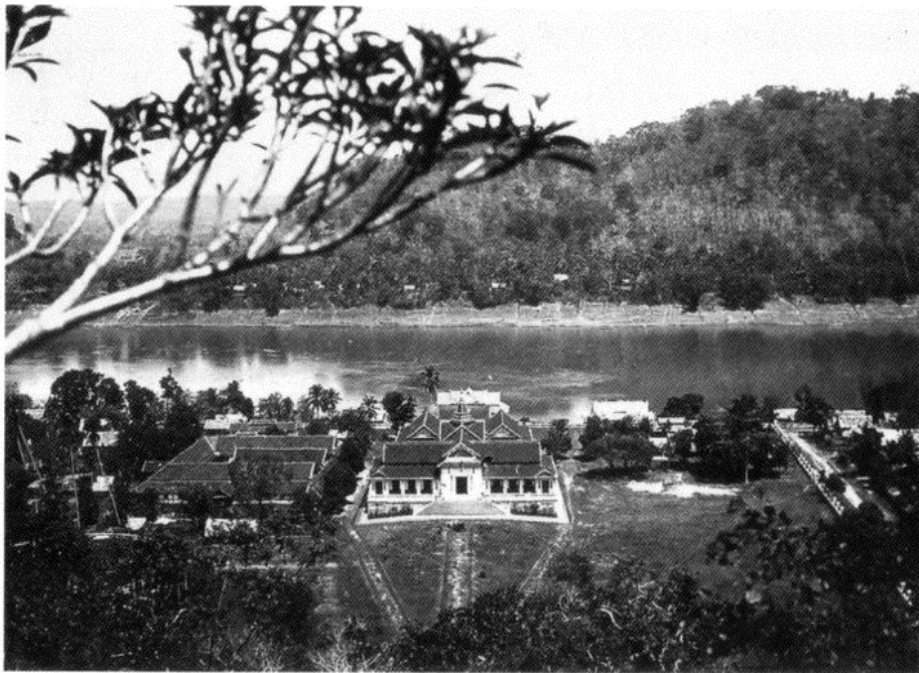
เสนาบดี หรือ นายกรัฐมนตรี เสนาบดี หรือรัฐมนตรีว่าการมหาดไทย และป้องกันราชอาณาจักร รัฐมนตรีว่าการยุติธรรม รัฐมนตรีว่าการคลัง และ รัฐมนตรีว่าการโยธาธิการ และเศรษฐกิจ

เมื่อศกดินาหลวงพระบางเห็นว่าอำนาจของตนได้ถูกจำกัดลง นอกจากจะไม่ได้ปกครองทั่วอาณาจักรลาวเหมือนเดิมแล้ว แม้แต่ในหลวงพระบางเองก็ยังคงถูกจำกัดลง โดยเฉพาะหลังจากที่โปนดูแม ผู้สำเร็จราชการฝรั่งเศสประจำแคว้นลาวได้มีข้อตกลงในวันที่ 19 สิงหาคม ค.ศ. 1899 ว่า ประเทศลาวตั้งแต่เหนือถึงใต้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีศูนย์กลางอยู่ที่เวียงจันทน์ ซึ่งแสดงว่าหลวงพระบางก็มีสถานะเหมือนกับแขวงอื่นๆ ทั่วไปในลาว ดังนั้นเจ้ามหาชีวิตลาวที่หลวงพระบางจึงต้องการให้ฝรั่งเศสยอมรับอย่างเป็นทางการว่า เมืองหลวงพระบางเป็นเมืองอารักขาอย่างแท้จริง ทั้งยังมีกฎหมายรับรองอย่างถูกต้อง เพราะถึงแม้ว่าที่ผ่านมาฝรั่งเศสเองจะยืนยันตลอดมาว่ายอมให้หลวงพระบางเป็นเมืองอารักขา แต่ก็ไม่มีสิ่งใดที่แสดงว่าหรือถูกรับรองในทางนิตินัยว่าหลวงพระบางเป็นเมืองอารักขาของฝรั่งเศส ถึงแม้ว่าในวันที่ 3 ธันวาคม ค.ศ. 1895 เจ้าศักกะริณ เจ้ามหาชีวิตลาวในตอนนั้น กับบูนโลส ผู้สำเร็จราชการฝรั่งเศสประจำแคว้นลาวจะได้ลงนามในสัญญา ที่ให้อำนาจพิเศษแก่อาณาจักรหลวงพระบาง แต่เนื่องจากสภาผู้แทนราษฎรของฝรั่งเศสไม่ให้การรับรองสนธิสัญญาฉบับดังกล่าว ดังนั้นรัฐบาลฝรั่งเศสจึงไม่ได้ให้สัตยาบันแก่สนธิสัญญาฉบับดังกล่าว จึงถือว่าสนธิสัญญาดังกล่าวไม่สามารถใช้ได้

อย่างไรก็ตามต่อมาในยุคที่เจ้าสีสหว่างวงเป็นกษัตริย์หลวงพระบางนั้น ก็ได้มีการลงนามในสัญญากับผู้สำเร็จราชการฝรั่งเศสประจำแคว้นลาว บัวชีเอเดอ ในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1914 แต่สภาผู้แทนราษฎรฝรั่งเศสก็ไม่ให้การรับรอง ก็เป็นอันว่าสัญญาดังกล่าวก็ไม่ได้ได้รับการให้สัตยาบันอีกครั้ง

เมื่อมาถึงวันที่ 24 เมษายน ค.ศ. 1917 สัญญาฉบับที่ 3 ที่ตกลงให้หลวงพระบางเป็นรัฐอารักขา จึงได้รับการลงนาม ระหว่าง เจ้าสีสหว่างวง และ อานแบซาโร ผู้สำเร็จราชการฝรั่งเศสประจำอินโดจีนและได้รับการรับรองจากสภาของฝรั่งเศส ดังนั้นรัฐบาลฝรั่งเศสจึงตกลงให้สัตยาบันแก่สัญญาดังกล่าว ซึ่งถือว่าสัญญาดังกล่าวสามารถถูกนำไปใช้ได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

ซึ่งการที่ฝรั่งเศสเข้ามาปกครองลาวได้ด้วยความยินยอมจากเจ้ามหาชีวิต และศักดินา ลาวจำนวนหนึ่งนี้ ผู้เขียนเห็นว่ามี 3 ประเด็นหลักด้วยกัน คือ หนึ่ง เป็นเพราะพื้นฐานทางด้าน ประวัติศาสตร์ที่ถูกสยามเอารัดเอาเปรียบ การที่ยอมให้ฝรั่งเศสซึ่งเป็นประเทศที่เข้มแข็งกว่าเข้ามา ปกครองประเทศเพราะเห็นว่าฝรั่งเศสจะให้ความคุ้มครองตน ส่วนประเด็นที่ 2 สืบ เนื่องมาจากข้อหนึ่งคือ ความเชื่อใจฝรั่งเศสว่ามีความจริงใจที่จะเข้ามาช่วยเหลือ และปกป้อง ตนเอง และประเด็นสุดท้ายคือ รัฐลาวมีความอ่อนแอและไม่สามารถที่จะปกป้องตนเองจากการ บุกรุกจากประเทศอื่นได้

พระราชวังกษัตริย์ลาวที่หลวงพระบาง ในปี ค.ศ. 1910 โดยได้รับการสนับสนุนด้านการเงินในก่อสร้างจากฝรั่งเศส

เจ้าผู้ครองอาณาจักรจำปาสัก

ในสมัยเจ้ายุติธรรมธร เป็นเจ้าปกครองนครจำปาสัก ในปี ค.ศ. 1893 เจ้ายุติธรรมธรได้ เสนอต่อฝรั่งเศสว่าต้องการรวมจำปาสักฝั่งขวาและฝั่งซ้ายเข้าด้วยกัน ดังนั้นเมื่อมาถึง ค.ศ. 1904 เมื่อสยามได้ตกลงมอบจำปาสักทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงให้เป็นของลาว ที่เป็นสมัยของเจ้า ราชदानัย (หยูย) เป็นเจ้าปกครอง ฝรั่งเศสจึงให้การยอมรับเจ้าราชदानัยว่าเป็นเจ้าครองนคร-

จำปาสักทางใต้ของลาว เพราะเห็นว่าเจ้าราชคายนัยเป็นผู้มีอิทธิพลอยู่ภาคใต้ของลาว แต่อย่างไรก็ตามก็มีฐานะเป็นเพียงเจ้าแขวงเท่านั้น

เจ้าราชคายนัย

เป็นตำแหน่งที่ฝรั่งเศสได้ยกให้แก่เจ้าเพ็ดชะลาด ในปี ค.ศ. 1914 เมื่อเห็นวามนครหลวงเวียงจันทน์ไม่มีเจ้าผู้ปกครองเหมือนดังหลวงพระบางและจำปาสัก และได้กล่าวว่าเจ้าราชคายนัยเป็นตำแหน่งที่สูงที่สุดสำหรับคนพื้นเมือง นอกจากนั้น เจ้าเพ็ดชะลาดยังได้รับตำแหน่งประจำในคณะรัฐบาลแคว้นลาวอีกตำแหน่งหนึ่ง เรียกว่าผู้ตรวจตราการเมืองและการปกครอง ที่มีหน้าที่ในการดูแล ตรวจตราความทุกข์สุขของประชากรในแคว้นลาว และตรวจตรางานของเจ้าเมืองและศาลในแคว้นลาว ซึ่งมีสิทธิ์แต่งตั้งหรือโยกย้ายถอดถอนข้าราชการได้ในทั่วแคว้นลาว โดยผ่านความเห็นชอบจากผู้สำเร็จราชการสูงสุดฝรั่งเศสประจำแคว้นลาว

เจ้าเมืองและพนักงานประจำเมือง

เจ้าเมืองเป็นตำแหน่งที่ผู้สำเร็จราชการสูงสุดฝรั่งเศสประจำแคว้นลาวเป็นผู้แต่งตั้ง โดยผ่านความเห็นชอบของเจ้าราชคายนัยและเจ้าแขวงชาวฝรั่งเศสในแขวงนั้น ซึ่งรองจากเจ้าเมืองก็เป็นอุปราชและผู้ช่วย ซึ่งทั้งหมดนั้นมีหน้าที่เก็บภาษีค่าหัวคน เกณฑ์คนลาวไปเป็นกุลี เป็นทหาร เป็นต้น

บุคคลที่ได้ถูกแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองนั้นจะได้รับยศเป็นพญา หรือเจ้าพญาหลวง ซึ่งนอกจากจะได้รับเงินเดือนตามกฎหมายแล้ว ยังได้รับการยกเว้นภาษีทุกอย่าง ยกเว้นค่าธรรมเนียมทุกอย่าง และยกเว้นการเกณฑ์แรงงานทุกประเภท

ตาแสงและพ่อบ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน)

สำหรับตาแสงแล้วเป็นตำแหน่งที่ฝรั่งเศสเพิ่งตั้งขึ้น มีตำแหน่งรองมาจากเมือง คือหลายหมู่บ้านรวมกันจะเป็นตาแสง หลายตาแสงรวมกันจะเป็นเมือง ดังนั้นตาแสงมีอำนาจใหญ่กว่าผู้ใหญ่บ้าน สำหรับการปฏิบัติหน้าที่คือการรับผิดชอบในขอบเขตตาแสงและหมู่บ้านของตน คือตาแสงรับคำสั่งจากเจ้าเมือง จากนั้นตาแสงก็จะส่งพ่อบ้านอีกทอดหนึ่ง นอกจากนี้ ตาแสงและ

พ่อบ้านยังได้รับยศจากผู้สำเร็จราชการสูงสุดฝรั่งเศสประจำแคว้นลาว ให้เป็นหมื่น แสน เพีย
พญา ตามแต่ฝรั่งเศสจะแต่งตั้งให้

ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าฝรั่งเศสได้เข้ามาปกครองลาวด้วยการถือเอาระบบอบตักดินาเป็นที่พึ่ง
และเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงประชาชน เพราะอย่างไรก็ตามราชอาณาจักรลาวก็เป็นการ
ปกครองแบบระบอบตักดินา กษัตริย์ เชื้อสายกษัตริย์ รวมทั้งผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้มียศใน
ระดับการปกครองแบบตักดินาก็จะเป็นผู้ที่ได้รับการนับถือและยำเกรงจากประชาชน ซึ่งแท้จริง
แล้วรูปแบบของระบอบตักดินาในลาวนี้ถูกรักษาไว้เพียงแค่รูปการเท่านั้น เพราะผู้สำเร็จราชการ
สูงสุดฝรั่งเศสประจำอินโดจีน และผู้สำเร็จราชการฝรั่งเศสประจำแคว้นลาวเป็นผู้ตัดสินใจใน
กิจการทั้งหมดในราชอาณาจักรลาว แม้แต่กษัตริย์ก็เป็นฝรั่งเศสที่ เป็นผู้แต่งตั้ง และ จัดการ
ราชาภิเษกให้ ไม่ว่าจะเป็นการขึ้นครองราชย์ของเจ้าสั๊กกะริณ ต่อจากเจ้าอู่คำ ที่เมืองหลวง
พระบาง ก็ได้รับการราชาภิเษกโดยฝรั่งเศส หรือ หลังจากเดือนมีนาคม ค.ศ. 1904 เมื่อ
เจ้าสั๊กกะริณได้อสัญพระชนม์ ฝรั่งเศสได้เรียกเจ้าสีสะหว่างวง โอรสของเจ้าสั๊กกะริณ และ
เจ้าเพ็ดชะลาดโอรสของเจ้าบุญคง กลับมาลาว ทั้งที่ทั้งสองพระองค์กำลังเรียนหนังสือที่ฝรั่งเศส
เพื่อที่จะคัดเลือกว่าเจ้าชายองค์ใดที่จะเป็นกษัตริย์ลาวองค์ต่อไป และในที่สุดฝรั่งเศสได้เลือกเอา
เจ้าสีสะหว่างวงเป็นกษัตริย์ลาว และได้จัดพิธีราชาภิเษกให้ในปี ค.ศ. 1905 แต่เพราะเจ้าเพ็ดชะ
ลาดเองกลับยังมีบารมีกับฝ่ายวังหน้า และพรรคพวกอีกมากอยู่ ฝรั่งเศสก็ได้มอบตำแหน่งเจ้า
ราชภคินัย และเป็นผู้ตรวจตราแผ่นดินให้

เจ้าอู่คำ รูปภาพโดยทองสะหว่น พงสะหว่น

เจ้าสั๊กกะลินทางซ้าย และเจ้าบุญคงทางขวา

นอกจากการใช้ระบอบศักดินาลาวเพื่อเป็นเครื่องมือให้แก่ระบอบการปกครองของฝรั่งเศสในลาวแล้ว เครื่องมือรับใช้ระบอบการปกครองอีกอย่างหนึ่งก็คือ กองกำลังติดอาวุธ ได้แก่ ตำรวจและทหาร (ที่ฝรั่งเศสเรียกว่า partisan) และศาลที่มีหน้าที่ปราบปรามประชาชนที่ต่อต้านการปกครองของฝรั่งเศสในลาว

กำลังตำรวจ

ฝรั่งเศสถือว่ากำลังตำรวจเป็นกำลังที่สำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ระบอบการปกครองภายในแคว้นลาว ดังนั้นจึงได้วางกำลังตำรวจไว้อย่างแน่นหนาและทั่วถึง นับตั้งแต่ศูนย์กลางจนถึงท้องที่ เช่น ตำรวจรักษาเมือง ตำรวจสันติบาล ตำรวจกำแพงนคร ตำรวจบ้าน และสารวัตร

ตำรวจรักษาเมือง เป็นตำรวจที่มีหน้าที่รักษาเมือง ตามแขวงต่างๆ ซึ่งแต่ละแขวงต้องมีไม่ต่ำกว่า 1 กองร้อย แต่ในบางแขวงที่สำคัญก็มีหลายกองร้อย สำหรับตัวเมืองเวียงจันทน์และหลวงพระบางนั้น มีตำรวจรักษาเมืองเป็นกองพัน โดยใช้นายทหารกองหนุนที่เป็นชาวฝรั่งเศสมาเป็นผู้บังคับบัญชากองพัน ส่วนในบางเมืองที่ไม่ใช่ศูนย์กลางแขวงแต่เป็นเมืองสำคัญก็จะมี

ตำรวจแขวงรักษาความสงบ แต่ก็จะมีไม่ถึงกองร้อย มีแต่หมวดซึ่งบัญชาโดยนายสิบที่เป็นชาวเวียดนามเป็นส่วนมาก ส่วนลูกน้องหรือพลตำรวจที่สังกัดในแต่ละหมวดนั้นส่วนมากก็จะเป็นชาวเวียดนาม จะมีชาวลาวปะปนอยู่เป็นจำนวนเล็กน้อยเท่านั้น หน้าที่หลักของตำรวจรักษาเมืองนี้ คือ รักษาความเรียบร้อยภายใต้ระบอบการปกครองของฝรั่งเศส ให้มีความสงบ ไม่ว่าจะเป็นการปราบปรามประชาชนที่ต่อต้านการปกครองของฝรั่งเศส สืบสวนคดี ควบคุมที่คุมขัง คุมนักโทษไปทำงาน และมีหน้าที่เวรยามรักษาสถานที่ราชการ และที่พักของข้าราชการชั้นสูง โดยตำรวจรักษาเมืองนี้ ประชาชนเรียกว่าทหารลี้ว

ตำรวจสันติบาล คือตำรวจที่มีเฉพาะในเวียงจันทน์ หลวงพระบาง และเมืองที่สำคัญ ซึ่งมีนายทหารกองหนุนคนฝรั่งเศสเป็นผู้บังคับบัญชา โดยหน้าที่หลักของตำรวจสันติบาลก็คือ สอดส่องว่าคนลาวคนไหนไม่ซื่อสัตย์ต่อฝรั่งเศส สืบสวนคดีชั้นต้น และนำคดีขึ้นสู่ศาลแขวง แขวงใดไม่มีตำรวจสันติบาล ก็จะเป็นตำรวจรักษาเมืองปฏิบัติหน้าที่แทน นอกจากนี้ตำรวจสันติบาลยังมีหน้าที่ปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมายในเขตตัวเมืองและยังมีหน้าที่ติดตามประกอบเอกสารเพื่อจับคนที่เขาสงสัยว่าเป็นคอมมิวนิสต์

ตำรวจกำแพงนคร เป็นตำรวจที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของนายตำรวจฝรั่งเศส ที่บัญชาการกองตำรวจรักษาเมือง หน้าที่ของตำรวจกำแพงนครคือรักษาความปลอดภัยในสถานที่สาธารณะ และปราบปรามประชาชนในบริเวณตัวเมือง หรือ ในเขตกำแพงเมือง ตามคำสั่งของเบ็องบน

ตำรวจบ้าน เป็นตำรวจที่เรียกว่า ปาร์กตีซัง (partisan) เป็นกองกำลังที่มาจากประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะในเมืองใดที่ขาดตำรวจ เมืองนั้นก็เกณฑ์ราษฎรที่เป็นชายฉกรรจ์ มาเป็นตำรวจ โดยผลัดเปลี่ยนกัน คนละ 15 วัน ถึง 1 ปี เป็นอย่างต่ำ เจ้าเมืองจะเป็นคนเบิกปืนให้คนละ 1 กระบอก พร้อมกระสุน 10 นัด เพื่อนำไปปฏิบัติหน้าที่ตรวจตราความปลอดภัยในท้องถิ่นตน ซึ่งตำรวจบ้านนี้จะไม่มีข้อบังคับเหมือนตำรวจประเภทอื่นๆ ไม่มีเครื่องแบบ มีชุดเหมือนประชาชนทั่วไป หรือ ซอบอะไรก็ได้แบบนั้น ตำรวจบ้านเหล่านี้จะปฏิบัติหน้าที่ภายใต้การควบคุมของเจ้าเมือง ตาแสง หรือพ่อบ้าน แล้วแต่ความเหมาะสม

สารวัตรตรวจตรา เป็นหน่วยงานหนึ่งที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของผู้สำเร็จราชการสูงสุดฝรั่งเศสแห่งแคว้นลาวโดยตรง หัวหน้าสารวัตรตรวจตรา เป็นตำแหน่งราชการที่สำคัญตำแหน่งหนึ่งในแคว้นลาว สารวัตรตรวจตรามีหน้าที่ในการติดตาม สืบสวน จับ และปราบปรามผู้ที่มีคดีสำคัญของแคว้น ที่ต้องใช้เทคนิค เช่น การตรวจลายมือที่เจ้าหน้าที่ถ่ายรูปเอาไว้ โดยเฉพาะคือมีหน้าที่ติดตาม จับกุม และปราบปรามขบวนการเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์แคว้นลาว และขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสที่เรียกว่ากบฏต่อรัฐบาลฝรั่งเศส หรือปัญหาการทำร้ายร่างกาย ขโมยข้าวของของชาวฝรั่งเศส เป็นต้น

กำลังทหาร

กำลังทหารฝรั่งเศสในแคว้นลาว ในระยะแรก จะมีลักษณะเคลื่อนย้ายไปมา ไม่มีค่ายถาวร กำลังส่วนใหญ่จะนำมาจากแคว้นตงแกง หรืออานาม เป็นต้น ส่วนจำนวนพลก็ไม่มีจำนวนที่แน่นอน กล่าวคือ ถ้าระยะใดที่มีประชาชนลาวลุกฮือต่อต้านรุนแรงก็จะมีจำนวนมาก แต่ถ้าเมื่อใดที่เกิดความสงบก็จะถอนทัพออกไปยังอานาม หรือไม่ก็ผลัดเปลี่ยนกัน ประมาณ 3-4 เดือนหรือ ปีหนึ่ง ขึ้นกับสถานการณ์การต่อต้านของประชาชนในแต่ละเขต ในส่วนของแคว้นลาวแล้ว ทหารที่ประจำการจะมีอยู่ 4 แห่ง คือ หลวงพระบาง ผังสาลี เชียงขวาง (ที่หนองแฮด) และสาละวัน (หนองเม็ก)

กองทหารที่ประจำการที่หลวงพระบางนี้เรียกว่าทหารองครักษ์ หรือทหารรักษาพระองค์ มีจำนวน 60 นาย ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของร้อยเอก ที่เป็นชาวฝรั่งเศส เมื่อมองผ่านๆ แล้วอาจจะเหมือนกับว่าเป็นการถวายพระเกียรติยศแก่กษัตริย์ลาว แต่ที่จริงแล้วก็เพื่อเป็นการควบคุมกษัตริย์ลาวไปในตัว และฝรั่งเศสเองก็ไม่ไว้วางใจต่อกษัตริย์ลาว เพราะเกลียดว่ากษัตริย์ลาวจะเกิดความคิดและรวบรวมกำลังต่อต้านฝรั่งเศส

สำหรับกองทหารที่ประจำที่ผังสาลี ถูกเรียกว่าเขตทหารภาคที่ 5 ซึ่งถูกตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1916 ประจำการที่เมืองขวา จุดประสงค์ก็เพื่อควบคุมกำลังต่อต้านของประชาชนลาว ในเขตภาคเหนือของแคว้นลาว ต่อมาในปี ค.ศ. 1917 จึงย้ายมาอยู่ที่เมืองเชียงสูง ต่อจากนั้นในปี ค.ศ. 1921 จึงมาประจำการที่เมืองผังสาลี

ซึ่งนอกจากกองกำลังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ฝรั่งเศสยังได้สร้างกองหนุนสำรองไว้ใช้ในสถานการณ์คับขัน และสามารถเรียกใช้กองกำลังดังกล่าวได้ทุกเวลาที่ต้องการ

สรุปแล้วฝรั่งเศสได้ใช้วิธีการในปกครองลาวด้วยการแบ่งแยกแล้วปกครอง และสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับสถาบันกษัตริย์ลาว ด้วยการคงไว้ซึ่งสถานภาพของกษัตริย์เหมือนเดิม เห็นว่า การแบ่งแยกแล้วปกครองนี้จะช่วยให้ฝรั่งเศสทำการปกครองได้ง่ายขึ้น ดังจะเห็นได้จากการแบ่งลาวออกเป็น 8 แขวง ในนั้นก็แบ่งระบบการปกครองท้องถิ่นออกเป็นหลายๆ ระดับ ไม่ว่าจะเป็นแขวง เมือง ตาแสง และบ้าน และยังถ้าหน่วยการปกครองเล็กเท่าไร ก็ยิ่งทำให้ฝรั่งเศสสามารถปกครองได้ง่ายยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการสั่งการ หรือการปราบปราม ขบวนการต่อต้าน ก็จะทำให้ได้ง่าย และรวดเร็ว เพราะเมื่อใดก็ตามถ้าหากขบวนการต่อต้านทั่วประเทศยังไม่สามารถรวมตัวกันได้ โดยที่ฝรั่งเศสได้ใช้วิธีการใช้คนลาวฆ่าคนลาว คือ ตั้งกองกำลังติดอาวุธและให้การสนับสนุนด้านการเงินแก่บรรดาชาวลาวยุคที่ยินยอมรับใช้ฝรั่งเศส ทำหน้าที่เป็นทหารบ้านคอยควบคุมดูแลและปราบปรามกำลังต่อต้าน

กลยุทธ์ที่ฝรั่งเศสใช้เพื่อปกครองลาวนั้น นอกจากการซื้อใจศักดินาลาวด้วยการให้ตำแหน่งต่างๆ แล้ว อีกวิธีการหนึ่งก็คือการสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับสถาบันกษัตริย์ลาว ก็อันเนื่องมาจากในขณะนั้นประชาชนชาวลาวจำนวนมากก็ยังคงนับถือและให้การเคารพต่อระบอบการปกครองแบบศักดินา ถ้าสามารถซื้อใจศักดินาเหล่านั้นไว้ได้ ก็จะส่งผลให้ศักดินาลาวสนับสนุนฝรั่งเศสในการปกครองลาวต่อไปโดยที่ประชาชนชาวลาวไม่ต่อต้าน เนื่องจากศักดินาเหล่านี้จะสอนให้ประชาชนชาวลาวนับถือและเชื่อฟังต่อฝรั่งเศส นอกจากนี้ฝรั่งเศสยังได้แบ่งส่วนหนึ่งจากการเก็บภาษีจากประชาชนเพื่อเป็นงบประมาณสำหรับการสนับสนุนช่วยเหลือทางการเงินแก่สถาบันกษัตริย์ในรูปแบบของเงินงบประมาณประจำปี ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าสถาบันกษัตริย์ลาวจึงดำรงอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศสอย่างแนบแน่น โดยที่กษัตริย์ลาวไม่รู้สึกรู้สียงต่อต้าน หรือเกิดความขัดแย้งกับฝรั่งเศสแต่อย่างใด ถึงแม้ว่าอำนาจในการตัดสินใจของตนจะถูกลดทอนจากเมื่อก่อนก็ตาม

นอกจากฝรั่งเศสจะใช้วิธีการซื้อใจศักดินาด้วยการให้สินจ้างตอบแทน ให้ตำแหน่งเพื่อให้ศักดินามีความจงรักภักดีต่อตน และ วิธีการสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับสถาบัน

กษัตริย์ลาวไว้แล้ว อีกวิธีการหนึ่งที่ฝรั่งเศสได้ใช้เป็นพื้นฐานให้แก่การปกครองลาว ก็คือ การให้การศึกษาแก่เชื้อสายศักดินา ด้วยการนำเอาเชื้อสายศักดินาลาวเข้าจำเรียนวิชาความรู้จากโรงเรียนที่พวกเขาสร้างขึ้นเฉพาะ ซึ่งหลักสูตรการศึกษานอกจากจะเป็นหลักการปกครองดินแดนอาณานิคมแล้ว ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อหล่อหลอมความคิดและสร้างทัศนคติให้บรรดาเชื้อพระวงศ์และชนชั้นสูงของลาวมีความจงรักภักดีต่อฝรั่งเศส ส่วนลูกชาวบ้านธรรมดาถ้าอยากศึกษาเล่าเรียนก็ต้องบวชเรียนในวัดเท่านั้น

2.2.3 สภาพด้านเศรษฐกิจ

สภาพทางด้านเศรษฐกิจของลาวในระยะนี้ ถือว่าตกต่ำมาก ซึ่งประชาชนลาวมีเพียงแต่ปลูกข้าวเป็นอาชีพหลัก นอกจากนั้นก็ปลูกข้าวสาลี มัน เผือก ซึ่งจะขึ้นกับสภาพดินฟ้าอากาศที่เอื้ออำนวยให้ นอกจากนั้นก็จะมีเลี้ยงสัตว์ วัว ควาย ม้า เป็นต้น ส่วนการทำมาหากินก็ขึ้นอยู่กับธรรมชาติเป็นหลัก เช่น การล่าเนื้อ หาปลา เก็บผักตามป่าดง เป็นต้น ส่วนพื้นฐานโครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจฝรั่งเศสไม่ได้สร้างอะไรไว้ให้เลย โดยอ้างว่าลาวไม่มีทางออกสู่ทะเล การคมนาคมยุ่งยาก แรงงานไม่เพียงพอ เป็นต้น ส่วนทรัพยากรสำคัญที่ฝรั่งเศสต้องการจากลาวส่วนใหญ่แล้ว จะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ อันได้แก่ ฝิ่น ครั่ง กายาน ไม้สัก และอื่นๆ

แต่การที่ฝรั่งเศสไม่ได้สร้างอะไรไว้ในแคว้นลาวมากนัก แต่กลับไปสูมใส่การขูดค้น และพัฒนาที่แคว้นตงแกง อาณาญ โกแซงซิน และกัมพูชามากกว่านั้น อาจเป็นเพราะว่าในแคว้นลาวเองก็ไม่ได้ใหญ่โตอะไรมากมายพลเมืองก็มีน้อย (หลังจากที่ได้ตัดแบ่งลาวด้วยแม่น้ำโขงแล้ว) ไม่มากพอที่จะทำการผลิตที่สร้างผลประโยชน์เป็นจำนวนมากให้แก่ฝรั่งเศส สิ่งที่ฝรั่งเศสต้องการจากลาวนอกจากจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีในป่าดง และภาษีที่สามารถเก็บได้จากพลเมืองแล้ว ก็ยังมีแม่น้ำโขง ซึ่งนอกจากจะเป็นเส้นทางที่ใช้เพื่อขนส่งสินค้าแล้ว ยังเป็นเสมือนเส้นเขตแดนอย่างดีให้แก่การปกครองฝรั่งเศสในแถบนี้

การขูดรีดแรงงาน หลังจากฝรั่งเศสได้เข้ามาปกครองลาวแล้วทรัพย์สินของลาวได้ถูกฝรั่งเศสใช้ค้ำขายเพื่อเอาเงินกลับไปพัฒนาประเทศฝรั่งเศสเอง และรับใช้ให้แก่ระบบการปกครองของฝรั่งเศสในลาว นอกจากการขูดรีดทางด้านทรัพยากรธรรมชาตินี้แล้ว ทางด้าน

ทรัพยากรมนุษย์ก็ไม่ได้มีการพัฒนา ไม่มีโรงเรียนเพื่อสอนอาชีพ หรือพัฒนาความรู้ใดๆ ชำนาญ ยิ่งชัดรีดแรงงานชาวลาวเพื่อเป็นข้าราชการให้แก่ฝรั่งเศสด้วย โดยฝรั่งเศสก็ได้วางกฎระเบียบให้พลเมืองลาวที่เป็นชายฉกรรจ์ อายุระหว่าง 18-60 ปี ต้องไปทำงานรับใช้ให้แก่ฝรั่งเศส (เรียกว่างานหลวง) อย่างน้อย 100 วัน ต่อปี โดยจำแนกออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 16 วัน สำหรับลาวลุ่ม (ปัจจุบันคือเผ่าลาว) และลาวสูง (ปัจจุบันคือบรรดาเผ่าที่จัดว่าเป็นเผ่าม้ง) และ 20 วัน สำหรับลาวเทิง งานหลวงนี้ถ้าใครไม่ไปทำก็ได้ แต่ต้องจ้างคนอื่นไปทำงานแทน โดยต้องจ่ายเงิน จำนวน 50-100 กีบ แต่ถ้าใครไม่ไปก็ต้องติดคุกหรือถูกลงโทษอย่างหนัก แต่ก็มีคนจำนวนหนึ่งที่ไม่ต้องไปทำงานหลวง แต่ต้องจ่ายค่าไถ่การ จำนวน 4.30 กีบ สำหรับลาวลุ่มและลาวสูง และ 2.40 กีบ สำหรับลาวเทิง และ 7 กีบ สำหรับคนต่างด้าวที่มีเชื้อสายเอเชีย

คนที่ต้องทำงานหลวง นอกจากจะไม่ได้รับค่าจ้างหรือค่าแรงแล้ว ยังต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเองทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นค่าเดินทางไป-กลับ ค่าที่พัก ค่าอาหาร รวมถึงเวลาเจ็บป่วยหรือ ได้รับความเจ็บจากการทำงานก็ต้องรับผิดชอบเอง ในบางครั้งถ้าหากกระยะทางการทำงานอยู่ไกล ก็อาจใช้เวลาเดินทางถึง 15 วัน ซึ่งต้องใช้เวลาทั้งไปและกลับถึงหนึ่งเดือนเต็ม อย่างไรก็ตาม แม้ผู้ที่ทำงานหลวงสำเร็จตามกำหนดเวลาแล้วก็ตาม ถ้างานที่ให้ทำยังไม่เสร็จสมบูรณ์หรือยังหาคนที่มาทำงานหลวงไม่ครบตามจำนวนได้ ส่วนมากก็จะไม่ได้รับอนุญาตให้กลับบ้านทันที ซึ่งงานหลวงที่ทำ ได้แก่ สร้างถนนหนทาง สะพาน สร้างบ้าน โรงอาหาร สำนักงานต่างๆ หรือแม้แต่เส้นทางยุทธศาสตร์ด้านการทหารของฝรั่งเศสเอง

ศักดิ์นาได้แก่ เจ้าแขวง เจ้าเมือง นายกอง ตาแสง จะเป็นผู้เรียกเกณฑ์คนไปทำงานหลวง ดังนั้นเมื่อคนเหล่านี้ทำงานหลวงสำเร็จโดยได้รับการอนุญาตจากฝรั่งเศสให้กลับบ้านแล้วก็ตาม แต่ศักดิ์นาเหล่านี้ก็ยังไมยอมให้กลับ เพื่อต้องการให้คนเหล่านี้ทำงานรับใช้ตนก่อน ไม่ว่าจะหม่อมบ้าน ทำไร่ ทำนา ตักน้ำ ดำข้าว ตัดฟืน เป็นต้น หลังจากนั้นจึงจะได้รับอนุญาตให้กลับบ้านได้ แต่ถ้าใครไม่ทำก็จะถูกกล่าวโทษหรือไม่ก็จะถูกปรับเงิน

ในบางกรณี หากทำงานหลวงสำเร็จแล้วแต่ได้รับอนุญาตให้กลับบ้านไม่ถูกต้องกาล ก็จะไม่สามารถที่จะทำอะไรทำนาได้ ต้องรอถึงฤดูฝนของปีถัดไป ถึงจะได้ทำอะไรทำนาได้ แต่อย่างไรก็ตาม ก็ต้องพยายามทำทุกวิถีทางเพื่อเก็บเงินไว้จ่ายภาษีให้ครบตามเวลากำหนด เพราะถ้าถึง

กำหนดเวลาแล้ว ไม่สามารถจ่ายภาษีได้ ก็จะถูกปรับ ตั้งแต่ 7 – 20 กีบ และ จำคุก ตั้งแต่ 10 วัน ถึง หนึ่งเดือน หรือ หากใครทำใบเสร็จที่จ่ายภาษีแล้วนั้นสูญหาย ก็จะถูกปรับเท่าตัว หรือไม่ก็จะติดคุกแทนเงิน เป็นระยะเวลา 5-10 วัน

การปกครองฝรั่งเศสในลาว จะเห็นได้ว่าคุณจะถูกใช้เป็นการลงโทษในทุกกรณี เพราะถ้าคนไหนหากได้ชื่อว่าติดคุกแล้ว พวกฝรั่งเศสและศักดินาก็สามารถที่จะใช้นักโทษเหล่านี้ทำงานบ้านรับใช้ตนเอง โดยไม่ต้องจ่ายเงินค่าแรงงานให้แก่พวกเขา

ด้วยเหตุนี้ คนลาวที่อยู่ตามชนบท จึงหาทางหลบหนีจากการจดทะเบียนสำมะโนครัว เพื่อหลีกเลี่ยงจากการเก็บอัตราอากรต่างๆ (ผู้ที่ถูกจดทะเบียน จะต้องจ่ายค่าหัว ค่าไถ่การ ค่าภาษีที่ดิน ค่าตีพิมพ์ วัว ควาย ม้า ถูกเกณฑ์ไปเป็นทหาร และไปทำงานหลวง) ซึ่งในหลายหมู่บ้าน พ่อบ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) ได้ปิดบังจำนวนแรงงานที่มีอยู่จริงกับพวกฝรั่งเศส หรือในบางครั้งถ้ารู้ว่าฝรั่งเศสจะมาตรวจจำนวนแรงงานในหมู่บ้าน พ่อบ้านก็จะบอกให้ชาวบ้านเข้าไปหลบในป่า เพื่อไม่ให้ชาวบ้านต้องเดือดร้อน หรือ ต้องมีชีวิตที่อดๆ อยากๆ จากการถูกเก็บค่าอัตราต่างๆ ของฝรั่งเศส

นอกจากต้องไปทำงานหลวงแล้ว ชายสะกรรจ์ทุกคนยังต้องถูกเกณฑ์ไปทำงานรับจ้าง 3 ครั้ง ต่อปี โดยจะได้รับค่าจ้าง 0.4 กีบ ต่อวัน สำหรับลาวลุ่มและลาวสูง และ 0.2 กีบ ต่อวัน สำหรับคนลาวเทิง ถ้าใครไม่ทำก็จะติดคุกหรือไม่ก็ถูกลงโทษ

การก่อสร้างถนนในราชอาณาจักรลาว ในปี ค.ศ. 1900

การเก็บภาษีอากร และ รายได้จากฝิ่น หลังจากปี ค.ศ. 1893 ฝรั่งเศสก็ได้วางระบบ การเก็บภาษี และการเก็บเงินส่วยค่าหัว ค่าดินนา ค่าพิมพ์บัตร ค่าแสตมป์ และค่าอากรต่างๆ จากพลเมืองลาว และได้ใช้เงินเหล่านี้ เป็นงบประมาณให้แก่การปกครองของฝรั่งเศสในลาว ไม่ว่าจะเป็นเงินเดือน เงินโยบายต่างๆ เพราะข้าราชการที่เป็นคนฝรั่งเศสในอินโดจีน มีจำนวน มากพอสมควร ในปี ค.ศ. 1910 ข้าราชการที่เป็นคนฝรั่งเศสในอินโดจีน มีถึง 5,000 คน ซึ่ง เท่ากับจำนวนข้าราชการที่เป็นคนอังกฤษในอินเดีย ฝรั่งเศสได้แบ่งการเก็บภาษี ออกเป็น 2 ประเภท คือทางตรง และ ทางอ้อม ซึ่งจะเพิ่มขึ้นในทุก 5 ปี

ภาษีทางตรง คือ ภาษีที่เก็บประจำทุกปี และมีกำหนดที่แน่นอน เช่น ภาษียกเว้นการ เป็นทหาร¹⁴ ภาษีห้างร้าน¹⁵ ภาษีต้มเหล้าและดื่มเหล้า¹⁶ ภาษีกายานพาหนะ และสัตว์ที่ใช้เพื่อ การขนส่ง และเกวียน ภาษีอากรมีอาวุธและกระสุนปืน

¹⁴ ชายฉกรรจ์คนลาวต้องเป็นทหาร หรือ ตำรวจ ในกำหนดที่แน่นอน สำหรับใครที่ไม่เป็น ก็ต้องจ่าย ค่ายกเว้น ซึ่งจะมีอัตราค่ายกเว้นในแต่ละกรณี ส่วนคนต่างด้าวไม่ต้องไปเป็นทหาร แต่ต้องจ่ายค่าไปตำหนิ รูปพรรณ คนละ 20 กีบ (สกุลเงินลาว)

¹⁵ จะถูกยกเว้นให้เฉพาะแค่ร้านค้าที่เป็นของคนฝรั่งเศสเท่านั้น ส่วนคนต่างด้าวหรือชาวลาวจะถูก เก็บ

ภาษีทางอ้อม คือ ภาษีที่เก็บจากตัวเลขวิสาหกิจ และกิจการต่างๆ ทางด้านเศรษฐกิจ ด้านพิธีกรรม และอื่นๆ เช่น ภาษีจากเครื่องป่าของดง ภาษีสวนต้นไม้อุตสาหกรรม ภาษีจากวิสาหกิจอุตสาหกรรมและการค้า และค่าปรับต่างๆ เช่น ปรับคนที่เสียภาษีไม่ถูกต้องตามกำหนดเวลา ผู้ที่ฝ่าฝืนกฎระเบียบ คนที่ไม่ไปทำงานหลวง คนที่ไม่ไปเป็นทหาร ผู้ที่ต้องคดี ผู้ที่ไปใบเสร็จจ่ายภาษีหาย เป็นต้น

รายได้จากฝิ่น นับจาก ค.ศ. 1893 ฝรั่งเศสก็เริ่มทำการค้าฝิ่นเถื่อนที่มาจากยูหนานมาถึง ค.ศ. 1896 ฝรั่งเศสก็ตั้งโรงกลั่นฝิ่นที่หลวงพระบาง ซึ่งได้นำรายได้มหาศาลมาให้แคว้นลาว แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อฝรั่งเศสต้องการที่สร้างระบบรวมศูนย์การค้าฝิ่น การกลั่นและการจำหน่ายฝิ่น จึงได้เปิดโรงงานกลั่นฝิ่นที่ใหญ่โตและทันสมัย ที่ไซ่งอน แล้วปิดกิจการโรงกลั่นฝิ่นที่หลวงพระบางลง รายได้จากฝิ่นทำให้งบประมาณอินโดจีนได้ดุลเป็นครั้งแรก และในอินโดจีนนั้นรายได้จากฝิ่นมีถึง หนึ่งในสามของผลกำไรทั้งหมด ที่พวกฝรั่งเศสหาได้จากอินโดจีน ในเวลานั้น สภาพทางสังคมในอินโดจีน เต็มไปด้วยคนสูบและกินฝิ่น ในปี ค.ศ. 1904 ฝิ่นที่ฝรั่งเศสได้นำมาจำหน่ายทั่วแคว้นอินโดจีนมีถึง 120,411,651 กิโลกรัม ซึ่งการที่ฝรั่งเศสได้ใช้ฝิ่นเป็นสินค้ายุทธศาสตร์นี้ นอกจากจะนำรายได้มหาศาลให้แก่ฝรั่งเศสแล้ว ทางหนึ่งก็ทำให้ไม่มีใครคิดต่อต้านฝรั่งเศสเพราะสังคมจะถูกมอมเมาด้วยฝิ่น

งบประมาณและการคลัง งบประมาณที่ใช้จ่ายในเขตอินโดจีน ฝรั่งเศสได้แบ่งออกเป็นสองชั้น คือ ชั้นหนึ่งเป็นงบประมาณส่วนกลาง และอีกชั้นหนึ่ง เป็นงบประมาณของเขตแคว้นต่างๆ

งบประมาณส่วนกลางเป็นงบประมาณที่จะให้ผลประโยชน์ให้แก่ 5 แคว้นอินโดจีน เช่น การทหาร การตำรวจ การปกครอง การก่อสร้างพื้นฐานโครงสร้างขนาดใหญ่ การกู้และสินเชื่อ นโยบายต่างๆ และการให้ดุลแก่งบประมาณของบางเขต นอกจากนั้น งบประมาณส่วนกลางยังจะถูกแบ่งเป็นรายได้ของรัฐบาลศูนย์กลางฝรั่งเศส ซึ่งจะเป็นจำนวนเท่าใดนั้นขึ้นอยู่กับ

---

¹⁶ ฝรั่งเศสจะกำหนดให้ครอบครัวคนลาวต้องดื่มเหล้าจากโรงงานของฝรั่งเศสเองที่อยู่ไซ่งอน แล้วก็เก็บภาษีดื่มเหล้า

กำหนดของรัฐบาลฝรั่งเศส นอกนั้นก็ต้องให้กับงบประมาณของบรรดาสถาบันฝรั่งเศส ทั้งในฝรั่งเศส ในอินโดจีน และในประเทศอื่นๆ

งบประมาณของแคว้นลาว เป็นภาษีทางตรงที่เก็บจากคนลาว เนื่องจากว่าแคว้นลาว เป็นแคว้นที่มีขนาดเล็ก ดังนั้นจึงไม่มีสภาเศรษฐกิจประจำแคว้นเหมือนแคว้นอื่นๆ จึงทำให้แผนใช้จ่ายงบประมาณ การติดตามการปฏิบัติงบประมาณ และสรุปรายงานการใช้จ่ายงบประมาณจึง ขึ้นกับผู้สำเร็จราชการประจำแคว้นลาวคนเดียว ส่วนหลวงพระบางได้รับสิทธิพิเศษ ให้มี งบประมาณเฉพาะของตน แต่ก็อยู่ภายใต้การควบคุมของงบประมาณแคว้นลาว นอกจากนี้ งบประมาณแคว้นลาว ยังมีก้อนเงินพิเศษสำหรับพระราชวังหลวงพระบาง แต่คลังของกษัตริย์ หลวงพระบาง ก็ต้องมอบเงินให้งบประมาณแคว้นลาวเป็นประจำทุกเดือน ซึ่งตกเป็นเงิน งบประมาณเดือนละ 1,000 กีบ

ด้านเกษตรกรรม และป่าไม้ เกษตรกรรมเป็นเศรษฐกิจหลักของประชาชนลาว แต่กลับ ล้าหลัง และไม่มีการพัฒนาแต่อย่างใด เพราะประชาชนส่วนใหญ่จะถูกเกณฑ์ให้ไปทำงานหลวง เป็นเวลายาวนาน จึงไม่มีเวลาที่จะทำการผลิตของตน ฝรั่งเศสจะให้ความสนใจกับพืช อุตสาหกรรม เช่น ชา กาแฟ หมากแห้ง มันฝรั่ง และอื่นๆ ซึ่งฝรั่งเศสได้จองเนื้อที่ที่*กูเพียงบอล ละเวน* ถึง 120,000 ไร่ เพื่อใช้ประโยชน์ในการผลิตพืชของเขา ซึ่งในปี ค.ศ. 1926 นายทุนฝรั่งเศส ได้ทำไร่กาแฟขนาดใหญ่ที่*กูเพียงบอลละเวน* เพื่อส่งไปยังไซ่งอนเพื่อจำหน่ายสู่ตลาดต่างประเทศ ทำให้ฝรั่งเศสได้รายได้มหาศาลจากการขายกาแฟ และทำให้ฝรั่งเศสเร่งทำไร่กาแฟขนาดใหญ่ จากปี ค.ศ. 1928 เก็บกาแฟได้ 12 ตัน เพิ่มขึ้น 300 ตัน ในปี ค.ศ. 1938 นอกจากฝรั่งเศสจะ ทำการผูกขาดในการส่งกาแฟแล้ว พวกเขายังผูกขาดเครื่องป่าของดงอีก เช่น ก่ายาน หมาก แห้ง ผึ้ง หวาย เป็นต้น ซึ่งเวลานั้นทำให้ลาวผลิตก่ายานได้เกือบร้อยละ 70 ของปริมาณ ก่ายานทั่วโลก นอกนั้นจากนั้นก็มีการส่งออกยางพาราและกาแฟ ซึ่งมีจำนวนถึง 3,000 ตันต่อปี ใน ระยะเวลาปี ค.ศ. 1940-1945¹⁷

---

¹⁷ Goffrey C. Gunn, Rebellion in Laos: Peasant and Politics in a Colonial Backwater (Boulder: Westview Press, 1990), p. 40.

ไม้ ก็เป็นอีกแหล่งรายได้หนึ่งที่ฝรั่งเศสให้ความสำคัญเช่นเดียวกัน ซึ่งในทั่วแคว้นลาวมีเนื้อที่ป่าไม้ ถึง 90 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 63.3 ของเนื้อที่ทั้งหมด บริษัทการค้าของกรมป่าไม้ฝรั่งเศสเป็นผู้ผูกขาด การจำหน่ายไม้ในลาวตั้งแต่เริ่มแรกที่ฝรั่งเศสเข้ามาในการส่งไม้แคว้นลาวไปต่างประเทศ บริษัทฝรั่งเศสจะทำการตัดไม้เฉพาะในเขตสองฝั่งแม่น้ำ เพื่อสะดวกในการส่งไม้ก่อนไปตามแม่น้ำโขงถึงไซ่งอน

การเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพหลักอีกอย่างหนึ่งของคนลาว แต่ก็ไม่มีการพัฒนา คนลาวทำการเลี้ยงสัตว์ด้วยวิธีพื้นบ้าน ฝรั่งเศสไม่ได้สนใจในการเลี้ยงสัตว์ในลาว ดังนั้นการค้าสัตว์ในลาวจึงมีเพียงประชาชนลาวที่ทำ โดยส่วนมากจะส่งออกไปขายที่เวียดนาม กัมพูชา และสยาม ด้วยการตอนเป็นฝูง แล้วเดินเท้า ซึ่งสัตว์ที่นิยมนำไปขายได้แก่ วัว ควาย ช้าง ม้า หมู

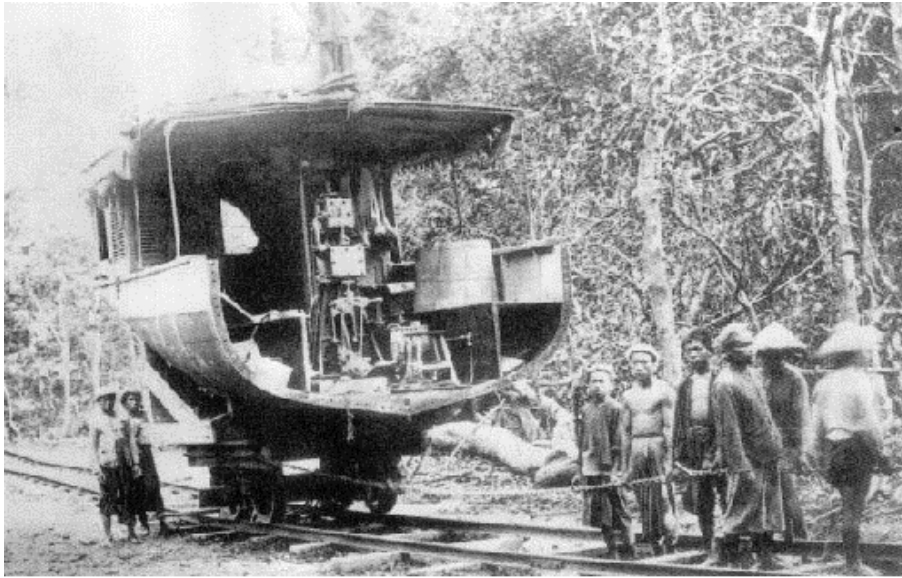
ทางด้านอุตสาหกรรมและการค้า ถึงแม้ว่าในแคว้นลาวจะมีทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมากที่เป็นพื้นฐานให้แก่อุตสาหกรรม แต่ฝรั่งเศสก็ไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร เพราะการสำรวจและขุดค้นทรัพยากรเหล่านั้น ต้องใช้เงินจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากดีบุกมีราคาสูง นับจากทศวรรษที่ 1920 เป็นต้นมา ฝรั่งเศสจึงมีนโยบายส่งเสริมให้บริษัทต่างๆ เข้ามาทำเหมืองแร่ที่ลาว ด้วยการผ่อนปรนภาษี และออกเงินให้กู้ มีบริษัทสำรวจและขุดค้นเหมืองแร่ฝรั่งเศส ทำการขุดค้นแร่ดีบุกที่อยู่โพ้นดิว และบ่อแห่ง ที่แขวงคำม่วน โดยส่วนมากดีบุกเหล่านั้นจะถูกส่งไปขายที่เวียดนามและสิงคโปร์ ในปี ค.ศ. 1937 ดีบุกที่ส่งออกจากแคว้นลาวมีจำนวนมากว่าครึ่งของปริมาณดีบุกทั้งหมดในอินโดจีน แต่เมื่อถึงสงครามโลกครั้งที่สอง บริษัทเหล่านั้นก็ปิดกิจการลง

สำหรับด้านการค้า ในเมื่อก่อนโดยส่วนมากแล้วชาวลาวจะทำการค้ากับสยาม (บางกอก) แต่หลังจากฝรั่งเศสเข้ามาปกครองลาวใน ค.ศ. 1893 ที่แบ่งเขตแดนลาวกับสยามด้วยแม่น้ำโขงแล้ว พวกเขาก็ได้วางระเบียบภาษีการตรวจตราด่านระหว่างชายแดนลาว-สยาม ให้มีความยุ่งยากซับซ้อน ประชาชนที่อาศัยทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขงไม่สามารถไปมาหาสู่กันได้อย่างสะดวกสบายเหมือนแต่ก่อน ซึ่งปรากฏในหนังสือผู้สำเร็จราชการเมืองนครพนมรายงานมายังข้าหลวงใหญ่มณฑลอุดรว่า เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน ร.ศ. 117 (ค.ศ. 1898) หลวงพิทักษ์ อยู่คุ้มวัดหายโศก เมืองหนองคาย ได้ข้ามไปเยี่ยมญาติพี่น้องบ้านหนองแห้ว ฝั่งซ้าย พอกลับมาก็

นำประกาศของฝรั่งเศสมาแจ้งต่อนายพัน เสมีย์นเมืองหนองคาย ให้นำเสนอต่อผู้สำเร็จราชการเมืองหนองคายว่า : “1) ไชยาชมรส (ข้าราชการของฝรั่งเศส) บอกหลวงพิทักษ์ว่า ตั้งแต่นี้ต่อไปข้างหน้าห้ามไม่ให้ญาติพี่น้องข้ามมาฝั่งซ้าย เพราะผู้สำเร็จราชการฝรั่งเศสเมืองเวียงจันทน์ประกาศให้จับคนฝั่งขวาที่ข้ามมาฝั่งซ้าย ถ้าใครไม่จับคนฝั่งขวาที่ข้ามมาฝั่งซ้ายแล้ว มีผู้หนึ่งผู้ใดเป็นคนในบังคับฝรั่งเศสมาฟ้องร้อง จะปรับไหมคนผู้นั้นเป็นเงิน 5 บาท ถ้าจับคนฝั่งขวามาได้จะให้รางวัลค่านำจับ 3 บาท 2) เรือฝั่งขวาที่ข้ามมาฝั่งซ้ายเจ้าพนักงานฝรั่งเศสจะทำตัวสำหรับเรือและคนให้เจ้าของเรือ จึงจะได้เรือคืนมาฝั่งขวา และจะเดินเที่ยวทำมาหากินในฝั่งซ้ายได้สะดวก ค่าทำตัว 20 อัฐต่อปี ถ้าใครไม่ทำตัวจะถูกฝรั่งเศสยึดเรือเอาไว้เป็นของหลวง 3) ถ้าคนฝั่งขวาจะมาเที่ยวหากินในฝั่งซ้ายจะต้องมีหนังสือสำหรับตัวที่ฝรั่งเศสออกให้จึงจะเข้ามาได้ พระยาประทุมเทวาภิบาลเจ้าเมืองหนองคาย ไม่มีอำนาจที่จะออกหนังสือสำหรับตัวให้ราษฎรฝั่งขวามาเที่ยวหากินในฝั่งซ้ายได้ เพราะดินแดนฝั่งซ้ายเป็นของฝรั่งเศสแล้ว”¹⁸ ในขณะเดียวกันในทางฝั่งขวาแม่น้ำโขง สยามก็มีคำสั่งในลักษณะเดียวกัน คือ ถ้าคนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงจะข้ามมายังฝั่งขวาก็ต้องมีหนังสือจากเจ้าหน้าที่ทางฝั่งขวาเช่นเดียวกัน ดังนั้นชาวลาวที่อาศัยในทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงจึงสามารถทำการแลกเปลี่ยนค้าขายกับแคว้นอื่นๆ ในอินโดจีนเท่านั้น

อย่างไรก็ตามนโยบายทางด้านเศรษฐกิจของฝรั่งเศส ได้ทำให้เศรษฐกิจตลาดที่ได้สูญหายไปจากสังคมลาวได้ปรากฏขึ้นอีกครั้ง ตัวเมืองใหญ่หลายแห่งได้รับการฟื้นฟูอีกครั้ง เพื่อรับใช้ให้แก่การค้าขาย มีทั้งอาคาร บ้านเรือน โรงพยาบาล โรงเรียน ไฟฟ้า น้ำประปา และมีตลาดเพื่อเป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนสินค้า ขณะที่เศรษฐกิจแบบตลาดได้ขยายตัวอยู่นี้ ก็ได้ส่งผลกระทบต่อสังคมเช่นเดียวกัน คือ เกิดมีชนชั้นร่ำรวย ก็คือนายทุนแห่งชาติ นายทุนจำหน่าย และก็มีชนชั้นกรรมกรปรากฏตัวขึ้นตามการขยายตัวของโรงงานประเภทต่างๆ ของวิสาหกิจขนส่ง และเหมืองแร่

¹⁸ สุวิทย์ ธีรศาศวัต, จักรวรรดินิยมเหนือแม่น้ำโขง (กรุงเทพฯ: มติชน, 2552), หน้า 57-58.

เส้นทางรถไฟสายแรกของลาวที่ปากเซ ฝรั่งเศสสร้างขึ้นเพื่อขนส่งสินค้าผ่านลาวไปยังกัมพูชา เนื่องจากเรือไม่สามารถขนส่งสินค้าผ่านคอนพะเพ็ง (หลี่ผี) ที่อยู่ปากเซ ทางตอนใต้ของลาวได้

2.2.4 สภาพด้านวัฒนธรรม-สังคม

สำหรับโครงสร้างทางด้านสังคมของราชอาณาจักรลาวล้านช้างประกอบด้วย 3 ชั้น คือ **ชนชั้นสูง** มีจำนวนไม่มากเท่าไรแต่ก็เป็นที่เคารพยำเกรงแก่ชาวลาวส่วนมาก เพราะชนชั้นสูงจะประกอบด้วยบรรดาเจ้าต่างๆ และพวกตระกูลเก่าแก่ เป็นต้น **ชนชั้นกลาง** ก็มีจำนวนไม่มากนักเช่นเดียวกัน โดยส่วนมากแล้วก็จะขึ้นต่อชนชั้นสูงเป็นหลัก ได้แก่ กลุ่มที่ค้าขาย นักธุรกิจ ข้าราชการ **ชนชั้นล่าง** จะมีจำนวนมากที่สุดในจำนวนประชากรทั้งหมด ชนชั้นนี้จะถูกกดขี่อย่างหนักจากทั้งชนชั้นสูงและจากระบบการปกครอง ได้แก่ ชาวไร่ ชาวนา กรรมกร เป็นต้น นอกจากนี้ศาสนาพุทธเป็นศาสนาหลักที่ชาวล้านช้างนับถือ แต่ก็ยังมีจำนวนหนึ่งที่นับถือผีบรรพบุรุษ และศาสนาคริสต์ ดังนั้นวัดจึงเป็นจุดศูนย์กลางในการทำกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้เจ้าอาวาส พระ ก็จะเป็นที่นับถือของชาวลาวเป็นอย่างยิ่ง จากโครงสร้างทางด้านสังคมและศาสนาพุทธเป็นสิ่งที่ชาวลาวนับถือ ดังนั้นชาวลาวจะยอมรับ นับถือ เชื่อฟังบรรดาเจ้า พญาตามยศ ตามศักดิ์ที่มี นอกจากนั้นก็จะนับถือบรรดาเจ้าอาวาสวัด และพระ เป็นต้น

หลังจากที่ฝรั่งเศสได้เข้ามาปกครองลาว ด้านการศึกษาของลาวก็ยังคงไม่พัฒนา ซึ่งในทั่วแคว้นลาว มีโรงเรียน 2 แห่ง คือ แห่งแรกที่เวียงจันทน์ และอีกแห่งหนึ่งที่หลวงพระบาง ส่วน

หลักสูตรการเรียนก็เป็นภาษาฝรั่งเศส ระยะแรก ฝรั่งเศสให้ความสำคัญในการสร้างนายแปลภาษา มาถึง ค.ศ. 1907-1909 ก็ได้มีการสร้างตั้งโรงเรียนฝึกหัดขึ้น เพราะหลักสูตรการสอนจะสอนเหมือนกับหลักสูตรการสอนที่ใช้ในฝรั่งเศส จึงถูกต่อต้านจากพระสงฆ์ลาวเป็นจำนวนมาก ในปี ค.ศ. 1917 ฝรั่งเศสได้จัดตั้งการสอบระดับประถมขึ้น ซึ่งทั่วประเทศมีคนสอบได้เพียงแค่ 2 คน จึงได้รับการบรรจุเข้ารับราชการจากฝรั่งเศส ต่อมาเมื่อฝรั่งเศสเห็นว่าควรสร้างให้คนลาวมีความสามารถมากขึ้น เพื่อรับใช้ให้แก่ระบบการปกครองของฝรั่งเศส จึงได้เปิดขยายโรงเรียนระดับประถมศึกษาขึ้น มี 66 แห่งทั่วประเทศ แต่คนที่เข้ามาศึกษาส่วนใหญ่ก็เป็นคนต่างด้าว แต่อย่างไรก็ตามเมื่อเรียนจบระดับประถมศึกษาสำเร็จ ก็ไม่มีชั้นมัธยม ผู้ที่จะเรียนชั้นมัธยมต่อได้มีเพียงแต่ลูกคนมีเงินเท่านั้น โดยเข้าเรียนที่ฮานอย หรือ ไช่่งอน¹⁹ เมื่อถึงปี ค.ศ. 1924 จึงมีการศึกษาในระดับมัธยม (มัธยมต้น) ขึ้นเป็นแห่งแรกในแคว้นลาว ซึ่งตั้งที่เวียงจันทน์ มีนักเรียนทั้งหมด 15 คน แต่เมื่อถึงปี 4 มีนักเรียนเพียง 5 คนเท่านั้น ดังนั้นจึงต้องเดินทางไปสอบเทียบชั้นมัธยมที่ไช่่งอน หรือ พนมเปญ ถ้าสอบได้ถึงมีสิทธิ์เรียนต่อในสาขาที่ตนเองต้องการ ที่ เวียดนาม หรือ ฝรั่งเศส ส่วนในแขวงอื่นๆ จนกระทั่งปี ค.ศ. 1946 ก็ยังไม่มีโรงเรียนมัธยมศึกษาเลย

ด้านวัฒนธรรมนั้น ฝรั่งเศสได้โฆษณาชวนเชื่อว่าฝรั่งเศสเป็นประเทศอารยะ ทั้งมีความเมตตาต้องการที่จะช่วยสร้างบรรดาประเทศที่เป็นอาณานิคมซึ่งรวมลาวอยู่ด้วยนั้นให้เจริญก้าวหน้าเหมือนตน ดังนั้นคนลาวจึงจำเป็นต้องรับวัฒนธรรมแบบฝรั่งเศส และให้ภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาทางการของลาว ถึงว่าจะมีศักดิ์นาจำนวนหนึ่งที่เห็นว่าซึ่งเวลานั้น สถานที่ที่จะสามารถดำรงไว้ทั้งจารีตประเพณี และภาษาลาวไว้ได้ก็มีเฉพาะในวัดเท่านั้น

ดังที่ได้กล่าวมานั้นคือสภาพการเมืองการปกครองรวมทั้งสภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม วัฒนธรรมของลาว ที่อยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส จากการอำนวยความสะดวกของศักดินาลาวที่ให้ฝรั่งเศสเข้ามาปกครองลาว ซึ่งได้นำความเจ็บปวดมาสู่ประชาชนลาวอย่างหนัก โดยที่เหตุการณ์เหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในลาวเท่านั้น ในบรรดาประเทศอื่นที่ตกเป็นอาณานิคม

---

¹⁹ บ. บุบผานุวัฏ, ปิฎกภูมิที่รัก (เวียงจันทน์: บ.ล.ส, 1974), หน้า 215. (น. บุบผานุวัฏ, ปิฎกภูมิที่รัก (เวียงจันทน์: ม.ป.ล, 1970), หน้า 215.)

นิคมตะวันตกนั้นต่างก็ตกอยู่ในชะตากรรมอันเดียวกัน บรรดาทรัพย์สินเงินทองล้วนถูกส่งไปพัฒนาประเทศเจ้าอาณานิคมทั้งสิ้น ส่วนประชาชนในท้องถิ่นที่จะถูกเก็บเกณฑ์ภาษี กดขี่แรงงาน อุดมยาก และอื่นๆ ซึ่งปรากฏการณ์ของความเหลื่อมล้ำ ความไม่เสมอภาคในสังคมดังกล่าว ได้สร้างให้สังคมมีการแบ่งขั้วกันอย่างชัดเจน จากปรากฏการณ์นั้นได้ทำให้ในแต่ท้องถิ่นที่เกิดมี ขบวนการต่อต้านการปกครองด้วยหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการไม่ยอมทำตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่เจ้าอาณานิคมสร้างขึ้นไปจนถึงการจับอาวุธต่อสู้กับอำนาจการปกครอง เช่น ขบวนการต่อต้านที่เกิดขึ้นเขตกอนตูม (เวียดนาม) กระแจะเชียงแตง (เขมร) อีสาน (ไทย) เป็นต้น

2.3 ขบวนการต่อต้านของชาวลาว

ดังได้กล่าวมาแล้วถึงการเกิดขึ้นของความไม่ยุติธรรม การกดขี่ขูดรีด ระหว่างชนชั้น ผู้ปกครอง และผู้ถูกปกครอง อันเป็นหน่อแห่งแห่งความโกรธแค้นของชาวอินโดจีน ก็คือชาวลาว ยิ่งนับจากปี ค.ศ. 1893 เมื่อราชอาณาจักรลาวได้ถูกแบ่งคั่นกลางด้วยแม่น้ำโขงนั้น ทางฝั่งซ้ายที่ถูกปกครองด้วยสยามนั้นก็ถูกทารุณอย่างหนัก ขณะเดียวกันทางฝั่งขวาเองก็ได้รับการกดขี่จากฝรั่งเศสและสัคดินาลาว ชาวลาวที่ได้รับการกดขี่จึงมีแนวคิดที่จะต่อต้านการปกครองของชาติอื่น ดังนั้นเมื่อถึงปี ค.ศ. 1900 เพื่อเป็นการวางแผนการการต่อสู้ให้เป็นระบบยิ่งขึ้น จึงเกิดการประชุมลับของชาวลาวที่หวังจะสร้างขบวนการต่อต้านของชาวลาวเพื่อให้หลุดพ้นออกจากการปกครองของต่างชาติ ที่เขมรรัฐ (จังหวัดอุบลราชธานี สยาม) ขึ้น โดยการสนับสนุนของ “พระเข็มรัฐเดชชณีรักษ์ เจ้าเมืองเขมรรัฐ” ซึ่งมีเจ้าผ้าขาวเป็นประธาน ขบวนการต่อต้านดังกล่าว เรียกว่า “ขบวนการผู้มีบุญ” ซึ่งการประชุมดังกล่าวประกอบด้วยบุคคลสำคัญจากสองฝั่งโขงเข้าร่วม เช่น เจ้าเมือง เจ้าขุนมูลนาย เจ้าก๊ก เจ้าเหล่า ผู้ที่มีบทบาทและได้รับการเลื่อมใสจากประชาชน ที่ประชุมได้ตกลง “ให้คณะผู้มีบุญฝ่ายลาวนำพาประชาชนที่อยู่ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงต่อต้านกับการปกครองของจักรวรรดิฝรั่งเศส คณะผู้มีบุญฝั่งขวาแม่น้ำโขงนำพาประชาชนต่อต้านกับการปกครองของสยาม โดยมอบให้ผู้นำแต่ละท้องถิ่นเป็นคนปลุกระดมชวนชวนนำพาและรวบรวมประชาชน โดยใช้รูปแบบในการต่อสู้เท่าที่แต่ละท้องถิ่นจะอำนวยความสะดวก เช่น ทางด้านศาสนา หมอยาพื้นบ้าน และอื่นๆ เพื่อเป็นที่ยอมรับชวนชวน ให้ประชาชนสามัคคี

ต่อต้าน”²⁰ ประชาชนลาวในระยะที่ถูกปกครองโดยชาติอื่นนั้นถูกกดขี่อย่างหนัก โดยเฉพาะคือชนชาติลาวเทิง (ในเวลานั้น ลาวได้แบ่งชนชาติออกเป็น 3 ชนชาติใหญ่ คือ ลาวเทิง ลาวสูง ลาวลุ่ม) จะถูกดูถูกและกดขี่ข่มเหงหนักกว่าชนชาติอื่น และถือว่าเป็นชนเผ่าส่วนน้อยที่ได้รับค่าจ้างแรงงานต่ำกว่าชนชาติอื่นในลาว นอกจากนี้ที่ชาวลาวต้องทำงานเพื่อรับใช้ให้แก่พวกชนชั้นปกครองอย่างน้อย 100 วันต่อปีแล้ว ยังมีการทำงานรับใช้งานหลวงอีก ถ้าบุคคลใดไม่ทำก็ต้องจำคนอื่นไปแทน และก็ต้องจ่ายค่าไถ่การอีกเป็นเงิน 50 กีบ หรือ 100 กีบต่อคน²¹ ในการจัดเวลาการทำงานสำหรับงานหลวงนี้ชาวลาวเทิงก็ต้องทำงานมากกว่าชนชาติอื่น เช่น ลาวลุ่มและลาวสูง จะต้องทำงาน 16 วัน ส่วนลาวเทิงจะต้องทำงาน 20 วัน ดังนั้นนับจากปี ค.ศ. 1900 เป็นต้นมา ขบวนการต่อต้านการปกครองฝรั่งเศสของชาวลาวจึงได้ขยายกว้างออกไปหลาย ๆ เมืองทั่วราชอาณาจักรลาว คณะผู้มีบุญที่อยู่ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขง คือ จังหวัดอุบลราชธานี อุตรธานี ขอนแก่น นครราชสีมา สระแก้ว และชาวแหมที่อยู่กระแจะ-เชียงแตง (กัมพูชา) รวมไปถึงเขตกอนตูม (เวียดนาม) ซึ่งมีขบวนการต่อต้านของชาวลาวที่เด่น ๆ ดังจะได้กล่าวในต่อไป

2.3.1 ขบวนการต่อสู้ภายใต้การนำพาของพ่อกะดวด

พ่อกะดวด มีชื่อจริงคือ ยี่ หรือ อายี่ พ่อชื่ออ้ายยัง เป็นเผ่าลาวเทิง แถบเขตบอลละเวน แม่ชื่อ นางบุญทม เป็นคนเผ่าลาวลุ่ม ซึ่งอยู่ที่เมืองพิม แขวงสะหวันนะเขต ทั้งสองมีอาชีพฆาตนา อายี่ได้จากพ่อกับแม่เพื่อมาอาศัยอยู่กับลุงที่ดงบอระเวณตั้งแต่เด็ก เพื่อร่ำเรียนวิชาอาคมและตำราต่าง ๆ²² นอกจากท้าว ยี่ จะมีความชำนาญทางด้านวิชาอาคม และตำราต่าง ๆ แล้ว เขายังใส่ใจกับสถานการณ์บ้านเมืองอีกด้วย เพาะลาวกำลังถูกฝรั่งเศสเข้ามาครอบครอง เป็นเพราะอายี่ชอบเดินทางไปมาตลอด ดังนั้นอายี่จึงรู้จักผู้คนมากมาย และมีความชำนาญ และคุ้นเคยกับ

²⁰ สีสู้วัน วิงจอมสี, ปะทอว์ทาบเถือนໄຫວຕໍ່ສູ້ຂອງອົງແກ້ວ (เวียงจันทน์: โรงพิมพ์สีสะทอว์, 2011), หน้า 25. (สีสูวัน วงจอมสี, ประวัติการเคลื่อนไหวต่อสู้ขององแก้ว (เวียงจันทน์: โรงพิมพ์สีสะทอว์, 2011), หน้า 25.)

²¹ พิงสะชนิด ภิมมะด้า, ກາບເຄື່ອນໄຫວຕໍ່ສູ້ຊາດຂອງເຈົ້າພະຍາຂອມກິມມະດ້າ ແລະ ທ່ານ ສິທິນກິມມະດ້າ (เวียงจันทน์: โรงพิมพ์สีสะทอว์, 2010), หน้า 10. (พงสหนิต กิมมะด้า, การเคลื่อนไหวต่อสู้ชาติของเจ้าพญาขอมกิมมะด้า และ สีทอน กิมมะด้า (เวียงจันทน์: โรงพิมพ์ศึกษา, 2010), หน้า 10.)

²² สหายันดิงแดง (นามแฝง), ເສີກພໍ່ກະດວດແກ້ງກອກ, (เวียงจันทน์: บ.ล.ส, 1974), หน้า 2. (สหายันดิงแดง, “เสีกพ่อกะดวด, แก้งกอก” (เวียงจันทน์: ม.ป.ส, พ.ศ. 2517), หน้า 2.)

ภูมิประเทศเขตภาคใต้ของลาวเป็นอย่างดี และที่สำคัญคือเขาได้เห็นสภาพการต่อสู้ และขัดแย้งกัน ระหว่าง สยามกับฝรั่งเศส ในเขตภาคใต้ของลาว ในปี ค.ศ. 1893 อายุก็เป็นหนึ่งที่ได้รับการปลุกกระตมจากนักรักชาติลาวในเขตภาคใต้ของลาวอีกด้วย ดังนั้นเขาจึงตัดสินใจที่จะต่อสู้กับผู้รุกราน อายุได้ตัดสินใจกลับมาเมืองพิม ในเวลาที่ฝรั่งเศสได้เริ่มต้นเข้ามาปกครองลาว เพื่อปลุกกระตมประชาชนไม่ให้เสียภาษี ไม่ให้ไปเป็นกสิกรรับใช้ฝรั่งเศส เพื่อต่อสู้ต้านฝรั่งเศส อาจเพราะอายุเป็นคนที่มีวิชาอาคมกล้าแกร่งมาจากเขตใต้ ทั้งยังสามารถเล่าเหตุการณ์บ้านเมืองได้อย่างน่าสนใจ ดังนั้นประชาชนจึงนับถือเขามาก ซึ่งต่อมาอายุได้รวมสมัครพรรคพวกเพื่อลอบตีคนฝรั่งเศส และทหารหุ่นเชิดเวียดนามที่รับใช้ฝรั่งเศสในลาว

อายุมีลูก 2 คน คนโตเป็นผู้หญิง ชื่อกะล่วย และคนเล็กเป็นผู้ชายชื่อกะดวด เมื่ออายุมีอายุได้ 36 ปี ภรรยาของเขาได้เสียชีวิตลง ดังนั้นกะล่วยจึงได้แต่งงาน และนำสามีมาอยู่ในบ้านเพื่อเป็นคนรับผิดชอบดูแลครอบครัว เมื่องานบ้านมอบให้ลูกเขยเป็นคนดูแลแล้ว อายุยังมีเวลาเคลื่อนไหวต่อต้านฝรั่งเศสมากยิ่งขึ้น จนฝรั่งเศสได้ตามล่า ดังนั้นในต้นปี ค.ศ. 1899 อายุได้นำเอาลูกชายมาอยู่ที่เมืองจำพอน แขวงสะหวันนะเขต เพื่อหลบหนีจากการจับกุมของฝรั่งเศส ในขณะที่เดียวกันก็หาช่องทางเพื่อร่วมมือกับขบวนการรักชาติอื่นๆ เหตุเพราะอายุมีลูกชายชื่อกะดวด ดังนั้นผู้คนจึงชอบเรียกอายุว่า “พ่อกะดวด” จนติดปาก

การที่พ่อกะดวดได้หลบหนีการตามจับของพวกฝรั่งเศสมาอยู่ที่เมืองจำพอนนี้ ทางหนึ่งก็เพื่อความสะดวกในการติดต่อกับขบวนการลาวรักชาติที่อยู่ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงด้วย ซึ่งในเมืองจำพอนนี้ก็มีลาวรักชาติที่สำคัญ ที่ให้การช่วยเหลือและร่วมมือกับพ่อกะดวดเป็นอย่างมาก คือ ยาท่านแก้วที่อยู่บ้านคำสีดา (เมื่อก่อนชื่อบ้านหนองกะตัน) ยาท่านแก้วเป็นผู้ที่มีความชำนาญในด้านคาถาอาคม และยาพื้นเมืองต่างๆ ตลอดจนจนถึงไสยศาสตร์ และยังมีจิตใจรักชาติเหมือนกับพ่อกะดวดอีกด้วย ซึ่งทั้งสองได้ตกลงเอาบ้านคำสีดาเป็นจุดศูนย์กลางการเคลื่อนไหวต่อต้านฝรั่งเศส ทั้งสองได้นำพาประชาชนทำบุญทำทาน และพัฒนาวิถีอารามอย่างแข็งขันซึ่งทำให้ประชาชนบริเวณนั้นนับถือ ทั้งเลื่อมใสศรัทธาทั้งพ่อกะดวด และยาท่านแก้วเป็นอย่างมาก

ในปี ค.ศ. 1900 ฟોકะดวดได้เข้าร่วมประชุมลัทธิขงจื้อ (ตั้งได้กล่าวมาแล้ว) ซึ่งทั้งฟોકะดวด และยาทานแก้วได้นำพาประชาชนขับไล่ฝรั่งเศสออกจากสหวันนะเขตจนหมด ในปี ค.ศ. 1901 ฟોકะดวด และยาทานแก้ว ได้จัดตั้งขบวนการผู้มีบุญที่บ้านคำสีดาขึ้น ซึ่งทำให้มีบุคคลสำคัญหลายคนเข้าร่วม เช่น: ท้าวเขียว ท้าวคอน ท้าวไชยมงคูน จานหลุย จานคำ และคนอื่นๆ ได้รวมกันอยู่บ้านคำสีดา แล้วเขียนลายแทงที่เป็นคำพยากรณ์ หรือคำทำนายโลกที่มีเนื้อหาเหมือนกันกับลายแทงที่อยู่ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงว่า “เมื่อถึงกลางเดือนหก ปีฉลู ค.ศ. 1901 จะเกิดเหตุร้ายใหญ่หลวง หินแร่จะกลายเป็นเงินเป็นทอง พักทอง แดง จะกลายเป็นช้างม้า ควายเผือกและหมูจะกลายเป็นยักษ์กินคน ท้าวพญาธรรมิกราช (ผู้มีบุญ) จะมาเป็นใหญ่ในโลก ใครอยากพ้นจากเหตุร้ายนี้ก็ให้คัดลอกบอกความลายแทงให้รู้ต่อๆ กันไป ถ้าใครเป็นผู้บริสุทธิ์ไม่เคยทำชั่วใดๆ แล้ว ให้เอาหินแร่มาเก็บรวบรวมไว้ รอพญาธรรมิกราชจะชุบให้เป็นทอง ถ้าใครเคยกระทำชั่วต่างๆ แล้ว ให้พากันตัดกรรมนั้นเสีย โดยจัดพิธี นิมนต์พระสงฆ์มารดน้ำมนต์ให้ ถ้ากลัวตายก็ให้ฆ่าควายเผือกและหมู ก่อนกลางเดือนหก”²³

การใช้รูปแบบทางศาสนาและการเขียนลายแทงนี้ได้ผลดี เพราะพวกฝรั่งเศสไม่สนใจ เพราะคิดว่าเป็นเรื่องศาสนา และไม่เกี่ยวกับพวกเขา แต่ว่าหลังจากลายแทงได้ถูกส่งไปแล้วปรากฏว่าได้มีประชานมารวมกันอยู่รายล้อมฟอกะดวดมากขึ้นเรื่อยๆ

ฟอกะดวดและยาทานแก้ว ได้นำพาประชาชนเหล่านั้นสร้างผาม*ใหญ่ขึ้น อยู่ทุ่งหนองเพียง และได้เรียกชื่อว่าทุ่งผามเพียงตั้งแต่นั้นมา เพื่อเป็นที่พักของประชาชนที่พากันหนีไหลมาจากทั่วทุกทิศทุกทาง เพื่อทำงานบุญใหญ่ 7 วัน 7 คืน ขึ้น เพื่อรวมเอาผู้ใหญ่บ้านต่างๆ มีถึง 120 กว่าหมู่บ้าน มีการแข่งขันบั้งไฟ แข่งกอง ฟันดาบ แสดงเวทมนต์คาถา และยาพื้นบ้านต่างๆ ทุ่งหนองเพียงจึงมีชีวิตชีวาที่สุดในยามนั้น

ซึ่งตลอดระยะเวลาของงานบุญนั้น ฟอกะดวด และยาทานแก้ว ได้ปลุกกระดมจิตใจรักชาติ โดยได้กล่าวถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติลาว ตั้งแต่สมัยตกเป็นเมืองช่วยของ

*ผามเป็นภาษาลาวที่เหมือนค่ายที่พัก ที่มีกำลังทางทหาร หรือ สำนัก

²³ เดิม สิงห์ขลุ่ย, ฝั่งขวาแม่น้ำโขง, อ่างแล้ว, หน้า 221.

สยามเป็นต้นมา จนถึงภายหลังที่เจ้าอนุวงศ์พ่ายแพ้ โดยเฉพาะได้เน้นถึงเรื่องฝรั่งเศสและสยาม ที่ได้ลงนามสัญญา 3 ตุลาคม ค.ศ. 1893 ที่ตัดแบ่งลาวทำให้ชาวลาวผู้ซึ่งเกลียดสยามแต่ก่อน นั้น ยิ่งเพิ่มความแค้นต่อฝรั่งเศสและสยามมากยิ่งขึ้น โดยที่พวกฝรั่งเศสได้เริ่มด้วยการกดขี่ ชูตรีตประชาชนลาว ด้วยการเก็บภาษีอากรชนิดต่างๆ กับประชาชนลาว ทั้งเกณฑ์แรงงาน และเกณฑ์คนไปเป็นทหารเพื่อรับใช้ฝรั่งเศส ซึ่งทำให้ประชาชนลาวแค้นพวกฝรั่งเศสมากยิ่งขึ้น และเมื่อใดก็ตาม หากได้ฟังการพูดถึงการต่อสู้ที่มีการร่วมมือกันของประชาชนทั้งสองฝั่งโขง ก็ยิ่งทำให้พวกเขามีกำลังใจมากขึ้น และยังทำให้ขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสของประชาชนแขวงสะหวันนะเขต ภายใต้การนำของพ่อกะดวดขยายตัวอย่างกว้างขวาง และเข้มแข็งขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งไม่เพียงแต่ประชาชนเท่านั้นที่เข้าร่วมยังรวมถึงพระสงฆ์เข้าร่วมด้วยเช่นเดียวกัน

พ่อกะดวดได้สร้างกองกำลังประกอบอาวุธพื้นเมืองขึ้น โดยมี หอก ดาบ หลาว ค้อน ง้าว มีด เป็นต้น ได้มีพระสงฆ์องค์สำคัญทำพิธีเป่าเสกเวทมนต์คาถาให้อยู่ยงคงกระพันซ์หนึ่ง เหนียว ขณะเดียวกันกองกำลังของพ่อกะดวดก็ได้ขยายตัวไปทั่วทุกที่ โดยเฉพาะแถวเมืองแก้งกอก สองคอน เมืองพ้อง เป็นต้น

ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1901 หลังจากเตรียมกองกำลังให้เข้มแข็งทั้งอาวุธ และเสบียงอาหารได้เพียงพอแล้ว พ่อกะดวดได้เปิดฉากการโจมตีฝรั่งเศสที่เมืองสองคอน โดยได้ทำการยึดที่ทำการไปรษณีย์ และถล่มค่ายทหารที่เมืองสองคอนแตก ทำให้ทหารฝรั่งเศสที่เมืองสองคอนบาดเจ็บ และล้มตายจำนวนหนึ่ง ส่วนที่เหลือก็หนีเข้ามาอยู่ที่เมืองสะหวันนะเขต หลังจากยึดเมืองสองคอนได้ พ่อกะดวดได้ปรับปรุงกองกำลังให้เข้มแข็งขึ้นอีก โดยมียาท่านแก้วเป็นที่ปรึกษาและเป็นผู้ฝึกอาวุธให้ เพื่อเตรียมตัวโจมตีพวกฝรั่งเศสที่อยู่สะหวันนะเขต โดยได้รับความร่วมมือจากประชาชนในเมืองสองคอนเป็นอย่างดี ซึ่งทำให้กองกำลังของพ่อกะดวดมีกำลังใจที่เข้มแข็งขึ้นมาก ซึ่งฝรั่งเศสได้ยอมรับว่า การลุกฮือขึ้นของประชาชนแขวงสะหวันนะเขตเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก²⁴

²⁴ DAUFES E. La garde indigene de l'Indochine de sa creation à nos jours (Avignon: Segur, 1934), p. 236.

ในการลุกฮือขึ้นของกองกำลังของพ่อกะตวดในครั้งนี้ ฝรั่งเศสเองก็ได้นำกองกำลังมาจากหลายภาคส่วนเพื่อมาปราบปราม ทั้งในสหวันนะเขตเอง จากไตเหียงน (เวียดนาม) และอีกกองหนึ่งมาจากภาคกลางของเวียดนาม แต่กองกำลังทั้งสามก็ไม่สามารถที่จะปราบกองกำลังของพ่อกะตวดได้ จึงทำให้กองกำลังของพ่อกะตวดยิ่งขยายตัวมากยิ่งขึ้น อีกทางหนึ่งคือ ในปี ค.ศ. 1902 ประชาชนแขวงสหวันนะเขต นอกจากจะถูกกดขี่จากพวกฝรั่งเศสทางด้านภาษีอากร และเก็บเกณฑ์แรงงานอย่างหนักแล้ว ยังถูกคุกคามอย่างหนักจากความอดอยากอีกด้วย โดยในหลาย ๆ หมู่บ้านมีคนตายเพราะความอดอยากเป็นจำนวนมาก ซึ่งทำให้ขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสของประชาชนแขวงสหวันนะเขตนั้นจำนวนเพิ่มมากขึ้น

ในวันที่ 19 เมษายน ค.ศ. 1902 เพื่อขับไล่ฝรั่งเศสออกจากแขวงสหวันนะเขต กองกำลังพ่อกะตวดได้กระทำการบุกยึดแขวงสหวันนะเขต แต่ฝรั่งเศสได้นำกองกำลังอีกกองหนึ่งมาจากภาคไตเวียดนามเพื่อมาปราบปราม ด้วยกองกำลังที่น้อยกว่า และอาวุธยุทโธปกรณ์ก็ล้าหลังทำให้กองกำลังพ่อกะตวดต้องล่าถอยไปตามเส้นทางหมายเลข 9 แต่ก็ยังถูกทหารฝรั่งเศสเข้าโจมตี จนต้องหลบมาอยู่ดงคำสีดา ในเขตเมืองแก๊งกอก จนถึงปี ค.ศ. 1903 พวกฝรั่งเศสก็ส่งกองกำลังมาปิดล้อม และพ่อกะตวดก็ถูกจับได้ รวมทั้งนักต่อต้านอีกประมาณ 300 กว่าคน ซึ่งทั้งหมดนั้นถูกพวกฝรั่งเศสฆ่าทิ้งในเวลาต่อมา

อย่างไรก็ตาม ขบวนการต่อต้านของประชาชนลาวต่อการปกครองฝรั่งเศสก็ไม่ได้มีเพียงแต่กองกำลังของพ่อกะตวดที่อยู่แขวงสหวันนะเขตเท่านั้น แต่ยังมีกองต่อต้านขององแก้ว และองกม-มะคำอีกด้วย ดังจะกล่าวในต่อไป

2.3.2 ขบวนการต่อสู้ภายใต้การนำพาขององแก้ว และองกมมะดำ

องแก้ว

องกมมะดำ

ขบวนการต่อสู้เพื่อความเสมอภาคระหว่างชนชั้นผู้ปกครอง และผู้ถูกปกครอง ที่นำโดยองแก้วนี้ได้สืบเนื่องมาแต่สมัยที่ราชอาณาจักรลาวได้ตกเป็นเมืองช่วยของสยามแล้ว ซึ่งองแก้วได้ปลุกระดมประชาชนเผ่ากะเหรี่ยงต่อต้านการจ่ายค่าส่วยดอกฝ้ายให้สยาม ด้วยการให้ประชาชนเลือกเอาเฉพาะดอกฝ้ายที่เล็ก และไม่สวยเป็นค่าส่วย ปลุกระดมไม่ให้เก็บเกณฑ์อาหารไว้ต้อนรับ สยาม ในเวลาที่มาเก็บเกณฑ์ภาษีกระดุมให้ประชาชนหลบหนีเข้าป่าเพื่อหลบหนีจากการเก็บภาษี การทารุณ จ่ายส่วย และอื่นๆ

เมื่อปี ค.ศ. 1893 เมื่อฝรั่งเศสได้เข้ามาปกครองราชอาณาจักรลาว ขบวนการต่อต้านขององแก้วก็ยังคงเคลื่อนไหวอยู่ จนกระทั่งเมื่อปี ค.ศ. 1900 เมื่อขบวนการต่อต้านของชาวลาวได้เปิดการประชุมลับที่เขมราฐ องแก้วและองกมมะดำก็เข้าร่วมด้วย การต่อสู้ขององแก้วและองกมมะดำได้เริ่มขึ้นด้วยการเข้าร่วมการประชุมผู้มีบุญ ของประชาชนสองฝั่งโขง ในปี ค.ศ. 1900 ที่เขมราฐ จากผลของการประชุมครั้งนั้น จึงทำให้องแก้วและองกมมะดำได้รู้จักสนิทสนมกันดี นอกจากนั้นทั้งสองก็ได้ร่วมกันปรึกษาหารือ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการก่อตั้งขบวนการ

ต่อต้านร่วมกัน และได้กลายมาเป็นพี่น้องร่วมสาบาน เนื่องจากองแก้วมีอายุมากกว่าจึงได้ชื่อว่าเป็นพี่ ส่วนองกมมะดำมีอายุน้อยกว่าก็มิฐานะว่าเป็นน้อง นอกจากนั้น องแก้ว และองกมมะดำ พร้อมด้วยชาวลาเวผู้อื่นๆ ต่างก็ออกไปแสวงหาการฝึกวิชาอาคมต่างๆ กับเจ้ากู่ลา ซึ่งมีต้นตระกูลมาจากมอญ-เขม นอกจากนั้นก็หารากไม้ใบหญ้าที่เป็นยาเพื่อรักษาโรคให้กับชาวบ้าน ขณะเดียวกันก็โฆษณาให้ชาวบ้านได้รับรู้ถึงการกดขี่ของประเทศเจ้าอาณานิคมในเขตภูเพียงอีกด้วย

คณะผู้มีบุญขององแก้วได้ก่อตั้งขึ้นครั้งแรก ที่บ้านตอก เมืองระมาม แขวงสาละวัน (ปัจจุบันขึ้นกับแขวงเซกอง) ซึ่งคณะนำในการต่อสู้ของคณะผู้มีบุญขององแก้วประกอบด้วยบุคคลสำคัญจากหมู่บ้านต่างๆ คือ

- 1). องแก้ว เผ่าแงะ รับผิดชอบ นำพาธรรม
- 2). องกมมะดำ เผ่าละเวน (ปัจจุบันเรียกว่าเผ่าเยรุ) รับผิดชอบด้านการทหาร
- 3). องกมมะแสง รับผิดชอบการสร้างรากฐานการเมือง
- 4). องกมมะหลวง
- 5). องน้อย (ท้าวเบอลง) เผ่าตะโอย
- 6). องหลวงวัง (ท้าวลัวเลอ) เผ่าเกรียง บ้านวัก
- 7). องหลวงยอด (องเรือ) บ้านตังกาด
- 8). องแสนลาด (ท้าวต่วน) บ้านจิง
- 9). องแสนเนือง (พ่อกันตาง) บ้านโลย
- 10). ชูโยบ (ท้าวตอง) บ้านจะลอก
- 11). ชุนจาว บ้านตังป็น
- 12). องทอง บ้านกะทุเหนือ เมืองท่าแดง

องแก้วเป็นคนเผ่าแงะ ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่บ้านจะหลาม เมืองท่าแดง แขวงสาละวัน เมื่อก่อนมีชื่อว่า มี แต่ต่อมาได้ถูกเรียกว่า องแก้ว ส่วนองกมมะดำ เป็นชนเผ่าละเวน เป็นเจ้ากักเจ้าเหล่าของชนชาติลาวเทิงทางภาคใต้ของลาว องแก้วและองกมมะดำเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อประชาชนในเขตแคว้นดินแดนทางภาคใต้มากพอควร ดังนั้นทั้งสองจึงสามารถที่จะรวบรวม

กำลังพลเพื่อทำการต่อต้านได้อย่างมากมายและรวดเร็ว ทั้งสรรหาอาวุธพื้นเมืองจากประชาชน เพื่อประกอบให้แกกองกำลังต่อต้านของตนได้มากมายเช่นกัน

ในระยะแรกกองกำลังประกอบอาวุธพื้นเมืองขององแก้ว มีจำนวนพลประมาณ 70 กว่าคน ต่อมาก็เพิ่มเป็น 150 คน²⁵ ณ ที่ทำแหวง องแก้วได้สร้างหอแก้วขึ้น เพื่อเป็นที่รวบรวมกำลังพล และโฆษณาปลุกระดมประชาชนให้ลุกขึ้นมาต่อต้านการปกครองของฝรั่งเศสในลาว แต่เมื่อข่าวการเตรียมการลุกฮือของประชาชนเขตทุ่งเพียงบอระเวนไปถึงหูฝรั่งเศสที่ประจำที่แขวงสาละวัน กองกำลังจากค่ายสาละวันก็ได้ทำการกวาดล้างเส้นทาง แต่เมื่อกองทหารฝรั่งเศสเดินทัพไปถึงบ้านไหนก็พบแต่ผู้หญิงและเด็กเท่านั้น เพราะผู้ชายได้เข้าป่ากันหมด ดังนั้นกองทหารฝรั่งเศสจึงเดินทางกลับค่ายตนเอง แต่ขณะที่เดินทางกลับนั้นกลับถูกกองกำลังขององแก้ว ชุมนุมโจมตีทำให้กองกำลังฝรั่งเศสต้องแตกกระจาย รูปแบบการโจมตีแบบกองหลอนขององแก้วได้ถูกถ่ายทอดไปสู่หลาย ๆ เมือง การปลุกระดมประชาชนต่อต้านการปกครองของฝรั่งเศสขององแก้วก็ขยายไปสู่บ้านต่าง ๆ และได้รับการตอบรับ และช่วยเหลือสนับสนุนจากประชาชนเป็นอย่างมาก แต่เมื่อถึงปลายปี ค.ศ. 1900 องกมมะดำถูกฝรั่งเศสจับ และต้องติดคุกที่แขวงอัตตะปือเพราะไม่ยอมเป็นทหาร และไม่ยอมจ่ายค่าส่วย และในที่สุดฝรั่งเศสก็ต้องยอมปล่อยองกมมะดำไปเพื่อหวังจะซื้อใจองกมมะดำ แต่องกมมะดำกลับเข้ามาร่วมขบวนการต่อต้านขององแก้วที่เมืองท่าแหวงเหมือนเดิม

หลังจากทั้งสองได้ปรึกษาหารือกันเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ในการต่อสู้แล้วและเห็นว่าขบวนการต่อต้านขององแก้วได้ขยายตัวไปหลายหมู่บ้าน จึงเปลี่ยนชื่อจากสำนักทุ่งตะลีน มาเป็น สำนักปากซ่อง และตกลงที่จะก่อตั้งกองกำลัง และคณะกรรมการคุ้มครอง ที่มีการแบ่งงานที่ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ

- 1) องแก้ว (เผ่าแงะ) เป็นหัวหน้า ชี้นำรวม
- 2) องกมมะดำ (เผ่าละเวน) เป็นรองหัวหน้า และเป็นแม่ทัพ ซึ่งเรียกว่า กมแม่ดำ
- 3) องทอง (เผ่าอาลักษณ์) เป็นกรรมการ ทั้งเป็นเสนาธิการทหาร

²⁵ สีสุวัณ วิจจอมสิ, ปะชาวัตถาวมเถือบไซเวตต์สู่อูฮิงแก้ว, หน้า 29. (สีสุวัณ วิจจอมสิ, ประวัติการเคลื่อนไหวต่อสู้ขององแก้ว, หน้า 29.)

- 4) องเวน (เผ่ากระตุ้) เป็นกรรมการ และบัญชาทหาร
- 5) องสังคี (เผ่าลาวลุ่ม) เป็นกรรมการ และบัญชาทหาร
- 6) องเปย (เผ่าอาลักษณ์) เป็นกรรมการ และบัญชาทหาร
- 7) องหิด (เผ่าอาลักษณ์) เป็นกรรมการ และบัญชาทหาร
- 8) องหลวงวัง (เผ่าเกรียง) เป็นกรรมการ รับผิดชอบด้านการเมือง และนำพาเผ่ากระตุ้
อยู่เขตอาลักษณ์และอารัง
- 9) องหลวงยอด (เผ่าเกรียง) รับผิดชอบเขตเผ่าอาลักษณ์ นับจากห้วยมือ บ้านตอก
เขตตุย กระโดน ปะสา กะสังกาง และติดต่อกับเขตเผ่าเตรียง ที่เขตจะวาน-จลิ่ง

กองกำลังการปฏิบัติที่นำพาโดยองแก้วที่มีในเวลานั้น มีประมาณ 300 กว่านาย และแบ่ง
ออกเป็น 3 กองร้อย คือ

กองมมะปา เป็นกองร้อยป้องกันซึ่งมีหน้าที่ป้องกันสำนักงาน และป้องกันองแก้ว

กองมมะหลวง เป็นกองร้อยเคลื่อนที่ สามารถเคลื่อนไหวเพื่อต่อสู้ต้านกับทหารการ
ปกครองฝรั่งเศสได้ทุกเมื่อตามที่ต้องการ

กองมมะแสง เป็นกองร้อยเปรียบเสมือนตำรวจบ้าน ที่สามารถลักลอบโจมตีกองกำลัง
ฝรั่งเศส ได้ทุกเมื่อที่ได้รับคำสั่ง ตามเส้นทางต่างๆ ในเขตภูดอย

หลังจากได้ปรับปรุงกำลังเพื่อเป็นการเตรียมการให้แก่การต่อสู้ ทั้งสองได้ตกลงกันใช้วิธี
ทางไสยศาสตร์เพื่อเป็นรวมกำลัง และกักตุนเสบียงอาหารเพื่อเริ่มต้นการต่อสู้กับทหารฝรั่งเศส
ซึ่งในปี ค.ศ. 1901 ทั้งสองได้ส่งบัตรเชิญไปทั่วภูเพียงบระเวน ซึ่งรวมมี 3 แขวงภาคใต้ ได้แก่
จำปาสัก สาละวัน และอัตตะบือเพื่อให้ทุกคนไปร่วมกันทำงาน แต่ในความเป็นจริงแล้วเป็นการ
ใช้รูปการทางด้านศาสนาเพื่ออำพรางการรวบรวมกำลังต้านจากทหารฝรั่งเศส เพราะในความเป็นจริงแล้วเป็นการ
เชื่อเชิญและปลุกกระดมประชาชน และรวบรวมเสบียงอาหารต่างๆ จาก
ประชาชนเพื่อเตรียมให้แก่การต่อสู้ วันที่ 15 เมษายน ค.ศ. 1901 องแก้วได้นำพาขบวนต่อต้าน
ขับไล่ฝรั่งเศสที่เมืองท่าแดง ได้สำเร็จ ทำให้ทหารฝรั่งเศสต้องหลบหนีไปอยู่เมืองสาละวัน

จากชัยชนะดังกล่าว ทำให้กองกำลังขององแก้วขยายตัวอย่างกว้างขวาง และได้รับการสนับสนุนจากประชาชนเป็นจำนวนมาก ดังในจดหมายของเจ้าแขวงอัตตะปือ ที่ส่งถึงบาทหลวง กวิกลาด ฉบับลงวันที่ 8 มิถุนายน ค.ศ. 1901 ว่า

ที่บริเวณสถานการณเป็นไปอย่างรุนแรงและหนักหน่วง บรรดาเพื่อนร่วมอาชีพของข้าพเจ้าที่สาละวัน และจำปาสัก จำต้องถอยไปที่ลำน้ำโขง และการกบฏได้กลายเป็นอุปสรรค²⁶

การขยายตัวของกองกำลังขององแก้วได้ขยายออกไปสู่เขตฝั่งซ้ายของเซกอง โดยมีชนเผ่าส่วนน้อยที่อยู่เลียบชายแดนลาว-เวียดนามเข้าร่วมในขบวนการต่อต้านด้วย เช่น การเข้าร่วมขบวนการต่อต้านของเผ่าชะตัง ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่เมืองกงตูมเลียบชายแดนลาว-เวียดนาม และแขวงอัตตะปือ เพื่อปราบปรามกองกำลังต่อต้านที่กงตูม เจ้าแขวงอัตตะปือได้สร้างกองกำลังที่ชื่อว่า กะตู ชัน แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อรับประกันความปลอดภัยให้แก่แขวงอัตตะปือ พวกเขาได้ถอนกำลังส่วนหนึ่งไปป้องกันแขวงอัตตะปือ การวางแผนโจมตีกองกำลังกะตู จึงได้เริ่มขึ้นโดยได้ทำการบุกโจมตีในตอนกลางวัน และทำอย่างรวดเร็ว ทำให้ฝ่ายฝรั่งเศสไม่สามารถต้านทานได้ ดังนั้นกองกำลังองแก้วจึงสามารถยึดกองกำลังดังกล่าวได้ในเวลาอันรวดเร็วอันทำให้โลแบ ผู้บัญชาการกองกำลังกล่าวเสียชีวิต

หลังจากนั้นกองกำลังต่อต้านฝรั่งเศสขององแก้ว ก็ได้ขยายไปทั่ว จนฝรั่งเศสเองต้องระดมกำลังจากทั่วประเทศลาว จากภาคกลาง และภาคใต้ของเวียดนามเข้ามาช่วยเพื่อป้องกันแขวงอัตตะปือ สาละวัน และจำปาสัก ตามเส้นทางต่างๆ พวกเขาได้สร้างค่ายทหาร และสร้างกองกำลังเคลื่อนที่เพื่อบุกเข้าเขตที่ตั้งขององแก้วที่หนองบก แขวงอัตตะปือ การต่อสู้ระหว่างฝ่ายกำลังต่อต้านฝรั่งเศส กับฝรั่งเศสได้ต่อสู้กันไปมาหลายครั้ง จนในที่สุดฝรั่งเศสจึงสามารถบุกเข้าค่ายที่มั่นของกำลังต่อต้านขององแก้วได้สำเร็จ โดยมีบาทหลวงจำนวนมาก ได้กลายมาเป็นทหารฝรั่งเศส เพื่อต่อสู้กับประชาชนลาว ทำให้ประชาชนลาวไม่ค่อยเชื่อในบาทหลวงว่าทำหน้าที่เพียงแค่เผยแผ่ศาสนาเท่านั้น

²⁶ DAUPLY J. Les Terres rouges du plateau des BOLOVENS (Saigon: IDEO, 1929), p. 60

เมื่อถึงเดือนเมษายน ค.ศ. 1902 พวกฝรั่งเศสโดยอาศัยว่ามีอาวุธทันสมัยกว่าได้ทำการโจมตีค่ายกำลังขององแก้วที่กะตูได้ ทำให้กำลังองแก้วต้องล่าถอยไป แต่บรรดาหมู่บ้านที่อยู่รายรอบก็ยังให้ความร่วมมือ และให้ความช่วยเหลือแก่กองกำลังขององแก้วอยู่ตลอด ซึ่งได้เคลื่อนไหวใช้กลยุทธ์การลอบโจมตีโดยไม่ให้เขารู้ตัว พวกกวาดล้าง และสกัดการให้ความช่วยเหลือของประชาชนต่อกองกำลังดังกล่าว พวกฝรั่งเศสได้ทำการเผาทำลาย และฆาตกรรมเลี้ยงของประชาชนที่อยู่แถบภูเขาเพียงบอละเวนเป็นจำนวนมาก ซึ่งทำให้ประชาชนจำนวนหนึ่งส่วนสามต้องเสียชีวิตลง²⁷

การต่อสู้ของประชาชนลาวในแถบทุ่งเพียงบอละเวนได้ขยายไปทั่ว โดยที่แขวงสาละวัน คือ กองกำลังขององค์ทอง เผ่าละแวน ในที่นี้ฝรั่งเศสได้นำกองกำลังจากค่ายตาเซีย ท่าแดง และ ตาปากเข้าทำการปราบปราม แต่ก็ไม่สามารถทำสำเร็จได้หมด ดังนั้นฝรั่งเศสจึงวางแผนการใหม่ด้วยการแบ่งแยกเพื่อปกครอง โดยได้เอาพื้นที่ของลาวจำนวนหนึ่งไปขึ้นกับกัมพูชา เช่น เชียงแดง แสนปาง และอีกจำนวนหนึ่ง เช่น กงตุม บ้านแม่ทวด ดากลัก ไปขึ้นกับเวียดนามใต้ เป็นต้น

ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1905 กองกำลังขององกมมะดำ เป็นชนเผ่าอาลัก ซึ่งเป็นเพื่อนเพื่อสนิทกับองแก้ว และได้เคลื่อนไหวร่วมกับกองกำลังขององแก้ว ได้บุกโจมตีค่ายฝรั่งเศสที่หนองบกเก่า ทำให้ฝรั่งเศสทำการกวาดล้างอย่างหนัก จนกองกำลังขององกมมะดำต้องล่าถอยมาอยู่ที่บ้านตก และบ้านอาลัก

เมื่อคณะผู้มีบุญเห็นว่าที่ผ่านมากองกำลังของตนที่เคลื่อนไหวต่อต้านฝรั่งเศสในแถบภูเขาเพียงบอละเวนนั้น ล้วนแต่ต้องพ่ายแพ้ต่อฝรั่งเศส ต่อมาในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1905 จึงได้ตกลงกันแบ่งเขตรับผิดชอบเพื่อโจมตีฝรั่งเศส คือองแก้วรับผิดชอบนำพากองกำลังตีฝรั่งเศสที่ภูเขาเพียงบอละเวน และภาคตะวันตกทั้งหมดของภูเขาเพียงบอละเวน และให้เอาภูเขาเพียงบอละเวนเป็นที่

---

²⁷ Brocheux P., Histoire de l'Asie du Sud-Est: Révoltes, réformes, revolutions (Lille: Universitaires Lille, 1981), pp. 47-62.

มัน องค์กรที่รับผิดชอบที่แขวงสาละวัน และเอาพุกะแต่เป็นที่มัน องค์กรที่รับผิดชอบที่เขตห่ง
ทวาย เอาสายพุกะเป็นที่ยัน

เพื่อทำการกวาดล้างขบวนการต่อต้าน ฝรั่งเศสได้เปิดกองประชุมทางทหารที่แขวงสะหวัน
นะเขตขึ้น พวกเขาได้จัดตั้งกองกำลังอย่างเข้มแข็ง โดยให้ยิงปืนใหญ่คุ้มกัน แล้วบุกเข้าเขตที่ยัน
ของขบวนการต่อต้านที่มีอยู่ในภูผาป่าดง ในทางฝั่งซ้ายของเซกอง ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1906
ฝรั่งเศสได้นำกองกำลังเพื่อปราบกองกำลังขององค์กรที่มัน ทำให้องค์กรต้องหลบหนีข้ามโขงหา
คณะผู้บัญชาการที่อยู่ฝั่งขวาแม่น้ำโขง แต่ก็ต้องมาโดนฝ่ายกุ่มอำนาจของสยามจับได้ ถูกขังคุกอยู่ 2
ปี จึงถูกพวกกุ่มอำนาจสยามประหารชีวิต

เนื่องจากในปี ค.ศ. 1907 ถึงปลายปี ค.ศ. 1909 ฝรั่งเศสต้องใช้กำลังมากเพื่อบุกเข้า
ภาคใต้ของจีน ดังนั้นการที่จะมาใช้กำลังเพื่อตามปราบปรามกำลังต่อต้านในเขตต่าง ๆ คงไม่เป็น
ผลดีต่อตน ดังนั้นการปกครองฝรั่งเศสจึงได้วางแผนใหม่เพื่อปราบปรามกำลังต่อต้าน คือ ด้วย
การล่อลือออกจากถ้ำ เพื่อจะจับลือได้ ในขณะที่นั้น โดไบร์ผู้สำเร็จราชการ และเป็นทั้งเจ้าแขวง
สาละวันได้ส่งจดหมายเพื่อขอให้องแกว และองกมมะด้ายอมเจรจาสงบศึก ซึ่งองแกวผู้มองโลก
ในแง่ดีต้องการที่จะเจรจากับฝรั่งเศสเพราะเห็นว่าเป็นผลดีต่อตนที่จะมีเวลาปรับปรุงกำลังของ
ตนให้เข้มแข็งหลังจากที่ได้ทำการต่อสู้มาเป็นเวลาหลายปี และเพื่อมีเวลาจะวางแผนต่อสู้ไปใน
ระยะยาว แต่ส่วนองกมมะด้ายังมีเล็ดจนักรบกลับไม่เห็นดีด้วย เพราะสงสัยว่าฝรั่งเศสอาจมี
แผนการอะไรสักอย่าง เนื่องจากความเห็นของทั้งสองไม่ลงรอยกัน และไม่สามารถหาข้อสรุปได้
องกมมะด้ายังส่งจดหมายตอบปฏิเสธไป แต่ฝรั่งเศสเองก็ไม่ได้ลดละในการที่จะทำความดีเพื่อให้
ได้ความไว้วางใจจากองแกว และองกมมะด้า ครั้นเมื่อเกิดภัยธรรมชาติ ความแห้งแล้ง ทำให้
ประชาชนขาดเสบียงอาหาร ฝรั่งเศสได้นำเอาผ้าห่ม เกลือ ข้าวสาร เครื่องใช้ครัวเรือนส่งเข้า
มายังเขตที่องแกวและองกมมะด้าปกครอง แต่ทั้งสองก็มิได้ยอมตกลงเจรจาด้วย

เพื่อดำเนินการปราบปรามกองกำลังต่อต้านฝรั่งเศสขององแกวและองกมมะด้าให้สำเร็จ
ตามแผนการที่วางไว้นั้น เมื่อถึงวันที่ 15 พฤศจิกายน ค.ศ. 1910 พวกฝรั่งเศสได้ให้เจ้าเมืองเป็น
ผู้มาส่งจดหมายเพื่อขอเจรจาสงบศึกด้วยตนเอง มาในครั้งนี้อองแกวจึงได้นำเอาเรื่องดังกล่าวไป

ปรึกษากับองคมนตรีอีกครั้ง สำหรับความเห็นของทั้งสองก็คงเป็นดังเดิม โดยองแก้วมีคำเห็นว่า:

พวกเราจะต้องเรียกร้องเอาสิทธิผลประโยชน์ ของประชาชนบรรดาเผ่า ให้มีสิทธิเสมอภาค ทั้งเป็นการสหปศีกสงครามนั้น มันจะเป็นผลดีมากแก่ประชาชน²⁸
ส่วนองคมนตรี กลับเห็นแย้งว่า:

ไม่ควรไวใจโจร เพราะหาความซื่อตรงจากใจโจรไม่มีวันได้ คำพูดหลอกหลวงเหล่านั้นมันสามารถพลิกกลับได้ทุกเวลา ไม่มีอะไรที่จะรับประกันคำพูดที่พวกมันหลอกหลวงให้ตายใจ พวกมันต้องมีแผนที่จะจับไปฆ่าทิ้งอย่างแน่นอน²⁹

ดังนั้นองแก้วจึงตกลงไม่บังคับใจองคมนตรีที่ไม่ยอมไปเจรจา ส่วนองแก้วแล้วจะเป็นผู้ไปเจรจากับฝ่ายฝรั่งเศสเอง และได้ส่งจดหมายตอบรับการเจรจาไปยังพวกฝรั่งเศส โดยนัดหมายกันไว้ที่วัดกลาง ที่เมืองสาละวัน เป็นจุดนัดพบ ฝรั่งเศสได้ส่งแฟงดาแล เจ้าแขวงสาละวันเป็นคนฝรั่งเศสที่พูดภาษาลาวได้มาเจรจาด้วย โดยฉวยโอกาสนำใช้ประเพณีของเผ่าเงะว่าไม่ให้แตะศีรษะกัน นายแฟงดาแลได้ซ่อนปืนไว้ที่ผ้าโพกศีรษะ และเมื่อกองกำลังของแต่ละฝ่ายได้ตรวจตราความเรียบร้อย และถอยออกเพื่อให้หัวหน้าเจรจากัน นายแฟงดาแลได้ถอดปืนจากผ้าโพกศีรษะ และจีไปยังองแก้ว และได้เรียกเอากำลังทหารที่ได้เตรียมไว้ประมาณ 20 คน เข้ามาจับกุม ต่อมาวันรุ่งขึ้นพวกฝรั่งเศสก็ได้ทำการประหารองแก้ว ส่วนผู้ติดตามอีก 2 คนก็ถูกนำตัวขึ้นศาลและถูกตัดสินตัดศีรษะเป็นเวลา 20 ปี

หลังจากการหายตัวไปขององแก้วเวลานั้น องคมนตรีก็รอคอยการกลับของผู้เป็นที่แต่ก็ไม่มีความหวัง จึงได้สืบต่อสร้างขบวนการต่อต้านต่อไป หลังจากนั้นมาหลายครั้ง ฝรั่งเศสก็ได้ส่งจดหมายเพื่อขอเจรจาสงบศึกกับองแก้ว ด้วยความอยากรู้ในข่าวคราวของผู้ที่ องคมนตรีจึงตอบรับคำเชิญ แต่ก็มีเตรียมการไว้ล่วงหน้า ซึ่งการพบกันครั้งนี้ ฝรั่งเศสก็วางแผนลอบ

²⁸ พิศุทธิภักดี ภิรมย์ภักดี, ภาพเคลื่อนไหวต่อสู้ขบวนการของเจ้าพระยาอภัยภูเบศรและ กษัตริย์ สิบพัน ภิรมย์ภักดี (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วิมล, ค.ศ. 2010), หน้า 24. (พงศพนิต กมมนตรี, การเคลื่อนไหวต่อสู้ขบวนการของเจ้าพระยาอภัยภูเบศรและ สิบพัน กมมนตรี (เวียงจันทน์: โรงพิมพ์ศึกษา, ค.ศ. 2010), หน้า 24.)

²⁹ เฟิงอั้ง.

สังหารองกมมะด้าอีก และก็ทำลักษณะเดียวกันกับที่ทำกับองแก้ว คือการขอเจรจา แต่องกมมะด้ากลับไม่ตายเพียงแต่บาดเจ็บสาหัส หลังจากองกมมะด้าได้รับการรักษาจากประชาชนจนหายดี จึงได้ฟื้นฟูกำลังต่อต้านฝรั่งเศสใหม่อีกครั้ง โดยได้วางหลายวิธีการเพื่อเพิ่มทวี และขยายเครือข่าย ระหว่างก็ทะเลาะต่าง ๆ โดยได้ส่งผู้แทนไปพบปะกับหัวหน้าก็ทะเลาะต่าง ๆ ซึ่งไม่เพียงแต่เขตภูเพียงบระเวณที่อยู่ภายในแขวงเท่านั้น แต่ยังออกไปสู่ต่างแขวงด้วย เพื่อเชื่อมสัมพันธ์มิตรให้แน่นแฟ้น และให้สามัคคีกันต่อสู้ฝรั่งเศสตั้งนั้นจึงทำให้ขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสขององกมมะด้ามีฐานที่มั่นอยู่หลายที่ ซึ่งประชาชนลาวที่เข้าร่วมขบวนการต่อสู้ขององกมมะด้า นอกจากบรรดาก๊กเหล่าต่าง ๆ แล้ว ยังมีเผ่าลาวที่อยู่ตามแขวงต่าง ๆ เช่น จำปาสัก ปากเซ สาละวัน อัดตะบือ และสีพันดอน ก็ได้เข้าร่วมขบวนการดังกล่าว

องกมมะด้าได้วางพื้นฐานการเมืองของตนด้วยการเรียกร้องให้ประชาชนเผ่าต่าง ๆ สามัคคีกันต่อต้านพวกล่าเมืองขึ้นฝรั่งเศส ด้วยหลายรูปแบบ นับจากการไม่เสียส่วย ไม่เสียภาษี ไม่ยอมเป็นทหาร ไม่ไปเป็นกบฏ จนถึงถ้ามีความสามารถที่จะจับอาวุธเพื่อต่อสู้ก็ควรทำ เป็นเพราะภาษาขอมเป็นภาษาที่มีคนรู้น้อยมาก ถ้าจะใช้เป็นภาษาเพื่อใช้ในการปลุกระดมพวกฝรั่งเศสเองคงจะหาคนที่เข้าใจได้ยากมากขึ้น ดังนั้นองกมมะด้าจึงได้ดัดแปลงภาษาขอมที่มีลักษณะศูนย์กลางให้มีรูปแบบที่เข้าใจง่าย และที่ใช้ตราประทับเป็นขององกมมะด้าเองอีกด้วย เพื่อป้องกันการปลอมแปลง ใน ค.ศ. 1925 องกมมะด้าได้ออกคำสั่งที่เขียนเป็นตัวหนังสือขอม และประทับตราขององกมมะด้าเอง ส่งต่อไปทั่วเขตภาคใต้ของลาว โดยมีเนื้อหาว่า : “ภายในสองปีจะไม่มีการฝรั่งเศสในลาวอีกต่อไป ดินแดนภูเพียงบระเวณก็คือประเทศลาวจะได้มีเอกราชในอนาคต”³⁰

องกมมะด้าได้สร้างฐานที่มั่นไว้หลายแห่ง เลียบตามน้ำเซกต่าง คือ ทุ่งหวาย ทุ่งหุง ป่งลิง ทุ่งสาลา ทุ่งลง และที่อื่น ๆ หลายแห่งในทางภาคใต้ของลาว รวมถึงสายภูหลวง นอกจากนั้นก็มีหน่วยประดิษฐ์อาวุธ ที่ส่วนมากก็ยังเป็นอาวุธแบบพื้นบ้าน เช่น ดีเหล็ก หลอมตะกั่วเพื่อผลิต

³⁰ วิทยุสะขิด ภิรมมะด้า, ภาวนเถื่อนไขว่ต่อสู้ขบวนการเจ้าพระยาขอมภิรมมะด้า และ ทั่วน สีขิน ภิรมมะด้า, หนา 47. (พงศพนิต กมมะด้า, การเคลื่อนไหวต่อสู้ชาติของเจ้าพระยาขอมกมมะด้า และ สีทน กมมะด้า, หนา 47.)

อาวุธ ปืนแก๊บ ปืนเพลิง เป็นต้น ซึ่งการต่อสู้ขององคมมะดำนี้พวกศักดินาในเขตภาคใต้ของลาว เรียกว่า “พวกข้าขัด” ส่วนพวกฝรั่งเศสเรียกว่า “เขตไม่ยอมจำนน”³¹ ซึ่งการที่กองกำลังต่อต้านขององคมมะดำสามารถขยายเขตที่มั่นต่อต้านออกไปหลายแห่งได้ สาเหตุหนึ่งก็อาจเป็นเพราะในระยะดังกล่าวสงครามโลกครั้งที่ 1 กำลังเกิดขึ้น ฝรั่งเศสจึงไม่ได้ทุ่มเทให้การปราบปราม ขบวนการต่อต้านอย่างเต็มที่ กองกำลังต่อต้านได้ขยายตัวและขยายเขตที่มั่นต่อต้านในหลายๆ แห่ง ดังได้กล่าวมาแล้ว เมื่อถึงวันที่ 30 มิถุนายน ค.ศ. 1926 ฝรั่งเศสได้พยายามที่จะซื้อตัวขององคมมะดำด้วยหลายวิธี แต่ก็ไม่สำเร็จจึงส่งนายด่านไปพบองคมมะดำ และได้ตกลงว่าจะให้องคมมะดำเป็นหัวหน้าชนเผ่าลาวเทิงที่ใช้ภาษาขอมทั้งหมด ทั้งเป็นคนที่จะเก็บค่าหัวจากลาวเทิงแล้วจึงนำไปมอบให้ผู้แทนของฝรั่งเศส องคมมะดำได้ปฏิเสธ และไม่พบกับเจ้าเมือง และนายด่านพวกนี้ก็ออกไป

ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1929-1933 องคมมะดำได้สร้างฐานที่มั่นอยู่เขตสายพุลวง ที่ภูเพียงบอระเวน ซึ่งได้มีการสร้างเขตการเกษตร สร้างเครื่องมือใช้สอยต่างๆ เพื่อรับประกันอาหารที่เพียงพอ ดังนั้น เพื่อจะทำลายเขตที่มั่น ทหารฝรั่งเศสจึงได้สร้างค่ายทหารที่ห่างจากเขตที่มั่นขององคมมะดำประมาณ 18 กิโลเมตร เพื่อปิดล้อมเขตที่มั่น พวกฝรั่งเศสได้เผาทำลายยุงข้าวเผาผลาญ เช่นฆ่าประชาชนที่อาศัยรอบเขตที่มั่น เพื่อตัดกำลังสนับสนุน

ในปี ค.ศ. 1936 พวกฝรั่งเศสได้ระดมกำลังหัวอินโดจีนหลายกองพล ทั้งกองทัพอากาศ ข้าง กองทหารม้า เพื่อโจมตีเข้าสายพุลวง เพื่อกวาดล้างกำลังต่อต้านที่นำพาโดยองคมมะดำมาถึงท้ายเดือนกันยายน ค.ศ. 1936 องคมมะดำได้ถูกสังหาร ลูกชาย 2 คน ท้าวยูยสง และท้าวสีทน ได้รับบาดเจ็บ และถูกจับได้ ส่วนท้าวคำพันธ์ ลูกชายผู้ที่สามได้สืบต่อนำพาขบวนการต่อสู้จนถึงเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1937 จึงถูกจับได้ จึงทำให้ขบวนการต่อสู้ค่อยๆ สลายตัวไป แต่

---

³¹ สุมิต โยทิสาน, บิดลายนามของถนะถันถัวปะชัวัดสาด และ บุราณถนะถิขี้ลึงแฉอว ทลอวพะบาย (27/2/1992-13/3/1992) (เวียงจันทน์: สะถาขันปะชัวัดสาด, พุมิสาด และ บุราณถนะถิ, ถนะถำมะภานววิชยะสาดสังถิมลาว, 1992), หน้า 1-26. (สุนัต โยทิสาน, รายงานของคณะค้นคว้าประวัติศาสตร์ และ โบราณคดี ที่ศึกษาในแขวงหลวงพระบาง (วันที่ 27 กุมภาพันธ์ ถึง วันที่ 13 มีนาคม ค.ศ. 1992) (เวียงจันทน์: สถาบันประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และโบราณคดี คณะกรรมการวิทยาศาสตร์สังคมลาว), หน้า 1-26.)

อย่างไรก็ตามในส่วนลูกชายขององกมมะดำที่ถูกฝรั่งเศสจับได้นั้น เมื่อได้รับการปล่อยตัวออกมา ก็ได้เข้ามาร่วมเคลื่อนไหวกับขบวนการต่อต้านในเวลาต่อมา

2.3.3 ขบวนการต่อสู้ของเผ่าลือ เมืองสิง

นับจากพวกฝรั่งเศสได้เข้ามาปกครองลาว ประชาชนลาวทั่วประเทศ ต่างก็ต่อต้านพวกฝรั่งเศส ซึ่งนอกจากขบวนการต่อสู้ของประชาชนลาวในเขตภาคใต้ดังได้กล่าวมาแล้วนั้น ในที่นี้จะได้กล่าวถึงการต่อสู้ของเผ่าลือ เมืองสิง ที่อยู่ทางภาคเหนือของลาว

ขบวนการต่อสู้ของประชาชนในเขตภาคเหนือนี้ นำโดยพญาคำลือ ในตอนแรกก็เป็น การต่อต้านของบุคคล ด้วยการไม่เสียอากร ไม่ไปเป็นทหาร หรือ ลอบบุกโจมตี เมื่อเห็นว่าการ ต่อต้านของประชาชนเริ่มมากขึ้น พวกเขาจึงได้มารวมตัวกันให้มีกำลังมากขึ้น โดยภายใต้การ นำพาของพญาคำลือ และได้สร้างเขตที่มั่นที่บ้านมอม ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง และได้ตกลง โจมตีเข้าเมืองสิง ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1908 ซึ่งได้สร้างความเสียหายให้แก่ฝรั่งเศสอย่าง หนัก ต่อมาวีรตี ผู้แทนฝรั่งเศส ที่ประจำที่เมืองสิง ได้วางนโยบายเพื่อที่จะจับพญาคำลือ ด้วย การส่งคนไปเชิญมาพบอ้างว่าเพื่อเจรจาผ่อนคลายความตึงเครียด แต่เมื่อพญาคำลือมาถึง ในขณะที่กำลังรับประทานอาหารจึงถูกฝรั่งเศสจับตัว

2.3.4 ขบวนการต่อสู้ภายใต้การนำพาของเจ้าวันนะพุม เมืองอุ แขวงผังสาลี

ขณะเดียวกันกับขบวนการต่อต้านฝรั่งเศส ของพญาคำลือที่อยูเมืองสิง ซึ่งเป็นเขตแดน ระหว่างลาวกับพม่า นั้น ผู้นำท้องถิ่นคือเจ้าวันนะพุม ที่อยู่แขวงผังสาลี ก็ทำการลุกฮือต่อต้าน ฝรั่งเศสเช่นกัน

ขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสของประชาชนลาวที่นำโดยเจ้าวันนะพุมนี้ ถือว่าเป็นการ ต่อต้านจากผู้ที่เคยรับใช้พวกฝรั่งเศสเอง กล่าวคือ หลังจากที่ฝรั่งเศสได้เข้ามาปกครองประเทศ ลาว ก็ได้แต่งตั้งให้เจ้าวันนะพุมเป็นหัวหน้าคุ่มคุกที่ใช้ไ้ซึ่งประชาชนลาวที่ต่อต้านฝรั่งเศส อยู่ เมืองอุใต้ ในปี ค.ศ. 1899 ในขณะเดียวกันเจ้าวันนะพุมก็ได้สร้างตั้งกองกำลังของตนอย่างลับๆ ขึ้น เพื่อลอบฆ่าทหารฝรั่งเศส แต่ต่อมาเมื่อฝรั่งเศสรู้ว่าเจ้าวันนะพุมสร้างตั้งกองกำลังดังกล่าว

ฝรั่งเศสจึงได้จับเจ้าวันนะพุมไปขังที่เวียงจันทน์ ในปี ค.ศ. 1908³² ต่อมาจึงสามารถหนีได้ ต่อมาได้นำพาขบวนการต่อสู้ได้ระยะหนึ่งจึงถูกจับได้อีก แต่คราวนี้เจ้าวันนะพุม ได้ลอบสังหารผู้คุมคุกได้ และสามารถหนีออกมาได้อีกครั้งมาอยู่ที่แขวงผังสาลี จากนั้นเจ้าวันนะพุมก็ได้ปรับปรุงกองกำลังต่อต้านของตนอีกครั้งใหม่ ในปี ค.ศ. 1910 เพื่อนำกำลังบุกโจมตีเมืองอุเหนือ

หลังจากกำลังต่อต้านของเจ้าวันนะพุมสามารถบุกเมืองอุเหนือได้แล้ว ก็ได้ซุ่มโจมตีกองกำลังของฝรั่งเศสอยู่หลายแห่ง ในเมื่อฝรั่งเศสเองเห็นว่าไม่สามารถที่จะปราบปรามกองกำลังต่อต้านของเจ้าวันนะพุมได้จึงได้วางแผนเพื่อที่จะจับเจ้าวันนะพุมด้วยการขอเจรจา ที่เมืองอุใต้ แต่เมื่อมาถึงพวกฝรั่งเศสกลับจับท่านแล้วนำท่านไปเมืองอุเหนือ แต่ระหว่างทางนั้นกองกำลังของเจ้าวันนะพุมได้ทำการชิงตัวมาได้ แต่เนื่องจากเจ้าวันนะพุมได้รับบาดเจ็บสาหัสจึงได้เสียชีวิตลง แต่อย่างไรก็ตามกองกำลังของเจ้าวันนะพุมก็ยังเคลื่อนไหวซุ่มโจมตีทหารฝรั่งเศสอยู่นอกจากนั้นยังร่วมกันเผาค่ายฝรั่งเศสเกือบหมด เพื่อง่ายต่อการปกครองและปราบปรามขบวนการต่อต้าน ฝรั่งเศสจึงได้แยกเมืองอุ แขวงผังสาลี ให้ขึ้นกับแขวงหลวงพระบาง จากนั้นขบวนการต่อสู้จึงค่อยๆ สลายตัวไป

2.3.5 ขบวนการต่อสู้ของประชาชนแขวงซำเหนือ

ในปี ค.ศ. 1914 ในขณะที่สงครามโลกครั้งที่หนึ่งกำลังเปิดฉากอยู่ ฝรั่งเศสเองก็กำลังต้องการทรัพยากรมากขึ้น จึงเพิ่มทวีการขูดรีดกับประเทศเมืองขึ้นเป็นทวีคูณ ในนั้นประชาชนลาว เผ่าไทดำ และเผ่าห่อ ที่อยู่แขวงซำเหนือของลาวก็ได้พากันลุกฮือขึ้นต่อต้านฝรั่งเศส เช่นในตอนกลางคืนของวันที่ 11 พฤศจิกายน ค.ศ. 1914 ประชาชนชาวซำเหนือได้บุกโจมตีเข้าค่ายทหารของฝรั่งเศส ซึ่งสามารถยึดอาวุธ และเงินได้จำนวนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งก็บุกเข้าบ้านพักของเจ้าแขวง (ผู้ว่าราชการจังหวัด) และยิงเจ้าแขวงเสียชีวิต ส่วนรองเจ้าแขวงก็หนีมาอยู่ที่หลวงพระบาง ถึงแม้ว่าต่อมาในวันที่ 13 ของเดือนเดียวกันฝรั่งเศสจะส่งกำลังรบ 2 กองมาจากเวียดนาม แต่ก็ไม่สามารถที่จะกวาดล้างกองกำลังต่อต้านได้ ดังนั้นเพื่อควบคุมการสู้รบระหว่าง

³² คำขัมม วิภทิลัดตะนะ, ประวัติการแขวงผังสาลี (เวียงจันทน์: โรงพิมพ์แห่งชาติ, 1970), หน้า 4. (คำมั่น วงกตรัตนะ, ประวัติการแขวงผังสาลี (เวียงจันทน์: โรงพิมพ์แห่งชาติ, 1970), หน้า 4.)

กองกำลังต่อต้าน กับฝ่ายรัฐบาลนิยมฝรั่งเศส จึงได้ประกาศกฏอัยการศึกขึ้นอยู่แขวงซาเหื้อแขวงหัวของ และภาคเหนือของแขวงหลวงพระบาง

เมื่อถึงเดือนธันวาคม ค.ศ. 1914 ฝรั่งเศสได้นำเอาทหารแดงสองกองร้อย มาจากฮಾಯเพื่อยึดซาเหื้อ แต่ก็ไม่สำเร็จ ตลอดปี ค.ศ. 1915 กำลังต่อต้านของประชาชนลาว ได้แพร่ขยายไปทั่วสายพูหลวง แต่ต่อมาเพื่อปราบปรามกำลังต่อต้านให้สำเร็จ ฝรั่งเศสจึงได้ส่งทหารทั้งจากเวียงจันทน์ และเวียง (เวียดนาม) เพื่อทำการปราบปรามขบวนการต่อต้านของประชาชนลาว อันทำให้กำลังต่อต้านสลายตัวไป

2.3.6 ขบวนการต่อสู้ภายใต้การนำพาขององแสน แขวงฝังสาลี

หลังจากการต่อต้านฝรั่งเศสของกองกำลังเจ้าวันนะพุมในแขวงฝังสาลี ในปี ค.ศ. 1908-1910 แล้ว ขบวนการต่อสู้ในเขตดังกล่าวก็เงียบไปชั่วระยะหนึ่ง แต่พอมาถึงต้นปี ค.ศ. 1915 ก็เกิดขบวนการต่อต้านขึ้นใหม่อีกครั้ง ซึ่งนำโดยองแสน ที่เป็นผู้นำท้องถิ่นแถบนั้นได้เรียกโรมกำลังต่อต้านฝรั่งเศสทั้งหลายให้เป็นกองกำลังเดียว มีประมาณ 300 คน ซึ่งมีฐานที่มั่นที่ภูตาซาน ซึ่งในระหว่างกลางเดือนมีนาคม ค.ศ. 1915 ฝรั่งเศสเองก็ได้ส่งทหาร 2 กองร้อยจากฮานอย เพื่อไปปราบปราม แต่อย่างไรก็ตาม ทหารฝรั่งเศสได้ถูกกองกำลังต่อต้านชุมโจมตีจนต้องถอยทัพไปอยู่ที่บุญเหนือ แต่ฝรั่งเศสเองก็ไม่ลดละที่จะกวาดล้างกองกำลังต่อต้านด้วยการส่งกำลังอีกกองหนึ่งมาแทน แต่ก็ต้องถูกกำลังต่อต้านชุมโจมตีอีก จนต้องถอยทัพไปอยู่ที่วัดแห่งหนึ่งที่บุญเหนือเป็นฐานที่มั่น ด้วยความชำนาญทางด้านภูมิศาสตร์มากกว่าทหารฝรั่งเศส กองกำลังต่อต้านได้ขึ้นไปบนภูเขาเพื่อเปลี่ยนทิศทางการไหล ไม่ให้กองกำลังฝรั่งเศสที่เอาวัดเป็นที่มั่นมีน้ำใช้เพื่อตัดกำลัง³³ เมื่อตัดกำลังให้ทหารฝรั่งเศสอ่อนแอแล้วกองกำลังต่อต้านก็ได้บุกโจมตีสายด่านดังกล่าว แต่ก็ถูกทหารฝรั่งเศสส่วนหนึ่งที่ฝ่าวงล้อมออกไปได้นั้นย้อนกลับมาโจมตีกองกำลังต่อต้านต้องถอยไปอยู่สันภูากี่ของ

³³ คำพิชัย วิจิตรดิถีตะบะ, ประวัติภูมิภาคแขวงฝังสาลี, หน้าที่ 9. (คำมั่น วงกตรัตน์, ประวัติการแขวงฝังสาลี, หน้า 9.)

* พันเอกผลิเกอยงเป็นผู้บัญชาการแม่ทัพที่หนึ่ง ซึ่งเมื่อก่อนเคยร่วมในคณะสำรวจแม่น้ำโขง ที่มีอ-กุสตร์ ปาวีเป็นหัวหน้า

หลังจากนั้นกองกำลังต่อต้านก็ได้ขยายการบุกโจมตีฝรั่งเศสเพื่อยึดเอาเมืองและหมู่บ้านต่าง ๆ เช่น เมืองผังสาลี บ้านน้ำปุง บ้านอยู่ลุน เมืองบุญเหนือ และในที่สุดก็สามารถยึดเอา *มกผา* ซึ่งเป็นที่ตั้งที่สำคัญที่สุดของกองกำลังฝรั่งเศส

เมื่อมาถึงปลายปี ค.ศ. 1915 กองกำลังต่อต้านขององแสนได้มีขนาดใหญ่ขึ้น ซึ่งมีจำนวนพลประมาณ 1,000 คน และเป็นจำนวนหนึ่ง ส่วนอาหารก็ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน เช่น ข้าวเปลือก ข้าวสาร วัว ควาย เป็นต้น ซึ่งการขยายตัวของกองกำลังต่อต้านฝรั่งเศสขององแสนในแขวงผังสาลีทำให้พวกกุ่มอำนาจฝรั่งเศสในลาววิตกกังวลเป็นอย่างมาก ในวันที่ 18 สิงหาคม ค.ศ. 1915 ที่กองประชุมข้าราชการและนายทหารชั้นสูงที่อินโดจีน ลูเนอผู้มีอำนาจเต็มที่อินโดจีนได้ตกลงให้จัดตั้งกองกำลังพิเศษขึ้นเพื่อปราบปรามขบวนการต่อต้านที่อยู่ทางภาคเหนือของลาว โดยมีพันเอกฝลีเกอยง* เป็นผู้บัญชาการ

ปลายเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1915 พันเอกฝลีเกอยงได้นำทหารม้า ทหารราบ พร้อมกับปืนใหญ่และปืนกลเพื่อยึด *มกผา* ซึ่งเป็นเขตที่มั่นแห่งแรกของฝ่ายต่อต้าน มาถึงวันที่ 7 ธันวาคม ค.ศ. 1915 กองกำลังฝรั่งเศสจึงสามารถยึด *มกผา* ได้ ส่วนล่องนายที่มั่นหนึ่งของกองกำลังต่อต้าน ทหารฝรั่งเศสก็ได้ส่งกองกำลังเพื่อปราบปรามเช่นเดียวกัน แต่กลับถูกกำลังต่อต้านตีถอยทัพกลับไป เมื่อเห็นเป็นเช่นนั้นทหารฝรั่งเศสจึงได้ทำการเผาบ้านล่องนายจนเป็นเถ้าถ่าน แล้วถอยไปตั้งฐานทัพที่ห่างจากล่องนายประมาณหนึ่งกิโลเมตรเพื่อรอกำลังเสริม

เมื่อถึงวันที่ 8 ธันวาคม ค.ศ. 1915 ฝ่ายต่อต้านได้บุกโจมตีที่ตั้งของทหารฝรั่งเศสทำให้ผู้บัญชาการกองกำลังเสียชีวิต แต่ฝรั่งเศสก็ได้ส่งผู้บัญชาการคนใหม่มาแทน³⁴ การสู้รบระหว่างกองกำลังต่อต้านและทหารฝรั่งเศสผ่านไปประมาณ 4 วันเมื่อถึงวันที่ 13 ธันวาคม ค.ศ. 1915 กองหนุนที่นำโดยพันเอกฝลีเกอยงได้มาถึงล่องนาย ซึ่งทำให้กองกำลังฝรั่งเศสมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ทำให้กองกำลังต่อต้านต้องถอยออกไปตั้งอยู่ภายใต้

---

³⁴ ถ่ามั้ง วิจิตรดิถีตะนะ, ปะวัตติการมแຂວງຜົງສາລີ, ຫ້າ 10. (คำมัน วงกตรัตนะ, ประวัติการแขวงผังสาลี, หน้า 10.)

ส่วนที่มันสุดท้ายของกองกำลังต่อต้านฝรั่งเศส คือห่างจากบ้านสุนทระสินไปทางทิศใต้ ประมาณสองกิโลเมตร พันตรีดุจดชัยได้นำกองทหารฝรั่งเศสเพื่อทำการปราบปรามกำลังต่อต้าน แต่กองกำลังต่อต้านก็สามารถโต้กลับ และได้เดินหน้าซุ่มโจมตีค่ายต่างๆ ของพวกฝรั่งเศส เช่น ค่ายอุเหนือ ภายเหนือ เมืองบุญญ ค่ายปากพัน เมื่อสำเร็จการรบในสมรภูมिरบนี้แล้ว กองกำลังต่อต้านก็ได้กลับหันไปดำรงชีวิตแบบเดิม

แต่อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่ากองกำลังต่อต้านจะหมดไป แต่ก็ยังมีการซุ่มโจมตี ทหารฝรั่งเศสอยู่เป็นประจำ ดังนั้นเพื่อปราบปรามให้ขบวนต่อต้านให้สำเร็จ ในวันที่ 21 มีนาคม ค.ศ. 1916 ภูเนอผู้มีอำนาจที่อินโดจีน ได้ออกคำสั่งให้ภาคเหนือของลาวเป็นเขตทหารที่ 5 โดยใช้ระบอบเผด็จการทางทหารปกครอง

2.3.7 ขบวนการต่อสู้ของประชาชนเผ่าม้ง ภายใต้การนำพาของเจ้าฟ้าปาใจ

ในเมื่อสมัยก่อนประชาชนเผ่าม้งอาศัยการปลูกฝิ่นเป็นอาชีพหลัก นับแต่ฝรั่งเศสได้เข้ามาปกครองลาวพวกเขาก็ได้ผูกขาดการซื้อและขายฝิ่นออกนอกประเทศ นอกจากนั้นฝรั่งเศสยังเก็บภาษีอากรอย่างหนัก ซึ่งในแต่ละปีพวกฝรั่งเศสได้บังคับให้ชาวเผ่าม้งต้องนำฝิ่นไปให้คนละหนึ่งกิโลกรัม โดยไม่สนใจว่าคนนั้นจะปลูกฝิ่นหรือไม่ก็ตาม และเกณฑ์ประชาชนไปเป็นกฐี เก็บซื้อฝิ่นกับประชาชนในราคาถูก ไม่ให้พ่อค้านำเกลือและผ้าขึ้นไปขายให้ชาวเผ่าม้งที่อาศัยตามภูเขา เจ้าฟ้าปาใจ เกิดที่ภูเขาจอมจิกจอมจันท์ ก็เหมือนประชาชนชาวเผ่าม้งคนอื่นๆ ที่มีความเกลียดชังต่อการปกครองอันป่าเถื่อนของฝรั่งเศสเป็นอย่างมาก เจ้าฟ้าปาใจกับประชาชนชาวเผ่าม้งผู้อื่นๆ จึงได้ร่วมกันต่อสู้กับฝรั่งเศส

มาถึงต้นปี ค.ศ. 1918 เจ้าฟ้าปาใจได้ทำการคัดค้านต่อการเก็บภาษี และการเกณฑ์คนไปเป็นกฐีของพวกฝรั่งเศส ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากประชาชนจำนวนมาก โดยหวังปราบปรามการต่อต้านดังกล่าว พวกฝรั่งเศสได้ส่งกองกำลังมาปราบปราม แต่ก็ไม่สำเร็จเพราะประชาชนได้ร่วมกันต่อสู้ ต่อมา เจ้าฟ้าปาใจจึงได้ขยายกองกำลังต่อต้านฝรั่งเศสของตนไปยังบริเวณใกล้เคียง ด้วยการส่งตัวแทนของตนไปปลุกกระดมเผ่าต่างๆ เพื่อร่วมกันต่อสู้กับฝรั่งเศส เมื่อถึงเดือนตุลาคม ค.ศ. 1918 กองกำลังต่อต้านที่นำโดยเจ้าฟ้าปาใจ ได้ขยายตัวไปจนถึงชนเผ่าม้งที่อยู่ภาคตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนาม

เมื่อการปกครองฝรั่งเศสเห็นว่าการจะใช้กำลังเพื่อปราบปรามกำลังต่อต้านคงไม่สำเร็จได้ ดังนั้นพวกเขาจึงใช้วิธีการสองหน้า คือ หนึ่ง ใช้กำลังปราบปราม ส่วนวิธีที่สองก็พยายามเกลี้ยกล่อมให้เจ้าฟ้าป่าใจ และกำลังต่อต้านให้ยอมจำนนต่อการปกครองของฝรั่งเศสในลาว แต่ตรงข้ามกลับถูกกำลังต่อต้านของเจ้าฟ้าป่าใจวางกลอุบายเพื่อล่อลวงให้ทหารฝรั่งเศสเข้ามาหาตน โดยการบอกว่าจะยอมเจรจาด้วย แต่ตรงข้ามกลับวางกำลังเพื่อซุ่มตีพวกทหารฝรั่งเศส (ในวันที่ 4 ธันวาคม ค.ศ. 1918 ซึ่งทำให้ฝรั่งเศสต้องส่งกองกำลังเพื่อมาปราบปรามกองกำลังต่อต้านดังกล่าวในวันที่ 12 ธันวาคม ค.ศ. 1918 ทำให้เจ้าฟ้าป่าใจต้องนำกองกำลังของตนถอยไปอยู่เขตภูตอย แขวงเซินลา ประเทศเวียดนาม

มาถึงต้นปี ค.ศ. 1919 กองกำลังต่อต้านของเจ้าฟ้าป่าใจกลับขยายตัวขึ้นอีก เมื่อกองกำลังต่อต้านฝรั่งเศสที่นำโดยกำซู่ได้เข้ามารวมกำลังกับกำลังต่อต้านของเจ้าฟ้าป่าใจ ทำให้การต่อต้านฝรั่งเศสได้ขยายเนื้อที่ออกไปอย่างกว้างขวาง เมื่อถึงเดือนกันยายน ค.ศ. 1919 การปกครองฝรั่งเศสสมทบกับเจ้าแขวงหลวงพระบางได้ระดมกำลังเพื่อปราบปรามเขตที่มั่นของกองกำลังเจ้าฟ้าป่าใจที่บริเวณแม่น้ำอุตอนเหนือ (โนโพน) แต่ก็ถูกเจ้าฟ้าป่าใจซุ่มกำลังบุกโจมตีกลับ ทำให้แม่ทัพของฝรั่งเศสเสียชีวิต

ในขณะที่ขบวนการลุกฮือต่อต้านของประชาชนกำลังขยายออกไปสู่ทางตะวันตก จนถึงชายแดนลาว-สยาม โดยเฉพาะที่แขวงซำเหนือและแขวงเซียงขวางนั้น ชนเผ่าม้งที่อยู่เขตภาคเหนือของลาวต่างได้รวมเข้ากับกองกำลังต่อต้านฝรั่งเศสที่นำโดยเจ้าฟ้าป่าใจ ซึ่งทำให้ฝรั่งเศสต้องเกณฑ์กำลังทั้งในลาวและจากเวียดนามเหนือมาเพิ่ม โดยมีทั้งทหารแดง จำนวนสามกองร้อย และทหารปืนใหญ่อีกสามหมวด แต่การโจมตีกำลังต่อต้านของฝรั่งเศสกลับไม่ได้ผล

ดังนั้นเมื่อมาถึงต้นปี ค.ศ. 1920 นอกจากกองกำลังท้องถิ่นแล้ว ฝรั่งเศสได้นำกำลังหลวงเพิ่มอีก คือ ทหารราบ 7 กองร้อย กำลังพิเศษทหารภาค 5 และทหารปืนใหญ่ 7 หมวด ที่แยกออกเป็น 2 กองพัน คือ กองพันที่อยู่ทิศเหนือ และกองพันที่อยู่ทิศใต้ ซึ่งกองกำลังแต่ละกองมี 3 หน้าที่ยุทธศาสตร์ คือ หนึ่ง รวมกำลังและระวางการที่จะถูกทำร้าย สอง ใช้กำลังทางทหารปราบปราม และสาม คือการยุยงแบ่งแยกชนเผ่าต่างๆ ไม่ให้สามัคคี และรวมตัวกันต่อต้าน เพื่อ

ตัดทอนกำลังของฝ่ายต่อต้านลงในขณะเดียวกันกองกำลังต่อต้านที่นำพาโดยเจ้าฟ้าปาใจก็กำลังเร่งรีบในการปรับปรุงฐานที่มั่นของตนที่อยู่ตามเขตที่มั่นต่างๆ เช่น เขตที่มั่นพูเลย เขตที่มั่นภูพายทะเลง เขตที่มั่นซาเหนือ เชียงขวาง และหลวงพระบาง ดังนั้นตลอดปี ค.ศ. 1920 จึงเกิดมีการต่อสู้ระหว่างกำลังต่อต้าน และพวกกุ่มอำนาจฝรั่งเศสอยู่ตามเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างเขตที่มั่น และเขตที่มั่นของกำลังต่อต้านเป็นระยะๆ ซึ่งนอกจากพวกกุ่มอำนาจฝรั่งเศสจะใช้วิธีการโจมตีด้วยกำลังแล้ว พวกเขายังหวังที่จะตัดทอนส่งอาหารของฝ่ายต่อต้านด้วยการเผาทำลายผลผลิตทางการเกษตรของประชาชน³⁵ ซึ่งสร้างความเสียหายแก่ประชาชนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ในขณะเดียวกันก็เอาฐานะตำแหน่งและเงินซื้อจ้างกำลังต่อต้านบางกลุ่ม ทำให้พวกกุ่มอำนาจฝรั่งเศสสามารถใช้กำลังโจมตีฝ่ายต่อต้านได้ง่ายขึ้น จนทำให้ฝ่ายต่อต้านไม่สามารถรวมตัวกันแบบเปิดเผยได้เหมือนดังที่ผ่านมา ซึ่งจะสามารถเคลื่อนไหวได้แต่ในวงแคบ และค่อยๆ อ่อนกำลังลง และในที่สุดเมื่อถึงวันที่ 17 พฤศจิกายน ปีค.ศ. 1922 พวกกุ่มอำนาจฝรั่งเศสสามารถซื้อคนภายในกำลังต่อต้านของเจ้าฟ้าปาใจได้ และได้ลอบสังหารเจ้าฟ้าปาใจจนถึงแก่ความตาย ที่เมืองหินเหบ แขวงหลวงพระบาง ซึ่งได้ส่งผลให้กำลังต่อต้านต้องค่อยสลายตัวไป

2.3.8 ขบวนการต่อสู้ของประชาชนเวียงจันทน์ ภายใต้การนำพาของนายคูคำ

ในขณะที่ทั้งภาคเหนือ และภาคใต้ของราชอาณาจักรลาวได้เกิดขบวนการต่อต้านการปกครองของฝรั่งเศสในลาวนั้น ในส่วนภาคกลางเอง ซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางที่ใหญ่ที่สุดของฝรั่งเศสในลาว ก็เกิดขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสเหมือนกัน ซึ่งขบวนการต่อต้านดังกล่าวนี้เกิดขึ้นจากการนำพาของนายคู (อาจารย์) คำ ในขบวนการต่อต้านดังกล่าวประกอบด้วยชนชั้นปัญญาชน ผู้ทรงคุณวุฒิ รวมถึงพระสงฆ์

นายคูคำเกิดที่บ้านหนองไผ่ ตาแสงสีทวน เมืองเขื่อง แขวงอุบลราชธานี ทั้งพ่อและแม่ต่างเป็นคนที่มิเชื่อสายจากเวียงจันทน์

³⁵ Albert, Histoire Militaire de L'Indochine Française, T. II (Hanoi-Haiphong: IDEO, 1930), pp. 267-268.

ในปี ค.ศ. 1901 ท้าวคำ พร้อมครอบครัว และประชาชนลาวส่วนหนึ่ง ได้อพยพจาก อุดรราชธานีมาเวียงจันทน์ อันเป็นผลจากการปราบปรามของสยามเพราะครอบครัวของท้าวคำ ได้เข้าร่วมขบวนการผู้มีบุญในปี ค.ศ. 1901 ในเวลานั้นท้าวคำมีอายุแค่เพียง 10 กว่าขวบ เมื่อถึงเวียงจันทน์ท้าวคำก็มีโอกาสได้เรียนหนังสือที่โรงเรียนฝรั่งเศสที่แรก ท้าวคำพร้อมกับเพื่อนหลายคนที่มาจากต่างแขวงได้อาศัยที่ในบ้านนายคูเถียว ซึ่งเป็นคนเวียดนาม ที่มีภรรยาลาว³⁶ เพราะผู้ที่จะได้เข้าโรงเรียนเพื่อเรียนหนังสือในสมัยก่อนมีเฉพาะแต่ลูกเจ้าหลานนายเท่านั้น ดังนั้น ในโรงเรียนที่ท้าวคำเรียนก็เต็มไปด้วยลูกเจ้าหลานนาย ที่ชอบดูถูกเหยียดหยามท้าวคำอยู่เสมอ

เมื่อถึง ค.ศ. 1905 ท้าวคำจึงเรียนจบห้องที่ 1 เพื่อนส่วนมากก็จะได้ไปเรียนที่ไซ่ง่อน และไปฝรั่งเศส ส่วนท้าวคำไม่ได้ไปไหนต้องทำงานเป็นเสมียนแปลภาษาอยู่ที่เวียงจันทน์ เมื่อถึงต้นปี ค.ศ. 1907 เป็นครั้งแรกที่พวกฝรั่งเศสได้เปิดอบรมวิชาครูแบบใหม่ขึ้นเพื่อให้มีครูสอนประจำโรงเรียน ซึ่งท้าวคำก็ได้เข้าร่วมในการอบรมครั้งนี้ด้วย หลังจากอบรมเสร็จท้าวคำก็ได้ถูกบรรจุเข้าเป็นครูอย่างเต็มตัว

ในปี ค.ศ. 1909 ฝรั่งเศสได้สร้างโรงเรียนฝึกหัดครูระยะสั้นขึ้นที่วัดจันทร์ จุดประสงค์เพื่อบำรุงให้แก่พระสงฆ์ ซึ่งในนั้นครูคำก็ได้ร่วมสอนด้วย ในขณะที่เดียวกันครูคำก็ได้ปลุกระดมให้พระสงฆ์และคนลาวให้รู้จักประวัติศาสตร์ของชาติลาว ให้รู้จักรักชาติ และหาทางขับไล่ฝรั่งเศสออกจากประเทศลาว ซึ่งทำให้พระสงฆ์จำนวนไม่น้อยหลังจากสำเร็จจากการอบรมวิชาครูแล้ว แต่ไม่ยอมไปเป็นครูสอนหนังสือเพื่อรับใช้นโยบายของฝรั่งเศส

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 ครูคำได้ฉวยโอกาสที่พวกฝรั่งเศสกำลังให้ความสนใจกับสงครามโลกอยู่นั้น ปลุกระดมประชาชนให้แค้นฝรั่งเศส และหาทางลุกขึ้นต่อสู้เพื่อขับไล่ฝรั่งเศสออกจากเวียงจันทน์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากประชาชนและพระสงฆ์เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในบ้านห้อม เมืองหาดทรายฟอง ที่เป็นเขตที่ครูคำได้เป็นอาจารย์สอน ซึ่งนอกจากประชาชนจะต่อต้านการเก็บภาษี และการเป็นกบฏให้แก่พวกฝรั่งเศสแล้ว ยังมีกองกำลังซุ่มโจมตีพวกทหารฝรั่งเศสอยู่ตามจุดต่างๆ ต่อมาพวกฝรั่งเศสได้ทำการกวาดล้างกองกำลังต่อต้านด้วย

³⁶ สิมจิม ป. วิน, อะถิดตามุสอ, (นะถอมทลวงวุงจัน: มูนบิสิมจิมวิน, ถ.ส. 1971), หน้า 3. (สมจิน ป. วิน, อดีตตามุส (นครเวียงจันทน์: มูลนิธิสมจินวิน, 1971), หน้า 3.)

การกวาดล้างเอาทรัพย์สินสมบัติของประชาชนในแถบนั้นหมด ทำให้กองกำลังต่อต้านฝรั่งเศสนำโดยนายครุคำได้มารวมตัวกันที่บ้านหาดกันชา แล้วเคลื่อนตัวเข้าสู่ตัวเมืองเวียงจันทน์เพื่อต่อสู้กับฝรั่งเศส เมื่อฝรั่งเศสรู้จึงได้นำกองกำลังมาตักโจมตีทำให้กองกำลังต่อต้านต้องสลายตัวไป ส่วนนายครุคำบาดเจ็บจึงถูกฝรั่งเศสจับได้ แล้วถูกส่งตัวไปรักษาอยู่ที่โรงพยาบาลมโหสถ แต่เมื่อผู้คุมแผลนายครุคำได้หลบหนีข้ามโขงมาอาศัยอยู่กับญาติที่กรุงเทพฯ ต่อมานายครุคำ^๑ ๕ จบชีวิตลงอยู่ที่วัดสีหาราม (วัดคอกหมู) ในปี ค.ศ. 1919

โดยรวมแล้ว นับแต่ปี ค.ศ. 1893 หลังจากฝรั่งเศสได้เข้ามาปกครองลาว ด้วยการเห็นดีเห็นพร้อมจากศักดินาลาวแล้ว ฝรั่งเศสก็ได้แสวงหาผลประโยชน์ของตนด้วยการตักตวงเอาทรัพยากรธรรมชาติ ขุดรีดแรงงาน รวมกับศักดินาลาวเก็บเกณฑ์เอาคนลาวไปเป็นข้ารับใช้ซึ่งทำให้ประชาชนลาวได้รับความทุกข์ทรมาย่างมาก ในแต่ละวันไม่ได้มีเวลาที่จะไปทำมาหากิน เพราะต้องไปรับใช้ให้แก่พวกศักดินา และการปกครองฝรั่งเศสในลาว ไม่เช่นนั้นก็ต้องหาเงินเพื่อเสียส่วย ในระยะดังกล่าว ถึงว่าโครงสร้างทางสังคมในลาวจะประกอบด้วยหลายชนเผ่าที่อาศัยในเขตชนบทมีวิถีการดำรงชีวิตที่ค่อนข้างอิสระ สามารถที่จะจัดตั้งขบวนการต่อต้านขึ้นก็ตาม แต่ด้วยสภาพทางการปกครองที่ฝรั่งเศสได้ผนวกเอาลาวเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอินโดจีน มีการจัดตั้งระบบการปกครองที่แน่นอน นอกจากระบบการข้าราชการเข้มแข็งที่ฝรั่งเศสได้นำเข้ามาใช้ในการปกครองลาวแล้ว ก็มีกองกำลังติดอาวุธที่มีกำลังมากพอที่จะควบคุมการขบวนการต่อต้านของชาวลาวได้ และถึงแม้ว่าขบวนการผู้นำขบวนการต่อต้านของชาวลาวจะมีอุดมการณ์ที่มั่นคงเพื่อต่อต้านกับการปกครองฝรั่งเศสก็ตาม แต่ก็ยังไม่มีผู้นำคนไหนที่สามารถรวบรวมกองกำลังการต่อต้านของชาวลาวทั่วประเทศให้เป็นหนึ่งเดียว และสามารถปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ของขบวนการปฏิวัติให้เป็นไปตามสถานการณ์ที่จะเอื้ออำนวยให้แก่การปฏิวัติได้

บทที่ 3

การสร้างตั้งรัฐบาลลาวอิสระ

ในช่วงปลายของสงครามโลกครั้งที่สอง กองทัพญี่ปุ่นได้เคลื่อนตัวเข้าสู่อินโดจีน และขึ้น
กุมอำนาจในอินโดจีนแทนฝรั่งเศส ในระยะดังกล่าวนี้ โครงสร้างอำนาจฝรั่งเศสในอินโดจีนได้
อ่อนแอลง ญี่ปุ่นได้ปลูกฝังจิตสำนึกให้คนอินโดจีนเกลียดชังพวกฝรั่งเศส และปลุกกระแสความ
เป็นเอกราชให้แก่ชาวอินโดจีน ส่งผลให้ขบวนการต่อต้านของชาวลาวต่อการปกครองฝรั่งเศส
ขยายตัวและมีความเข้มแข็ง ขณะเดียวกัน แนวคิดชาตินิยมในลาวขยายตัวมากขึ้นไปตามกัน
นำไปสู่การเกิดขึ้นของรัฐบาลลาวอิสระ กล่าวได้ว่าการสร้างตั้งรัฐบาลลาวอิสระในครั้งนี้ ได้เป็น
พื้นฐานให้แก่การรวมกำลังคนลาวที่ต้องการให้ลาวเป็นเอกราช กล่าวคือ จากเมื่อก่อนการต่อสู้
ของชาวลาวยังมีลักษณะแยกส่วน เป็นการต่อสู้เฉพาะกลุ่ม หรือเกิดขึ้นเฉพาะจุดใดจุดหนึ่ง
เท่านั้น ทำให้มีกำลังน้อยและการต่อสู้ก็เกิดขึ้นแบบกระจัดกระจาย จึงไม่สามารถจะต่อสู้กับฝ่าย
ฝรั่งเศสได้ แต่การสร้างตั้งรัฐบาลลาวอิสระในครั้งนี้ได้รวมเอาคนลาวกลุ่มต่าง ๆ เข้าด้วยกัน
ทำให้ขบวนการต่อต้านมีกองกำลังที่ใหญ่ขึ้นและมีระบบการจัดตั้งที่รวมศูนย์ มีการวางระบบการ
สู้รบที่สอดคล้องกัน ดังนั้นในบทนี้ผู้วิจัยจะได้ศึกษาถึงการขยายอำนาจของญี่ปุ่น ในช่วง
สงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ได้ส่งผลให้การปกครองของเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศสในลาวอ่อนแอลง ซึ่งได้
สร้างเงื่อนไขให้เกิดช่องว่างอำนาจในการควบคุมขบวนการต่อต้านการปกครองต่างชาติในลาว
แต่อย่างไรก็ตามการเกิดขึ้นของมหาอำนาจใหม่อย่างญี่ปุ่นก็ไม่ได้ต่างอะไรกับฝรั่งเศสก็คือการ
แสวงหาผลประโยชน์จากประเทศลาว ขณะเดียวกันขบวนการชาตินิยมในลาวที่ถูกนำพาโดย
เจ้าเพี้ยชะลาดซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนลาวส่วนใหญ่ ก็ได้ประกาศเอกราช
จากการปกครองของประเทศอื่น ด้วยการสร้างตั้งรัฐบาลลาวอิสระขึ้น

3.1 การขยายอำนาจของญี่ปุ่น

3.1.1. การขยายอำนาจของญี่ปุ่นในเอเชีย

เอเชียถือว่าเป็นชุมทรัพย์แห่งสำคัญของโลก แต่ไหนแต่ไรมามีหลายมหาอำนาจที่
ต้องการจะเข้ามาคุมอำนาจเพื่อจะตัดดวงผลประโยชน์ของตนในดินแดนแห่งนี้ ญี่ปุ่นก็เป็น

ประเทศหนึ่งในเอเชียที่ผ่านมาก็เป็นรัฐเอกราชที่ปิดประตูบ้านตนเอง¹ จนกระทั่งถึงกลางทศวรรษที่ 1800 เมื่อญี่ปุ่นไม่สามารถที่จะป้องกันตัวเองจากการขยายอิทธิพลของมหาอำนาจตะวันตกได้ หลังจากถูกนายพลเรือแมททิว ซี.เพอร์รี่ (Matthew C. Perry) ของสหรัฐอเมริกานำเรือปืนมาบังคับให้เปิดประเทศ แต่การเปิดประเทศของญี่ปุ่นในครั้งนี้ไม่สวยงามสักเท่าใด เพราะต้องทำสนธิสัญญาที่ไม่เท่าเทียมกับมหาอำนาจตะวันตกหลายฉบับ ไม่ว่าจะเป็นการให้ชาวต่างชาติผูกขาดด้านการค้าของญี่ปุ่น หรือการให้สิทธิสภาพนอกอาณาเขตของชาวต่างชาติที่อาศัยในญี่ปุ่น² อาจจะช่วยเหตุนี้จึงทำให้ญี่ปุ่นต้องการที่จะสร้างตนเองให้เท่าเทียมกับตะวันตก สำหรับการขยายอำนาจญี่ปุ่นในเอเชีย ถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อกับขบวนการปฏิวัติลาวเป็นอย่างมาก ในเมื่อการขยายอำนาจของญี่ปุ่นไม่ได้มีอยู่เฉพาะคาบสมุทรเกาหลีเท่านั้น แต่ได้ขยายมาจนถึงอินโดจีนซึ่งเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 การขยายอำนาจของญี่ปุ่นในเอเชียถือว่าถึงจุดสูงสุด ในขณะเดียวกันที่ฝรั่งเศสก็ถูกโจมตีจากเยอรมัน จึงไม่สามารถที่จะป้องกันผลประโยชน์และรักษาอำนาจในอินโดจีนที่เป็นอาณานิคมของตนได้ การขยายอำนาจในเอเชียของญี่ปุ่น นอกจากจะใช้กำลังเพื่อบังคับให้มหาอำนาจอื่นยอมแพ้แก่ตนเองแล้ว ทางด้านจิตวิทยาญี่ปุ่นยังได้เปรียบกว่ามหาอำนาจตะวันตก เพราะญี่ปุ่นได้สร้างกระแสความเป็น “ทวีปนิยม” คือการเป็นเอเชียด้วยกัน ดังนั้นจึงเป็นการง่ายที่หลายๆ ประเทศจะเกลียดชังมหาอำนาจตะวันตกมากกว่าญี่ปุ่น นอกจากนั้นบางประเทศยังให้การสนับสนุนต่อการทำสงครามของญี่ปุ่นด้วย ในลาวเองก็เป็นเช่นเดียวกัน กระแสเกลียดชังฝรั่งเศสได้แพร่ขยายออกไป ความต้องการเป็นเอกราชได้แทรกซึมเข้าสู่ความคิดของข้าราชการชั้นสูงหลายคน รวมไปถึงเชื้อพระวงศ์ ในที่สุดนำโดยเจ้าเพ็ดชะลาดซึ่งเป็นเชื้อพระวงศ์ชั้นสูงที่มีบทบาทสำคัญในการปกครองราชอาณาจักรลาวขณะนั้นก็ได้ออกหน้านำพานักปฏิวัติประกาศความเป็นเอกราชจากประเทศอื่น และสร้างตั้งรัฐบาลลาวอิสระขึ้น

ญี่ปุ่นได้ดำเนินนโยบายจักรวรรดินิยมของตนในปลายศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา โดยเฉพาะในประมาณกลางปี ค.ศ. 1894 เมื่อญี่ปุ่นได้ประกาศสงครามกับจีน เนื่องจากเห็นว่า

¹ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าญี่ปุ่นไม่มีความสัมพันธ์กับต่างประเทศเลย โดยระยะนี้ญี่ปุ่นก็มีการค้าขายกับชาวจีนและชาวต่างชาติอยู่บ้าง ใน William L. Neumann, *America encounters Japan* (Baltimore : The John Hopkins Press, 1963), หน้า 6.

² Ibid., p. 36-50.

สถานะทางการเมืองของญี่ปุ่นมีความมั่นคง และปลอดภัยจากประเทศจักรวรรดินิยมตะวันตก แล้ว จึงได้พัฒนาอุตสาหกรรมภายในประเทศอย่างรวดเร็ว ดังนั้น จึงมีความต้องการวัตถุดิบที่ขาดแคลนมาป้อนโรงงานอุตสาหกรรมมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ญี่ปุ่นจำเป็นต้องนำมาจากผืนแผ่นดินใหญ่ ในขณะที่ในญี่ปุ่นเอง ถือว่าคณาภิบาลกำลังเรื่องอำนาจ เพื่อต้องการให้ญี่ปุ่นเป็นมหาประเทศ ปัญหาเหล่านี้จึงทำให้ญี่ปุ่นมีความจำเป็นในการขยายอาณาเขตทรูกรานผืนแผ่นดินใหญ่ของเอเชีย ทำให้ขัดกันผลประโยชน์ของประเทศตะวันตก ซึ่งได้เข้ามาแสวงหาอาณานิคมในจีนอยู่แล้ว เช่น เยอรมัน อังกฤษ ฝรั่งเศส สหรัฐฯ และรัสเซีย

ญี่ปุ่นทำสงครามชนะจีนและได้ทำสัญญาสงบศึกกับจีนเมื่อปี ค.ศ. 1895 โดยสาระสำคัญของสนธิสัญญาคือ 1) ทั้งสองฝ่ายยอมรับเอกราชของเกาหลี 2) เกาหลียุติการส่งบรรณาการให้แก่จีน 3) จีนต้องจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามให้แก่ญี่ปุ่นเป็นเงิน 365 ล้านเยน 4) จีนต้องยกไต้หวัน หมู่เกาะเพสคาโดเรส และคาบสมุทรเหลียวตง (ทางตอนใต้ของแมนจูเรีย) ให้แก่ญี่ปุ่น และต้องเปิดเมืองท่าที่แม่น้ำแยงซีเพื่อค้าขายให้แก่ญี่ปุ่น และ 5) ให้ญี่ปุ่นมีสิทธิในการดำเนินการวิสาหกิจอุตสาหกรรมในประเทศจีน³ ญี่ปุ่นได้รับชัยชนะสงครามกับจีนครั้งนี้ ได้นำผลประโยชน์อันมหาศาลให้แก่ญี่ปุ่นอย่างมาก เพราะนอกจากจะทำให้เกาหลีซึ่งเป็นจุดยุทธศาสตร์ทางด้านความมั่นคงของญี่ปุ่นปลอดภัยจากการครอบงำของต่างชาติแล้ว ทางด้านเศรษฐกิจยังได้ค่าปฏิกรรมสงคราม ลู่ทางการค้า และการลงทุนในจีน นอกจากนี้ญี่ปุ่นยังได้แผ่นดิน และสิ่งสำคัญคือการทำให้อาณาจักรญี่ปุ่นในระบบระหว่างประเทศสูงขึ้น

อย่างไรก็ตามญี่ปุ่นเองก็ต้องการที่จะสร้างพันธมิตรกับมหาอำนาจอื่น เพื่อถ่วงดุลกับรัสเซียเกี่ยวกับผลประโยชน์ในคาบสมุทรเกาหลี โดยในวันที่ 30 กรกฎาคม ค.ศ. 1902 ญี่ปุ่นได้ลงนามในสนธิสัญญาเป็นพันธมิตรกับอังกฤษ โดยอังกฤษยอมรับว่าญี่ปุ่นมีผลประโยชน์ในเกาหลี และรับประกันว่าถ้าหากกรณีเกิดสงครามระหว่างญี่ปุ่นกับรัสเซียเกี่ยวกับผลประโยชน์ในคาบสมุทรเกาหลี อังกฤษก็จะวางตัวเป็นกลาง แต่ถ้าหากเกิดมีพันธมิตรของรัสเซียหากเข้าช่วยรัสเซียอังกฤษเองก็จะช่วยญี่ปุ่นในการทำสงครามดังกล่าว เมื่อถึงเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1904

³ ไชยวัฒน์ คำชู, นโยบายต่างประเทศญี่ปุ่น: ความเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่อง (กรุงเทพฯ: เลคแอนด์พาร์เท่น พริ้นติ้ง จำกัด, 2549), หน้า 5.

ญี่ปุ่นได้โจมตีกองทัพรัสเซียที่พอร์ต อาร์เธอร์ (Port Arthur) จากนั้นสหรัฐฯ⁴ ได้เข้ามาช่วยไกล่เกลี่ยเจรจาเพื่อลงนามสนธิสัญญาสงบศึกที่เมืองปอร์ตสมัธ (Portsmouth) มลรัฐนิวแฮมป์เชอร์ (New Hampshire) ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งในสนธิสัญญาดังกล่าว ญี่ปุ่นได้ดินแดนครึ่งหนึ่งทางใต้ของเกาะสะซะลิิน (Sakhalin) รับรองว่าญี่ปุ่นมีผลประโยชน์สำคัญในเกาหลี ได้เช่าคาบสมุทรเหลียวตง และมีสิทธิเหนือทางรถไฟทางตอนใต้ของแมนจูเรีย แต่อย่างไรก็ตามญี่ปุ่นก็ไม่ได้ค่าปฏิกรรมสงคราม

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1914 ประเทศตะวันตกที่เคยให้ความสนใจในจีนอยู่ก็กำลังวุ่นวายอยู่กับสงครามในยุโรป จึงเป็นโอกาสให้ญี่ปุ่นได้พัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญรุ่งเรือง และได้ขยายตลาดการค้าในเอเชียและยุโรป ญี่ปุ่นได้เข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่ 1 ในฐานะที่เป็นพันธมิตรของอังกฤษด้วย เพราะต้องการที่จะขจัดอิทธิพลเยอรมันที่เข้ามายึดเอาดินแดนจีน เช่น กวางเจา ซานตุง เซียงเตา ซึ่งญี่ปุ่นหวังไว้จะได้เป็นตลาดการค้าเมื่อญี่ปุ่นชนะสงคราม ซึ่งญี่ปุ่นก็มีอิทธิพลในดินแดนเหล่านี้อีกเหมือนกัน

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลง ญี่ปุ่นได้กลายเป็นหนึ่งในมหาอำนาจโลก ด้วยความเข้มแข็งทั้งสามเสาหลักใหญ่ของชาติ คือ **สมรรถนะทางด้านเศรษฐกิจ** ญี่ปุ่นถูกขนานนามว่าเป็นอุตสาหกรรมของเอเชีย⁵ เพราะมีโรงงานอุตสาหกรรมใหญ่ๆ ที่ทันสมัยหลายแห่ง **ความแข็งแกร่งด้านการทหาร** ก็นับว่าเป็นอันดับสามของโลก ดังในที่ประชุมเรื่องการลดกำลังอาวุธที่กรุงวอชิงตัน ปี ค.ศ. 1921-1922 (Washington Armament of 1921-1922) ญี่ปุ่นยอมรับว่าตนเองมีขนาดกองทัพเรือรองจากสหรัฐฯ และอังกฤษเท่านั้น จากนั้นในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1921 ญี่ปุ่นและอังกฤษได้ยกเลิกสนธิสัญญาทางทหาร ที่ได้ลงนามกันในปี ค.ศ. 1902 และ **ความเข้มแข็งทางการเมือง** ต่อกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ถือได้ว่าได้ถูกกำหนด

---

⁴ สหรัฐฯ เป็นผู้ริบบาทในการไกล่เกลี่ยการทำสงครามระหว่างญี่ปุ่นและรัสเซีย เกี่ยวกับผลประโยชน์คาบสมุทรเกาหลีก่อนที่ญี่ปุ่นจะประกาศสงครามกับรัสเซียแล้ว in The papers relating to Foreign Relation of United States with the annual message of president transmitted to Congress, 1904, Japan "Telagram from Mr. Griscom to Mr. Hey, difficulty between Japan and Russia." (Medison: University of Wisconsin-Medison, 1904), p. 410.

⁵ ไชวัฒน์ คำชู, นโยบายต่างประเทศญี่ปุ่น: ความเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่อง, หน้า 14.

โดยรัฐบาลที่มาจากฝ่ายพลเรือน ดังนั้นจึงถือว่าการดำเนินนโยบายแบบการใช้กำลังทางการทหารได้ลดฝ่อลง

อย่างไรก็ตาม การดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบวิธีการทางเศรษฐกิจและการทูตโดยรัฐบาลที่เป็นฝ่ายพลเรือนของญี่ปุ่นก็สิ้นสุดลง เมื่อจำนวนประชากรได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ภาคอุตสาหกรรมก็ขยายตัว ทำให้ญี่ปุ่นต้องการทั้งแผ่นดิน วัตถุดิบ รวมทั้งตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้า รวมถึงอิทธิพลของฝ่ายพลเรือนก็ลดลงในขณะที่กำลังอิทธิพลของฝ่ายทหารกำลังเพิ่มขึ้น กระแสชาตินิยมก็ได้รับการกระตุ้นและแผ่ขยายอย่างกว้างขวาง โดยในปี ค.ศ. 1927 นายกิอิชิทานากะ (Giichi Tanaka) นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นได้มีสาส์นถวายแก่สมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นถึงแผนการสร้างยึดครองโลกของญี่ปุ่น โดยข้อความตอนหนึ่งในศาลได้ระบุว่า

การยึดจีนทั้งประเทศไว้ นั่น เราจะต้องยึดแมนจูเรียและมองโกเลียเสียก่อน และการยึดโลกทั้งหมดไว้ นั่น เราก็ควรยึดจีนไว้ก่อนทั้งประเทศ หากเราสามารถยึดจีนไว้ได้ทั้งประเทศแล้ว ประเทศเอเชียและประเทศทางทิศใต้ นั่น จะได้มีความเกรงกลัวและประกาศยอมแพ้โดยดี โลกจะได้เข้าใจว่าทวีปเอเชียด้านตะวันออกเป็นของเราแล้ว และไม่กล้าจะละเมิดกรรมสิทธิ์ของเราต่อไป โดยอาศัยทรัพยากรของจีนทั้งหมด เราก็จะได้ลงมือยึดอินเดียและหมู่เกาะ (หมายถึงบรรดาหมู่เกาะทางทิศใต้-ผู้เขียน) แหลมเอเชียย่อย เอเชียกลาง และแม้กระทั่งยุโรป แต่การจะเข้าควบคุมแมนจูเรียและมองโกเลียให้ได้ นั้น จะต้องเป็นมาตรการก้าวแรก หากชาติยามาโต (ชาติญี่ปุ่น-ผู้เขียน) ประสงค์จะสร้างเดชาานุภาพขึ้นในทวีปเอเชีย⁶

ถึงแม้ในปี ค.ศ. 1928 ญี่ปุ่นจะร่วมลงนามในสนธิสัญญาเคลล็อกก์ บริอังก์ (Kellogg-Briande Pact)⁷ แต่ก็มีอาจที่จะต้านกระแสชาตินิยมและบทบาทของฝ่ายทหารที่กำลังเพิ่มขึ้นได้ดังในปี ค.ศ. 1928 กลุ่มทหารของหน่วยกว้างตงที่เป็นหน่วยทหารบกของจักรพรรดิญี่ปุ่นที่

⁶ ยมิเตอร์ เยพีโมฟ, สงครามโลกครั้งที่สองกับชะตากรรมของประชาชนชาวเอเชีย (กรุงเทพฯ: แพร์พิทยา, 2518), หน้า 8.

⁷ ถูกลงนามในวันที่ 27 สิงหาคม ค.ศ. 1928 ที่ ปารีส, ฝรั่งเศส โดยมี 15 ประเทศเข้าร่วม คือ ฝรั่งเศส สหรัฐฯ อังกฤษ ไอร์แลนด์ คานาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ แอฟริกาใต้ อินเดีย เบลเยียม โปแลนด์ เชคโกสโลวาเกีย เยอรมนี อิตาลี และญี่ปุ่น.

ประจำในแมนจูเรีย⁸ ได้วางแผนลอบสังหาร จาง โซ หลิน (Chang Tso-Lin) ที่เป็นขุนศึก (warlord) ปกครองแมนจูเรียเพื่อหวังที่จะเข้าปกครองแมนจูเรีย ในขณะที่รัฐบาลฝ่ายพลเรือนไม่สามารถที่จะควบคุมกำลังของฝ่ายทหารได้เลย⁹ ต่อมาในระหว่างวันที่ 21-22 เมษายน ค.ศ. 1930 การประชุมเกี่ยวกับการลดกำลังรบทางเรือที่กรุงลอนดอน (London Naval Conference) ได้ถูกจัดขึ้น ซึ่งนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น นายฮามากุชิ โอซาชิ (Hamaguchi Osachi) ได้อนุมัติลงนามในสนธิสัญญาลดกำลังทางเรือที่กรุงลอนดอน ซึ่งทำให้พวกคลั่งชาตินิยม (ultranationalist) กล่าวประณามต่อสนธิสัญญาดังกล่าว นอกจากนี้สนธิสัญญาฉบับดังกล่าวยังหมายถึงการลดจำนวนงบประมาณของกองทัพลง จึงได้รับการต่อต้านจากกองทัพด้วย นำไปสู่การลอบสังหารนายฮามากุชิและเสียชีวิตในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1930 จากการลอบสังหารนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นในครั้งนี้ เป็นการแสดงว่าฝ่ายนิยมใช้ความรุนแรงได้ปรากฏตัวขึ้นแล้ว ซึ่งฝ่ายนั้นนอกจากจะขึ้นมากุมอำนาจทางการเมืองภายในของญี่ปุ่นโดยที่รัฐบาลฝ่ายพลเรือนไม่สามารถที่จะกระทำการใดๆ ทางด้านนโยบายกับต่างประเทศก็ยิ่งจะต่างไปจากเมื่อก่อน

การแสวงหาผลประโยชน์ของชาติ (ญี่ปุ่น) ด้วยการใช้อำนาจได้เกิดขึ้นและนับวันยิ่งรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะคือการพยายามผนวกเอาเกาหลีและแมนจูเรียของจีนเข้ามาอยู่ภายใต้การปกครองของญี่ปุ่น ดังในวันที่ 19 กันยายน ค.ศ. 1931 ผู้สมรู้ร่วมคิดในกองทัพกว้างตงได้ระเบิดเส้นทางรถไฟสายแมนจูเรีย (ใกล้เมืองมุขเดน) โดยได้กล่าวหาว่าทหารจีนเป็นผู้ระเบิดทางรถไฟดังกล่าว โดยใช้เหตุการณดังกล่าวเป็นข้ออ้างเพื่อเข้ายึดเอาเมืองมุขเดน นอกจากนี้ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1932 กองทัพกว้างตงญี่ปุ่นก็เริ่มบุกโจมตีเซียงไฮ้โดยอ้างว่าเพื่อต่อต้านชาวจีนในแมนจูเรีย แต่ชาวจีนในเขตดังกล่าวได้ต่อต้านคืน ญี่ปุ่นจึงเปิดสงครามโดย

⁸ เป็นกองทัพที่มีขนาดมหึมา พร้อมกับมีอาวุธที่ทันสมัย มีทหารที่ได้รับการฝึกเป็นอย่างดี ในกองทัพดังกล่าวประกอบด้วยทหารราบมี 40 กว่ากองพล ทหารม้ามากกว่า 5 กองพล กองพลน้อยทหารราบ 22 กองพล ทหารรถถัง 2 กองพลน้อย หน่วยกล้ำตาย 1 กองพล มีกรมทหารหลายกรม กองทัพอากาศ 2 กองทัพ ซึ่งรวมทั้งสิ้นมีกำลังพลถึง 1.2 ล้านคน มีปืนใหญ่ รถถัง และเครื่องบิน กองทัพกว้างตงได้รับการสนับสนุนทางทะเลจากกองเรือญี่ปุ่นที่ตั้งฐานทัพตามท่าเรือเกาหลีเหนือและที่แหลมเลียงคูน อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากกองเรือแม่น้ำซุนการี กองทัพกว้างตงถือได้ว่าเป็นกองทัพที่มีแสนยานุภาพดีที่สุดในญี่ปุ่น ซึ่งมีกำลังด้านพลธิการเป็นอิสระ มีกองบัญชาการอิสระ และมีแหล่งการเสบียงทางอุตสาหกรรมของตนเอง

⁹ Scalapino Robert A., The Foreign Policy of Modern Japan (Berkeley: University of California Press, 1977), pp. 187-188.

ไม่ประกาศเป็นเวลา 3 เดือน ในที่สุดเมื่อถึงเดือนมีนาคม ค.ศ. 1932 จึงมีการเจรจาสงบศึกขึ้น จากนั้นกองทัพกว้างตงญี่ปุ่นก็ได้สถาปนารัฐแมนจูกุว และให้ เฮ็นรี ปูยี ซึ่งเป็นจักรพรรดิองค์สุดท้ายแห่งราชวงศ์แมนจู (จีน) เป็นหัวหน้ารัฐบาลหุ่นของญี่ปุ่น

ในส่วนของจีนก็ได้ฟ้องไปยังสันนิบาตชาติที่ญี่ปุ่นเข้าครอบครองแมนจูเรียโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งสันนิบาตชาติได้ตั้งคณะกรรมการเพื่อไต่สวนปัญหาดังกล่าวโดยมี ลอร์ด ลิตตัน (Lord Lytton) เป็นประธานคณะกรรมการฯ ซึ่งการประชุมสมัชชาใหญ่เฉพาะการของสันนิบาตชาติที่เจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1933 ได้ลงมติให้ญี่ปุ่นเป็นฝ่ายผิดและให้ประณามการกระทำของญี่ปุ่น¹⁰ ในลักษณะดังกล่าวว่า มิใช่ลักษณะของการกระทำเพื่อป้องกันตัวเอง ส่วนการสถาปนาแมนจูกุวนั้น ก็มีไซเอกราชอันแท้จริง ซึ่งผลการรายงานของลิตตันครั้งนี้ทำให้ญี่ปุ่นไม่พอใจ ญี่ปุ่นจึงลาออกจากการเป็นสมาชิกสันนิบาตชาติเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม ค.ศ. 1933 อย่างไรก็ตาม ถึงว่าการกระทำของกองทัพกว้างตงญี่ปุ่นในครั้งนี้จะได้รับการประณามจากประชาคมโลก แต่ตรงกันข้ามการกระทำดังกล่าวกลับได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งนั่นหมายความว่า ขณะนี้ชาวญี่ปุ่นได้เริ่มเห็นดีเห็นพร้อมและสนับสนุนต่อการใช้กำลังของฝ่ายทหารที่เข้ารุกประเทศอื่นเพื่อขยายอำนาจตน ด้วยเหตุผลที่ว่า เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติ

หลังจากปี ค.ศ. 1932 เมื่อญี่ปุ่นได้บุกเข้ายึดเมืองเซียงไฮ้บางส่วน และขยายการรุกรานเข้าไปในประเทศจีน ในกลางปี ค.ศ. 1934 รัฐบาลญี่ปุ่นก็ได้ประกาศถึงการควบคุมจีนทั้งหมด โดยทุกส่วนในประเทศจีนญี่ปุ่นจะต้องคุ้มครองรักษาไว้ และจะไม่มีชาติหนึ่งชาติใดเข้ามายุ่งเกี่ยวในกิจการทั้งหมด เว้นแต่ว่าจะได้รับการอนุมัติจากรัฐบาลญี่ปุ่นเท่านั้น ญี่ปุ่นได้เริ่มขยายอาณาเขตรุกรานจีนอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด และเพื่อเป็นการรับรองผลประโยชน์ของตนโดยเฉพาะในส่วนที่เคยขัดแย้งกับสหภาพโซเวียตตั้งนั้นในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1936 ญี่ปุ่นและเยอรมันได้ตกลงทำสนธิสัญญาต่อต้านขบวนการคอมมิวนิสต์สากล (Anti-comintern Pact) จากนั้นหนึ่งปีถัดมาก็ได้ร่วมลงนามในสนธิสัญญาดังกล่าว โดยในสัญญาได้ระบุถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่อ

¹⁰ W. Scott Morton, Japan: Its History and Culture (Great Britain: Redwood Press Limited, 1973), p. 190.

กันในระหว่างประเทศร่วมสัญญา นอกจากนี้ก็ต้องร่วมมือกันในการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์

จากนั้นเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม ค.ศ. 1937 สงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่นก็ระเบิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง สาเหตุเริ่มจากการปะทะกันที่สะพานมาร์โคโปลโลใกล้ปักกิ่งก่อน ซึ่งต่อมาในวันที่ 28 เดือนเดียวกัน ญี่ปุ่นก็ยึดกรุงปักกิ่งได้ วันรุ่งขึ้นก็ยึดเมืองเทียนสินได้ วันที่ 8 สิงหาคม ญี่ปุ่นก็ส่งทหารขึ้นบกที่เซี่ยงไฮ้ พอเซี่ยงไฮ้แตกญี่ปุ่นก็ได้พยายามให้เจียงไคเช็คยอมเป็นพรรคพวกด้วยเจียงไคเช็คได้ย้ายเมืองหลวงจากนานกิงไปอยู่ที่จุงกิงเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ. 1937 และเตรียมทำสงครามกับญี่ปุ่นต่อไป ต่อมาหวังจิงเว่ยในคณะรัฐบาลของเจียงไคเช็คได้แยกออกจากคณะรัฐบาลจีนมาตั้งคณะรัฐบาลแห่งชาติจีนขึ้นใหม่โดยมีนโยบายร่วมมือกับญี่ปุ่น ญี่ปุ่นได้ประกาศรับรองรัฐบาลจีนหวังจิงเว่ยทันที ซึ่งการพยายามทำเกาหลีและแมนจูเรียให้เป็นส่วนหนึ่งของญี่ปุ่น โดยอ้างสิทธิป้องกันตัวจากการขยายดินแดนของรัสเซียนั้น แม้จะไม่ใช่ที่ยอมรับในประชาคมระหว่างประเทศ แต่ก็เป็นที่มหาอำนาจชอบประพฤติ และการพยายามทำลายเอกราชของจีน¹¹ โดยอ้างว่าเพื่อเป็นการจัดระเบียบใหม่ในภูมิภาคเอเชียบูรพานั้น เท่ากับทำลายการคงอยู่ของระบบรัฐชาติ¹² ในระบบระหว่างประเทศ เป็นอย่างมาก ซึ่งในขณะที่ญี่ปุ่นได้อ้างถึงความชอบธรรมในการขยายอำนาจและผลประโยชน์แห่งชาติต่อการรุกรานประเทศอื่น ต่อต่างประเทศนั้นญี่ปุ่นได้อ้างถึงการจัดตั้งระเบียบใหม่ใน “มหาเอเชียบูรพา” ซึ่งการประกาศดังกล่าวของกองทัพญี่ปุ่นนั้นได้ทำให้ญี่ปุ่นได้รับการสนับสนุนอยู่ไม่น้อย

การจัดตั้งระเบียบใหม่ในมหาเอเชียบูรพา

ความคิดที่จะจัดระเบียบใหม่ในมหาเอเชียบูรพา (New Order in Greater East Asia) เริ่มขึ้นเมื่อญี่ปุ่นเข้ายึดเมืองนานกิงไว้ได้และขณะนั้นนายโคะโนะเอะ ฟุมิมารุ (Kono Fumimaro) ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี ประกาศนโยบายนี้ออกมาเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน

¹¹ จีนถือว่าเป็นประเทศที่มีความกว้างใหญ่ มีพลเมืองมาก เป็นประเทศยุทธศาสตร์สำคัญที่มหาอำนาจหลายๆ ประเทศต้องการที่จะเข้าครอบครอง รวมถึงมหาอำนาจอย่างเช่นญี่ปุ่นด้วย อานบทยาทความสำคัญของจีนต่อญี่ปุ่นใน W. G. Beasley, *Japanese Imperialism 1894-1945* (Oxford : Clarendon Press, 1987), pp. 175-210.

¹² เขียน ธีระวิทย์, *นโยบายต่างประเทศญี่ปุ่น* (พระนคร: แผนกวิชาการต่างประเทศและการทูต คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2511), หน้า 23.

ค.ศ. 1938 โดยมีสาระสำคัญคือ ญี่ปุ่นต้องการจะจัดระเบียบใหม่และสถาปนาความสัมพันธ์ใหม่ให้สนิทสนมและร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างญี่ปุ่น แมนจูว์ และจีน และกำจัดลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตกออกไปจากจีน และในที่สุดทั่วทั้งเอเชียตะวันออก และแทนที่ด้วยจักรวรรดินิยมญี่ปุ่น¹³ หลังจากฝรั่งเศสประกาศยอมแพ้เยอรมันเมื่อเดือนมิถุนายนแล้ว ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1940 รัฐบาลญี่ปุ่นได้ประกาศเจตจำนงที่จะขยายขอบเขตมหาเอเซียบูรพาออกไปให้ครอบคลุมถึงแหลมอินโดจีน รวมทั้งไทย พม่า มาเลเซีย สิงคโปร์ หมู่เกาะอินเดียนตะวันออกและหมู่เกาะแถบทะเลใต้ ทั้งสามประเทศ ได้แก่ เยอรมัน อิตาลี และญี่ปุ่นได้รับเร่งตกลงกันลงนามในสัญญาช่วยเหลือซึ่งกันและกันในวันที่ 27 กันยายน ค.ศ. 1940 เป็นข้อตกลงไตรภาคี โดยมีชื่อว่า ข้อตกลงกรุงเบอร์ลิน โดยภาพรวมแล้วจุดประสงค์ของญี่ปุ่นในการลงนามในสัญญาดังกล่าวคือ จะใช้การโจมตียุโรปของเยอรมันและอิตาลีเพื่อเข้าครอบครองแหล่งการค้า และประเทศอาณานิคมของประเทศตะวันตกที่อยู่ในเอเชีย ส่วนเยอรมันนั้น หลังจากที่ฝรั่งเศสได้ประกาศแพ้สงครามแล้วก็จะรีบเข้าบุกโจมตีโซเวียต จึงต้องการให้ญี่ปุ่นเข้ามาช่วยเพื่อโจมตีโซเวียตในด้านตะวันออกอีกทางหนึ่ง นอกนั้นญี่ปุ่นยังทำหน้าที่ชูขวัญสหรัฐ เพื่อมิให้เข้าร่วมสงครามในยุโรป ซึ่งมีอังกฤษเป็นพันธมิตร เพื่อเป็นการโดดเดี่ยวอังกฤษและยอมจำนนต่อเยอรมัน ในทางปฏิบัติแล้ว การลงนามในข้อตกลงกรุงเบอร์ลินได้มีขึ้นในวันที่ 27 กันยายน ค.ศ. 1940 แต่ไม่ใช้ที่เบอร์ลิน กลับเป็นการลงนามที่กรุงโตเกียวแทน สัญญาประกอบไปด้วยไม่กี่มาตรา เนื้อหาก็คือ กำหนดถึงหลักความสัมพันธ์ของประเทศที่ลงนาม นอกจากนี้ ก็กำหนดถึงวิธีการแบ่งเขตอิทธิพลของประเทศร่วมสัญญา ทวีปเอเชียเป็นเขตอิทธิพลของญี่ปุ่น ส่วนยุโรปเป็นเขตอิทธิพลของเยอรมันและอิตาลี นอกจากสัญญาไตรภาคีนี้แล้ว ก็ยังมีอนุสัญญาและพิธีสารลับต่อท้ายสัญญาหลายฉบับ เช่น เยอรมันรับปากว่าจะไม่อ้างกรรมสิทธิ์ในเขตเมืองขึ้นของฝรั่งเศสและฮอลันดาในเอเชียอาคเนย์ เป็นการแลกเปลี่ยนกับคำมั่นจากญี่ปุ่นที่จะป้อนวัตถุดิบยุทธศาสตร์และวัสดุอื่นๆ ที่ได้มาจากเขตเมืองขึ้นเหล่านั้นให้ประเทศคู่สัญญาอย่างไม่ติดขัด ประเทศทั้งสองยังปรองดองกันเกี่ยวกับอนาคตของเขตเมืองขึ้นในท้องมหาสมุทรแปซิฟิกซึ่งเยอรมันเคยครองกรรมสิทธิ์มาก่อนว่า หมู่เกาะมาร์แชลล์ หมู่เกาะมาเรียน และหมู่เกาะแคโรไลน์ ที่ญี่ปุ่นเข้าครอบครองตามอาณัติสัญญากับสันนิบาตชาติ หลังจากสงครามโลกครั้งที่หนึ่งสิ้นสุดลง ในปี ค.ศ. 1919 และจะยังคงเป็นของญี่ปุ่นต่อไปหากเยอรมันได้รับการชดเชยตามที่สมควร

¹³ Harold M. Vinacke, *A History of Far East in Modern Times* (New York: Appleton-Century Crafts, Inc., 1961), p. 626.

ส่วนเขตเมืองขึ้นที่เคยเป็นของเยอรมันในทะเลทางใต้ นั้น ก็จะตกเป็นกรรมสิทธิ์ของเยอรมันโดยอัตโนมัติหลังจากสงครามสิ้นสุดลง แต่ขณะเดียวกัน รัฐบาลเยอรมันก็ตกลงที่จะเจรจาแบ่งกรรมสิทธิ์ในเขตเมืองขึ้นเหล่านั้นโดยอนุโลมตามท่าทีของญี่ปุ่น และแสดงความยินยอมที่จะมอบเขตเมืองขึ้นให้เป็นของญี่ปุ่นหากจะเป็นไปได้ เยอรมันจะให้ความช่วยเหลือในการจัดระเบียบเหตุการณ์ในจีน ทั้งสองฝ่ายตกลงจะร่วมกันในความพยายามที่จะปฏิบัติการให้เป็นไปตามที่กล่าวแล้ว โดยจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางการเมือง เศรษฐกิจ และการทหาร¹⁴ ฉะนั้น การทำข้อตกลงไตรภาคีกับเยอรมันก็จะทำให้สหรัฐ เกิดความลังเลใจ เมื่อเป็นเช่นนั้น ญี่ปุ่นก็จะมีอิสระที่จะจัดการกับอาณานิคมต่างๆ ของฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ และอังกฤษในเอเชียได้โดยเสรี

แนวความคิดของญี่ปุ่นโดยทั่วไปเกี่ยวกับมหาเอเซียบูรพา นี้ ญี่ปุ่นหวังจะเป็นผู้นำในการดำเนินการทุกทางของประเทศต่างๆ ในเอเชีย อาทิ ทางการทหาร ทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยมีจุดมุ่งหมายหลักในการจัดระเบียบโลกใหม่ 2 ประการ คือ ทางเศรษฐกิจ และทางยุทธศาสตร์ กล่าวคือ ญี่ปุ่นมีความจำเป็นและความต้องการที่จะได้ทรัพยากรอินโดจีนอันมี ข้าว ยาง ถ่านหิน และดีบุก เป็นต้น สำหรับความจำเป็นทางด้านยุทธศาสตร์นั้น ญี่ปุ่นต้องการน้ำมันจากหมู่เกาะอินเดียนตะวันออกและหากญี่ปุ่นได้มาตั้งฐานทัพในอินโดจีนแล้ว ไม่เพียงแต่จะเป็นฐานปฏิบัติการต่อต้านจีนเท่านั้น แต่จะรุกคืบลงมาทางใต้ได้ ซึ่งจะทำให้อังกฤษมีความยากลำบากในการควบคุมโชคชะตาของเนเธอร์แลนด์และฝรั่งเศส¹⁵ ถ้าหากจัดตั้งมหาเอเซียบูรพาสำเร็จ ญี่ปุ่นไม่เพียงแต่บรรลุถึงเป้าหมายทางด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังจะเป็นการดึงดูดทางด้านจิตวิทยาด้วย โดยเฉพาะการที่ญี่ปุ่นได้รับการรับรองว่าเป็นผู้สูงส่งในด้านการเมืองและวัฒนธรรมด้วยนั้น จะทำให้ญี่ปุ่นมีคุณค่าในฐานะเป็นผู้นำแห่งเอเชียยิ่งขึ้น¹⁶ นอกจากนี้ วงไพบูลย์ร่วมกันแห่งมหาเอเซียบูรพายังมีความหมายสำคัญต่อกับญี่ปุ่นใน 2 ประการ คือ 1) จะทำให้เกิดอาณาบริเวณที่พึ่งตัวเองได้ทางด้านเศรษฐกิจ การช่วยเหลือซึ่งกันและกันจะทำให้กลุ่มประเทศเหล่านี้มีความสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ โดยเฉพาะคือ

¹⁴ ดิเรก ชัยนาม, การทูต (พระนคร: มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, 2491), หน้า 163.

¹⁵ Jones, Francis, Clifford, Japan's new order in East Asia Its rise and fall 1937-1945, (London: Oxford University Press, 1954), p. 224.

¹⁶ Ibid., p. 333.

ญี่ปุ่นจะมีเขตเศรษฐกิจที่ตนเองเป็นผู้นำและมีความสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในกลุ่มทุก
 อย่าง ญี่ปุ่นไม่ต้องพึ่งพายุโรปหรือสหรัฐฯ อีกต่อไป และ 2) ทำให้ญี่ปุ่นสามารถตอบสนองความ
 ต้องการทางจิตใจ คือได้รับการยอมรับความสูงส่งทางจริยธรรมและวัฒนธรรม “ญี่ปุ่นเป็นแสง
 สว่างแห่งเอเชีย (Light of Asia)”¹⁷ ด้วยการใช้กำลังทางทหารเพื่อโจมตีเขตต่างๆ ที่ได้รับการ
 ระบุว่าจะเป็นเขตอิทธิพลของญี่ปุ่นนั้น องค์การสืบราชการลับและองค์การโฆษณาชวนเชื่อของ
 ญี่ปุ่นก็มีการเคลื่อนไหวอย่างเข้มข้นในประเทศต่างๆ ซึ่งวิธีการที่จะโจรกรรมข้อมูลขององค์การ
 สืบราชการลับนี้ นอกจากจะลักลอบอ่านจดหมายส่วนตัวของชาวญี่ปุ่นที่อาศัยในประเทศเอเชีย
 อากเนย์ที่ได้เขียนถึงญาติพี่น้องและเพื่อมิตรในประเทศญี่ปุ่น และการปลอมตัวแล้ว ก็ยังมีสอง
 องค์การที่เคลื่อนไหวไปพร้อมกัน หนึ่งคือ สมาคมประเทศในท้องทะเลใต้ ที่ได้รับการสร้างขึ้นใน
 กรุงโตเกียว และอีกองค์การหนึ่งก็คือสหพันธ์ปลดปล่อยประชาชนเอเชียใต้ ซึ่งหน้าฉากเป็น
 องค์การที่หาทุนให้แก่พ่อค้าและนักธุรกิจรายย่อย รวมถึงการหางานให้เจ้าหน้าที่ ส่วนองค์การ
 โฆษณาชวนเชื่อก็จะมีบรรดาหนังสือพิมพ์ รายการวิทยุต่างๆ ซึ่งล้วนแต่ได้รับเงินทุนสนับสนุน
 จากญี่ปุ่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้เป็นกลไกโฆษณาให้ชาวเอเชียอาคเนย์เชื่อในญี่ปุ่นว่า ความประสงค์
 เดียวที่ญี่ปุ่นสร้างวงไพบูลย์มหาเอเชียบูรพาก็คือ สร้างความสมบูรณ์พูนสุขให้แก่ประชาชนชาว
 เอเชียบูรพา และช่วยให้ประชาชนเหล่านั้นรอดพ้นจากระบบการกดขี่แบบเมืองขึ้น ส่วนการ
 ผนวกดินแดนของชาติอื่น หรือการขูดรีดแรงงานคนในประเทศอื่น ๆ นั้น ก็เป็นสิ่งที่อยู่เห็นห่าง
 ออกจากความประสงค์อันแท้จริงของญี่ปุ่นอย่างลิบลับ ส่วนในญี่ปุ่นเอง ก็โฆษณายกย่องญี่ปุ่น
 ว่าเป็นมหาอำนาจผู้ช่วยปลดแอกอย่างศรีโครม¹⁸ ซึ่งจากการโฆษณาชวนเชื่อดังกล่าว ได้ทำให้
 ชาวเอเชียอาคเนย์บางส่วนนิยมชมชอบ และสนับสนุนการปฏิบัติการของญี่ปุ่นในเอเชีย

3.1.2 ญี่ปุ่นดำเนินการคุกคามอินโดจีน

สถานะของฝรั่งเศส อำนาจของฝรั่งเศสได้เริ่มเสื่อมลงภายหลังที่ฝรั่งเศสถูกเยอรมัน
 โจมตีอย่างหนักในประเทศตน ดังนั้นเมื่ออิตาลีเห็นว่าถ้าฝรั่งเศสเป็นผู้แพ้สงคราม โดยที่อิตาลี
 ไม่ได้เข้าร่วมสงคราม อิตาลีก็จะไม่ได้อะไร จึงรีบประกาศสงครามกับฝรั่งเศสในวันที่ 10
 มิถุนายน ค.ศ. 1940

¹⁷ จักรทิพย์ นาถสุภา, ญี่ปุ่นกับมหาเอเชียบูรพา (กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์, 2548), หน้า 80.

¹⁸ ยมิตร์ เยพีโมฟ, สงครามโลกครั้งที่สองกับชะตากรรมของประชาชนชาวเอเชีย, หน้า 53-54.

ครั้นต่อมาเมื่อเยอรมันรุกรานนักจนกระทั่งถึงวันที่ 14 มิถุนายน ก็เข้ากรุงปารีสได้ รัฐบาลที่ปารีสไม่ต่อต้าน ด้วยเหตุนี้เองทำให้รัฐบาลของนายเรโนต์ (Reynaud) แห่งฝรั่งเศสต้องลาออก และมอบให้นายฟิลิป เปแตง (Phillipe Petain) เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม และจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่เพื่อเจรจาสงบศึกกับเยอรมัน การที่ฝรั่งเศสยอมแพ้เยอรมันในครั้งนี้ เนื่องจากว่าขาดกำลังทหาร อาวุธ และการประสานงานระหว่างพันธมิตรด้วยกัน จึงได้ประกาศยอมแพ้เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พิธียอมแพ้ได้กระทำกันเป็นทางการกับเยอรมันในวันที่ 22 มิถุนายน ค.ศ. 1940 และอีกสามวันต่อมาฝรั่งเศสก็ได้ทำสัญญาสงบศึกกับอิตาลี

ภายหลังการทำสัญญายอมแพ้เยอรมัน รัฐบาลฝรั่งเศสภายใต้การนำของจอมพลเปแตง ก็ได้อพยพไปตั้งอยู่ที่เมืองวีชี (Vichy) ทางภาคใต้ของฝรั่งเศส และต้องยินยอมทุกอย่างภายใต้การควบคุมของเยอรมัน เยอรมันได้บังคับให้ฝรั่งเศสใช้ค่าเสียหายต่างๆ ฐานทัพเรือของฝรั่งเศสและบรรดาเมืองขึ้นต่างๆ จะมีทหารไม่ได้ การค้าขายตลอดจนการเดินทางเรือและกองทัพอากาศฝรั่งเศสจะต้องอยู่ในความควบคุมของเยอรมันและอิตาลี ทั้งนี้ รัฐบาลฝรั่งเศสจะต้องป้องกันการจู่โจมขึ้นต่อสู้กับเยอรมัน และต้องมอบกำลังทั้งหมดให้เยอรมันเพื่อดำเนินการสงครามกับอังกฤษต่อไป รัฐบาลวีชีได้ให้ความร่วมมือกับเยอรมันเป็นอย่างดี พร้อมกับตัดสัมพันธ์ทางการทูตกับอังกฤษ

ในเวลานั้นเห็นได้ว่าโลกได้ถูกควบคุมโดยมหาอำนาจ 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายหนึ่งคือฝ่ายอักษะ โดยมีเยอรมัน อิตาลี และญี่ปุ่น อีกฝ่ายได้แก่สหรัฐฯ อังกฤษ และฝรั่งเศส และอีกฝ่ายหนึ่งได้แก่สหภาพโซเวียต ในขณะที่เยอรมันกำลังรุกรานบุกโจมตีโซเวียตอยู่นั้น สหรัฐฯ เองก็เฝ้าสังเกตดูสถานการณ์เพื่อจะได้ตัดสินใจว่าควรจะเข้าข้างฝ่ายใด หลังจากกองทัพนาซีเยอรมันได้บุกโจมตีโซเวียตเพียงหนึ่งวัน วุฒิสมาชิกแฮรี ทรูแมนได้กล่าวว่า “หากเราเห็นว่าเยอรมันกำลังเป็นต่อ เราก็น่าจะช่วยเหลือรัสเซีย หากรัสเซียกลับเป็นต่อ เราก็น่าจะช่วยเหลือเยอรมัน ให้เขาทั้งสอง

ฆ่าฟันกันให้มากเท่าที่จะมากได้”¹⁹ ซึ่งก็หมายความว่า สหรัฐฯ เองต้องการที่จะให้สองมหาอำนาจที่ไม่ได้เป็นพันธมิตรกับตนนั้นฆ่าฟันกันเอง

ขณะที่ในประเทศฝรั่งเศสเองก็ถูกเยอรมันและอิตาลีบุกโจมตีนั้น อำนาจของญี่ปุ่นในเอเชียก็ขยายตัวอย่างเต็มที่ และในที่สุดก็เข้าสู่แหลมอินโดจีนซึ่งเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสที่มีสหรัฐฯ และอังกฤษเป็นพันธมิตร ประธานาธิบดีรูสเวลท์ (Roosevelt) ได้พยายามที่จะช่วยพันธมิตรตน ด้วยการให้กองกำลังญี่ปุ่นถอนตัวออกจากดินแดนซึ่งเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส โดยเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม ค.ศ. 1941 ได้แจ้งต่อเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ว่า หากญี่ปุ่นจะยอมรับว่าอินโดจีนเป็น “เขตกลาง” (centralized area) โดยไม่ใช้กำลังทางทหารเข้าบุกรุกดินแดนแถบนี้แล้ว สหรัฐฯ ก็จะพยายามทุกวิถีทางที่จะทำให้ประเทศสัมพันธมิตรปฏิบัติเช่นเดียวกัน²⁰ แต่การคัดค้านของสหรัฐฯ ต่อการรุกอินโดจีนของญี่ปุ่นไม่เป็นผล ในที่สุดเมื่อวันที่ 9 มีนาคม ค.ศ. 1945 ญี่ปุ่นก็สามารถเข้ายึดครองดินแดนอินโดจีนไว้ได้ทั้งหมด และได้ดำเนินวิธีการปกครองที่แตกต่างไปจากฝรั่งเศส คือ ใต้ให้โอกาสชาวพื้นเมืองมีส่วนในการร่วมปกครองประเทศ ในราชอาณาจักรลาวก็ได้แต่งตั้งให้เจ้าเพ็ชรชลาด ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นมหาอุปราชแห่งราชอาณาจักรลาว มาเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งนับว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญเป็นอันดับสองรองลงมาจากพระเจ้าสีสะหว่างวง และได้ให้สัญญากับประชาชนลาวว่าจะให้เอกราชอันสมบูรณ์เมื่อสงครามสิ้นสุดลง²¹ รวมทั้งสนับสนุนให้พระเจ้าสีสะหว่างวงประกาศเอกราชเพื่อให้หลุดพ้นจากอิทธิพลของฝรั่งเศสอย่างสิ้นเชิง แต่ญี่ปุ่นก็ได้มีโอกาสที่จะแสดงบทบาทต่อไปในฐานะผู้ชนะสงคราม เพราะปรากฏว่าในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1945 ญี่ปุ่นก็ต้องตกเป็นฝ่ายแพ้สงคราม ดังนั้นเจ้าเพ็ชรชลาดในฐานะมหาอุปราช แห่งราชอาณาจักรลาว จึงได้จัดตั้งรัฐบาลอิสระขึ้น โดยมีพระยาคำม้าวเป็นนายกรัฐมนตรี จากนั้นยังได้จัดตั้งกองทัพแห่งชาติ เพื่อ

¹⁹ เป็นคำพูดของนายทรูแมน ที่กล่าวต่อหนังสือพิมพ์ New York Time ฉบับวันที่ 24 มิถุนายน ค.ศ. 1941 [online]. 5 September 2012. Available from <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,815031,00.html>.

²⁰ Department of State, Peace and War, United States Foreign Policy, 1931-1941. (Washington: Government Printing Office, 1943), p. 125.

²¹ ศรีพนม สิงห์ทอง และ ทำนอง ประชาธิ์, สงครามยึดเอื้อในลาวและเวียดนาม (พระนคร: โรงพิมพ์อักษรบริการ, 2507), หน้า 5.

ระดมทหารอาสาสมัคร โดยใช้อาวุธที่เหลือตกค้างจากกองทัพญี่ปุ่น เพื่อวัตถุประสงค์ในการรักษาเอกราชของชาติไว้นั่นเอง²²

การรุกเข้าอินโดจีนของญี่ปุ่น ดังกล่าวมาแล้ว โดยที่ญี่ปุ่นมีเรื่องเกี่ยวกับจีนอยู่ เชียงไคเซคซึ่งตัดสินใจไม่ยอมจำนนต่อการรุกรานของญี่ปุ่นเมื่อ ค.ศ. 1937 ญี่ปุ่นมีความมุ่งหมายอย่างแน่วแน่ที่จะทำสงครามกับจีนให้เสร็จลุกลงไปโดยเร็วควบคู่กันไปกับการจัดระเบียบใหม่ในภาคเอเชียตะวันออก ดังที่ญี่ปุ่นได้ประกาศเอาไว้ ดังในบทเขียนที่มีชื่อว่า “บทบาทของราชนาวิในการสร้างสรรค์ระเบียบใหม่” ถูกตีพิมพ์ออกในหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งของญี่ปุ่น ในปี ค.ศ. 1940 ที่ได้กล่าวถึงความต้องการขยายอำนาจของญี่ปุ่นในเอเชีย ว่า:

ญี่ปุ่นจะแผ่ขยายอำนาจออกไปไม่เฉพาะแต่ในทวีปเอเชียทวีปเดียวเท่านั้น ทั้งนี้ก็เพราะว่าบริษัทผูกขาดของญี่ปุ่นหมายตาจะยึดเอาทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรที่เป็นอาหารอันสมบูรณ์ของเอเชียอาคเนย์ไว้ก่อน ในประเทศแหลมอินโดจีน พวกเขาหวังจะได้ข้าวจำนวนมหาศาลในประเทศมลายู พวกเขาอยากจะได้ยางพารา ดีบุก และแร่เหล็ก อินโดนีเซียก็ควรจะให้ น้ำมัน แกะเขา และฟิลิปปินส์ก็จะเป็นแหล่งบ่อนมะพร้าวและอ้อย²³

เมื่อถึงวันที่ 19 มิถุนายน กองทัพญี่ปุ่นได้บุกเข้าทางภาคเหนือของอินโดจีน และให้อินโดจีนฝรั่งเศสปิดการติดต่อกับจีน เพื่อสกัดกั้นไม่ให้ส่งน้ำมันเบนซิน รถบรรทุก และรถสินค้าพร้อมกับวัสดุอื่นๆ ไปช่วยรัฐบาลจีนเสรีของเจียงไคเซคที่จู่โจมทำสงครามต่อต้านญี่ปุ่น วันที่ 20 มิถุนายน รัฐบาลวิซียอมแพ้และให้การยอมรับถึง “ความต้องการเป็นพิเศษของญี่ปุ่น” จากนั้นเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน ค.ศ. 1940 คณะทูตญี่ปุ่นนำโดยนายพลนิชิฮารา (General Nishihara) ได้เดินทางมาถึงฮานอย เพื่อจัดตั้งสถานีควบคุมขั้นที่ไฮฟอง ฮาเกียง ลาวกาย เคาบัง ลางซอน และพอร์ตเบียร์ด²⁴ นอกจากนี้ญี่ปุ่นได้เรียกร้องให้เยอรมันปล่อยให้ญี่ปุ่นจัดการปัญหาต่างๆ ในอินโดจีนได้ตามสบาย ขณะเดียวกันญี่ปุ่นยังขอร้องให้เยอรมันช่วยบีบบังคับรัฐบาลวิซีให้ยอมทำตามคำเรียกร้องของตน และให้เยอรมันยอมรับว่าภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อยู่ภายใน

²² เฟ็งอ้วง, หน้า 7.

²³ ยมิตร์ เยฟีโมฟ, สงครามโลกครั้งที่สองกับชะตากรรมของประชาชนชาวเอเชีย, หน้า 40.

²⁴ Jones, op. cit., p. 221.

เขตผลประโยชน์ (Sphere of Interest) ของญี่ปุ่น ญี่ปุ่นหวังจะให้สงครามในอินโดจีนยุติลง โดยเร็วถ้าหากว่าญี่ปุ่นเข้าครอบครองอินโดจีนได้แล้ว เจียงไคเช็คก็ต้องถูกแยกออกและจะต้องยอมทำสัญญากับญี่ปุ่น ความหวังของญี่ปุ่นที่จะสถาปนาระเบียบใหม่จะใกล้ความสำเร็จยิ่งขึ้น สำหรับเยอรมันเองก็มีผลประโยชน์อยู่เช่นเดียวกับญี่ปุ่น จึงไม่ขัดขวางการกระทำของญี่ปุ่นที่ยึดครองอินโดจีน โดยญี่ปุ่นจะต้องยอมรับพันธะผูกพันตนเองที่จะต้องโจมตีฟิลิปปินส์ และฮาวาย เพื่อสหรัฐฯ เข้ามาแทรกแซงในแปซิฟิก²⁵

ขณะนั้น นายพล Catroux ซึ่งได้รับตำแหน่งเป็นข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศสประจำอินโดจีน ตั้งแต่พฤษภาคม ค.ศ. 1940 ได้อุทธรณ์ไปยังรัฐบาลอังกฤษและสหรัฐฯ เพื่อขอให้ช่วยเหลือต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่น ในเดือนมิถุนายน แต่ก็ได้ไร้ผลเพราะขณะนั้นอังกฤษก็กำลังประสบความลำบากในสงครามเยอรมัน Catroux ได้ส่งนายพันเอก Jacomy ไปสหรัฐฯ เพื่อจะซื้อเครื่องบินและอาวุธอื่น ๆ แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ ขณะที่ญี่ปุ่นบังคับรัฐบาลวิซีให้หยุดใช้มาตรการต่อต้านญี่ปุ่นเช่นนั้น ในสถานการณ์ดังกล่าว เขารู้สึกท้อแท้ต่อการต่อต้านรัฐบาลในอินโดจีน โดยเกรงว่าญี่ปุ่นจะร่วมให้การสนับสนุนในการคุกคามฝรั่งเศสด้วย เมื่อกลางเดือนกรกฎาคม นายพลนิฮารากิได้ยกเอาปัญหาการเข้าไปตั้งฐานทัพอากาศในอินโดจีนฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม Catroux ก็สละตำแหน่งของเขา รัฐบาลวิซีได้แต่งตั้งให้ Vice-Admiral Decoux (เดอคูซ์) รับผิดชอบแทน²⁶

นโยบายต่างประเทศของรัฐบาลโคโนเอะของญี่ปุ่นขณะนั้นก็ได้แตกต่างอะไรจากที่ได้ปฏิบัติผ่านมา กล่าวคือปฏิบัติตามตามแผนการที่กำหนดไว้ โดยได้มีการประชุมอย่างต่อเนื่องกันนับแต่วันที่ 19-27 กรกฎาคม ค.ศ. 1940 เกี่ยวกับการสร้างวงไพบูลย์แห่งมหาเอเชียบูรพา คือ ให้ขยายอำนาจของญี่ปุ่นในเอเชียอาคเนย์ภายในขอบเขตที่ไม่เกิดสงคราม เพราะสิ่งที่ญี่ปุ่นต้องการมากที่สุดก็คือไม่เพียงแต่การเป็นผู้นำในบรรดาโลกเอเชียเท่านั้น แต่ยังรวมทรัพยากรต่างๆ ที่แต่ละประเทศมี เพื่อจะเป็นฐานวัตถุดิบป้อนให้แก่อุตสาหกรรมของญี่ปุ่นที่กำลังขยายตัว ดังนั้น รัฐบาลดังกล่าวจึงได้ดำเนินการเจรจาปัญหาทางด้านการเมืองและทางการกับรัฐบาลวิซีโดยผ่านทางอาร์แซน อังรี (Arsène Henry) เอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำ

²⁵ Jones, op. cit., p. 222.

²⁶ Jones, op. cit., p. 225.

กรุงโตเกียว สำหรับเรื่องเศรษฐกิจนั้น ญี่ปุ่นได้ตั้งทูตพิเศษ คือกงสุลใหญ่ญี่ปุ่นซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ประจำสถานอยเป็นผู้เจรจา ซึ่งญี่ปุ่นหวังในความสำเร็จเป็นอย่างมาก²⁷

การเริ่มเจรจาครั้งแรกระหว่างมัตสึโอกะและฮังรีได้เริ่มขึ้นเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น ได้เรียกร้องให้ฝรั่งเศสอำนวยความสะดวกให้แก่ญี่ปุ่นในการส่งกองทหารเข้าไปในอินโดจีน แต่นายฮังรีได้คัดค้านต่อข้อเสนอดังกล่าว โดยกล่าวในลักษณะที่ว่า รัฐบาลของเขาจะยอมไม่ผ่อนปรนในเรื่องนี้ มัตสึโอกะจึงใช้การบีบบังคับจากเยอรมันต่อรัฐบาลวีซีที่ฝรั่งเศส โดยในวันที่ 2 สิงหาคม มัตสึโอกะได้เสนอข้อเรียกร้องของญี่ปุ่นและขอร้องเยอรมันอย่าคัดค้านต่อข้อเรียกร้องนี้ต่อนายพลออต (Ott) เอกอัครราชทูตเยอรมันประจำกรุงโตเกียว ซึ่งหลังจากที่นายริเบนทรอป (Ribbentrop) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเยอรมันได้รับรายงานจากนายพลออต จึงได้บอกให้นายพลออต พยายามใช้สถานการณ์อินโดจีนเป็นเครื่องต่อรองผูกพันญี่ปุ่นให้เข้าแกนสัมพันธมิตร (Axis) ให้ได้

ด้วยฝรั่งเศสเกรงว่า ถ้าจะตั้งต้นทำสงครามกับญี่ปุ่นต่อไป ทั้งกำลังทหารและเศรษฐกิจของฝรั่งเศสในอินโดจีนก็จะมีแต่แย่งลง และในที่สุดฝรั่งเศสอาจจะหมดอำนาจในอินโดจีนลงไปทันทีก็ได้ นอกจากนั้นจำนวนทหารญี่ปุ่นที่อยู่ในอินโดจีนได้ก็ไม่อาจประมาณได้ ดังนั้น ในวันที่ 30 สิงหาคม หนังสือแลกเปลี่ยน ระหว่างฮังรีและมัตสึโอกะจึงได้รับการลงนามที่กรุงโตเกียว โดยฝรั่งเศสยอมรับการเข้ามาปกครองทางด้านเศรษฐกิจของญี่ปุ่นในอินโดจีน ฝรั่งเศสยอมให้ส่งกองทหารญี่ปุ่นขึ้นได้ที่ไฮฟอง ให้ตั้งกองทหารและมีอำนาจบัญชาการโดยทั่วไปที่สถานอย ทั้งยอมให้เครื่องบินญี่ปุ่นใช้สนามบินของอินโดจีนฝรั่งเศสอีกด้วย ยอมให้อาเภอกำลังเข้ามาในอินโดจีนและเคลื่อนไหวได้ตลอดโดยสะดวก ญี่ปุ่นยังขอส่งทหารขึ้นที่ไซ่ง่อน เพื่อแลกเปลี่ยนกับการยอมต่อการเข้ามาของญี่ปุ่นในอินโดจีนครั้งนี้ ฝรั่งเศสขอให้ญี่ปุ่นคำประกันว่า ญี่ปุ่นจะต้องเคารพสิทธิของฝรั่งเศสและผลประโยชน์ของฝรั่งเศสในตะวันออกไกล โดยเฉพาะอย่างยิ่งอธิปไตยของฝรั่งเศสในอินโดจีน และบูรณภาพแห่งดินแดนในอาณานิคมนี้ โดยญี่ปุ่นเองก็ให้ประกันว่าฝรั่งเศสจะมีความสะดวกในอินโดจีน ต่อมาวันที่ 19 กันยายน นิชิฮารากิเสนอข้อเรียกร้องต่อเดอกูส์ขอตั้งกองทหาร 32,000 คนเป็นการถาวรในอินโดจีน เมื่อวันที่ 22 กันยายน ญี่ปุ่นก็ทำข้อตกลงกับฝรั่งเศสจัดตั้งสนามบินสามแห่งในดงเกี้ยวด้วยกองทหารไม่เกิน 6,000 คน

²⁷ Jones, op. cit., p. 225.

แต่จะเพิ่มให้สูงสุดได้ 25,000 คน โดยจะให้เป็นทางผ่านสำหรับยูนนาน กองทัพญี่ปุ่นได้เข้าทางพรมแดนใกล้ลานซอน (Lanson) เมื่อวันที่ 25 กันยายน ญี่ปุ่นก็โจมตีฝรั่งเศสแพ้ที่ลานซอน นอกจากนั้น ญี่ปุ่นยังสามารถบังคับให้ฝรั่งเศสให้คำมั่นในการขนส่งสินค้าจำพวกยางพารา ข้าว แมงกานีส สังกะสี พลวง ดีบุก โดยกำหนดปริมาณขั้นต่ำสุดที่จะต้องส่งให้ไว้ด้วย

ญี่ปุ่นเข้าครอบครองอินโดจีนก็โดยอาศัยการสนับสนุนและความช่วยเหลือจากเยอรมัน อิตาลี แสดงความเห็นอกเห็นใจญี่ปุ่นและช่วยเหลือญี่ปุ่นอย่างแข็งขัน กล่าวคือ บังคับให้รัฐบาลวิชีของฝรั่งเศสซึ่งขณะนั้นอยู่ในอำนาจของอิตาลีอยู่แล้ว ยอมตกลงตามความปรารถนาของญี่ปุ่น โดยหวังจะชักจูงญี่ปุ่นให้ทำสัญญาพันธมิตรทางทหาร เมื่อสภากองมนตรีของญี่ปุ่นให้ความเห็นชอบในการลงนามกติกาสัญญาสามมหาอำนาจกับเยอรมันและอิตาลี โดยได้ลงนามกัน เมื่อวันที่ 27 กันยายน ถือได้ว่าญี่ปุ่นได้เข้ามามีอิทธิพลแทนที่ฝรั่งเศสในอินโดจีนโดยสมบูรณ์แล้ว ขณะนั้นขบวนการปฏิวัติในอินโดจีนได้เริ่มมีการเคลื่อนไหวที่เป็นตัวตนขึ้นมาแล้ว นั่นก็คือการสร้างตั้งพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน

3.2 การขยายตัวของพรรคอินโดจีนเข้าสู่ลาว

3.2.1 แนวคิดการปฏิวัติที่รัสเซียเข้าสู่อินโดจีน

ในปี ค.ศ. 1917 การปฏิวัติสังคมนิยมในรัสเซีย ภายใต้การนำของเลนิน ได้รับชัยชนะ รัฐสังคมนิยมได้กำเนิดขึ้นในรัสเซีย ที่เป็นแผ่นดินอันกว้างใหญ่และมีประชากรจำนวนมากมาย ความสำเร็จของเลนินในการนำเอาทฤษฎีมาร์กซ์มาประยุกต์ใช้ในการปฏิวัติระบอบการปกครองของพระเจ้าซาร์ในครั้งนี้ ได้ทำให้ทฤษฎีมาร์กซ์-เลนิน กลายเป็นต้นแบบของทฤษฎีการปฏิวัติในบรรดาประเทศอาณานิคมที่ต้องการปลดแอกการปกครองจากเจ้าอาณานิคม ชัยชนะครั้งนี้ของเลนิน บรรดาประเทศทุนนิยมในโลกต้องจับตา และหมายรัสเซียให้เป็นศัตรูหมายเลขหนึ่งของโลกทุนนิยมเพราะเกรงว่าลัทธิทุนนิยมจะหมดสิ้นไปดังทฤษฎีมาร์กซ์ได้กล่าวถึงการล่มสลายของทุนนิยม และการก้าวขึ้นสังคมนิยม

การปฏิวัติในรัสเซียได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิวัติหลายๆ ประเทศในโลก โดยเฉพาะในประเทศที่ถูกปกครองโดยประเทศตะวันตก โดยเฉพาะในปี ค.ศ. 1919 เมื่อองค์การคอมมิวนิสต์สากล ที่ 3 ได้รับการจัดตั้งขึ้น โดยการเป็นประธานของเลนิน คำขวัญ

ของเลนิน ที่ว่า “ชาวกรมาชีพ และ บรรดาประชาชนชาติที่ถูกกดขี่ขูดรีด จงสามัคคีกันเข้า”²⁸ ได้กลายมาเป็นคำขวัญของบรรดานักปฏิวัติในหลายๆ ประเทศ นี่แสดงให้เห็นว่าขบวนการปฏิวัติของชนชั้นกรมาชีพ กับขบวนการปลดปล่อยชาติ ในประเทศเมืองขึ้นและประเทศกึ่งเมืองขึ้น ในประเทศลาวก็เช่นเดียวกัน ในเมื่อก่อนขบวนการต่อสู้ของของชาวลาวเพื่อความเป็นเอกราชนั้นก็ทำแบบกระจายกระจาย ไม่มีการพัวพันกับขบวนการปฏิวัติของประเทศอื่นทำให้ขบวนการปฏิวัติถูกโดดเดี่ยวทั้งที่เจ้าอาณานิคมก็เป็นผู้เดียวกัน ถึงแม้การปฏิวัติในลาวได้เกิดขึ้นภายใต้อุดมการณ์อันแรงกล้า แต่สุดท้ายก็ต้องถูกปราบปรามอย่างทารุณ ดังนายไกสอน พมวิหาน ผู้นำการปฏิวัติลาวได้กล่าวถึงบทบาทของรัสเซียต่อกับขบวนการปฏิวัติในทั่วโลก ว่า:

ชัยชนะของมหาปฏิวัติสังคมนิยมเดือนตุลา ได้ไขเส้นทางปลดปล่อยให้แก่บรรดาประชาชนชาติที่ถูกกดขี่ขูดรีด และสังกรรมของยุคสมัยได้มาสู่ขบวนการต่อสู้ของประชาชนเรา²⁹

ปี พ.ศ. 2460 มหาปฏิวัติเดือนตุลาคมรัสเซียภายใต้การนำอันปรีชาสามารถของเลนินได้สำเร็จผล ชัยชนะอันรุ่งโรจน์นี้ได้เปิดศักราชใหม่ ศักราชแห่งยุคข้ามผ่านจากลัทธิทุนนิยมไปสู่ลัทธิสังคมนิยมในขอบเขตทั่วโลก และเป็นชี้ตหมายกำหนดทิศทางใหม่แห่งวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์อันยิ่งใหญ่ของสังคมนิยม³⁰

โฮจิมินห์กับการสร้างตั้งพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน โฮจิมินห์ถือได้ว่าเป็นนักปฏิวัติชาติ ที่นับได้ว่าเป็นบุคคลที่ทุ่มเททั้งกำลังกายและสติปัญญาที่มีเพื่อปลดปล่อยประเทศชาติ ให้หลุดพ้นจากความเป็นอาณานิคมอย่างแท้จริง

²⁸ สุมเวด ไชยีสาน, ปะท้าวตาสาดลาว (จากโบลานเทียปะจวบ), หน้าที่ 637. (สุนัด โพธิสาน, ประวัติศาสตร์ลาว (จากโบราณถึงปัจจุบัน), หน้า 637.)

²⁹ ไกสอน พมวิหาน, บางบ่อดฐมถัมถ์ และ บางบ่อดฐมถัมถ์กับขบวนการปฏิวัติ (บางบ่อดฐมถัมถ์) (เวียงจัน: โสณะวณิธิมสูงภวัก, 1979), หน้าที่ 74. (ไกสอน พมวิหาน, บางบ่อดฐมถัมถ์ (เวียงจัน: โสณะวณิธิมสูงภวัก, 1979), หน้า 74.)

³⁰ ไกรสร พรหมวิหาร, 30 ปีแห่งการต่อสู้ภายใต้ธงชนะเลิศของพรรค (เวียงจัน: สำนักข่าวสารประเทศลาว, 2528), หน้า 6.

โฮจิมินห์ เกิดเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม ค.ศ. 1890 ในครอบครัวชาวนาผู้ยากจนแต่ใฝ่ในการศึกษา ที่แขวงเหงะอาน ทางภาคเหนือของเวียดนาม เมื่อตอนเด็กมีชื่อว่า เหงียนซิงกุง เมื่อตอนเรียนหนังสือเปลี่ยนเป็น เหงียนเต็ดแท่ง พอตอนเคลื่อนไหวทำการปฏิวัติเวียดนามมีชื่อว่า เหงียนอายกวก และยังมีชื่อลับอื่นๆอีก แต่หลังจากได้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานาธิบดีเวียดนาม จึงใช้ชื่อว่า โฮจิมินห์ อาจเป็นเพราะโฮจิมินห์ได้เติบโตขึ้นมาภายใต้สภาพแวดล้อมที่ถูกกดขี่อย่างหนักจากฝรั่งเศสและเจ้าผู้ปกครอง นอกจากนี้ทั้งครอบครัว และเพื่อนบ้านของโฮจิมินห์ก็มีแนวคิดต่อต้านการล่าอาณานิคมของประเทศตะวันตกที่รุนแรง แนวคิดเพื่อสร้างความเป็นเอกราชของชาติจึงได้เกิดขึ้นในตัวของโฮ เมื่อถึง ค.ศ. 1911 โฮจิมินห์ได้เดินทางไปหลายประเทศ เพื่อแสวงหาเส้นทางเพื่อปฏิวัติชาติทั้งในยุโรป แอฟริกา และสหรัฐฯ แต่ในระยะของการเดินทางผ่านประเทศต่างๆ เหล่านั้น กลับได้พบแต่การเอารัดเอาเปรียบ กดขี่ข่มเหง จากชนชั้นสูง

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 เกิดขึ้น โฮจิมินห์ยังอยู่ในอังกฤษ เขาได้รับกลับมาฝรั่งเศสเพื่อเข้าร่วมในองค์การต่อต้านการยึดครองของฝรั่งเศสที่ชาวเวียดนามผู้รักชาติได้ก่อตั้งขึ้น เมื่อถึงปี ค.ศ. 1920 เหงียนอายกวกได้พบบทวิจัยของเลนิน ที่มีชื่อว่า “แผนนโยบายของเลนิน เกี่ยวกับปัญหาชนชาติและเมืองขึ้น” ในหนังสือพิมพ์ของพรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสฉบับหนึ่ง จากบทความดังกล่าวนี้เอง ที่ได้ทำให้เหงียนอายกวกได้เริ่มที่จะศึกษาทฤษฎีมาร์กซ์-เลนิน แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิวัติจำนวนหนึ่ง จากนั้นมาเหงียนอายกวกก็ได้เริ่มเคลื่อนไหวกับพรรคประชาธิปไตยฝรั่งเศส และต่อมาก็ได้เป็นสมาชิกร่วมสร้างตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศส เมื่อถึงปี ค.ศ. 1921 เหงียนอายกวกได้ร่วมกับนักชาตินิยมที่มาจากประเทศที่เป็นเมืองขึ้นต่างๆ เพื่อสร้างตั้ง “สมาคมบรรดาประชาชนชาติเมืองขึ้น” เพื่อเป็นศูนย์กลางของนักต่อสู้ต้านลัทธิล่าเมืองขึ้น และเพื่อเป็นการศึกษาถึงแนวคิดมาร์กซ์-เลนินอย่างเต็มส่วน โดยได้รับการสนับสนุนจากพรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศส ในปี ค.ศ. 1923 เหงียนอายกวกได้เดินทางไปยังสหภาพโซเวียต ซึ่งต่อมาจึงได้รับเป็นกรรมการ ในคณะบริหารงานขององค์การสากลคอมมิวนิสต์ที่ 3 โดยรับผิดชอบการก่อสร้างและขยายขบวนการคอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออก นับจากนั้นมา เหงียนอายกวกจึงได้กลับมาที่เอเชีย ซึ่งมีสำนักงานที่กวางเจา ประเทศจีน เมื่อถึงปี ค.ศ. 1927 หนังสือ “เส้นทางปฏิวัติ” ของเหงียนอายกวก ได้ถูกตีพิมพ์ โดยได้เผยแพร่เข้าสู่อินโดจีนทางลับ และในทันใดก็ได้กลายเป็นคู่มือพื้นฐานสำหรับนักปฏิวัติในแถบนี้ ก็คือในอินโดจีน

ภายหลังที่ฝรั่งเศสได้เข้ามาปกครองเวียดนาม ในขณะที่แนวคิดสังคมนิยมจากสหภาพโซเวียตได้แผ่ขยายไปทั่วโลก โดยเฉพาะในบรรดาประเทศที่ตกเป็นอาณานิคม เมื่อถึง ค.ศ. 1928 ในเวียดนามเองโรงงานอุตสาหกรรมได้ขยายตัว ทำให้จำนวนกรรมกรที่ตอบสนองให้แก่อุตสาหกรรมเหล่านั้นมีจำนวนมากขึ้นไปตามกัน บรรดากรรมกรเหล่านั้นได้เคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิของตนจากนายทุนด้วยการนัดหยุดงานเพิ่มมากขึ้น โดยอาศัยความเติบโตทางด้านปริมาณและการตื่นตัวของกรรมกรเหล่านั้น ผู้แทนสมาคมเวียดนามเหนือได้เสนอต่อที่ประชุมเพื่อเตรียมการประชุมของ สมาคมสหായเวียดนามหนุ่มปฏิวัติ ของผู้แทน (สมาคม) ในฮ่องกง และเวียดนาม ที่จะจัดขึ้นในวันที่ 23 มกราคม ค.ศ. 1929 ที่ฮ่องกง เพื่อให้มีการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นอย่างเปิดเผย แต่ที่ประชุมไม่ยอมรับข้อเสนอดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตาม หลังจากผู้แทนของสมาคมที่มาจากเวียดนามเหนือกลับจากการประชุม ก็ได้มาจัดตั้งหน่วยคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือขึ้น โดยมีสมาชิกครั้งแรก 7 คน เมื่อถึงเดือนพฤษภาคมปีเดียวกันนี้ ในการประชุมสมาคมสหายเวียดนามหนุ่มปฏิวัติที่มาเก๊า ผู้แทนสมาคมสหายเวียดนามหนุ่มปฏิวัติจากเวียดนามเหนือก็ได้เสนอยุบเลิกสมาคมสหายเวียดนามหนุ่มปฏิวัติแล้วตั้งพรรคคอมมิวนิสต์อย่างเปิดเผยขึ้นมาแทน แต่ที่ประชุมก็ได้ปฏิเสธข้อเสนอดังกล่าว อันทำให้ผู้แทนสมาคมหนุ่มปฏิวัติจากเวียดนามเหนือเดินออกจากที่ประชุม ทำให้การประชุมไม่สามารถจะดำเนินการต่อได้

หลังจากกลับจากการประชุมครั้งนั้น ผู้แทนจากสมาคมสหายเวียดนามหนุ่มปฏิวัติ ก็กลับมาถึงเวียดนาม แล้วได้จัดตั้งหน่วยคอมมิวนิสต์ขึ้น ซึ่งมีสมาชิกพรรค 7 คน โดยมีชื่อว่า “พรรคคอมมิวนิสต์ชาวอินโดจีน” ที่ทำการเคลื่อนไหวทางตอนเหนือและตอนกลางของเวียดนาม สำหรับสมาคมสหายเวียดนามหนุ่มปฏิวัติที่อยู่ทางตอนใต้ของเวียดนามก็ได้จัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นมาเช่นกัน โดยมีชื่อว่า “พรรคคอมมิวนิสต์ชาวอันนัม” ที่เคลื่อนไหวทางตอนใต้ของเวียดนาม นอกจากนี้ยังมีอดีตสมาชิก “พรรคเวียดนามใหม่” ก็ได้เปลี่ยนชื่อพรรคของตนมาเป็น “พรรคสหพันธ์ชาวคอมมิวนิสต์อินโดจีน”

ดังนั้นในช่วง ค.ศ. 1929 ในเวียดนามได้เกิดมี 3 พรรคคอมมิวนิสต์ คือ พรรคคอมมิวนิสต์ชาวอินโดจีน พรรคคอมมิวนิสต์ชาวอันนัม และ พรรคสหพันธ์ชาวคอมมิวนิสต์อินโดจีน ในขณะที่ทั้งสามพรรคต่างเคลื่อนไหวอยู่ตามแต่ละภาคของเวียดนาม คือ ภาคเหนือ ภาค

กลาง และภาคใต้นั้น กลับมีความขัดแย้งกัน และแข่งขันกันเพื่อขึ้นมาเป็นแกนนำ เมื่อโฮจิมินห์ที่เคลื่อนไหวในทางฝั่งขวาแม่น้ำโขง รับรู้ถึงสภาพการณ์ดังกล่าวในเวียดนาม ก็รู้สึกเป็นห่วงจึงได้เขียนรายงานไปยังองค์การสากลคอมมิวนิสต์ ที่ 3 ที่อู๋มอสโค และได้แสดงทัศนะว่า:

การปฏิวัติในอินโดจีนจะเป็นอันตรายอย่างยิ่งในอนาคต หากไม่มีพรรคคอมมิวนิสต์ที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในขณะที่กรรมกรและชาวนาสูกงอมและกำลังเติบโตยิ่งขึ้น การลัทธิและ การไม่กล้าตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาเร่งด่วนในการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์เป็นสิ่งที่ผิดพลาด สิ่งที่เป็นอันตรายอย่างยิ่งคือ ความแตกแยกของกลุ่มคอมมิวนิสต์ในปัจจุบัน แนวโน้มแห่งการแตกร้างและการช่วงชิงการนำระหว่างกลุ่มต่างๆ จะนำไปสู่ความหายนะอย่างใหญ่หลวงในการปฏิวัติของอินโดจีน การกิจสำคัญและเร่งด่วนที่สุดของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน คือการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ของชนชั้นกรรมมาชีพที่มีลักษณะเป็นพรรคของมวลชน เป็นพรรคที่มีอันหนึ่งอันเดียวกันและเป็นองค์การคอมมิวนิสต์องค์กรเดียวในอินโดจีน³¹

ด้วยโฮจิมินห์เป็นที่ยอมรับของทุกๆ ฝ่ายในสามพรรคคอมมิวนิสต์ที่จัดตั้งขึ้นนี้ นอกจากนั้นโฮจิมินห์ยังเป็นตัวแทนขององค์การคอมมิวนิสต์สากลในเอเชียอาคเนย์ สมาชิกพรรคแห่งสมาคมสหประชาชาติอินโดจีนได้เรียกร้องให้โฮจิมินห์เข้ามาแก้ไขปัญหานี้โดยด่วน ดังนั้นเมื่อถึงวันที่ 3 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1930 โฮจิมินห์ได้เดินทางจากสยาม เพื่อเข้าร่วมการประชุมใหญ่ผู้แทนจากบรรดาพรรคคอมมิวนิสต์ ที่ฮ่องกง โดยการประชุมดังกล่าวได้ตกลงรวมพรรคคอมมิวนิสต์ต่างๆ เข้าด้วยกัน โดยชื่อว่า “พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม” ที่มีนายเงินฟูเป็นเลขาธิการใหญ่ของพรรค

เพื่อทบทวนการปฏิบัติหน้าที่ของพรรคในระยะที่ผ่านมา การประชุมสมัชชาใหญ่ของพรรคครั้งแรกได้เปิดขึ้นในปีเดียวกัน ซึ่งได้ตกลงที่จะเปลี่ยนชื่อพรรคจาก “พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม” เป็น “พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน” และได้ย้ำถึงการปฏิวัติของทั้งสามชาติ ลาว

³¹ สุพจน์ ด้านตระกูล, นายพลสิงกะโป่ กับการอภิวัฒน์ในประวัติศาสตร์ลาว และฐานทัพอเมริกาในประเทศไทย (กรุงเทพฯ : สถาบันวิทยาศาสตร์สังคม (ประเทศไทย), 2540), หน้า 17.

เวียดนาม และกัมพูชาเป็นการปฏิวัติที่ไม่สามารถจะตัดแยกจากกันได้ ซึ่งนอกจากจะมีพื้นดินติดต่อกัน ตกในชะตากรรมเดียวกัน และยังมีศัตรูตัวเดียวกันด้วย

โครงการการเมืองที่เงินฟูเสนอได้แก่

1. โค่นล้มระบอบจักรวรรดินิยม ระบอบศักดินา และพวกปฏิภาณ*
2. นำเอกราชแห่งชาติ ที่สมบูรณ์มาสู่อินโดจีน
3. ตั้งคณะรัฐบาลที่ประกอบด้วยกรรมกร ชาวนา และนักรบ
4. ยึดธนาคาร บริษัทวิสาหกิจ โรงจักร โรงงานโอนเป็นของรัฐ
5. ยึดที่ดิน และ ทรัพย์สินสมบัติของจักรวรรดิ และ ศักดินาปฏิภาณ แบ่งให้ชาวนาผู้ยากจน
6. ปฏิบัติระบอบการออกแรงงานวันละ 8 ชั่วโมง
7. ลบล้างการกู้เงินแบบขูดรีด การจ่ายค่าหัว ค่าภาษีที่ไม่ยุติธรรม ที่กระทบกับผลประโยชน์ของชาวนาผู้ยากจน
8. ปฏิบัติบรรดาสหสิทธิเสรีภาพประชาธิปไตยของประชาชน
9. ขยายการศึกษาให้ทั่วถึง
10. ปฏิบัติบรรดาสหสิทธิเสรีภาพ ระหว่างเพศหญิงและชาย

นายไกสอน ได้กล่าวถึงคุณงามความดีที่โฮจิมินห์ได้นำเอาทฤษฎีมาร์กซ์-เลนิน เข้ามาประยุกต์ใช้ในอินโดจีนว่า

นับตั้งแต่วันที่ท่านโฮจิมินห์ นักรบผู้กล้าเลิศของขบวนการคอมมิวนิสต์สากล ได้นำเอาลัทธิมาร์กซ์-เลนิน สมทบกับลัทธิรักชาติอันแท้จริงเข้าแพร่ผายในอินโดจีน และ สร้างตั้งพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนขึ้นเป็นต้นมา ขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราช ประชาธิปไตยของประชาชนสามประเทศ ภายใต้การนำพาของพรรคของชนชั้นกรรมกรพรรคเดียวกันก็ได้ขยายตัวอย่างแข็งแกร่งด้วยคุณภาพใหม่³²

*ปฏิภาณเป็นภาษาลาวหมายถึงฝ่ายตรงข้ามที่พยายามสร้างความไม่สงบ

เมื่อถึงวันที่ 11 เมษายน ค.ศ. 1931 ที่ประชุมครั้งที่ 11 ขององค์การสากลคอมมิวนิสต์ที่ 3 ก็ได้ตกลงรับรองพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนเป็นส่วนหนึ่งขององค์การสากลคอมมิวนิสต์ ที่ตามการเสนอของ เหงียนอายก๊วก (โฮจิมินห์)

3.2.2 การขยายตัวของพรรคอินโดจีนในลาว

ในระหว่างที่ผ่านมากการปกครองของฝรั่งเศสที่มีนโยบายกดขี่ชาวลาวนั้น ขบวนการวิวัฒน์แห่งการขยายตัวของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนโดยชนชั้นกรรมากรได้ขยายตัวไปทั่วโลก ก็คือในอินโดจีน ในลาวเองบรรดากรรมกร ปัญญาชน ข้าราชการ นักเรียน นักศึกษาได้มีการเคลื่อนไหวอย่างปิดลับภายใต้การชี้นำจากพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน เบื้องต้น ที่เหมืองแร่ ตะกั่วที่บ่อแห่ง และโพนตี้ว ได้ถือกำเนิดหน่วยพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้น จากนั้นจึงขยายไปสู่แขนงต่างๆ เช่น ท่าแขก เวียงจันทน์ สะหวันนะเขต และปากเซ โดยการเคลื่อนไหวของบรรดาหน่วยพรรคเหล่านี้ก็คือการเรียกร้องสิทธิอันชอบทำของชนชั้นกรรมากร ไม่ว่าจะเป็นการประท้วงด้วยการนัดหยุดงานเพื่อให้นายทุนเพิ่มเงินเดือน ลดชั่วโมงทำงาน สวัสดิการสังคม เป็นต้น แต่ขณะเดียวกันการปกครองของฝรั่งเศสก็ทำการปราบปรามด้วยทุกวิธีการ กงจักรการปกครองที่เขาสร้างขึ้นได้ถูกนำมาใช้เพื่อปราบปรามการเคลื่อนไหวของขบวนการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย คุก ศาล ตำรวจ ทหาร แต่คู่กันนั้นก็ใช้วิธีหลอกล่อเพื่อให้สมาชิกเหล่านั้นเปลี่ยนฝ่ายมารับใช้ตนเองแทน จากการปราบปรามดังกล่าวได้ทำให้หน่วยพรรคหลายหน่วยได้ถูกทำลาย สมาชิกพรรคหลายคนเสียชีวิต จับกุม ทรมาน เช่น ในปี ค.ศ. 1931 ที่เวียงจันทน์ได้เกิดขบวนการประท้วงต้านการปกครองของฝรั่งเศส ซึ่งทำให้แกนนำขบวนการดังกล่าวถูกจับ ประชาชนได้รวมกันบุกคุกที่ทำการของตำรวจสันติบาลเพื่อให้ปล่อยตัวแกนนำ ในปี ค.ศ. 1932-33 ที่เหมืองแร่ตะกั่วโพนตี้ว และบ่อแห่ง ชาวกรรมกรได้เดินขบวนประท้วงอย่างต่อเนื่อง เพื่อทวงให้นายทุนลดเวลาทำงาน เพิ่มค่าแรง และระบบสวัสดิการสังคมให้ดีขึ้น ในปี ค.ศ. 1933 ที่เวียงจันทน์แม่คำ ชาวชาย นายทุนน้อยได้ร่วมกันงดเปิดร้านที่ตลาด เพื่อทวงให้ลดภาษี และการกระทำที่ไม่เหมาะสมของเจ้าหน้าที่ภาษีที่กระทำต่อเขาทั้งหลาย และยังมีหลายๆ เหตุการณ์

³² ไทสอน ยิมอิซาม, บายบิธรูปตั้งตั้ง และ บายบั้นทากู๋จวักกับขิดทากู๋ใหม่ຂອງການປະຕິວັດສປປ ລາວ, ໜ້າ 225. (ไทสอน พมวิหาน, บางบทเรียนต้นตอ และ บางปัญหาเกี่ยวกับทิศทางใหม่ของการปฏิวัติ สปป. ลาว, หน้า 225.)

ที่ได้เกิดขึ้นเพื่อทวงสิทธิ์อันชอบธรรมของประชาชน โดยภายใต้การนำพาของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน

ต่อมาในเดือนกันยายน ค.ศ. 1934 ได้มีการประชุมสมัชชาใหญ่ของผู้แทนจากหน่วยรากฐานของพรรคคอมมิวนิสต์จากทั่วประเทศ คือ จากเวียงจันทน์ โพนทิว ท่าแขก สะหวันนะเขต ปากเซ และที่อื่นๆ ได้เกิดขึ้นอย่างลับๆ ณ ที่ประชุมได้ตกลงที่จะสร้างตั้งองค์คณะพรรคแคว้นลาวขึ้นโดยมีคณะบริหารพรรค 7 นาย เพื่อเป็นศูนย์รวมของการปฏิบัติแผนการ และการสร้างแผนการเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนในลาว

นับแต่ปี ค.ศ. 1936-1939 การเคลื่อนไหวของหน่วยพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนในลาวมีบางช่วงก็แข็งแรง บางช่วงก็อ่อนแอ อันเกิดมาจากการเมืองในประเทศฝรั่งเศสเองได้มีการเปลี่ยนแปลง ระหว่างฝ่ายซ้าย และฝ่ายขวา ซึ่งได้ส่งผลให้การเคลื่อนไหวของหน่วยพรรคคอมมิวนิสต์ในลาวด้วย กล่าวคือ เมื่อเดือนมกราคม ค.ศ. 1936 แนวร่วมประชาชนประเทศฝรั่งเศสได้รับการสร้างตั้งขึ้น อันประกอบด้วย พรรคการเมืองฝ่ายซ้าย 3 พรรคใหญ่ด้วยกัน คือ พรรคคอมมิวนิสต์ พรรคสังคมนิยม และพรรคลาติการ (แปลว่า การปฏิรูป) โดยโครงสร้างทางการเมืองของทั้ง 3 พรรคนี้ ไม่เฉพาะแต่ต่อต้านนาซีเท่านั้น แต่หากยังทวงให้รัฐบาลปฏิบัติสิทธิประชาธิปไตยของชาวผู้ออกแรงงานในทุกชนชั้น ซึ่งแนวร่วมดังกล่าวได้รับการสนับสนุนประชาชนเป็นจำนวนมาก ดังนั้นมาถึงเดือนเมษายน ค.ศ. 1936 จากผลการเลือกตั้งทั่วไป แนวร่วมดังกล่าวได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง ทำให้รัฐบาลฝ่ายขวาของฝรั่งเศสหมดอำนาจลง โดยรัฐบาลฝรั่งเศสที่นำโดยแนวร่วมดังกล่าว ได้โอนบริษัทใหญ่ๆ มาเป็นของรัฐ เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา ทางรถไฟ ฯลฯ ได้วางระบอบสวัสดิการสังคม เช่น การรักษาพยาบาล การพักร้อน กำหนดเวลาทำงานที่ชัดเจน เป็นต้น ในส่วนของประเทศเมืองขึ้นก็มีการกล่าวถึงเกี่ยวกับฐานะบทบาท และการพิพาทระหว่างฝรั่งเศสกับบรรดาประเทศเมืองขึ้น ซึ่งฝรั่งเศสได้ตกลงตั้งคณะผู้แทนราษฎรเพื่อเดินทางไปรวบรวมสภาพที่แท้จริงในบรรดาประเทศเมืองขึ้นในแอฟริกาและอินโดจีน จากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองฝรั่งเศสในครั้งนี้ ได้ทำให้ขบวนการต่อสู้ของประชาชนลาวโดยพรรคอินโดจีนได้ขยายตัวอย่างกว้างขวาง หน่วยพรรคแต่ละที่ได้ชวนขวยเพื่อรวบรวมคำเสนอของบรรดาสมาชิกพรรค เตรียมเสนอต่อคณะผู้แทนสภาราษฎรฝรั่งเศสที่จะเดินทางมาลาว นอกจากนี้ยังส่งผลให้มีการเกิดขึ้นขององค์กรต่างๆ ที่นำพาโดยพรรค

คอมมิวนิสต์อินโดจีนอย่างเปิดเผยทั้งในตัวเมืองและชนบท (โรงงาน ที่ทำการภาครัฐ วิสาหกิจเหมืองแร่ และการค้า โรงเรียน โรงพยาบาล) ซึ่งสมาชิกไม่ได้มีเฉพาะกรรมกรเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงชาวนา นายทุนน้อย ปัญญาชน และอื่นๆอีก แต่การเคลื่อนไหวของหน่วยพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนในลาวก็ไม่สามารถที่คงตัวได้นาน เพราะเริ่มจากปี ค.ศ. 1937 ฝ่ายชาวฝรั่งเศสได้เริ่มแทรกแซงเข้ากิจการของรัฐบาลฝ่ายซ้ายและในที่สุด ปี ค.ศ. 1938 รัฐบาลฝ่ายซ้ายต้องจบลง อันทำให้การเคลื่อนไหวของคณะพรรคแคว้นลาว ซึ่งเป็นหน่วยพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนในลาวได้ถูกปราบปรามอย่างหนัก

ขบวนการต่อสู้ของอินโดจีนภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส และญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นี้ได้ขยายตัวอย่างเข้มแข็ง ดังนั้นเพื่อเป็นการปลุกกระดมในทำภารกิจครั้งใหญ่ ในวันที่ 8 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1941 เหงียนไก กวัก ได้เดินทางกลับคืนประเทศ หลังจากที่ได้จากไปกว่า 30 ปี โดยมีสำนักงานที่ถ้ำบักบ่อ เมืองกาวบึง ไกล่ชายแดนเวียดนาม-จีน เมื่อถึงเดือนพฤษภาคม ของปีเดียวกัน เหงียนไก กวัก ในฐานะกรรมการในคณะบริหารงานองค์การคอมมิวนิสต์สากล ได้จัดการประชุมศูนย์กลางพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน โดยการประชุมได้ตกลงให้แต่ละแคว้นสร้างตั้งแนวร่วมของตนขึ้น เพื่อเป็นกำลังในการปลุกกระดมมวลชนในการประกอบส่วนในภารกิจปฏิวัติชาติ สำหรับแคว้นลาวแล้วได้มีการตกลงให้ก่อตั้ง “แนวร่วมพันธมิตรลาวเอกราช” ซึ่งแนวร่วมดังกล่าวได้เคลื่อนไหวภายใต้คำขวัญที่ว่า “ดีต้านฝรั่งเศส ชัปปไล้ญี่ปุ่น แยงเอาเอกราช” การเคลื่อนไหวของคณะพรรคแคว้นลาวได้เจือจางเป็นการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคม เป็นการเคลื่อนไหวของทุกชั้นคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นกรรมกร ชาวนา ข้าราชการ นักเรียน นักศึกษา นายทุนน้อย รวมถึงชนชั้นศักดินา เพื่อประท้วงการกดขี่ และความไม่ยุติธรรมจากฝรั่งเศส และญี่ปุ่น ซึ่งบรรดาขบวนการต่อต้านเหล่านั้นได้รวมเข้ากัน และนำไปสู่การเกิดขึ้นของ “องค์การแนวลาวอิสระ” ขึ้น

3.3 ลาวภายใต้การปกครองญี่ปุ่น-ฝรั่งเศส

ในระยะปี ค.ศ. 1940-1945 เมื่อดูผ่านๆ แล้ว อาจเหมือนลาวถูกฝรั่งเศสยกฐานะมากขึ้นกว่าแต่ก่อน แต่แท้ที่จริงแล้วกลับยิ่งถูกกดขี่ขูดรีดอย่างหนัก เพราะว่าฝรั่งเศสต้องการหาทรัพยากรต่างๆ เพื่อสนองให้ญี่ปุ่นในการทำสงครามรุกรานอินโดจีน แต่อีกทางหนึ่งกลับต้องซื้อใจประชาชนลาวด้วยการสร้างสิ่งต่างๆ มากมาย เพื่อให้ประชาชนลาวต่อต้านญี่ปุ่น และให้การ

สนับสนุนให้ฝรั่งเศสปกครองลาวเหมือนเดิม อันได้ทำให้สภาพการทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของลาวตกต่ำมาก ดังจะได้กล่าวในต่อไป

3.3.1 สภาพด้านการเมือง

สภาพด้านการเมืองของลาว หลังจากที่ยู๋ปุ่นได้ก้าวขึ้นมามีบทบาทในอินโดจีนแทนฝรั่งเศส อาจเหมือนดีขึ้นจากเมื่อก่อน เพราะฝรั่งเศสต้องการซื้อใจคนลาวให้นิยมฝรั่งเศส และต่อต้านยู๋ปุ่น เดอกูซ์ ข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศสประจำอินโดจีนได้มีนโยบายทางการเมืองคือ การซื้อใจพวกศักดินาลาว และโฆษณาการซื้อสัตย์ต่อฝรั่งเศส ขณะเดียวกันก็เดินหน้าปราบปราม ขบวนการต่อต้านอย่างหนัก

เพื่อซื้อใจศักดินาลาว ฝรั่งเศสยอมลงนามในสัญญาที่กำหนดเกี่ยวกับการพั้วพันระหว่าง ฝรั่งเศสและลาวขึ้น เพราะฝรั่งเศสรู้ว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ศักดินาลาวเฝ้ารอมานาน ขณะเดียวกันเพื่อปลอบใจกษัตริย์ลาวเกี่ยวกับการที่ฝรั่งเศสยกดินแดนหลวงพระบางทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง (ไซยะบูลี ปัจจุบัน) ให้สยามนั้น ก็ได้ขยายอาณาเขตแขวงหลวงพระบางให้กว้างออกไป ด้วยการรวมเอาแขวงหัวพัน ซ้ำเหนือ เวียงจันทน์ และเชียงขวางประกอบเข้าในอาณาจักรหลวงพระบาง นอกจากนั้น ยังอนุญาตให้อาณาจักรหลวงพระบางสามารถสร้างตั้งรัฐบาลของตนเองขึ้น โดยแต่งตั้งมหาเสนาบดีเสนาบตีหลวง และเจ้าเพ็ดชะลาดก็ถูกยกสถานะจากเจ้าราชภาคนัยเป็นเจ้ามหาอุปราช (รองกษัตริย์) ทั้งมีตำแหน่งเอกอัครมหาเสนาบดี หรือ นายกรัฐมนตรีของรัฐบาลราชอาณาจักรหลวงพระบาง แต่ความจริงก็ยังคงอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศสเหมือนเดิม ส่วนทางภาคใต้ก็ยกให้เจ้าหยุย (ซึ่งประชาชนลาวในภาคใต้ให้ความเคารพและนับถือว่าเป็นเจ้าครองนครจำปาสัก) เป็นเจ้าราชदानัย ซึ่งถือว่าเป็นบุคคลสำคัญอันดับที่ 4 ของราชอาณาจักรลาว ต่อจากกษัตริย์ เจ้ามหาอุปราช และองค์มกุฎราชกุมาร ก็เพื่อปลอบใจศักดินาลาว จากการที่ฝรั่งเศสยกฝั่งขวาของนครจำปาสักให้สยาม

ในขณะที่ยุทธศาสตร์โลกครั้งที่ 2 กำลังดำเนินไปนี้ ฝ่ายเอเชียก็มียู๋ปุ่นที่กำลังก้าวขึ้นมามีอำนาจในเวลานั้น ก็ได้ประกาศสงครามกับสหรัฐ และอังกฤษ และก็รุกเข้าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อวันที่ 9 มีนาคม ค.ศ. 1945 ยู๋ปุ่นได้บุกเข้าในลาว และยึดเวียงจันทน์ได้ในวันที่ 10 ของเดือนเดียวกัน ในเวลานั้นฝรั่งเศสเองก็แยกกันออกเป็น 2 พวก คือ ฝ่ายพลเรือน ที่เป็นของ

จอมพลเปแตง (Général Petin) และพวกทหารที่เป็นพวกนายพลเดอโกล (Général De Gaulle) ในเมื่อญี่ปุ่นเข้ามาฝรั่งเศสที่เป็นฝ่ายพลเรือนก็ยอมจำนนแต่โดยดี ส่วนพวกทหารฝรั่งเศสก็ต่อสู้พลางถอยเข้าป่าเพื่อตั้งฐานทัพการต่อสู้ต่อไป

เมื่อญี่ปุ่นสามารถปลดกำลังของฝรั่งเศสในลาวได้แล้ว ญี่ปุ่นก็นำใช้ระบบที่ปรึกษามาแทนที่ข้าราชการฝรั่งเศส และยังคงรักษาระบบอบคักดีนาไว้เหมือนเดิม ซึ่งญี่ปุ่นได้เปลี่ยนหนังสือพิมพ์ “ลาวใหญ่” ซึ่งที่ผ่านมาจะทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงของฝรั่งเศสในลาว มาเป็นหนังสือพิมพ์ “ลาวเจริญ” เพื่อระดมให้ทุกคนสมัครใจเข้าร่วมในวงไพบูลย์มหาเอเซียบูรพาของญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 8 เมษายน ค.ศ. 1945 เจ้าสีสะหว่างวงได้ถูกญี่ปุ่นบังคับให้ประกาศเอกราชของอาณาจักรหลวงพระบาง และต่อมาเพื่อให้ชัดเจนขึ้นก็ได้แต่งตั้งให้ เจ้าสีสะหว่างวัตตะนา ลูกชายไปเมืองไซ่งอน เพื่ออ่านบทประกาศเอกราชใต้แฉกการปกครองญี่ปุ่น

พระราชวัง ซึ่งเป็นที่ประทับของเจ้ามหาชีวิตสีสะหว่างวง ที่หลวงพระบาง

3.3.2 ความแตกแยกระหว่างชนชั้นนำ

เมื่อจะกล่าวไปแล้วความขัดแย้งกันเองระหว่างบรรดาเจ้าในราชอาณาจักรล้านช้างนั้น ได้เป็นบทเรียนและนำความเสียหายมาสู่ราชอาณาจักรอย่างใหญ่หลวง ดังในประวัติศาสตร์ของ

ลาวได้จารึกไว้มาหลายชั่วอายุคนแล้ว โดยเฉพาะการแย่งชิงอำนาจกันเพื่อขึ้นเป็นใหญ่ อันทำให้ราชอาณาจักรล้านช้างต้องแยกออกเป็น 3 อาณาจักร ในช่วงปี ค.ศ. 1707 นั้น ทำให้ราชอาณาจักรอ่อนแอ นำไปสู่การตกเป็นประเทศราชของอาณาจักรอื่น ความแตกแยกระหว่างวังหลวงและวังหน้าเริ่มมีขึ้นเมื่อมีตำแหน่งวังหน้าที่ไม่ใช่ราชกุมารของกษัตริย์ เพราะวังหน้าคือมหาอุปราชก็เปรียบเสมือนกษัตริย์องค์ที่สอง ดังนั้นถ้ากษัตริย์เสด็จสวรรคตผู้ที่จะขึ้นครองราชย์แทนก็คือวังหน้า ในราชอาณาจักรลาวสมัยเจ้าสักกะริณเป็นกษัตริย์นั้น เจ้าบุญคงเป็นมหาอุปราช ครั้นเมื่อเจ้าสักกะริณได้สวรรคต แทนที่ฝรั่งเศสจะแต่งตั้งเจ้าบุญคงเป็นกษัตริย์แทนตามประเพณีที่ปฏิบัติกัน แต่กลับไปราชาภิเษกเจ้าสีสะหว่างวงซึ่งเป็นราชกุมารของเจ้าสักกะริณขึ้นเป็นกษัตริย์แทน ฝ่ายวังหลวงก็เห็นว่าตนเองสมควรที่จะเป็นกษัตริย์เพราะเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของกษัตริย์ราชอาณาจักรล้านช้างโดยตรง แต่สำหรับฝ่ายวังหน้าแล้วกลับคิดว่าการที่ฝ่ายวังหลวงได้ขึ้นเป็นกษัตริย์นั้นเพราะมีพวกเยอะ และมีฝรั่งเศสหนุนหลัง แต่อย่างไรก็ตามทั้งฝ่ายวังหลวงและวังหน้าก็ได้ลุกขึ้นมาเพื่อประหัตประหารกันเพื่อแย่งชิงอำนาจ เหมือนกับบรรดาเจ้าที่กระทำผ่านมา โดยเฉพาะเมื่อถึงยุคที่เจ้าเพ็ดชะลาดเป็นมหาอุปราชนั้นก็ยิ่งมีความเกรงอกเกรงใจต่อเจ้าสีสะหว่างวงเป็นอย่างยิ่ง เพราะตระหนักดีถึงผลเสียหายที่จะตามมาถ้าหากว่าภายในราชอาณาจักรเกิดความแตกแยกกัน

เจ้าสีสะหว่างวง

เจ้าเพ็ดชะลาด

ที่ผ่านมาเห็นได้ว่าฝรั่งเศสเองได้สร้างความสัมพันธ์อันดีมากกับบรรดาเชื้อพระวงศ์ในราชอาณาจักรลาว กษัตริย์ลาวให้มิตรภาพอันดีต่อผู้ปกครองฝรั่งเศส อาจเป็นเพราะฝรั่งเศสเองมีนักการทูตผู้ที่เต็มไปด้วยความสามารถจึงสามารถโน้มน้าวจิตใจของกษัตริย์ลาวให้เชื่อฟัง และทำตามการเรียกร้องของฝรั่งเศสได้ทุกอย่าง ฝรั่งเศสรู้จักจุดอ่อนของศักดินาลาว และพยายามจะหาสิ่งปรนเปรอให้ศักดินาลาวพึงพอใจ ไม่ว่าจะเป็นลาภยศ เงินทอง ความสะดวกสบาย ให้การศึกษาแก่บรรดาลูกหลานศักดินาเพื่อให้เกิดความรู้สึกมั่นคง ดังในกรณีของกษัตริย์ลาวนี้ ฝรั่งเศสได้สร้างพระราชวังให้ รักษาระบบการปกครองแบบพระราชวังไว้เหมือนเดิม มีงบประมาณเพื่อให้ทรงใช้ส่วนพระองค์ ครั้นเมื่อปี ค.ศ. 1940 เมื่อฝรั่งเศสและสยามตกลงแบ่งดินแดนของลาวออกเป็นสองส่วน โดยมีส่วนหนึ่งเป็นของสยามและส่วนหนึ่งเป็นของฝรั่งเศสนั้น ได้รับการต่อต้านจากชาวลาวเป็นจำนวนมาก และกษัตริย์ลาวก็ทรงทักท้วงต่อการกระทำดังกล่าวของฝรั่งเศส ฝรั่งเศสจึงปลอบใจกษัตริย์หลวงพระบางด้วยการยกเอาแขวงหัวของ และแขวงพวนให้ขึ้นกับหลวงพระบาง

ในสมัยเจ้าสีเสหวางวง (14 กรกฎาคม ค.ศ. 1885 - 29 ตุลาคม ค.ศ. 1959) เป็นเจ้าชีวิตที่นครหลวงพระบาง และต่อมาก็เป็นเจ้าชีวิตราชอาณาจักรล้านช้าง (ในปี ค.ศ. 1904 จนกระทั่งเจ็ดสิบเจ็ดปี) เจ้าเพ็ดชะลาดมีฐานะเป็นมหาอุปราช เจ้าสีเสหวางวงถือว่าเป็นเชื้อกษัตริย์ลาวคนแรกที่เรียนได้รับการศึกษาชั้นสูงจากฝรั่งเศส และถูกฝรั่งเศสสถาปนาให้ขึ้นเป็นกษัตริย์หลวงพระบางแทนเจ้าสักกะริณที่สวรรคตไป ด้วยเหตุนี้หรืออย่างใดจึงทำให้เขานิยมชมชอบในฝรั่งเศสเป็นอย่างมาก ครั้งเมื่อญี่ปุ่นเข้ามากุมอำนาจในราชอาณาจักรลาวแทนฝรั่งเศสนั้น เจ้าสีเสหวางวงไม่ได้เต็มใจที่จะประกาศเอกราชจากฝรั่งเศส แต่เพราะถูกญี่ปุ่นบังคับ ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงคราม เจ้าเพ็ดชะลาดได้ร่วมกับเจ้าแขวงคนอื่นๆ เพื่อรวมราชอาณาจักรลาวให้เป็นหนึ่งเดียว และประกาศเอกราช สร้างตั้งรัฐบาลลาวอิสระ แต่กษัตริย์องค์นี้ก็กลับไม่ยอม กลับยังสั่งปลดเจ้าเพ็ดชะลาดอีกด้วย

แต่ในส่วน of เจ้าเพ็ดชะลาดแล้ว ความใกล้ชิดกับฝรั่งเศสก็มี และฝรั่งเศสก็ให้ความสำคัญต่อเจ้าเพ็ดชะลาดไม่น้อยไปกว่าเจ้าองค์คนอื่นในระบอบกษัตริย์เหมือนกัน ถึงแม้ว่า

ฝรั่งเศสจะรู้อยู่แก่ใจว่าเจ้าเพ็ดชะลาดต้องการที่จะกู้เอกราชจากฝรั่งเศส³³ แต่ด้วยเจ้าเพ็ดชะลาดเป็นที่เคารพและนับถือของชาวลาวจำนวนมาก นอกจากนั้นยังเข้าใจระบบการปกครองในลาวได้ดี ฝรั่งเศสจึงไม่สามารถที่จะกำจัดเจ้าเพ็ดชะลาดออกไปได้ นอกจากจะพยายามทำให้เจ้าเพ็ดชะลาดหันมารับใช้ฝรั่งเศสอย่างเต็มใจ ดังนั้นจึงเห็นว่าฝรั่งเศสจะไม่กล้าที่จะขัดขวางการทักท้วงของเจ้าเพ็ดชะลาดเท่าใดนัก ในส่วนตัวของเจ้าเพ็ดชะลาดแล้วเป็นบุคคลที่ให้ความเคารพนับถือกษัตริย์หลวงพระบางมาก แต่ในขณะที่เดียวกันก็ต้องการรวมประเทศล้านช้างให้เป็นหนึ่งเดียวเหมือนดังเก่าก่อน ที่มีความเป็นปึกแผ่น และมีเอกราช ซึ่งความขัดแย้งทางด้านความคิดของทั้งสองพระองค์ได้เกิดขึ้น เมื่อฝรั่งเศสต้องการเข้ามาปกครองลาวครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ. 1945 เจ้าเพ็ดชะลาดไม่ยอมให้ฝรั่งเศสเข้ามาปกครองจนกว่าจะมีสัญญาะหว่างกันเพื่อถ่วงเวลา ในขณะเดียวกันนั้น เจ้าเพ็ดชะลาดก็ส่งนายโง่น ชะนะนิกร ไปเจรจากับเจ้าแขวง และข้าราชการใน 4 แขวงภาคใต้ของลาว ได้แก่ คำม่วน สหวันนะเขต สาละวัน และจำปาสัก เพื่อรวมลาวทั้งหมดให้เป็นหนึ่งเดียว ครั้นเมื่อได้รับคำตอบจากทั้ง 4 แขวงว่ายินดีที่จะรวมเข้าด้วยกัน ในวันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1945 เจ้าเพ็ดชะลาดได้ส่งโทรเลขเพื่อขอให้เจ้ามหาชีวิตที่หลวงพระบางออกพระราชโองการเกี่ยวกับการรวมเอา 4 แขวงทางภาคใต้เข้าเป็นหนึ่งเดียวกับหลวงพระบาง แต่ก็ไม่ได้มีคำตอบใดๆ เมื่อถึงวันที่ 7 กันยายน จึงได้รับโทรเลขจากรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยว่าพระเจ้ามหาชีวิตได้ประกาศว่าราชอาณาจักรหลวงพระบางได้เข้าร่วมในการปกครองของฝรั่งเศสแล้ว ในขณะเดียวกันข้าราชการทั้ง 4 แขวงภาคใต้นั้น ก็ได้เข้าพบกับเจ้าเพ็ดชะลาดและเรียกร้องให้เจ้าเพ็ดชะลาดรีบเร่งจัดการรวมลาวให้เสร็จ มิฉะนั้นถ้าฝรั่งเศสเข้ามาปกครองราชอาณาจักรลาวอีกครั้ง ความหวังที่จะรวมลาวคงจะต้องถูกขัดขวางเหมือนครั้งที่ผ่านๆ มาเป็นแน่ ครั้นเมื่อเจ้าเพ็ดชะลาดรอคำตอบจากเจ้ามหาชีวิตอยู่นกระทั่งถึงวันที่ 15 กันยายน ก็ไม่ได้รับคำตอบใดๆ เจ้าเพ็ดชะลาดในฐานะเป็นมหาอุปราช และทั้งเป็นนายกรัฐมนตรีของรัฐบาล จึงได้ประกาศรวมลาวทั้งประเทศเป็นหนึ่งเดียว จากการประกาศรวมลาวได้ทำให้เจ้าเพ็ดชะลาดได้รับโทรเลขจากรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย ในวันที่ 10 ตุลาคม ค.ศ. 1945 ว่าพระเจ้าแผ่นดินได้ปลดเจ้าเพ็ดชะลาดออกจากตำแหน่งมหาอุปราช และนายกรัฐมนตรีแล้ว ด้วย

³³ หลังจากญี่ปุ่นเข้าถึงหลวงพระบางได้ ทหารญี่ปุ่นได้รื้อค้นเอกสารเกี่ยวกับการเมืองของราชอาณาจักรลาว จึงได้พบจดหมายของผู้สำเร็จราชการฝรั่งเศสประจำอินโดจีนที่เขียนถึงผู้สำเร็จราชการหัวเมืองลาว โดยมีข้อความตอนหนึ่งเขียนว่า “เจ้าเพ็ดชะลาดจะกู้เอกราชให้ระมัดระวังเจ้าพระองค์นี้” อ้างใน อุดร วงษ์ทับทิม, ปริทัศน์พมมยงค์ กับขบวนการกู้เอกราชในลาว (กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, 2543), หน้า 32.

ข้อหาเจ้าเพ็ดชะลาดดำเนินนโยบายด้านการเมืองไม่ถูกตามความประสงค์ของประชาชนลาว และไม่ได้กราบทูลปรึกษากับพระเจ้าแผ่นดินก่อน หลังจากเจ้าเพ็ดชะลาดได้รับโทรเลขดังกล่าวแล้ว เจ้าเพ็ดชะลาดก็นำเอาโทรเลขทั้งสองฉบับคือ ฉบับแรกคือฉบับที่พระเจ้าแผ่นดินประกาศให้ราชอาณาจักรล้านช้างขึ้นกับฝรั่งเศส และฉบับที่สองคือปลดเจ้าเพ็ดชะลาดออกจากตำแหน่งอุปราชและนายกรัฐมนตรีนามประกาศต่อหน้าชาวลาวและขอไม่ยุ่งเกี่ยวกับกิจการของแผ่นดินอีกต่อไป ครั้นเมื่อเจ้าแขวง และข้าราชการในราชอาณาจักรได้รวมกันเพื่อสร้างตั้งรัฐบาลลาวอิสระ เจ้าเพ็ดชะลาดถูกเสนอให้รับเป็นนายกรัฐมนตรีแต่เจ้าไม่รับ เพราะเกรงว่าเจ้ามหาชีวิตจะเข้าใจผิด แต่ก็ขอช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่รัฐบาลลาวอิสระ แต่เพราะประชาชนพลเมืองส่วนมากก็ยังคงมีความเคารพ และนับถือต่อเจ้าเพ็ดชะลาดเป็นอย่างมาก³⁴ แต่รัฐบาลลาวอิสระก็ไม่สามารถที่จะคงตัวได้นานเพราะฝรั่งเศสและพันธมิตรได้กำลังบุกเข้าโจมตีรัฐบาลลาวอิสระ ในที่สุดรัฐบาลลาวอิสระต้องหนีไปตั้งรัฐบาลลาวพลัดถิ่นที่กรุงเทพฯ

จากการตัดสินใจของเจ้าเพ็ดชะลาดที่ยอมขจัดใจต่อเจ้าสีเสหวางวงษัตริย์หลวงพระบาง นั้น เห็นได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่ทำให้รัฐบาลลาวอิสระกำเนิดขึ้นมาได้ เพราะแต่ไหนแต่ไรมา เจ้าเพ็ดชะลาดเองไม่เคยที่จะแสดงอาการที่จะขัดใจ หรือตำหนิต่อการตัดสินใจใดๆ ของกษัตริย์หลวงพระบางมาก่อน ตรงข้ามกลับมีแต่ความเคารพและเป็นห่วงเป็นใยอยู่เสมอ ดังเช่น ในเมื่อปี ค.ศ. 1945 เมื่อญี่ปุ่นได้บุกเข้าลาว ทั้งที่ในเวลานั้นเจ้าเพ็ดชะลาดอยู่ที่เวียงจันทน์ นอกจากนั้นถนนหลายสายก็ถูกญี่ปุ่นตัดกัไว้จนหมด เจ้าเพ็ดชะลาดยังยอมบุกป่าดงหนา เพื่อจะเข้าเฝ้าเจ้าสีเสหวางวง เพราะเกรงว่าเจ้าสีเสหวางวงจะได้รับอันตราย นอกจากนั้น เมื่อปี ค.ศ. 1957 เมื่อคณะรัฐบาลราชอาณาจักรได้เชิญเจ้าเพ็ดชะลาดกลับราชอาณาจักรลาว แต่ด้วยเหตุว่าเจ้าสีเสหวางวงไม่อยู่ เนื่องจากต้องไปรักษาพระองค์ที่ฝรั่งเศส เจ้าเพ็ดชะลาดก็ยังไม่ยอมกลับราชอาณาจักรลาว เจ้าเพ็ดชะลาดรองจนกว่าเจ้าสีเสหวางวงกลับมาจากฝรั่งเศสแล้วจึงยอมกลับลาวเพราะเกรงว่าถ้ากลับลาวแล้วจะทำให้เจ้าสีเสหวางวงมีความหมองใจว่าเจ้าเพ็ดชะลาดต้องการเป็นกษัตริย์แทนตน แต่อย่างไรก็ตามเจ้าเพ็ดชะลาดถือว่าเป็นบุคคลที่ชาวลาส่วนใหญ่เคารพนับถือเป็นอย่างมากยิ่ง ถึงว่าเจ้าจะเกิดในตระกูลที่สูงส่งแต่เจ้าฯ ก็คลุกคลีกับประชาชน เจ้า

³⁴ มະຫາສິລາ ວິລະວົງສ, ເຈົ້າມະຫາອຸປະຣາດ ເພັດຊະຣາດ, ພິມຄັ້ງທີ 2 (ວຽງຈັນ: ໄຜ່ໜາມການ ພິມ, 1997), ໜ້າ 81. (มหาสิลา วีระวงส์, เจ้ามหาอุปราชเพ็ดชะลาด (เวียงจันทน์: ไผ่หนามการพิมพ์, 1997), หน้า 81.)

เปรียบเสมือนหมอที่คอยสมานใจของชาวลาว และเป็นที่ยอมรับจากทั้งหลายๆ ฝ่าย ไม่ว่าจะ เป็นฝ่ายชายหรือฝ่ายขวา

เมื่อพิจารณาแล้วไม่รู้ว่าด้วยเหตุผลอันใดที่ทำให้เจ้าสีเสหวางวงจึงตัดสินใจยอมตกอยู่ ใต้การคุ้มครองของต่างชาติมาตลอด หรือด้วยเหตุผลที่ว่ากษัตริย์องค์นี้รู้อยู่แก่ใจว่า ราชอาณาจักรลาวมีความอ่อนแอเกินกว่าที่จะปกป้องตนเองหรือทำการต่อสู้กับต่างชาติเพื่อก้าว ไปสู่ความเป็นเอกราชได้ ดังนั้นจึงทำได้แต่เพียงการลี้ภัยไปตามลม บางคนมองว่าเจ้าสีเสหวางวงมี ความนิยมในฝรั่งเศสจนถึงขั้นไม่มีความคิดที่จะแยกตัวออกไปจากการตกเป็นเช่นเมืองขึ้นของ ฝรั่งเศสเลย เพราะว่าเขาเห็นถึงความเจริญและความเข้มแข็งของฝรั่งเศส ดังนั้นถ้าจะต่อสู้ไปก็ คงจะไม่มีทางที่จะต้านทานได้ ดังนั้นเพื่อรักษาบ้านเมืองจึงยอมอยู่ใต้การปกครองของฝรั่งเศส ดึกว่า สองคือ ถ้าไม่มีซึ่งการปกป้องจากฝรั่งเศสแล้วเห็นวาลาวอาจถูกประเทศอื่นเข้ามา ปกครองแทน กล่าวคือ ราชอาณาจักรลาวมีความอ่อนแอไม่สามารถจะปกป้องตนเองได้ ที่ทำได้ ก็เพียงแต่เลือกจะให้ใครมาปกครองตนเองเท่านั้น ดังนั้นเขาจึงได้ทำเพียงแต่ยืดเวลาออกไป เพื่อให้ลาวมีกำลังมากกว่านี้เพื่อสามารถไปต่อกรกับประเทศใกล้เคียงที่พยายามจะกลืนกินลาว มาตลอด แต่ไม่มีปัญหาอะไรถ้าหากว่าพระองค์ได้ดำเนินการไรสักอย่างเพื่อเป็นตัวชี้บอกว่า พระองค์กำลังเตรียมการให้แก่การก้าวไปสู่ความเป็นเอกราช และความอยู่เย็นเป็นสุขของ บ้านเมือง และของชาวลาวในวันข้างหน้า ดึกว่าที่จะปล่อยให้เวลาเป็นผู้กำหนดชะตากรรมของ บ้านเมือง หรือในปี ค.ศ. 1945 หากพระองค์ไม่ต่อต้านการรวมลาวและประกาศเอกราชที่นำโดย เจ้าเพ็ดชะลาดนั้น บางที่ราชอาณาจักรลาวอาจไม่ต้องกลับไปตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศสและ เกิดสงครามกลางเมืองมาอีก 30 กว่าปี แต่อย่างไรก็ตามในสายตาของนักปฏิวัติกลับมองว่าเขา เสพสุขกับความสะดวกสบายที่ฝรั่งเศสหยิบยื่นให้มาตั้งแต่ยังเยาว์วัย เขาไม่เคยรับรู้ถึงความ เจ็บปวดที่ชาวลาวได้รับ ความต้องการรวมลาวก็ไม่ใช่เพื่อสร้างความเป็นเอกราชให้แก่ ราชอาณาจักรลาว แต่เป็นไปเพื่อสนองความต้องการของตนเองที่จะเป็นกษัตริย์ยิ่งใหญ่ ปกครองได้ลาวทั้งสามราชอาณาจักรที่เคยแตกแยกกันมาก่อน

3.4 ญี่ปุ่นแพ้สงคราม

หลังจากกองทัพแดงสหภาพโซเวียตสามารถปลดปล่อยประเทศยุโรปตะวันออกจาก พวกฟาสซิสต์แล้วก็ได้โจมตีเข้าเบอร์ลินในต้นเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1945 ส่วนทางเอเชียและ

แปซิฟิกการสู้รบก็ยังคงดำเนินต่อไป สหรัฐฯ ได้ใช้เวลาถึง 3 เดือนจึงสามารถบุกโจมตีเข้าเกาะ-
โอกินาวาของญี่ปุ่น ซึ่งนักวิชาการหลายคนได้คาดว่าจะต้องใช้เวลาราว 1947 จึงจะสามารถ
ปราบญี่ปุ่นเพราะญี่ปุ่นยังมีกองกำลังถึง 1,200,000 นาย อยู่ที่แมนจูเรีย

เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวเมื่อถึงวันที่ 17 กรกฎาคม ค.ศ. 1945 ณ ที่ประชุมพหุทศตัม
(เยอรมนี) ได้มีการตกลงกันเพื่อสร้างตั้งศาลระหว่างประเทศขึ้น เพื่อลงโทษพวกอาชญาสงคราม
ทั้งหลาย ซึ่งเมื่อถึงวันที่ 26 กรกฎาคม ค.ศ. 1945 สหรัฐฯ อังกฤษ และจีน ได้ออกแถลงการณ์
ให้ญี่ปุ่นยอมจำนน แต่ญี่ปุ่นก็ไม่ได้ใส่ใจและยังประกาศว่าจะยังคงดำเนินสงครามต่อไป

ขณะที่สหภาพโซเวียตกำลังบุกโจมตีกองกำลังของญี่ปุ่นที่อยู่ที่แมนจูเรียนั้น ในวันที่ 6
สิงหาคม ค.ศ. 1945 สหรัฐฯ ก็ได้ทิ้งปรมาณูที่ฮิโรชิมา และในที่สุดญี่ปุ่นก็ยอมจำนน และใน
ทันใดนั้นสหรัฐฯ ก็ทิ้งปรมาณูที่สองใส่นางาซากิ ในวันที่ 9 สิงหาคม ค.ศ. 1945 อีก และเมื่อ
กองกำลังญี่ปุ่นในเอเชียได้รับคำสั่งจากกองบัญชาการให้ยุติการเคลื่อนไหวและยอมจำนน
นายทหารหลายนายของญี่ปุ่นต้องฆ่าตัวเองตาย

หลังจากญี่ปุ่นยอมจำนน อังกฤษและจีน (ก๊กมินตั๋ง) ได้สั่งให้ทหารญี่ปุ่นในอินโดจีนให้
รักษาสภาพเดิมไว้จนกว่าพวกเขาจะเข้ามาปลดอาวุธ ซึ่งทำให้รัฐบาลเดอโกลล์ของฝรั่งเศสทวง
สิทธิ์ในการปกครองของตนในอินโดจีนจากอังกฤษ เนื่องจากอังกฤษเคยสัญญาว่าจะให้การ
ช่วยเหลือฝรั่งเศสในการเข้ามาปกครองราชอาณาจักรลาวอีกครั้งหนึ่ง ขณะเดียวกันนั้นทหารก๊ก
มินตั๋งของจีนเอง จากที่เคยสัญญากับสหรัฐฯว่าจะให้การช่วยเหลือสหรัฐฯ เข้ามาปกครองอินโด
จีน และจะขัดขวางไม่ให้ฝรั่งเศสเข้ามาปกครองอินโดจีน กลับให้การร่วมมือกับฝรั่งเศส เพราะ
ต้องการยึดเอาภาคเหนือของอินโดจีน

3.5 กระบวนการสร้างตั้งรัฐบาลลาวอิสระ

3.5.1 ขบวนการทางสังคม

ในระยะสงครามการล่าเหยียดชนส่งทางทะเลมีความลำบากมาก ทำให้อินโดจีนถูกตัดขาด
จากโลกภายนอก ฝรั่งเศสจึงต้องหันมาสร้างกิจการลงทุนบางส่วนเพื่อตอบสนองกับความ
ต้องการของเขา เช่น โรงงานไฟฟ้า โรงงานน้ำประปา โรงเลื่อยไม้ โรงสีข้าว โรงงานยาสูบ

โรงงานทำกระดาษ โรงงานทอผ้า วิสาหกิจขนส่งทางบกและทางน้ำ วิสาหกิจเหมืองแร่ วิสาหกิจซื้อ-ขายเครื่องปาของดง และอื่นๆ จากการขยายตัวของบรรดาโรงงานและกิจการเหล่านี้ ได้ทำให้มีชนชั้นกรรมกรเกิดขึ้นมากมาย กลายจากที่ได้ดำรงชีวิตติดพันกับการทำนาปลูกข้าวกลายมาเป็นกรรมกรในบรรดาโรงงานและกิจการที่ฝรั่งเศสได้สร้างตั้งขึ้น

ขณะเดียวกันฝรั่งเศสก็สร้างกองกำลังเพื่อปราบปรามขบวนการต่อต้านของประชาชนลาว และขับไล่ญี่ปุ่น โดยชวนขบวนการชาวลาวที่เคยทำงานรับใช้และเห็นว่ามีคุณค่าซื้อสัตย์ต่อฝรั่งเศสมาสร้างเป็นองค์กรเพื่อระดมชวนขบวนการประชาชนเข้าร่วมกองกำลังของพวกเขา ไม่ว่าจะเป็น บุนอู๋ม เจ้าสายคำ เจ้าสุวรรณะลาด กุ วะวง ผุย ชะนะนิกอน โง่น ชะนะนิกอน และอื่นๆ

สภาพด้านสังคมของลาวในระยะดังกล่าวนี้ ถือว่ามีความแตกแยกเป็นหลายพวกหลายฝ่าย มีการแบ่งแยกระหว่างชนชั้นศักดินากับชาวยุติธรรมและชาวนาอย่างชัดเจน การกดขี่ขูดรีดของฝรั่งเศสและญี่ปุ่นกับศักดินาลาวจำนวนหนึ่งต่อประชาชนลาวได้ทำให้เกิดมีองค์กรเคลื่อนไหวต่างๆ เกิดขึ้นอย่างมากมาย ซึ่งนับจากปี ค.ศ. 1943 เป็นต้นมาขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสและญี่ปุ่นได้ขยายตัวอย่างกว้างขวางซึ่งไม่เฉพาะแต่ในชาวผู้ออกแรงงานเท่านั้น ยังรวมถึงกรรมกร ชาวนา ข้าราชการ นักเรียนนักศึกษา นายทุนน้อยและชนชั้นศักดินาส່วนหนึ่ง ตามโรงงานต่างๆ กรรมกรได้รวมตัวกันสร้างตั้งองค์กรที่มีลักษณะการเมือง เช่น “สมาคมสวัสดิการ” “สมาคมต้านจักรวรรดิ” ซึ่งต่อมาได้กลายเป็น “สมาคมสัมพันธมิตรลาวเอกราช” ที่ต่อมาได้มีบทบาทการเมืองที่สูงพอควร ซึ่งแนวร่วมพันธมิตรลาวเอกราช ได้มีการเคลื่อนไหวประท้วงการกดขี่ขูดรีดและความอยุติธรรมจากการปกครองของฝรั่งเศสและญี่ปุ่น ซึ่งในที่สุดได้นำไปสู่การกำเนิดองค์กร “ลาวอิสระ” ขึ้น ซึ่งบรรดาองค์กรต่างๆ ได้ถูกสร้างตั้งขึ้นตามท้องถิ่นต่างๆ เช่น เวียงจันทน์ ปากซัน ท่าแขก โพนท้าว บ่อแห้ง สะหวันนะเขต ปากเซ หลวงพระบาง และซำเหนือ

3.5.2 กองกำลังต่อต้านที่เมืองท่าแขก

การเคลื่อนไหวของขบวนการปฏิวัติชาติที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน ถือว่าเป็นกองกำลังหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการปฏิวัติลาวเป็นอย่างมาก เพราะหลังจากญี่ปุ่นเข้ามาอินโด

จีน ญี่ปุ่น ได้ยึดเอาเมืองท่าแขกเป็นเขตที่มั่นเพื่อบัญชาการปกครองทั้งหมดในลาว เมื่อมองดูตามที่ตั้งของเมืองท่าแขกแล้วเห็นว่าเป็นจุดศูนย์กลางให้แก่การติดต่อระหว่างสี่ชาติ ได้แก่ ลาว เวียดนาม ไทย และกัมพูชามาก นอกจากนี้การเคลื่อนไหวของคณะพรรคแคว้นลาว ที่บ่อแห่งโพ้นตัว ก็มีท่าที่แข็งแรงและขยายตัวในระดับต้นๆ ของขบวนการต่อต้านหลายๆ ขบวนการในราชอาณาจักรลาว

ในระยะที่ลาวตกเป็นอาณานิคมฝรั่งเศสประชาชนสองฝั่งโขงล้วนแล้วแต่ทำมาค้าขายระหว่างกัน โดยผ่านแม่น้ำโขง แต่หลังจากเกิดกรณีพิพาทระหว่างฝรั่งเศสและสยาม ทำให้การไปมาหาสู่ทำมาค้าขายของประชาชนสองฟากฝั่งถูกจำกัดมากขึ้น ดังนั้นชาวเมืองท่าแขกจึงหันไปทำการค้าที่เวียดนามแทน ขณะเดียวกันในแต่ละวัน ก็จะมีกลุ่มพ่อค้าชาวเวียดนามเดินทางจากตลาดเทืองโพเจา (เหงะติง) ตลาดเอินลาจอง (กวางบิง) นำเอาสินค้าเบ็ดเตล็ดมาขายที่ท่าแขก เช่น เข็ม ด้าย ปลาย่าง ยาสูบ มีด พริก เป็นต้น ส่วนพ่อค้าคนลาวนอกจากจะนำเอาสินค้าที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวันแล้ว ก็ยังมีเครื่องป่าของดง เช่น กระดุกเสื่อ เขากวาง หากแห้ง น้ำมัน และสัตว์ป่า เป็นต้น แต่พ่อค้าชาวลาวทั้งหลายส่วนมากแล้วจะไปขายตามชายแดนลาว-เวียดนามเท่านั้น ซึ่งจะมีแต่พ่อค้าชาวเวียดนามเท่านั้นที่เข้ามาขายในดินแดนลาว

การไปมาหาสู่ และแลกเปลี่ยนสินค้าของประชาชนลาว-เวียดนามตามเส้นทางนี้ ได้ทำให้ชาวลาวและชาวเวียดนามมีการติดต่อพัวพันใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงการติดต่อพัวพันกับชาวลาวและชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ที่ไทยด้วย ในขณะที่การปราบปรามกำลังต่อต้านเพื่อเรียกร้องสิทธิผลประโยชน์ของชาวผู้ออกแรงงานกำลังขยายตัวอยู่นั้น ที่เมืองท่าแขกใน ค.ศ. 1943 ก็มีการสร้างตั้ง “สมาคมลาวคำม่วนกู้ชาติ” ขึ้น ในขณะที่ชาวเวียดนามต่างตัวก็จัดตั้งกลุ่มเวียดนามต่างตัว ชื่อ “เฮืองดาว” ที่เคลื่อนไหวในลักษณะปลุกระดมให้ชาวลาวและชาวเวียดนามต่างตัวมีความเกลียดชังฝรั่งเศสด้วยวิธีการตั้งค่ายเพื่อฝึกสอนวิชากายกรรม

ในปลายปี ค.ศ. 1943 นายเหงียนวันจุงที่เป็นแกนนำกลุ่มเฮืองดาวได้ถูกรับเข้าเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน ซึ่งทำให้ขบวนการเวียดนามห์ได้รับการขยายตัวภายในสมาคมเฮืองดาว ในขณะเดียวกัน ต้นปี ค.ศ. 1944 สมาคมลาวคำม่วนกู้ชาติก็เปลี่ยนชื่อมาเป็น

“ชาวหนุ่มลาวรักชาติเมืองท่าแขก” ที่เคลื่อนไหวปิดลับ โดยมีนายสิงกะโป สีโคตจุนนะมาลี เป็นหัวหน้า ทั้งสองสมาคมลาวและเวียดนามได้มีการพัวพันกัน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน การพัวพันระหว่างสองสมาคมนี้ไม่ได้จำกัดในเฉพาะตัวเมืองท่าแขกเท่านั้น แต่มันยังรวมไปถึงสมาคมชาวเวียดนามผู้รักชาติในไทยด้วย มีสำนักงานใหญ่อยู่จังหวัดนครพนม สำหรับงบประมาณที่ใช้จ่ายในการเคลื่อนไหวจะได้มาจากการเผาถ่านขาย ซึ่งนายเหิงวันเวียง เป็นผู้ออกเงินค่าสร้างเตาเผาถ่านให้ แต่กิจการดังกล่าวต้องถูกล้มเลิกไป เมื่อญี่ปุ่นได้บุกเข้ามาอินโดจีนและทำการยึดอำนาจจากฝรั่งเศสในลาว

ในวันที่ 9 กันยายน ค.ศ. 1945 ทหารญี่ปุ่น ฉายานามว่า “ลูกพระอาทิตย์อุทัย” และเริ่มทำการสังหารชาวฝรั่งเศส ชาวลาว และชาวเวียดนามที่รับใช้ฝรั่งเศส ทำให้หนากายกลายเป็นหลุมฝังศพของชาวฝรั่งเศส ชาวลาว และชาวเวียดนาม การเข้ามาแทนที่ฝรั่งเศสของทหารสภาวะการณ์ในท่าแขกเวลานั้นเต็มไปด้วยความเจ็บปวด ผู้คนตกอยู่ความสะพรึงกลัว เมื่อเห็นทหารญี่ปุ่นทำการสังหารคนที่ไม่ยอมรับใช้ หรือต่อต้านญี่ปุ่น ทว่าท่าแขกเต็มไปด้วยสายลับของญี่ปุ่น เขาได้ทำการตรวจค้นทุกซอกทุกมุมที่สงสัยว่าจะมีพวกฝรั่งเศส ชาวลาวและชาวเวียดนามต่อต้านลี้ซ้อยู่ ในนี้ นายบุญอิน และนายเลเตียนเตียนที่เป็นผู้ติดต่อประสานงานระหว่างกลุ่มต่อต้านชาวลาวและชาวเวียดนามได้ถูกญี่ปุ่นจับได้และถูกฆ่า ซึ่งทำให้ทั้งสองกลุ่มต้องยุติการติดต่อกันอย่างกะทันหัน

โดยที่ญี่ปุ่นรู้ว่าในท่าแขกมีขบวนการต่อต้าน และมีทั้งขบวนการเวียดนามที่เคลื่อนไหวทำการต่อต้านมากอยู่ เขาจึงได้ใช้วิธีการแทรกแซงภายในสมาคม “อายทิว” ที่เป็นสมาคมสังคมนิยมที่เก่าแก่ที่สุดของชาวเวียดนาม สมาคมนี้มีอิทธิพลต่อชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ท่าแขกมาก และถ้าใครเข้าควบคุมสมาคมนี้ได้ก็เท่ากับว่าสามารถควบคุมชาวเวียดนามที่อยู่ท่าแขกได้ ญี่ปุ่นหวังที่จะเปลี่ยนคณะกรรมการของสมาคม “อายทิว” ด้วยการนำเอาสมาชิกพรรค “ตายเวียดนาม” เข้ามาเคลื่อนไหว โดยได้รับการสนับสนุนจากนายเลวันเกื่อง พ่อค้าชาวเวียดนามที่ท่าแขก ในเบื้องต้นสมาชิกพรรคตายเวียดนาม ได้สร้างตั้งกลุ่ม “เจิ้งจองกิม” ขึ้น กลุ่มนี้มีหน้าที่สอดแนมการเคลื่อนไหวของสมาคมต่างๆ ชาวลาว และชาวเวียดนามที่เคลื่อนไหวปิดลับเพื่อสร้างตั้งและขยายขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม เมื่อกลุ่มเจิ้งจองกิมได้เคลื่อนไหวแรงขึ้น และสามารถที่จะควบคุมสมาคมอายทิวได้ ก็ทำให้การติดต่อกันระหว่าง

ขบวนการต่อต้านทั้งของชาวลาวและชาวเวียดนามต้องเปลี่ยนวิธีการใหม่ ด้วยการแสดงละคร และจัดงานตลาดนัดขึ้น เพื่อเป็นสถานที่ที่ทำให้นักกู้ชาติชาวลาวและชาวเวียดนามพบปะและปรึกษากัน ในไม่นานแนวคิดโจมตีทหารฝรั่งเศสที่เคลื่อนไหวยุโรป และขับไล่ทหารญี่ปุ่นก็ได้ขยายไปทั่วแขวงคำม่วน ในแขวงคำม่วนมีสมาชิกชาวหนุ่มเพื่อเคลื่อนไหวยุโรปจำนวน 400 คน³⁵ นอกจากนี้ สมาคมเวียดนามต่างด้าวรักชาติที่อยู่ไทย ก็ได้ส่งคนจากนครพนมเข้ามาช่วยงานด้านปลุกระดมนี้ด้วย

ในขณะที่กำลังต่อต้านในท่าแขกได้ขยายตัว และญี่ปุ่นก็กำลังขยายอำนาจตนเองที่เอเชียนั้น สิ่งที่ไม่คาดคิดก็เกิดขึ้น เมื่อกองทัพแดงโซเวียตได้บุกโจมตีกองกำลังหลวงของญี่ปุ่นที่แปซิฟิก สหรัฐฯ ก็ทิ้งระเบิดปรมาณูที่ฮิโรชิมาและนางาซากิ ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1945 ทำให้จักรพรรดิญี่ปุ่นต้องประกาศยอมแพ้ และเรียกร้องให้ทหารญี่ปุ่นอยู่ทุกที่ยอมจำนนและกลับคืนยญี่ปุ่น หลังจากได้ทราบข่าวการประกาศยอมแพ้ของญี่ปุ่น ชาวลาวที่เคลื่อนไหวยุโรป ขบวนการต่อต้านมีความตั้งใจเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะนายสิงกะโป สีโคตจุนนะมาลี ซึ่งเป็นแกนนำของกลุ่ม“ชาวหนุ่มลาวรักชาติเมืองท่าแขก” ก็ได้กล่าวว่

ถึงเวลาแล้ว...ถึงเวลาแล้ว คนลาวเราจะต้องหลุดพ้นจากการปกครองของชาติอื่น...พวกเราจะต้องรียึดอำนาจ³⁶

ฝ่ายทหารญี่ปุ่นหลังจากได้ทราบการประกาศยอมแพ้ของพระเจ้าจักรพรรดิญี่ปุ่นแล้ว บางนายก็เตรียมตัวกลับบ้าน แต่บางนายก็ยอมฆ่าตัวตาย ส่วนอาวุธต่างๆ มีทั้งปืน ระเบิด และอุปกรณ์รับใช้สงครามนั้น พวกเขาจะนำไปทิ้งที่แม่น้ำ ซึ่งล้วนเป็นสิ่งจำเป็นให้แก่การลุกขึ้นยึดอำนาจของชาวลาวในครั้งนี้ เพราะแม้ว่าญี่ปุ่นจะถอนตัวออกไปแล้วก็ตาม แต่อำนาจการปกครองเก่าที่ไม่ใช่คนญี่ปุ่นก็ยังอยู่ โดยเฉพาะกลุ่มตายเวียดที่กำลังเคลื่อนไหวยุโรปเพื่อควบคุมชาว

³⁵ ดวงไฉ่ ทลวงพะสี, 3 บุรุษเหล็กแห่งเมืองท่าแขก, พิมพ์ที่ 2 (นະຄອນຫລວງວຽງຈັນ: ໂຮງພິມແຫ່ງລັດ, 2000), ຫນ້າ 16. (ดวงไช หลวงพะสี, 3 บุรุษเหล็กแห่งเมืองท่าแขก, พิมพ์ครั้งที่ 2 (นครหลวงเวียงจันทน์: โรงพิมพ์แห่งรัฐ, 2000), หน้า 16.)

³⁶ ดวงไฉ่ ทลวงพะสี, 3 บุรุษเหล็กแห่งเมืองท่าแขก, ຫນ້າ 17. (ดวงไช หลวงพะสี, 3 บุรุษเหล็กแห่งเมืองท่าแขก, หน้า 17.)

เวียดนามที่ท่าแขก นอกจากนั้น ก็มีทหารฝรั่งเศสที่หนีเข้าป่าที่เตรียมพร้อมจะกลับมายึดเอาเมืองท่าแขกอีกครั้งหนึ่งเมื่อญี่ปุ่นออกไป อาวุธจึงเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นแก่ขบวนการยึดอำนาจของชาวเมืองท่าแขก ดังนั้นในวันที่ 15 และ 16 สิงหาคม ค.ศ. 1945 กลุ่มชาวหนุ่มลาวรักชาติเมืองท่าแขก ได้ลงดำน้ำเพื่อหาอาวุธที่ทหารญี่ปุ่นทิ้งไว้ ซึ่งมี ปืน กระสุนปืน ระเบิด หมวกเหล็กจำนวนหนึ่ง แต่มันก็คงยังไม่เพียงพอ ดังนั้นนายสิงกะโป จึงได้เข้าไปพบกับผู้บัญชาการทหารญี่ปุ่น เพื่อขอให้ญี่ปุ่นทิ้งปืนและกระสุนไว้ให้คนลาว ก่อนที่เขาจะกลับไปประเทศ เพื่อคนลาวจะได้ใช้เพื่อต่อสู้กับทหารฝรั่งเศส ผ่านการเจรจาได้ระยะหนึ่งผู้บัญชาการทหารญี่ปุ่นจึงตกลงมอบปืนและกระสุนปืนให้กลุ่ม “ชาวหนุ่มลาวรักชาติเมืองท่าแขก” ส่วนทหารญี่ปุ่นอีกจำนวนหนึ่งประมาณ 12 นายที่กำลังตัดสินใจอยู่ว่าจะฆ่าตัวตาย หรือจะกลับประเทศ โดยมีนายยามาเนะเป็นหัวหน้า นั้น ได้ถูกกลุ่ม “ชาวหนุ่มลาวรักชาติเมืองท่าแขก” ขอร้องให้เข้ามาช่วยบรรดานักกู้ชาติที่เมืองท่าแขกเพื่อทำการรบกับฝรั่งเศส ซึ่งเขาก็ยินดี

ท่ามกลางของการเตรียมตัวเพื่อยึดอำนาจและต่อต้านการกลับเข้ามาปกครองลาวของฝรั่งเศสนั้น ในวันที่ 18 กันยายน ค.ศ. 1945 เจ้าหน้าที่จากขบวนการต่อต้านที่เวียงจันทน์ 2 นายได้เดินทางมาสมทบกับกองกำลังของนายสิงกะโป ต่อมาในวันที่ 19 กลุ่มชาวหนุ่มลาวรักชาติเมืองท่าแขก ได้ประชุมกันอยู่ที่สโมสรลาว ส่วนฝ่ายเวียดมินห์ก็มีการรวมกันที่บ้านเลดีกุก ซึ่งห่างกันประมาณ 800 เมตร เพื่อปรึกษาขั้นตอนที่จะดำเนินการยึดอำนาจ ประกอบด้วย 3 ประเด็นหลัก คือ ปลุกกระดมกำลังมวลชนชาวลาว เวียดนามต่างด้าว บรรดาชาวต่างด้าว พ่อค้าทุกภาคส่วนในเมืองท่าแขก สองคือ การจัดตั้งกำลังป้องกัน และสามคือการจัดตั้งการถือธงชาติเพื่อประกาศถึงการยึดอำนาจ ทุกสิ่งทุกอย่างต้องเคลื่อนไหวอย่างปิดลับ เพราะเกรงว่าจะเป็นการกระตุ้นให้ฝรั่งเศสรีบเร่งบุกโจมตีเข้าท่าแขก เพราะมีข่าวว่าทหารฝรั่งเศสภายใต้การนำของร้อยเอกตาแวกนีเย กำลังช่องสุ่มกำลังคอมมานโด ที่ภูซังแฮ บ้านหินนาซอน ซึ่งเป็นดงใหญ่ใกล้เมืองมหาไซ เพื่อจะบุกเข้าเมืองท่าแขก ซึ่งที่ผ่านมานายตาแวกนีเยคนนี้ได้นำสตรีชาวอังกฤษและนายทหารฝรั่งเศส ร้อยโทโคลท (Cloth) ที่โดดรัมมาเขตดังกล่าว ข้ามโขงไปที่นครพนมเพื่อปรึกษาแผนการยึดเมืองท่าแขกร่วมกัน

สำหรับแผนการรวมตัวเพื่อประกาศยึดอำนาจนั้น ก่อนอื่นก็ต้องหาเหตุผลเพื่ออธิบายให้การนำผู้อื่น ๆ ให้การสนับสนุนต่อการประกาศยึดอำนาจดังกล่าว และขอร้องให้เจ้าแขวง

(นายคำสิง ซึ่งเป็นเจ้าแขวงคำม่วนมาตั้งแต่สมัยฝรั่งเศสปกครอง แต่เมื่อถูกญี่ปุ่นยึดอำนาจจากฝรั่งเศสจึงถูกจับ แต่เมื่อญี่ปุ่นประกาศแพ้สงคราม ทางกองกำลังชาวหลุมลาวรักชาติเมืองท่าแขก ได้ช่วยนำตัวออกมาจากที่คุมขัง) ออกจดหมายเพื่อเชิญประชาชนที่อยู่ในท่าแขกเพื่อมาร่วมชุมนุม แต่การจะออกจดหมายเรียกร้องให้ประชาชนมาร่วมชุมนุมนั้นก็ยังไม่ไป得太ยาก เพราะยังมีทหารญี่ปุ่นจำนวนหนึ่งที่ทำหน้าที่รักษาความสงบอยู่ และถ้าหากเกิดมีการร่วมชุมนุมเป็นจำนวนมากขนาดนั้นก็คงจะต้องถูกจับ นอกจากนี้ การจะหาเหตุผลเพื่อเรียกชุมนุมสมาชิกพรรค “ตายเวียด” ก็คงจะหาเหตุผลที่เพียงพอไม่ได้ ในเบื้องต้นเจ้าแขวงคำสิง ก็ไม่ค่อยที่จะพอใจเพราะต้องการที่จะให้ฝรั่งเศสเข้ามาปกครองท่าแขกเหมือนเดิม แต่จำยอมด้วยเหตุผล จึงได้มีเอกสารราชการส่งไปยังหมู่บ้าน ตาแสง และทุกหน่วยงาน เกี่ยวกับการร่วมชุมนุมดังกล่าว ส่วนว่าใครจะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมก็สุดแล้วแต่ ดังนั้นในช่วงดังกล่าวถือว่างานด้านการโฆษณาเพื่ออธิบายให้ประชาชนเข้าใจ และเข้าร่วมตัวเพื่อการประกาศยึดอำนาจนั้นจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ ทั้งสองกลุ่มคือ ทั้งกลุ่มชาวหลุมลาวรักชาติ และสมาคม “เวียดมินห์ หรือ กลุ่มตายเวียด” จึงต้องระดมกันอย่างหนักเพื่องานดังกล่าว เพราะต้องกระทำด้วยความปิดลับ ในระยะที่เตรียมการเพื่อรวมกำลังประชาชนอยู่ท่าแขกเพื่อประกาศยึดอำนาจนั้น ก็ได้มีข่าวจากเวียดนามแจ้งให้ทราบ ว่า ในวันที่ 19 สิงหาคม ค.ศ. 1945 ชาวเวียดนามได้ประกาศยึดอำนาจจากญี่ปุ่น จากชาวดังกล่าวได้ทำให้ประชาชนที่อยู่เมืองท่าแขกมีกำลังใจมากยิ่งขึ้น เมื่อถึงวันที่ 23 สิงหาคม ค.ศ. 1945 ณ สนามกีฬานครเวียงจันทน์ก็เต็มไปด้วยชาวลาว ซึ่งในวันที่ เดือน และปีเดียวกันนั้น ที่สนามกีฬาเมืองท่าแขกก็เต็มไปด้วยชาวลาว ชาวเวียดนาม จีน และอินเดียต่างด้าว จากเซบั้งไฟ หนองบึก หินปูน เมืองเก่า ชาวอีสาน และเวียดนามต่างด้าวที่อาศัยที่นครพนมก็มารวมตัวกันที่สนามกีฬาเมืองท่าแขก หลังจากเจ้าแขวงคำสิงขึ้นกล่าวอรัญกถาในการเปิดการร่วมชุมนุมดังกล่าวแล้ว นายสิงกะโป สีโคดจุนนะมานี หัวหน้ากลุ่มชาวหลุมลาวรักชาติเมืองท่าแขกก็ได้กล่าวจุดประสงค์ของการร่วมชุมนุม พร้อมทั้งอธิบายให้มวลชนที่เข้าร่วมในการชุมนุมครั้งนี้ เห็นได้ถึงการต้องการกลับเข้ามาปกครองลาวของฝรั่งเศสและการถอนตัวออกจากลาวของญี่ปุ่น โดยได้เน้นถึงการเป็นผู้ปกครองตนเองของคนลาว จากนั้นก็ได้ประกาศถึงคณะปฏิวัติของเมืองท่าแขก แขวงคำม่วน ซึ่งประกอบด้วย:

1. นายสิงกะโป สีโคดจุนนะมานี	เป็นประธาน
2. นายสุคำทัด	เป็นกรรมการ

3. เจ้านิต หน่อคำ	เป็นกรรมการ
4. นายคำสิง จุณะมาลี	เป็นกรรมการ
5. นายมั่ง	เป็นกรรมการ
6. นายบุญลิต อุदानน	เป็นกรรมการ
7. นายบุญเลี้ยง	เป็นกรรมการ
8. นายท่ามะสิน	เป็นกรรมการ

จากนั้นนายเหงียนวันลอง ต่างหน้าชาวเวียดนามต่างด้าวภูชาติลาว-ไทย ทั้งเป็นประธานสมาคมเวียดนามต่างด้าว “อายทิว” เมืองท่าแขกได้ขึ้นกล่าวคำปราศรัย เรียกร้องให้พี่น้องชาวเวียดนามต่างด้าว ร่วมกันเดินเคียงข้างรัฐบาลชั่วคราวของเวียดนาม โดยมีโฮจิมินห์ เป็นผู้นำ สามัคคีอย่างใกล้ชิดกับชาวลาวเพื่อปกป้องเอาเอกราช ในทางทหารญี่ปุ่นที่ปฏิบัติการยึดตามข้างถนน และสำนักงานต่างๆ ก็ไม่ได้กระทำการอะไร จากนั้นวันต่อมา มวลชนที่อาศัยอยู่ตามหมู่บ้าน และเมืองต่างๆ ในแขวงคำม่วนก็เกิดมีการร่วมชุมนุมในลักษณะเดียวกัน

ในการเตรียมการให้แก่การรบที่เมืองท่าแขกนี้ โดยรวมแล้วมีกองกำลังทั้งหมด 4 กองร้อย ในนี้มีกองกำลังฝ่ายลาว 2 กองร้อย และเวียดนามต่างด้าวอีก 2 กองร้อย รวมมีกองกำลังประกอบอาวุธทั้งหมด 800 นาย³⁷ ซึ่งอาวุธที่ใช้ก็จะได้มาจากการชุมนุมโจมตีและยึดจากทหารเก่าฝรั่งเศส ทหารญี่ปุ่น และปืนเพลิงของชาวบ้านที่สร้างขึ้นเอง นอกจากกองกำลังประกอบอาวุธ ก็ยังมีกองกำลังของทหารหุ่่นและข้าราชการเก่าที่เคยรับใช้ฝรั่งเศส ที่สมัคใจสนับสนุนให้แก่การสู้รบ รวมถึงประชาชนชาวเมืองท่าแขกที่ไม่ได้ประกอบอาวุธว่ามีหน้าที่ในการขนส่งเสบียงอาหาร และลำเลียงคนเจ็บออกจากสนาม

³⁷ วิไล จันทะมาต, “บันรียบัจอภักตวิเออูท่าแอก แมนตึนแย่งภานำเอดอองสินละปะ ยุคทะวิสิฐุธิบ อองบันรียบัจอภักตวิเออูท่าแอก อองภองทับปะอะอุฉินลาว,” ใน 60 ปี บันรียบัจอภักตวิเออูท่าแอก 21 มีนาค 1946, คำไบ คำลัด และคณะ (บ.ภ), (อูจจัน: สำนักพิมพ์แย่งลัด, 2010), หน้ 81. (วิไล จันทะมาต, “การรบป้องกันเมืองท่าแขกเป็นต้นกำเนิดของสิลปะยุทธวิธีรบของการรบกับที่ครั้งแรกของกองทัพประชาชนลาว,” ใน 60 ปี การรบป้องกันเมืองท่าแขก 21 มีนาค ค.ศ. 1946, คำไบ คำลัด และคณะ (บ.ภ.), (เวียงจันท์: สำนักพิมพ์แห่งรัฐ, 2010), หน้ 81.

3.5.3 การประกาศสร้างตั้งรัฐบาลลาวอิสระ

ในระยะของการปกครองราชอาณาจักรลาวของญี่ปุ่นนั้น โดยที่หวังว่าจะได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในประเทศอาณานิคม ญี่ปุ่นจึงได้ช่วยเหลือบรรดานักชาตินิยมเพื่อจัดตั้งรัฐบาลเอกราช ของตนเองขึ้น แต่แท้ที่จริงแล้วก็เพียงการเปลี่ยนตัวเจ้าอาณานิคมจากฝรั่งเศสเป็นญี่ปุ่นเท่านั้นเอง การพ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่สองของญี่ปุ่นเป็นสิ่งที่นักชาตินิยมในลาวรอคอยมานาน เพื่อจะได้ปลดแอกการปกครองจากต่างชาติ ตั้งนายพลสิงกะโป สีโคตจุนละมะนี ได้กล่าวว่า “ถึงเวลาแล้ว ถึงเวลาแล้ว ที่คนลาวเราจะหลุดพ้นจากการถูกชาติอื่นปกครอง” และ “พวกเราจะเร่งรีบยึดอำนาจเพื่อปกครองตนเอง”³⁸ ดังนั้นขบวนการคนลาวรักชาติในเวียงจันทน์ โดยส่วนมากจะเป็นคนหนุ่มที่อยู่ภายใต้การนำพาของคณะพรรคแคว้นลาว และคณะเสรีไทยเชื้อสายลาว จึงร่วมกับเจ้าเพ็ดชะลาด นายกรัฐมนตรีของราชอาณาจักรหลวงพระบาง ที่พำนักในเวียงจันทน์ประกาศเอกราชจากการปกครองของฝรั่งเศส

ดังนั้นในวันที่ 1 กันยายน ค.ศ. 1945 เจ้าเพ็ดชะลาดจึงได้ออกแถลงการณ์ประกาศเอกราช อธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดน และได้ประชุมสอบถามความเห็นจากเจ้าแขวงเขตใต้ส่วนใหญ่ เช่น พระยาบัวคำ มากคำผิว เจ้าแขวงอัตตะปือ อ่อน วรวง เจ้าเมืองปากเซ พระยาโพธิทัตเจ้าแขวงสะหวันนะเขต พระยาคำม้าว วิไล เจ้าแขวงเวียงจันทน์ ซึ่งบรรดาเจ้าแขวงเหล่านี้ต่างก็เห็นดีที่จะรวมเขตเหนือและเขตใต้เป็นหนึ่งเดียว ซึ่งหลังจากนั้นวันที่ 3 กันยายน ค.ศ. 1945 เจ้าเพ็ดชะลาดจึงได้โทรเลขเพื่อปรึกษาหารือกับเจ้ามหาชีวิตสีสว่างวง ถึงเรื่องการรวมลาว 2 เขต เป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวกัน³⁹ แต่เจ้าสีสว่างวงกลับให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โทรเลขตอบมายังเจ้าเพ็ดชะลาดว่า “ขอทูลถวายทราบบว่าพระเจ้าอยู่หัวทรงประกาศให้ราษฎรทั้งประเทศและอาณาจักรหลวงพระบางอยู่ใต้การปกครองของฝรั่งเศสต่อไปตามเดิมแล้ว”⁴⁰ แต่อย่างไรก็ตามด้วยจิตสำนึกของเจ้าเพ็ดชะลาด พร้อมกับ

³⁸ สุพจน์ ด่านตระกูล, นายพลสิงกะโป กับการอภิวัฒน์ในประวัติศาสตร์ลาว และฐานทัพอเมริกันในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: บริษัท เพ็ชรกานต์พับลิเคชั่น จำกัด, ม.ป.ป), หน้า 45.

³⁹ ในสมัยที่ฝรั่งเศสปกครองลาวนั้น ได้แบ่งลาวออกเป็น 2 เขต คือ เขตเหนือและเขตใต้ เขตเหนือมีหลวงพระบางเป็นเมืองหลวง เขตใต้มีนครเวียงจันทน์เป็นเมืองหลวง แต่การปกครองขึ้นกับราชอาณาจักรหลวงพระบาง

⁴⁰ สุพจน์ ด่านตระกูล, นายพลสิงกะโป กับการอภิวัฒน์ในประวัติศาสตร์ลาว และฐานทัพอเมริกันในประเทศไทย, หน้า 54.

การสนับสนุนจากประชาชนที่รักชาติ เมื่อถึงวันที่ 15 กันยายน ค.ศ. 1945 เจ้าเพ็ดชะลาดในฐานะนายกรัฐมนตรีจึงได้ประกาศรวมทุกแขวงของประเทศเข้าเป็นหนึ่งเดียว และต่อมาวันที่ 4 ตุลาคม ค.ศ. 1945 เจ้าเพ็ดชะลาดได้เรียกร้องมายังบรรดาประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรจึงรับรู้รัฐบาลลาวและเคารพนับ-ถือเอกราช สิทธิอำนาจ อธิปไตยอันครบถ้วนของลาว แต่ฝรั่งเศสไม่ยอมโดยนายพันเอกแอม แพนท์ (Imfeld) ที่ได้หนีเข้าป่าในลาวเมื่อตอนที่ญี่ปุ่นเข้าลาวได้เข้าพบเจ้าสีสะหว่างวัดทะนา ราชโอรสของสมเด็จพระเจ้าสีสะหว่างวง ที่นครหลวงพระบาง แล้วกล่าวเรื่องเท็จขึ้นว่าการที่เจ้าเพ็ดชะลาดรวมลาวเข้ากันครั้งนี้ก็เพื่อที่ตนจะได้ขึ้นเป็นกษัตริย์ของราชอาณาจักรเสียเอง เมื่อเจ้าสีสะหว่างวัดทะนาหลงเชื่อจึงได้นำเรื่องดังกล่าวขึ้นกราบบังคมทูลต่อเจ้าสีสะหว่างวง เพื่อให้ปลดเจ้าเพ็ดชะลาดออกจากฐานะเจ้ามหาอุปราชและตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่ในเบื้องต้นเจ้ามหาชีวิตก็ไม่เชื่อจึงมีพระดำริให้เรียกตัวเจ้าเพ็ดชะลาดมาสอบถามความจริง แต่เจ้าสีสะหว่างวัดทะนาคัดค้านว่าถ้าหากเจ้าเพ็ดชะลาดขึ้นมาหลวงพระบางพร้อมด้วยกำลังกองทัพก็คงจะสายเกินไป ดังนั้นเจ้าสีสะหว่างวงจึงสั่งปลดชั้นตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและปลดฐานันดรศักดิ์มหาอุปราชเจ้าเพ็ดชะลาด ในวันที่ 10 ตุลาคม ค.ศ. 1945

ในขณะที่ข่าวเรื่องการปลดฐานันดรศักดิ์มหาอุปราชและตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของเจ้าเพ็ดชะลาดได้กระจายออกไปทั่วนั้น บรรดาผู้นำการต่อต้านในนครเวียงจันทน์ ได้แก่ นายธรรม ชัยวิทธิเสนา นายอัมพร สุวรรณผล (ส.ส. จังหวัดร้อยเอ็ด) นายอุ่น ชะนะนิกอน บง ศรีรัตนกุล มหาสิลา วีระวงได้เรียกร้องให้มีการปรึกษาหารือผู้นำขบวนการต่อต้านการปกครองฝรั่งเศสจากบรรดาแขวงต่าง ๆ ซึ่งที่ประชุมได้มีความเห็นเป็นเอกฉันท์ว่าให้จัดตั้งรัฐบาลลาวอิสระขึ้นมาแทนรัฐบาลหลวงพระบางที่มีเจ้าเพ็ดชะลาดเป็นนายกรัฐมนตรี และถูกปลดไป ซึ่งเจ้าเพ็ดชะลาดเห็นดีกับการสร้างตั้งคณะรัฐบาลดังกล่าว แต่ปฏิเสธที่จะรับตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี เพราะเกรงว่าเจ้ามหาชีวิตสีสะหว่างวงจะเข้าใจว่าตนเองตั้งตนเป็นปฏิปักษ์ต่อเชื้อพระวงศ์ด้วยกัน แต่เจ้าเพ็ดชะลาดก็รับว่าจะช่วยเหลือให้รัฐบาลลาวอิสระดำเนินการเคลื่อนไหวได้อย่างเต็มที่ และในวันที่ 10 ตุลาคม ค.ศ. 1945 นี้เอง รัฐบาลลาวอิสระก็ได้รับการสร้างตั้งขึ้น โดยมี

พระยาคำมัว วิไล นายกรัฐมนตรี (อดีตเจ้าแขวงเวียงจันทน์)
พันตรีสิงห์ รัตนสมัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงป้องกันประเทศ
เจ้าสมสนิท รัฐมนตรีว่าการกระทรวงภายในและยุติธรรม

เจ้าสุพานวง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด
กองกำลังลาวอิสระ

พระยาอุณหื่อน นอละสิง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

อุ๋น ชนะนิคอน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ

เจ้าสุวันนะพุมมา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงโยธาธิการและขนส่ง

กะต่าย ดอนสะโลลิต รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการเงิน

หยุก อภัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

เกื่อง ปทุมชาติ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ

ทัม ไชยสิตเสนา รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

มาถึงวันที่ 12 ตุลาคม ค.ศ. 1945 จึงได้อ่านคำประกาศเอกราช และอิสรภาพแห่งชาติ
ประกาศรวมแผ่นดินลาวเข้าเป็นหนึ่งเดียว ประกาศการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ประกาศใช้
รัฐธรรมนูญชั่วคราว และประกาศแต่งตั้งรัฐบาล มีสภาประชาชนสูงสุด ที่มีคุณ พิลาวัน เป็น
ประธาน และคำพอน พนลาด เป็นเลขาธิการ นอกนั้นก็มีการจัดการอีก 42 นาย รับรองคณะ
รัฐบาลที่ได้แต่งตั้งครั้งวันที่ 10 ตุลาคม ค.ศ. 1945 และมีคณะเพิ่มอีก 3 นาย คือ บง สีสัตตะนะ
กุน เป็นเลขาธิการนายกรัฐมนตรี มหาสีลา วีระวงศ์ เป็นที่ปรึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ และ
นายทองคำ (ประสาน ทองพัทดี) เป็นเลขาธิการคณะรัฐบาล

ในระหว่างนั้นเจ้าสุพานวงซึ่งทำงานเป็นนักวิศวกรที่เมืองวิน ประเทศเวียดนาม ได้รับ
โทรเลขจากเจ้าเพ็ดชะลาดพี่ชายต่างมารดาให้มาช่วยรัฐบาลลาวอิสระที่ได้สร้างตั้งขึ้นแล้ว โดย
เจ้าสุพานวงเป็นรัฐมนตรีคนหนึ่งในรัฐบาลดังกล่าว ดังนั้นเจ้าสุพานวงจึงได้เดินทางกลับมายัง
ประเทศลาวเพื่อเข้าร่วมกับคณะรัฐบาลลาวอิสระ

3.6 การเคลื่อนไหวของคณะลาวเป็นลาวที่หลวงพระบาง

ในระยะของการเตรียมการให้แก่การจัดตั้งรัฐบาลลาวอิสระที่นำโดยเจ้าเพ็ดชะลาดนั้น
สภาพทางการเมืองลาวมีความวุ่นวายเกิดขึ้น ในบรรดาผู้คนในหัวเมืองเวียงจันทน์เกิดการ
ระแวงสงสัยกัน ระหว่างผู้คนที่นิยมฝรั่งเศส ผู้คนที่นิยมญี่ปุ่น ผู้คนที่นิยมไทย และ ผู้คนที่นิยม
เวียดนาม ทำให้ขบวนการลาวอิสระ ได้ตกลงกันจัดตั้ง “สมาคมลาวเป็นลาว” ขึ้น ซึ่งนอกจากจะ

แสดงเจตนาที่ชัดเจนในการสนับสนุนการจัดตั้งรัฐบาลลาวอิสระที่นำโดยเจ้าเพ็ดชะลาด อีกทางหนึ่งก็เพื่อเป็นศูนย์กลางในการรวบรวมความสามัคคีของประชาชนในชาติให้เป็นหนึ่งเดียวและให้ตระหนักถึงความเป็นเอกราชของลาว แนวคิดดังกล่าวได้ขยายตัวไปทั่วราชอาณาจักรลาว รวมถึงหลวงพระบางซึ่งเป็นเมืองที่เจ้าสีสะหว่างวงประทับอยู่

ในขณะนั้น นายคำผาย บุปผา สมาชิกของสมาคมลาวเป็นลาว นักศึกษาหัวก้าวหน้า ได้นำเอาแนวคิดการปฏิวัติ และสัญลักษณ์ของสมาคมลาวเป็นลาวจำนวนหนึ่งไปที่หลวงพระบาง โดยสมทบกับคนลาวในนครหลวงพระบางที่สนับสนุนรัฐบาลลาวอิสระ ได้แก่เจ้าบุญยะวัต อุ่นแก้ว พร้อมกับกองทหารลาวที่อยู่กับฝรั่งเศสที่บัญชาโดย ร้อยตรีอ้วน ลาทิคุณ และบุญจัน พมมะลิน เพื่อปลุกกระแสแนวคิด เอกราช และ อิสรภาพให้แก่มวลชนที่หลวงพระบาง รวมถึงข้าราชการ ทหาร ตำรวจ และประชาชน ซึ่งในเบื้องต้นมีเพียงแต่ 52 คน ถึงแม้บางจำนวนจะถูกปราบปราม แต่ก็ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อกรขยายตัวของขบวนการลาวเป็นลาวเท่าใดนัก แต่กลับทำให้ขบวนการดังกล่าวขยายตัวอย่างรวดเร็วภายในระยะเวลาอันสั้น และเพื่อยุติการเคลื่อนไหวของขบวนการลาวเป็นลาวอีกทางหนึ่งนั้น เจ้าสีสะหว่างวัดทะนาได้เรียกเอาบรรดาแกนนำของขบวนการลาวเป็นลาว ซึ่งประกอบด้วย เจ้าบุญยะวัต นายคำเพ้า บุปผา เจ้าสีสมัง สีสะเหลิมสัก และนายคำผาย บุปผา เข้าพบที่ละคน จุดประสงค์ก็เพื่อเกลี้ยกล่อมให้เปลี่ยนแปลงแนวคิด และล้มเลิกการปลุกกระดมประชาชนให้เข้าร่วมขบวนการดังกล่าว โดยคำถามที่เจ้าสีสะหว่าง วัดทะนาถามก็จะเป็นในลักษณะเดียวกัน คือ “พระองค์เราหวังว่าจะทำความเข้าใจกับเจ้าได้เป็นอย่างดี พระองค์เรารู้ว่าในขบวนการปั่นป่วนทวงเอกราชในปัจจุบันนี้ มีเจ้าผู้หนึ่งนำพาอยู่ใช่ไหม”⁴¹ จากนั้นเจ้าสีสะหว่างวัดทะนาก็พยายามโน้มน้าวให้แกนนำของขบวนการลาวเป็นลาวให้เห็นดีเห็นพร้อมกับการยอมเป็นรัฐอารักขาของฝรั่งเศส ว่า:

ในสภาพการณ์ปัจจุบันนี้ ลาวควรอยู่ในความอารักขาแบบใหม่ (protectorat modern) ของฝรั่งเศสไปก่อน เมื่อใดลาวก่อสร้างตัวแข็งแรง ร่ำรวยแล้ว ลาวจึงจะเป็นเอกราชได้อย่างมั่นคง ถ้าลาวทวงเอกราชเหมือนที่พวกเจ้าทำอยู่ในขณะนี้ มันจะไม่มั่นคงถาวรได้

⁴¹ ถ้าผาย บุปผา, ชีวิตการเคลื่อนไหวในระบอบกษัตริย์ลาว (เวียงจันทน์: สภาวัฒนธรรมลาว, 2002), หน้า 8-9. (คำผาย บุปผา, ชีวิตการเคลื่อนไหวในขบวนการปฏิวัติชาติ (เวียงจันทน์: สถาบันการต่างประเทศ, กระทรวงการต่างประเทศ, ค.ศ. 2002), หน้า 8-9.)

เพราะประเทศใกล้เคียงตั้งเวียดนาม เขาเป็นประเทศใหญ่ มีพลเมืองมาก พวกเขาที่ต้องการเมืองขึ้นเหมือนกัน พวกเขาจะยึดลาวอย่างไม่ต้องสงสัย⁴²

ต่อมาในต้นเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1945 คณะรัฐบาลลาวอิสระก็ได้แต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจขึ้น โดยมีนายสิง รัตตะนะสะใหม่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงป้องกันชาติ เป็นหัวหน้า นายเกื่อง ปะทุมชาติ รองรัฐมนตรีกระทรวงโฆษณา เป็นรองหัวหน้า และคณะรัฐบาลจำนวนหนึ่ง พร้อมกับกองทหารป้องกันกองหนึ่ง ได้เดินทางไปยังหลวงพระบาง เพื่อนำรัฐธรรมนูญ และรายงานสภาพการณ์ของการแต่งตั้งคณะรัฐบาลลาวอิสระต่อเจ้ามหาชีวิตสีสะหว่างวง ขณะเดียวกันก็เพื่อเจรจากับเจ้ามหาชีวิตฯ เกี่ยวกับการลงพระนามในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ การเจรจาได้ดำเนินไปเป็นเวลา 1 อาทิตย์ แต่ก็ไม่เป็นผล เพราะเจ้ามหาชีวิตไม่เห็นด้วยที่จะให้อำนาจตนต้องอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐธรรมนูญ จากนั้นข่าวการไม่ยอมลงพระนามในรัฐธรรมนูญของเจ้ามหาชีวิตฯ ได้กระจายไปทั่วหลวงพระบาง อันทำให้ตำรวจ ทหาร ข้าราชการ และประชาชนในหลวงพระบาง ต้องยกกำลังเข้าล้อมค่ายทหารและพระราชวังแล้วควบคุมตัวเจ้าชีวิตและเชื้อพระวงศ์ไว้ ข้าวของเครื่องใช้ พร้อมกับอาวุธ เงินกิบ เงินหลิม และอื่นๆ จำนวนสิบๆ ตันได้ถูกประชาชนขนออกจนหมด ขณะเดียวกันก็ได้ปล่อยนักโทษการเมืองที่ถูกฝรั่งเศสจับมาขังไว้ ซึ่งในนั้นมีนายสีทัน กมมะดำ และพี่น้องอีกสองนาย* จากนั้นเจ้าบุญยะวัต และนายพุมมี วงวิจิต จึงได้ตกลงแต่งตั้งคณะปกครองแขวงหลวงพระบางขึ้น โดยมีบรรดาแผนกการต่างๆ เพื่อเปลี่ยนแทนคณะปกครองแขวงหลวงพระบางชุดเก่า และได้ประกาศล้มล้างระบอบกษัตริย์

บรรดาเชื้อพระวงศ์ได้ทำการประท้วงด้วยการโกนศีรษะตัวเอง แต่กลับไว้หนวดไว้เคราเหมือนเดิม และกล่าวประชดให้กำลังต่อต้านในทำนองว่า “น้ำลดมตกินปลา น้ำมากมา ปลากินมด”⁴³ และอื่นๆ ในเวลานั้นทหารจีนเจียงไคเช็คที่ประจำการที่หลวงพระบาง ก็ไม่ได้เคลื่อนไหว

⁴² เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

*นายสีทัน กมมะดำพร้อมด้วยพี่น้องอีกสองนาย ถูกฝรั่งเศสจับในสมัยการต่อสู้ขององแก้ว และองกมมะดำ ซึ่งเมื่อก่อนได้ถูกนำไปขังไว้ที่แขวงผังสาลี 8 ปี เมื่อญี่ปุ่นเข้ายึดครองลาวจึงได้รับการปล่อยตัว แต่เมื่อกลับลงมาหลวงพระบางจึงถูกเจ้าแขวงหลวงพระบางซึ่งเป็นหุ่นเชิดของอำนาจการปกครองฝรั่งเศสจับขังไว้ที่หลวงพระบางอีกครั้ง

ต่อต้านขบวนการของมวลชนแต่อย่างใด แต่ก็ทำได้เพียงแค่ช่วยคุ้มกัน พล.อ อิมแพน และพวกที่ถูกกักบริเวณที่บ้านหลังหนึ่ง

ด้วยอาวุธที่ยึดได้จากพระราชวังเป็นจำนวนมาก ทำให้อำนาจของคณะกรรมการปกครองหลวงพระบางใหม่สามารถปรับปรุงกองทหารประชาชนขึ้นได้อย่างมากมาย ขณะเดียวกันทางด้านคุณภาพก็เข้มแข็งมากขึ้น ซึ่งภายในอาทิตย์เดียวมีชายฉกรรจ์ได้สมัครเข้าเป็นทหารถึง 4 กองพัน เมื่อรวมกันกองพันที่มีก่อนแล้ว มีทั้งทหารใหม่ ทหารที่แยกออกจากฝรั่งเศสเข้ามาพร้อมกับฝ่ายต่อต้าน ทหารรักษาพระราชวัง และ ทหารที่มาสวมทาบจากที่อื่น ก็ทำให้จำนวนทหารมีมากกว่า 5 กองพัน โดยมีนายคำผาย บุปผา เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด

จากการจัดตั้งทั้งอำนาจการปกครอง และมีกองกำลังที่เข้มแข็งของรัฐบาลลาวอิสระได้ทำให้เจ้าสีสะหวางวง ได้เขียนบทบันทึก และส่งไปให้คณะรัฐบาลลาวอิสระที่เวียงจันทน์ ในวันที่ 10 พฤศจิกายน ค.ศ. 1945 มีเนื้อความว่า “1. ข้าพเจ้าสีสะหวางวงได้รับอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศลาวอย่างแท้จริง 2. เมื่อเวลาข้าพเจ้าเป็นเจ้าแผ่นดินนั้น ไม่เคยเซ็นสัญญากับรัฐทุตฝรั่งเศสคนไหนเลยที่เกี่ยวกับประเทศลาว และ 3. รัฐบาลใหม่นี้ ได้ตั้งขึ้นโดยประการใดก็ดี ข้าพเจ้าไม่ผูกขาดอาชญากรรมแก่ราษฎรผู้ได้สร้างขึ้นแต่อย่างใดเลย อโหสิเลิกแล้วแก่กันไป ดังนั้นข้าพเจ้าจึงได้ทำหนังสือฉบับนี้ไว้เป็นสำคัญ”⁴⁴

เมื่อกล่าวแล้ว การประกาศยึดอำนาจของประชาชน และการประกาศจัดตั้งรัฐบาลลาวอิสระในครั้งนี้ เป็นการเชื่อมโยงการต่อสู้ของทั้งสามชาติอินโดจีน เนื่องจากในเวียดนาม และกัมพูชาเองก็ทำการยึดอำนาจในระยะที่ใกล้เคียงกัน ในขณะที่สถานการณ์ของสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น สหภาพโซเวียตก็กำลังอยู่ท่าได้เปรียบในการบุกโจมตีนาซีเยอรมัน ดังนั้นนายไกสอน พมวิหาน ได้กล่าวไว้ว่า:

⁴³ สุเมต โยชิสาม, ปะชวัตต์สาตลาว (จากโบลามเจ็ญปะจวบ), หน้า 723. (สุนัดโพธิสถาน, ประวัติศาสตร์ลาว (จากโบราณถึงปัจจุบัน), หน้า 723.)

⁴⁴ มะขาสีลา วิละวิท, วันທີ 12 ตุลาคม (เวียงจันทน์: ม.ป.ท, 1975), หน้า 29. (มหาสิรา วีระวงศ์, วันที่ 12 ตุลาคม (เวียงจันทน์: ม.ป.ท, 1975), หน้า 29.)

เดือนสิงหาคม ค.ศ. 1945 ต่อหน้ากาละโอกาสที่มีความหมายสากลและมีลักษณะยุคสมัย คือกองทัพแดงสหภาพโซเวียตได้รับชัยชนะในการตีกับนาซีเยอรมัน การปฏิวัติในแหลมอินโดจีนได้เกิดขึ้นอย่างแข็งแกร่งที่สุดนั้น แม้ว่าเงื่อนไขทางด้านอัตวิสัยในทุกด้านของการปฏิวัติของประเทศเราเวลานั้น ถูกจำกัดที่สุดก็ตาม แต่ด้วยกาละโอกาสทางด้านประวัติศาสตร์ที่หายากที่สุดนั้น พรรคเราได้นำประชาชนทั่วประเทศสามัคคีกับประชาชนเวียดนามและกัมพูชาอายุน้อยลุกขึ้นทำการปฏิวัติ ในเดือนสิงหาคม...⁴⁵

3.7 สามพี่น้องเพื่อความเป็นเอกราชของชาติ

ตามความจริงแล้วการต่อสู้ของมวลมนุษย์เพื่อความเป็นเอกราชของชาตินั้น การจะกระทำเพียงคนเดียวคนเดียวนั้นก็คงจะไม่สามารถที่จะสำเร็จผลได้ แต่ต้องอาศัยความสามัคคีและการปฏิบัติอย่างพร้อมเพรียงของประชาชนในชาติ แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยอมไม่สามารถที่จะปฏิเสธได้ถึงบทบาทความสำคัญของผู้นำในการปฏิวัติ ซึ่งในขบวนการต่อสู้เพื่อความเป็นเอกราชของราชอาณาจักรลาวในแต่ละระยะที่ผ่านมาเห็นได้ว่ามีผู้ที่มีบทบาทสำคัญในสังคมหลายคนี่ล้วนแต่มีอุดมการณ์ที่เข้มแข็งเพื่อก้าวไปสู่ความเป็นเอกราช ถึงแม้ว่าการต่อสู้ของบรรดานักต่อสู้เพื่อความเป็นเอกราชของชาติเหล่านั้นจะไม่ประสบผลสำเร็จก็ตาม แต่ก็ได้เป็นพื้นฐานให้แก่การต่อสู้ในระยะต่อมา โดยเฉพาะนักต่อต้านที่รอดชีวิตมาจากการกวาดล้างของฝรั่งเศส เขาเหล่านั้นได้เคลื่อนไหวต่อต้านฝรั่งเศสเท่าที่จะสามารถกระทำได้ นอกจากนั้นก็ได้ชวนขยายปลุกระดมน้ำใจความเป็นเอกราชให้แก่ชาวลาวผู้อื่นๆ ซึ่งการปลุกระดมชาวลาวเพื่อต่อสู้เพื่อความเป็นเอกราชนี้เห็นว่าเป็นการสนับสนุนจากชาวลาวอย่างมหาศาล และมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลมาจากการที่ ชาวลาวต่างก็ตระหนักดีถึงความต้องการเป็นรัฐเอกราช เพียงแต่ขาดผู้นำพาในการต่อสู้เท่านั้น ซึ่งในการสร้างตั้งรัฐบาลลาวอิสระ ค.ศ. 1945 นี้ก็มีบุคคลสำคัญในการนำพาการสร้างตั้งรัฐบาลลาวอิสระหลายๆ นาย แต่บุคคลที่มีบทบาทสำคัญมากก็คงจะไม่มีใครที่จะปฏิเสธได้ถึง 3 เจ้าลาว อันได้แก่ เจ้าเพ็ดชะลาด เจ้าสุวันนะพุมมา

⁴⁵ ไกสอน พมวิหาน, บางชีวิตบางตาย และ บางชีวิตบางตาย ไข่มุมของรามเกียรติ์ ฉบับแปล ลาว, หน้า 190. (ไกสอน พมวิหาน, บางบทเรียนต้นตอ และ บางปัญหาเกี่ยวกับทิศทางใหม่ของการปฏิวัติ สปป. ลาว, หน้า 190.)

และเจ้าสุพานุวง ซึ่งสองเจ้าแรกเป็นพี่น้องร่วมบิดา และมารดา ส่วนองค์สุดท้ายเป็นพี่น้องร่วม
บิดา ดังได้แสดงในแผนภูมิที่ 1

3.7.1 แนวคิดของเจ้าเพ็ดชะลาดกับความเป็นเอกราชของชาติ

เจ้าเพ็ดชะลาด เกิดเมื่อวันที่ 19 มกราคม ค.ศ. 1889 ที่หลวงพระบาง เป็นบุตรของเจ้าบุญคง กับเจ้านางทองสี เจ้าเพ็ดชะลาดก็เหมือนกับลูกหลานชนชั้นนำในราชอาณาจักรลาว ผู้อื่นๆ เมื่อวัยเยาว์ได้รับการศึกษาจากหลายที่ ไม่ว่าจะเป็นทั้งในราชอาณาจักรลาว ไช้่งอน เพราะเป็นลูกหลานศักดินาจึงมีโอกาสได้ร่ำเรียนศึกษา แต่เพราะระยะสงครามสถานการณ์การศึกษา จึงเปิดบ้าง ปิดบ้าง บางแห่งเปิดได้ 1 ปี ก็ต้องปิดตัวลง เพราะไม่มีอาจารย์สอน ในที่สุดจึงได้ไปศึกษาที่ประเทศฝรั่งเศส ชื่อว่า โกลนีอาล (Colonial) เป็นโรงเรียนที่รัฐบาลฝรั่งเศสสร้างขึ้นเพื่ออบรมให้กับผู้ที่จะเป็นข้าราชการฝ่ายปกครองในประเทศหัวเมืองขึ้น มี 2 ภาค ได้แก่ ภาคอินโดจีน และภาคอาณานิคมในทวีปแอฟริกา หลักสูตรก็จะมี ปกครอง ประเพณี ศาสนา และภาษาพื้นเมือง ขึ้นกับว่าใครจะได้ไปปกครองภาคไหน เช่น ถ้าใครจะมาอินโดจีน ก็จะต้องเรียนพุทธศาสนา และประเพณีของเวียดนาม เขมร และลาว เป็นต้น

เจ้าเพ็ดชะลาดเป็นคนที่มีความอดทนและเกลียดฝรั่งเศสอยู่พอควร อันเนื่องมาจาก ในระยะที่เข้าฯ เรียนหนังสือที่ฝรั่งเศส ตอนเตรียมตัวเพื่อสามารถเรียนในชั้นมัธยมนั้น เมื่อเจ้าเพ็ดชะลาด และพี่ชายได้เรียนมาได้ 6 เดือน และเห็นว่าทั้งสองสามารถที่จะไปเรียนชั้นมัธยมได้แล้ว จึงไปร้องขอต่อรัฐมนตรีประเทศอาณานิคมให้ช่วยพูดกับหัวหน้าโรงเรียน แต่ครั้งเมื่อกลับมา ก็ถูกหัวหน้าโรงเรียนลงโทษไม่ให้ออกไปเที่ยวในเวลาหยุดเรียน เป็นเวลา 3 เดือน โทษ

ฐานไปพบรัฐมนตรีฯ โดยไม่บอกหัวหน้าโรงเรียน ซึ่งทำให้เจ้าจิดตระตาดผู้เป็นพี่ชายเจ้าเพ็ดชะลาดเกลียดชังและกลัวฝรั่งเศสที่สุด จึงขอลากลับราชอาณาจักรลาวในปี ค.ศ. 1907 ส่วนเจ้าเพ็ดชะลาดก็ทำการศึกษาต่อที่ฝรั่งเศส⁴⁶ นอกจากนี้เจ้าเพ็ดชะลาดยังเป็นบุคคลที่มีแนวคิดของความเป็นเจ้าสูง ดังที่มหาสิลา วีระวงส์* ได้กล่าวถึงคือ หลังจากที่เจ้าเพ็ดชะลาดได้กลับมารับราชการที่ราชอาณาจักรลาวแล้ว มหาสิลา สังเกตเห็นว่า ถ้าหากมีคนฝรั่งเศสคนไหนจะมีตำแหน่งสูงขนาดไหนก็ตาม แต่ถ้าหากไม่ได้มีเชื้อเจ้า เจ้าเพ็ดชะลาดก็จะไม่ยอมที่จะจับมือด้วย แต่ถ้าเป็นเชื้อเจ้าจึงยอมจับมือด้วย ซึ่งแตกต่างจากข้าราชการลาวคนอื่นๆ เพราะพวกฝรั่งเศสถือตนเองว่าเป็นเจ้าเหนือหัวคนลาวทุกคน ในขณะที่เดียวกันเจ้าเพ็ดชะลาดก็มีความเกรงอกเกรงใจต่อกษัตริย์ราชอาณาจักรลาวเป็นอย่างมาก เห็นได้ว่า ในปี ค.ศ. 1945 เจ้าเพ็ดชะลาดได้นำพาขบวนลาวต่อต้านประกาศเอกราชจากฝรั่งเศส และในเวลานั้นเจ้าเพ็ดชะลาดได้ถูกเสนอให้รับตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีของคณะรัฐบาลลาวอิสระ แต่เจ้าเพ็ดชะลาดกลับปฏิเสธเพราะเกรงว่ากษัตริย์ราชอาณาจักรลาวจะเข้าใจผิดว่าตนเองนำพาขบวนลาวต่อต้านเพื่อต้องการจะขึ้นเป็นใหญ่แทน

ความคิดการรวมลาวเพื่อความเป็นเอกราชของอาณาจักรของเจ้าเพ็ดชะลาด ได้แสดงออกมา เช่น ในยุคที่ฝรั่งเศสปกครองลาว ได้เสนอให้นำมาใช้ตัวอักษรละตินแทนตัวอักษรลาว โดยอ้างว่าเพื่อสะดวกในการพิมพ์หนังสือและเพื่อก้าวขึ้นสู่ความเจริญนั้น เจ้าเพ็ดชะลาดได้เชิญนักปราชญ์ต่างๆ เพื่อร่วมกันคว่ำปัญหาดังกล่าวให้ถึถ้วน แต่สุดท้ายก็หาข้อสรุปไม่ได้ว่าจะทำอย่างไร⁴⁷ หรือแม้กระทั่งเมื่อไทยเรียกร้องดินแดนราชอาณาจักรลาวจากฝรั่งเศส ในปี ค.ศ. 1945 ครั้นเมื่อเจ้าเพ็ดชะลาดรู้นโยบายราชอาณาจักรไทยดังกล่าว จึงได้ทำการติดต่อกับรัฐบาลไทยอย่างลับๆ โดยให้มหาสิลา วีระวงส์เป็นผู้ติดต่อกับขุนไสวแสนยากร โดยเจ้าเพ็ดชะลาดได้ร้องขอต่อไทยว่า “ถ้าหากไทยได้ดินแดนลาวคืนไปแล้ว ขออย่าให้รัฐบาลไทยรวมเอาดินแดน

⁴⁶ มหาสิลา วิละวงษ์, เจ้ามหาอุปราชอาด เข็ดชะลาด, พิมพ์ที่ 2 (กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช, 1997), หน้า 23-24. (มหาสิลา วีระวงส์, เจ้ามหาอุปราชเพ็ดชะลาด (เวียงจันทน์: วัฒนาพานิช, 1997), หน้า 23-24.)

*มหาสิลา วีระวงส์ เป็นคนสนิทของเจ้าเพ็ดชะลาด ได้เคลื่อนไหวร่วมกับ และจะคอยติดตามเจ้าเพ็ดชะลาดไปตลอดทุกหนแห่ง

⁴⁷ สุเมต ไชยสิริ, ประวัติศาสตร์ลาว (จากโบราณถึงปัจจุบัน), อ่างแล้ว, หน้า 657. (สุเมต โพธิสาน, ประวัติศาสตร์ลาว (จากโบราณถึงปัจจุบัน), อ่างแล้ว, หน้า 675.)

ลาวเข้าเป็นอาณาจักรไทย และขึ้นส้ามะโนคร้วคนลาวเป็นคนไทยตั้งที่ได้ทำมาแล้วกับคนลาวในภาคอีสาน หากแต่จะให้ยกราชอาณาจักรลาว ไว้ให้เป็นสหพันธรัฐกับไทย ถ้าได้ดังนี้ลาวจะมีความยินดีเป็นที่สุด⁴⁸ แต่คำร้องขอตั้งกล่าวของเจ้าเพ็ชชะลาด ก็ไม่ได้รับคำตอบใดเลย⁴⁹

แต่ความคิดที่จะรวมราชอาณาจักรลาวให้เป็นหนึ่งเดียวของเจ้าเพ็ชชะลาดนั้นได้แสดงออกอย่างชัดเจนมาก ตั้งแต่ ค.ศ. 1914 แล้ว ด้วยความชอบส่วนตัวที่ชอบเข้าป่าล่าเนื้อและหาปลา ซึ่งนอกจากจะทำให้เจ้าเห็นถึงสภาพการดำรงชีวิตของประชาชน และได้สร้างความคุ้นเคยกับประชาชน ในระหว่างของการเดินทางนั้น ถ้าประชาชนบ้านไหนพบกับความลำบากเจ้าก็จะเข้าไปช่วยเหลือ เช่น การปราบจระเข้ที่หนองเม็กเพราะมีจระเข้ชุกชุมจึงทำให้ชาวบ้านไม่สามารถที่หาปลาในเขตหนองน้ำแห่งนี้ได้ ดังนั้นเจ้าจึงได้นำพาชาวบ้านและข้าราชการเพื่อปราบจระเข้ในหนองน้ำแห่งนี้ ซึ่งต่อมาประชาชนก็ได้อาศัยหนองน้ำแห่งนี้เพื่อทำมาหากิน หรือ แม้กระทั่งมีช้างป่า หมูป่าเข้ามาทำลายพืชผักผลปลูกของประชาชน เจ้าก็จะอาสาพาสมัครพรรคพวกเข้าไปปราบให้ได้ ดังนั้นเจ้าเพ็ชชะลาดจึงเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อชาวลาวเป็นอย่างมาก และด้วยเหตุนี้เอง ฝรั่งเศสก็ให้ความสำคัญกับเจ้าเหมือนกันเพราะถ้าฝรั่งเศสสามารถที่จะทำให้เจ้าเป็นฝ่ายตนก็เท่ากับว่าสามารถได้ใจชาวลาวมาได้จำนวนไม่น้อยเหมือนกัน ด้วยความเป็นคนชอบท่องเที่ยวในทั่วราชอาณาจักร เจ้าจึงรู้เรื่องสภาพการบ้านเมืองเป็นอย่างดี รู้ถึงความป่าเถื่อนที่ฝรั่งเศสได้กระทำต่อชาวลาว เจ้าจึงไม่เคยที่จะลดละที่จะพยายามสร้างความสามัคคีในชาติ เพื่อเป็นกำลังต่อต้านฝรั่งเศส และรวมราชอาณาจักรลาวทั้งหมดเป็นหนึ่งเดียวที่มีเอกราชอย่างแท้จริง โดยเมื่อ ค.ศ. 1914 ฝรั่งเศสได้ออกกระเบียบว่าด้วยข้าราชการลาวทั้งหมด ยกเว้นหลวงพระบางเพราะเป็นอาณาจักรของพระเจ้าแผ่นดิน โดยมีสาระสำคัญอยู่ว่า ข้าราชการเมืองไหนก็ต้องเป็นบุคคลที่กำเนิดอยู่เมืองนั้นมาแต่เดิม การจะย้ายไปประจำเมืองอื่น กับข้าหลวงฝรั่งเศส หรือ ประจำแขวงนั้นไม่ได้ นั่นก็เป็นเพราะว่า แต่ไหนแต่ไรมาประชาชนในแต่ละเมืองต่างก็เข้าใจว่าประเทศของตนนั้นมีอาณาเขตเฉพาะแค่นั้นในเมืองของตนเท่านั้น และเมืองอื่นก็เป็นประเทศอื่น ดังนั้นต่างเมืองจึงต่างตั้งตนไปเป็นอิสระไปตามลำพัง และทำให้ความพยายามของบรรดาเมืองเหล่านั้นไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะต่างเมืองก็ต่างทำการต่อต้านฝรั่งเศสเพื่อความเป็นเอกราชของเมืองตน ดังนั้นเมื่อถึงปี ค.ศ. 1917 เจ้าเพ็ชชะลาด

⁴⁸ มະຫາສິລາ ວິລະວົງສ, ເຈົ້າມະຫາອຸປະຮາດ ເພັດຂຸຮາດ, ອ້າງແລ້ວ, ໜ້າ 61. (มหาสิลา วีระวงส์, เจ้ามหาอุปราชเพ็ชชะลาด (เวียงจันทน์: ใฝ่หนามการพิมพ์, 1997), หน้า 61.)

⁴⁹ ເລື່ອງດຽວກັນ, ໜ້າ 62. (เรื่องเดียวกัน, หน้า 62)

ได้มีโอกาสเป็นที่ปรึกษาให้แก่การปรับปรุงระเบียบข้าราชการชั้นใหม่ โดยเจ้าได้เสนอให้ข้าราชการในแต่ละแขวงสามารถไปประจำตามเมืองต่างๆ และแขวงอื่นได้ โดยให้เหมือนกันกับแขวงหลวงพระบาง ซึ่งเจ้าเพ็ดชะลาดเชื่อว่าการกระทำเช่นนี้ จะทำให้ข้าราชการฝ่ายปกครองมีสายตาที่กว้างไกลออกไป ต่อมาอีก 3 ปี ค.ศ. 1920 เจ้าเพ็ดชะลาดก็เสนอให้ข้าราชการการทูตนั้น ทุกแผนกก็ได้เปลี่ยนหน้าที่ไปอยู่ทุกแขวง โดยไม่เลือกว่าจะเป็นลาวเหนือ ลาวกลาง หรือลาวใต้ เพื่อให้ประชาชนได้พบปะ มีความคุ้นเคยกัน และมีความสามัคคีกันขึ้น

ครั้นเมื่อถึงปี ค.ศ. 1940 เกิดกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศสเกี่ยวกับดินแดนลาว อันทำให้ฝั่งขวาแม่น้ำโขงเป็นของไทย แต่ฝรั่งเศสก็เกรงว่าจะถูกต่อต้านจากหลวงพระบาง เพราะฝรั่งเศสไปตกลงมอบดินแดนลาวทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงให้แก่ฝ่ายไทยจึงตกลงเอาแขวงหัวของและแขวงพวนมาขึ้นกับหลวงพระบาง ส่วนเวียงจันทน์ลงไปจะมอบให้เจ้าเพ็ดชะลาดเป็นผู้ปกครอง แต่เจ้าเพ็ดชะลาดไม่ยอมโดยให้ยกเอาแขวงเวียงจันทน์ลงมารวมกันกับแขวงอื่นๆ โดยเจ้าเพ็ดชะลาดจะยอมเป็นอุปราช โดยที่เจ้าได้กล่าวถึงปัญหาดังกล่าวต่อคณะผู้แทนราษฎร และคณะผู้แทนรัฐบาลที่ไปกรุงเทพฯ เพื่อเชิญเจ้าเพ็ดชะลาดกลับคืนราชอาณาจักรลาว ในปี ค.ศ. 1956 (หลังจากที่ได้ไปตั้งรัฐบาลลาวพลัดถิ่น เมื่อปี ค.ศ. 1946 เมื่อฝรั่งเศสกลับเข้ามาปกครองลาวอีกครั้งหนึ่ง) การที่เจ้าตัดสินใจแบบนั้นก็เป็นเพราะว่า “ไม่ยากช้านโยบายที่ผิดพลาดมาแล้วของบรรพบุรุษที่แบ่งประเทศล้านช้างร่มขาวออกเป็นอาณาจักรหลวงพระบาง และอาณาจักรเวียงจันทน์ แต่ปี ค.ศ. 1707 อันเป็นเหตุให้ประเทศลาวเสียเอกราชตั้งแต่นั้นมาเป็นเวลานับนาน เพราะจะทำให้ชั่วลูกชั่วหลานเป็นศัตรูกันเหมือนดังแต่ก่อนผ่านมา”⁵⁰ ถึงว่าหลังจากนั้นมาเจ้าเพ็ดชะลาดจะพยายามเรียกร้องจากฝรั่งเศสให้รวมเอา 4 แขวงทางภาคใต้ คือ คำม่วน สหวันนะเขต สาละวัน และจำปาสัก เข้าเป็นหนึ่งเดียวกันเหมือนดังแต่คราวหลังผ่านมา แต่รัฐบาลฝรั่งเศสก็ไม่ยินยอม

ดังนั้นเมื่อสถานะการระหว่างประเทศเอื้ออำนวย ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1945 หลังจากที่ญี่ปุ่นได้เข้ามาปกครองราชอาณาจักรลาวแทนฝรั่งเศส ทำให้กษัตริย์ลาวประกาศเข้าร่วมวง-ไพบุลย์มหาเอเชียบูรพาของญี่ปุ่น ซึ่งเมื่อต่อมาในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1945 ญี่ปุ่นประกาศแพ้

⁵⁰ มหะชาลีลา วิละวิทฺส, เจ้ามະຫາອຸປະຣາດ ເພັດຊະຣາດ, ໜ້າ 93. (มหาสิลา วีระวงส์, เจ้ามหาอุปราชเพ็ดชะลาด, หน้า 29.)

สงครามนั้น ฝรั่งเศสได้เข้ามาปกครองลาวอีกครั้งหนึ่ง แต่เจ้าเพ็ดชะลาดในฐานะนายกรัฐมนตรี้แห่งราชอาณาจักรลาวไม่ยินยอมปฏิบัติตาม เพราะเห็นว่ายังไม่มีสัญญาะหว่างกัน ขณะเดียวกันนั้น เจ้าเพ็ดชะลาดได้ส่งนายโง่น ชะนะนิกอน ไปเจรจากับบรรดาเจ้าแขวงใน 4 แขวงภาคใต้ คือ คำม่วน สะหวันนะเขต สาละวัน และจำปาสัก เพื่อรวมเข้ากับหลวงพระบาง ดังนั้นเมื่อได้รับคำตอบจากทั้ง 4 แขวงแล้วว่ายินดีจะรวมเข้ากับหลวงพระบาง เจ้าเพ็ดชะลาดจึงได้ส่งสาส์นเพื่อกราบทูลไปยังพระเจ้าแผ่นดิน ขอให้ออกพระราชโองการในเรื่องดังกล่าว แต่เจ้าเพ็ดชะลาดก็ไม่ได้รับคำตอบใด นอกจากว่า หลังจากนั้นวันที่ 7 กันยายน กลับได้รับโทรเลขจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้ามหาชีวิตได้ประกาศว่าราชอาณาจักรหลวงพระบาง ได้รวมอยู่ในการปกครองของฝรั่งเศสต่อไปแล้ว แต่ด้วยความเรียกร้องของประชาชน พร้อมทั้งข้าราชการอีก 4 แขวง ได้เรียกร้องให้เจ้าเพ็ดชะลาดรีบเร่งรวมลาวตามที่ได้เตรียมการไว้ เพราะมิฉะนั้นเกรงว่าถ้าฝรั่งเศสสามารถกลับเข้ามาปกครองราชอาณาจักรลาวได้อีกครั้งคงจะไม่ยอมเป็นแน่ แต่เจ้าเพ็ดชะลาดก็ต้องการรอคำตอบจากเจ้ามหาชีวิตที่หลวงพระบางก่อน ดังนั้นจึงรอจนถึงวันที่ 15 กันยายน แต่ก็มีได้รับคำตอบใดๆ ดังนั้นเจ้าเพ็ดชะลาดจึงประกาศรวมลาวทั้งหมดเป็นหนึ่งเดียว ครั้นต่อมาเมื่อถึงวันที่ 10 ตุลาคม เจ้าเพ็ดชะลาดก็ได้รับโทรเลขจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยว่า เจ้ามหาชีวิตทรงปลด เจ้าเพ็ดชะลาดออกจากการเป็นมหาอุปราช และนายกรัฐมนตรี้ เจ้าเพ็ดชะลาดจึงได้นำเอาโทรเลขทั้งสองฉบับ คือ โทรเลขจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เกี่ยวกับเจ้ามหาชีวิตยอมให้ราชอาณาจักรหลวงพระบางขึ้นต่อฝรั่งเศส และอีกฉบับหนึ่งก็เป็นโทรเลขสั่งปลดเจ้าเพ็ดชะลาดจากการเป็นมหาอุปราช และนายกรัฐมนตรี้แห่งราชอาณาจักรลาว อ่านต่อหน้าประชาชน แล้วก็ประกาศว่าตนไม่เกี่ยวข้องับกิจการของแผ่นดินอีกต่อไป แต่อย่างไรก็ตามความปรารถนาของเจ้าที่ต้องการจะเห็นราชอาณาจักรลาวรวมเป็นหนึ่ง และเป็นเอกราชนั้น ได้ทำให้เจ้าเพ็ดชะลาดเป็นผู้คอยให้ความคิดเห็นและเป็นที่ปรึกษาแก่รัฐบาลลาวอิสระที่นำโดยพญาคำมัว เจ้าแขวงเวียงจันทน์ จนกระทั่งฝรั่งเศสได้เข้ามาปกครองลาวอีกครั้งหนึ่งรัฐบาลลาวอิสระไม่สามารถที่จะต้านทานของฝรั่งเศสและพันธมิตรไว้ได้สุดท้ายก็ต้องอพยพมาตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นที่สยาม โดยมีเจ้าเพ็ดชะลาดเป็นหัวหน้า ในระยะแรกคณะรัฐบาลภายใต้การนำของเจ้าเพ็ดชะลาดก็ได้รับการปรับปรุงทางด้านกำลังเพื่อต่อสู้กับฝรั่งเศสในระยะยาว แต่เป็นที่น่าเสียดายที่คณะดังกล่าวไม่สามารถจะดำรงอยู่ได้นาน เมื่อฝรั่งเศสสามารถจัดระบบการปกครองในลาวได้สำเร็จแล้ว ฝรั่งเศสได้โฆษณาให้รัฐบาลพลัดถิ่นกลับมาแล้วจะไม่เอาผิด พร้อมกับมอบตำแหน่งที่สำคัญ

และเงินจำนวนหนึ่งเพื่อเป็นค่าเดินทาง โดยคณะรัฐบาลจำนวนหนึ่งหลงเชื่อในคำหลอกลวงของฝรั่งเศสที่จะให้เอกราชแก่ลาว จึงได้กลับไปรวมกับฝรั่งเศส ส่วนเจ้าเพ็ดชะลาดไม่ขอกลับไป ส่วนเจ้าสุพานวงก็ไม่ขอเข้าไปรวมกับรัฐบาลหุ่นของฝรั่งเศสแต่ได้ไปรวมกับขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสที่ได้เคลื่อนไหวมาก่อนหน้านี้แล้ว

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเจ้าเพ็ดชะลาดจะไม่ได้อยู่ในราชอาณาจักรลาวแต่ในใจก็ยังคงต้องการเห็นการรวมลาวให้เป็นหนึ่งเดียวเหมือนดังแต่ก่อน โดยเฉพาะหลังจากการประชุมที่เจนีวา ค.ศ. 1954 ถึง ค.ศ. 1956 การเมืองในราชอาณาจักรลาวมีความโกลาหลพอควร เจ้าสุวันนะพูมา (จากที่ได้กลับมาจากไทยเข้าร่วมรัฐบาลราชอาณาจักร) ต้องลาออกจากตำแหน่งและได้กลับไปดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1956 ครั้งนั้นเมื่อถึงวันที่ 21 มีนาคม ค.ศ. 1956 เจ้าเพ็ดชะลาดจึงได้ออกแถลงการณ์เพื่อให้รัฐบาลราชอาณาจักรลาว (เจ้าสุวันนะพูมา เป็นนายกรัฐมนตรี) เจริญกับกำลังประเทศลาว (โดยมีเจ้าสุพานวง เป็นผู้นำ) เพื่อสร้างสันติภาพและรวมลาวให้เป็นหนึ่งเดียว ต่อมา เมื่อถึงวันที่ 15 เดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1956 ทั้งต่างหน้าให้คณะผู้แทนราษฎรและคณะผู้แทนรัฐบาลก็ได้เดินทางไปกรุงเทพฯ เพื่อเชิญเจ้าเพ็ดชะลาดกับคินสูประเทศลาว

เมื่อถึงวันที่ 4 เมษายน ค.ศ. 1957 เจ้าเพ็ดชะลาดได้เดินทางมายังราชอาณาจักรลาว และได้ไปพบเจ้าสุพานวงที่ซาเหนือ โดยได้กล่าวต่อเจ้าสุพานวงให้เข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาลผสมกับรัฐบาลราชอาณาจักรลาวเพื่อรวมลาวให้เป็นหนึ่งเดียว ดังนั้นเมื่อถึงเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1957 รัฐบาลผสมชั่วคราวจึงได้ถูกสร้างขึ้น โดยมีเจ้าสุวันนะพูมา เป็นนายกรัฐมนตรี และเจ้าสุพานวงเป็นรัฐมนตรีกระทรวงแผนผัง ส่วนเจ้าเพ็ดชะลาดก็กลับคืนสู่หลวงพระบางและได้สิ้นพระชนม์ในวันที่ 14 ตุลาคม ค.ศ. 1959 ที่หลวงพระบาง ซึ่งเป็นเดือนเดียวกับที่เจ้าชีวิตสีสะหว่างวงสิ้นพระชนม์ที่วังหลวงพระบาง

เจ้าเพ็ดชะลาดถ่ายรูปพร้อมกับแกนนำของฝ่ายประเทศลาว
ในโอกาสไปเยี่ยมเจ้าสุพานวง ที่ซำเหนือ ในวันที่ 13-14 เมษายน ค.ศ. 1957

เจ้าเพ็ดชะลาดเดินทางไปเยี่ยมเจ้าสุพานวงที่ซำเหนือ ในวันที่ 11 มิถุนายน ค.ศ. 1957

3.7.2 แนวคิดของเจ้าสุวัณนะพุมมากับท่าทีนิยมตะวันตกและความเป็นกลาง

เจ้าสุวัณนะพุมมาก่อเกิดเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม ค.ศ. 1901 ที่หลวงพระบาง มีบิดาและมารดา ร่วมกันกับเจ้าเพ็ดชะลาด ภรรยาคือนางอาลีฟ อันดา เป็นลูกครึ่งฝรั่งเศส-ลาว หลังจากสำเร็จ การศึกษาขั้นต้นจากฮานอยแล้ว ค.ศ. 1924 ได้ไปศึกษาต่อที่ประเทศฝรั่งเศส ในสาขาวิชา วิศวกรรมและช่างไฟฟ้า เมื่อได้รับประกาศนียบัตร ใน ค.ศ. 1929 จากสถาบันการศึกษา E.T.P ณ กรุงปารีส ก็กลับมายังราชอาณาจักรลาว และเข้ารับราชการเป็นนายช่างโยธาธิการกับฝรั่งเศส ในอินโดจีน ใน ค.ศ. 1930 ระหว่างปี ค.ศ. 1944-1945 จึงได้ดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าวิชาการ ทางเทคนิคทั่วไปประจำเวียงจันทน์⁵¹ ในขณะที่รัฐบาลลาวอิสระที่มีพญาคำมัวเป็นนายกรัฐมนตรี นั้น เจ้าสุวัณนะพุมมาก็ได้ดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงโยธาธิการ แต่เมื่อเห็นว่า ฝรั่งเศสสามารถกลับมาปกครองราชอาณาจักรลาวได้ดังเดิมจึงได้ลอบติดต่อและตกลงกับ ฝรั่งเศสเพื่อกลับไปลาว ทั้งนี้เพราะเจ้าสุวัณนะพุมมามีชายเป็นชาวฝรั่งเศสซึ่งเป็นคนกลางใน การติดต่อให้ ซึ่งในบรรดาบุคคลที่กลับไปพร้อมกับเจ้าสุวัณนะพุมมานี้ นอกจากจะได้รับตำแหน่ง ในคณะรัฐบาลหุ่นของฝรั่งเศสแล้ว ฝรั่งเศสยังได้ออกค่าใช้จ่ายให้อีก 800,000 เปียสด้วย เพื่อ เป็นค่าเดินทางกลับ และได้เป็นนายกรัฐมนตรีราชอาณาจักรลาว ในปี ค.ศ. 1951 หลังจากนั้น มากี่ได้รับตำแหน่งสำคัญๆ ในรัฐบาลชุดต่อๆ มา

เจ้าสุวัณนะพุมมาก็คือว่าเป็นผู้ที่บทบาทมากในการเมืองลาวผู้หนึ่ง เห็นว่าในช่วงแรก ของการเคลื่อนไหวในการสร้างตั้งรัฐบาลลาวอิสระนั้น เจ้าสุวัณนะพุมมาก็ได้เข้าร่วมเป็นรัฐมนตรี

⁵¹ บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, ราชอาณาจักรลาว (พระนคร: สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2503), หน้า 533-534.

ในคณะรัฐบาลลาวอิสระด้วย แต่ด้วยความเชื่อว่าฝรั่งเศสจะให้เอกราชที่แท้จริงแก่ลาว จึงได้กลับเข้ามาร่วมในคณะรัฐบาลหุ่นของฝรั่งเศสหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 และได้เป็นนายกรัฐมนตรีแห่งราชอาณาจักรลาวในปี ค.ศ. 1951 เจ้าสุวัณนะพูมาได้พยายามสร้างตั้งรัฐบาลผสม ในปี ค.ศ. 1957 และ ค.ศ. 1962 โดยหวังว่าราชอาณาจักรลาวจะคงสภาพของความเป็นกลางได้ แต่อย่างไรก็ตามความปรารถนาของเจ้าสุวัณนะพูมาก็ไม่สามารถที่จะเป็นจริงได้เพราะการเมืองภายในแตกแยกกันจนเกินที่จะรวมเข้ากันได้ นอกจากนี้ยังก็เกิดการแทรกแซงของต่างชาติทำให้ความพยายามที่จะสร้างราชอาณาจักรลาวให้เป็นกลางนั้นจึงล้มเลิกไป โดยเฉพาะหลังจากที่กองแลได้ทำการรัฐประหารขึ้นในปี ค.ศ. 1960 เป็นต้นมา เมื่อเจ้าสุวัณนะพูมาและกองแลได้เข้าร่วมกับฝ่ายปะเทดลาว ในเวลานั้น สหรัฐฯ ด้านหนึ่งก็พยายามโน้มน้าวให้เจ้าสุวัณนะพูมาหันมาร่วมมือกับฝ่ายกัมพูชา หน่อสะหวัน และบุนอู้ม นะจำปาสัก อีกด้านหนึ่งก็ให้การช่วยเหลือแก่บุนอู้ม-กัมพูชา ในการใช้กองกำลังเพื่อยึดเอาเวียงจันทน์ ในที่สุดการชักจูงของสหรัฐฯ ก็เป็นผลเจ้าสุวัณนะพูมาได้หันมาให้การร่วมมือกับฝ่ายบุนอู้ม-กัมพูชา แต่อย่างไรก็ตามเมื่อขบวนการแนวลาวยุติลง พร้อมด้วยมวลชนในลาว ได้ประกาศเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากราชอาณาจักรลาวมาเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในปี ค.ศ. 1975 นั้น เจ้าสุวัณนะพูมาก็ยังเป็นที่ปรึกษาในคณะรัฐบาลชุดแรกของคณะรัฐบาลของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3.7.3 เจ้าสุพานุงกับความเป็นเอกราช

เจ้าสุพานุงเป็นโอรสของเจ้ามหาบุณคกงกับหม่อมคำอ้วน ซึ่งเป็นบิดาองค์เดียวกันกับเจ้าเพ็ชชะลาด และเจ้าสุวัณนะพูมา เกิดเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม ค.ศ. 1909 ณ นครหลวงพระ-

บาง แต่เมื่อเกิดได้ไม่นาน หม่อมคำอ้วนกลับมีอาการขาดน้ำนม เจ้าสุพานูวงศ์ได้ถูกมอบให้ เจ้าศรีธรรมราช และเจ้าหญิงคำพัน ที่เป็นน้องชายต่างมารดาของมหาอุปราชขุนคง เพราะเวลานั้นเจ้าหญิงคำพันก็ให้กำเนิดลูกสาว ดังนั้นเจ้าศรีธรรมราชและเจ้าหญิงคำพันผู้เป็นอาและอาสะใภ้จึงได้เป็นพ่อแม่บุญธรรมของเสด็จสุพานูวงศ์

สำหรับการศึกษาก็เปรียบเหมือนลูกศกตินาลาวทั่วไป คือ ได้รับการศึกษาชั้นประถมที่ หลวงพระบาง หลังจากนั้นก็ศึกษาระดับมัธยมที่ไซ่งอน ประเทศเวียดนาม ลิเซ อัลแบร์ท ซาโรต์ (Lycée Albert Sarraut) หลังจากสำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมสูงสุด ซึ่งเรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า Baccalauréate หรือ “จบบัค”แล้ว เสด็จก็กลับมาที่หลวงพระบางได้ระยะหนึ่ง แล้วจึงไปศึกษาต่อที่ประเทศฝรั่งเศส เพราะเสด็จมีความต้องการที่เข้าศึกษาต่อที่สถาบันสะพานและถนน แห่งชาติ (Ecole Nationale des Ponts et Chaussées) เป็นสถาบันชั้นสูง ซึ่งผู้ที่เข้าศึกษาต่อที่แห่งนี้ นอกจากจะมีผลการเรียนดีแล้วยังต้องสอบแข่งขัน แต่ละปีจะรับนักศึกษาเพียงแค่ 30 คนเท่านั้น ดังนั้นเสด็จจึงต้องเรียนกวดวิชา ที่วิทยาลัยแซงต์หลุย (Lycée ST. Louis) เป็นเวลา ปีกว่าจึงสามารถสอบเข้าสถาบันสะพานและถนนแห่งชาติ ของฝรั่งเศสได้ เมื่อกลางปี ค.ศ. 1937 เสด็จได้สำเร็จการศึกษาที่ฝรั่งเศส และได้กลับมารายงานตัวที่เมืองไซ่งอน จึงถูกส่งไปที่ เมืองหญ่าจรวง (NHA TRANG) ซึ่งเป็นสำนักงานทางเขตภาคใต้ตอนบน จึงได้พบกับ มาริ เหยียนธิกีนาม ซึ่งหลังจากสมรสกับเสด็จสุพานูวงศ์แล้วจึงเปลี่ยนชื่อมาเป็นเจ้าเวียงคำ อาจเพราะ ครอบครัวของเจ้าเวียงคำก็เป็นนักชาตินิยมคนเวียดนาม ก็คือต่อต้านการปกครองของฝรั่งเศส ดังนั้นเพราะด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้เสด็จสุพานูวงศ์เห็นได้ถึงขบวนการต่อต้านฝรั่งเศส และเข้าร่วม เคลื่อนไหวในขบวนการดังกล่าวในเวลาต่อมา

7 ปีที่เสด็จสุพานูวงศ์ได้เป็นนายช่างการทาง เมื่อญี่ปุ่นได้ยึดอำนาจการปกครองฝรั่งเศส ในอินโดจีน ทำให้เสด็จสุพานูวงศ์เริ่มหันมาเคลื่อนไหวต่อสู้ชาติอย่างแท้จริง ซึ่งหลังจาก เวียดนามเหนือประกาศเอกราชในวันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1945 ในวันที่ 4 กันยายน เจ้าสุพานูวงศ์ ได้พบกับโฮจิมินห์ที่ฮานอย หลังจากนั้นจึงเดินทางกลับมาเวียงจันทน์เพื่อร่วมกับเจ้าเพ็ดชะลาด ในการจัดตั้งรัฐบาลลาวอิสระขึ้น

อย่างไรก็ตาม แม้รัฐบาลลาวอิสระจะคงตัวอยู่ได้ไม่นาน จนต้องไปสร้างตั้งรัฐบาลลาว พลัดถิ่นที่ประเทศไทย และล่มสลายไปในเวลาต่อมา เจ้าสุพานูวงศ์ก็ยังคงเคลื่อนไหวต่อต้านการ

เข้ามาปกครองลาวของต่างชาติ และได้เคลื่อนไหวกว้างร่วมกับขบวนการต่อต้านอื่นๆ ซึ่งได้กลายเป็นผู้นำการปฏิวัติของชาวลาวในทั่วราชอาณาจักร จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงราชอาณาจักรเป็นสาธารณรัฐในปี ค.ศ. 1975 และได้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานประเทศคนแรก ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

โดยรวมแล้วในราชอาณาจักรลาว ขบวนการต่อสู้เพื่อความเป็นเอกราชของชาติ ได้เกิดขึ้นนับเป็นหลายทศวรรษ และก็มีหลายขบวนการที่ไม่ประสบความสำเร็จ แต่ขบวนการเหล่านั้นก็เป็นบทเรียนอันล้ำค่าให้ขบวนการต่อต้านในระยะต่อมา โดยเฉพาะในช่วงของการเกิดขึ้นของรัฐบาลลาวอิสระนี้ เห็นได้ว่าการปกครองของฝรั่งเศสในลาวมีความอ่อนแออันเนื่องมาจากถูกเยอรมันโจมตีที่ประเทศตน นอกจากนี้ในทางเอเชียเองญี่ปุ่นก็ขยายกำลังออกไป และในที่สุดก็เข้ามาปกครองลาวแทนฝรั่งเศส การปกครองญี่ปุ่นในลาวก็ไม่แตกต่างกับฝรั่งเศสสักเท่าไร แต่สิ่งสำคัญคือญี่ปุ่นได้เป็นผู้เข้ามากระตุ้นกระแสความเป็นเอกราชที่มีอยู่ในตัวของชาวลาวให้มีความฮึกเหิม และกล้าที่จะลุกขึ้นต่อต้านเพื่อความเป็นเอกราชของชาติมากยิ่งขึ้น แม้แต่บรรดาข้าราชการชั้นสูง อันได้แก่เจ้าแขวงทางภาคใต้ รวมถึงเจ้าเพ็ดชะลาดเองที่มีความจงรักภักดีต่อกษัตริย์เป็นอย่างยิ่ง ยังต้องยอมขัดใจกับกษัตริย์หลวงพระบางเพื่อรวมลาวและประกาศเอกราชจากการปกครองของฝรั่งเศส ในปี ค.ศ. 1945 โดยมีชื่อว่ารัฐบาลลาวอิสระ ในการสร้างตั้งรัฐบาลลาวอิสระที่นำโดยเจ้าเพ็ดชะลาดในครั้งนี้ ถือว่าได้รับการสนับสนุนจากมวลชนเป็นจำนวนมาก รวมถึงแนวลาวยุติธรรมที่ได้เคลื่อนไหวกว้างต่อต้านระบอบการปกครองของฝรั่งเศสในลาวมาเป็นเวลาแสนนาน ได้สร้างตั้งสมาคมลาวเป็นลาวขึ้น เพื่อเคลื่อนไหวกู้กระแสความเป็นเอกราช และให้การสนับสนุนต่อรัฐบาลลาวอิสระ

บทที่ 4

การสร้างตั้งรัฐบาลลาวต่อต้าน การถอนตัวออกจากอินโดจีน ของฝรั่งเศส

หลังจากญี่ปุ่นประกาศยอมแพ้ลงในสงครามโลกครั้งที่สองแล้ว ฝ่ายชาตินิยมในลาวเห็นว่าเป็นโอกาสดี ที่ทำให้ประชาชนมีความสามารถในการประกาศยึดอำนาจ จากระบบการปกครองเก่าที่มีต่างชาติเป็นผู้ปกครอง ในวันที่ 23 สิงหาคม ค.ศ. 1945 และประกาศสร้างตั้งรัฐบาลลาวอิสระ ในเดือนตุลาคมของปีเดียวกัน ผ่านการเว้นระยะของการปกครองลาวจากต่างชาตินั้น คณะรัฐบาลลาวอิสระได้สร้างตั้งพื้นฐานการสร้างรัฐเอกราชได้จำนวนหนึ่ง รวมถึงมีรัฐธรรมนูญเป็นของตนเอง แต่รัฐบาลลาวอิสระก็ไม่สามารถจะคงตัวได้นาน เมื่อฝรั่งเศสได้หวนกลับมาปกครองลาวอีกครั้งหนึ่ง อันทำให้รัฐบาลลาวอิสระต้องหนีไปสร้างตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นในไทย การกลับมาปกครองลาวในครั้งใหม่นี้ฝรั่งเศสก็ยังคงรักษาระบอบศักดินาไว้เหมือนเดิม ไม่ว่าจะเป็นที่หลวงพระบาง หรือที่จำปาสัก อันได้ทำให้ศักดินาทั้งสองฝ่ายต่างต้องแสดงความจงรักภักดีต่อฝรั่งเศสเพื่อจะกลายเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด อย่างไรก็ตามเมื่อฝรั่งเศสเห็นแล้วว่าอย่างไรเสียศักดินาที่หลวงพระบางก็มีความยินดีที่จะให้หลวงพระบางตกอยู่ภายใต้การควบคุมของฝรั่งเศสอยู่แล้ว แต่สิ่งที่ฝรั่งเศสต้องทำก็คือ การตอบแทนความจงรักภักดีที่เจ้าบุญอุ้ม นะจำปาสัก ให้การช่วยเหลือในคราวที่ญี่ปุ่นบุกเข้าลาว และช่วยเหลือกองกำลังฝรั่งเศสในการโจมตีรัฐบาลลาวอิสระเพื่อเข้าปกครองลาวในครั้งที่ 2 ดังนั้นฝรั่งเศสจึงได้เสนอตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแห่งราชอาณาจักรลาว ผนวกกับตำแหน่งผู้ตรวจราชการแผ่นดิน ให้แก่เจ้าบุญอุ้ม นะจำปาสัก ซึ่งการรวมลาวทางใต้กับทางเหนือก็คือหลวงพระบางเข้าเป็นหนึ่งเดี๋ยวนี ทำให้ฝรั่งเศสสามารถวางยุทธศาสตร์เพื่อปราบปรามขบวนการต่อต้านได้ง่ายมากขึ้น แต่ขณะเดียวกันขบวนการต่อต้านในอินโดจีนก็ขยายตัวอย่างแข็งแกร่ง ซึ่งในที่สุดฝรั่งเศสต้องแพ้สงครามที่เดียนเบียนฟู ในปี ค.ศ. 1954 และต้องจบบทบาทของอินโดจีนลง ด้วยสนธิสัญญาเจนีวา ปี ค.ศ. 1954

การประกาศยอมแพ้สงครามในสงครามโลกครั้งที่ 2 ของญี่ปุ่น และการแสดงท่าทีของฝรั่งเศสที่ต้องการจะเข้ามาปกครองลาวอีกครั้งหนึ่ง เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ขบวนการต่อต้านในลาวตัดสินใจประกาศยึดอำนาจ แต่ในสิ่งที่สำคัญนั้น รัฐที่ตกอยู่ภายใต้ระบบการปกครองที่

อ่อนแอ นั้น เกิดมีกระแสความเป็นเอกราชได้แพร่สะพัดไปทั่วราชอาณาจักรลาว ชนชั้นนำของลาวจำนวนหนึ่งที่มีความต้องการเป็นเอกราชภายในตัวอยู่แล้ว เห็นว่าสถานการณ์ระหว่างประเทศโดยเฉพาะการประกาศยอมแพ้สงครามของญี่ปุ่นซึ่งเข้ามาปกครองลาวแทนฝรั่งเศสนั้น ทำให้การปกครองลาวอ่อนแอลง ดังนั้นบรรดาชนชั้นนำที่เห็นว่าเป็นโอกาสเหมาะสมแก่การประกาศเอกราชจึงได้ปลุกกระดมชวนชาวประชาชนเพื่อร่วมมือกันสร้างความเป็นเอกราชให้แก่ประเทศชาติ ซึ่งก็มีมวลชนส่วนใหญ่ที่ให้การสนับสนุนในการยึดอำนาจดังกล่าวของชนชั้นนำเหล่านั้น จึงทำให้ชนชั้นนำเหล่านั้นสามารถรวมราชอาณาจักรลาวที่มีการปกครองแบบอิสระจากกันนั้นเข้าเป็นราชอาณาจักรเดี่ยว เพื่อประกาศเอกราช และสร้างตั้งรัฐบาลลาวอิสระ แต่อย่างไรก็ตาม การกระทำดังกล่าวนั้น กลับไม่เป็นที่ปรารถนาของเจ้าสีสะหว่างวง ซึ่งเป็นกษัตริย์หลวงพระบาง เพราะต้องการให้ฝรั่งเศสกลับเข้ามาปกครองลาวดังเดิม จึงได้เกิดเป็นความขัดแย้งระหว่างกษัตริย์หลวงพระบาง กับชนชั้นนำในราชอาณาจักรลาวขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยการช่วยเหลือของกษัตริย์ลาว และพันธมิตร ก็ทำให้ฝรั่งเศสสามารถเข้ามาปกครองราชอาณาจักรลาวได้อีกครั้งหนึ่ง อันทำให้รัฐบาลลาวอิสระต้องหนีไปสร้างตั้งรัฐบาลลาวพลัดถิ่นที่ราชอาณาจักรไทย ซึ่งรายละเอียดและปัจจัยของการล่มสลายรัฐบาลลาวอิสระในคราวนี้ ผู้วิจัยจะได้กล่าวในต่อไป

4.1 ฝรั่งเศสบุกเข้าปกครองลาวอีกครั้ง

หลังจากญี่ปุ่นประกาศแพ้สงครามแล้ว ฝรั่งเศสก็ได้พยายามที่จะเข้ามาปกครองลาวอีกครั้ง โดยจะส่งกองกำลังกวาดล้างกองกำลังลาวอิสระจากเวียดนามมาผ่านเส้นทางหมายเลข 9 แล้วยึดเอาสะพานหะเขต บุกเข้าท่าแขก แล้วก็บุกเข้าเวียงจันทน์ ในเบื้องต้นฝรั่งเศสได้เตรียมกองกำลังมาจากไซ่ง่อนและดานังบุกเข้ามอลาตามเส้นทางหมายเลข 9 เพื่อยึดเอาฐานทัพเซโน (SENO) เพราะเป็นฐานทัพยุทธศาสตร์ของฝรั่งเศสในการปกครองลาว¹ ในส่วนภาคใต้ของราชอาณาจักรลาวนั้น ได้ถูกฝรั่งเศสควบคุมนับแต่ท้ายปี ค.ศ. 1945 แล้ว โดยกำลังทหารฝรั่งเศสที่หนีจากการกวาดล้างของญี่ปุ่นที่ลี้ซ่อนตามชายแดนกัมพูชาได้เข้ายึดตัวเมืองสาละวัน

¹ SENO ย่อมาจากภาษาฝรั่งเศสมีความหมายว่า S=Sud แปลว่าทิศใต้ E=Est แปลว่าทิศตะวันออก N=Nord แปลว่าทิศเหนือ และ O=Ouest แปลว่าทิศตะวันตก ซึ่งเมื่อรวมทั้งหมดเข้าด้วยกันก็แปลว่า ใต้ ตะวันออก เหนือ และตะวันตก และถ้าใครสามารถควบคุมฐานทัพนี้ได้ก็เท่ากับว่าสามารถควบคุมลาวได้ทั้งหมด

ในวันที่ 7 สิงหาคม ค.ศ. 1945 ยึดปากเซในวันที่ 12 กันยายน ต่อมาก็เป็นจำปาสัก และอัตตะปือ โดยการช่วยเหลือของเจ้าบุญอุ้ม นะจำปาสัก

เมื่อถึงวันที่ 16 มีนาคม ค.ศ. 1946 โดยได้รับความช่วยเหลือจากอังกฤษ จีนก๊กมินตั๋ง และเจ้าบุญอุ้ม นะจำปาสัก ฝรั่งเศสก็สามารถยึดเอาสะหวันนะเขตได้ โดยที่กำลังต่อต้านได้แตกออกเป็นสองกองกำลัง คือ กองกำลังที่หนึ่งได้ข้ามนาโงไปยังประเทศไทย เขตมุกดาหาร ส่วนอีกกองหนึ่งเคลื่อนทัพไปตามเส้นทางหมายเลข 9 เขตเซโปน ลาวบาวซึ่งเป็นเขตแดนกับเวียดนาม และในวันต่อมากองกำลังฝรั่งเศสก็ได้บุกเข้าเมืองท่าแขก เจ้าสุพานวงซึ่งเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดของกองทัพลาวอิสระจึงได้รับเดินทางไปเมืองท่าแขกเพื่อนำพาประชาชนต่อสู้กับฝรั่งเศส แต่ด้วยกำลังที่น้อยกว่า อาวุธที่ล้าหลัง จึงทำให้กำลังต่อต้านของฝ่ายรัฐบาลลาวอิสระต้องพ่ายแพ้แก่ฝรั่งเศส จนเจ้าสุพานวงพร้อมด้วยคณะที่นำพากำลังต่อต้านที่ทำแขกต้องหนีไปยังฝั่งไทย เพื่อรวมกับคณะรัฐบาลลาวอิสระผู้อื่นๆ แล้วจัดตั้งรัฐบาลลาวพลัดถิ่น เพื่อเคลื่อนไหวต่อต้านกับการปกครองลาวของฝรั่งเศสต่อไป

ท่าแขกเป็นเมืองหนึ่งในแขวงคำม่วน ตรงข้ามกับจังหวัดนครพนม ทิศตะวันออกติดกับเวียดนามกลาง ทิศเหนือติดกับแขวงบอลิคำไซ ทิศใต้ติดกับแขวงสะหวันนะเขตที่ถูกฝรั่งเศสยึดไปในวันที่ 16 มีนาคม ค.ศ. 1946 แล้วนั้น เจ้าสุพานวงซึ่งเวลานั้นเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด จึงได้ร่วมกับคณะจัดตั้งกองกำลังเพื่อป้องกันการโจมตีจากฝรั่งเศส ตกลงกันวางแผนเพื่อรับมือกับการโจมตีของฝรั่งเศสและพันธมิตร แต่คำถามที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ก็คือ “พวกฝรั่งเศสมีกำลังพลมากกว่า มีอาวุธทันสมัย มีเครื่องบินรบ มีพาหนะเคลื่อนทัพที่รวดเร็ว”² ในขณะที่ “กำลังปฏิวัติมีจำนวนน้อยกว่า มีอาวุธล้าสมัยและจะตกในวงปิดล้อมถูกบุกโจมตีได้ทุกด้าน ทั้งพื้นดินและอากาศ”³ แต่ในที่สุดทุกคนก็ตกลงเป็นเสียงเดียวกันว่าจะต่อสู้กับฝรั่งเศสสุดขีด พร้อมกับ

² ดอว์ไฮ ทลวงพะสี, 3 บุรุษเหล็กแห่งเมืองท่าแขก, พิมพ์ที่ 2 (นະຄອນຫລວງວຽງຈັນ: ໂຮງພິມແຫ່ງລັດ, 2000), ຫນ້າ 60. (ดอว์ไฮ ทลวงพะสี, 3 บุรุษเหล็กแห่งเมืองท่าแขก, พิมพ์ครั้งที่ 2 (นครหลวงเวียงจันทน์: โรงพิมพ์แห่งรัฐ, 2000), หน้า 60.)

³ เลื่องอุวอวกัน. (เรื่องเดียวกัน.)

กล่าวคำว่า “เราจะต่อสู้จนเลือดหยดสุดท้าย”⁴ จากนั้นคณะต่อต้านทั้งหมดจึงได้วางยุทธศาสตร์การรบขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ การรุก และการรับ

การรุก คือ การใช้กำลังประกอบอาวุธตีศัตรูในเขตรอบนอก เพื่อให้ศัตรูอ่อนแอลง อีกทั้งก็ยังเป็นการปลุกระดมขวัญและกำลังใจให้แก่กรบและประชาชน

การรับ คือ ยุทธวิธีเพื่อรับมือเมื่อฝรั่งเศสบุกเข้ามาได้ คือการขุดสนามเพลาะ 3 วงแหวน เชื่อมต่อกันทั้งใจกลางเมืองและรอบเมือง โดยใช้เวลาขุดอยู่ถึง 45 วัน 45 คืนถึงสำเร็จ นอกจากนี้ก็มีการตั้งบังเกอร์ และแบ่งเขตพื้นที่รับผิดชอบระหว่างกัน

ฝรั่งเศสได้ใช้กำลังทหารบุกเข้าตีที่ท่าแขกมีถึง 3 กองพัน ประกอบด้วยนายทหารสัญญาบัตร ทหารชั้นประทวน พลทหารที่เกณฑ์มาจากแอฟริกาและแอลจีเรีย รวมทั้งทหารฝรั่งเศสที่หลบหนีจากการจับกุมของทหารญี่ปุ่นที่ทำการหลบซ่อนอยู่ในป่า พร้อมด้วยทหารลาวที่ถูกเกณฑ์มาจำนวนหนึ่ง โดยเคลื่อนทัพมาจากทิศใต้ เหนือ และตะวันออกเพื่อปิดล้อมท่าแขก⁵ ดังนั้นจึงเหลือเฉพาะปากที่ติดกับแม่น้ำโขงซึ่งถ้าข้ามฝั่งไปก็คือนครพนม เมื่อถึงวันที่ 21 มีนาคม ค.ศ. 1946 กำลังฝรั่งเศสจึงได้บุกโจมตีท่าแขก ซึ่งนอกจากจะใช้เครื่องบินเพื่อทิ้งระเบิด ซึ่งเป็นคำสั่งจากบัญชาการทหารฝรั่งเศสให้ฝ่ายต่อต้านยอมจำนน และมอบยุทธปัจจัยให้กองทหารฝรั่งเศส รวมทั้งเปิดทางให้เข้าครอบครองและดำเนินการปกครอง จากนั้นก็ตามมาด้วยการเปิดฉากบุกโจมตี ด้วยฝูงบินสปีดไฟร์ทิ้งระเบิดใส่ผู้คน และตามด้วยการยิงปืนกลใส่ผู้คน จากนั้นก็ยิงปืนใหญ่เข้าใส่ตัวเมืองท่าแขก แล้วรถหุ้มเกราะก็นำหน้าทหารราบบุกฝ่ากองทหารฝ่ายอิสระเข้ามาในท่าแขก การสู้รบระหว่างกำลังอิสระกับกำลังฝรั่งเศสได้ดำเนินเป็นเวลาหนึ่งวัน สุดท้ายกองกำลังอิสระก็ไม่สามารถที่จะต้านทานการโจมตีจากฝรั่งเศสได้ เจ้าสุพานูงจึง

⁴ ศุขปริดา พนมยงค์, เรียนรู้ประวัติศาสตร์ลาวผ่านชีวิตเจ้าสุพานูง (กรุงเทพฯ: แมคคาฟาง, 2552), หน้า 80.

⁵ พี.อ คำฟอง พิมมะเกสอน “ภาพอุ้งน้ำ-น้ำพา ของคณะพิภพแคว้นลาวในบั้นริบภัยกับเมืองท่าแขก วันที่ 21 มีนาคม 1946,” คำใบ คำลัด และคณะ (บ.ก) ใน 60 ปี บั้นริบภัยกับเมืองท่าแขก 21 มีนาคม 1946 (เวียงจันทน์: สำนักพิมพ์แห่งลัด, 2010), หน้า 71. (พี.อ คำฟอง พิมมะเกสอน “การนำพาของคณะพรรคแคว้นลาวในการรบป้องกันเมืองท่าแขก วันที่ 21 มีนาคม ค.ศ. 1946” ใน 60 ปี การรบป้องกันเมืองท่าแขก 21 มีนาคม ค.ศ. 1946, คำใบ คำลัด และคณะ (บ.ก.), (เวียงจันทน์: สำนักพิมพ์แห่งรัฐ, 2010), หน้า 71.

ตัดสินใจลงเรือยนต์ที่รอคอยรับอยู่ที่ฝั่งโขงเพื่อจะข้ามมายังฝั่งนครพนม แต่ขณะที่เรือกำลังเบนหัวออกจากฝั่ง ฝูงบินสปิตไฟร์ 4 ลำก็บุกโจมตีเรือดังกล่าว เครื่องยนต์เรือถูกทำลาย ทหารนายหนึ่งได้สละชีพเพื่อปกป้องเจ้าสุพานวงด้วยการเอาตัวเป็นกำบังกระสุนปืนที่ฝรั่งเศสยิงถล่มใส่เรือลำดังกล่าว ทำให้เจ้าสุพานวงสามารถรอดชีวิตมาได้ แต่ก็บาดเจ็บสาหัส และมารักษาตัวที่นครพนม เมื่ออาการดีขึ้นเล็กน้อยจึงมาสืบต่อรักษาต่อที่กรุงเทพฯ การบุกโจมตีท่าแขกของฝรั่งเศสนั้นทำไปอย่างป่าเถื่อนที่สุด โดยฆ่าแม้กระทั่งคนชรา สตรี นอกจากนั้นก็จับเอาเด็กน้อยจำนวนมากมัดกระสอบปามัดติดกับก้อนหิน แล้วทิ้งลงแม่น้ำโขงอย่างโหดเหี้ยม ดังนั้นวันที่ 21 มีนาคม จึงเป็นวันเคียดแค้นแห่งชาติลาว

ทหารฝรั่งเศสกำลังนำเอาศพของชาวเมืองท่าแขกทิ้งลงบ่อน้ำ

เมื่อฝรั่งเศสสามารถยึดท่าแขกได้ ก็เท่ากับว่ายึดแขวงคำม่วนได้แล้ว ฝรั่งเศสจึงเริ่มสะสมกำลังเพื่อเตรียมการให้แก่การบุกเข้าเวียงจันทน์ ด้วยการเกณฑ์คนหนุ่มเพื่อเข้าเป็นทหารในกองกำลังของเขา และให้สินบนหรือตำแหน่งเพื่อให้ทหารที่อยู่ในกองกำลังลาวอิสระเข้าร่วมกับฝรั่งเศส ซึ่งใช้เวลาร่วมเดือนจึงสามารถบุกเข้าเวียงจันทน์ได้ ทำให้รัฐบาลลาวอิสระส่วนหนึ่งต้องอพยพข้ามโขงมาประเทศไทย โดยมีพญาคำม้าว วิไล เจ้าสุวันนะพูมา กระต่าย ดอน-สะโฮลิต อุ่น ชะนะนิคอน ส่วนอีกจำนวนหนึ่งก็ไปกับเจ้าเพ็ดชะลาด ขึ้นไปทางหลวงพระบาง และเมื่อเห็นว่าฝรั่งเศสสามารถยึดเวียงจันทน์ได้แล้วจึงเดินทางผ่านไชยะบูลี แล้วจึงออกไปยัง

สยาม หลังจากคณะรัฐบาลลาวอิสระต้องพ่ายแพ้ต่อการบุกโจมตีของฝรั่งเศสอันทำให้ต้องข้ามโขงมายังประเทศไทย และก็ได้รวมตัวกันเพื่อสร้างตั้งรัฐบาลลาวพลัดถิ่นขึ้น โดยมีเจ้าเพ็ดชะลาดเป็นประมุข ส่วนหนึ่งก็หลบหนีไปยังเวียดนาม และเข้าไปอาศัยกับชาวบ้านตามชนบท เพื่อรวบรวมกำลังในการชุมนุมโจมตีทหารฝรั่งเศสที่อยู่ตามแขวงต่างๆ ตามความสามารถและสถานการณ์จะอำนวย ส่วนเจ้าสีเสะหว่างวงก็ได้รับคืนสถานะเป็นกษัตริย์แห่งหลวงพระบางดั้งเดิม และให้การสนับสนุนกับการเข้ามาปกครองลาวของฝรั่งเศสอีกครั้ง

เมื่อมองแล้วในคณะรัฐบาลลาวอิสระที่นำโดยพญาคำม้าว วิไลที่ได้พากันหลบหนีไปยังประเทศไทยเพื่อจัดตั้งรัฐบาลลาวพลัดถิ่น และสืบต่อเคลื่อนไหวต่อต้านกับการปกครองของฝรั่งเศสในลาวครั้งนี้ ก็มาจากหลายปัจจัยด้วยกัน บางส่วนก็มีแนวคิดอุดมการณ์เพื่อต้องการความเป็นเอกราชของชาติอย่างแท้จริง บางส่วนก็เกรงกลัวต่ออำนาจของกษัตริย์ และฝรั่งเศส เพราะตนเคยต่อต้านเขาไว้ในเวลาที่ฝรั่งเศสอ่อนกำลังลง ดังนั้น ดังนายพุมิ วงวิจิตได้กล่าวไว้ในหนังสือความทรงจำของตน โดยมีเนื้อในตอนที่เขียนเกี่ยวกับการตัดสินใจที่เข้าร่วมเคลื่อนไหวกับคณะรัฐบาลลาวพลัดถิ่นในไทยว่า:

ในหนึ่งปีผ่านมา ข้าพเจ้าได้ออกค้นหาจับกุมพวกฝรั่งเศสไปมอบให้ญี่ปุ่นและนำกองทหารลาวอิสระไปรบกับพวกฝรั่งเศสที่นาเวียงในปี ค.ศ. 1945 พวกฝรั่งเศสยอมจะเคียดแค้น... อีกอย่างหนึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าตัวเองได้เข้าร่วมการปลดแอกมหาชีวิต ตัวท่านและลูกหลานก็ต้องฉวยโอกาสนี้เข้าร่วมกับฝรั่งเศสเพื่อแก้แค้น...ไปอยู่ไทยจะมีชีวิตลำบากแค้น ไม่รู้จะพากันทำมาหากินอย่างไร อาจไม่พ้นการกลับไปสู้รบกับฝรั่งเศสอีกเพราะตราบไต่ที่ยังปลดปล่อยประเทศให้เป็นเอกราชไม่ได้...เพื่อชีวิตตนเอง และเพื่อศักดิ์ศรีของประเทศ ไม่ควรหลงเชื่อศัตรู สู้ไปอดทนทุกข์ยากตามเส้นทางกู้ชาติ เพื่อกลับมาประเทศพร้อมด้วยชัยชนะ⁶

จากเหตุผล หรือปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวมานั้น ที่ทำให้คณะรัฐบาลลาวอิสระต้องหนีจากการโจมตีของฝรั่งเศสเข้าไปตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นที่ราชอาณาจักรไทย แต่หลังจากที่ฝรั่งเศสได้ออก

⁶ พุมิ วงวิจิต, ในความทรงจำของพุมิ วงวิจิต, พิษณุ จันทรวิทัน แปล (กรุงเทพฯ: บริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป จำกัด มหาชน. 2546), หน้า 80.

นโยบายไม่เอาโทษและยังจะให้ตำแหน่งที่สำคัญในคณะรัฐบาล จึงทำให้คณะรัฐบาลลาวพลัดถิ่นจำนวนหนึ่งกลับคืนมาเข้าร่วมรัฐบาลหุ่นฝรั่งเศส

4.2 ราชอาณาจักรลาวภายใต้ฝรั่งเศส

ฝรั่งเศสฟื้นฟูอำนาจการปกครองหุ่น หลังจากฝรั่งเศสสามารถบุกเข้าตัวเมืองสำคัญๆ ในทั่วราชอาณาจักรลาวสำเร็จ พวกเขาก็ได้ฟื้นฟูอำนาจการปกครองของเขาขึ้น โดยนำใช้ศักดินาจำนวนหนึ่งที่เขาเห็นว่ามีความจงรักภักดีต่อตน ทั้งในกัมพูชา และเวียดนามฝรั่งเศสก็ใช้วิธีเดียวกัน คือ ในกัมพูชา ฝรั่งเศสก็สนับสนุนเจ้าสีหนุขึ้นเป็นกษัตริย์ ฟื้นฟูอำนาจของศักดินา และสร้างการปกครองหุ่นของฝรั่งเศสขึ้น ส่วนที่ภาคใต้เวียดนาม ฝรั่งเศสก็สนับสนุนเจ้าเบาได้ และ ฟื้นฟูอำนาจศักดินาที่ซื่อสัตย์ต่อฝรั่งเศส แต่ขณะเดียวกัน ก็ส่งกองกำลังโจมตีภาคเหนือของเวียดนาม เพื่อโค่นล้มรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม ที่นำพาโดยโฮจิมินห์

ในส่วนของราชอาณาจักรลาว ฝรั่งเศสก็หลอกใช้ศักดินาที่ยังคงมีความซื่อสัตย์ต่อฝรั่งเศส ไม่ว่าจะเป็นกษัตริย์ลาว เจ้าสีสะหวางวัดทะนา และศักดินาจำนวนหนึ่ง แต่ขณะเดียวกันขบวนการเรียกร้องเอกราชในราชอาณาจักรลาวก็ขยายตัวอย่างเข้มแข็ง จึงทำให้ฝรั่งเศสไม่สามารถที่จะเข้ามาปกครองลาวแบบโดยตรงเหมือนดังแต่ก่อนได้ กล่าวคือ ฝรั่งเศสจะไม่ส่งคนฝรั่งเศสเข้ามาเป็นผู้สำเร็จราชการ เจ้าแขวง เจ้าเมือง และอื่นๆ เหมือนดังแต่ก่อน แต่ครั้งนี้คนฝรั่งเศสจะเข้ามาเป็นที่ปรึกษาให้แก่กษัตริย์ เจ้าแขวง เจ้าเมือง รวมถึงเจ้ากระทรวง หัวหน้าสำนักงานต่างๆ ซึ่งคนเหล่านี้จะเป็นคนลาว

และเพื่อไม่ให้คนลาวต่อต้านการปกครองลาวของฝรั่งเศสนั้น ฝรั่งเศสได้เอาคำว่า “เอกราช” มาใช้ ซึ่งคำว่าประเทศลาวเอกราชสามารถหลอกศักดินาลาวจำนวนหนึ่งได้ เพราะหลงเชื่อว่าฝรั่งเศสได้ให้เอกราชแก่ลาว เมื่อถึงวันที่ 27 สิงหาคม ค.ศ. 1946 กษัตริย์ลาวได้มอบให้เจ้าสีสะหวางวัดทะนา ผู้เป็นโอรสลงนามในสัญญา ที่เรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า “โมดุดวิวิท” ซึ่งมีเนื้อหาว่า เจ้าชีวิตลาวมีความยินดีที่สุด ต่อการมอบประเทศลาวให้ฝรั่งเศสปกครองตามรูปการสังกัดในเครือสหพันธอินโดจีน เมื่อถึงวันที่ 15 มีนาคม ค.ศ. 1947 ได้มีผู้แทนจำนวน 44 คน ที่ประกอบเป็น “สภาร่างรัฐธรรมนูญ” โดยมีนายบง สุวันนะวง เป็นประธานสภา ซึ่งมีที่ปรึกษาเป็นคนฝรั่งเศสเป็นจำนวนมากเพื่อแนะนำให้เขียนรัฐธรรมนูญ ในขณะเดียวกันฝรั่งเศสก็

พื้นฟูหอสนามหลวง โดยแต่งตั้งเจ้าสุวัณนะลาด เป็นนายกรัฐมนตรี และมีรัฐมนตรี 6 นาย ซึ่งต่อมาจึงได้ย้ายสำนักงานมาที่เวียงจันทน์ และกลายเป็นรัฐบาลหุ่นชุดแรกของราชอาณาจักรลาว

เมื่อถึงวันที่ 11 พฤษภาคม ค.ศ. 1947 รัฐธรรมนูญฉบับแรกของราชอาณาจักรลาว ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศสก็ถูกประกาศใช้ ซึ่งทำให้รัฐธรรมนูญที่ประกาศโดยรัฐบาลลาวอิสระต้องถูกลบล้างไป ครั้นเมื่อถึงเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1947 ได้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรขึ้นเพื่อเปลี่ยนแทน “สภาร่างรัฐธรรมนูญ” ที่หมดวาระไป ผลการเลือกตั้งปรากฏว่ามีผู้แทนจำนวน 33 คน ที่ได้ที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎร ที่เขาเรียกว่า “สภาแห่งชาติ” โดยมี ผุย ชะนะนิกอน เป็นประธาน ซึ่งหลังจากที่สภาดังกล่าวได้เปิดการประชุมขึ้นในวันที่ 26 พฤศจิกายน ค.ศ. 1947 จึงได้รับรองรายชื่อคณะรัฐบาล ซึ่งก็คือรัฐบาลหอสนามหลวง ที่มี

เจ้าสุวัณนะลาด	เป็นนายกรัฐมนตรี
อู่ทอง สุวัณนะวง	เป็นรัฐมนตรีกระทรวงภายใน และ ป้องกันประเทศ
บง สุวัณนะวง	เป็นรัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรม ธรรมการ และ โยธา
เลื่อม อินสีเชียงใหม่	เป็นรัฐมนตรีกระทรวงการเงิน
เจ้ากิงดาวง	เป็นรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
กู อะไพ	เป็นรัฐมนตรีกระทรวงศึกษา และ สาธารณสุข

ไม่ว่าจะเป็นคณะรัฐบาลหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ส่วนมากจะเป็นศักดิ์นา นายทุนที่ได้ร่วมมือกับฝรั่งเศสในระยะผ่านมา แต่เมื่อเห็นว่าเจ้าสุวัณนะลาด ซึ่งเป็นพี่น้องร่วมบิดากับเจ้าเพ็ดชะลาด เจ้าสุวัณนะพุมมา และเจ้าสุพานวง ไม่สามารถที่จะโน้มน้าวให้รัฐบาลลาวอิสระที่ไปเคลื่อนไหวในไทยกลับมาสวามิภักดิ์ต่อตนได้ ต่อมารัฐบาลชุดดังกล่าวก็ได้เปลี่ยนอีกครั้ง โดยมี บุนอ้อม นะจำปาสัก เป็นนายกรัฐมนตรี ในวันที่ 18 มีนาคม ค.ศ. 1948 นอกจากนั้น เพื่อเสริมสร้างกองกำลังให้รัฐบาลราชอาณาจักรลาวภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส โดยเฉพาะภายใต้สถานการณ์ที่การเรียกร้องเพื่อความเป็นเอกราช และกำลังต่อต้านที่กำลังขยายตัวนี้ จึงได้สร้างตั้ง “กองทัพแห่งชาติ” ขึ้น

หลังจากที่ได้วางระบบการปกครองในลาวสำเร็จแล้ว ฝรั่งเศสก็ได้เชิญเอกอัครราชทูตลาว พร้อมด้วยนายชั้นผู้ใหญ่อื่นๆ ไปเยือนฝรั่งเศส ในที่นี้กษัตริย์ลาวก็ได้ร่วมลงนามในสัญญาต่างๆ

มากมายกับประธานาธิบดีฝรั่งเศส ที่ได้กำหนดถึงสิทธิ หน้าที่ของราชอาณาจักรลาวในฐานะเป็น เมืองขึ้นของฝรั่งเศส⁷ จากนั้นบุญอุ้ม ก็ร่วมลงนามกับเลอง ปียง ผู้ต่างหน้ารัฐบาลฝรั่งเศสประจำ อินโดจีน เพื่อมอบสิทธิให้ฝรั่งเศสสามารถเคลื่อนไหวในทุกด้านบนดินแดนลาว ต่อมาเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1950 บุญอุ้ม ก็ลงนามอนุสัญญา เพิ่มเติมที่เรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า “กงวัง ชง” ฝรั่งเศส-ลาว จำนวน 23 ฉบับ ในแต่ละฉบับได้กล่าวถึงสิทธิของฝรั่งเศสที่จะเคลื่อนไหวใน ทุกเขต ไม่ว่าจะเป็นด้านการทหาร เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ศึกษา และอื่นๆ ในราชอาณาจักรลาว

นายกรัฐมนตรีผุย ชะนะนิกอน กล่าวคำปราศรัยในพิธีถ่ายมอบอำนาจจากฝรั่งเศสให้แก่ราชอาณาจักรลาว ใน เดือนเมษายน ค.ศ. 1950 หลังจากที่ดินะรัฐบาลลาวพลัดถิ่นในไทยจำนวนหนึ่งได้เดินทางกับเข้าร่วมกับ รัฐบาลราชอาณาจักรลาว ในรูป พญาคำม้าว และเจ้าสุวันนะพูมาเข้าร่วมด้วย

⁷ Convention ฝรั่งเศส-ลาว ฉบับลงวันที่ 19 กรกฎาคม ค.ศ. 1949

พิธีลงนามสัญญามิตรภาพ ระหว่าง ลาว-ฝรั่งเศส ในวันที่ 24 ตุลาคม ค.ศ. 1953 ที่ปารีส ฝรั่งเศส เจ้าสีสะหว่าวงง นั่งทางด้านซ้าย ในขณะที่ประธานาธิบดี Vincent Auriol กำลังนั่งลงนามสัญญามิตรภาพในทางด้านขวา

ถือได้ว่าหลังจากฝรั่งเศสได้กลับเข้ามาปกครองลาวอีกครั้งนี้ ได้มอบเอกราชที่เป็นเพียงแต่รูปการเท่านั้นให้แก่ลาว แต่การที่ญี่ปุ่นเข้ามาปกครองลาวแทนฝรั่งเศส อันทำให้ฝรั่งเศสต้องตกอยู่ที่นั่นลำบากนั้น ได้ทำให้ฝรั่งเศสเห็นได้ว่าผู้รับใช้คนใดที่พร้อมจะช่วยเหลือตนเองในยามที่ตนตกทุกข์ ซึ่งก็คือเจ้าสีสะหว่าวงงวัดทะนา และเจ้าบุญอุ้ม นะจำปาสัก

4.3 การเกิดขึ้นของผู้รับใช้คนใหม่

เจ้าสีสะหว่าวงงวัดทะนา

เจ้าบุญอุ้ม นะจำปาสัก

หลังจากวันที่ 24 พฤษภาคม ค.ศ. 1946 เมื่อกองทหารฝรั่งเศสได้บุกเข้าหลวงพระบาง ก็ได้เริ่มสร้างอำนาจการปกครองหุ่นของตนเองในทั่วราชอาณาจักรลาว ในที่นี้เจ้าสีสะหว่างวง และเจ้าสีสะหว่างวัดทะนา ก็เห็นดีเห็นพร้อมกับการกลับมาปกครองลาวของฝรั่งเศส แต่อย่างไรก็ตามฝรั่งเศสเองก็ต้องตอบแทนการช่วยเหลือของเจ้าบุญอุ้ม นะจำปาสัก ที่ให้การช่วยเหลือกองกำลังของตนในการเข้ามายึดครองราชอาณาจักรลาวได้อีกครั้งหนึ่ง โดยฝรั่งเศสได้แต่งตั้งให้เจ้าบุญอุ้ม นะจำปาสัก เป็นนายกรัฐมนตรีแห่งราชอาณาจักรลาว ผนวกกับเป็นผู้ตรวจราชการแผ่นดิน ซึ่งเมื่อนับถึงความสำคัญแล้ว ตำแหน่งผู้ตรวจราชการแผ่นดินมีความสำคัญเป็นอันดับที่สาม ต่อจากเจ้าสีสะหว่างวง ที่เป็นกษัตริย์ และเจ้าสีสะหว่างวัดทะนา มกุฎราชกุมาร แต่ผู้ตรวจราชการแผ่นดินกลับมีสิทธิ์ตรวจสอบเจ้าสีสะหว่างวง และเชื้อพระวงศ์ นอกจากนี้ยังได้รับเงินเดือนสูงกว่ากษัตริย์อีกด้วย

เจ้าสีสะหว่างวัดทะนาซึ่งเป็นมกุฎราชกุมารของกษัตริย์ราชอาณาจักรลาว จบการศึกษาด้านการเมืองการปกครองจากฝรั่งเศส มีความสนิทชิดเชื้อกับฝรั่งเศสเป็นอย่างดี โดยทั่วไปแล้วจะไม่เห็นบทบาทของเขาต่อการเมืองในราชอาณาจักรลาวมากนัก แต่จะเห็นเฉพาะบทบาทของเขาในการเดินทางไปประกาศเอกราชจากฝรั่งเศสที่เวียดนามในช่วงที่ญี่ปุ่นเข้ายึดลาว ต่อมาก็เป็นการยุยงให้เจ้าสีสะหว่างวงสั่งปลดเจ้าเพ็ดชะลาดออกจากการเป็นมหาอุปราชแห่งราชอาณาจักรลาว กล่าวคือ เมื่อเจ้าเพ็ดชะลาดได้รวบรวมกำลังเพื่อเตรียมการให้แก่การประกาศเอกราชในปี ค.ศ. 1945 นั้น เบื้องต้นเจ้าสีสะหว่างวงกษัตริย์ราชอาณาจักรหลวงพระบางก็ไม่ประสงค์ที่จะสั่งปลดเจ้าเพ็ดชะลาดออกจากการเป็นนายกรัฐมนตรีทันที เพราะต้องการจะถามกับตัวเจ้าเพ็ดชะลาดเองว่าต้องการประกาศเอกราชแท้จริงหรือไม่ แต่ด้วยเจ้าสีสะหว่างวัดทะนาซึ่งมีนายทหารฝรั่งเศสเป็นที่ปรึกษาหลักทักท้วง และ ให้ออกคำสั่งปลดเจ้าเพ็ดชะลาดทันที ดังนั้นเจ้าสีสะหว่างวงจึงได้สั่งปลดเจ้าเพ็ดชะลาดออกจากการเป็นนายกรัฐมนตรีแห่งราชอาณาจักรลาวโดยไม่มี การไต่ถามจากเจ้าเพ็ดชะลาดเลย

เจ้าบุญอุ้ม นะจำปาสัก ถือว่าเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของผู้ปกครองนครจำปาสักโดยสายเลือด แต่อย่างไรก็ตามเจ้าที่อยู่จำปาสักก็ไม่มีบทบาทอะไรมากนักเกี่ยวกับการปกครองราชอาณาจักรลาวที่ผ่านมา แต่หลังจาก ค.ศ. 1945 เมื่อเจ้าบุญอุ้ม ให้การช่วยเหลือแก่ฝรั่งเศสในคราวที่ต้องหนีจากการกวาดล้างของญี่ปุ่น และการให้ความช่วยเหลือฝรั่งเศสในการเข้ามา

ปกครองราชอาณาจักรลาวอีกครั้งนั้น ได้ทำให้อำนาจของเจ้าบุญอุ้มในการปกครองจำปาสักมีความเข้มแข็งและ ได้รับการรับรองจากฝรั่งเศสมากขึ้น กล่าวคือ นอกจากฝรั่งเศสจะให้การรับรองเจ้าบุญอุ้ม ในฐานะของเจ้าผู้ปกครองจำปาสักแล้ว เจ้าบุญอุ้ม ยังได้รับการแต่งตั้งจากฝรั่งเศสให้เป็นนายกรัฐมนตรีแห่งราชอาณาจักรลาว และเป็นผู้ตรวจราชการแผ่นดินอีกด้วย ซึ่งนับแล้วอาจมีความสำคัญเป็นอันดับที่สามารถรองจากกษัตริย์และองค์มกุฎราชกุมาร แต่เจ้าบุญอุ้มกลับมีอำนาจในการตรวจสอบทั้งสองพระองค์

4.4 การเคลื่อนไหวของรัฐบาลลาวอิสระพลัดถิ่นที่ราชอาณาจักรไทย

ในขณะที่รัฐบาลราชอาณาจักรลาวได้หนีข้ามไปยังกรุงเทพฯ เพื่อหลบหนีจากการบุกโจมตีของฝรั่งเศสนั้น รัฐบาลไทยได้ให้การช่วยเหลือแก่คณะรัฐบาลลาวในตำแหน่งที่พักอาศัย และเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ และได้สร้างตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นในวันที่ 1 ธันวาคม ค.ศ. 1946 ที่ประเทศไทย โดยมีกองทหารที่ถูกสร้างตั้งที่เมืองท่าแขก ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1945 ที่มีเจ้าสุพานวงเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด

ในขณะที่รัฐบาลลาวพลัดถิ่นอยู่ประเทศไทยนั้น ถึงแม้ว่ารัฐบาลของปรีดี-ธำรงจะให้การสนับสนุนแต่ก็ต้องให้ในลักษณะที่ลึกลับให้ส่วนหนึ่ง แต่ส่วนมากแล้วทุกคนต้องทำงานเพื่อหาเงินทั้งเลี้ยงตนเอง องค์กร และแบ่งส่วนหนึ่งไว้เคลื่อนไหวต่อสู้กับฝรั่งเศส โดยเฉพาะคือการหาซื้ออาวุธ เจ้าเพชรชะลาดได้นำเอาวัตถุสิ่งของที่มีค่าที่น่าติดตัวมานั้นไปจำหน่าย อีกส่วนหนึ่งก็หยิบยืมจากคนใกล้ชิด ส่วนกองกำลังที่อยู่เลียบตามฝั่งชายแดนก็กระจุกตัวกันเป็นกลุ่มเล็กๆ ตามตัวเมืองต่างๆ หาเงินด้วยการขายแรงงาน เป็นคนงาน คนสวน แม้กระทั่งรับจ้างชกมวยตามงานวัด แต่ก็ตกลงร่วมกันว่าเงินที่หามาได้นั้น ต้องแบ่งออกเป็นสามส่วน ส่วนหนึ่งเป็นของตนเอง อีกสองส่วนมอบให้เป็นเงินทุนเพื่อใช้เข้าในการเคลื่อนไหวต่อสู้กับฝรั่งเศส

สิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับการต่อสู้กับฝรั่งเศสนั้นก็คือการแสวงหาอาวุธ และการหาแหล่งทุนเพื่อมาจัดซื้ออาวุธ ทั้งในลาว เวียดนาม กัมพูชา พม่า และอินโดนีเซีย ต่างก็มีกองกำลังเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อความเป็นเอกราชของตนทั้งสิ้น ขบวนการต่อต้านของแต่ละประเทศต่างก็แสวงหาแหล่งซื้ออาวุธ ดังนั้นเพื่อไม่ให้เป็นการกระทำที่ขัดใจ หรือสร้างความหมางใจต่อกัน ทั้ง 5 ชาติจึงได้ตกลงกันอย่างลับๆ ว่า การสืบแหล่งค้าปืนเถื่อนนั้น หากชาติใดเป็นผู้ค้นพบก่อน ก็

ให้ชาตินั้นซื้อให้เพียงพอกับความต้องของชาตินั้นก่อน แล้วชาติอื่นจึงสามารถซื้อได้ และถ้าหากชาติที่ค้นพบหากไม่มีเงินที่จะซื้อ ชาติที่เหลือก็ควรให้ความช่วยเหลือ⁸ นอกจากนี้ ที่ผ่านมานั้น ขบวนการต่อต้านทั้ง 5 ชาติต่างก็เคลื่อนไหวโดยอิสระ ไม่มีการร่วมมือกันทั้งที่มีศัตรูเดียวกัน จึงทำให้ศัตรูเป็นฝ่ายได้เปรียบ ดังนั้นลาว เวียดนาม และกัมพูชาจึงได้ตกลงร่วมกันว่ามีศัตรูเดียวกันคือฝรั่งเศส และได้มีการตกลงย่อยอีกใน 2 ประเด็น คือ หนึ่ง แต่ละชาติสามารถที่จะหลบเข้าไปอยู่ในดินแดนของชาติใดชาติหนึ่งได้ แต่ก็ต้องยอมรับว่าตนต้องอยู่ภายใต้การคุ้มครองของชาตินั้น เช่น ถ้าเวียดนามเข้ามาอยู่ในดินแดนลาวก็ต้องยอมรับว่าลาวเป็นผู้ปกครองตน และสอง คือ ลาวและกัมพูชามีพลเมืองน้อย จึงไม่จำเป็นที่จะต้องเปิดศึกใหญ่ แต่ให้ทำการชุ่โจมตีสองแบบกองโจรเพื่อก่อวินาศกรรมในทุกหนทุกแห่งและทุกโอกาสที่จะกระทำได้ เพื่อถ่วงกำลังของฝ่ายฝรั่งเศสให้อยู่ในขอบเขตของลาว และกัมพูชาให้ได้มากที่สุด เพื่อไม่ให้สามารถที่จะมารวมกำลังที่จะมาโจมตีเวียดนามได้ เพราะเวียดนามมีพลเมืองมากถ้าหากมีโอกาสก็ให้ใช้กำลังเพื่อโจมตีเพื่อทำลายกำลังของฝรั่งเศสไปที่ละน้อย และเมื่อเวียดนามทำสงครามใหญ่ต่อสู้กับฝรั่งเศสเมื่อใด ก็ให้ลาวและกัมพูชาทำการรบแบบกองโจรเพื่อถ่วงกำลังของฝรั่งเศสไว้เพื่อไม่ให้กำลังเข้ามาช่วยกองกำลังที่เวียดนามได้⁹

เพื่อให้การกอบกู้เอกราชในอินโดจีนเป็นรูปเป็นร่างและเข้มแข็งมากขึ้น ในวันที่ 8 กันยายน ค.ศ. 1947 ทั้ง 4 ชาติ คือ ลาว ไทย เวียดนาม และกัมพูชา ได้ร่วมกันจัดตั้งสมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์ (South East Asia League-SEAL) ขึ้น ทั้งนี้การสร้างตั้งสมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์ต้องถูกยุติการเคลื่อนไหวลง เมื่อในเดือนพฤศจิกายน ของปีเดียวกันนี้ จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรี ด้วยการสนับสนุนของฝ่ายทหารที่ได้ทำการโค่นล้มรัฐบาลของปรีดี พนมยงค์ ซึ่งนอกจากจะส่งผลต่อการเคลื่อนไหวของสมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์แล้ว ก็ยังส่งผลกระทบต่อถึงการเคลื่อนไหวของคณะรัฐบาลลาวอิสระพลัดถิ่นในไทยอีกด้วย นอกจากรัฐบาลไทยที่นำโดยจอมพล ป. พิบูลสงครามจะให้การยอมรับในรัฐบาลเจ้าบุญอุ้ม นะจำปาสักที่ฝรั่งเศสแต่งตั้งขึ้น แล้วก็ยังกดดันให้รัฐบาลลาวอิสระพลัดถิ่นในไทยกลับไปรับใช้อำนาจการปกครองของฝรั่งเศสในลาว

⁸ Geoffrey C. Gunn., Political Struggles in Laos (1930-1954) (Bangkok: D.K. Book, 1988), pp. 124-125.

⁹ Ibid.

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเคลื่อนไหวของคณะรัฐบาลลาวอิสระพลัดถิ่นในไทยมีความลำบากอยู่หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นถูกกดดันจากรัฐบาลไทย ที่นำโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม การขาดแคลนเงินทุนเพื่อนำไปใช้ในการต่อสู้กับฝรั่งเศส การต้องกลายเป็นรัฐบาลที่ผิดกฎหมายเมื่อรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ไทย และพันธมิตรตะวันตก ยอมรับในรัฐบาลบุนฮุ้ม นะจำปาสัก ที่ฝรั่งเศสสร้างขึ้น นอกจากนี้สิ่งสำคัญยิ่งก็คือ ความแตกต่างทางด้านความคิดของคณะรัฐบาลดังกล่าว เพราะถึงว่าในเมืองต้น รัฐบาลลาวอิสระได้รับการสร้างตั้งขึ้นก็ด้วยชาวลาวที่ต้องการความเป็นเอกราชจากการครอบงำของต่างชาติ แต่บรรดาชาวลาวเหล่านั้นก็มีความคิดหรือ หรืออุดมการณ์ที่แตกต่างกัน อันก่อให้เกิดเป็นช่องว่างให้แก่การแทรกแซงจากต่างชาติ และทำให้รัฐบาลลาวอิสระพลัดถิ่นในไทยต้องแตกสลายไป

4.4.1 ความขัดแย้งของชนชั้นนำในคณะรัฐบาลลาวพลัดถิ่นในไทย

เจ้าเพ็ดชะลาด

เจ้าสุวันนะพุมมา

เจ้าสุพานูวง

ความแตกแยก หรือความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เป็นเรื่องที่เราทุกคนต่างก็มี ซึ่งในระยะแรกความขัดแย้งนั้นอาจมาจากความขัดแย้งในเรื่องความคิดเห็น แต่อย่างไรก็ตามเมื่อหากต่างฝ่ายต่างนำความคิดเห็นของตนไปปฏิบัติก็ทำให้วิธีปฏิบัติเกิดความขัดแย้งกันไปด้วย ดังในกรณีของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในราชอาณาจักรลาวในยุคแห่งการเรียกร้องเอกราชของชาติ ได้แก่ความขัดแย้งของเจ้าเพ็ดชะลาด เจ้าสุวันนะพุมมา และเจ้าสุพานูวง ซึ่งทั้งสามนี้เป็นพี่น้องร่วมบิดาเดียวกัน ถึงแม้ว่าในระยะแรกของการรวมตัวกันจัดตั้งคณะรัฐบาลลาวอิสระขึ้นในปี ค.ศ. 1945 นั้นจะเกิดจากความคิดความต้องการให้ลาวเป็นเอกราชก็ตาม แต่การรวมตัวกันก็ไม่มั่นคง ซึ่งเกิดมาจากหลายปัจจัยด้วยกัน เช่น ความต้องการเข้ามาปกครองลาวอีกครั้งของ

ฝรั่งเศสซึ่งทำให้รัฐบาลลาวอิสระต้องหนีจากลาวไปจัดตั้งรัฐบาลลาวพลัดถิ่นที่ราชอาณาจักรไทย สภาพการเคลื่อนไหวของรัฐบาลลาวพลัดถิ่นที่ราชอาณาจักรไทยเป็นไปอย่างลำบาก การโฆษณาชวนเชื่อของฝรั่งเศสและฝ่ายราชอาณาจักรเพื่อดึงเอาคณะรัฐบาลลาวพลัดถิ่นที่ไทย กลับไป ความไม่หนักแน่นต่ออุดมการณ์ของคณะรัฐบาลลาวพลัดถิ่นจำนวนหนึ่ง

กล่าวคือ เมื่อคณะรัฐบาลลาวอิสระได้เดินทางมาถึงราชอาณาจักรไทย พญาคำม้าว ในฐานะนายกรัฐมนตรีจึงได้ประชุมกันอีกครั้ง และขอให้เจ้าเพ็ดชะลาดเป็นประมุขของคณะรัฐบาลลาวพลัดถิ่น ซึ่งเจ้าเพ็ดชะลาดก็ยอมรับ โดยมีเจ้าสุพานวง เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด และส่งกำลังมารบกวณฝรั่งเศสอยู่ตลอดเวลา ซึ่งในระยะนี้ ก็ได้ส่งเจ้าสุวันนะพุมมาไปติดต่อขอความช่วยเหลือจากนายสแตนตัน เอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ประจำ ประเทศไทย ขอให้ช่วยเจรจากับฝรั่งเศสให้ยอมคืนเอกราชให้แก่ลาว แต่ก็ยังไม่ได้ผล ครั้งต่อมาเมื่อโตโนแวน ได้มาดำรงตำแหน่งแทน จึงส่งเจ้าสุพานวงไปเจรจาด้วย ซึ่งก็พอเห็นว่าจะเป็นไปได้บ้าง แต่แล้วจอมพล ป. พิบูลสงครามกลับทำรัฐประหารรัฐบาลของหลวงธำรงคณาวัสวัตดิ์ ซึ่งรัฐบาลไทยชุดนี้ไม่ได้สนับสนุนรัฐบาลลาวพลัดถิ่นอีกต่อไป ซ้ำยังกวาดล้างรัฐบาลไทยชุดก่อนที่ได้ให้ความช่วยเหลือแก่รัฐบาลลาวพลัดถิ่น เมื่อ ค.ศ. 1947 รัฐบาลฝรั่งเศสยินยอมให้ราชอาณาจักรลาวเป็นเอกราชในเครือสหพันธรัฐฝรั่งเศส ตามการร้องขอของเจ้าสีสะหว่างวงแห่งนครหลวงพระบาง โดยมีเจ้าบุญอัม นະจำปาสัก เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งรัฐบาลไทยและสหรัฐฯ ได้รับรองรัฐบาลชุดดังกล่าว (ตั้งนั้นรัฐบาลลาวพลัดถิ่นที่มีพญาคำม้าวเป็นนายกรัฐมนตรีจึงยุบตัวไป) รัฐบาลบุญอัมได้ประกาศนโยบายจะไม่เอาโทษกับคณะรัฐบาลลาวอิสระที่อพยพเข้าไปในไทย สุดท้ายเจ้าสุวันนะพุมมา พญาคำม้าว และกะต่ายก็ติดต่อกับรัฐบาลราชอาณาจักรลาวเพื่อเข้าร่วมกับรัฐบาลราชอาณาจักรลาวที่มีฝรั่งเศสเป็นที่ปรึกษา โดยได้รับตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีประจำกระทรวงต่างๆ แต่การที่ฝรั่งเศสให้เอกราชแก่ลาวในครั้งนี้ เจ้าเพ็ดชะลาดและเจ้าสุพานวงไม่เห็นดีด้วย เพราะเห็นว่าหน้าที่สำคัญยังขึ้นกับฝรั่งเศส เช่น การเศรษฐกิจ การทหาร การค้า การต่างประเทศ เป็นต้น ในด้านการปกครองฝรั่งเศสก็ยังมีที่ปรึกษาที่มีอำนาจเหนือเจ้าแขวงและเจ้าเมืองไว้ ในขณะที่รัฐบาลไทยนำโดย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้สนับสนุนฝรั่งเศสจึงไม่ได้ให้การช่วยเหลือคณะกู้ชาติลาวได้ เจ้าสุ-พานวงจึงได้กลับมาลาวแล้วหนีเข้าป่าร่วมมือกับขบวนการปะเทดลาวสร้างกองกำลังร่วมมือกับเวียดนามเหนือและกัมพูชาเพื่อต่อสู้กับฝรั่งเศส เพื่อความเป็นเอกราชของชาติต่อไป ส่วนเจ้าเพ็ดชะลาดผู้เป็นพี่ใหญ่ไม่รู้จะอย่างไร เมื่อ

น้องชายองค์แรกคือเจ้าสุวันนะพุมมากลับเข้าไปร่วมมือกับฝรั่งเศส ส่วนน้องชายองค์ที่สองก็แสวงหาการต่อสู้ต้านกับฝรั่งเศส และร่วมมือกับเวียดนามและกัมพูชาเพื่อสร้างความเป็นเอกราชให้แก่อินโดจีน ก็เลยไม่ขอข้องเกี่ยวกับการเมืองอีกต่อไป และขอพำนักที่ประเทศไทย

เห็นได้ว่าความแตกแยกของชนชั้นนำในราชอาณาจักรลาวในช่วงดังกล่าวนี้ ไม่ได้เกิดขึ้นจากการขัดกันทางด้านผลประโยชน์หรือแย่งชิงอำนาจกัน แต่เกิดจากการมีจุดประสงค์ของการสร้างรัฐเอกราชที่ต่างกัน คือ เจ้าเพ็ดชะลาดซึ่งเป็นพี่คนโตต้องการสร้างรัฐเอกราชที่มีกษัตริย์เป็นผู้ปกครองก็คือเจ้าสีสะหว่างวง ดังจะเห็นได้ว่าเจ้าเพ็ดชะลาดไม่ว่ายามไหนและจะทำอะไรก็ต้องขอความเห็นจากกษัตริย์ราชอาณาจักรหลวงพระบางก่อน ทั้งเป็นบุคคลที่นับถือในความเป็นเจ้าสูงมาก ส่วนเจ้าสุวันนะพุมมาพร้อมด้วยคณะรัฐบาลลาวอิสระจำนวนหนึ่งก็ต้องการให้ราชอาณาจักรลาวเป็นรัฐเอกราชและนิยมในตะวันตก ส่วนเจ้าสุพานวงกลับต้องการสร้างรัฐเอกราช โดยปราศจากการแทรกแซงของรัฐอื่น เพราะเห็นว่าแต่ไหนแต่ไรราชอาณาจักรล้านช้างต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของชาติอื่นที่เต็มไปด้วยการเอารัดเอาเปรียบ และการที่ไปร่วมกับเวียดนามเหนือ นั้น เจ้าสุพานวงเองก็ไม่ได้คิดถึงว่าเป็นการครอบงำลาวของเวียดนามเหนือ แต่เป็นการร่วมกันต่อสู้กับฝรั่งเศส เพราะฝรั่งเศสเป็นเจ้าของอาณานิคมของทั้งสามชาติอินโดจีน

4.5 การขยายตัวของขบวนการต่อต้าน

ถึงแม้ว่าฝรั่งเศสได้สร้างรูปแบบเอกราชที่งดงามให้แก่ลาว แต่อย่างไรก็ตามขบวนการต่อต้านก็ยังคงเคลื่อนไหว และระดมกำลังต่อต้านได้มากขึ้นเรื่อยๆ และได้ขยายตัวไปทั่วแต่เหนือจนถึงใต้ เช่น

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีศูนย์กลางอยู่ที่แขวงหัวพัน มีเมืองซำเหนือ ซำใต้ เมืองไม้ เมืองโสย สบฮาว เชียงค้อ ฯลฯ ซึ่งเป็นบรรดาเมืองที่อยู่เลียบตามชายแดนลาว-เวียดนาม ในภาคนี้มีผู้นำการต่อต้าน ได้แก่ ไกสอน พมวิหาน มา ไซคำพิทูน เชียงสิง (เพี้ยหลวง) สีสะหวาด แก้วบุญพัน และผู้อื่นๆ

ภาคตะวันตกเฉียงเหนือ รวมมีแขวงหลวงน้ำทา แขวงหลวงพระบาง และ แขวงไชยะบุรี มีเมืองสิง เมืองหลวงน้ำทา เมืองนัง เมืองสะ เมืองตันเฝ็ง เมืองลอง เมืองปากทา เมืองปากแบ่ง เมืองหงสา เมืองเชียงฮ่อน เมืองเชียงลม ฯลฯ โดยมีผู้นำการต่อต้าน ได้แก่ พุมิ วงวิจิต

เพ้า พิมมะจัน อุดตะมะ จุละมะนี ตะลุนะ มะหาคำพันธ์ วิละจิต มะหาสมบุญ วงหนอบุนท่า และคนอื่น ๆ

แขวงเวียงจันทน์ มีเมืองทุกะคม เมืองเพ็อง ล่องสัง ล่องตอน ล่องงีม โดยมีผู้นำ ขบวนการต่อต้าน ได้แก่ หมื่น สมวิจิต โชด เพ็ตราสี ทิดม่วน สาวจันทะลา และผู้อื่น ๆ

แขวงเชียงขวาง มีเมืองหนองแฮด เมืองหลง เมืองหมอก เมืองสามแจ เมืองงาน ฯลฯ โดยมีผู้นำการต่อต้าน ได้แก่ ไฟต่าง ลอเบเลียยาว เยวือ ท้าวตุ้ เก และผู้อื่น ๆ

แขวงสะหวันนะเขต และคำม่วน มีเมืองบลิคัน ปากชัน ปากกะดิง ตามสายทางเลขที่ 8 และ 9 รวมถึงเมืองเซโปน เมืองพิน ... โดยมีผู้นำการต่อต้าน ได้แก่ หนูฮัก พูมสะหวัน เจ้าสุก วงสัก สีสมพอน ลอวันไซ สีสะนะ สีसान สิงกะโป สีโคตจุนะมาลี ไซ เพ็ดลาสิ

การเคลื่อนไหวของขบวนการต่อต้าน เมื่อกำลังต่อต้านที่ได้เกิดขึ้นในบรรดาแขวงที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นได้ขยายตัวออกไป ได้ทำให้บรรดาเขตต่อต้านเหล่านั้นเชื่อมต่อกันในหลายแขวง จึงได้สร้างตั้งเป็น “เขตปลดปล่อยทิศตะวันออก” ซึ่งรวมมีแขวงหัวพัน เชียงขวาง คำม่วน และ สะหวันนะเขต โดยมีนายหนูฮัก พูมสะหวัน เป็นประธาน และเพื่อเป็นการโฆษณา และปลุกระดมประชาชนให้ต่อต้านการปกครองลาวของฝรั่งเศสนั้น คณะปลดปล่อยเขตตะวันออกก็ได้จัดพิมพ์หนังสือที่มีชื่อว่า “เปลวไฟต่อต้าน” ขึ้น

ส่วนเขตภาคใต้อันได้แก่แขวงจำปาสัก สาละวัน และอัตตะปือ ซึ่งรวมเอาเขตภูเขาเพียงบอละเวน เมืองตะโง เมืองทะเชียง เมืองดักจิง เมืองกะลอ เมืองตั้งदान และเซกอง ซึ่งผู้นำ ขบวนการต่อต้านได้แก่ คำไต สีพันดอน พูน สีปะเส็ด และสีทน กมมะด้า

บรรดาขบวนการต่อต้านที่ได้กล่าวมานั้น โดยส่วนมากแล้วจะขึ้นกับสภาพที่อำนวยความสะดวกให้แก่การเคลื่อนไหว บางจำนวนก็เคลื่อนไหวตามป่า ตามภู หมู่บ้านห่างไกล บริเวณเลียบชายแดน บางส่วนก็เคลื่อนไหวลับในตัวเมืองต่าง ๆ

ส่วนกำลังต่อต้านอีกส่วนหนึ่งที่ได้เข้าไปประเทศไทย ก็ได้พยายามติดต่อกันเพื่อเคลื่อนไหวต่อต้าน โดยส่วนมากแล้วจะอยู่เลียบตามตะเข็บชายแดน เช่น จังหวัดเลย หนองคาย อุดรธานี สกลนคร อุบลราชธานี รวมมีเขตท่าอุเทน สว่าง หนองอัน น้ำสวย โพนพิสัย ดงเย็น

ทำบ่อ ฯลฯ กำลังในเขตนี้จะรวมกันฝึกซ้อม แล้วก็ผลัดกันข้ามมาเคลื่อนไหวต่อต้านพวกฝรั่งเศสตามเขตใกล้เคียง ซึ่งการเคลื่อนไหวในเขตนี้จะได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลชุดปรีดี พนมยงค์เป็นอย่างดี แต่เมื่อถึงปลายเดือนมีนาคม ค.ศ. 1947 จอมพลป. พิบูลสงครามได้ทำการโค่นล้มรัฐบาลปรีดี พนมยงค์ และขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี หลังจากนั้นก็ทำการกวาดล้างฝ่ายปรีดี พนมยงค์ และทำการกล่าวร้ายต่อขบวนการต่อต้านลาวที่อยู่ประเทศไทย ในที่สุดขบวนการดังกล่าวจึงได้กลับมาเคลื่อนไหวต่อต้านในลาว และอีกส่วนหนึ่งก็กลับไปเข้ากลับฝ่ายรัฐบาลราชอาณาจักรลาว

โดยส่วนมากแล้วขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสของชาวลาวนั้น จะสร้างกองกำลังของตนขึ้นเพื่อชুমุ่โจมตีสถาบันของโจรโดยได้รับการสนับสนุนจากชาวบ้านที่อาศัยตามหมู่บ้านต่างๆ แต่ในนี้ก็มีหลายกองกำลังที่มีการขยายตัวไปเป็นกองพัน เช่น กองฟ้ารุ่ง ซึ่งมีฐานที่มั่นอยู่อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย ได้เข้าไปเคลื่อนไหวที่เขตตะวันออกและเขตตะวันตกของเวียงจันทน์ กองไชยเสดถาทิลาต เคลื่อนไหวที่บุรพา อ่างคำ แขวงคำม่วน กองเมืองเซโปน เคลื่อนไหวที่เมืองเซโปน เมืองพิน และทิศตะวันออกของแขวงสะหวันนะเขต กองไชยจักรพรรดิ มีที่มั่นที่เขตอำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งได้เข้าไปเคลื่อนไหวที่แขวงจำปาสัก กองลาดชะวงที่อยู่ทางภาคเหนือของลาว ซึ่งถูกสร้างตั้งขึ้นโดยนายไกสอน พมวิหาน และกองปาใจที่อยู่ทางภาคตะวันออก

นักเคลื่อนไหวต่อต้านแต่ละเขต ได้ออกโฆษณาเผยแพร่ให้ประชาชนเห็นได้ถึงการกระทำของฝรั่งเศส จากนั้นก็ชักชวนเขาให้เข้าร่วมขบวนการต่อต้าน แต่เมื่อขบวนการต่อต้านได้ขยายตัวออกไป สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คืออาวุธที่จะต่อสู้ ดังนั้นกำลังต่อต้านจึงได้ใช้วิธีการลักลอบโจมตีเมื่อเห็นว่ามีโอกาส และเอาอาวุธของพวกเขามาใช้เป็นอาวุธเพื่อโจมตีพวกเขาในครั้งต่อไป แต่อีกส่วนหนึ่งก็ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน

4.4.1 การสร้างฐานที่มั่น ของกองกำลังต่อต้าน

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า หลังจากขบวนการต่อต้านได้ขยายตัวออกไปอาวุธ ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการต่อสู้ เพราะในระยะแรกในบรรดาเขตต่อต้านต่างๆ นั้น มีเพียงแต่หน่วยกองหลอน และหน่วยโฆษณาประกอบอาวุธ ที่มีแต่อาวุธพื้นเมือง เช่น หอก หลาว ปืนแก๊บ ปืนเพลิง

ส่วนอาวุธที่พอทันสมัยก็จะได้มาจากการหลอมโจมตีจากพวกฝรั่งเศส และทหารราชอาณาจักรลาว และเพื่อทำให้การเคลื่อนไหวต่อต้านได้รับการวางยุทธศาสตร์ที่เป็นระบบมากขึ้น โดยเฉพาะการมีกองกำลังต่อต้านที่เข้มแข็ง ดังนั้นเมื่อถึงวันที่ 20 มกราคม ค.ศ. 1949 ณ เขตที่มั่นแขวงซำเหนือ กองลาดชะวง ที่มีนายไกสอน พมวิหาน เป็นผู้บัญชาการสูงสุด กองทัพลาวอิสระก็ถูกสร้างตั้งขึ้น ซึ่งเป็นกองกำลังที่รวมเอากองราชวง กองไซยะจัก กองไซเสดถาทีลาด กองป่าใจ และกองฟ้างุ่ม ซึ่งกองกำลังเหล่านี้ต่างเป็นกองกำลังเคลื่อนไหวต่อต้านฝรั่งเศสตามแขวงต่างๆ ในระยะผ่านมา

การสร้างตั้งกองทัพลาวอิสระ กองทัพลาวอิสระ ถือว่าเป็นกองกำลังประกอบอาวุธของฝ่ายต่อต้านการปกครองของฝรั่งเศสในลาว ที่ได้รับการนำพาโดยพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน ที่มีกองราชวงเป็นผู้ริเริ่ม กล่าวคือ ในประมาณกลางเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1948 ที่ประชุมพนักงานที่ตำบลลาวรุ่ง ทางภาคเหนือของลาว โดยมีนายไกสอน พมวิหาน เป็นประธาน ได้ตกลงสร้างกองทหารต่อต้านการปกครองฝรั่งเศสในลาวขึ้น มีชื่อว่า กองราชวง¹⁰ ซึ่งคนที่บรรจุในกองนี้จะเป็นพนักงาน นักรบ ที่มาจากภาคกลาง ภาคใต้ ส่วนมากแล้วจะเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน มีจำนวนทั้งหมด 25 คน เบื้องต้นมี นายไกสอน พมวิหาน เป็นหัวหน้ากอง นายสีสะหวาด แก้วบุญพันธ์ เป็นรองหัวหน้ากอง รับผิดชอบด้านการเมือง และนายคำนูน เป็นรองหัวหน้ากองอีกคนหนึ่ง

หลังจากสำเร็จการสร้างตั้งกองราชวง บรรดาสมาชิกได้จัดตั้งการเรียนการเมือง การทหาร หลักสูตรเร่งรัด 3 เดือน แล้วสมาชิกทุกคนก็แยกย้ายกันไปปฏิบัติงานปลุกกระดมมวลชน เพื่อต่อต้านการปกครองของฝรั่งเศสและศักดินารับใช้ เมื่อถึงวันที่ 20 มกราคม ค.ศ. 1949 จึงได้จัดการประชุมใหญ่ขึ้น ที่บ้านกอวาน เมืองเชียงค้อ (เรียกเป็นโค้ดว่าลูนงปิดลับ) ซึ่งประกอบมีพนักงาน ทหาร และ คณะผู้แทนจาก 17 หมู่บ้าน เข้าร่วม และโดยนายไกสอน พมวิหาน จึงได้อ่านมติการประชุมครั้งนี้ และแถลงการณ์จัดตั้งกองทัพลาวอิสระขึ้น เพื่อขยายการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธ

¹⁰ การที่ใส่ชื่อว่ากองราชวงนี้ เพราะชื่อราชวงเป็นชื่อของลูกชายของเจ้าอาณัติ เพราะกองกำลังดังกล่าวมีชื่อเสียงทางด้านการศึกษา เมื่อหน้าทัพไปรบก็จะได้รับชัยชนะอยู่บ่อยครั้ง

ทหารกองทัพลาวอิสระ

การสร้างตั้งรัฐบาลลาวต่อต้าน ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1950 นับจากปี ค.ศ. 1946-1949 ขบวนการต่อสู้ของประชาชนลาวต้านฝรั่งเศส ได้ขยายตัวอย่างแข็งแกร่ง และเริ่มมีพื้นฐานแน่นหนาในทั่วประเทศ เขตต่อต้านถึงไม่เชื่อมกันเป็นปีกแผ่นก็ตาม แต่หากได้ขยายตัวอย่างกว้างขวางและได้รับการสร้างขึ้นอยู่ทั่วทุกภาคของลาว ในแต่ละเขต องค์กรจัดตั้งมหาชนที่มีลักษณะแนวร่วมก็ได้รับการสร้างขึ้น และได้ขยายตัวพอควร เช่น “สมาคมลาวกู้ชาติ” “ลาว-ร่วมใจ” “สมาคมกมมะด้ากู้ชาติ” ฯลฯ นอกนั้นก็ยังมีสมาคมชาวหนุ่ม แม่หญิง อาวุโส ผู้ทรงคุณวุฒิที่รักชาติ ก็ได้เกิดขึ้นตามสภาพแวดล้อม และ เงื่อนไขที่แท้จริง ของแต่ละเขต

กำลังประกอบอาวุธก็ได้กำเนิดขึ้นในแต่ละเขต และ ขยายตัวพอสสมควร เช่น การสร้างตั้งกองราชวง ที่ซำเหนือ กองไซเสดถาทิลาด กองไซยะจักร กองฟ้างุ่ม กองปายใจ ก็ได้ถูกสร้างขึ้นตาม ๆ กัน แต่อย่างไรก็ตามบรรดาขบวนการทางสังคมและกองกำลังเหล่านั้นได้อยู่กระจัดกระจาย ไม่ได้รวมตัวกันเป็นปีกแผ่น ซึ่งจะทำให้แต่ละกองกำลังมีจำนวนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับกำลังของฝ่ายรัฐบาลหุ่นของฝรั่งเศส นอกจากนั้นการต่อสู้ก็เป็นลักษณะในเขตของตนเท่านั้น ยังไม่ได้เชื่อมโยงการต่อสู้เพื่อตัดกำลังของฝ่ายรัฐบาลหุ่นฝรั่งเศสได้

ดังนั้นเพื่อรวมกำลังต่อต้านที่มีอยู่ในประเทศทั้งหมดให้มีกำลังใหญ่ขึ้น และสร้างการต่อสู้ให้เป็นระบบมากขึ้นนั้น เมื่อถึงวันที่ 13 สิงหาคม ค.ศ. 1950 กองประชุมใหญ่ผู้แทนลาวต่อต้านทั่วประเทศได้ถูกจัดขึ้นที่แขวงหัวพัน (บริเวณชายแดนลาว-เวียดนาม) ซึ่งมีผู้แทน 150 คน ที่เป็นตัวแทนจากประชาชนในทั่วประเทศ ณ ที่ประชุมได้วางแนวทางการปฏิบัติที่เป็นเอกภาพให้แก่การต่อสู้ชาติ และได้วางแนวทางการเมือง 12 ข้อ เพื่อเพิ่มทวีความสามัคคีทั่วปวงชนที่รายรอบแนวลาวอิสระในทั่วทุกเขตของลาว สร้างความเป็นเอกภาพภายใน และนโยบายก่อสร้างกำลังประกอบอาวุธ กำลังการเมือง อำนาจการปกครอง และ ที่มั่นปฏิบัติ เพื่อส่งเสริมให้แก่การต่อสู้ยาวนานสำหรับปลดปล่อยชาติ

สำหรับด้านการต่างประเทศนั้น ได้วางแนวทางสามัคคีกับประชาชนเวียดนามและกัมพูชา เพื่อต่อต้านพวกล่าเมืองขึ้นฝรั่งเศส และจักรวรรดิอเมริกาที่แทรกแซง พัวพันกับขบวนการประชาธิปไตยทั่วโลก เข้าร่วมในแนวร่วมสันติภาพโลก โดยที่ประชุมได้เลือกคณะกรรมการศูนย์กลาง ของแนวลาวอิสระ และสร้างตั้งรัฐบาลลาวต่อต้านขึ้น โดยมีเจ้าสุพานวง เป็นนายกรัฐมนตรี และเป็นประธานแนวลาวอิสระ นอกนั้นก็ยังมี นายไกสอน พมวิหาน นายหนุฮัก พุมสะหวัน นายพุมมี วงวิจิตร นายคำไต สีพันดอน นายพุน สีประเสิต เจ้าสุก วงสัก และบุคคลอื่น ๆ ที่ล้วนแต่เป็นนักต่อต้านผู้มีบทบาทต่อประชาชนทุกชั้นคน ทุกชนเผ่าในแต่ละท้องที่ โดยคณะรัฐบาลลาวต่อต้าน ประกอบด้วย

- 1) เจ้าสุพานวง เป็นนายกรัฐมนตรี และ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
- 2) พุมมี วงวิจิตร รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงภายใน
- 3) ไกสอน พมวิหาน รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงป้องกันชาติ
- 4) หนุฮัก พุมสะหวัน รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ
- 5) เจ้าสุก วงสัก รัฐมนตรีกระทรวงศึกษา
- 6) สีทน กมมะด่า รัฐมนตรี
- 7) ไฟต่าง ลอเบสียยาว รัฐมนตรี

ที่ประชุมได้ตกลงเอาธงวงเดือน ซึ่งเป็นธงลาวอิสระเป็นธงประจำชาติ และรับรองทำนองเพลงชาติลาว

คณะรัฐบาลลาวต่อต้าน ในปี ค.ศ. 1950

(แถวหน้าจากซ้ายมือ) นายไกสอน พมวิหาน เจ้าสุพานวง นายพุมมี วงวิจิต นายไฟต่าง ลอเบียวยาว และเจ้า
สุก วงสัก

(แถวหลังจากซ้ายมือ) นายสิงกะโป สีโคตจุนละมาลี นายหนุฮัก พุมสะหวัน นายมา ไซคำพิทูน และนายสีทน
กมมะดำ

การสร้างตั้งแนวพันธมิตรลาว-เวียดนาม-ขะแมร์ ในปี ค.ศ. 1951 เมื่อต้นปี ค.ศ. 1951 หลักจากที่กำลังต่อต้านได้สร้างตั้งกองทัพลาวอิสระ และรัฐบาลลาวต่อต้าน ซึ่งเป็นการสร้างกำลังทางการเมือง และกำลังประกอบอาวุธ เพื่อเตรียมพร้อมต่อสู้ทั้งทางด้านการเมือง และอาวุธ บรรดาผู้นำในศูนย์กลางแนวลาวอิสระก็ได้แยกกันไปทั่วทุกแขวงของประเทศ ได้ทำให้เกิดมีหน่วยงานโฆษณาติดอาวุธในทั่วทุกเขต นอกจากนั้นยังสามารถเล็ดลอดเข้าไปในเขตปกครองของฝรั่งเศสได้ เพื่อสร้างรากฐานทางการเมืองในหมู่ประชาชน ซึ่งทำให้มีประชาชนจำนวนมากเห็นดี เห็นพร้อมกับขบวนการต่อต้าน ขณะเดียวกันเมื่อถึงเดือนกุมภาพันธ์ของปีเดียวกันนั้น การประชุมสมัชชาใหญ่ครั้งที่ 2 ของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนก็ได้เปิดขึ้น และได้ตกลงให้ขบวนการต่อต้านของแต่ละประเทศสร้างพรรคการเมืองของตนเองขึ้น แต่ขณะเดียวกันก็ต้องรักษาการพัวพันแบบประสมประสานระหว่าง 3 ชาติ คือ ลาว-เวียดนาม-กัมพูชา ต่อมาเจ้าสุพานวงจึงได้ดำเนินการพบปะเจรจากับบรรดาผู้นำของขบวนการปฏิวัติเวียดนาม และกัมพูชา เพื่อเปิดการประชุมสร้างตั้งแนวร่วมพันธมิตรภาพประชาชน 3 ชาติอินโดจีน เพื่อดำเนินการต่อสู้

ด้านฝรั่งเศส และสหรัฐฯ ที่กำลังแทรกแซงเข้ามา เพราะเห็นว่าในสนามรบแต่ละสนามของแต่ละประเทศอินโดจีนต่างก็ส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน ดังคณะบริหารศูนย์กลางพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนได้ระบุไว้ว่า “ทางด้านการทหาร เวียดนาม กัมพูชา และอัยลาว เป็นสนามรบอันเดียวกัน ต้องสู้รบตามยุทธศาสตร์อันเดียวกัน”¹¹

กล่าวได้ว่า ในช่วงปี ค.ศ. 1946-1950 ฝ่ายกำลังต่อต้านได้มีการขยายตัวสูงมากพอสมควร โดยมีการจัดตั้งที่เป็นระบบมากขึ้น นอกจากนั้นยังได้รวมเอาขบวนการต่อต้านในเขตต่างๆ ในราชอาณาจักรลาวเข้ามาสร้างตั้งเป็นองค์กรที่แน่นหนาขึ้น มีการสร้างตั้งรัฐบาลลาวต่อต้าน ในเขตที่มั่น (เขตยึดครองของกำลังต่อต้าน) มีการสร้างตั้งกองทัพลาวอิสระ เพื่อเป็นกองประกอบอาวุธ นอกจากนี้ก็ยังได้เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน และสร้างตั้งแนวพันธมิตรลาว-เวียดนามและขะแมร์ ซึ่งหมายความว่าทั้งสามประเทศจะวางแผนการต่อสู้ที่เชื่อมโยงกัน เพื่อบั่น-ทอนกำลังฝรั่งเศสลงในเขตรอบนอกไม่ให้เข้าไปช่วยเหลือกำลังของฝรั่งเศสซึ่งมีฐานทัพใหญ่ในเวียดนามได้ เพราะเวียดนามมีจำนวนพลมากที่จะสามารถทำสงครามใหญ่กับกองทัพฝรั่งเศสได้ และในที่สุดสนามรบที่ตัดสินอำนาจของฝรั่งเศสในอินโดจีนก็คือเดียนเบียนฟู หลังจากฝรั่งเศสแพ้สงครามที่เดียนเบียนฟูแล้ว ทำให้ฝรั่งเศสต้องหมดอำนาจของตนเองในอินโดจีนลง

4.6 ฝรั่งเศสแพ้สงครามที่เดียนเบียนฟู ค.ศ. 1954

โดยรวมแล้ว นับแต่ ค.ศ. 1953-1954 การปกครองของฝรั่งเศสในอินโดจีนก็ว่าได้รับการสั่นคลอนเป็นอย่างมาก เพราะการแพ้กยุทธศาสตร์สงครามกองโจรของกำลังต่อต้าน ดังนั้นฝรั่งเศสจึงต้องรักษาเดียนเบียนฟูที่เปรียบเสมือนที่มั่นสุดท้ายของตนไว้ ซึ่งเมื่อพิจารณาทางภูมิศาสตร์แล้ว เดียนเบียนฟูเป็นที่ตั้งยุทธศาสตร์ที่สำคัญเพราะใกล้กลับชายแดนระหว่าง 3 ประเทศ ทั้งจีน ลาว และเวียดนาม ที่เป็นเขตป่าทึบ มีเส้นทางเพื่อขึ้นไปสู่ภูมิตั้งกล่าวเพียงเล็กน้อย ดังนั้นจึงนับได้ว่าเดียนเบียนฟูจะเป็นกับดักเพื่อล้อมเวียดมินห์ให้เข้ามาหาตนเอง แล้วก็ใช้กองกำลังทางอากาศเพื่อโจมตี

¹¹ บัญชีปะเขตขงญวนาม, ภาชะจวง, เอะภาสามภู่จวักภานตุ่ตำมณะลู่ (1945-1950), ๓ลัม 1 (ระำโยย: สำนักพิมพ์ชื้อเกิด, 1986), ๓ม้ 393. (กระทรวงป้องกันประเทศเวียดนาม, เอกสารเกี่ยวกับการต่อต้านฝรั่งเศส (1945-1950), เล่มที่ 1 (ฮานอย: สำนักพิมพ์ชื้อเกิด, 1986), หน้า 393.)

เพราะเตียนเบียนฟูเป็นทุ่งราบที่มีความยาวถึง 18 กิโลเมตร กว้าง 6-8 กิโลเมตร ที่ล้อมรอบด้วยผาสูงชัน มีความสูงถึงพันกว่าเมตรที่สามารถเป็นกำแพงทางธรรมชาติได้อย่างดี ฝรั่งเศสได้สร้างเตียนเบียนฟูให้เป็นป้อมปราการที่แน่นอน¹² ที่อยู่ติดกับชายแดนลาว-เวียดนาม ซึ่งมีถนนที่เข้าสู่ลาวสองสายด้วยกัน คือ ถนนสายตะวันตกสามารถตัดเข้ามาสู่หลวงพระบาง และถนนสายใต้ตรงไปสู่ซาเหินือ ดังนั้นเตียนเบียนฟูนอกจากจะเป็นฐานทัพอันมีประสิทธิภาพของฝรั่งเศสเพื่อทำสงครามกับเวียดนามเหนือแล้ว ก็ยังเป็นยุทธศาสตร์สำหรับการทำสงครามในเขตภาคเหนือของลาวอีกด้วย ประกอบด้วย 4 ค่าย มีสนามบิน 2 แห่ง มีกองทหารเพื่อส่งนอก 21 กองพัน ทหารร่ม 4,000 นาย ทหารที่ได้รับการคัดเลือกอย่างดีจากที่ต่างๆ 130 กองร้อย มีรถถังขนาด 18 ตัน ปืนใหญ่ 150 มม. (ซึ่งเป็นปืนใหญ่ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในเวลานั้น) มีกำลังทัพทางอากาศประจำที่ เพื่อติดต่อลำเลียงกับฐานทัพฝรั่งเศสแห่งอื่นๆ มีที่มั่นทั้งหมด 49 แห่ง โดยที่ที่มั่นของแต่ละแห่งเชื่อมต่อและสนับสนุนกัน

สำหรับยุทธวิธีในการบุกโจมตีเตียนเบียนฟูของทางเวียดมินห์นั้น ได้แบ่งออกเป็น 3 ชั้น ชั้นที่หนึ่ง คือ ทำลายส่วนเหนือ ชั้นที่สอง คือ ยึดเนินเขาด้านตะวันออกและโอบล้อมส่วนกลาง และชั้นที่สาม คือ การบุกโจมตี และ ทำการกวาดล้างกำลังของฝรั่งเศสที่เตียนเบียนฟู ซึ่งส่วนมากแล้วจะเป็นคนยุโรปและแอฟริกา เมื่อถึงปลายปี ค.ศ. 1953 เตียนเบียนฟูได้ถูกปิดล้อมโดยกองทัพเวียดมินห์ ที่นำทัพโดยนายพลโว เหงียน เกียบ ที่ใช้เวลาเกือบ 2 เดือน โดยติดพันกับการแยกกำลัง และตัดการขนส่งของฝรั่งเศส กองทัพลาวก็ได้โจมตีกองกำลังฝรั่งเศสที่อยู่ตามภาคเหนือและภาคกลางของลาว ซึ่งทำให้สนามบินที่เมืองเวียงชัย หลวงพระบาง และเซโน ที่จะใช้ขนส่งสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆถูกตัดขาดไป ซึ่งส่งผลให้ฐานทัพฝรั่งเศสที่เตียนเบียนฟูถูกตัดขาดจากฐานทัพแห่งอื่นๆ ในขณะเดียวกัน สหรัฐฯ เองก็แยกออกเป็นสองฝ่ายที่จะให้การช่วยเหลือฝรั่งเศสเพื่อทำสงครามต่อไป ซึ่งมีฝ่ายพยายามที่จะหาวิธีช่วยเหลือพันธมิตรของตนเอง แต่อีกฝ่ายก็ไม่กล้าที่จะส่งกองกำลังเพื่อทำสงครามดังกล่าว เพราะเคยแพ้ในสงครามเกาหลีมาแล้ว

¹² โดยมีที่ปรึกษาสหรัฐฯ เข้าร่วม ซึ่งนอกจากนายพลสหรัฐฯ โอดาเนียนแล้ว รองประธานาธิบดีนิกสันก็เคยมาที่นี่

แต่ในขณะที่สหรัฐฯ ก็ยังไม่สามารถที่จะตกลงกันได้ว่าจะทำสงครามในอินโดจีนหรือไม่ นั้น วันที่ 7 พฤษภาคม ค.ศ. 1954 ค่ายเตียนเบียนฟูกลับถูกโจมตีอย่างหนักจากกองทัพเวียดนามห์ และในที่สุดก็แตกสลาย จากปัจจัยการพ่ายสงครามที่เตียนเบียนฟูของฝรั่งเศสนั้น ได้ทำให้ฝรั่งเศสเสียเปรียบในการเจรจาปัญหาอินโดจีน ในที่ประชุมที่กรุงเจนีวา ซึ่งเริ่มขึ้นมาก่อนแล้ว และในที่สุดฝรั่งเศสต้องยอมลงนามในสัญญาเจนีวา ในปี ค.ศ. 1954 อันทำให้การช่วยเหลือของสหรัฐฯ ต่อฝรั่งเศสในการทำสงครามในอินโดจีนสูญเปล่าไปในทันที¹³ เมื่อสหรัฐฯ เห็นว่า พันธมิตรของตนไม่สามารถที่ผดุงอำนาจในเขตอินโดจีนไว้ได้ ต่อมาสหรัฐฯ ก็ได้เริ่มเข้าแทรกแซงกิจการภายในของบรรดาประเทศอินโดจีนด้วยตนเอง ดังจะได้กล่าวในบทที่ 5

4.7 สนธิสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1954

กระบวนการทำข้อตกลงเจนีวาได้ถูกนำมาพิจารณาก่อนที่จะค่ายเตียนเบียนฟูจะแตกแล้ว ในขณะที่ฝรั่งเศสกำลังดำเนินสงครามในอินโดจีนนั้น ก็เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ของสังคมต่อการทำสงครามดังกล่าวของฝรั่งเศส เมื่อถึงเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1954 ณ ที่ประชุมสากล ที่กรุงเบอร์ลิน ก็ยอมรับเอาข้อเสนอที่เพิ่มปัญหาอินโดจีนเข้าปรึกษาหารือในการประชุมเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ที่จะจัดขึ้นในเดือนเมษายน ค.ศ. 1954

การตกลงนำปัญหาอินโดจีนเข้าปรึกษาในที่ประชุมเจนีวานั้น ทำให้ฝรั่งเศสยังต้องหาวิธีชนะสงครามในอินโดจีนให้ได้ เพื่อจะอยู่ในฐานะได้เปรียบในเวลาดำเนินการประชุม เพราะในที่ประชุมส่วนใหญ่ก็เป็นพันธมิตรกับตน เช่น สาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม ฝรั่งเศสราชอาณาจักรลาว กัมพูชา เวียดนามใต้ สหรัฐฯ สาธารณรัฐประชาชนจีน และสหภาพสังคมน-

¹³ ความช่วยเหลือของสหรัฐฯ ต่อฝรั่งเศสในการทำสงครามครั้งนี้ ได้เพิ่มขึ้นเป็นแต่ละปี ซึ่งในปี ค.ศ. 1953 สหรัฐฯ ได้เพิ่มการช่วยเหลือฝรั่งเศสขึ้นเป็นสามเท่า เมื่อเทียบกับปี ค.ศ. 1952 และในปี ค.ศ. 1954 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของสงคราม ตัวเลขการช่วยเหลือของสหรัฐฯ ในการทำสงครามในอินโดจีนก็เพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าของการช่วยเหลือในปี ค.ศ. 1953 คือ จากร้อยละ 43 ในปี ค.ศ. 1953 เป็นร้อยละ 78 ในปี ค.ศ. 1954 อ้างอิงใน ไร่ สุลิยะแสง และคณะ (บ.ก.), สะทลูปสิญตามปะชาธิปไตยไทย (1945-1975), โครงการบูรณะบูรณะประเทศไทยใต้การนำพาของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว (ค.ศ. 1945-1975), โครงการบูรณะบูรณะประเทศไทยใต้การนำพาของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว (ค.ศ. 1945-1975) (เวียงจันทน์: โรงพิมพ์แห่งรัฐ, 2004), หน้า 128.

นิยมโซเวียต สำหรับราชอาณาจักรลาวก็ประกอบด้วย ผุย ชะนะนิกอน รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศ เป็นหัวหน้าคณะ และ กุ วอระวง เอกอัครราชทูตลาว ประจำวอชิงตันและปารีส เป็นรองหัวหน้าคณะ และมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีก 8 คนเข้าร่วม เป็นผู้สังเกตการณ์ในสวนปัญหาผู้เข้าร่วมการประชุมนั้น ถึงแม้ว่าวันดัง หัวหน้าคณะผู้แทนฝ่ายเวียดนามจะเสนอให้มีผู้ที่เข้าร่วมสงคราม คือ กำลังรักษาดินลาวและชะแมร์ต่อต้านเข้าร่วมการเจรจาด้วย แต่ถูกผุย ชะนะนิกอน ปฏิเสธและหาเสียงฝ่ายตะวันตกในที่ประชุมก็เห็นดีด้วย ดังนั้นจึงทำให้กำลังรักษาดินลาวและชะแมร์ต่อต้านไม่สามารถเข้าร่วมโต๊ะเจรจาได้

ทัศนะของแต่ละฝ่ายในที่ประชุม

ฝ่ายกำลัง สป. เวียดนาม ได้เสนอทัศนะว่า ให้ฝรั่งเศสยุติสงครามในอินโดจีน ยอมถอนกำลังทหารออก และมอบเอกราชอันสมบูรณ์ให้แก่ 3 ชาตินินโดจีน ลาว เวียดนาม และ กัมพูชา ฝรั่งเศสเองก็ปฏิเสธต่อความพ่ายแพ้ของตนเองในอินโดจีน และยังคงจะสืบต่อดำเนินสงครามในอินโดจีนต่อไป แต่ในประเทศกลับถูกต่อต้านจากประชาชนเพราะทำให้คนตายเป็นจำนวนมาก นับเป็นเวลา 8 ปี หลังจากที่ฝรั่งเศสได้เข้ามาปกครองอินโดจีนหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ฝรั่งเศสก็ได้ทุ่มเทงบประมาณเข้าในการทำสงครามในอินโดจีนเป็นจำนวนถึง 2,130 พันล้านฟรังก์ที่ใช้ในสงครามดังกล่าว¹⁴ นอกจากนี้ยังเกิดความไร้เสถียรภาพทางการเมือง ซึ่งนับจาก ค.ศ. 1945 ถึง ค.ศ. 1954 คณะรัฐบาลได้ถูกเปลี่ยนถึง 19 ชุด ในขณะเดียวกันก็ต้องประสบกับปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นรัฐบาลฝรั่งเศสจึงประกาศยุบคณะรัฐบาลฝรั่งเศสที่นำโดยดาเนียน และแต่งตั้งมิ่งแดดฝรั่งเศส ผู้ต่างหน้าจากฝ่ายขวา แต่มีท่าทีของการสร้างสันติภาพขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี ทั้งเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ และ เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนฝรั่งเศสสืบต่อเข้าร่วมเจรจาในที่ประชุมเจนีวา

หลังจากที่มิ่งแดดนายกรัฐมนตรีฝรั่งเศสคนใหม่เข้าร่วมในที่ประชุม ก็ทำให้สภาพความตึงเครียดลดลง โดยเขาได้ทำการติดต่อกับคณะผู้แทนจีนแบบไม่เป็นทางการ และ แบบเป็น

¹⁴ ไอ่ สุลียะแสง และคณะ (บ.ก.), สหภาพสังคมนิยมประชาธิปไตยเวียดนามนำพาประชาชาติ ประชาชาติประชาธิปไตย (1945-1975), หน้า 128. (ไอ่ สุลียะแสง และคณะ (บ.ก.), สรุปสงครามประชาชนภายใต้การนำพาของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว (ค.ศ. 1945-1975), หน้า 128.)

ทางการ เพื่อเจรจาเกี่ยวกับปัญหาการทำสงครามใกล้ชายแดนจีน เพื่อจำกัดการปะทะกัน โดยตรงระหว่าง สหรัฐฯ และจีน

ในขณะที่ฝ่ายสนับสนุนกำลังต่อต้านได้เรียกร้องให้มอบเอกราชให้แก่ 3 ชาตินอินโดจีน นั้น ในที่สุดสัญญาว่าด้วยการยุติสงครามในอินโดจีนก็ได้รับการลงนาม โดยมีรัฐมนตรีกระทรวงป้องกันประเทศเวียดนาม ต่างหน้าให้กำลังต่อต้านของ 3 ประเทศอินโดจีน และนายพลผู้บัญชาการทหารสูงสุดของกำลังทัพฝรั่งเศสเป็นผู้ลงนาม ในวันที่ 21 กรกฎาคม ค.ศ. 1954

ดังนั้น นายอีเดน รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษ ในฐานะประธานร่วมที่ประชุมได้เสนอร่างแถลงการณ์สุดท้ายของการประชุม เพื่อสรุปผลของการประชุมและจะไม่มีการลงนามในแถลงการณ์ดังกล่าว เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้มีการไม่ยอมลงนามของประเทศที่ไม่เห็นด้วย ซึ่งแถลงการณ์ดังกล่าวได้ถูกยอมรับจากบรรดาประเทศที่เข้าร่วมการประชุมเป็นส่วนมาก ส่วนฝ่าย ชะนะนิคอน และ สหรัฐฯ ปฏิเสธต่อแถลงการณ์ดังกล่าว

สรุปแล้วนับจาก ค.ศ. 1946 เป็นต้นมา ฝรั่งเศสได้เข้ามาปกครองลาวอีกครั้งโดยการช่วยเหลือของพันธมิตรและศักดินาลาวจำนวนหนึ่ง ทำให้รัฐบาลลาวอิสระต้องแตกแยก โดยที่คณะรัฐบาลลาวอิสระส่วนหนึ่งเข้ามาร่วมกับฝรั่งเศสเหมือนเดิม ถึงแม้เห็นว่าฝรั่งเศสจะป่าวประกาศว่าลาวเป็นเอกราช ได้รับเอกราช แต่แท้จริงหาเป็นอย่างนั้นไม่ ทั่วทุกที่ในอินโดจีนเต็มไปด้วยทหารและที่ปรึกษาชาวฝรั่งเศส นอกจากนั้นยังดึงเอาพันธมิตรมาเพิ่มคือสหรัฐฯ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ขบวนการต่อต้านการปกครองฝรั่งเศสก็ยังคงเคลื่อนไหวอยู่ กองกำลังของเจ้าสุพานวงที่แยกตัวออกมาจากรัฐบาลลาวอิสระที่ยอมกับมารับใช้ฝรั่งเศสก็ไปร่วมกับขบวนการต่อต้านที่มีมาก่อนแล้ว และได้ร่วมตัวกันสร้างตั้งรัฐบาลลาวต่อต้านขึ้นที่แขวงซำเหนือ และได้ขยายตัวในหลายๆ ตัวเมือง ของราชอาณาจักรลาว สุดท้ายเมื่อฝรั่งเศสแพ้สงครามที่เดียนเบียนฟู ที่การประชุมที่เจนีวา ในปี ค.ศ. 1954 เกี่ยวกับปัญหาอินโดจีน รัฐบาลลาวต่อต้านก็ได้การยอมรับฐานะของตนขึ้นมาส่วนหนึ่ง โดยให้ไปรวมตัวกันที่แขวงซำเหนือและฝังสาลี เพื่อรอวิธีการปฏิบัติตามสัญญาเจนีวา ให้จัดตั้งการรวมฝ่ายต่อต้านและรัฐบาลเข้าเป็นรัฐบาลผสม และดำเนินนโยบายเป็นกลาง

การสร้างตั้งรัฐบาลลาวต่อต้านได้เป็นก้าวที่สำคัญของขบวนการต่อต้านในราชอาณาจักรลาว นอกจากจะรวมกำลังต่อต้านทั้งหมดเข้ามาเป็นกองทัพลาวอิสระที่สร้างตั้งขึ้นพร้อมกันแล้ว ก็ยังมีการสร้างตั้งแนวพันธมิตรลาว-เวียดนาม-ชเวแมร์ซึ่งเปรียบเสมือนห่วงโซ่ที่คล้องขบวนการปฏิวัติของทั้งสามชาติให้เป็นหนึ่งเดียวกัน ในที่สุดทั้งสามชาติก็สามารถตัดทอนกำลังของฝรั่งเศสตามจุดต่างๆ ไม่ให้เชื่อมต่อกันได้ และให้เหลือไว้แต่เพียงฐานใหญ่ที่อยู่เดียว เบียนฟูที่เดียว จึงทำให้กองกำลังของเวียดนามห์เข้าโจมตีได้ นำไปสู่การยอมถอนกำลังของฝรั่งเศสในอินโดจีน ในปี ค.ศ. 1954

บทที่ 5

การสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

(ค.ศ. 1955-1975)

ในลาวหลังจากการประชุมที่เจนีวาในปี ค.ศ. 1954 สถานการณ์ก็ดูเหมือนจะเริ่มดีขึ้น เพราะสภาพของสงครามก็คลี่คลายลง การรวมกันเพื่อจัดตั้งรัฐบาลผสมมีท่าทีว่าจะเกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตามสงครามครั้งใหม่ในลาวเริ่มส่อเค้าว่าจะเกิดขึ้นอีก เมื่อสหรัฐอเมริกาได้เริ่มเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในลาว ทางด้านการเมืองก็เต็มไปด้วยความขัดแย้ง โดยได้แบ่งออกเป็นสามฝ่ายอย่างชัดเจน คือ ฝ่ายขวา ฝ่ายเป็นกลาง และฝ่ายซ้าย ในขณะที่ผู้นำฝ่ายขวาต่างก็แสวงหาผลประโยชน์และสร้างอิทธิพลให้แก่ตนเอง ด้วยการเปิดประตูยอมรับการเข้ามาของสหรัฐฯ อยู่เนิ่น ภายใต้อาณัติก็เกิดการขัดแย้งซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่างผู้ยกระหนะนิคอน และ ภูมิ หน่อสหวัน หรือเกิดการรัฐประหารโดยทหารชั้นผู้น้อยของฝ่ายขวาเองโดยกองแล ฝ่ายเป็นกลางเองก็พยายามหาทางจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้นเพื่อให้ประกอบด้วยผู้นำจากทั้งสามฝ่าย โดยยึดหลักการแห่งความเป็นกลาง แต่สุดท้ายจากการโน้มน้าวของสหรัฐฯ ฝ่ายเป็นกลางก็ได้เข้าร่วมกับฝ่ายขวาด้วยการแทรกแซงของสหรัฐฯ ต่อลาว ในขณะที่ฝ่ายขวาก็ตอบรับและหวังจะกำจัดฝ่ายซ้ายให้ออกไปตามยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ นั้น ได้ทำให้ฝ่ายซ้ายต้องปรับยุทธศาสตร์ของตนเองใหม่ให้มีการขยายตัวที่เข้มแข็ง ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากประชาชนมากยิ่งขึ้น ฝ่ายซ้ายได้จัดตั้งพรรคและแนวร่วมของตนขึ้น ชื่อว่า พรรคประชาชนลาว ซึ่งแยกตัวออกมาจากพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน และได้สร้างแนวร่วมของตน ชื่อว่า แนวลาวรักชาติ (พรรคประชาชนลาวอยู่ในสถานะของการเคลื่อนไหวที่ปิดลับ แต่แนวลาวรักชาติเคลื่อนไหวเปิดเผย โดยมีพรรคแนวลาวรักชาติ เป็นองค์การทางการเมืองของตน) นอกจากนั้นฝ่ายซ้ายเองก็ยังมีเขตที่มั่นซึ่งเป็นเขตปกครองของตนเอง ในระยะช่วงปี ค.ศ. 1954 ถึงปี ค.ศ. 1975 นี้ นับได้ว่าเป็นช่วงที่มีการต่อสู้กันอย่างดุเดือดของทั้งสองฝ่ายทางการเมืองเป็นอย่างมาก ในนี้สหรัฐอเมริกาจะมีความโดดเด่นในการแทรกแซงทางการเมืองของลาวอยู่ไม่น้อย

โดยบทนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึง การแทรกแซงของสหรัฐฯ และพันธมิตรในลาว ในขณะที่มีการเมืองภายในก็แยกออกเป็นฝักเป็นฝ่าย ทั้งฝ่ายขวาและฝ่ายซ้าย แต่เนื่องจากในฝ่ายขวาเองก็มีได้เป็นฝ่ายขวาแต่ต้น ดังเช่นในกรณีของเจ้าสุวัณนะพุมมาเองก็มีได้เป็นฝ่ายของพวกภูมิ

หน่อสะหวัน กล่าวคือ เบื้องต้นเจ้าสุวันนะพูมมาก็ต้องการให้ลาวเป็นกลางแต่ก็ทนกับการ โหน้มน้าวของสหรัฐฯ ไม่ไหว จึงได้ให้การสนับสนุนสหรัฐฯ และร่วมมือกับฝ่ายขวา ส่วนผู้นำฝ่าย ขวาเองได้แก่ กะต่าย เจ้าบุญอุ้ม นะจำปาสัก ผุย ชะนะนิกอน ภูมี หน่อสะหวัน กุ ปะลิตอะไพ พวกนี้ให้การสนับสนุนให้สหรัฐฯ เข้ามามีบทบาทในลาวเต็มที่ แต่อย่างไรก็ตามพวกเขาเองก็ เกิดการขัดแย้งกันขึ้น เพื่อจะได้ขึ้นมามีอำนาจในลาว ส่วนฝ่ายซ้ายเองถือว่าเป็นหน่อแห่งของ ขบวนการต่อสู้ปลดปล่อยตนเองมาจากฝรั่งเศส เพราะในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่แล้วจะได้ผ่านสนามรบ หรือเป็นลูกหลานของนักต่อสู้ที่ได้เสียชีวิตในการต่อสู้กับฝรั่งเศสมาก่อนทั้งสิ้น และได้รับ ผลกระทบ หรือ เต็บโตในกระแส หรือ เคยร่วมการปฏิวัติเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านการเข้ามา ปกครองลาวของต่างชาติมาก่อน ในฝ่ายนี้จะกังวลมากกับการเข้ามากุมอำนาจของประเทศ มหาอำนาจ เมื่อดูทางด้านประวัติการต่อสู้แล้วก็สืบเนื่องมาจากการเข้ามาปกครอง ราชอาณาจักรลาวของสยาม ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น ต่อมาก็คือสหรัฐฯ เบื้องต้นก็เป็นเพียงแต่ขบวนการ ต่อสู้เพื่อความเป็นเอกราชจากต่างชาติในเขตพื้นที่ต่าง ๆ เป็นการต่อต้านในเฉพาะเขต เพราะ เห็นว่าพวกต่างชาติที่เข้ามาประเทศตนไม่มีใครที่จะจริงจังต่อตน ส่วนใหญ่แล้วต่างก็เข้ามา แสวงหาผลประโยชน์ทั้งสิ้น ซึ่งนอกจากจะมาตักตวงเอาทรัพยากรอันมีค่าทางธรรมชาติแล้ว ก็ ยังไม่เกิดการพัฒนาให้แก่พื้นที่ของตน มีหน้าซำยังกดขี่ขูดรีดคนลาวด้วย ดังนั้นขบวนการ ต่อต้านเหล่านี้ จึงได้แสวงหาพันธมิตรในการต่อสู้โดยมีเวียดนามและกัมพูชาซึ่งถือเป็นประเทศ ที่มีชะตากรรมเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามในช่วงดังกล่าวพรรคคอมมิวนิสต์ได้มีการจัดตั้งองค์กร ที่เข้มแข็งแล้วในอินโดจีน ซึ่งผู้นำที่นำเอาแนวคิดดังกล่าวเข้ามาในอินโดจีนก็คือนักผู้รักชาติแห่ง อินโดจีน เหงียน อาย กวัก หรือโฮ จิ มินห์ ด้วยชัยชนะของสหภาพโซเวียตในการโค่นล้ม ระบอบนายทุนซึ่งเป็นระบอบที่ขูดรีดแรงงานของกรรมกรสำเร็จนั้น ได้ทำให้แนวคิดคอมมิวนิสต์ ก้าวขึ้นมามีอำนาจครอบงำอุดมการณ์ทางการเมืองของนักชาตินิยมในหลาย ๆ ประเทศ รวมทั้ง ลาว เวียดนาม และกัมพูชา พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนได้กลายเป็นองค์กรทางการเมืองของนัก ชาตินิยมในอินโดจีน ต่อกับแนวทางไม่ว่าจะดำเนินการเมืองการปกครอง หรือเศรษฐกิจของค่าย คอมมิวนิสต์นั้นมีความแตกต่างจากฝ่ายเสรีอย่างชัดเจน

ด้วยต่างฝ่ายต่างก็มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน สถานการณ์ทางการเมืองใน ลาวที่แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งกันของแต่ละฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นความพยายามที่จะสร้างความ เป็นกลางให้แก่ลาวของฝ่ายเจ้าสุวันนะพูมมา ความต้องการของผู้นำฝ่ายขวาเองที่ต้องการที่จะ

เดินตามทางเสรีนิยมของสหรัฐฯ หรือความต้องการเป็นเอกราชจากต่างชาติของฝ่ายซ้ายซึ่งได้ปรับปรุงนโยบายของตนเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ภายในประเทศด้วยการขยายกำลังการต่อสู้ของตนเองให้กว้างออกไปกว่าเก่า โดยมีการสมทบกับขบวนการต่อต้านที่เกิดขึ้นในแต่เขต และกับขบวนการต่อต้านอยู่ภายนอก ดังเช่นเวียดนาม กัมพูชา นอกจากนี้ก็ยังได้รับแรงสนับสนุนจากประชาชนทั้งภายในและต่างประเทศ และสุดท้ายก็สามารถเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากราชอาณาจักรลาวมาเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้ในปี ค.ศ. 1975

5.1 การขยายอำนาจของสหรัฐฯอเมริกาสู่เอเชีย

ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่หนึ่งนั้น สหรัฐฯ ถือว่าเป็นมหาอำนาจที่สำคัญของโลก ด้วยมีพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจที่ถือว่าแข็งแกร่งพอควร มีการปฏิวัติด้านเทคโนโลยีอุตสาหกรรมรถยนต์ เป็นต้น แต่ที่สำคัญคือการผลิตอาวุธสงคราม ได้กลายมาเป็นแหล่งรายรับที่สำคัญ และนำเงินจำนวนมหาศาลเข้าประเทศ แต่สหรัฐฯ เองก็ยังมีนโยบายที่เป็นกลาง และไม่ค่อยที่จะเข้าไปข้องเกี่ยวกับกิจการระหว่างประเทศเท่าใดนัก แต่เมื่อถึงสงครามโลกครั้งที่ 1 สหรัฐฯ กลับต้องเข้าร่วมในสงครามดังกล่าว¹ หลังจากการกระโดดเข้ามาเกี่ยวข้องกับสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้ทำให้สหรัฐฯ เริ่มเข้ามามีบทบาทในกิจการระหว่างประเทศมากขึ้น และสหรัฐฯ เองก็เริ่มที่จะเข้ามายุ่งเกี่ยวกับกิจการระหว่างประเทศมากขึ้น เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2

---

¹ โดยปัจจัยที่ทำให้สหรัฐฯ ตัดสินใจเข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่ 1 ประกอบมี 4 สาเหตุหลักด้วยกัน คือ

หนึ่ง คอนอเมริกันส่วนใหญ่มีความผูกพันใกล้ชิดกับฝ่ายสัมพันธมิตร และมีความเห็นใจต่อประเทศเบลเยียมที่ถูกเยอรมนีโจมตี

สอง ความต้องการจะรักษาผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจของอเมริกันเอง บรรดานายธนาคาร บริษัทผลิตอาวุธ กระสุนดินปืน และสัมภาระที่จำเป็นจะต้องใช้ในยามสงคราม ต้องการจะส่งเสริมกิจการของตน เพราะการค้าในยามสงครามจะทำกำไรให้มหาศาลไม่ว่าในด้านอุตสาหกรรมหรือเกษตรกรรม

สาม การโฆษณาชวนเชื่อในสหรัฐฯ ได้ผลดีมาก คอนอเมริกันได้รับการชักชวนให้เชื่อว่าฝ่ายสัมพันธมิตรต่อสู้เพื่อเสรีภาพ อิสระภาพ และสันติภาพของโลก และเยอรมนีเป็นผู้ก่อสงครามนี้

สี่ เพื่อผลประโยชน์ของสหรัฐฯ เอง หากสหรัฐฯ ไม่ร่วมมือกับสัมพันธมิตร เยอรมนีอาจมีชัยและเป็นใหญ่ในยุโรป ซึ่งจะมีผลกระทบกระเทือนถึงสวัสดิภาพของสหรัฐฯ อย่างยิ่ง ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในสมร นิตินท์ประภาศ, ประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกา ค.ศ.1865-1945 ยุคหลังสงครามกลางเมือง-สงครามโลกครั้งที่สอง (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2525), หน้า 172-173.

เริ่มส่อเค้าขึ้นมา โดยเฉพาะการให้ความช่วยเหลือแก่อังกฤษและฝรั่งเศสที่เป็นพันธมิตรตน รวมถึงการปกป้องจีนซึ่งเป็นอาณาเขตทางด้านผลประโยชน์ของตนจากการรุกรานของญี่ปุ่น ถึงแม้ว่าในช่วงการดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดีรูสเวลต์ (ค.ศ. 1933-1945) นโยบายต่างประเทศสหรัฐฯ จะให้การช่วยเหลือแก่นักชาตินิยมเพื่อปลดปล่อยตนเองให้ออกจากการตกเป็นอาณานิคมของประเทศเจ้าอาณานิคม แต่นับจากการออกสัญกรรมของนายรูสเวลต์ ในปี ค.ศ. 1945 นั้น ได้ทำให้บรรยากาศของโลกในรูปแบบเดิมล่มสลายไป ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งนโยบายและขบวนการสร้างนโยบายทั้งของโลกและภายในประเทศสหรัฐฯ เอง² นายทรูแมนได้ขึ้นเป็นประธานาธิบดีสหรัฐฯ แทนนายรูสเวลต์ เนื่องจากสหรัฐฯ เป็นมหาอำนาจในระดับแนวหน้าของโลกไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ทางด้านเงินทุนและอุตสาหกรรมหนัก รวมทั้งมีกองทัพที่แข็งแกร่ง พร้อมด้วยอาวุธที่ทันสมัยทำให้สหรัฐฯ มีอำนาจต่อรองในการเจรจา กับฝ่ายตรงข้ามได้มากยิ่งขึ้น ด้วยการกระจุกตัวของทุน และสินค้าภายในประเทศที่กำลังล้นตลาดภายในหลังจากสงครามสิ้นสุด ทำให้สหรัฐฯ ต้องการให้บรรดาประเทศต่าง ๆ ในโลกมีระบบการเมืองที่มั่นคงและเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุน เพื่อให้สหรัฐฯ สามารถขยายการค้าและการลงทุนไปยังต่างประเทศได้ ขณะเดียวกันระบอบสังคมนิยมที่นำโดยสหภาพโซเวียตกำลังขยายตัวเข้าไปสู่บรรดาประเทศต่าง ๆ ที่มีขบวนการต่อต้านการตกเป็นอาณานิคมนั้น ได้กลายเป็นอุปสรรคให้แก่การขยายกำลังทางเศรษฐกิจของตน นอกนั้นการเรียกร้องสิทธิของชาวยุโรปที่เกิดจากลัทธิสังคมนิยมนี้ ก็ส่งผลให้นายทุนซึ่งเป็นผู้มีบทบาททางการเมือง เคยทำให้รัฐบาลสหรัฐฯ ต้องทำการปราบปรามขบวนการใหญ่มาแล้ว³ ดังนั้นในยุคทรูแมน สหรัฐฯ จึงมีนโยบายที่แข็งกร้าวต่อสหภาพโซเวียต โดยได้กล่าวหาว่าสหภาพโซเวียตกำลังบ้าคั่งในลัทธิคอมมิวนิสต์ จะทำการล้มล้างระบอบทุนเสรีที่สหรัฐฯ เป็นผู้นำ และการขยายศักยภาพทางด้านทหารของสหภาพโซเวียตนี้ก็เพื่อจะเป็นเจ้าครองโลก

การสร้างวงปิดล้อมเขตอิทธิพลของสหภาพโซเวียต ที่นำโดยสหรัฐฯ ได้เริ่มเกิดขึ้นนับจากยุโรปตะวันออก จากนั้นก็ขยายตัวเข้ามายังเอเชีย และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะหลังจาก ค.ศ. 1949 เมื่อจีนคอมมิวนิสต์ได้รับชัยชนะนะ สงครามที่อินโดจีนก็ยิ่งเพิ่มทวีความ

² John Rourke, Congress and the presidency in U.S. Foreign Policymaking: A Study of Interaction and Influence, 1845-1982 (Boulder, Calif. : Westview Press, 1983), p. 1.

³ เพิ่งอ้าง, หน้า 50-57.

รุนแรงขึ้น ในส่วนของยุโรปนั้น สหภาพโซเวียตตระหนักดีถึงความปลอดภัยของตนโดยเกรงว่า ถ้าหากว่าประเทศยุโรปตะวันออกที่เปรียบเสมือนประตูด้านหน้าของตน หากประเทศเพื่อนบ้าน มีรัฐบาลที่ไม่เป็นพันธมิตรกับตนแล้วก็จะกลายเป็นภัยแก่ตน ซึ่งในระยะสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น สหภาพโซเวียตได้เสียทั้งทหารและพลเมืองเป็นจำนวนมาก เพื่อต่อสู้กับเยอรมันในดินแดนเขต นี้มาแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม การพยายามจำกัดอิทธิพลสหภาพโซเวียตของสหรัฐฯ ด้วยการ ปลอบยให้บรรดาประเทศยุโรปตะวันออกสามารถมีรัฐบาลที่เป็นอิสระโดยไม่จำเป็นที่จะเป็นมิตร กับสหภาพโซเวียตนั้นกลับไม่ได้ผลถึงแม้สหรัฐฯ จะใช้วิธีการตัดการช่วยเหลือ และใช้ระเบิดปร มณูเพื่อเป็นตัวช่วยหนุนในการเจรจา แต่กระนั้น สหรัฐฯ เองก็ไม่ยอมที่จะลดละในการที่จะ จำกัดอิทธิพลของสหภาพโซเวียต ดังนาย จอร์จ เอฟ. เคนแนน ซึ่งเคยเป็นที่ปรึกษา แห่ง สถานทูตสหรัฐฯ ณ กรุงมอสโก ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง จากนั้นจึงมาเป็นที่ปรึกษาของ ประธานาธิบดีทรูแมน ได้กล่าวในหนังสือของเขาที่มีชื่อว่า *American Diplomacy 1900-1950* ว่า:

เพื่อมิให้สหภาพโซเวียตได้มีโอกาสขยายอิทธิพลของตนนั้น จะต้องใช้เวลายาวนาน ดังนั้นสหรัฐฯ ต้องอดทน และไม่หย่อท้อต่อการสร้างวงปิดล้อมการขยายอิทธิพลของสหภาพ โซเวียต⁴

ซึ่งแสดงว่าสหรัฐฯ เองก็ไม่ต้องการที่จะทำสงครามซึ่งหน้ากับสหภาพโซเวียต แต่จะ คอยจำกัด หรือสร้างวงปิดล้อมของสหภาพโซเวียตเพื่อไม่ให้ขยายออกไป ซึ่งอาจหมายถึงการ ทำลายสหภาพโซเวียตโดยที่ไม่จำเป็นที่จะต้องใช้อาวุธเพื่อทำสงครามระหว่างกันด้วย ในทาง ยุโรปนั้น สหรัฐฯ ได้วางแผนช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจเพื่อสร้างกรอบเศรษฐกิจแบบเสรีใน ยุโรปขึ้น ในค.ศ. 1947 โดยมีชื่อว่า แผนการมาร์แชล (Marshall Plan) ซึ่งทำให้ประเทศใน ยุโรปหลายประเทศเข้ารับการช่วยเหลือดังกล่าว ยกเว้นสหภาพโซเวียตและประเทศพันธมิตร นอกจากทางด้านเศรษฐกิจแล้ว สหรัฐฯ ยังสร้างระบบความมั่นคงร่วมขึ้นด้วย โดยในปี ค.ศ. 1949 สหรัฐฯ พร้อมด้วยบรรดาประเทศพันธมิตร (โดยในระยะแรกประกอบด้วย 12 ประเทศ ได้แก่ เบลเยียม แคนาดา เดนมาร์ก ฝรั่งเศส สหราชอาณาจักร ไอซ์แลนด์ อิตาลี ลักเซมเบิร์ก

---

⁴ George F. Kennan, *American Diplomacy 1900-1950*, 4 th ed, (New York: The New American Library of World Literature, Inc., 1955), p. 113.

เนเธอร์แลนด์ นอร์เวย์ โปรตุเกส และสหรัฐฯ ซึ่งต่อมาได้มี กรีซ ตุรกี เยอรมันตะวันตก และ สเปนเข้าร่วมด้วย) ร่วมกันลงนามในสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty) ที่ กรุงวอชิงตัน เพื่อจัดตั้งองค์การสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือ หรือ องค์การ นาโต้ (North Atlantic Treaty Organization-NATO)

ในเอเชีย นั้น หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง ในขณะที่อยู่ในปฏิบัติการถอนทหารญี่ปุ่นออกจากจีนนั้น ด้วยสหรัฐฯ หวังว่าจีนคณะชาติที่นำโดยเจียงไคเช็ค จึงได้ให้การสนับสนุนทางด้านอาวุธ การทหาร และการเงิน เพื่อจะสามารถต่อสู้กับจีนคอมมิวนิสต์ นำโดย เหมาเจ๋อตงซึ่งเป็นพันธมิตรกับสหภาพโซเวียตได้ แต่ถึงว่าสหรัฐฯ จะให้การช่วยเหลือแก่ฝ่าย เจียงไคเช็คมากเพียงใดก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถที่จะต้านทานกับฝ่ายจีนคอมมิวนิสต์ ในขณะที่ ฝ่ายจีนคอมมิวนิสต์กำลังขับไล่ทหารญี่ปุ่นออกจากจีนในทางภาคเหนือ และได้ยึดพื้นที่ได้ใน หลายๆ เขตเนื่องจากได้รับการสนับสนุนจากชาวจีนเป็นจำนวนมาก ทางฝ่ายสหรัฐฯ ไม่ต้องการให้จีนคอมมิวนิสต์เป็นผู้ชนะ แต่ต้องการให้รวมทั้งจีนฝ่ายก๊กมินตั๋งและฝ่ายคอมมิวนิสต์ เข้ากันให้เป็นหนึ่งเดียว แล้วจะเข้าไปแทรกแซงและผลักดันให้ฝ่ายก๊กมินตั๋งปฏิรูปจีนให้เป็นไป ตามที่ตนต้องการ แต่อย่างไรก็ตามฝ่ายก๊กมินตั๋งกลับไม่ยอมเจรจากับฝ่ายจีนคอมมิวนิสต์ ทั้งที่ ไม่สามารถที่จะต่อสู้กับฝ่ายจีนคอมมิวนิสต์ได้เลย และยื่นกรานที่จะล้มล้างฝ่ายจีนคอมมิวนิสต์ ให้ได้ ซึ่งสหรัฐฯ ได้วางคำพูดที่สวยหรูต่อกับนโยบายตนต่อตะวันออกไกลในระยะนี้ คือ หนึ่งใน เพื่อสร้างให้เกิดความมั่นคงในสหรัฐฯ และอาณาเขตของสหรัฐฯ⁵ และเพื่อสร้างสันติภาพระหว่าง ประเทศ และสอง เพื่อสร้างบรรยากาศทางการเมืองให้อื้ออำนวยต่อการสร้างความสัมพันธ์ ทางด้านการค้าและวัฒนธรรมที่ต่างฝ่ายต่างได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ระหว่างสหรัฐฯ กับ พลเมืองของสหรัฐฯ และอาณาบริเวณแห่งตะวันออกไกล กับบรรดาประเทศในดินแดนแห่งนี้⁶ ซึ่งก็หมายความว่า อย่างไม่ก็ตาม ถึงแม้กับอินโดจีนเอง สหรัฐฯ ก็ยังไม่ทันได้ตัดสินใจว่าควรจะทำอย่างไร ตามการบันทึกการสนทนาระหว่างทรูแมนประธานาธิบดีสหรัฐฯกับภรรยาของนาย

⁵ ตามความเข้าใจของผู้เขียน อาณาเขตของสหรัฐฯ ในที่นี้ คงไม่ใช่ดินแดนของสหรัฐฯ แต่เป็นพื้นที่ อาณาเขตที่สหรัฐฯ และพลเมืองของสหรัฐฯ มีผลประโยชน์ด้วย

⁶ FRUS 1945, China, Volume VII, Policy of the United States Toward China with Special Reference to U.S. Military Responsibility in the Training and Equipment of Chinese Armed Forces, Report by the State-War-Navy Coordinating Subcommittee for the Far East, October 22, 1945. P. 587.

เจียงไคเช็ค ที่ได้ถามเกี่ยวกับการตัดสินใจว่าจะทำอย่างไรกับอินโดจีน ซึ่งนายทรูแมนได้ตอบกลับไปว่า “ยังไม่ทันได้ตัดสินใจ เพราะนั่นเป็นเพียงการคุยกับนายพลเดอ โกล ของฝรั่งเศสที่ได้เสนอแนวคิดของตนว่าเมื่ออินโดจีนได้รับเอกราชแล้วก็ควรรีบเข้าไปในอินโดจีนในทันทีทันใด”⁷ ซึ่งแสดงว่าใน ค.ศ. 1945 นี้ นายทรูแมนซึ่งเพิ่งเริ่มเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีเองก็ยังไม่ทันได้ตัดสินใจว่าจะทำอย่างไรกับอินโดจีน แต่ขณะเดียวกันฝรั่งเศสเองก็เท่ากับว่าเสนอให้สหรัฐอเมริกาทราบแล้วว่าจะเข้าปกครองอินโดจีนในลักษณะที่ให้อินโดจีนเป็นเอกราช การสนับสนุนของสหรัฐฯ ต่อกับฝ่ายก๊กมินตั๋งได้ถูกเตรียมการ และวางแผนไว้เป็นขั้นเป็นตอน ในขณะเดียวกันสหรัฐฯ ได้ใช้นโยบายตีสองหน้า คือ ให้การช่วยเหลือแก่จีนก๊กมินตั๋ง พร้อมกันนั้นก็พยายามเจรจากับฝ่ายคอมมิวนิสต์ให้เข้าร่วมกับฝ่ายก๊กมินตั๋ง ซึ่งส่วนมากแล้วฝ่ายจีนคอมมิวนิสต์จะสามารถรวมเอาพื้นที่ทางตอนเหนือของประเทศ รวมถึงแมนจูเรียด้วย และเพื่อเป็นการสกัดอิทธิพลของสหภาพโซเวียตนั้น สหรัฐฯ ได้ให้ความสำคัญกับการที่จะให้แมนจูเรียตกอยู่ภายใต้การคุ้มครองของจีนก๊กมินตั๋ง โดยในที่นี้ สหรัฐฯ ได้เรียกร้องมายังอังกฤษและสหภาพโซเวียตเพื่อให้ยอมรับว่าแมนจูเรียเป็นเขตอิทธิพลของก๊กมินตั๋งด้วย

ในท้ายปี ค.ศ. 1945 นายทรูแมนได้ส่งพลเอก จอร์จ ซี. มาร์แชล (George C. Marshall) เพื่อเข้ามายังจีน และวางแผนการเพื่อรวมจีนเข้าเป็นหนึ่งเดียว โดยเฉพาะคือการเข้าครอบครองจีนตอนเหนือและแมนจูเรีย ซึ่งเขาเองก็ยอมรับว่ามั่นใจไม่ใช้เรื่องง่ายที่จะทำอย่างนั้นได้ แต่ในเบื้องต้นทั้งจีนก๊กมินตั๋งและจีนคอมมิวนิสต์ยอมตกลงเจรจากันเพื่อยุติการรบระหว่างกันในวันที่ 10 เมษายน ค.ศ. 1946 แต่การสู้รบก็เกิดขึ้นอีก โดยเฉพาะทางจีนก๊กมินตั๋งต้องการที่จะรื้อถอนอำนาจการควบคุมกองทัพของฝ่ายจีนคอมมิวนิสต์ และได้สั่งให้ทิ้งระเบิดที่เขตที่มั่นของฝ่ายจีนคอมมิวนิสต์ ที่เยนอาน (Yanan) ในที่สุดการต่อสู้ของทั้งสองฝ่ายก็ไม่สามารถจะประนีประนอมกันได้ ฝ่ายจีนคอมมิวนิสต์ได้รับการสนับสนุนจากชาวจีนเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ฝ่ายจีนก๊กมินตั๋งกลับเต็มไปด้วยการคอร์รัปชัน ถึงแม้ว่าจีนก๊กมินตั๋งจะมีอาวุธที่ทันสมัยจากสหรัฐฯ เพื่อทำการกวาดล้างฝ่ายจีนคอมมิวนิสต์ก็ไม่เป็นผล เพราะขาดการวางแผนการสู้รบและขาดกองกำลังที่มีประสิทธิภาพ ในที่สุดวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1949 จีนคอมมิวนิสต์นำโดยเหมาเจ๋อตุงก็ได้ประกาศสถาปนาประเทศจีน เป็นสาธารณรัฐประชาชนจีน จากชัยชนะของจีนคอมมิวนิสต์ในปี

⁷ FRUS 1945, China, Volume VII, Memorandum of conversation between President and Madame Chiang Kai-Shek, Wednesday, August 29, 1945, 11:30 a.m. pp. 540-541.

ค.ศ. 1949 นี้เอง ได้ทำให้สหรัฐฯ หันมาให้ความสนใจที่จะทำสงครามในดินแดนอินโดจีนมากขึ้น ซึ่งต่อมาในปี ค.ศ. 1952 สภาความมั่นคงแห่งชาติ ได้กำหนดนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ สำหรับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ว่า ในบรรดาประเทศอันประกอบด้วย พม่า ไทย อินโดจีน มลายา (มาเลเซีย) และอินโดนีเซีย จุดประสงค์ก็เพื่อช่วยให้ประเทศเหล่านี้สามารถในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ทั้งภายในและภายนอก เพราะถ้าคอมมิวนิสต์สามารถครอบงำภูมิภาคนี้ไว้ได้ก็จะเป็นภัยต่อความมั่นคงของสหรัฐฯ การปฏิบัติการตามนโยบายดังกล่าวนั้น จะมีทั้งการโฆษณาชวนเชื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการกล่าวร้ายต่อลัทธิคอมมิวนิสต์ ผลดีของการเป็นเสรีนิยม วัฒนธรรมอันดีงามของฝ่ายตะวันตก การช่วยเหลือในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ เทคนิค การจัดตั้งองค์กรเพื่อให้เกิดมีการรวมตัวกันในระหว่างบรรดาประเทศพันธมิตรด้วยกัน และมีกำลังเพื่อช่วยสนับสนุนกันได้ ซึ่งรวมถึงการปฏิบัติการลับในบรรดาประเทศเหล่านี้อีกด้วย สำหรับอินโดจีนนั้น สหรัฐฯ เห็นว่าการปราบปรามคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนนั้นมีความสำคัญต่อยุทธศาสตร์ของตนเป็นอย่างมาก ดังนั้น สหรัฐฯ ต้องให้การสนับสนุนฝรั่งเศส และรัฐบาลอินโดจีนที่ฝรั่งเศสได้รับรองนั้น เพื่อป้องกันมิให้จีนคอมมิวนิสต์เข้ามามีอิทธิพลในแถบนี้ได้ ในส่วนของไทยและพม่าก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน เพราะเป็นประเทศที่ส่งสินค้าประเภทข้าวไปยังมลายา ลังกา และฮ่องกง

การขยายอำนาจของสหรัฐฯ เข้าสู่อินโดจีนนั้น ถือว่าฝรั่งเศสเป็นตัวกลางในการชักจูงให้สหรัฐฯ เข้ามา กล่าวคือ หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง เมื่อฝรั่งเศสสามารถกลับมาฟื้นฟูอำนาจการปกครองของตนในลาวในรูปแบบของการจัดตั้งรัฐบาลหุ่นของตนขึ้นนั้น กำลังต่อต้านการปกครองฝรั่งเศสในลาวเพื่อเรียกร้องให้ลาวเป็นเอกราช ก็กำลังขยายตัวอย่างมาก ทำให้ฝรั่งเศสต้องการเงินทุน และอาวุธเพื่อตอบสนองให้แก่การทำสงครามกวาดล้างขบวนการต่อต้าน แต่เนื่องด้วยในระยะนั้นฝรั่งเศสเองก็ได้รับความเสียหายจากสงครามโลกครั้งที่ 2 อยู่ไม่น้อย ทำให้ขาดแคลนทั้งอาวุธและงบประมาณที่จะสนับสนุนให้แก่การทำสงครามในลาว สหรัฐฯ ได้ช่วยเหลือฝรั่งเศส โดยได้ส่งทั้งที่ปรึกษา และอาวุธยุทโธปกรณ์ต่างๆ ให้แก่ฝรั่งเศสในการทำสงครามอินโดจีน ในระยะที่สหรัฐฯ ได้ให้ความช่วยเหลือฝรั่งเศสในการทำสงครามปราบปรามขบวนการต่อต้านในอินโดจีนนั้น ก็ได้สร้างความสัมพันธ์กับชนชั้นนำจำนวนหนึ่ง ดังนั้นเมื่อฝรั่งเศสแพ้สงคราม สหรัฐฯ ได้ใช้ชนชั้นนำเหล่านั้น เพื่อคอยดำเนินนโยบายที่ตอบสนองกับความต้องการของตน เจตนารมณ์ของสหรัฐฯ ที่ต้องการเข้ามาปกครองอินโดจีนได้เริ่มชัดเจน

มากขึ้นหลังจากที่การประชุมที่เจนีวา ในปี ค.ศ. 1954 ณ ที่การประชุมที่เจนีวา สหรัฐฯ เองไม่ยอมรับผลการตกลงของการประชุมดังกล่าว โดยปฏิเสธถึงความเกี่ยวข้องของตนต่อการประชุมดังกล่าว จากปฏิญญาดังกล่าวของสหรัฐฯ แสดงว่านับจากนี้ไปสหรัฐฯ จะเริ่มเข้าสู่กิจการภายในของอินโดจีนเต็มตัวแล้ว

จากผลของการประชุมที่เจนีวา ถึงแม้ว่าจะยอมรับในรัฐบาลที่มีเจ้าสุวัณนะพุมมาเป็นนายกรัฐมนตรี และมีเจ้าสีสะหว่างวงเป็นประมุข แต่ก็ยอมรับในเขตอิทธิพลของฝ่ายปะเทดลาว โดยให้ไปรวมตัวกันที่สองแนวทางภาคเหนือของลาว (ฝั่งสาลีและซำเหนือ) เพื่อรอถ้าการรวมตัวเข้ากับฝ่ายรัฐบาลราชอาณาจักร แต่เนื่องด้วยสหรัฐฯ เห็นว่าฝ่ายปะเทดลาวเป็นฝ่ายที่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนลาวเป็นจำนวนมาก และถ้าให้เข้าร่วมกับฝ่ายรัฐบาลราชอาณาจักรแล้ว รัฐบาลราชอาณาจักรซึ่งตนเองสนับสนุนและเป็นตัวแทนของการปกป้องลัทธิเสรีนิยมในลาวนั้นก็จะกลายเป็นฝ่ายเสียเปรียบ และจะแพ้ให้แก่ฝ่ายปะเทดลาวซึ่งสหรัฐฯ เห็นว่าเป็นตัวแทนให้แก่ลัทธิสังคมนิยม อันมีสหภาพโซเวียต จีนคอมมิวนิสต์ และเวียดนามเหนือให้การสนับสนุนอยู่

5.2 การแทรกแซงของสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรในลาว

เมื่อถึง ค.ศ. 1953 นายดีไวต์ ดี. ไอเซนฮาวร์ (Dwight D. Eisenhower) ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นประธานาธิบดีแทนนายทรูแมน ซึ่งมีนายจอห์น ฟอสเตอร์ ดัลเลส (John Foster Dulles) เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ จนถึงวันที่ 15 เมษายน ค.ศ. 1959 จึงต้องลาออกจากตำแหน่งด้วยโรคมะเร็ง และในเดือนต่อมาเขาก็ได้ถึงแก่กรรม เขาได้เลือกเอา นายจอห์น ฟอสเตอร์ ดัลเลสเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความแข่งขันอย่างมากกับการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ และเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ในช่วงดังกล่าว ซึ่งนอกจากนายจอห์น ฟอสเตอร์ ดัลเลสแล้ว อีกบุคคลหนึ่งในตระกูลดัลเลสที่มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ก็คือนายอลัน ดัลเลส (Alan Dulles) ที่เป็นผู้อำนวยการสำนักข่าวกรอง ซีไอเอ (The Central Intelligence Agency-CIA) ที่ได้ถูกจัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1947 โดยมีหน้าที่ในการเสาะแสวงหาข่าวสารต่างๆ ทั้งเสนอความเห็นเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ทั้งภายในและต่างประเทศให้แก่รัฐบาลสหรัฐฯ โดยเฉพาะปัญหาที่เห็นว่ากระทบถึงความมั่นคงของชาติ ซึ่งองค์การนี้เมื่อก่อนมีชื่อว่า

หน่วยงานยุทธศาสตร์ หรือ โอเอสเอส (Office of Strategic Service-OSS) ที่ถูกตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1942 โดยมีพลตรีวิลเลียม เจ. โดโนแวน (William J. Donovan) เป็นหัวหน้า หน่วยงานนี้มีหน้าที่ในการรวบรวมข่าวสาร และวิเคราะห์ข่าวสารข้อมูลเหล่านั้น แต่อย่างไรก็ตามส่วนมากแล้วข่าวกรองที่หน่วยงานนี้ได้รับนั้น จะได้รับจากสายลับอังกฤษป้อนให้ หน่วยงานนี้ได้ปฏิบัติหน้าที่มาจนถึงเดือนตุลาคม ค.ศ. 1945 ก็ต้องถูกยุบเลิกไป เมื่อถึง ค.ศ. 1947 รัฐบาลสหรัฐได้รวมเอากองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศเข้าด้วยกัน สร้างเป็นกระทรวงกลาโหม และได้รับเอาอาสาสมัครจากหน่วยงาน OSS เข้าทำงานเป็นจำนวนมาก ดังนั้น CIA จึงถูกมองว่า ก็คือหน่วยงาน OSS นี้เอง การปฏิบัติงานของ CIA ถือว่าเป็นความลับ รวมถึงการปฏิบัติงานในการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลในราชอาณาจักรลาวในปี ค.ศ. 1959 ก็มาจากการปฏิบัติงานขององค์กรนี้ องค์กรนี้ถือว่าได้รับสิทธิในการเคลื่อนไหวและใช้จ่ายงบประมาณอย่างมีอิสระ โดยที่ไม่จำเป็นต้องรายงานต่อคณะกรรมการตรวจตราแผ่นดิน ซึ่งงบประมาณการใช้จ่ายของหน่วยงานดังกล่าวนอกจากจะได้รับจากงบประมาณส่วนกลางแล้ว อีกส่วนที่มีส่วนสำคัญต่อการปฏิบัติการลับของ CIA อย่างมากก็คือเงินที่ได้รับการสนับสนุนจากพวกนายทุนเจ้าหน้าที่ของ CIA บางนายก็ประจำการอยู่ที่สำนักงาน บางนายก็ถูกส่งไปปฏิบัติหน้าที่ตามสถานที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสถานทูต กงสุล รวมทั้งหน่วยงานต่างๆ ของสหรัฐฯ ที่ประจำในต่างประเทศ บางคนก็เข้าไปในรูปแบบนักท่องเที่ยว นักสังคมสงเคราะห์ อาสาสมัคร นักศึกษา เป็นต้น ดังนั้นจึงเป็นการยากที่จะรู้ว่าใครเป็น CIA เจ้าหน้าที่ของ CIA จะได้รับการฝึกอบรมในด้านต่างๆ เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการใช้ชีวิตในสถานที่ต่างๆ การติดต่อ การใช้เครื่องมือสื่อสาร ยานพาหนะ รวมถึงเครื่องบินได้อย่างดีเยี่ยม ด้วยอำนาจที่ได้รับมากมายนี้ได้ทำให้องค์กรนี้เคลื่อนไหวลำพังตามใจตนเอง ซึ่งข่าวกรองที่ได้รับบางเรื่องก็เป็นข้อมูลเท็จ ทำให้รัฐบาลสหรัฐ ต้องตัดสินใจผิดพลาดไปด้วย เช่น ในรัฐบาลของนายลินดอน บี. จอห์นสัน (Lyndon B. Johnson) ด้วยข้อมูลเท็จที่ CIA สร้างขึ้นทำให้นายจอห์นสัน ตัดสินใจเพิ่มกำลังของทหารสหรัฐ เข้าร่วมในสงครามเวียดนาม ทำให้ได้รับเสียงวิพากษ์วิจารณ์ต่อยุทธศาสตร์ดังกล่าว ซึ่งการแทรกซึมหรือแทรกแซงขององค์กรนี้มีวิธีการที่แยบยลมาก ยากที่จะหาหลักฐานมาตีแผ่แก่สาธารณชนได้ เพราะถือว่าเป็นความลับ แต่ในบางครั้งความลับก็จะถูกเปิดเผยออกมาอย่างลับๆ เช่นกัน^๑ ซึ่งการทำสงครามลับของ CIA ในลาวนี้จะถูกควบคุมโดยเอกอัครราชทูตอเมริกันในเวียงจันทน์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนกำลังทางอากาศจากกองทัพอากาศอเมริกัน ซึ่งดำเนินไป

^๑ ชวินทร์ สระคำ, เปิดหน้ากา ซี ไอ เอ (กรุงเทพมหานคร : มหาราษฎร์, 2516), หน้า 12.

โดยปราศจากความเห็นชอบอย่างเป็นทางการจากรัฐสภาอเมริกัน จึงทำให้คนอเมริกันบางส่วนที่มีส่วนร่วมสงครามในลาวมีความภาคภูมิใจที่ตนได้เป็นส่วนหนึ่งของภารกิจต่อสู้คอมมิวนิสต์ แต่กว่าจะรู้ความจริงว่าตัวเองโดนหลอกก็สายเกินไปเสียแล้ว⁹

นโยบายการแทรกแซงของสหรัฐฯ ในอินโดจีนโดยตรงนั้น ได้ถูกรับรองเอาโดยสภาองเกรสของสหรัฐฯ ในต้นปี ค.ศ. 1954 หลังจากที่ฝรั่งเศสมีท่าทีว่าจะยอมลดบทบาททางด้านทหารของตนในอินโดจีน โดยคาดว่าจะใช้ทั้งกองกำลังทหารราบ ทหารเรือ และทางอากาศ¹⁰ ได้ทำให้อินโดจีนก็คือลาวต้องตกอยู่ในภาวะของสงคราม หลายๆ ประเทศและหลายกลวิธีได้ถูกนำมาใช้ในการทำสงครามดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือในด้านต่างๆ การใช้โฆษณาชวนเชื่อว่าลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นลัทธิที่โหดเหี้ยม การปฏิบัติการลับในประเทศต่างๆ โดยมี CIA เป็นผู้จัดแจง การใช้กำลังเพื่อปราบปราม รวมถึงการจัดตั้งองค์การระหว่างประเทศ หรือ การจัดตั้งองค์กรกลุ่มเศรษฐกิจของบรรดาประเทศเอเชียเสรี เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งสหรัฐฯ จะให้การช่วยเหลือทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และเทคนิคโดยผ่านองค์กรเหล่านั้น หรือ ทางอื่นๆ เพื่อเร่งอัตราการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ ที่จะธรรมชาติให้ชาวเอเชียจะรู้สึกถึงความก้าวหน้าของการช่วยเหลือดังกล่าว¹¹ นอกจากนี้ ก็เพื่อสร้างความชอบทำให้แก่การใช้กำลังทหารเข้าไปช่วยเหลือฝ่ายตน ในกรณีที่พันธมิตรสหรัฐฯ ไม่สามารถที่จะต่อสู้กับฝ่ายตรงข้ามได้ โดยเฉพาะในปี ค.ศ. 1954 หลังจากการประชุมที่เจนีวาสำเร็จเพียงแค่ 2 เดือนเท่านั้น สหรัฐฯ ร่วมกับพันธมิตรก็ได้จัดตั้งองค์การสนธิสัญญาป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ องค์กร สปอ (The Southeast Asia Treaty Organization-SEATO) ขึ้นในวันที่ 8 กันยายน ค.ศ. 1954 โดยมีสำนักงานตั้งอยู่กรุงเทพฯ ราชอาณาจักรไทย ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ปี ค.ศ. 1957 หน่วยงานวางแผนด้านการทหารของ SEATO ได้รับการจัดตั้งขึ้น โดย

⁹ โรเจอร์ วอร์เรนเนอร์, ผลพวงชาติ : สงครามลับของซีไอเอในลาว และความเชื่อมโยงกับสงครามในเวียดนาม = Back fire : the CIA's secret war in Laos and its link to the war in Vietnam, ไผท สิทธิสุนทร (แปล) (กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2545), หน้า ข, 5.

¹⁰ FRUS. 1952-1954. VOLUME XIII. Memorandum of Discussion at the 207th Meeting of the National Security Council, Thursday, July 22, 1954. pp. 1-2.

¹¹ FRUS, 1958-1960, EAST ASIA-PACIFIC REGION; CAMBODIA; LAOS, VOLUME XVI, Briefing Note Prepared for the President's Special Assistant for National Security Affairs (Cutler), Washington, January 28, 1958. p. 2.

จุดประสงค์ก็เพื่อทำการสำรวจโครงข่ายการเชื่อมต่อทั้งทางอากาศและทางบกสำหรับใช้ปฏิบัติการทางทหาร¹²

ซึ่งโดยรวมแล้วยุทธวิธีที่สหรัฐฯ ได้นำใช้เข้าในการเข้าแทรกแซงราชอาณาจักรลาวในครั้งนี้ ประกอบด้วย 3 ด้าน หลักๆ ได้แก่: **หนึ่ง** ใช้การช่วยเหลือ ด้านเศรษฐกิจ กานเงิน และการทหารเพื่อแทรกแซงและควบคุมทางด้านการเมือง การทหาร การต่างประเทศ พื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสังคมรอบด้าน ทำให้เขตที่นิยมสหรัฐฯ กลายเป็นเมืองขึ้นแบบใหม่ of สหรัฐฯ **สอง** ใช้ระบบที่ปรึกษา เพื่อควบคุม และชี้ขาดการเคลื่อนไหวของอำนาจการปกครองหุ่น กองทหารหุ่นลาว ซึ่งตามความเป็นจริงแล้ว ระบบที่ปรึกษาได้กลายเป็นกงจักรการปกครองแบบล่าเมืองขึ้นแบบใหม่ในลาว และ**สาม** ใช้สองด้านที่กล่าวมานั้นเพื่อควบคุมภายในลาว ผนวกกับการใช้กองกำลังทางทหารและอาวุธจากฐานทัพภายนอก ที่ไทยและภาคใต้ เวียดนามเพื่อกดดันลาวอีกทางหนึ่ง¹³

---

¹² FRUS, 1958–1960, VOLUME XVI, EAST ASIA-PACIFIC REGION; CAMBODIA; LAOS, DOCUMENT 19, U.S. Minutes of the ANZUS Council Meeting, Department of State, Washington, October 1, 1958, 10:05 a.m.–5:55 p.m, p., 39.

¹³ พุมิ วิจิจิต, ปะເທດລາວ ແລະ ການຕໍ່ສູ້ມີໄຊຂອງປະຊາຊົນລາວ ຕໍ່ານັດທິລ່າເມີງຂຶ້ນແບບໃໝ່ຂອງອາເມລິກາ (ຊຳເໜືອ: ແນວລາວຮັກຊາດ, 1968), ໜ້າ 81-96. (พุมิ วิจิจิต, ประเทศไทยและการต่อสู้มีชัยของประชาชนลาวต้านลัทธิล่าเมืองขึ้นแบบใหม่ of สหรัฐฯ (ซาเหเนื่อ: ແນວລາວຮັກຊາດ, ຄ.ຕ. 1968), ໜ້າ 81-96.

ตาราง 5.1 งบประมาณการช่วยเหลือของสหรัฐฯ ต่อกองกำลังฝ่ายขวา
(ไม่รวมค่าใช้จ่ายพิเศษ, ซึ่งจะขึ้นกับการจ่ายจริงของแต่ละปี)

(หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐ)

งบประมาณปี	ด้านการทหาร	ด้านพลเรือน
1954-1959	169,60	67,40
1961-1962	74,00	40,00
1962-1963	76,0	37,00
1963-1964	150,00	42,40
1964-1965	150,00	48,88
1965-1966	200,00	55,99
1966-1967	200,00	57,93
1967-1968	200,00	63,00
1968-1969	200,00	52,30
1969-1970	250,00	52,83
1970-1971	250,00	44,93
1971-1972	323,00	50,55
1972-1973	362,00	49,80
1973-1974	200,00	-
1974-1975	115,00	-

ที่มา: รวบรวมจาก

- แนวลาวธักชาติ, ณะบะกำมะทาน, 12 ปีที่จักรภวะพัทธอาเมลิภาแฉกแฉง และ ฐุภธาน ลาว (จำเขนือ: สำนักแนวลาวธักชาติ, 1966). (แนวลาวรักชาติ, คณะกรรมการ, 12 ปีที่จักรพรรดิอเมริกาแทรกแซงและฐุภรานลาว (จำเขนือ: แนวลาวรักชาติ, ค.ศ. 1966) (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

- ขั้สะมุดกรອງขั้บปะชญาขั้บทอญดนาม, ขั้บขั้บปะชญาขั้บทอญดนาม, ขั้บขั้บปะชญาขั้บทอญดนาม, ขั้บขั้บปะชญาขั้บทอญดนาม, สำนวนเอกะสามเลขทึ T 7769. (หอสมุดกรองทึปะชญาขั้บทอญดนาม, ขั้บขั้บปะชญาขั้บทอญดนาม ประวัติดาศาสตร์แห่งสงครามปลดปล้อยชชาติ, สำนวนเอกะสามเลขทึ T 7769.)
- ภิมสำเนาเอกะสามสุนภางขั้บทอญดนาม สำนวนเอกะสามเลขทึ CP38 และ สำนวนเอกะสามเลขทึ 37. (กรมสำเนาเอกะสามสุนภางขั้บทอญดนาม สำนวนเอกะสามเลขทึ CP 38 และ 37)

5.2.1 ความแตกแยกทางด้านการเมือง

ดูคล้ายกับว่าราชอาณาจักรลาวเป็นรัฐที่อ่อนแอ และไม่สามารถที่จะมีการปกครองที่เข้มแข็งได้สักครั้ง และผ่านมานั้น เพราะความแตกแยกจึงทำให้ราชอาณาจักรลาวต้องถูกแบ่งออกมาเป็น 3 รัฐมาแล้ว กว่าจะสามารถมารวมกันเป็นราชอาณาจักรลาวเหมือนเดิมต้องผ่านเวลากว่าร้อยปี แต่กลุ่มชนชั้นนำในลาวเองก็ไม่เคยที่จะตระหนักถึงบทเรียนอันล้ำค่านี้เลย แม้กระทั่งหลังจากปี ค.ศ. 1954 เป็นต้นมา ตามสนธิสัญญาเจนีวาเหมือนว่าราชอาณาจักรลาวจะเป็นรัฐเอกราชที่แท้จริง เพียงแต่รอวิธีการปฏิบัติของการรวมลาวจากฝ่ายต่างๆ เท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม การที่จะรวมลาวฝ่ายต่างๆ เข้าด้วยกัน ก็เป็นการยาก เพราะนอกจากความแตกแยกของชนชั้นนำที่ยังคงมีอยู่แล้ว ก็ยังมีการแทรกแซงจากนอกประเทศ ประชาชนส่วนมากที่ได้สืบทอดการปฏิบัติประเทศนับเป็นหลายศตวรรษที่ผ่านมา ก็ยังไม่เห็นวิ้ววที่จะทำให้ราชอาณาจักรลาวเป็นรัฐเอกราชที่แท้จริง จึงทำให้เกิดมีขบวนการต่อต้านของฝ่ายปฏิวัติอยู่เรื่อยมา จนกระทั่งถึง ค.ศ. 1975 จึงสามารถขับไล่สหรัฐฯ ที่ทำการแทรกแซงลาวในผ่านมามากจากประเทศได้ กลุ่มผู้นำฝ่ายขวาที่ให้การสนับสนุนสหรัฐฯ ได้ยอมจำนน และหนีออกนอกประเทศ ราชอาณาจักรลาวจึงได้เปลี่ยนระบอบการปกครองสู่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ราชอาณาจักรลาวในช่วงปี ค.ศ. 1954-1975 นี้ ประกอบด้วย 3 กลุ่มการเมืองที่มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ ฝ่ายซ้าย ที่มีเจ้าสุพานูง และนายไกสอน พมวิหาน เป็นแกนนำ ฝ่ายเป็นกลาง ที่มีเจ้าสุวรรณพูมมา เป็นแกนนำ และฝ่ายขวา ที่มีบุญอู่ม นะจำปาสัก กะต่าย ดอนสะโฮลิต ผุย ชะนะนิกอน และภูมิ หน่อสะหวัน เป็นแกนนำ ทั้งสามฝ่ายนี้ล้วนแต่มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน เป็นไปตามชื่อของแต่ละฝ่าย คือ ฝ่ายซ้ายก็นิยมในแนวนโยบายและระบบการปกครองแบบสังคมนิยม (คอมมิวนิสต์) ฝ่ายเป็นกลาง ก็ต้องการให้ลาวมีนโยบายที่

เป็นกลางไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ส่วนฝ่ายขวาก็ต้องการให้ลาวดำเนินนโยบายตามประเทศสหรัฐฯ ซึ่งเป็นผู้นำแห่งโลกเสรี ตลอดช่วงนี้ทั้งสามฝ่ายต่างก็ทำการต่อสู้ซึ่งกันและกัน ทำให้ราชอาณาจักรลาวต้องตกอยู่ในสภาวะของสงคราม แต่อย่างไรก็ตาม ฝ่ายที่เห็นว่าจะสามารถประนีประนอมกันได้บ้างก็คงเป็นฝ่ายเป็นกลางและฝ่ายซ้าย เพราะแกนนำเป็นพี่น้องร่วมบิดา คือเจ้าสุวัณนะพุมมา และเจ้าสุพานวง และหากเมื่อใดหากฝ่ายเป็นกลางขึ้นกุมอำนาจในคณะรัฐบาลราชอาณาจักรลาว การตกลงระหว่างรัฐบาลเพื่อรวมตัวกันกับฝ่ายปะเทดลาวก็ดูเหมือนว่าจะสามารถเจรจากันได้ แต่ก็จะถูกขัดขวางโดยฝ่ายขวาเป็นประจำ และหากเมื่อใดที่ผู้นำฝ่ายขวาขึ้นมากุมอำนาจในรัฐบาล ฝ่ายซ้ายก็จะถูกโจมตี ฝ่ายขวาและฝ่ายเป็นกลางก็เช่นเดียวกันก็มีบางครั้งที่สามารถตกลงกันได้ และร่วมมือกันโจมตีฝ่ายซ้าย เช่น หลังจาก ค.ศ. 1961 เป็นต้นมา เมื่อสหรัฐฯ ได้ชวนขวายเป็นเจ้าสุวัณนะพุมมาให้การร่วมมือกับตนและฝ่ายขวา จากนั้นทั้งสองฝ่ายก็ร่วมมือกันโจมตีฝ่ายซ้าย แต่ทั้งสองฝ่ายก็เกิดความขัดแย้งกันอยู่เป็นประจำ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อถึง ค.ศ. 1975 ขบวนการปฏิวัติได้ขยายตัวอย่างเต็มที่ พร้อมกับสถานการณ์ภายในและต่างประเทศเอื้ออำนวยให้ขบวนการปฏิวัติลาวเปลี่ยนแปลงการปกครองจากรอบราชอาณาจักรไปสู่ระบอบสาธารณรัฐนั้น ทั้งกษัตริย์และเจ้าสุวัณนะพุมมาก็ยังคงถูกระบุว่าเป็นการนำขึ้นสูงของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

5.2.1.1 ฝ่ายรัฐบาลราชอาณาจักรโจมตีฝ่ายประเทศลาว

หลังจากการประชุมที่เจนีวาสำเร็จลงในปี ค.ศ. 1954 เนื่องจากผลของการประชุมดังกล่าว ทำให้ฝ่ายรัฐบาลราชอาณาจักรไม่พอใจเท่าใดนัก แต่อย่างไรก็ตามภายใต้กระแสการเรียกร้องของมวลชนนั้น รัฐบาลราชอาณาจักรก็ไม่สามารถที่จะปฏิเสธได้ ดังนั้นเมื่อถึงวันที่ 19 ธันวาคม ค.ศ. 1954 คณะผู้แทนราชอาณาจักร และฝ่ายต่อต้านจึงได้พบกันที่ทุ่งไหหิน (ทุ่งหมาเล่น) เพื่อเจรจากับการปฏิบัติตามสนธิสัญญาเจนีวาในปี ค.ศ. 1954 และต่อมาในวันที่ 6 มกราคม ค.ศ. 1955 ผู้นำฝ่ายต่อต้าน นำโดย นายพุมมี วงวิจิต กรรมการแนวลาอวิสละ จึงได้พบปะกับนาย ดร. ทองดี เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนฝ่ายราชอาณาจักร ซึ่งเวลานั้นมี กะต่าย ดอนสะโสลิต เป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อตกลงเกี่ยวกับการปฏิบัติสนธิสัญญาเจนีวา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั่วประเทศ และมีแถลงการณ์ร่วมกัน แต่สุดท้ายเมื่อนาย ดร. ทองดี กลับมาจากการเจรจาก็ถูกปลดออกจากตำแหน่ง ส่วนผลการตกลงจากการเจรกดังกล่าวก็ถูกปฏิเสธจากฝ่ายรัฐบาลราชอาณาจักรลาว หลังจากการตกลงดังกล่าวนั้นเพียงแค่ 3 วัน รัฐบาล

ราชอาณาจักรก็ได้ส่งกองกำลังเพื่อบุกโจมตีสองแขวง (แขวงผังสาลี และซำเหนือ) ที่เป็นเขตที่มั่นของฝ่ายประเทศลาว ในวันที่ 21 และวันที่ 28 ตามลำดับ โดยเฉพาะหลังจากที่นาย ดักลาส รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ได้เดินทางมาเยือนลาว ซึ่งได้ตกลงให้ความช่วยเหลือแก่ลาวเป็นจำนวนมหาศาล หลังจากที่ได้เข้าร่วมการประชุมครั้งแรกของ SEATO ในระหว่างวันที่ 23-25 กุมภาพันธ์ ที่ บางกอก ราชอาณาจักรไทย เมื่อถึงเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1954 ด้วยความช่วยเหลือของสหรัฐฯ ฝ่ายรัฐบาลราชอาณาจักร ได้จัดตั้งเขตเคลื่อนทัพพิเศษขึ้น โดยมี นายบุนปอน และ นายสัง เป็นผู้บัญชาได้ส่งกองทหารถึง 11 กองพัน บุกโจมตีเขตที่มั่นของฝ่ายประเทศลาว ซึ่งทำให้ลาวต้องตกอยู่ในสภาวะของสงครามอีกครั้ง แต่กองกำลังของฝ่ายราชอาณาจักรไม่สามารถที่จะโจมตีเขตที่มั่นของฝ่ายประเทศลาวได้ นอกจากนั้น กลับถูกตอบโต้ทำให้กำลังของตนเสียหาย ฝ่ายราชอาณาจักรจึงขอเจรจากับฝ่ายประเทศลาวอีกครั้ง ดังนั้นเมื่อถึงวันที่ 9 มีนาคม ของปีเดียวกัน ทั้งสองฝ่ายจึงบรรลุถึงการลงนามสัญญาการยุติการปะทะกันด้วยกำลังทหาร แต่ 10 วัน หลังจากการลงนามสัญญาดังกล่าว ฝ่ายราชอาณาจักรก็ใช้กำลังบุกโจมตีที่ซำเหนืออีกครั้ง เมื่อถึงเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1955 กะต่ายต้องการที่จะจัดให้มีการเลือกตั้งในทั่ว 10 แขวง โดยที่ไม่มีฝ่ายประเทศลาวเข้าร่วมด้วย แต่ก็เกิดการวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมอย่างมาก ทำให้ต้องนำปัญหาดังกล่าวเข้าไปปรึกษากันในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร เมื่อถึงวันที่ 11 มิถุนายน สภาผู้แทนราษฎรจึงได้ตกลงเลื่อนกำหนดการเลือกตั้งทั่วประเทศ จากวันที่ 28 สิงหาคม เป็นวันที่ 25 ธันวาคม ค.ศ. 1955 ดังนั้นเพื่อเตรียมการให้แก่การเลือกตั้งที่จะจัดขึ้น ซึ่งมีเวลาเพียงแค่ห้าเดือน ที่ฝ่ายขวาต้องปราบฝ่ายประเทศลาวให้ได้นั้น เมื่อถึงวันที่ 17 มิถุนายน ค.ศ. 1955 นั้น สหรัฐฯ ได้ประกาศเพิ่มงบประมาณช่วยเหลือรัฐบาลราชอาณาจักร ด้วยงบประมาณจำนวนมหาศาล อาวุธที่ทันสมัย และกองกำลังที่เพิ่มขึ้น นอกจากนั้นยังมีกองกำลังซีโอดีที่พร้อมจะเข้าช่วยเหลือในยามจำเป็น ทำให้รัฐบาลราชอาณาจักรนำโดยกะต่ายมีความมั่นใจว่าจะสามารถกวาดล้างฝ่ายประเทศลาวให้ราบคาบได้ ก่อนที่จะจัดให้มีการเลือกตั้งขึ้นในเดือนธันวาคม จึงได้เปิดสงครามกวาดล้างขนาดใหญ่ที่สองแขวงที่เป็นเขตที่มั่นฝ่ายประเทศลาวขึ้น ทำให้ฝ่ายราชอาณาจักรสามารถยึดได้ 11 จุดใหญ่ที่เขตเมืองเป็น แขวงซำเหนือ และได้ส่งเจ้าเมืองเข้ามาปกครอง ตลอดระยะเวลาสามปี ค.ศ. 1954 ถึง ค.ศ. 1956 ได้เกิดการสู้รบน้อยใหญ่ ที่เขตที่มั่นของฝ่ายประเทศลาว ระหว่างฝ่ายรัฐบาลราชอาณาจักรลาวและฝ่ายประเทศลาวถึง 700 ครั้ง แต่ก็ไม่สามารถยึดสองแขวงดังกล่าวได้ โดยรวมแล้วการสู้รบระหว่าง รัฐบาลราชอาณาจักรลาวนำโดยกะต่าย กับฝ่ายประเทศลาวนี้ ได้ทำให้ลาวต้องตกอยู่ใน

สภาพของสงคราม แต่หากว่าครั้งไหน กำลังฝ่ายปะเทดลาวสามารถต่อต้านการบุกโจมตีของ ฝ่ายรัฐบาลราชอาณาจักรได้ และทำให้กองกำลังของฝ่ายราชอาณาจักรอ่อนแอลง เขาก็จะยื่น ข้อเสนอเพื่อเจรจากับฝ่ายปะเทดลาว จุดประสงค์ก็เพื่อปรับปรุงกำลังของตน เมื่อกำลังของตน เข้มแข็งแล้วก็จะบุกโจมตีอีกครั้งใหม่ นอกจากบุกโจมตีสองแขวงที่มันแล้ว ก็ยังทำการ ปราบปรามขบวนการต่อต้านที่เคลื่อนไหวตามแขวงต่างๆ ในทั่วประเทศ ทั้งด้วยการใช้ กฎหมายเพื่อจับกุม และใช้กำลังปราบปราม แต่การกระทำดังกล่าวของรัฐบาลกะต่ายนั้น ได้ทำ ให้ประชาชนลาวยิ่งโกรธแค้นรัฐบาลราชอาณาจักรและเข้าร่วมกับฝ่ายต่อต้านเพื่อต่อต้านรัฐบาล มากยิ่งขึ้น

5.2.1.2 ความขัดแย้งภายในรัฐบาลราชอาณาจักร

ดังได้กล่าวมาแล้วว่ากลุ่มที่มีบทบาทต่อการเมืองลาวประกอบด้วยสามกลุ่มหลักๆ ในนี้ ฝ่ายเป็นกลางและฝ่ายขวาจะถูกรวมในการจัดตั้งรัฐบาล ซึ่งทำให้สองฝ่ายนี้เกิดความขัดแย้ง ภายในกันอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น หลังจากปลายปี ค.ศ. 1955 เมื่อกะต่ายได้จัดการเลือกตั้งใน 10 แขวงขึ้น และได้จัดตั้งรัฐบาลตนเองขึ้นนั้น ในขณะเดียวกันก็ประกาศแจ้งว่าตนจะไม่ร่วมมือกับ ฝ่ายปะเทดลาว แต่ภายใต้สภาพที่กระแสการเป็นกลางกำลังแผ่ขยาย ขณะเดียวกันสมาชิกสภา ชุดใหม่ที่เพิ่งได้รับเลือกเข้ามาก็มีท่าทีนิยมในความเป็นกลาง เมื่อถึงเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1956 การประชุมสภาผู้แทนราษฎรจึงลงยุติไม่ไว้วางใจต่อกะต่าย ทำให้กะต่ายต้องลาออกจาก ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และได้เชิญเจ้าสุวัณณะพุมมา ซึ่งในเวลานั้นดำรงตำแหน่งเป็นรอง นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงป้องกันประเทศ และนักรบเก่า เป็นผู้นำในการจัดตั้ง รัฐบาลชุดใหม่ ส่วนกะต่ายก็เป็นรองนายกรัฐมนตรี และประเด็นที่นำมาสู่ความขัดแย้งของคณะ รัฐบาลราชอาณาจักรลาวก็คงหนีไม่พ้นการเจรจากับฝ่ายปะเทดลาว เพื่อปฏิบัติตามการตกลงใน การประชุมที่เจนีวา ในปี ค.ศ. 1954 ในนี้คณะรัฐบาลก็มีความคิดแตกแยกกัน ซึ่งส่วนหนึ่งก็เห็น ดีให้มีการเจรจากับฝ่ายปะเทดลาว อีกส่วนกะต่าย ดอนสะโลลิด และบุนอู่ม นะจำปาสัก ไม่เห็น ดีให้มีการเจรจาร่วมกับฝ่ายปะเทดลาว ในส่วนเจ้าสุวัณณะพุมเองก็ไม่ได้มีบทบาทอะไรมากนัก ต่อความคิดของกลุ่มกะต่าย ที่จะไปชักจูงให้กลุ่มกะต่ายหันมาสนับสนุนนโยบายเป็นกลาง ของตน ส่วนฝ่ายกะต่ายเองก็พยายามทุกวิถีทางเพื่อที่จะสร้างบารมีของตนเพื่อโค่นล้มอำนาจ ของเจ้าสุวัณณะพุมมาให้ได้ จึงได้สร้างอำนาจของตนในสภาเพื่อที่จะโค่นล้มรัฐบาลเจ้าสุวัณณะ พุมมา แต่ในสภาย เองก็ตกลงกันไม่ได้ เพราะเห็นว่าถ้าหากว่าลงมติไม่ไว้วางใจต่อเจ้าสุวัณณะ

พุมมาแล้ว ผู้ที่เหมาะสมก็คงหนีไม่พ้นเจ้าสุวันนะพุมมาอีก เพราะถ้าจะเอากะต่าย หรือ ผูย ก็คงไม่มีใครเอา ในที่สุดเพื่อบีบให้เจ้าสุวันนะพุมมาต้องแสดงท่าทีอย่างชัดเจนมากขึ้นนั้น ก็เห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องโค่นล้มรัฐบาลเจ้าสุวันนะพุมมา ถึงว่าเจ้าสุวันนะพุมมาจะขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกต่อไปก็ตาม เพราะนอกจากอิทธิพลของเจ้าสุวันนะพุมมาจะยังคงมีอยู่มากแล้ว กษัตริย์เจ้าสีสะหว่างวัตทะนาก็เห็นดีรับรองเอาเจ้าสุวันนะพุมมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง และไม่สนับสนุนกะต่าย เนื่องจากว่ากะต่ายได้เสนอให้สภาลงญัตติให้รับรองเอาเจ้าบุณอุม นะจำปาสัก ขึ้นเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในอันดับที่สามของประเทศ รองจากกษัตริย์และองค์มกุฎราชกุมาร ซึ่งจะเป็นการคานอำนาจกับกษัตริย์อีกทางหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยความจำเป็นทางด้านการเมือง ในปี ค.ศ. 1960 เมื่อฝ่ายภูมิ หน่อสะหวันได้ทำการรัฐประหารรัฐบาลเจ้าสุวันนะพุมมานั้น ก็มีเจ้าบุณอุม เข้าร่วมในคณะดังกล่าว แต่ครั้งต่อมา เมื่อฝ่ายภูมิได้ร่วมกับเจ้าสุวันนะพุมมาเพื่อจัดตั้งรัฐบาลสำเร็จ กลับไม่มีชื่อเจ้าบุณอุมในคณะรัฐบาล

5.3 การตั้งองค์กรทางการเมืองของฝ่ายประเทศลาว ภายหลังข้อตกลงเจนีวา

1954

5.3.1 การจัดตั้งพรรคประชาชนลาว

หลังจากการปฏิวัติโซเวียตในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1917 โดยการนำพาของเลนิน ได้ประสบผลสำเร็จ ดังนั้นทฤษฎีมาร์กซ์-เลนิน จึงกลายเป็นทฤษฎีของชาวมุสลิมที่ต่อต้านการกดขี่ของพวกนายทุน บรรดานักชาตินิยมทั้งหลายที่ได้เคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อความเป็นเอกราชของชาติมาช้านานได้เริ่มติดต่อพัวพันเชิงกัน และกับสหภาพโซเวียต เพื่อขอความช่วยเหลือและร่ำเรียนเอาวิธีทางแห่งการปลดปล่อยประเทศชาติของตนออกจากการปกครองของประเทศอื่น ซึ่งทำให้สหภาพโซเวียตนอกจากจะกลายเป็นประเทศผู้นำของบรรดาประเทศสังคมนิยมแล้ว ยังเป็นเหมือนประเทศต้นแบบให้แก่ขบวนการปฏิวัติในหลายๆ ประเทศทั่วโลก ซึ่งโฮจิมินห์นักต่อสู้เพื่อความเป็นเอกราชแห่งชาติ ผู้ซึ่งนำเอาแนวคิดมาร์กซ์-เลนินมาประยุกต์ใช้เข้าในการปฏิวัติชาติได้อย่างดีเยี่ยมนั้น ได้กล่าวอ้างถึงความสำคัญของลัทธิมาร์กซ์-เลนิน ต่อกับการก้าวไปสู่ความเป็นเอกราชของบรรดาชาติในโลกว่า

อยากกู้ชาติและปลดปล่อยชาติไม่มีเส้นทางอื่นใด นอกจากเส้นทางของการปฏิวัติกรรมชีพ มีแต่ลัทธิสังคมนิยม ลัทธิคอมมิวนิสต์เท่านั้นจึงจะปลดปล่อยบรรดาชาติที่ถูกกดขี่และชนชั้นผู้ใช้แรงงานในทั่วโลกให้พ้นจากความเป็นทาสได้¹⁴

ในช่วงทศวรรษ 1950 มีปัจจัยหลายอย่างที่ได้ทำให้พรรคแคว้นลาว จัดตั้งพรรคการเมืองของตนเองขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางในการรวมกำลังทางการเมืองของตน ไม่ว่าจะเป็นการเริ่มเห็นวิถewayของการแทรกแซงลาวของสหรัฐฯ ที่กำลังกระโดดเข้ามาแทนที่ฝรั่งเศส รวมถึงผลการตกลงร่วมกันที่เจนีวาเกี่ยวกับปัญหาในลาว ในการจัดตั้งรัฐบาลผสม ถ้าหากฝ่ายปะเทดลาวหากยังไม่สามารถที่จะจัดตั้งองค์กรทางการเมืองหนึ่งเพื่อเป็นศูนย์กลางของการรวบรวมความสามัคคี และวางแผนการสู้รบอย่างเป็นระบบแล้ว การที่จะต่อต้านการเข้ามาแทรกแซงลาวของสหรัฐฯ คงจะลำบากยิ่งขึ้น เพราะสหรัฐฯ มีความแข็งแกร่งมากเมื่อเทียบกับฝรั่งเศส ซึ่งนายคำไต สีพันดอนได้กล่าวถึงความจำเป็นในการจัดตั้งพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเอาไว้ว่า:

การเกิดขึ้นของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว เป็นวิวัฒนาการทางด้านประวัติศาสตร์ เป็นการเรียกร้องต้องการอย่างภาวะวิสัยของขบวนการต่อสู้ปฏิวัติของประชาชนเราภายใต้การริเริ่มและนำพาของประธานโฮจิมินห์ พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนได้รับการจัดตั้งขึ้น และรับเอาภาระกรรมประวัติศาสตร์แห่งการนำพาของขบวนการปฏิวัติของ 3 ชาติ ลาว เวียดนาม และกัมพูชา จากนั้นมาการต่อสู้ปฏิวัติของประชาชนบรรดาเผ่าไตมีทิศทาง มีจุดหมายอันแน่ชัด มีแนวทางและวิธีการต่อสู้ที่ถูกต้อง เหมาะสม ทำให้การปฏิวัติขยายตัวด้วยคุณภาพใหม่¹⁵ อย่างไรก็ตามการเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์ร่วมกับขบวนการทางสังคมของลาวก็ได้เริ่มมีมาตั้งแต่การก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนใน ค.ศ. 1930 แล้ว ดังนายไกสอน พมวิหานได้กล่าวไว้ในบทรายงานการเมือง ว่า:

¹⁴ ไกรสร พรหมวิหาร, 30 ปีแห่งการต่อสู้ภายใต้ธงชนะเลิศของพรรค (เวียงจันทน์ : สำนักข่าวสารประเทศลาว, 2528), หน้า 6.

¹⁵ โกลสะนาธิบิรมสุนทรภัก, ทัศนะ, คำไต สีพันดอนในพหุทัศนะประวัติขบวนการปะเทดลาว ปะชาธิปะไต ปิภักธิรักษาและสังฆาปะเทดลาว (เวียงจันทน์: ทัศนะโกลสะนาธิบิรมสุนทรภัก, 1998), หน้า 91. (โฆษณาอบรมศูนย์กลางพรรค, คณะ, คำไต สีพันดอนในภาระกิจปฏิวัติชาติ ประชาธิปไตย ปกป้องรักษาและสร้างชาติ (เวียงจันทน์: คณะโฆษณาอบรมศูนย์กลางพรรค, ค.ศ. 1988), หน้า 91.)

นับตั้งแต่ ค.ศ. 1930 เป็นต้นมา ลัทธิมาร์กซ์-เลนิน ก็ได้แพร่ขยายเข้ามายังประเทศลาว และในปี ค.ศ. 1936 คณะพรรคแคว้นลาวของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนได้รับการจัดตั้งขึ้น ขบวนการกรรมกร ขบวนการนักเรียนในหลายตัวเมืองได้เริ่มต้นมีการเคลื่อนไหวภายใต้การนำของพรรค¹⁶

นับจากเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1951 พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน ได้เปิดการประชุมสมัชชา ครั้งที่ 3 ของตนเอง และได้มีมติตกลงให้แต่ละประเทศอินโดจีนตั้งพรรคของตนเองขึ้น เพื่อความสะดวกในการนำพาการปฏิวัติของแต่ละประเทศ และมีการสั่งการที่รวดเร็ว ซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้ก่อตั้ง “พรรคแรงงานเวียดนาม” ขึ้นในปี ค.ศ. 1951 และต่อมาก็เป็น “พรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชา” ส่วนในลาว หลังจากการประชุมที่เจนีวา ค.ศ. 1954 สำเร็จ เพื่อรอวิถึปฏิบัตินั้น บรรดาสมาชิกในองค์คณะพรรคแคว้นลาว จึงได้เริ่มปรึกษากันเกี่ยวกับการจัดตั้งพรรคการเมืองของตนเองขึ้น ดังนั้นเมื่อถึงวันที่ 22 มีนาคม ค.ศ. 1955 ที่ซำเหนือ มีนักปฏิวัติจำนวน 20 นาย ที่เป็นตัวแทนของสมาชิกทั้งหมด 400 กว่านาย ได้มารวมตัวเพื่อเปิดการประชุมขึ้น โดยตกลงที่จะสร้างพรรคการเมืองของตนเองขึ้น ชื่อว่า “พรรคประชาชนลาว” คือ “พรรคประชาชนปฏิวัติลาว” ในปัจจุบัน

การประชุมครั้งนี้ ได้ถูกดำเนินไปในระยะ 15 วัน และได้ตกลงเลือกเอาคณะบริหารงานศูนย์กลางพรรค จำนวน 5 นาย ประกอบด้วย นายไกสอน พมวิหาน นายหนุฮัก พุมสะหวัน นายคำแสง นายสีสะหวาด แก้วบุณพัน นายบุณ พมมะหาไซ โดยนายไกสอน พมวิหานเป็นเลขาธิการใหญ่ของพรรค และเห็นดีให้คณะกรรมการนี้สามารถขยายสมาชิกของตนได้ 10 นาย¹⁷ ซึ่งในรายงานการเมืองที่เสนอโดยนายไกสอน พมวิหาร ได้กล่าวถึงบทบาทของพรรค

¹⁶ ไกรสร พรหมวิหาร, 30 ปี แห่งการปฏิวัติลาว และรายงานการเมือง (กรุงเทพฯ: ประจักษ์การพิมพ์, 2519), หน้า 18.

¹⁷ นับจากปี ค.ศ. 1955-1963 คณะพรรคชุดนี้ได้เลือกกรรมการเพิ่มเติม คือ

- วันที่ 14 พฤษภาคม ค.ศ. 1955 มี เจ้าสุพานวง นายพุมมี วังจิต นายพูน สีปะเส็ด
- ค.ศ. 1956 นายคำสุก ไชยะแสง นายทิดม่วน สาวจันทะลา นายสีสมพอน รอวันไซ นายคำไต สีพันดอน และนายชมชื่น
- ค.ศ. 1961 นายสะนัน สุตทิจัก
- ค.ศ. 1963 นายสาลี วงคำชาว

ประชาชนลาว iva “พรรคนี้เป็นผู้สืบทอดภารกิจของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน และ มูลเชื้อ
 กล้าหาญของวีรบุรุษที่ยอมเสียสละชีวิตเพื่อชาติ เป็นตัวแทนอันแท้จริงของชนชั้นกรรมากร และ
 ชาวผู้ออกแรงงาน เด็ดเดี่ยวปกป้องสิทธิ์ และ ผลประโยชน์อันชอบธรรมของทุกชั้นคน และ
 ประชาชนเผ่าต่างๆ ในทั่วประเทศ พรรคนี้ถือเอาการรับใช้ประเทศชาติ รับใช้ประชาชน เป็นทิศ
 นำให้แก่ทุกการกระทำของตน”¹⁸ และได้ผ่านโครงการดำเนินงานของพรรค 12 ข้อ¹⁹ และ
 กฎระเบียบของพรรคฉบับแรกของพรรคก็ถูกรับรองเอาโดยการประชุมในครั้งนี้

ถึงแม้ว่าในอินโดจีน ก็คือในลาวนั้น ประชาชนจะเป็นชาวนาและเกษตรกรเป็นส่วนใหญ่
 มีกรรมากรที่ทำงานในโรงงานจำนวนหนึ่ง ซึ่งไม่เหมือนกับต้นกำเนิดของลัทธิมาร์กซ์ที่เป็นการ
 ต่อสู้ของชนชั้นกรรมากรที่ได้รับการกดขี่จากนายทุน แต่พรรคประชาชนปฏิวัติลาวก็ยังยึดถือเอา
 ลัทธิมาร์กซ์-เลนินเป็นแนวทางในการนำพาการปฏิวัติของตน โดยนายไกสอน พมวิหานได้
 กล่าวในบทรายงานเพื่อก่อตั้งพรรคประชาชนลาวว่า

พรรคประชาชนลาวเป็นพรรคที่กำเนิดในประเทศเกษตรกรรมล้ำหลัง ประชาชนส่วน
 ใหญ่เป็นชาวไร่ชา แต่ก็เป็นพรรคที่เดินตามลัทธิมาร์กซ์-เลนิน เป็นพรรคสืบทอดภารกิจพรรค
 คอมมิวนิสต์อินโดจีน เป็นพรรคที่เป็นตัวแทนที่แท้จริงของชนชั้นกรรมากรและประชาชนผู้ออก
 แรงงาน²⁰

¹⁸ ไกสอน พมวิหาน, 25 ปี แห่งการต่อสู้ และ ชัยชนะของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว (เวียงจันทน์:
 สปป ลาว, ค.ศ. 1980), หน้า 3.

¹⁹ รายงานการเมือง 12 ข้อ โปรดดูภาคผนวก

²⁰ ตะนะลันถว่าฮิดสะติ และ พิดติร่า, พักปะซาซิมปะติวัตลาว, ปะทิวัดสาตพัทปะซาซิม
 ปะติวัตลาว (โดยสังเขป) (เวียงจันทน์: โรงพิมพ์มณฑลลาวเวียง, 1997), หน้า 96. (ขณะค้นคว้า
 ทฤษฎีและพฤติกรรม, พรรคประชาชนปฏิวัติลาว, ประวัติศาสตร์พรรคประชาชนปฏิวัติลาว (โดยสังเขป)
 (เวียงจันทน์: โรงพิมพ์นครหลวงเวียงจันทน์, ค.ศ. 1997), หน้า 96.

นายไกลสอน พมวิหาน อ่านรายงานการประกาศตั้งพรรคประชาชนลาว ค.ศ. 1955

5.3.2 การก่อตั้งแนวลาวยุทธชาติ (6 มกราคม ค.ศ. 1956)

เพื่อสร้างแนวร่วมของพรรคประชาชนลาวขึ้น ในวันที่ 6 มกราคม ค.ศ. 1956 แนวลาวยุทธชาติได้จัดตั้งการประชุมใหญ่ ครั้งที่ 2 ขึ้น และได้ผ่านเอกสาร โดยเฉพาะคือโครงการทางการเมืองของแนวร่วม นอกจากนี้ ที่ประชุมยังได้เปลี่ยนชื่อจาก แนวลาวยุทธชาติ มาเป็น “แนวลาวยุทธชาติ” เพื่อให้ถูกกับคุณลักษณะของสภาพการณ์ ก็คือการทำนงนภายหลังจากการประชุมที่เจนีวา ซึ่งแนวร่วมดังกล่าวมีหน้าที่รวบรวมทุกกำลังการเคลื่อนไหวแทนพรรคประชาชนลาว แต่ถ้าวางไปแล้วแนวลาวยุทธชาติเป็นแนวร่วมที่อยู่ในฐานะเปิดเผย ส่วนพรรคประชาชนลาวเคลื่อนไหวอย่างปิดลับ

ณ ที่ประชุมดังกล่าวได้ตกลงเลือกคณะกรรมการศูนย์กลางแนวลาวยุทธชาติ ประกอบด้วยกรรมการ 47 นาย ที่มาจากชนเผ่า และ ชนชั้นต่างๆ โดยได้เลือกเจ้าสุพานวงเป็นประธานแนวลาวยุทธชาติ

นายไกลสอน พมวิหาน เลขาธิการใหญ่ คณะบริหารงานศูนย์กลางพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ได้กล่าวสรรเสริญถึงการปฏิวัติในสหภาพโซเวียต ที่นำพาผลสำเร็จมาให้แก่ขบวนการปฏิวัติในทั่วโลก ไว้คือ

ชัยชนะของการปฏิวัติเดือนตุลาของสหภาพโซเวียต เป็นก้าวขยายตัวอย่างกระโดดขึ้นที่ยิ่งใหญ่ของมวลมนุษยชาติ เป็นจุดเปลี่ยนประวัติศาสตร์ที่สำคัญ และเป็นพื้นฐานสำหรับขบวนการต่อสู้ปลดปล่อยชาติ ขบวนการต่อสู้ของชนชั้นกรรมากรในทั่วโลก และวิธีต่อสู้รูปแบบต่อสู้รูปแบบองค์กร การดำรงชีวิต จารีตประเพณี และวัฒนธรรมของคนอีกด้วย²¹

ชัยชนะของมหาปฏิวัติสังคมนิยมเดือนตุลา ได้ไขเส้นทางปลดปล่อยให้แก่บรรดาประชาชาติที่ถูกกดขี่ขูดรีด และ สัจธรรมของยุคสมัยได้มาสู่ขบวนการต่อสู้รักชาติของประชาชนเรา²²

จากความขัดแย้งของบรรดาชนชั้นนำกลุ่มต่างๆ ดังได้กล่าวมาแล้ว รวมถึงการแทรกแซงจากภายนอกนั้น ได้ส่งผลให้ราชอาณาจักรลาวไม่สามารถที่จะก้าวไปสู่การมีเอกราชในการปกครองตนเองได้อย่างแท้จริง ถึงแม้ว่าจะได้มีการพยายามให้เกิดมีรัฐบาลผสมถึง 3 ครั้งก็ตาม แต่การพยายามในการจัดตั้งรัฐบาลผสมแต่ละครั้งก็เป็นไปอย่างลำบาก เพราะมีการแทรกแซง จากภายนอก และพันธมิตรอยู่ตลอดเวลา ในราชอาณาจักรลาวจึงเต็มไปด้วยหมอกควันแห่งไฟสงคราม ประชาชนมีการดำรงชีวิตที่ทุกข์ยาก ในขณะที่มีผู้นำเพียงกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นคนจำนวนเล็กน้อยในสังคมนั้น ที่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่สะดวกสบาย ขบวนการปฏิวัติได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ในที่สุดจึงนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง ในปี ค.ศ. 1975

²¹ ไกสอน พิมวิธาน, บิดโอล์มต์พิทักษ์มุนุมสะเขลิมสะทลອງไจຂະບະການປະຕິວັດເດືອນຕຸລາລັດເຊຍ ຄົບຮອບ 60 ປີ, ທີ່ວຽງຈັນ ວັນທີ 27 ຕຸລາ 1977. (ไกสอน พมวิธาน, บดโอล์มต์ต่อพิทักษ์มุนุมเฉลิมฉลองชัยชนะของการปฏิวัติเดือนตุลารัสเซีย ครบรอบ 60 ปี, ที่เวียงจันทน์ ในวันที่ 27 ตุลาคม ค.ศ. 1977.)

²² ไกสอน พิมวิธาน, ບາງບົດຮຽນຕົ້ນຕໍ ແລະບາງບັນຫາ ກ່ຽວກັບ ທິດທາງໃໝ່ຂອງການປະຕິວັດລາວ (บันทึบบูลี: สันติท่า, 1979), หน้า 74. (ไกสอน พมวิธาน, บางบทเรียนต้นตอ และ บางปัญหาเกี่ยวกับทิศทางใหม่ของการปฏิวัติลาว ส.ป.ป ลาว (นนทบุรี: สันติธรรม, ค.ศ. 1979, หน้า 74.

5.4 ความล้มเหลวของการจัดตั้งรัฐบาลผสม ครั้งที่หนึ่ง (ค.ศ. 1957)

กษัตริย์แห่งราชอาณาจักรลาว เจ้าสีสะหว่างวัดทะนากับประธานาธิบดีสหรัฐฯ นายดีไวท์ ดี. ไอเซนฮาว

ตามข้อตกลงของสนธิสัญญาเจนีวาในปี ค.ศ. 1954 ที่ให้ฝ่ายประเทศลาวที่มีกองกำลังกระจายในทั่วราชอาณาจักรลาวนั้น ให้ไปรวมตัวกันที่สองแขวงคือฝ่งสาลี และซำเหนือ เพื่อรอถ้าการจัดตั้งให้มีการเลือกตั้งทั่วประเทศและจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้น ในเดือนสิงหาคมปี ค.ศ. 1955 ดังนั้นเพื่อเป็นการแสดงถึงเจตนารมณ์ของทางขบวนการประเทศลาว ในวันที่ 28 ตุลาคม ค.ศ. 1954 เจ้าสุพานวง ได้ประกาศเพิ่มเติมว่า “ฝ่ายประเทศลาวพร้อมแล้วที่จะพบปะเจรจากับฝ่ายราชอาณาจักร เพื่อร่วมกันปฏิบัติตามสัญญาหยุดยิงอย่างเข้มงวด ฟื้นฟูสันติภาพ เสริมสร้างเอกราช และรับประกันให้พลเมืองได้ใช้ประชาธิปไตย”²³ จากนั้นฝ่ายปะเทศลาวก็ได้รวบรวมกำลังมาทั้งหมดของตนมาไว้ที่สองแขวงภาคเหนือคือ ฝ่งสาลี และซำเหนือ และได้จัดตั้งองค์การทางการเมืองขึ้นชื่อว่า “พรรคประชาชนลาว”²⁴ ในวันที่ 22 มีนาคม ค.ศ. 1955 เป็นองค์กรปิดลับและเปลี่ยนชื่อแนวร่วมของตนจาก “แนวลาวอิสระ” มาเป็น “แนวลาวรักชาติ” โดยมี “พรรคแนวลาวรักชาติ” เป็นองค์กรเคลื่อนไหวอย่างเปิดเผย

²³ สุเมต โขทัยสาม, *ปะชวັดสาดลาว* (จากโบลามเท็ญปะจจุบัน), อ่างแล้ว, หน้า 808-809. (สุเนตโพธิสาน, *ประวัติศาสตร์ลาว* (จากโบราณถึงปัจจุบัน), อ่างแล้ว, หน้า 808-809.)

²⁴ พรรคประชาชนลาวนี้จะเคลื่อนไหวอย่างปิดลับ โดยมีการสมทบการสู้รบร่วมกับฝ่ายเวียดนามเหนือ กัมพูชา และติดต่อกับบรรดาประเทศสมาชิกในค่ายสังคมนิยมต่างๆ ด้วยกัน

นาย Charles Woodruff เอกอัครราชทูตของสหรัฐอเมริกาประจำราชอาณาจักรลาว มอบเช็คเงินจำนวน 1 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ให้แก่นายกรัฐมนตรีลาว ในวันที่ 3 มกราคม ค.ศ. 1955

ด้วยการชี้แนะจากสหรัฐฯ ที่ไม่ต้องการจะให้ฝ่ายซ้ายเข้าร่วมในรัฐบาล ดังนั้นก่อนที่จะจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วประเทศขึ้นในเดือนสิงหาคม ปี ค.ศ. 1955 นั้น กะต่ายจะต้องทำทุกวิถีเพื่อไม่ให้ฝ่ายปะเทดลาวสามารถเข้าร่วมในการจัดตั้งรัฐบาลผสมได้ และต้องปราบปรามฝ่ายซ้ายให้ได้ กะต่ายจึงได้สั่งการให้มีการบุกโจมตีสองแขวงที่เป็นเขตควบคุมของฝ่ายปะเทดลาวอย่างหนัก โดยไม่สนใจที่จะทำการเจรจาตกลงกันกับฝ่ายประเทศลาวเลย และเมื่อถึงเดือนธันวาคม ค.ศ. 1955 กะต่ายได้จัดการเลือกตั้งในทั้ง 10 แขวงของลาว โดยขบวนการปะเทดลาวไม่ได้เข้าร่วมในการเลือกตั้งครั้งนี้ จากผลของการเลือกตั้งปรากฏว่า พรรคของกะต่ายได้ที่นั่งทั้งหมด 21 ที่นั่ง จากที่นั่งทั้งหมด 29 ที่นั่ง แต่ถึงอย่างไรก็ตามในเวียงจันทน์เองก็เกิดเหตุการณ์วุ่นวายขึ้น เพราะนักการเมืองในเวียงจันทน์เองแก่งแย่งกันจนเป็นวิกฤตการณ์เมืองขึ้นถึง 6 สัปดาห์ เป็นเหตุให้ไม่สามารถที่จะจัดตั้งรัฐบาลได้ และเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เจ้าสุวัณนะพูมาจึงถูกอัญเชิญให้มาจัดตั้งรัฐบาลใหม่อีกครั้งในเดือนมกราคม ค.ศ. 1956

หลังจากที่เจ้าสุวัณนะพูมาได้ขึ้นมาดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่งนั้น ทั้งสองฝ่ายคือ รัฐบาลราชอาณาจักร และฝ่ายปะเทดลาวก็ได้พยายามที่จะสร้างบรรยากาศให้เกิดความร่วมมือกันในหลายๆครั้ง และในที่สุดฝ่ายรัฐบาลราชอาณาจักร นำโดยเจ้าสุวัณนะพูมาและ

ทางฝ่ายปะเทศลาว นำโดยเจ้าสุพานวงซึ่งเป็นพี่น้องต่างมารดา ก็สามารถที่จะตกลงกันได้ เมื่อถึงวันที่ 5 สิงหาคม ค.ศ. 1956 ทางฝ่ายปะเทศลาวได้ยินยอมที่จะรวมสองแขวงภาคเหนือที่เป็นเขตควบคุมของตนเข้าร่วมกับรัฐบาลราชอาณาจักรลาว แต่ขอเพียงฝ่ายราชอาณาจักรยอมให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารและพลเรือนของฝ่ายปะเทศลาวได้รับคัดเลือกบรรจุเข้าเป็นเจ้าหน้าที่และทหารของฝ่ายรัฐบาลกลาง จากผลการตกลงกันของสองฝ่ายนี้ ได้ทำให้สหรัฐฯ และฝ่ายขวาไม่เป็นที่พอใจยิ่งนัก ซึ่งทำให้นายเจมส์ เกรแฮม พาสันส์ (James Graham Parsons) เอกอัครราชทูตอเมริกันประจำลาวในสมัยนั้น ยอมรับว่า “(ตัวเขาเอง) ได้ต่อสู้เป็นเวลาสิบหกเดือนเพื่อป้องกันมิให้มีรัฐบาลผสม”²⁵ จากนั้นสหรัฐฯ ก็ได้ตัดความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจแก่ลาวทันที รัฐบาลลาวจึงลงมติไม่ยอมให้เจ้าสุวันนะพูมาสืบทอดเจรจาร่วมกับฝ่ายปะเทศลาวอีกต่อไปในทางด้านทหาร ดังนั้นเจ้าสุวันนะพูมาจึงตัดสินใจลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในวันที่ 31 พฤษภาคม ค.ศ. 1957 เนื่องจากไม่มีพรรคการเมืองใดได้รับคะแนนเสียงสองในสามตามกฎหมายกำหนดไว้ จึงไม่สามารถที่จะจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่ได้ เจ้าสุวันนะพูมาจึงได้รับการขอร้องให้มาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง ส่วนสหรัฐฯ เองเห็นว่าการจะต่อต้านเจ้าสุวันนะพูมานั้นก็ทำได้ไม่ถนัดนัก เพราะเจ้าสุวันนะพูมาเป็นบุคคลที่คนทั่วไปให้ความยำเกรงและเป็นที่เหมาะสมที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีกว่าผู้อื่นๆ ดังนั้นการจะใช้ไม้แข็งเพื่อกำราบเจ้าสุวันนะพูมาในขณะที่ยังไม่มิตัวแทนนั้นจึงจะส่งให้เกิดผลเสียหลายกว่าผลได้ จึงได้ให้การช่วยเหลือแก่ลาวอีกครั้งหนึ่งหลังจากที่งดไปหนึ่งเดือน

และเพื่อเป็นการสืบทอดนโยบายของตน ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1957 เจ้าสุวันนะพูมาจึงได้ยื่นข้อตกลงที่ได้ตกลงร่วมกับขบวนการปะเทศลาว ในครั้งวันที่ 5 สิงหาคม ค.ศ. 1956 นั้น ต่อรัฐสภาอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งในครั้งนี้รัฐสภาได้เห็นดีทางด้านหลักการและยอมให้รัฐบาลราชอาณาจักรลาวทำการเจรจาในข้อตกลงทางการทหารร่วมกับฝ่ายปะเทศลาวต่อไป ดังนั้นเพื่อเป็นการเจรจาเกี่ยวกับเรื่องการปกครองในเขตควบคุมของฝ่ายปะเทศลาว แขวงฝังสาลี และซำเหนือ เสร็จเกี่ยวกับการจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป รวมทั้งการรวมกำลังของฝ่ายขบวนการปะเทศลาวกับกองทัพของฝ่ายรัฐบาลราชอาณาจักรขึ้นเป็นกองทัพแห่งชาติ ทั้งสอง

²⁵ Porter Hardy Hearings, p. 49 ใน สุรัชย์ สิริไกล, การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองลาว (กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คปไฟ), หน้า 30.

เจ้าคือเจ้าสุวันนะพูมาและเจ้าสุพานวงก็รวมมือกันเพื่อตกลงแก้ไขปัญหาต่างๆ ในวันที่ 22 ตุลาคม ค.ศ. 1957 ทั้งสองเจ้าได้เซ็นสัญญาร่วมกันหลายฉบับ โดยรวมแล้วมีเนื้อหาสำคัญว่า

1. ดำเนินการจัดตั้งรัฐบาลผสมแห่งชาติโดยเร็ว และรวมทั้งให้สองแขวงภาคเหนือ ภายใต้การควบคุมของขบวนการปะเทดลาวเข้ามาอยู่ภายใต้ระบบการปกครองของราชอาณาจักรลาว

2. ไม่ให้ประเทศลาวเข้าร่วมกลุ่มทหารใด ๆ และไม่อนุญาตให้มีฐานทัพต่างชาติอยู่ในลาว

3. รวมเอากองทัพปะเทดลาวเข้าร่วมกับกองทัพราชอาณาจักรตามที่ “งบประมาณอนุญาต” ส่วนที่เหลือนั้นจะถูกปลดปล่อยออกเป็นประชาชนและมีสิทธิ์กลับบ้านเพื่อทำมาหากินที่บ้านเดิม หรืออยู่ตามที่ต้องการ

4. อาวุธของฝ่ายปะเทดลาว จะถูกนำมามอบให้ฝ่ายราชอาณาจักร

5. รับรองการจัดตั้งพรรคการเมืองที่มีสิทธิ์ตามกฎหมาย และมีชื่อว่า “แนวลาวยุติธรรม” แทนคำว่า “ฝ่ายปะเทดลาว”

พิธีลงนามข้อตกลงร่วม ในปี ค.ศ. 1957 ระหว่างเจ้าสุวันนะพูมา (ขวา) และเจ้าสุพานวง (ซ้าย)

หลังจากสองฝ่ายได้ตกลงกันทางด้านต่างๆ ได้แล้ว สัญญาฉบับสมบูรณ์ระหว่างสองฝ่ายจึงได้รับการเซ็น วันที่ 2 พฤศจิกายน ค.ศ. 1957 ดังนั้นเพื่อเป็นตัวแทนให้แก่ขบวนการ

ปะเทดลาวที่เวียงจันทน์จึงได้จัดตั้ง “พรรคแนวลาวยุวรักชาติ” ขึ้น²⁶ และเมื่อถึงวันที่ 12 พฤศจิกายน ค.ศ. 1957 ฝ่ายรัฐบาลราชอาณาจักรและฝ่ายปะเทดลาวจึงได้ตกลงกันที่จะรวมเอา แขวงฝ่งสาลีและซำเหนือมารวมอยู่ในการปกครองของรัฐบาลราชอาณาจักร และให้พรรคแนวลาวยุวรักชาตินำกำลังทหารของตน จำนวน 1,500 คน ซึ่งกำลังทั้งหมด 2 กองพัน (กองพันที่ 1 อยู่ที่เมืองเชียงเงิน แขวงหลวงพระบาง และอีกกองพันที่ 1 อยู่ที่ทุ่งไหหิน แขวงเชียงขวาง-ทั้งสองกองพันนี้ถูกเรียกว่ากองพันที่หนึ่ง และกองพันที่สอง ตามลำดับ) เข้าร่วมกับกองทัพราชอาณาจักร โดยมีชื่อว่ากองทัพแห่งชาติ และจากสัญญาเวียงจันทน์ ฉบับปี ค.ศ. 1957 นี้ ทำให้พรรคแนวลาวยุวรักชาติได้ออกเคลื่อนไหวอย่างเปิดเผย สำนักงานศูนย์กลางแนวลาวยุวรักชาติ ก็ย้ายจากเมืองเวียงไซ แขวงหัวพัน มาตั้งสำนักงานที่นครหลวงเวียงจันทน์ และมีหนังสือพิมพ์ของตนชื่อว่า “แนวลาวยุวรักชาติ” เพื่อเป็นกระบอกเสียงของพรรค โดยเนื้อหาที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่เกี่ยวกับแนวทางนโยบายของพรรคแนวลาวยุวรักชาติ และก็จะถูกกระจายไปทั่วราชอาณาจักรลาว ในส่วนเจ้าหน้าที่ และทหารที่เป็นกองกำลังฝ่ายปะเทดลาวที่เกินจากจำนวนที่ฝ่ายราชอาณาจักรอนุมัตินั้น ก็กลับสู่ภูมิลำเนาเดิมของตน และการตกลงร่วมกันในประเด็นหลักคือ การจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้น โดยประกอบจากผู้แทนทุกฝ่ายในราชอาณาจักรลาว ซึ่งการจัดตั้งรัฐบาลผสมชุดนี้เป็นรัฐบาลชุดแรกที่มีฝ่ายปะเทดลาวรวมอยู่ด้วย ซึ่งเป็นการขยายจากรัฐบาลชุดเดิมของเจ้าสุวณนะ-พูมา (ในเดือนสิงหาคม 1957 ประกอบด้วยรัฐมนตรีเพียง 6 นาย) ส่วนรัฐบาลผสมชุดนี้ประกอบด้วย รัฐมนตรี 12 นาย และรองรัฐมนตรี 4 นาย โดยมีเจ้าสุพานวง เป็นรัฐมนตรีกระทรวงแผนผังและก่อสร้าง และนายพูมี วงวิจิต เป็นรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรมและศิลปกรรม จากความสงบทางด้านการเมืองนี้ จึงทำให้ช่วงปี ค.ศ. 1957-1958 ราชอาณาจักรลาวจึงอยู่ในสภาพของการมีสันติภาพ ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการผลิตทางด้านเกษตรกรรม หัตถกรรม อุตสาหกรรมการบริการ การศึกษา และสาธารณสุขก็ได้รับการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน สำนักงาน อาคาร บ้านเรือน วัดวาอารามที่ถูกทำลายในระยะสงครามก็ได้รับการบูรณะให้ดีขึ้น

---

²⁶ Sisouk Na Champasak, Storm over Laos (New York: Freberick A. Praeger, 1961), p. 58-59.

รัฐบาลผสมแห่งราชอาณาจักรลาว ในปี ค.ศ. 1957

แต่การที่ราชอาณาจักรลาวประกอบขึ้นด้วยรัฐบาลผสมเช่นนี้ เป็นสิ่งที่สหรัฐฯ ไม่ต้องการ เพราะเกรงว่าซักรวันหนึ่งคนลาวทั้งหมดจะหันมาให้การสนับสนุนฝ่ายแนวลาวยุติชนชาติ ซึ่งก็เท่ากับว่าลาวตกเป็นคอมมิวนิสต์ ดังนั้นความพยายามของสหรัฐฯ ที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในลาวใหม่นั้นจึงเกิดขึ้น ถึงแม้ว่ารัฐบาลผสมของเจ้าสุวัณนะพูมาชุดนี้ จะได้รับการเห็นดีจากรัฐสภาก็ตาม แต่เนื่องจากสหรัฐฯ เป็นผู้ช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจรายใหญ่แก่ลาวมาตลอดจึงขู่จะตัดความช่วยเหลือแก่ลาวอีก ซึ่งการขู่จะตัดการช่วยเหลือของสหรัฐฯ เพื่อให้เจ้าสุวัณนะพูมายอมเปลี่ยนนโยบายของตนจากนโยบายเป็นกลางไปสู่ให้การสนับสนุนแก่ฝ่ายขวาซึ่งเป็นฝ่ายที่สหรัฐฯ ให้การสนับสนุนในครั้งนี้เป็นผล และเพื่อเจรจาให้สหรัฐฯ ยอมรับและให้การสนับสนุนแก่รัฐบาลผสมชุดใหม่นี้ ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1958 เจ้าสุวัณนะพูมาพร้อมด้วยคณะรัฐบาลจำนวนหนึ่ง จึงได้เดินทางไปที่กรุงวอชิงตัน และได้แสดงเจตจำนงของตนในการต่อต้านการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ ซึ่งได้รับรอง และกล่าวต่อคณะผู้แทนสหรัฐฯ ว่า ฝ่ายขวาจะต้องได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งเพิ่มเติมที่จะถูกจัดขึ้น ในวันที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ. 1958 ที่จะมาถึงนี้แน่นอน จากคำมั่นสัญญาดังกล่าว ได้ทำให้สหรัฐฯ คงให้การช่วยเหลือแก่ราชอาณาจักรในต่อไป

วันที่ 14 มกราคม ค.ศ. 1958 เจ้าสุวณนะพุมมา ประกอบด้วยเจ้าสุก บัววง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกิจการ
 สาธารณะ นายเลื่อม อินสีเชียงใหม่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายโง่น ชะนะนิกอน รัฐมนตรีว่าการ
 กระทรวงป้องกันชาติ นายโอลด สุวันนะวง ได้เดินทางไปยังสหรัฐฯ และเข้าพบกับประธานาธิบดีไอเซนเฮาว์
 นาย Graham Parson เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำลาว และนาย Walter S. Robertson State Department
<http://www.lao-americansheritage.org/Histories/Crown%20Prince%20Sisavang%20Vathana.htm> [15
 December 2012.]

ดังนั้นเพื่อเตรียมการให้ฝ่ายขวาได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งเพิ่มเติมที่จะมาถึงในวันที่ 4
 พฤษภาคม ค.ศ. 1958 นี้ สหรัฐฯ ได้ใช้เงินจำนวนหลายล้านเหรียญสหรัฐฯ เข้าในการหาเสียง
 ให้กับนักการเมืองฝ่ายขวา โดยได้เน้นถึงว่าต้องใช้งบดังกล่าวทำให้ชาวยุโรปกลัวว่าเขา
 ได้รับเงินเหล่านั้นจากผู้นำฝ่ายขวา ดังนั้นเงินเหล่านั้นจึงได้ถูกใช้เข้าในการซ่อมแซมถนน วัด
 โรงเรียน โรงพยาบาล ฯลฯ ให้แก่ชาวนาและอยู่เขตชนบทของลาว ซึ่งอาจกล่าวได้ว่านี่เป็นครั้งแรก
 ที่เงินช่วยเหลือของสหรัฐฯ ได้ลงสู่ประชาชนตามชนบทอย่างแท้จริง แต่หลังจากการเลือกตั้ง
 ในวันที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ. 1958 สำเร็จแล้ว สถานการณ์กลับพลิกผัน เมื่อทางฝ่ายแนวลาวยุโรป
 ชาติได้รับ 9 ที่นั่ง (จากผู้สมัครทั้งหมด 13 คน) และพรรคสันติภาพเป็นกลางได้ 4 ที่นั่ง (จาก
 ผู้สมัครทั้งหมด 4 คน) ส่วนพรรคลาวรวมลาว ซึ่งเป็นการรวมตัวจากพรรคของฟุ่ย ชะนะนิกอน
 และพรรคชาตินิยมของกะต่าย ได้ 5 ที่นั่ง ส่วนอีก 3 ที่นั่งคือ พรรคอื่นๆ และผู้ไม่สังกัดพรรค
 การเมืองใด การเมืองในลาวเริ่มเข้มข้นยิ่งขึ้นเมื่อนายภูมิ หน่อสะหวัน ได้กลับมาจาก Ecole
 Supérieure de Guerre (โรงเรียนเตรียมทหารชั้นสูง) ของฝรั่งเศสในปีเดียวกัน เนื่องจากนายภูมิ
 หน่อสะหวันมีแนวคิดต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง จึงเป็นตัวเลือกที่สำคัญที่สหรัฐฯ จะนำให้
 เข้าในการปราบปรามฝ่ายแนวลาวยุโรปชาติในต่อไป หลังจากการเลือกตั้งเพียงหนึ่งเดือน ก็มี

การแต่งตั้งให้นายภูมิ หน่อสะหวัน จัดตั้งคณะกรรมการต่อต้านคอมมิวนิสต์เพื่อป้องกันผลประโยชน์ของชาติ หรือ กปช. (The Anti-Communist Committee for Defense of National Interest : CDNI) นับจากนั้นมาคณะกรรมการนี้ก็เข้ามาบทบาทในทางการเมืองลาวอย่างมาก ซึ่งคนที่ประกอบในคณะกรรมการดังกล่าว นอกจากนายภูมิ หน่อสะหวันแล้ว ก็ยังมีตัวแทนจากภาคส่วนที่สำคัญต่างๆ เช่น เจ้าสีสุก นะจำปาสัก (ซึ่งเปรียบเสมือนตัวแทนของเจ้าบุญอุ้ม นะจำปาสัก) จากฝ่ายทหารก็มีนายพลบุญปอน มากเทพาลัก นายพลอ้วน ลาทิภูน จากฝ่ายข้าราชการและนักการทูตก็มี นายเลื่อม อินสีเชียงใหม่ นายอินแปง สุลีไท และนายคำพัน ปันยา เป็นต้น ด้วยนโยบายหลักของคณะกรรมการเพื่อผลประโยชน์ของชาตินี้ อยู่ที่การต่อต้านคอมมิวนิสต์ โดยจุดประสงค์หลักก็คือการปราบปรามฝ่ายแนวลาวยรักชาติ และประกาศตัวเองว่าต่อต้านการคอร์รัปชันจากการช่วยเหลือของสหรัฐฯ ดังนั้นคณะกรรมการดังกล่าวจึงได้รับการสนับสนุนจาก CIA และกระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ นอกจากนั้นยังได้แรงสนับสนุนจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งต่อมาในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1958 ได้ทำการรัฐประหารรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เพราะมีความสนิทคุ้นเคยกันเป็นอย่างมาก จนถึงขั้นว่านายภูมิ หน่อสะหวัน เรียกจอมพลสฤษดิ์ว่าลุง

เนื่องจากผลการเลือกตั้งไม่เป็นดังหวัง กลุ่มผู้นำของฝ่ายขวาได้รับที่นั่งเพียงแต่เล็กน้อยเท่านั้น สหรัฐฯ จึงต้องหาวิธีเพื่อล้มรัฐบาลชุดนี้อีกครั้งหนึ่ง โดยมีคณะกรรมการต่อต้านคอมมิวนิสต์เพื่อป้องกันผลประโยชน์แห่งชาติของนายภูมิ หน่อสะหวัน เป็นผู้วางวาระ ซึ่งเรียกร้องเอาตำแหน่งรัฐมนตรีถึงแปดตำแหน่งในจำนวนทั้งหมด 12 ตำแหน่ง ทั้งๆ ที่กรรมการ กปช. ชุดนี้ไม่ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแม้แต่คนเดียว ทำให้การจัดตั้งรัฐบาลผสมของเจ้าสุวัณนะพุมมาเกิดความโกลาหล ในส่วนของสหรัฐฯ เองหลังจากที่ได้ใช้เงินซื้อสมาชิกรัฐสภาของพรรคสันติภาพและความเป็นกลาง ในวงเงิน 1 แสนดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อหนึ่งเสียง (เท่ากับ 2 ล้านบาท) สำเร็จแล้ว ก็ขู่ว่าจะงดให้ความช่วยเหลือแก่รัฐบาลราชอาณาจักรลาวสำหรับงบประมาณในปี ค.ศ. 1959 อีกครั้ง อันเนื่องมาจากปัญหาการเงินของลาว ด้านหนึ่งนั้น เพื่อให้สิทธิอำนาจรัฐสภาในการจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่นั้น ผุย ชะนะนิคอนก็เรียกร้องให้มีการยุบรัฐบาลผสมโดยอ้างรัฐธรรมนูญราชอาณาจักรซึ่งกำหนดไว้ว่า หลังจากเลือกตั้งสำเร็จรัฐบาลชุดเก่าตั้งลาออกจาก

เพื่อให้รัฐสภาเลือกรัฐบาลชุดใหม่²⁷ ซึ่งทำให้รัฐสภามีข้ออ้างที่ค่อนข้างสมเหตุสมผลที่จะลงมติไม่ไว้วางใจต่อรัฐบาลเจ้าสุวัณนะพุมมา ในวันที่ 22 กรกฎาคม ค.ศ. 1958 และฝุย ชนะนิกรอน ได้รับคัดเลือกขึ้นมาดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีแทน ในนี้กะต่าย ได้ดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม และมหาดไทย ส่วนฝ่ายแนวรักชาติไม่ได้สักตำแหน่ง สำหรับเจ้าสุวัณนะพุมมาก็ถูกส่งไปเป็นทูตประจำฝรั่งเศส

เมื่อสถานการณ์เป็นเช่นนั้น ณ ที่สำนักงานศูนย์กลางพรรคแนวลาารักชาติที่เวียงจันทน์ก็ได้เปิดการประชุมเพื่อวางแผนรับมือกับการกวาดล้างฝ่ายแนวลาารักชาติของรัฐบาลราชอาณาจักร ซึ่งในที่ประชุมครั้งนี้ได้ตกลงเป็นเอกฉันท์ว่า อเมริกาได้ควบคุมฝุย ชนะนิกรอนไว้เป็นเครื่องมือได้แล้วและกำลังจะดำเนินสงครามในลาวอีกต่อไป²⁸ ดังนั้น เพื่อรับประกันความปลอดภัยให้แก่กองกำลังปฏิวัติ “ต้องให้มีกำลังเคลื่อนไหวปิดลับและกำลังเคลื่อนไหวเปิดเผย”²⁹ ดังนั้นฝ่ายประเทศลาวที่สามารถเคลื่อนไหวได้จึงประกอบด้วยจำนวนรัฐมนตรีและผู้แทนสภาฯ คือ เจ้าสุพานวง นายหนูฮัก พุมสหวัน นายพุมมี วงวิจิต นายพุน สีประเสิด นายสีชนะ สีสาน ฯลฯ สืบต่อเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองที่เวียงจันทน์ ส่วนผู้นำฝ่ายประเทศลาวคนอื่น คือ นายโกสอน พมวิหาน นายคำไต สีพันดอน นายสีสมพอน ลอวันไซ นายสีสหวาด แก้วบุญพันธ์ นายบุญ พมมะหาไซ ฯลฯ ต้องกลับไปเคลื่อนไหวเพื่อนำพาขบวนการต่อต้านอยู่ที่เขตที่มั่น

หลังจาก ฝุย ชนะนิกร ได้ขึ้นมาคุมอำนาจในรัฐบาล แต่ปี ค.ศ. 1958 เป็นต้นมา เขาและคณะรัฐบาลได้แสดงเจตจำนงอย่างชัดเจนที่จะสร้างราชอาณาจักรลาวภายใต้ร่มเงาของสหรัฐฯ ดำเนินตามนโยบายต่างๆ ที่สหรัฐฯ เสนอให้เป็น พร้อมกับการปราบปรามขบวนการต่อต้าน

²⁷ พุมมี วงวิจิต, ในความทรงจำของพุมมี วงวิจิต, พิษณุ จันทรวิทัน (แปล) (กรุงเทพฯ: บริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป จำกัด มหาชน. 2546), หน้า 140.

²⁸ เพิ่งอ้าง.

²⁹ นายบัวสี เจริญสุข เป็นหนึ่งในจำนวนผู้นำแนวลาารักชาติจำนวน 16 นาย ที่ถูกรัฐบาลเวียงจันทน์จับในเวลาต่อมา ได้กล่าวในหนังสือ ที่เขียนโดย ฆิมตี สีไซ แก้วบุญมี, วิเคราะห์เหตุการณ์ขบวนการ 16 ท่าน (เวียงจันทน์: เมืองลาวมิตระฆาตขบวนการฆิม, 2010), หน้า 14. (พลตรี สีไพ แก้วบุญมี, วิกรรมแหกคุกโพนเค็งอย่างมหัศจรรย์ของบรรดาผู้นำแนวลาารักชาติ (เวียงจันทน์: เมืองลาวมิตระฆาตขบวนการฆิม, 2010), หน้า 14.)

อย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นการซื้อตัวแกนนำ การใช้กำลังทางทหารเพื่อปราบปรามขบวนการต่อต้านที่ได้เดินทางไปกลับไปยังเขตที่มั่น ดังได้กล่าวมาแล้ว ในขณะที่การปราบปรามขบวนการต่อต้านเหล่านั้นกำลังดำเนินไปอย่างดุเดือด โดยผู้ได้ออกคำสั่งให้ทุกแขนงลงมือปราบปรามสมาชิกแนวลาวยุทธชาติที่กลับไปบ้านเดิมอย่างรุนแรงขึ้นทุกที การประชุมรัฐสภาทุกวันก็กลายเป็นสถานที่โต้เถียงระหว่างผู้แทนราษฎรทั้งสองฝ่าย แต่เพื่อเป็นการได้มาซึ่งสิทธิอำนาจที่ชอบธรรมในการนำกองกำลังปราบปรามฝ่ายแนวลาวยุทธชาตินั้น ผู้ได้เสนอให้รัฐสภามอบสิทธิพิเศษเพื่อใช้รักษาความสงบของบ้านเมือง ซึ่งทำให้ผู้ ต้องระดมหาชื่อเสียงของสมาชิกสภาเพื่อสนับสนุนนโยบายของตน ทำให้ฮุน ชะนะนิคอนที่เคยเป็นเพื่อเรียนหนังสือร่วมชั้นกับพุมมี วงวิจิตแกนนำฝ่ายแนวลาวยุทธชาติเดินทางมาพบพุมมี วงวิจิตที่บ้าน พร้อมกับหีบเล็ก ๆ ที่มีเงินในนั้นจำนวน 450,000 กีบ พร้อมกับกล่าวหาว่าหลอมให้พุมมี วงวิจิตยกมือสนับสนุนผู้ ชะนะนิคอนในรัฐสภา แต่ก็ต้องถูกพุมมีปฏิเสธไป³⁰ ซึ่งตลอดอายุของการบริหารประเทศของรัฐบาลผู้นี้ ก็ได้สร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับสหรัฐฯ เวียดนามใต้ และไทยซึ่งนำโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้ที่ปฏิวัติโค่นล้มรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1958 ที่ผ่านมา ซึ่งเขาก็เป็นผู้นำไทยอีกคนหนึ่งที่มีความคิดต่อต้านคอมมิวนิสต์เช่นเดียวกัน จากนโยบายดังกล่าวของผู้ทำให้สหรัฐฯ สามารถเข้ามามีอำนาจในลาวได้อย่างเต็มที่ สหรัฐฯ ได้เพิ่มการสนับสนุนช่วยเหลือในลักษณะต่างๆ โดยเฉพาะการช่วยเหลือทางการทหาร ซึ่งทำให้ร้อยละ 80 ของงบประมาณประจำปีที่สหรัฐฯ จ่ายให้ลาวหรือประมาณปีละ 45 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯจะนำไปใช้จ่ายให้กองทัพลาวฝ่ายขวาที่มีกำลังพลประมาณ 25,000 คน³¹ และกองทัพดังกล่าวก็ถูกควบคุมทางอ้อมจากสำนักงานประเมินโครงการความช่วยเหลือ (The U.S Programs Evolution Office: PEO) ซึ่งควบคุมโดยตรงจากนายทหารสหรัฐฯซึ่งปกปิดสถานะตนเองและปฏิบัติงานแบบพลเรือนอำพรางตนเองตลอดเวลา เมื่อผู้ ชะนะนิคอน ได้เป็นนายกรัฐมนตรีแล้ว คณะต่อต้านคอมมิวนิสต์ดังกล่าวก็ได้ร่วมมือกับสถานทูตอเมริกาและองค์การสืบราชการลับ (CIA) หนุนหลังนักการเมืองฝ่ายขวาสี่คน ทั้งที่ไม่ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติ เข้าเป็นรัฐมนตรีร่วมรัฐบาล ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1959 นายภูมิ นอสะหวัน และคณะกรรมการต่อต้านคอมมิวนิสต์เพื่อปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติอีก 2 คน ก็ได้เข้าเป็นคณะรัฐมนตรีเพิ่มขึ้นอีก หลังจากนั้นการใช้กำลังทางทหารของฝ่ายขวา

³⁰ พุมมี วงวิจิต. ในความทรงจำของพุมมี วงวิจิต, อ้างแล้ว, หน้า 142.

³¹ Arthur J. Dommen, *Conflict in Laos* (New York: Praeger Publishers, 1971), p. 28.

เพื่อปราบปรามขบวนการปะเทดลาวก็เริ่มรุนแรงขึ้น เพื่อเป็นการเปิดทางให้ทหารสหรัฐ เข้ามาปฏิบัติงานในลาวในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1959 รัฐบาลฝูย ชะนะนิกร ก็ได้ประกาศยกเลิกข้อผูกมัดใดๆ ตามข้อตกลงเจนีวาทันที โดยอ้างว่าภารกิจต่างๆ ของลาวตามข้อตกลงนั้นได้เสร็จสมบูรณ์แล้ว ซึ่งหมายความว่ารัฐบาลราชอาณาจักรลาวสามารถที่จะดำเนินการปราบปรามฝ่ายแนวลาวยุติได้แล้ว โดยไม่ต้องกังวลว่าจะมีคณะกรรมการสากลเข้ามาเกี่ยวข้องอีกต่อไป ดังนั้นสหรัฐจึงได้ส่งความช่วยเหลือทางทหารและเข้าไปแทรกแซงกิจกรรมภายในของลาวได้อย่างเปิดเผย ด้วยการส่งอาวุธหนักต่าง ๆ ให้กองทัพแห่งชาติลาวและได้ส่งทหารอีกประมาณ 200 คน เข้าไปฝึกทหารลาวซึ่งต้องการเพิ่มจากจำนวนประมาณ 25,000 คน เป็น 29,000 คน³² ทั้งนี้เมื่อก่อนหลังจากปี ค.ศ. 1954 บรรดาครูฝึกและทหารสหรัฐ ที่เข้ามาราชอาณาจักรลาว เพื่อช่วยกองกำลังฝ่ายขวานั้นจะเข้ามาในรูปแบบพลเรือนนอกจากนี้ เพื่อเป็นการปรับปรุงทางด้านกองทัพราชอาณาจักรลาวให้แก่รัฐบาลชุดใหม่มีความเข้มแข็ง ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1959 สหรัฐ และฝรั่งเศสได้ตกลงกันที่ปารีส เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของกองทัพอาณาจักรลาวขึ้น ซึ่งประกอบมีการฝึกอบรมในด้านต่างๆ ให้แก่ทหารในกองทัพลาว

ช่วงเวลานี้ในราชอาณาจักรลาวได้เกิดสงครามปราบปรามขบวนการแนวลาวยุติไปทั่ว แต่ในคณะรัฐบาลราชอาณาจักรกลับเกิดการแตกแยกกันระหว่างฝูยและกะต่ายกับนายพลภูมิ หน่อสะหวัน เมื่อสิ้นปี ค.ศ. 1959 ฝูยถือโอกาสขับนายภูมิ หน่อสะหวัน พร้อมกับคณะกรรมการต้านคอมมิวนิสต์เพื่อป้องกันผลประโยชน์แห่งชาติออกจากคณะรัฐบาล ด้วยการปรับคณะรัฐบาลใหม่ แต่เมื่อถึงเดือนธันวาคม กะต่ายได้ล้มป่วยลงและสิ้นชีวิตไปในปีเดียวกัน นายภูมิ หน่อสะหวันได้ทำรัฐประหารและขับฝูย ชะนะนิกรออกให้ออกจากตำแหน่ง หลังจากนั้นก็ได้แต่งตั้งให้กู อภัย (Kou Abhay) ซึ่งเป็นคนใกล้ชิดกับตนเป็นนายกรัฐมนตรีแทน ส่วนตนเองก็ดำรงตำแหน่งเป็นรองนายกรัฐมนตรี ทั้งเป็นรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม เมื่อถึงวันที่ 24 เมษายน ค.ศ. 1960 คณะรัฐบาลรัฐประหารได้จัดการเลือกตั้งขึ้น โดยไม่มีขบวนการปะเทดลาวเข้าร่วมด้วย ผลของการเลือกตั้งออกมาปรากฏว่า กลุ่มของภูมิ หน่อสะหวัน ได้ไป 46 ที่นั่งจากจำนวนทั้งหมด 59 กลุ่มฝูย ชะนะนิกรอนได้ไป 10 ที่นั่ง และอีก 3 ที่นั่งคือจากพรรคอื่น ๆ หลังจากการเลือกตั้งสำเร็จ ความขัดแย้งชิงอำนาจจากฝ่ายต่างๆ ก็ได้เพิ่มความรุนแรงขึ้นจนคณะรัฐบาล

³² Ibid. p. 116.

ของกู อภัย ไม่สามารถจะดำเนินงานได้จนต้องประกาศล้มเลิกตนเองลงในวันที่ 30 พฤษภาคม ค.ศ. 1960 ในวันที่ต่อมาภคินีราชอาณาจักรลาวจึงได้ทรงแต่งตั้งเจ้าสมสนิต เป็นนายกรัฐมนตรี โดยมีภูมิ หน่อสะหวัน เป็นรองนายกรัฐมนตรี และทั้งเป็นรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม

ภายใต้สภาพการทางการเมืองเมืองลาวที่กำลังโกลาหลอยู่นั้น แต่การดำเนินการกวาดล้าง ขบวนการแนวลาวยุติของรัฐบาลราชอาณาจักรก็ยังดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง โดยได้ส่ง กำลังเข้าปราบปรามขบวนการประเทศลาวทั้งในซาเหือ ผังสาลี ตลอดจนสาละวันและอัตปือซึ่งเป็นเขตที่คุ้มครองเก่าของฝ่ายแนวลาวยุติได้ถูกใช้กำลังเข้าปราบปรามอย่างเหี้ยมโหด ต่อจากนั้นก็เป็นการตัดกำลังของฝ่ายแนวลาวยุติด้วยการโจมตีกองกำลังรบของฝ่ายแนวลาวยุติทั้งสองกองพัน คือ ในวันที่ 11 พฤษภาคม ค.ศ. 1959 รัฐบาลราชอาณาจักรได้ทำการปิดล้อม สองกองพันที่เหลือของฝ่ายประเทศลาว คือ กองพันที่ 1 อยู่ที่เชียงเงิน (หลวงพระบาง) และกองพันที่ 2 อยู่ที่ทุ่งไหหิน (เชียงขวาง) แต่ก็ไม่สามารถที่จะทำลายกองพันทั้งสองของฝ่ายแนวลาวยุติ ทำให้กองพันที่ 1 นั้นได้หลบหนีออกมาได้หนึ่งในสาม ส่วนกองพันที่ 2 ได้หลบหนีออกมาจนหมด และในที่สุดก็สามารถต่อสู้เอาเขตที่มั่นซาเหือและผังสาลีได้สำเร็จ นอกจากนี้ก็ยังกระจายกันไปตามท้องที่ต่างๆ แล้วต่อสู้กับกำลังฝ่ายรัฐบาลราชอาณาจักรต่อไป ในขณะที่เดียวกันเจ้าสุพานวง นายพุมี่ วังวิจิต รวมทั้งผู้นำแนวลาวยุติและคณะสันติภาพเป็นกลางคนอื่นๆ จำนวน 16 นาย³³ ได้ถูกควบคุมตัวไว้ในที่พำนักของตน แต่เมื่อฝ่ายราชอาณาจักรไม่สามารถที่จะปราบปรามกองพันที่ 2 ได้ จึงได้ดำเนินการจับกุมคุมขัง ด้วยการปรับปรุงคอกม้าฝรั่งเศษเก่าที่อยู่ใจกลางค่ายโพนเค็ง ในเวียงจันทน์เพื่อเป็นที่คุมขัง โดยเป็นห้องแคบๆ มีขนาด 2 x 3 เมตร มีรั้ว 2 ชั้น (ชั้นแรกเป็นรั้วรูดหนาม และอีกชั้นหนึ่งเป็นรั้วที่ทำด้วยแผ่นสังกะสีสูงประมาณ 3 เมตร) ประจําการในสถานที่แห่งนั้นมี กองตำรวจ ทหาร และ กองร้อยรถเอเอ็ม (AM) หนึ่งกองร้อย และสารวัตรทหารอีกหนึ่งกองร้อยยามตลอด 24 ชั่วโมง รัอมรอบคอกมีสปอร์ตไลท์ 4 ด้าน ทำให้คุกสว่างไปทั่วแม้กลางคืนก็เปรียบเหมือนกลางวัน จากนั้นผู้นำของแนวลาวยุติที่ถูกควบคุมในที่พำนักนั้นก็ถูกย้ายเข้าไปในคุกเวียงจันทน์แทน

³³ ผู้นำแนวลาวยุติที่ถูกจับประกอบด้วย:

เจ้าสุพานวง นายพุมี่ วังวิจิต นายพูน สีประเส็ด นายสีทน กมมะดำ นาย สิงกะโป สีโคตจุนนะมาลี นายหมื่น สมวิจิต นายสีชนะ สีสาน นายมา ไชคำพิทูน นายคำผาย บุปผา นายบัวสี จะลินสุก นายมะหา สมบุญ วงหนอบุนท่า นายเพ้า พิมมะจัน นายคำพัต พมมะวัน นายพูเขา และนายมานะ วงอีสาน

5.4.1 การเคลื่อนไหวของผู้นำแนวลาวยรักชาติเพื่อออกจากที่คุมขัง

หลังจากที่รัฐบาลราชอาณาจักร ได้นำตัวผู้นำแนวลาวยรักชาติ จำนวน 16 นาย เข้าคุมขังที่ค่ายโพเนตังแล้วเพียงหนึ่งวัน ทั้งหมดก็ได้รวมตัวกันเพื่อวางแผนในการต่อสู้ โดยเฉพาะคือ การระดมเอาทหาร และตำรวจที่มาปฏิบัติหน้าที่เวรยามคุกให้ร่วมมือกับฝ่ายแนวลาวยรักชาติ มีการแต่งตั้งหน่วยพรรค โดยมีนายหนูฮัก พูมสะหวัน เป็นเลขาธิการพรรค ทั้งเป็นหัวหน้าคณะรับผิดชอบคุ้มครองเพื่อนที่ถูกคุมขัง และมีเจ้าสุพานวง นายพูน สีประเสียด นายพุมมี วงวิจิต เป็นกรรมการพรรค จากนั้นก็ตั้งเป็นจุ (หมายถึงหน่วยย่อย)พรรค โดยมีเจ้าสุพานวง รับผิดชอบ จุทีหนึ่ง ประกอบมี นายมา ไชคำพิฑูณ นายหมื่อน สมวิจิต และนายสีโคด จุนนะมาลี และจู่อื่นๆ หน้าที่ของแต่ละจุคือการทำหน้าที่การเมืองภายใน ต่อสู้การเมือง และปลุกระดมทหาร ตำรวจของฝ่ายรัฐบาลฝูย ชะนะนิกอนที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่เวรยามในแต่ละวัน ในขณะที่เดียวกันแต่ละคนก็ต้องมีการออกกำลังกาย สร้างความแข็งแรงให้กับตนเองอยู่เสมอ

ในขณะที่ประชาชนลาวในเวียงจันทน์ที่นิยมรัฐบาลราชอาณาจักรได้ก่อขบวนการประท้วงให้ประหารชีวิตของผู้นำแนวลาวยรักชาติที่ถูกคุมขังไว้นั้น ในส่วนฝ่ายศาลก็กำลังสรรหาผู้ที่สามารถตัดสินประหารชีวิตของผู้นำแนวลาวยรักชาติ ต่อมา 1 เดือนหลังจากถูกจับ เจ้าสุพานวง และผู้นำคนอื่น ๆ ก็ถูกนำตัวไปสอบสวน โดยคำถามที่ฝ่ายรัฐบาลใช้เพื่อถามนั้นก็เล็งใส่ที่จะให้ผู้นำแนวลาวย ต้องยอมรับว่าตนเองกบฏต่อประเทศชาติ เช่น เสด็จได้ยุ่งให้ทหารฝ่ายประเทศลาว ที่อยู่เมืองเชียงเงิน แขวงหลวงพระบาง และ ทุงไหหิน แขวงเชียงขวาง แข็งข้อต่อรัฐบาลใช้หรือไม่? เสด็จร่วมมือกับต่างประเทศสร้างความไม่สงบในประเทศใช้หรือไม่? เสด็จทรยศต่อประเทศชาติใช้หรือไม่? และคำถามอื่นๆ แต่สิ่งที่เจ้าสุพานวงตอบกลับไปก็คือ “ไม่” และใช้เหตุผลและการกระทำของตนที่ผ่านมาเพื่อแสดงถึงความบริสุทธิ์ของตนต่อประเทศชาติและผู้นำแนวลาวยรักชาติผู้อื่นก็ตอบในทำนองเดียวกัน จนกระทั่งทำให้พวกรัฐบาลเวียงจันทน์ต้องอุทานออกมาว่า ในทำนองว่า “พวกคอมมิวนิสต์นี้หัวแข็งจริงๆ”³⁴ ในขณะที่เดียวกันเจ้าสุพานวง พร้อมกับผู้นำแนวลาวยรักชาติคนอื่น ๆ ก็ร่วมกันลงนามในหนังสือเพื่อให้ทางให้ฝูย ชะนะนิกอน ปลดปล่อยตัวบรรดาผู้นำของแนวลาวยรักชาติ

³⁴ ขิมนติ สีไซ แก้วบุณมี, วิละจำแหกคุกไซมบั้งมัดสะจัน ຂອງບັນດາຜູ້ນຳແນວລາວອັກຂາດ 16 ທ່ານ, ອ້າງແລ້ວ, ຫນ້າ 24. (พลตรีสีไซ แก้วบุณมี, วีระกรรมแหกโพเนตังครั้งมหัศจรรย์ ของบรรดาผู้นำแนวลาวยรักชาติ, อ่างแล้ว, หน้า 24)

ตลอดระยะเวลาที่ถูกคุมขัง ในแต่ละวันบรรดาผู้นำแนวลาวที่ถูกคุมขังได้สังเกตดูอาหาร และ ตำรวจของฝ่ายรัฐบาลราชอาณาจักรว่ามีคนไหนที่พอจะสร้างความคุ้นเคยกันได้บ้าง ด้วยการพูดคุยต่อตัว กล่าวคือ ถ้าคนไหนได้คุยกับใครแล้วส่วนมากก็จะได้คุยกับแต่คนนั้น เช่น เจ้าสุพานูวงศ์คุยกับเพียงนายอุตดอน นายสิงกะโป ก็คุยกับนายคำพอน นายมาก็คุยกับนายคำแหว เป็นต้น โดยคำพูดที่ใช้ก็เป็นลักษณะของลูกหลานไม่มีคำพูดไหนที่จะสื่อให้เห็นถึงความแบ่งแยกกัน สำหรับกิจกรรมของบรรดาผู้นำแนวลาว ในคุกนั้น นอกจากจะพูดคุยสร้างความใกล้ชิดกับทหารและตำรวจที่ผลัดกันมาเป็นเวรยามในคุกแล้ว เข้ามาบรรดาผู้นำแนวลาวก็ก่อกำลังกายปลูกต้นไม้ประดับ ต้นไม้ให้หมาก และพืชผักชนิดต่างๆ มากมาย ทำให้คุกแห่งนั้นเต็มไปด้วยต้นไม้ และผลปลูกจำนวนมาก พอหมากไม้ หรือพืชผักชนิดไหนที่พอกินได้ก็จะแบ่งให้ทหารและตำรวจฝ่ายเวียงจันทน์ทาน หรือห่อกลับบ้าน โดยผู้นำแต่ละคนก็มีบุคลิกที่แตกต่างกันไป เช่น เจ้าสุพานูวงศ์จะตื่นแต่เช้าออกกำลัง ปลูกพืชผักและดอกไม้ เมื่อถึงวันพระเจ้าสุพานูวงศ์จะฝากดอกไม้ให้ทหารเผ่าๆ ไปบูชาพระพุทธรูปที่วัดดองต้อและวัดธาตูลวง ส่วนนายหนูฮัก พูมสะหวัน นอกจากจะออกกำลังกายด้วยการเดินจงกรมและปลูกผักเวลาว่างก็จะชอบกวักเพื่อนๆ เพื่อพูดคุยเรื่องต่างๆ โดยเพื่อนได้ตั้งฉายาให้ว่า นางกวัก นายพูมมี วงวิจิต เวลาว่างชอบเล่นนิทาน ทั้งหลักธรรมในพระพุทธศาสนา บาบ บุน คุญ โทษต่างๆ กล่าวแล้วคือเป็นคนที่มีศิลป์ในการพูดและเพื่อนฝูงก็ชอบที่จะฟังเขาพูด นายสีทน กมมะดำ ได้รับการเลื่องลือถึงการเวทมนต์ ส่วนนายสิงกะโป ก็มีชื่อเสียงด้านการสอนตีมวย จากบรรดาพฤติกรรมอันโดดเด่นของผู้นำแนวลาว นั้นได้ทำให้สภารัฐบาลเวียงจันทน์ให้ความนับถือและให้การช่วยเหลือผู้นำแนวลาว หนีออกจากคุกที่โพนเค็ง ในวันที่ 23 พฤษภาคม ค.ศ. 1960 กลับคืนสู่เขตที่มันได้อย่างปลอดภัย

ตามความเป็นจริงแล้ว การที่รัฐบาลราชอาณาจักรทำการปราบปรามกำลังของฝ่ายแนวลาวในครั้งนี้ เป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำและสร้างความเสียหายให้แก่ฝ่ายตนยิ่งนัก เพราะหลังจากการประชุมที่เจนีวาสำเร็จ ใน ค.ศ. 1954 นั้น ฝ่ายแนวลาวกก็ได้แสดงทัศนะของตนออกมาว่าต้องการที่จะรวมลาว ได้ปฏิบัติตามพันธกรณีที่คณะกรรมการระหว่างประเทศได้แจ้งให้ มีแต่ฝ่ายรัฐบาลราชอาณาจักรเอง ที่ต้องการจะเอาใจสหรัฐอเมริกา โดยข้อหาที่ฝ่ายรัฐบาลราชอาณาจักรกล่าวหาต่อผู้นำฝ่ายแนวลาวรักชาติก็คือการช่องสุ่มกำลังเพื่อก่อการกบฏ ซึ่งมีโทษถึงประหารชีวิต แต่ด้วยข้อกล่าวหาดังกล่าวนั้น กลับไม่มีทนายความคนไหนที่จะสามารถ

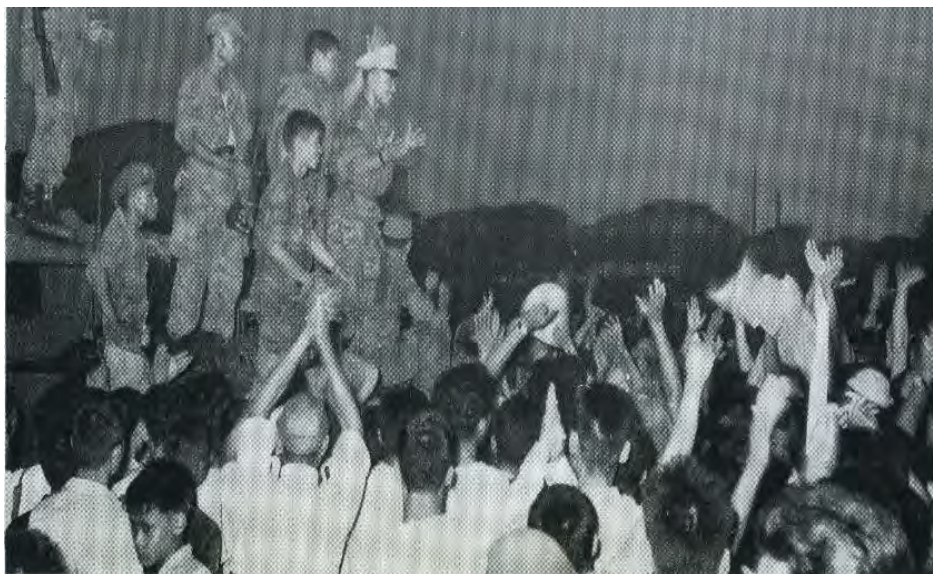
หาหลักฐานมารองรับได้ เพราะถ้ายิ่งฝืนนำเอาผู้นำแนวลาวเหล่านั้นขึ้นศาลก็จะมีแต่จะสร้างความอับอายให้แก่ตนเอง เพราะการกระทำเพื่อปราบปรามฝ่ายแนวลาวของรัฐบาลราชอาณาจักรโง่เง่าเกินไป นอกจากนั้น ฝ่ายแนวลาวยังได้รับการสนับสนุนจากประชาชนเป็นจำนวนมาก เพราะประชาชนลาวเชื่อว่าฝ่ายแนวลาวเป็นผู้สืบทอดภารกิจการปฏิวัติชาติ จากขบวนการลาวอิสระในเมื่อก่อน ดังนั้นการที่รัฐบาลระทำการดังกล่าว จึงเท่ากับว่ายิ่งตอกย้ำให้ประชาชนลาวเห็นอกเห็นใจแก่ฝ่ายแนวลาวมากยิ่งขึ้น

สรุปแล้ว นับจากการประชุมที่เจนีวาใน ค.ศ. 1954 ถึง 1960 นี้ สหรัฐฯ ได้ให้การช่วยเหลือสนับสนุนราชอาณาจักรลาวด้วยหลายจุดประสงค์ โดยเฉพาะก็เพื่อปราบปรามฝ่ายแนวลาวรักชาติ และสร้างให้ราชอาณาจักรลาวเข้าร่วมในเครือเสรีนิยมและให้การสนับสนุนรัฐเสรีนิยมดังตน ผลของการให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ แก่ราชอาณาจักรลาวจากสหรัฐฯ บวกกับการคอร์รัปชันและการขัดแย้งกันแย้งชิงอำนาจระหว่างกันของรัฐบาลนั้น ทำให้ราชอาณาจักรลาวกลายเป็นรัฐอ่อนแอ และต้องพึ่งพาสหรัฐฯ อย่างเต็มตัว จากผลการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่สหประชาชาติยังพบว่าเงินช่วยเหลือที่สหรัฐฯ ให้แก่ลาวมีเพียง ร้อยละ 8 เท่านั้นที่ได้ไปใช้ในการสร้างถนน โรงเรียนและพัฒนาการอื่นๆ³⁵ การที่รัฐบาลราชอาณาจักรขอใช้กำลังเพื่อปราบปรามฝ่ายแนวลาวนั้น นอกจากจะทำให้ประชาชนลาวเห็นใจแก่ฝ่ายแนวลาวมากยิ่งขึ้นแล้ว ภายในรัฐบาลเองก็เต็มไปด้วยการชิงดีเด่นชิงเด่นกันแย้งชิงอำนาจ การคอร์รัปชันและใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือยของบรรดาเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ นั้น ทำให้ข้าราชการชั้นผู้น้อย และประชาชนลาวจำนวนหนึ่ง เกิดความไม่พอใจเป็นอย่างยิ่ง นำไปสู่ความคิดแตกแยกในหมู่ผู้นำทางทหารฝ่ายขวาด้วยกันเอง ได้ทำให้ฝ่ายขวาก็กั้นความคิดเข้าร่วมกับฝ่ายแนวลาว ดังจะเห็นได้จากการที่ผู้คุมคุกที่ค่ายที่โพนเค็ง ที่ทางรัฐบาลราชอาณาจักรใช้เป็นคุกขังผู้นำแนวลาวนั้น ได้ช่วยเหลือเจ้าสุพานวง พร้อมด้วยผู้นำของแนวลาวรักชาติ อาจกล่าวได้ว่าความคิดเบี่ยงเบนต่อพฤติกรรมของคณะรัฐบาลไม่ได้อยู่แต่ในเฉพาะหมู่ประชาชนเท่านั้นแต่ยังได้รวมไปถึงบรรดานายทหารของฝ่ายรัฐบาลราชอาณาจักรด้วย นอกจากนั้นสิ่งที่ไม่เห็นหน้าที่เกิดขึ้นและเหนือความคาดหมายของหลายๆ ฝ่าย ไม่ว่าจะป็นสหรัฐฯ ไทย หรือแม้แต่ว่ารัฐบาลราชอาณาจักรเอง ก็คือ การทำรัฐประหารของร้อยเอกกองแล ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1960 จากการรัฐประหารครั้งนี้ได้ส่งผลให้

³⁵ Arthur J. Dommen, *Conflict in Laos*, Ibid, p. 124.

สหรัฐฯ และไทยเข้าไปแทรกแซงกิจกรรมการเมืองภายในลาวมากยิ่งขึ้นโดยการสนับสนุนภูมิหน่อสะหวัน และเจ้าบุญอุ้ม นะจำปาสัก อย่างเต็มที่

5.4.2 การรัฐประหารของกองแล วันที่ 9 สิงหาคม ค.ศ. 1960

การรวมชุมนุมของกองแล ในวันรัฐประหาร เดือนสิงหาคม ค.ศ. 1960

ร้อยเอกกองแล โรรัมย์ เกิดเมื่อวันที่ 6 มีนาคม ค.ศ. 1934 เป็นชนเผ่าผู้ไท ที่เมืองผาลาน แขวงสะหวันนะเขต เมื่อตอนยังเด็กมีนายสิงกะโป สีโคตจุนนะมาลี ซึ่งได้เข้ามาเป็นแกนนำของฝ่ายแนวลาว เป็นหนึ่งในอาจารย์ที่สอนหนังสือให้แก่กองแล หลังจากเรียนจบมัธยมก็เข้าเรียนต่อที่เมืองสะหวันนะเขตใน ค.ศ. 1950 หลังจากนั้นก็สมัครเข้าเป็นทหาร กับกองพันทหารราบอากาศที่หนึ่ง หกเดือนต่อมาจึงถูกส่งเข้าเรียนโรงเรียนนายร้อยที่ดงเหิน จนกระทั่ง ค.ศ. 1953 จึงถูกรับเป็นนายร้อยสำรอง แต่เนื่องจากกองแลเคยสมัครสู้รบที่ภาคเหนือในสมรภูมिरบแม่ น้ำจู้ และการถูกปิดล้อมที่เตียนเปียนฟู หลังจากกลับมากองแลจึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนายร้อยอย่างเต็มตัว ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1954 ด้วยอายุเพียงแค่ 20 ปี

หลังจาก ค.ศ. 1954 กองแลได้รับความไว้วางใจจากกองทัพราชอาณาจักรลาวและสหรัฐฯ นับวันยิ่งมากขึ้นเรื่อยๆ หลังจากที่กองแลได้กลับจากการเข้าร่วมฝึกอบรม ที่ประเทศ

ฟิลิปปิน ก็ถูกแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ช่วยผู้บัญชาการกองพันทหารราบอากาศที่ 2³⁶ แต่เนื่องด้วยสุขภาพของผู้บัญชาการกองพันอ่อนเพลียจึงต้องขอยุติงานเป็นประจำ จึงทำให้กองแลมีอำนาจในการบัญชาการกองพันได้อย่างเต็มที่ ในขณะที่ก่อนที่ผู้นำแนวลาวได้เดินทางมาเวียงจันทน์เพื่อรวมลาวตามการตกลงในการประชุมที่ เจนีวานั้น นายสิงกะโป ได้นำพาร้อยเอกกองแลและนายเดือน ไปพบปะกับเจ้าสุพานวงที่เรือนรับรอง ซึ่งในเวลานั้นร้อยเอกกองแลก็เปรี้ยต่อเจ้าสุพานวงว่า “ตนเป็อหนายกับรัฐบาลฝ่ายขวาที่ดีแต่อกคำสั่งให้ไปเช่นหมาคนลาวด้วยกัน”³⁷

นอกจากนั้น หลังจากที่รัฐบาลราชอาณาจักรที่นำโดยเจ้าสมสะนิต ที่ได้ทำการปราบปรามฝ่ายปะเทดลาวโดยใช้เงินและทหารของสหรัฐฯ แต่กองแลกลับพบว่าบรรดานายทหารที่อยู่เวียงจันทน์กลับมีชีวิตการเป็นอยู่ที่สะดวกสบายอยู่ในตัวเมือง แตกต่างกับทหารของเขาที่ต้องมีชีวิตอย่างยากลำบากในป่าเพื่อปราบปรามฝ่ายปะเทดลาว แต่สิ่งที่ได้กลับมาก็คือ คนลาวฆ่ากันเอง โดยเงินและที่ปรึกษาต่างประเทศ³⁸ นอกจากนี้ การให้ความช่วยเหลือแก่รัฐบาลราชอาณาจักรลาวนี้ ยังอาจนำไปสู่การเกิดขึ้นของสงครามกลางเมืองด้วย ดังนั้นเขาจึงเชื่อว่ามีเพียงแนวทางการเป็นกลาง และจัดตั้งรัฐบาลใหม่โดยเจ้าสุวันนะพุมมาเท่านั้น จึงจะสามารถป้องกันสงครามกลางเมืองได้³⁹

ดังนั้นแผนทำรัฐประหารของกองแลเพื่อโค่นล้มรัฐบาลสมสะนิต จึงได้ถูกกำหนดในวันที่ 9 สิงหาคม ค.ศ. 1960 ในขณะที่บรรดาคณะรัฐบาลเกือบทั้งหมด รวมทั้งภูมิ หน่อสะหวัน ซึ่งนับว่าเป็นผู้นำในกองทัพราชอาณาจักรลาว กำลังเข้าร่วมในพิธีถวายพระเพลิงพระเจ้าสว่างวง

³⁶ กองพันทหารราบที่ 2 ถูกสร้างขึ้นในสมัยฝรั่งเศสกลับเข้ามาปกครองราชอาณาจักรลาวอีกครั้ง หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง เพื่อต่อสู้กับรัฐบาลต่อต้าน ทหารที่จะถูกคัดเลือกประจำในกองพันดังกล่าวส่วนมากแล้วจะเป็นผู้ที่แข็งแรง มีร่างกายกำยำ ทหารที่ถูกบรรจุเข้าในกองพันนี้จะได้รับเงินเดือนสูงกว่าทหารอื่น นอกจากนั้นก็จะได้รับเงินเพิ่มจากการฝึกกระโดดร่มอีกด้วย

³⁷ สุขปริดา พนมยง, เรียนรู้อะวัตศาสร์ลาว ผ่านชีวิตเจ้าสุพานวง (กรุงเทพฯ: แม่น้ำผาง, 2552), หน้า 140-141.

³⁸ Arther J. Dommen, Laos keystone of Indochina (Boulder : Westview Press, 1985), pp., 63-64.

³⁹ Martin Stuart-Fox, Buddhist Kingdom, Marxist State : the making of modern Laos, 2 nd (Bangkok : White Lotus, 2002), pp., 60-61.

(ที่ได้เสด็จสวรรคตไปตั้งแต่วันที่ 29 ตุลาคม ค.ศ. 1959) ซึ่งจะจัดพิธีขึ้นในระหว่างเดือนสิงหาคม 1960 ในระหว่างนี้ เจ้าสุวณนะพุมมาได้เดินทางกลับมาจากฝรั่งเศสเพื่อเข้าร่วมพิธีดังกล่าว เมื่อราชอาณาจักรลาวได้จัดให้มีการเลือกตั้งในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1960 เจ้าสุวณนะพุมมาได้รับเลือกตั้งให้เป็นผู้แทนจากหลวงพระบาง ซึ่งในต่อมาได้ถูกเลือกให้เป็นประธานสภาแห่งชาติ

ในเวลาตี 3 ของวันที่ 9 เดือนสิงหาคม ค.ศ. 1960 ทหารของร้อยเอกกองแล ในชุดเตรียมพร้อมกระจายกำลังไปตามสถานที่ที่สำคัญๆ ของรัฐบาลราชอาณาจักร เช่น สำนักนายกรัฐมนตรี สถานีจ่ายกระแสไฟฟ้า สถานีวิทยุแห่งชาติ ที่ทำการไปรษณีย์ ค่ายทหารจินายไม้ และสนามบินวัดใต้ ซึ่งการปฏิวัติในครั้งนี้เป็นไปโดยเรียบร้อยดี ไม่มีการเสียเลือดเสียเนื้อแต่อย่างใด จะมีก็แต่ทหารที่บ้านพักของนายสุนทอนได้เสียชีวิต เพราะเกิดการปะทะกัน เมื่อทุกอย่างเรียบร้อย กองแลได้ใช้สถานีวิทยุแห่งชาติเพื่อประกาศถึงการรัฐประหารในครั้งนี้ ซึ่งประชาชนชาวลาวก็ไม่มีการต่อต้านแต่อย่างใด และสองวันต่อมา คือในวันที่ 11 สิงหาคม ค.ศ. 1960 กองแลได้จัดการรวมชุมนุมขึ้นที่สนามกีฬาแห่งชาติ เพื่อเรียกร้องให้ชาวลาวเลิกเข่นฆ่ากันเอง ต่อต้านการแทรกแซงต่างชาติ และยุติการคอร์รัปชัน โดยเขาได้กล่าวว่า:

แต่ไหนแต่ไรมา ในรัฐบาลชุดที่ผ่านมา ต่างก็บอกกับเราว่า ประเทศลาวมีศัตรูภายนอกที่ จะบุกรุกเข้ามาสร้างความวุ่นวาย และยึดประเทศเราไปครอบครอง แต่ข้าพเจ้าและเพื่อนทหารทุกคน ต่างก็ไม่เคยพบศัตรูดังกล่าว พวกเราเห็นแต่เพียงคนลาวฆ่ากันเองอย่างปราศจากเหตุผล...ใน ประสพการณ์ที่ผ่านมาของข้าพเจ้า รัฐบาลหลายชุดที่ผ่านมา ต่างก็บอกกับข้าพเจ้าว่า พวกเขาปรารถนาที่จะนำพาประเทศตามเส้นทางสายกลาง แต่พวกเขาก็ไม่เคยที่จะทำอย่างที่ว่า ดังนั้น ข้าพเจ้าและคณะจึงตัดสินใจเสียสละทุกสิ่งทุกอย่าง แม้กระทั่งชีวิต เพื่อนำมาซึ่งความเป็นกลาง และสันติภาพมาสู่ประเทศของเรา⁴⁰

หลังจากร้อยเอกกองแลได้ประกาศถึงเหตุผลของการรัฐประหารแล้ว ก็ได้ขอร้องให้เจ้าสุวณนะพุมมา กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง และได้ขอร้องไปยังกษัตริย์แห่งราชอาณาจักรลาวเพื่อแต่งตั้งให้เจ้าสุวณนะพุมมา มาเป็นนายกรัฐมนตรี และเพื่อแสดงความจริงใจว่าจะไม่

⁴⁰ Arthur J. Domen , conflict in laos, Ibid. p., 145.

ต่อต้านการรัฐประหาร กองแลจึงเรียกร้องให้รัฐบาลเจ้าสมสนิตซึ่งในเวลานั้นพำนักอยู่ที่หลวงพระบางให้ลงมาเวียงจันทน์

เมื่อถึงวันที่ 13 ของเดือนเดียวกันนั้น ปรากฏว่ามีนักศึกษา ข้าราชการ รวมทั้งพระสงฆ์ ได้มารวมตัวกันที่สำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลเจ้าสมสนิตลาออก จากนั้นก็เดินทางไปยังสภาแห่งชาติ จำนวนคนที่เข้าร่วมการประท้วงได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น จนถึงขั้นกันว่าคนเมื่อไปถึงสภาแห่งชาติพวกเขาได้พบกับเจ้าสุวันนะพูมาซึ่งได้แต่กล่าวต่อขบวนประท้วงขอให้อย่าใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา จากนั้นเจ้าสุวันนะพูมาก็เดินกลับเข้าไปยังสภาแห่งชาติ สภาแห่งชาติได้เปิดการประชุมเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ใช้เวลาหลายชั่วโมง ในที่สุดก็มิมติดกลงไม่ไว้วางใจรัฐบาลเจ้าสมสนิต ซึ่งทำให้บรรดานักประท้วงทั้งหลายส่งเสียงเฮฮากันเพื่อฉลองกันอย่างใหญ่ ในส่วนรัฐบาลของเจ้าสมสนิตนั้นก็ยอมลาออกแต่โดยดี แต่ส่วนนายพลภูมิ หน่อสะหวัน ก็ได้บินตรงไปพบจอมพลสฤษดิ์ที่กรุงเทพฯ วันต่อมา กษัตริย์แห่งราชอาณาจักรลาวได้แต่งตั้งรัฐมนตรีชุดใหม่ เป็นต้นมี

เจ้าสุวันนะพูมา เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และ
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงป้องกันประเทศ
เจ้าบุญอุ้ม นะจำปาสัก เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงป้องกันประเทศ
กินิม พลเสนา เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และกระทรวงกีฬาเยาวชน
ดร. คำสุก แก้วลา เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข

จากการทำรัฐประหารของกองแล ที่หวังเปลี่ยนนโยบายของราชอาณาจักรลาวจากหันไปให้ความร่วมมือกับตะวันตก ไปสู่ความเป็นกลางนั้น ทำให้ฝ่ายไทยภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ไม่พอใจเป็นอย่างยิ่ง ดังเขาได้กล่าวต่อผู้สื่อข่าวว่า: “นโยบายเป็นกลางของกองแลนั้นก็คือการนิยมลัทธิฝ่ายซ้าย”⁴¹ ซึ่งแนวความคิดของรัฐบาลไทยก็มีความคิดสอดคล้องกับแนวความคิดของเจ้าหน้าที่อเมริกันในกรุงวอชิงตันโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของเพนตากอน เจ้า

⁴¹ Michael Field, *The Prevailing Wind* (London: Methuen, 1965), p. 76.

หน้าเพนตากอนไม่ต้องการให้ลาวเป็นกลางและไม่พอใจข้อวิจารณ์นโยบายของอเมริกาในลาว และต้องการให้โค่นล้มอำนาจกองแลทันที⁴²

จากวันที่ 10 สิงหาคม ที่ภูมิ น่อสะหวันนะได้บินตรงไปหาลุงสฤษดิ์ ที่ราชอาณาจักรไทยนั้น ก็ได้จัดการประชุมขึ้น โดยในที่ประชุมนอกจากจอมพลสฤษดิ์ ยังมีนายถนัด คอมมินทร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทย โดยมีเจ้าหน้าที่การทหารชั้นสูงของไทย และเจ้าหน้าที่ชั้นสูงของสหรัฐฯ เข้าร่วมด้วย จากนั้นภูมิก็ได้กลับมาตั้งที่มั่นเพื่อต่อสู้กับรัฐบาลเจ้าสุวัณนะพุมมาที่สะหวันนะเขต ถึงแม้ว่าทำเนียบขาวจะไม่เห็นดีให้การช่วยเหลือแก่ภูมิ⁴³ ไม่ว่าจะเป็นการใช้กำลังเพื่อโจมตีเอาเวียงจันทน์ หรือ จะเป็นการช่วยเขาในการจัดตั้งรัฐบาลใหม่⁴⁴ และยังกำชับให้นายพาสันพยายามใช้ทุกวิถีทางเพื่อเจรจากับเจ้าสุวัณนะพุมมา ในเวลานั้น ภูมิได้พยายามติดต่อกับไทย สหรัฐฯ รวมถึงกษัตริย์ลาวเพื่อขอการสนับสนุน โดยมี CIA และไทยให้การช่วยเหลือ ทั้งทางด้านอาวุธ กำลัง และงบประมาณจำนวนหนึ่ง⁴⁵

เห็นได้ว่าการที่ภูมิเลือกเอาสะหวันนะเขตเป็นที่มั่นเพื่อสร้างกองกำลังของตนเพื่อดำเนินการต่อสู้กับกองกำลังของกองแลนี้ โดยที่ตั้งแขวงสะหวันนะเขตตรงกันข้ามกับมุกดาหาร ซึ่งเป็นบ้านเกิดของนายสฤษดิ์ ที่นับญาติเป็นลุงของตน ที่มีสามารถขนส่งเครื่องช่วยเหลือต่างๆ จากฝั่งไทยมายังลาวก็สะดวก อยู่ห่างจากเวียงจันทน์ก็ไม่มาก โดยเฉพาะมีสะพานข้ามแม่น้ำปากกะดิง ที่บอลิคำไซก็เปรียบเสมือนเส้นแบ่งระหว่างเวียงจันทน์กับลาวได้ ก็คือสะหวันนะเขตได้เป็นอย่างดี ซึ่งถ้าแผนการโจมตีเวียงจันทน์ล้มเหลวกองกำลังส่วนหนึ่งก็จะสามารถข้ามโขงไปยังหนองคาย และอีกส่วนหนึ่งยังสามารถที่ถอยทัพมาตั้งกองกำลังในเขตแนวหลังของสะพาน

⁴² Gettleman, Part V. Charles A. Stevenson, The End of Nowhere : American Policy Toward Laos Since 1954 (Boston: Mass Press, 1972), p. 23.

⁴³ FRUS, 1958–1960, VOLUME XVI, EAST ASIA-PACIFIC REGION; CAMBODIA; LAOS, DOCUMENT 365, Memorandum for the File by the Assistant Secretary of State for Far Eastern Affairs (Parsons), Washington , August 15, 1960.

⁴⁴ FRUS, 1958–1960, VOLUME XVI, EAST ASIA-PACIFIC REGION; CAMBODIA; LAOS, DOCUMENT 366, Telegram From the Embassy in Laos to the Department of State, Vientiane, August 15, 1960, 8 p.m by Brown.

แม่น้ำกระดังใต้ นอกจากนี้ สะหวันนะเขตยังเป็นเขตอิทธิพลของบุนอู๋ม นะจำปาสักที่เป็นฝ่ายตน ซึ่งจะทำให้กองกำลังต่อต้านของตนสามารถเคลื่อนไหวได้สะดวกยิ่งขึ้น

หลังจากการรัฐประหารของกงแล เห็นได้ว่าไทย ซีไอเอ และกระทรวงกลาโหมของสหรัฐฯ และพันธมิตรในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จำนวนหนึ่ง ได้ต่อต้านกับการรัฐประหารของกงแล ส่วนฝรั่งเศสและอังกฤษนั้น ก็ไม่ต้องการที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวเท่าใด เพราะในส่วนของอังกฤษเองเห็นว่าแต่ไหนมาอินโดจีนก็ไม่ได้เป็นอาณานิคมของตน ซึ่งตนเองไม่ได้มีผลประโยชน์ในดินแดนแห่งนี้เท่าใดนัก นอกจากนั้นการที่จะเข้าไปเกี่ยวกับปัญหาอินโดจีนยังจะส่งผลกระทบต่อการปกครองฮ่องกงของตนกับจีนคอมมิวนิสต์ ในส่วนของฝรั่งเศสซึ่งเป็นเจ้าอาณานิคมเท่านั้น ก็เห็นว่าสหรัฐฯ ต้องการที่จะเข้ามาแทนที่ตนเองในอินโดจีน และได้สนับสนุนกুমี่ หน่อสะหวันนะ ซึ่งตนเองไม่ชอบเท่าไร นอกจากนั้นการที่จะให้ราชอาณาจักรลาวปกครองโดยเจ้าสุวันนะพูมมากจะทำให้ฝรั่งเศสได้รับผลประโยชน์มากกว่า ในนี้สหรัฐฯ เองก็มีความเห็นที่ขัดแย้งในนโยบายของตนที่มีต่อราชอาณาจักรลาว กล่าวคือทางด้านเอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ประจำลาวให้การสนับสนุนต่อบริษัทเจ้าสุวันนะพูมมา ส่วนซีไอเอ กระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ และไทยให้การสนับสนุนกুমี่ หน่อสะหวันนะ รวมถึงกษัตริย์สี่ระหว่างวัดทะเลด้วย⁴⁶

5.4.3 ฝ่ายขวามุกโจอมติรัฐบาลเจ้าสุวันนะพูมมา ค.ศ. 1960

ในลาวช่วงทศวรรษที่ 1960 ในลาวก็ได้มีเหตุการณ์หลายๆ อย่างที่ทำให้การเมืองลาวผันแปร โดยเฉพาะการทำรัฐประหารของร้อยเอกกงแล ในขณะเดียวกันในสหรัฐฯ เองก็ได้มีการเปลี่ยนประธานาธิบดีคนใหม่ โดยนาย จอห์น เอฟ. เคนเนดี ได้รับการเลือกตั้งให้มาดำรงตำแหน่งเป็นประธานาธิบดีแทนนายดีไวต์ ดี. ไอเซนฮาวร์ ด้วยคะแนนเสียงชนะนายริชาร์ด นิกสัน เพียงแต่เล็กน้อยเท่านั้น ดังนั้นการดำเนินนโยบายต่างๆ ของเขาจึงไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะทำให้รัฐสภาเห็นดี หรือ อนุมัติให้นโยบายของเขาผ่านได้อย่างง่ายดาย ซึ่งก็หมายความว่านโยบายของนายเคนเนดีก็ยังไม่สามารถที่จะเป็นอิสระจากฝ่ายประธานาธิบดีคนเก่าได้อย่างเต็มตัว ใน

⁴⁵ โรเจอร์ วอร์นเนอร์, ผลาญชาติ : สงครามลับของซีไอเอในลาว และความเชื่อมโยงกับสงครามในเวียดนาม, ไพท สิทธิสุนทร (แปล), อ่างแล้ว, หน้า 14-15.

⁴⁶ อ่านประกาศของคณะรัฐประหารของกুমี่ หน่อสะหวันนะ ที่มีเจ้าบุนอู๋ม นะจำปาสักที่อ้างถึงการเป็นตัวแทนของกษัตริย์ในภาคผนวก

ด้านการต่างประเทศนั้นเขาได้เลือกเอานายดีน รัสก์ (Dean Rusk) ประธานมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ (Rockefeller Foundation) ซึ่งเป็นสมาชิกพรรคเดโมแครตด้วยกันเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม ก่อนที่นายดีไวต์ ดี. ไอเซนเฮอว์จะอำลาจากตำแหน่งนั้น เขาก็ได้กล่าวถึงนโยบายปราบปรามคอมมิวนิสต์ในเอเชียว่า ถ้าหากสหรัฐฯ ไม่สามารถที่จะโน้มน้าวให้นานาประเทศหันมาช่วยเหลือสหรัฐฯ ในการทำให้ลาวไม่ต้องตกเป็นประเทศคอมมิวนิสต์แล้ว สหรัฐฯ ก็จะต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวอย่างเต็มตัว เนื่องจากลาวเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่จะไม่ต้องกลายเป็นคอมมิวนิสต์ตามทฤษฎีโดมิโนของนายจอร์จ เอฟ. เคนเนน และหน้าที่หนึ่งก็คือ การสืบต่อปฏิบัติการโค่นล้มรัฐบาลคิวนา ที่นำโดยนายพิเดล คาสโตร ด้วยการฝึกยุทธวิธีต่างๆ ให้แก่ผู้ลี้ภัยชาวคิวนาราว 1,500 คนที่กัวเตมาลา และที่อื่นๆ โดยสำนักข่าวกรอง CIA เป็นผู้ดำเนินการอย่างลับๆ

ในระยะดังกล่าวนอกจากมีการเปลี่ยนตัวผู้นำของสหรัฐฯ แล้ว ตัวผู้นำในประเทศเพื่อนบ้านของลาว คือราชอาณาจักรไทยก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน คือในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1958 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้ทำรัฐประหารยึดอำนาจจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม ความสัมพันธ์ระหว่างไทยสหรัฐฯ ได้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น เนื่องจากว่าสฤษดิ์เอง เป็นพวกขวาจัดและได้กล่าวในทำนองที่ว่า หวาดกลัวต่อการมีเพื่อนบ้านอย่างลาวที่จะต้องเป็นคอมมิวนิสต์เช่นกัน ในครั้งนี้ หลังจากที่ในลาวเองเกิดการรัฐประหารของร้อยเอกกองแล ที่ยึดอำนาจจากผู้นำฝ่ายขวาได้สำเร็จ และสนับสนุนให้เจ้าสุวัณนะพุมมาขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่งนั้น ได้ทำให้รัฐบาลชุดเดิมอันมีเจ้าสมสะนิตเป็นนายกฯ นั้น ต้องยุบตัวเองลง ที่จะยังคงต่อสู้ก็คงมีนายภูมิ หน่อสะหวัน ซึ่งเป็นหลานชายของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีแห่งราชอาณาจักรไทย ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า ในระยะนี้ ฝ่ายขวาอันเป็นฝ่ายภูมิ หน่อสะหวัน มีที่มั่นที่สะหวันนะเขต ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐฯ และจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีแห่งราชอาณาจักรไทย ผู้เป็นลุงได้พยายามที่จะทำการต่อสู้กับฝ่ายรัฐบาลเจ้าสุวัณนะพุมมา เพื่อเข้าปกครองเวียงจันทน์

5.4.3.1 การรวมกำลังกองแลกับฝ่ายแนวลาวยุติ

หลังจากการรัฐประหารของร้อยเอกกองแล ฝ่ายกองแลก็ได้พยายามที่จะติดต่อกับผู้นำของฝ่ายแนวลาวยุติที่ได้หนีออกจากคุก และกำลังมุ่งหน้าขึ้นสู่เขตที่มั่นในทางภาคเหนือของประเทศลาว แต่เมื่อคณะผู้นำของฝ่ายแนวลาวยุติเดินทางมาถึงบ้านนาเมือง เมืองกาสิ ก็ได้มี

ชาวบ้านวิ่งเข้ามาบอกแก่คณะผู้นำของฝ่ายแนวลาวเกี่ยวกับการค้นหาของฝ่ายกองแลซึ่งนำโดย นายเดือน สุนนะลาด และนายสาตี วงคำขาว โดยเขาทั้งสองได้บอกกับชาวบ้านทุกคนหากมีใคร พบเห็นคณะของฝ่ายแนวลาวก็ให้บอกฝ่ายกองแลกำลังทำการตามหาและต้องการที่จะพบปะ และเจรจาด้วย เมื่อชาวบ้านคนดังกล่าวบอกจุดประสงค์ของฝ่ายกองแลให้ทราบ ฝ่ายแนวลาวรักชาติก็ได้ปรึกษากันแล้วก็ตัดสินใจที่จะรอพบกับฝ่ายกองแล ที่บ้านดังกล่าว วันรุ่งขึ้นจึงฝ่ายกองแล นำโดยนายเดือน สุนนะลาด ได้เดินทางด้วยเฮลิคอปเตอร์มาพบคณะแนวลาวรักชาติที่ หมู่บ้านดังกล่าว หลังจากที่ฝ่ายกองแลได้แจ้งถึงสภาพการณ์และจุดประสงค์ของการพบปะแล้วก็ได้เชิญให้ฝ่ายแนวลาวเข้าร่วมเจรจากับฝ่ายรัฐบาลเจ้าสุวัณนะพุมมาในต่อไป จากนั้นฝ่ายประเทศลาวจึงได้ตกลงแบ่งกันออกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่ง ประกอบด้วยเจ้าสุพานวง นายสีทน กมมะดำ นายมา ไชคำพิฑูน พร้อมด้วยผู้ติดตามจำนวนหนึ่งให้สืบต่อเดินทางไปยังไปยังเขต ปลดปล่อย (เขตที่มั่นของฝ่ายแนวลาว) ส่วนอีกฝ่ายหนึ่ง นำโดยนายหนูฮัก พุมสะหวัน นายพุมมี วงวิจิต นายสิงกะโป สีโคตจุนนะมาลี นายพูน สีปะเส็ด นายสีชนะ สีसान นายคำผาย บุปผา นายเพ้า พิมมะจัน นายบัวสี และพนักงานจำนวนหนึ่ง ให้เข้าไปยังเวียงจันทน์เพื่อดำเนินการเจรจากับเจ้าสุวัณนะพุมมา⁴⁷ หลังจากนั้นทั้งหมดก็ได้เดินทางไปพบกับกองแลก่อน แล้วจึงเข้าพบกับเจ้าสุวัณนะพุมมา ผ่านการเจรจาได้ในระยะหนึ่งจึงตกลงกันว่า นายหนูฮัก พุมสะหวัน และนายพุมมี วงวิจิต จะทำงานร่วมกับรัฐบาล ส่วนนายพูน สีปะเส็ด นายสีชนะ สีसान และนายสิงกะโป สีโคตจุนนะมาลี จะทำงานร่วมกับฝ่ายทหาร

ในวันที่ 18 สิงหาคม ทั้งสองฝ่ายได้พบปะเจรจากันที่บ้านนางยาง เมืองนาชายทอง โดย ฝ่ายแนวลาวรักชาติ ประกอบด้วย นายสาตี วงคำขาว นายเซียงสม กุนละวง และนายคำผน บุคุดาคำ และต่างหน้าให้ฝ่ายรัฐประหารได้แก่ร้อยโทสุลิวัน และร้อยโทแพงแก้ว ซึ่งเป็นคนใกล้ชิดของนายกินิม พลเสนา ผ่านการเจรจาจึงได้ตกลงกันว่า:

---

⁴⁷ การที่ฝ่ายแนวลาวรักชาติยอมแบ่งออกเป็นสองฝ่าย ก็เพราะยังไม่แน่ใจว่าเข้าถึงเวียงจันทน์แล้ว จะพบกับอะไรบ้าง ดังนั้นเพื่อเป็นการปกป้องเจ้าสุพานวง ไม่ให้ได้รับอันตรายอีก ก็เลยต้องแบ่งให้เจ้าสุพานวง พร้อมกับคณะติดตามจำนวนหนึ่งมุ่งหน้าไปยังเขตที่มั่น ถ้าหากว่าฝ่ายที่ไปเจรจากาสำเร็จ เจ้าสุพานวง จึงร่วมเจรจาร่วมกับเจ้าสุวัณนะพุมมาในต่อไป

1. ตกลงแบ่งเขตรับผิดชอบ: ทิศเหนือเมืองเวียงจันทน์ตามลำแม่น้ำโขง จากบ้านใหม่ ห้วยห้อม ถึงบ้านโคกแก้ว ตามถนนเลขที่ 13 ได้ มอบให้กำลังฝ่ายแนวลาวเป็นผู้รับผิดชอบ
2. เกี่ยวกับอาวุธ: เนื่องจากอาวุธของฝ่ายแนวลาวรักชาติมีไม่มาก ดังนั้นฝ่ายรัฐประหาร จึงจะเป็นผู้ประกอบให้
3. แต่งตั้งให้ร้อยโทเชียงสม กุลละวง เป็นตัวแทนให้แก่ฝ่ายแนวลาวรักชาติเข้า ประจําการกับคณะรัฐประหารที่นครหลวงเวียงจันทน์⁴⁸

เพื่อช่วยหนุนให้กองกำลังฝ่ายรัฐประหารที่เวียงจันทน์นั้น ฝ่ายแนวลาวรักชาติ ก็ได้ตั้งกองกำลังที่เวียงจันทน์ขึ้น เรียกว่า “กองพัน 500” ในวันที่ 21 สิงหาคม ซึ่งกองกำลังดังกล่าว เป็นการรวมเอากองกำลังต่อต้านที่อยู่ตามเขตล่องสังล่องตอน ซึ่งเป็นกองทหารราบเอกราชของประชาชน เพื่อเป็นกองกำลังช่วยหนุนในการสกัดโจมตีกองกำลังฝ่ายขวาในเขตเมืองหลวงเวียงจันทน์ โดยคณะบัญชาการกองพันประกอบด้วย:

1. นายสีทอง เป็นหัวหน้า
2. นายทองเดือน สาวจันทะลา เป็นคณะ
3. นายเชียงป๋อง เป็นคณะ

ในนี้ กองพัน 500 ก็ยังแบ่งออกเป็น 4 กองร้อย โดยแต่ละกองร้อย ต่างก็ได้รับการนำโดยตรงจากคณะกองพัน ได้แก่:

กองร้อยทหารราบที่ หนึ่ง: มีนายคำมี เป็นหัวหน้า และนายสะง่า เป็นรอง โดยมีนายทองเดือน สาวจันทะลา เป็นผู้ชี้แนะโดยตรง เพื่อจัดตั้งกองกำลังสกัดโจมตีกำลังฝ่ายขวาที่กัวกะจัวเพื่อตัดเส้นทางลำเลียงของฝ่ายขวาที่หลวงพระบางที่จะเข้ามาช่วยกองกำลังรัฐบาลที่ถูกโค่นล้มที่เวียงจันทน์

กองร้อยทหารราบที่ สอง: มีนายคำพัน สีบัวละพา เป็นหัวหน้า และนายสีบุญ คุณทอง บาง และนายคำใส เป็นผู้บัญชา เพื่อสมทบกับหมวดทหารท้องถิ่นของประชาชนอยู่ที่เมืองเพ็อง

⁴⁸ คำแพง มะนิ่ว, วิละชินสีทอง, พิมพ์ครั้งที่ 2 (มะตอมทลวงจวบ: สำนักพิมพ์และจำหน่ายหนังสือแห่งรัฐ, ค.ศ. 2010), หน้า 88-89. (คำแพง มะนิ่ว, วิละชนสีทอง, พิมพ์ครั้งที่ 2 (นครหลวงเวียงจันทน์: สำนักพิมพ์และจำหน่ายหนังสือแห่งรัฐ, ค.ศ. 2010), หน้า 88-89.

โดยได้รับการชี้หน้าโดยตรงจากนายสีทอง ซึ่งมีหน้าที่ในการนำกำลังเข้าสมทบกับกำลังรัฐประหารและขบวนการต่อสู้ของมวลชน ที่ตัวเมืองเวียงจันทน์

กองร้อยทหารราบที่ สาม: มีนายสมพงษ์ เป็นหัวหน้า โดยมีนายเซียงป่องเป็นผู้ชี้หน้าโดยตรง มีหน้าที่ในการป้องกันที่ตั้งสำนักงานของคณะพรรคในแขวงเวียงจันทน์ และเป็นกำลังช่วยหนุนในการต่อสู้บริเวณเขตบ้านนาปาง เมืองนาชายทอง

กองร้อยที่ สี่ เป็นกองกำลังไฟแบกหาบ: มีนายสีบุญ คุณทองบาง เป็นหัวหน้า และนายคำใส เป็นรอง กองกำลังดังกล่าวจะทำงานร่วมกับกองร้อยทหารราบที่สอง

นับจากวันที่ 16 สิงหาคม ค.ศ. 1960 ที่นายพลภูมิ หน่อสะหวັນได้จัดตั้ง “คณะกรรมการปราบปรามการรัฐประหาร” ขึ้นที่สะหวันนะเขต โดยมีภูมิ หน่อสะหวัน เป็นหัวหน้า นายพลบุญเส็ด สามิฉัน เป็นผู้บัญชาการสูงสุดกองทัพ และพันเอกสุลิด โคนสะโลลิด เป็นผู้บัญชาการสูงสุดทหารราบอากาศ ก็ได้ทำการโจมตีฝ่ายกำลังกองแลและฝ่ายแนวลาวยุทธชาติตลอดมา เพื่อบุกยึดเวียงจันทน์ และเพื่อเป็นการแสดงถึงการสนับสนุนให้แก่ฝ่ายนายพลภูมิ จอมพลสฤษดิ์ รัฐบาลไทยได้มีจดหมายไปถึงรัฐบาลสหรัฐหลายฉบับเพื่อขอให้รัฐบาลสหรัฐสนับสนุนภูมิ⁴⁹ และเพื่อดำเนินการกดดันรัฐบาลเจ้าสุวัณนะพุมมาให้ยอมจำนน จอมพลสฤษดิ์ได้ส่งระงับการขนส่งสินค้าทุกชนิดจากฝั่งไทยไปยังนครเวียงจันทน์ ในขณะเดียวกัน ทั้งไทยและสหรัฐ ได้เพิ่มการขนส่งเสบียงอาหารและอาวุธยุทโธปกรณ์ พร้อมด้วยการช่วยเหลือต่างๆ ไปยังสะหวันนะเขตที่เป็นเขตที่มั่นของฝ่ายภูมิ หน่อสะหวันแทน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การที่ภูมิสามารถที่จะต่อต้านการรัฐประหารของกองแลในครั้งนี้ได้อย่างมั่นใจนั้น เป็นเพราะการช่วยเหลือจากสหรัฐ และไทย นอกจากเครื่องบินและบริภัณฑ์ที่ไทยได้ส่งให้ภูมิที่สะหวันนะเขตแล้ว CIA เองก็ได้ส่งทั้งที่ปรึกษาทางทหาร เครื่องบิน อาวุธ และเงินเป็นจำนวนลิบๆ ล้านเหรียญสหรัฐ เพื่อให้ภูมิ หน่อสะหวัน ต่อสู้กับฝ่ายรัฐบาลเจ้าสุวัณนะพุมมา⁵⁰ ครั้นเมื่อวันที่ 22

⁴⁹ FRUS, 1958–1960, EAST ASIA-PACIFIC REGION; CAMBODIA; LAOS, VOLUME XVI, DOCUMENT 356, Telegram From the Embassy in Thailand to the Department of State, Bangkok, August 11, 1960-3 a.m. by Unger.

⁵⁰ Usha Mahajani, U.S. Intervention in Laos and Its Impact on Laotian Relations with Thailand and Vietnam, from Conflict and Stability in Southeast Asia (British Columbia/The Institute of International Relations: Anchor Press, 1974), pp. 254.

สิงหาคม 1960 นายภูมิได้ยกกำลังทหารจากสะหวันนะเขต เข้าไปยังไทยแล้วกลับไปยึดเมืองปากซันเพื่อจะบุกโจมตีเวียงจันทน์ ในขณะที่เดียวกัน ก็มีกองกำลังทหารจากไทย มาตั้งฐานทัพอยู่ที่หนองคาย เพื่อสมทบกับฝ่ายนายพลภูมิ เข้าจะบุกโจมตีเวียงจันทน์อีกทางหนึ่ง ซึ่งทำให้กองทัพรัฐบาลเจ้าสุวัณนะพุมมา และกองทหารของนายพลภูมิปะทะกันที่ปากกะดิ่ง ห่างจากเวียงจันทน์เพียงแค่ 50 กิโลเมตรเท่านั้น ต่อเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ เจ้าบุญอุ้ม นะจำปาสัก รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงป้องกันประเทศ ได้เรียกร้องไม่ให้อีกสองกองทัพต่อสู้กัน และได้แต่งตั้งนายพลอ้วน ลาทิคุน เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด ในวันต่อมารัฐบาลลาวต่อต้าน (แนวลาวยุทธ) ได้แถลงการณ์ผ่านสถานีวิทยุที่ซาเหินเพื่อสนับสนุนแนวทางการร่วมมือระหว่างกัน และความเป็นกลาง

เมื่อเป็นดังนั้น ด้วยสหรัฐฯ เกรงว่ารัฐบาลเจ้าสุวัณนะพุมมาจะพบปะเจรจากับฝ่ายแนวลาวยุทธ จึงได้ส่งนายเกรแฮม พาร์สัน ผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศด้านตะวันออกไกล ซึ่งเมื่อก่อนเคยเป็นเอกอัครราชทูตอเมริกันประจำราชอาณาจักรลาว เพื่อขัดขวางการพบปะของทั้งสองฝ่าย นอกจากนี้ก็ได้เจรจากับเจ้าสุวัณนะพุมมาเพื่อให้ร่วมมือกับฝ่ายภูมิ และให้ย้ายรัฐบาลไปตั้งอยู่หลวงพระบางแทน ต่อกับข้อเสนอแรกนั้นเจ้าสุวัณนะพุมมาได้ตอบตกลงที่จะร่วมมือกับฝ่ายภูมิ แต่ในข้อเสนอที่สองเจ้าสุวัณนะพุมมาได้ปฏิเสธที่ย้ายรัฐบาลไปตั้งที่หลวงพระบางตามการเสนอของสหรัฐฯ⁵¹

ดังนั้นเมื่อถึงวันที่ 24 สิงหาคม เจ้าสุวัณนะพุมมา พร้อมด้วยนายพลอ้วน ลาทิคุน จึงได้เดินทางไปพบนายพลภูมิที่สะหวันนะเขต แต่การเจรจาล้มเหลว นายพลภูมิไม่ยอมเข้าร่วมรัฐบาล นอกจากนั้นยังกล่าวหาว่ารัฐบาลเจ้าสุวัณนะพุมมาเป็นรัฐบาลที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย และได้เรียกร้องให้มีการประชุมสภาผู้แทนราษฎรขึ้นที่หลวงพระบาง และให้ร้อยเอกกองแลกับเข้ากรมกองของตน ดังนั้นการประชุมสภาผู้แทนราษฎรจึงถูกเปิดขึ้นที่หลวงพระบาง ในวันที่ 30 สิงหาคม ค.ศ. 1960 โดยมีกษัตริย์แห่งราชอาณาจักรลาวเข้าร่วมด้วย ในที่ประชุมได้มีมติตกลงแต่งตั้งรัฐบาลชุดใหม่ โดยมี:

⁵¹ สุพจน์ ตำนตระกูล, นายพลสิงกะโปกับการอภิวัฒน์ในประวัติศาสตร์ลาว (กรุงเทพฯ : สถาบันวิทยาศาสตร์สังคม (ประเทศไทย), 2540), หน้า 139-140.

เจ้าสุวันนะพุมมา เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

นายพลภูมิ หน่อสะหวัน เป็นรองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมและสังคม

นายพลจัตวาอ้วน ลาทิกุน เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม

นายคำกิ่ง สุวันนะไซ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

เจ้าบุญอู่ม นะจำปาสัก เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย

นายเหลื่อม อินสีเซียงใหม่ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ

นายอินแปง สุลโยไท เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

นายตูบิสิฟู สีสุพันทอง เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

นายหุยย อะไพ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษา กีฬา และเยาวชน

นายกินิม พลเสนา เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงโฆษณาการ

นายกู วอละวง เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงไปรษณีย์และโทรเลข

นายคำสิง เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวางแผนและสาธารณสุขโลก

เจ้าสีสุ่มัง เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงฝ่ายกิจการชนบท

หลังจากคณะรัฐบาลชุดใหม่ได้ถูกการรับรอง ถึงแม้ว่ากองแลจะไม่พอใจต่อรัฐบาลคณะชุดดังกล่าว ที่มีภูมิและพรรคพวกเข้าร่วมในการจัดตั้งรัฐบาล แต่ก็ทำอะไรไม่ได้ ในส่วนของภูมิเองก็ไม่พอใจต่อตำแหน่งที่ตนได้รับ เพราะต้องการเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม จึงไม่ยอมเข้าร่วมกับรัฐบาล และได้ตั้งฐานที่มั่นของตนขึ้นที่สะหวันนะเขตเพื่อต่อสู้กับฝ่ายรัฐบาลเจ้าสุวันนะพุมมา ในขณะเดียวกันเพื่อเป็นการแสดงถึงการสนับสนุนจากกษัตริย์แห่งราชอาณาจักรลาวนั้น พระองค์ก็ได้ทรงแต่งตั้งให้นายคำพัน ปันยา เข้าไปร่วมทำงานกับฝ่ายภูมิ หน่อสะหวันที่สะหวันนะเขต และได้สั่งให้นายพนโทขุนแต่ง อินสีเซียงใหม่ ก่อการกบฏต่อรัฐบาลเจ้าสุวันนะพุมมา⁵² ในขณะที่เจ้าสุวันนะพุมมาไปตรวจราชการที่แขวงหลวงน้ำทา เมื่อเจ้าสุวันนะพุมมาทราบจึงรีบลงมาปราบ เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้เจ้าสุวันนะพุมมาเสียใจยิ่งนัก เมื่อรู้ว่าผู้ที่สั่งการ

⁵² เมื่อมองดูแล้วอาจเห็นว่ากษัตริย์ลาวได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองลาวในช่วงเวลาดังกล่าว ถึงแม้ว่าโดยทั่วไปแล้ว กษัตริย์ไม่ควรมายุ่งกับเรื่องการเมือง ซึ่งการที่กษัตริย์ได้เข้ามายุ่งกับเรื่องการเมืองในครั้งนี้ ส่วนหนึ่งก็เป็นมาจากความใกล้ชิดที่ตนเองมีต่อสหรัฐ ด้วย

ให้นายพลโทขุนแต่งกระทำการดังกล่าว คือกษัตริย์ผู้ที่เจ้าสุวัณนะพุมมาเชื่อว่าจะให้การสนับสนุนแก่ตน ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าฝ่ายกษัตริย์ หน่อสะหวัน นอกจากจะมีสหรัฐอเมริกา ไทย ที่ให้การสนับสนุนแล้ว ก็ยังมีกษัตริย์แห่งราชอาณาจักรลาวอีกด้วย และเพื่อเป็นการสร้างการสนับสนุนจากประชาชนนั้น กษัตริย์ หน่อสะหวัน ได้ติดต่อกับขุนอู๋ม นะจำปาสัก ซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลในเขตภาคใต้ของลาวเพื่อร่วมมือกับตนในดำเนินการต่อต้านรัฐบาลเจ้าสุวัณนะพุมมา โดยมีที่มั่นที่สะหวันนะเขต ในที่นี้ขุนอู๋ม เห็นดีตอบรับคำเชิญของกษัตริย์ หน่อสะหวัน โดยในวันที่ 10 กันยายน ค.ศ. 1960 ทั้งสองได้ประกาศจัดตั้ง รัฐบาลต่อต้านขึ้น ที่สะหวันนะเขต

การสู้รบกันระหว่างทั้งสองฝ่าย คือ ฝ่ายเจ้าสุวัณนะพุมมาและฝ่ายแนวลาวยุติกับ ฝ่ายเจ้าขุนอู๋ม นะจำปาสัก และกษัตริย์ หน่อสะหวัน นั้นได้ดำเนินกันไปอย่างดุเดือด แต่อย่างไรก็ตามก็เห็นว่าฝ่ายขุนอู๋ม-กษัตริย์จะอยู่ในท่าได้เปรียบ เพราะนอกจากจะได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรแล้ว กษัตริย์ลาวก็ยังให้การสนับสนุนอีกด้วย ครั้นเมื่อเกิดการรบระหว่างฝ่ายรัฐบาลเจ้าสุวัณนะพุมมากับฝ่ายกษัตริย์ที่ปากซันนั้น เจ้ามหาชีวิตถึงขั้นออกหน้าเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายตกลงเจรจาและร่วมมือกัน โดยในวันที่ 28 กันยายน ค.ศ. 1960 ได้จัดให้มีการเจรจากันระหว่างสองฝ่ายที่หลวงพระบาง ต่อพระพักตรสมเด็จพระเจ้ามหาชีวิต ซึ่งขณะเจรจานั้นประกอบด้วย ฝ่ายกษัตริย์ คือ เจ้าขุนอู๋ม นะจำปาสัก นายพลกษัตริย์ หน่อสะหวัน นายพลขุนเลิศ สานีจัน พันเอกขุนปอน มากเทพาลัก และร้อยเอกเจ้าเอกราช ส่วนฝ่ายรัฐบาลเวียงจันทน์ คือ นายพลสุนทอน ปะถมวง นายพลอ้วน ลาทิกุน นายพลอำคา สุขะวง และพันเอกกต แหวนวงสัด ในการเจรจากันครั้งนี้ ทั้งสองฝ่ายตกลงว่า

- 1) ทั้งสองฝ่ายยอมรับรู้ว่า ลาวถูกคอมมิวนิสต์รุกราน และพร้อมใจกันต่อสู้
- 2) ทั้งสองฝ่ายเห็นว่า นโยบายทางการเมืองในปัจจุบันไม่เหมาะสม ทำให้กองทัพแห่งชาติแตกแยกกันเป็น 2 ฝ่าย
- 3) ทั้งสองฝ่ายถวายบังคมทูลให้สมเด็จพระเจ้ามหาชีวิตทรงแก้ปัญหาทางการเมืองตามที่ทรงเห็นสมควร
- 4) สมเด็จพระเจ้ามหาชีวิตรับสั่งให้ทั้งสองฝ่ายยึดเอาเมืองซำเหนือกลับมาให้ได้ ทั้งสองฝ่ายพร้อมที่จะปฏิบัติตามคำสั่ง

- 5) สมเด็จพระเจ้ามหาชีวิตรับสั่งให้หยุดการรบกันทางใต้ปากชั้น สองฝ่ายยินยอมปฏิบัติ ตาม โดยถือเอาลำน้ำกะดิงเป็นเขตหยุดรบ ทางฝ่ายเวียงจันทน์รับว่าจะตั้งอยู่เหนือ น้ำกะดิง 3 กม.⁵³

จากการพบปะของทั้งสองฝ่ายในครั้งนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อคณะรัฐบาลของ เจ้าสุวณนะพุมมาอยู่ไม่น้อย เพราะผู้ที่เข้าร่วมเจรจาล้วนเป็นผู้ที่มีบทบาทในคณะรัฐบาล ซึ่ง ต่อมาในเดือนตุลาคม ของปีเดียวกันได้มีนักการเมือง และ ส.ส. คนอื่นๆ ได้ไปสมทบกับคณะ รัฐประหารภูมิ หน่อสะหวัน ที่สะหวันนะเขต เช่น นายพลอำคา สุขะวง นายสิง ลัดตะนะสะใหม่ นายพลอ้วน ลาทิกุน เป็นต้น⁵⁴ ความช่วยเหลือของไทย และสหรัฐฯ ทำให้กองกำลังของภูมิ-บุ หน่อมีความเข้มแข็ง และทำให้เขามั่นใจที่จะกระทำทุกสิ่งทุกอย่าง ตามที่ตนต้องการ และไม่มีใครที่จะสามารถเปลี่ยนแปลงแนวความคิดของเขาได้ ดังนายฮิลสแมนเอง ได้กล่าวถึงเขาใน ลักษณะดังกล่าวว่า

ไม่มีใครจะขัดขวางภูมิได้และเขาก็ต่อต้านความกดดันที่จะร่วมในรัฐบาลผสมอยู่ทุก วิธีทาง เขาเคยมีประสบการณ์มาแล้วเมื่อปี ค.ศ. 1960 ซึ่งอเมริกันต้องสนับสนุนและยอมตาม เขาภายหลังรัฐประหารของกองแล เมื่อเขายกทัพเข้าโค่นรัฐบาลเจ้าสุวณนะพุมมา อาจมีความ ขัดแย้งกันอยู่ในเรื่องนโยบายภายในวอชิงตัน แต่ภูมิก็สามารถที่จะได้รับความสนับสนุนทั้ง จากกระทรวงกลาโหมและ CIA⁵⁵

⁵³ ศรีพนม สิงห์ทอง, สงครามยึดเยื่อในลาวและเวียดนาม (พระนคร: โรงพิมพ์อักษรบริการ, 2507), หน้า 159-160.

⁵⁴ เฟ็งอั้ง, หน้า 161.

⁵⁵ รุ่งมณี, เจ้าพี่เจ้าน้องต่อสู้เพื่อเอกราชของลาว (กรุงเทพฯ: เจริญวิทยาการพิมพ์, 2517), หน้า 105-106.

เจ้าสีเสหวางวัดทะหา และประธานาธิบดีเคนเนดี ที่วอชิงตัน ดีซี. สหรัฐฯ

5.4.3.2 การบุกยึดเวียงจันทน์ของฝ่ายกบฏ

การป้องกันเวียงจันทน์ให้หลุดพ้นจากการบุกโจมตีของฝ่ายกบฏ เป็นไปอย่างยากลำบาก เพราะนอกจากในเวียงจันทน์จะเต็มไปด้วยประชาชน และตีกรามบ้านช่องที่แน่นหนาแล้ว กำลังฝ่ายกบฏก็มีจำนวนมากเคลื่อนทัพขึ้นมายังเวียงจันทน์ได้อย่างรวดเร็วเพราะใช้เส้นทางคมนาคมในทางฝั่งไทยที่เรียงตามแม่น้ำโขงมีความสะดวก เนื่องจากกองกำลังของฝ่ายกบฏที่อยู่มุกดาหารได้เคลื่อนทัพขึ้นมายังหนองคายจากนั้นก็ข้ามโขงมายังเวียงจันทน์ อีกจำนวนหนึ่งก็ข้ามโขงมายังปากซันพร้อมด้วยอาวุธที่ทันสมัยที่สหรัฐฯ และไทยให้การสนับสนุน นอกจากนั้นยังมีไส้ศึกภายใน ที่สร้างความวุ่นวายเพื่อเปิดโอกาสให้กบฏมีนำกองกำลังบุกเข้าเวียงจันทน์ได้ กล่าวคือ ตลอดระยะเวลา 5 เดือน (สิงหาคม ถึง ธันวาคม) ของการต่อสู้กันระหว่างทั้งสองฝ่าย ฝ่ายกบฏมีพยายามที่จะบุกเข้าเวียงจันทน์จากปากกะดิง เมืองปากซันอยู่หลายครั้ง แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ แต่เมื่อถึงเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1960 กองกำลังกบฏก็ได้บุกโจมตีกำลังฝ่ายรัฐบาลเจ้าสุวัณนะพุมมาและกำลังแนวลาารักชาติตามเส้นทางหมายเลขที่ 13 ที่บ้านสอด เมืองปากกะดิงอีกครั้ง การต่อสู้กันได้เพิ่มความรุนแรง ในที่สุดมาถึงวันที่ 5 ธันวาคม ค.ศ. 1960 กองทหารนายพลกบฏก็สามารถยึดเอาปากกะดิงได้ ส่วนทางกำลังฝ่ายรัฐบาลเจ้าสุวัณนะพุมมาและกำลังแนวลาารักชาติต้องถอนทัพมาตั้งมั่นที่เมืองปากซัน ส่วนในเวียงจันทน์เพื่อ

เปิดทางให้ภูมินำกองกำลังบุกเข้าเวียงจันทน์ได้นั้น⁵⁶ ในวันที่ 8 ธันวาคม ค.ศ. 1960 ภู ปะสิตอะไพ ผู้บัญชาการทหารภาค 5 ก็ได้บุกโจมตีเวียงจันทน์ และอีกส่วนหนึ่งก็บุกโจมตีค่ายทหารพลร่มของกองแล ที่วัดไต แต่ก็ถูกกองกำลังฝ่ายกองแลต่อต้าน ถอยทัพออกจากคุ้มสี่เมือง ไปตั้งทัพที่ค่ายจันายไม้ แต่ขณะเดียวกันกองกำลังฝ่ายภู ได้ยิงปืนใหญ่เข้ามาใส่กลางเมืองเวียงจันทน์เป็นระยะ เวลานั้นในเวียงจันทน์เต็มไปด้วยการสู้รบกันระหว่างกำลังฝ่ายภูมีและภู กับกำลังฝ่ายรัฐบาลเจ้าสุวันนะพูมา และกำลังแนวลาวรักชาติ ทำให้อาคารบ้านช่องเสียหาย ประชาชนล้มตายเป็นจำนวนมาก ดังนั้นทั้งฝ่ายกองแลและฝ่ายแนวลาวจึงตกลง แบ่งกำลังออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่หนึ่งนำโดยสีทองให้นำกองทหารทำการต่อต้านกับกองกำลังของภูมีและภู กำลังส่วนที่สองนำทั้งกองกำลัง และอาวุธที่ทันสมัยต่างๆ แล้วรีบรุดหน้าไปตามเส้นทางเลขที่ 13 เพื่อหาเขตที่มั่นและปรับปรุงกองกำลังให้เข้มแข็ง

เมื่อไม่สามารถที่จะรักษาเวียงจันทน์ไว้ได้ ในวันที่ 9 ธันวาคม ค.ศ. 1960 กองกำลังที่อยู่เวียงจันทน์ได้คุ้มกันตัวเจ้าสุวันนะพูมาเพื่อไปขึ้นเครื่องที่สนามบินวัดไตเพื่อไปหลบภัยที่กัมพูชา โดยมอบให้ นายกินิม พลเสนา รักษาการแทน พร้อมด้วยนายพลสุนทอนและบรรดารัฐมนตรีในคณะรัฐประหาร นายเพ็ง พงสะหวัน และนายคำเพ็ง บุบผา ได้หลบภัยที่ประเทศพม่า ในนี้ นายอ้วน ลาทิคุน ก็ได้เข้าร่วมมือกับกำลังของภูมีและภูที่ได้บุกโจมตีเข้าเวียงจันทน์ การสู้รบเป็นไปอย่างดุเดือด กองพัน 500 ที่นำโดยสีทองได้ตั้งทำสนามรบป้องกันด้านหน้าเรียบตามริมฝั่งโขง เรียบตามท่าวัดจัน⁵⁷ ในการต่อต้านกับกองกำลังของภูมีที่อยู่พื้นดินที่เต็มไปด้วยรถถัง และกองกำลังหนุนจากเรือ นปช. ของราชอาณาจักรไทยที่ประจำการตามลำน้ำโขง การต่อสู้ทั้งสองฝ่ายได้ในระหว่างวันที่ 12-14 ธันวาคม ค.ศ. 1960 ได้ทำให้ประชาชนล้มตายและบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก และอาคารบ้านเรือนเสียหายอย่างหนัก จากการโจมตีของกำลังที่นำโดยนายภู ทำให้กำลังของกองแลที่ประจำการที่สนามบินวัดไต และกองกำลังที่รักษาด่าน

⁵⁶ นายพลภูมี หน่อสะหวัน ได้ลี้ภัยติดต่อกับนายภู ปะสิตอะไพ ที่ค่ายจันายไม้เพื่อให้ร่วมมือกับตนทำการโจมตีกองกำลังของกองแล ในระยะแรกถึงว่านายภูจะไม่ตอบตกลงทันที เพราะสองตระกูล (ตระกูลหน่อสะหวัน และตระกูลปะสิตอะไพ) นี้มีความขัดแย้งกันอยู่ แต่ต่อมาก็ยอมที่จะร่วมมือกับภูมี ด้วยการโจมตีกองกำลังของรัฐบาลเจ้าสุวันนะพูมา เพื่อให้ภูมีสามารถนำกองกำลังบุกเข้าโจมตีเวียงจันทน์ได้สะดวกยิ่งขึ้น

⁵⁷ ถ่าแขวง มະນີວົງ, ວິລະຊິບສີທອງ, ອ້າງແລ້ວ, ໜ້າ 87-93. (คำแพง มะนีวง, วิละชนสีทอง, อ่างแล้ว, หน้า 87-93.)

ตะวันตก ก็ถูกโจมตีอย่างหนัก จึงไม่สามารถเข้ามาช่วยเหลือกองกำลัง กองพัน 500 ที่นำโดย นายสีทองได้ เมื่อถึงวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1960 กองกำลังภูมิดำบุกโจมตีเข้าเวียงจันทน์ และ ยึดเอาสถานที่สำคัญหลายแห่ง เช่น ตลาดเช้า และเขตหนองบัว ในเวลานั้นกองกำลังของสีทอง ที่ทำการสู้รบในเขตหอพระแก้ว วัดสี่สะเกตได้ทำการต่อสู้กับรถถังของฝ่ายภูมิดำ ในที่สุดนายสีทองก็ถูกยิงและได้รับบาดเจ็บที่ขา ไม่สามารถเคลื่อนไหวได้ ถึงแม้ว่านายทหารได้พยายามเข้ามาช่วยสีทองเพื่อออกไปจากสถานที่ดังกล่าวไว้ แต่เพื่อไม่เป็นตัวถ่วงให้แก่กองกำลังที่เหลือ และสกัดกองกำลังของฝ่ายขวา เขาได้บอกให้กองกำลังที่เหลือให้รีบเอาตัวหนีออกไปยังแนวหลัง และส่งข่าวให้ครอบครัวของเขาได้รับรู้ถึงการเสียชีวิตของเขา เมื่อสำเร็จการสังเวยแล้ว เขาได้รวมเอาระเบิดจำนวนหนึ่งเพื่อทำลายรถถังของฝ่ายขวาที่กำลังยิงถล่มในบริเวณดังกล่าว และในขณะที่กำลังฝ่ายขวากำลังโหมกำลังเพื่อเข้ามาจับเขานั้นเขาก็ได้แกะชนวนระเบิดเพื่อพลีชีพตนตายพร้อมกับทหารฝ่ายขวาหลายนาย ซึ่งหลังจากการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนลาวในปี ค.ศ. 1975 แล้ว สีทองก็ยังคงเป็นนักบวชมาจนกระทั่งเท่าทุกวันนี้⁵⁸ สุดท้ายกองกำลังภูมิดำและพรรคพวกก็สามารถบุกยึดเข้าเวียงจันทน์ได้ จากนั้น ก็ได้เสนอกษัตริย์แห่งราชอาณาจักรลาว ลงนามแต่งตั้งคณะรัฐบาลใหม่ขึ้น โดยมีเจ้าบุญอุ้ม นะจำปาสาส์ เป็นนายกรัฐมนตรี ส่วนภูมิดำเป็นรองนายกฯ แต่งงานทั้งหมดขึ้นกับภูมิดำ หน่อสะหวานคนเดียว

5.4.4 เชียงขวางที่มั่นของฝ่ายปฏิวัติ

หลังจากที่ได้ให้กองกำลังส่วนที่หนึ่ง ไปต่อต้านกับกองกำลังของภูมิดำ เพื่อถ่วงเวลาให้กองกำลังส่วนที่สองได้หนีออกมาจากเวียงจันทน์ได้นั้น ในกองกำลังส่วนที่สอง ซึ่งมีกำลังกองแลและแนวลาวย ก็ได้เดินทางตามเส้นทางเลขที่ 13 หนี บุกเข้าศาลาพุกูน แล้วเข้าสู่เส้นทางหมายเลข 7 เพื่อยึดเอาเชียงขวางเป็นฐานที่มั่นในการต่อสู้ระยะยาว ซึ่งในตอนแรก กองแลเองไม่เห็นด้วยเท่าไรนักที่จะเอาเชียงขวางเป็นที่มั่น เขาต้องการขึ้นสู่หลวงพระบาง เพราะยังเชื่อว่ากษัตริย์สีสะหวางวัดทะนาจะยังคงให้การสนับสนุนตนอยู่ แต่สำหรับฝ่ายแนวลาวยรักชาติกลับเห็นว่า กษัตริย์องค์นี้จะทำทุกอย่างเพียงเพื่อรักษาบัลลังก์ของตนไว้เท่านั้น เนื่องจากว่าที่ผ่าน มา เมื่อกองแลรัฐประหารสำเร็จ แล้วเสนอให้พระองค์ลงนามแต่งตั้งคณะรัฐบาลใหม่พระองค์ก็

⁵⁸ ในนี้เพื่อเป็นการยกให้ถึงแนวคิดอุดมการณ์ของประชาชนลาว ในระดับล่างที่ได้เข้าร่วมขบวนการปฏิวัตินั้น ผู้เขียนจึงได้ยกเอาแนวคิดอุดมการณ์ของนายสีทอง เพื่อเป็นตัวแทนให้แก่ชาวลาวในระดับล่าง ที่ได้ตัดสินใจเข้าร่วมขบวนการปฏิวัติชาติในระยะดังกล่าว

ทรงแต่งตั้งให้ พอเห็นว่าภูมิมีกำลังเหนือกว่า ก็ให้การสนับสนุนภูมิ เมื่อฝ่ายแนวลาวได้อธิบายถึงเหตุผลดังกล่าวแล้วกองแลก็เลยให้การร่วมมือกับฝ่ายแนวลาวเพื่อบุกยึดเอาเชียงขวางเป็นที่มั่นของกองกำลังร่วมระหว่างสองฝ่าย ซึ่งที่เชียงขวางนั้นเป็นเขตควบคุมของฝ่ายรัฐบาลเจ้าสมสнитในเมื่อก่อน โดยมีกองกำลังของวังปาวซึ่งได้รับการสนับสนุนจากซีไอเอเป็นผู้คุมอยู่⁵⁹ แต่ด้วยความร่วมมือของฝ่ายกองแลและฝ่ายแนวลาวฯจึงสามารถที่จะเอาชนะทหารวังปาว และยึดเอาเชียงขวางได้ ในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1961

เมื่อกองกำลังกองแล และกองกำลังแนวลาวยึดเชียงขวางได้แล้ว ก็สร้างเป็นฐานที่มั่นของตนขึ้น เมื่อเห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ในความสงบและมีกำลังที่แน่นอนแล้ว นายภูมิ วงวิจิต ก็ได้เดินทางไปกัมพูชาเพื่อเชิญเจ้าสุวันนะพูมาเข้ามาร่วมเจรจาที่เชียงขวาง เพื่อร่วมดำเนินงานกับแนวลาวยุทธชาติ ในการวางแผน และดำเนินการต่อสู้กับฝ่ายภูมิและบุญอุ้มในต่อไป ดังนั้น ในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1961 เจ้าสุวันนะพูมาได้เดินทางมายังคังไซ (เชียงขวาง) เพื่อร่วมเจรจากับฝ่ายแนวลาวยุทธชาติ ดังนั้นกองกำลังฝ่ายเป็นกลาง และกองกำลังแนวลาวยุทธชาติจึงได้ร่วมมือกันต่อสู้กับฝ่ายภูมิ และบุญอุ้ม นับแต่นั้นมา หลังจากการเจรจาระหว่างเจ้าสุวันนะพูมา และเจ้าสุพานูวงศ์สำเร็จ ในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1961 เจ้าสุวันนะพูมาก็ได้เดินทางกลับไปกัมพูชาเหมือนเดิม

เจ้าสุวันนะพูมา และกองแล ในเขตที่มั่นเชียงขวาง ปีค.ศ. 1961

⁵⁹ อยู่ที่ทุ่งไหหินนอกจากจะมีทั้งกองกำลังแก้วของวังปาวแล้ว ก็ยังมีทหารหน่วยรบพิเศษของสหรัฐฯ ที่มาประจำการในท้องถิ่นดังกล่าว เพื่อฝึกการสู้รบให้แก่กองกำลังของวังปาวและทหารของฝ่ายราชอาณาจักรลาว นอกจากนี้ก็มีหน่วยสืบราชการลับ ซี ไอ เอ ของสหรัฐฯ กระจายไปทั่วพื้นที่ดังกล่าว

นายพลสิงกะโป สิดัดจุนนะมาลี แขนง่าฝ่ายแนวลาารักชาติ และกองแล นายทหารฝ่ายเป็นกลาง
ที่ หุ่งไห่ทิน เชียงขวาง

หลังจากบุนอู๋ม-ภูมี สามารถจัดตั้งรัฐบาลที่เวียงจันทน์ โดยการสนับสนุนจากเจ้าสีสะ-หวางวัดทะนาแล้ว บรรดาประเทศตะวันตกก็ร่วมกันให้การรับรองให้แก่รัฐบาลดังกล่าว เช่น สหรัฐฯ อังกฤษ และฝรั่งเศส นอกจากนี้ ก็ได้รับการช่วยเหลือจากสหรัฐฯ และ พันมิตร แต่ในขณะเดียวกัน ถึงแม้ว่าเจ้าสุวันนะพูมาจะไม่ได้พำนักในลาว แต่สหภาพโซเวียต เวียดนามเหนือ จีน โปแลนด์ และอินเดีย ก็ยังคงประกาศยอมรับรัฐบาลเจ้าสุวันนะพูมา ซึ่งทำให้ราชอาณาจักรลาวในเวลานั้น รัฐบาลเป็นกลางที่เชียงขวางได้สถาปนาการทูตกับบรรดาประเทศสังคมนิยม คือ สหภาพโซเวียต จีน เวียดนามเหนือ เป็นต้น ราชอาณาจักรลาวในเวลานั้น เปรียบเสมือนมีสองเขตการปกครองที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ฝ่ายหนึ่งได้รับการสนับสนุนจากเสรีนิยม ส่วนอีกฝ่ายก็ได้รับการสนับสนุนจากสังคมนิยม

หลังจากที่กำลังเป็นกลาง-แนวลาารักชาติได้รวมเข้ากัน แล้วสร้างฐานที่มั่นที่เชียงขวาง ได้สำเร็จ ก็ได้พยายามขยายพื้นที่การยึดครองไปเรื่อยๆ จนกระทั่งฝ่ายเป็นกลางและแนวลาารักชาติมีพื้นที่ในการปกครองถึง 2 ใน 3 ของเนื้อที่ทั่วประเทศ ถือได้ว่าฝ่ายเป็นกลาง-แนวลาารักชาติอยู่ในช่วงขยายตัว แต่ตรงข้ามกับฝ่ายภูมี-บุนอู๋ม ที่ได้พยายามจะยึดเอาเชียงขวางแต่ก็ไม่สามารถที่จะทำได้ แถมยังต้องเสียพื้นที่การปกครองให้แก่ฝ่ายเป็นกลางและฝ่ายแนวลาาสำหรับพื้นที่ที่ฝ่ายเป็นกลางยึดได้นั้น ก็จะมีการสร้างระบบข้าราชการใหม่ขึ้นมาแทนข้าราชการเก่า ให้ประชาชนทำมาหากิน สร้างการผลิตในเขตนั้นๆ กล่าวโดยรวมคือสร้างเขตพื้นที่การปกครองของตนขึ้น เมื่อเห็นเป็นดังนั้น ฝ่ายบุนอู๋ม-ภูมีได้พยายามจะร้องขอให้ SEATO

ส่งกองกำลังเข้ามาช่วย แต่ก็ไม่เป็นผลเพราะฝรั่งเศสคัดค้าน⁶⁰ ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวของฝรั่งเศสทำให้สหรัฐฯ โกรธฝรั่งเศสมาก ซึ่งในที่ประชุมเกี่ยวกับปัญหาลาว ที่มีประธานาธิบดี ไอเซนเฮอว์ เป็นประธานนั้น นาย Cristian Herter (เลขาธิการของรัฐ สหรัฐอเมริกา-The United State Secretary of State) ได้กล่าวถึงฝรั่งเศสว่า: “It is sort of a dog in the manger complex with great jealousy of any U.S. activity in Laos”⁶¹

5.4.5 ความพยายามของสหรัฐฯ ในการดึงเอาเจ้าสุวั่นนะพุมมาออกมาจากฝ่ายแนวลาวยุติวัติ

สหรัฐฯ เห็นว่าคณะรัฐบาลที่ตนสนับสนุนอยู่นั้นกำลังเป็นฝ่ายเสียเปรียบ สหรัฐฯ จึงหันมาใช้การดำเนินนโยบายทางการทูตแทนการใช้กำลัง โดยการเสนอให้มีการประชุมนานาชาติที่เจนีวาเพื่อแก้ไขปัญหาในลาวอีกครั้งหนึ่ง ในที่นี้สหภาพโซเวียตก็ไม่ได้คัดค้านแต่อย่างใด แต่ก็ได้พยายามที่จะโน้มน้าวให้สหรัฐฯ ยอมรับในตัวของเจ้าสุวั่นนะพุมมา และการปล่อยให้ลาวเป็นกลาง ซึ่งสหภาพโซเวียตได้พยายามชี้ให้สหรัฐฯ เห็นว่าสหภาพโซเวียตไม่ได้มีผลประโยชน์อะไรในลาวเลย แต่สหรัฐฯ เองกลับปฏิเสธที่จะยอมรับในตัวของเจ้าสุวั่นนะพุมมา และยังคงยืนยันที่จะสนับสนุนภูมิ แต่พอล้มหลัง สหรัฐฯ กลับลี้กลอบติดต่อกับเจ้าสุวั่นนะพุมมา และใส่ร้ายสหภาพโซเวียตว่าต้องการจะครอบครองลาว⁶² ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้ ก็เพื่อหวังที่จะชักชวนให้เจ้าสุวั่นนะพุมมาหันแยกตัวออกมาจากฝ่ายแนวลาวยุติวัติ และหันมาให้การร่วมมือ

⁶⁰ การที่ฝรั่งเศสทำการคัดค้านต่อการเข้ามาของ SEATO ในครั้งนี้ เพราะเชื่อกันว่า การวางแผนนี้ให้กองแลทำรัฐประหารรัฐบาลเจ้าสมสะนิดในปี ค.ศ. 1960 นั้น เป็นเพราะมีที่ปรึกษาฝรั่งเศสเป็นผู้ช่วยเหลือ เนื่องจากฝรั่งเศสก็ต้องการเข้ามามีบทบาททางด้านการทหารในลาว ตามมาตรา 6 ของสนธิสัญญาเจนีวาปี ค.ศ. 1954 ที่ระบุว่า “ทั้งนี้ เว้นแต่กองบัญชาการทหารสูงสุดฝรั่งเศส ซึ่งยอมให้คงมีเจ้าหน้าที่ทหารไว้ทำการฝึกกองทัพแห่งชาติลาวในราชอาณาจักรลาวได้” ดังนั้น ในตราบดใดที่กองแลยังคงร่วมมือกับฝ่ายแนวลาวยุติวัติฝรั่งเศสเองก็ยังคงจะให้การสนับสนุน

⁶¹ FRUS, 1961–1963 VOLUME XXIV, LAOS CRISIS, DOCUMENT 1. Memorandum of Conference With President Eisenhower. Washington, January 2, 1961, 11:15 a.m.–noon by G. Brigadier General, USA.

⁶² FRUS, 1961–1963 VOLUME XXIV, LAOS CRISIS, DOCUMENT 27. Telegram From the Embassy in the Soviet Union to the Department of State, Moscow, March 10, 1961, 1 p.m. by Thompson. and Telegram From the Department of State to the Embassy in Cambodia. Washington, March, 12, 1961, 9:04 p.m. by Rusk.

กับสหรัฐฯ แทน ซึ่งแผนการของสหรัฐฯ ก็คือการแยกกลุ่มเจ้าสุวัณนะพุมมาออกมาจากฝ่ายประเทศลาว จากนั้นจึงสร้างกองทัพราชอาณาจักรให้เข้มแข็งเพื่อต่อโจมตีฝ่ายแนวรักชาติด้วยอาวุธ ในทางการเมืองเจ้าสุวัณนะพุมมากับกลุ่มเวียงจันทน์ก็จัดตั้งรัฐบาล เพื่อดำเนินการต่อสู้ทางด้านการเมืองกับฝ่ายแนวลาวรักชาติ

อย่างไรก็ตาม การแสดงออกของสหรัฐฯ เหมือนว่าต้องการให้เปิดการประชุมนานาชาติเพื่อแก้ไขปัญหาลาวนั้น ก็เป็นเพียงการแสดงว่าสหรัฐฯ สนับสนุนต้องการให้ลาวมีความสงบอย่างแท้จริง แต่ที่จริงก็เพื่อถ่วงเวลาในการปรับปรุงกองกำลังของฝ่ายบุนอุม-ภูมีเท่านั้น กล่าวคือ การที่สหรัฐฯ ได้เรียกร้องให้มีการหยุดยิงในลาว และเสนอให้มีการเปิดการประชุมเพื่อแก้ไขปัญหาอีกครั้ง เป็นเพียงแค่การแสดงถึงความต้องการสันติภาพด้วยคำพูดเท่านั้น แต่ในทางปฏิบัติ ในวันที่ 26 เมษายน ค.ศ. 1961 เคนเนดีได้เรียกประชุมสภาความมั่นคงแห่งชาติเพื่อพิจารณาว่าจะส่งกำลังทหารไปลาวหรือไม่ และเมื่อถึงวันที่ 29 ของเดือนเดียวกัน พลเอกแฮรี ดี. เฟลท์ ผู้บัญชาการทัพแปซิฟิกได้รับคำสั่งให้เตรียมการเคลื่อนย้ายกำลังทหาร 5,000 นาย ไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย และอีก 5,000 นาย เข้าสู่ดำนัง เพื่อรับคำสั่งในการเข้าไปในลาว⁶³ (ส่วนว่าจะปฏิบัติการณ์อย่างไรนั้นก็ต้องรอดูสถานการณ์ในลาวอีกทอดหนึ่ง) เพราะในเวลานั้นกำลังทหารฝ่ายบุนอุม-ภูมี ก็มีจำนวนถึง 58,287 นาย (ทหารทั่วไป มี 38,487 นาย กองกำลังอาสาสมัคร มี 13,800 นาย และกำลังม้งที่ทำการเคลื่อนไหวข้ามโจมตีแบบกองโจรอีกประมาณ 6,000 นาย) ในระยะต่อมาในวันที่ 9 พฤษภาคม นายจอห์นสัน รองประธานาธิบดีสหรัฐฯ ได้เดินทางไปไซ่ง่อน และสองวันหลังจากนั้นก็ได้สั่งให้มีการปฏิบัติการลับในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ให้เข้มข้มยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการส่งสายลับไปยังเวียดนามเหนือ ส่งพลทหารในบทบาทของพลเมืองเพื่อแทรกซึมเข้าลาวภาคใต้ เพื่อโจมตีฐานทัพและตัดทอนเส้นทางลำเลียงของเวียดนามเหนือที่จะใช้เป็นเส้นทางเข้าสู่ภาคใต้ของเวียดนาม ผีกกองทัพเวียดนามใต้เพื่อปฏิบัติการซุ่มโจมตีกองกำลังเวียดนามเหนือแบบกองโจร ใช้สงครามจิตวิทยา เป็นต้น ในขณะเดียวกันนั้น สหรัฐฯ และพันธมิตรก็ต้องทำทุกวิถีทางเพื่อให้เจ้าสุวัณนะพุมมาออกมาจากฝ่ายแนวลาวให้ได้ และถ้าหากการสู้รบครั้งนี้ของฝ่ายขวาหากไม่สามารถที่ยึดลาวไว้ได้นั้น สิ่งที่สหรัฐฯ จะต้องกระทำต่อไปก็คือ การเพิ่มการร่วมมือกับไทยและเวียดนามใต้มากขึ้น

⁶³ คีลปชัย กฤษณามระ, เอกสารลับเพนตากอน, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ : สัญฐาน, 2518), หน้า

การประชุมร่วม ที่เจนีวา เพื่อแก้ไขปัญหาลาว มีกำหนดที่จะจัดขึ้นในเดือนพฤษภาคมปี ค.ศ. 1961 โดยมีสหภาพโซเวียตและอังกฤษเป็นประธานร่วม นอกนั้นก็ยังมี สหรัฐฯ ฝรั่งเศส แคนาดา อินเดีย โปแลนด์ จีน พม่า กัมพูชา ไทย เวียดนามเหนือ เวียดนามใต้ และลาว แต่เงื่อนไขที่จะก่อให้เกิดการประชุมนั้นก็ต่อเมื่อกองกำลังทุกฝ่ายในลาวต้องยุติการสู้รบ

ดังนั้นเพื่อสร้างบรรยากาศให้อีกแก่การเปิดการประชุม ที่เจนีวา ฝ่ายเป็นกลางและแนว ลาวรักชาติ จึงได้เปิดการเจรจาว่าด้วยการหยุดยิงกับฝ่ายขวา โดยในวันที่ 3 พฤษภาคม ค.ศ. 1961 ผู้ตัวแทนด้านการทหารทั้งสามฝ่ายได้มาพบกันที่หินเหิบ และสามารถตกลงกันว่าด้วยการหยุดยิงและเกี่ยวกับการนัดหมายสำหรับการประชุมในขั้นต่อไป โดยได้ตกลงกันในวันที่ 8 พฤษภาคม คืออีก 5 วันต่อไป ซึ่งปัญหาที่จะนำมาเจรจา ประกอบด้วยปัญหาการเมือง และการหาข้อตกลงว่าด้วยการส่งคณะผู้แทนเข้าร่วมการประชุมที่เจนีวา ที่จะเปิดขึ้นในกลางเดือน พฤษภาคม ที่จะมาถึง

ในวันที่ 8 พฤษภาคม 1961 ขณะที่เจ้าหน้าที่ของคณะกรรมการควบคุมระหว่างประเทศ ได้เดินทางมายังคังไซ (เซียงขวาง) คณะผู้แทนทางการเมืองของทั้งสามฝ่ายก็ได้เดินทางมาพบ กันอยู่ทางทิศเหนือของสะพานหินเหิบเพื่อตกลงเกี่ยวกับระเบียบ วาระ และสถานที่การประชุม สามฝ่ายที่จะจัดขึ้นในต่อไป ซึ่งจะมีผู้แทนระดับสูงมาจากฝ่ายต่างๆ (ฝ่ายเป็นกลาง ฝ่ายขวา และฝ่ายซ้าย) เข้าร่วมเจรจากัน ผ่านการเจรจาจึงได้ตกลงเอาวันที่ 11 พฤษภาคม ส่วนสถานที่ จัดการประชุมนั้น อยู่ที่บ้านนามอน ดังนั้นเมื่อถึงวันที่ 11 พฤษภาคม นายหนูฮัก พูมสะหวัน ผู้แทนจากฝ่ายแนวลาวรักชาติ นายเพ็ง พงสวรรณ ผู้แทนจากฝ่ายรัฐบาลเจ้าสุวัณพูมา และ นาย ลิง รัตนสมัย ผู้แทนจากรัฐบาลบุนอุม-ภูมี ก็เดินทางมาร่วมเจรจากันอยู่ที่บ้านนามอน เพื่อ ปรีกษาหรือเกี่ยวกับปัญหาการเมือง การทหาร และการส่งผู้แทนเข้าร่วมการประชุมที่เจนีวา ผ่านการเจรจากันเป็นเวลา 2 วัน จึงหาข้อตกลงกันได้ ดังนั้นเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม ทั้งสาม ฝ่ายจึงได้มีแถลงการณ์ร่วมกัน โดยได้ตกลงให้มีการหยุดยิงทั่วประเทศ และในส่วนของผู้แทนที่ จะเข้าร่วมการประชุมดังกล่าว ก็จะมาจากทั้ง 3 ฝ่าย คือ รัฐบาลเป็นกลางของเจ้าสุวัณพูมา มีนายกินิม พลเสนา เป็นหัวหน้าคณะ ฝ่ายบุนอุม-ภูมี มี นายผุย ชะนะนิคอน เป็นหัวหน้าคณะ และฝ่ายแนวลาวรักชาติ มี นายพุมี่ วงวิจิต เป็นหัวหน้าคณะ

แต่ก่อนการประชุมจะเกิดขึ้นนั้น ฝ่ายบุนอู๋ม-ภูมีได้ส่งกองกำลังขึ้นไปแขวงหลวงน้ำทา เพื่อจะบุกยึดเอาเขตภาคเหนือและทำให้เกิดการสู้รบระหว่างสองกำลังขึ้น เพื่อให้ผู้แทนจาก สหรัฐฯ ใช้เป็นข้ออ้าง ให้การประชุมไม่สามารถเปิดขึ้นได้ ดังนั้นเมื่อถึงวันเปิดการประชุมสหรัฐฯ ได้คัดค้านการจัดการประชุมดังกล่าว โดยอ้างว่าในลาวยังมีการต่อสู้กันอยู่ ดังนั้นคณะผู้แทนจึง ได้ตั้งคณะสังเกตการณ์เพื่อเข้าไปยังลาว โดยมีอินเดียนเป็นหัวหน้า มีโปแลนด์และแคนาดา เป็น กรรมการ คณะกรรมการดังกล่าว ได้เดินทางไปราชอาณาจักรลาว เป็นเวลาหนึ่งเดือน จึงมีโทรเลขแจ้งไปยังเจนีวาว่า ได้มีการหยุดยิงในลาวแล้ว จากนั้นการประชุมดังกล่าวจึงสามารถเปิดขึ้นได้

แต่ถึงแม้ว่าการประชุมจะสามารถเปิดได้ก็ตาม แต่ในที่ประชุมก็มีการโต้เถียงกัน ต่างฝ่ายต่างก็กล่าวหาว่าฝ่ายตรงข้ามเป็นผู้ทำให้สงครามในอินโดจีนเกิดขึ้น โดยผู้แทนจากสหรัฐฯ กล่าวหาเวียดนามเหนือว่ารุกรานเวียดนามใต้ จึงเป็นสาเหตุให้เกิดมีสงครามอินโดจีน แต่ในส่วนของฝ่ายแนวลาวยกกล่าวหาสหรัฐฯ ว่า การที่สงครามในอินโดจีนเกิดขึ้นนั้นก็เพราะว่าสหรัฐฯ ยึดภาคใต้เวียดนามและลาว ทำให้ผู้แทนจากสหรัฐฯ โกรธมากถึงขั้นลุกขึ้นทุบโต๊ะเจรจาใส่ต่อหน้าคณะผู้แทนที่เข้าร่วมการประชุม⁶⁴ การประชุมถูกดำเนินไปภายใต้การโต้เถียงกัน และดูเหมือนว่าจะไม่สามารถที่จะตกลงกันได้ ดังนั้นฝ่ายแนวลาวจึงเสนอต่อประธานการประชุม เพื่อเชิญเจ้าทั้งสามองค์ ซึ่งต่างก็เป็นตัวแทนของทั้งสามฝ่ายมาเจรจากันที่เจนีวา เพื่อหาข้อยุติ โดยที่เจ้าสุวันนะพูมา (ฝ่ายเป็นกลาง) และเจ้าสุพานวง (ฝ่ายแนวลาวรักชาติ) ยินดีที่จะเดินทางมาที่เจนีวา แต่เจ้าบุนอู๋ม (ฝ่ายขวา) ไม่ยอม และให้ทั้งสองเจ้าเดินทางไปพบที่ฝรั่งเศส แต่เจ้าทั้งสององค์ก็ไม่ยอม สุดท้ายประธานร่วมการประชุมจึงเสนอให้ทั้งเจ้าทั้งสามไปพบกันที่ซูริค ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เมื่อถึงวันที่ 22 มิถุนายน ค.ศ. 1961 ทั้งสามเจ้าจึงสามารถตกลงกันได้ และได้ออกแถลงการณ์ร่วม โดยเนื้อหารวม คือ เห็นดีให้มีการยุติถาวร ให้ลาวมีสันติภาพและเป็นกลาง ให้ทหารต่างชาติออกจากลาว ไม่ให้ประเทศใดแทรกแซงลาวเพื่อให้คนลาวได้แก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี และให้ทั้งสามฝ่ายร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้น โดยมีเจ้าสุวันนะพูมาเป็น นายกรัฐมนตรี แต่ส่วนว่าคณะรัฐมนตรีนั้นให้ทั้งสามฝ่ายไปปรึกษาและตกลงกันเอง⁶⁵

⁶⁴ ภูมิ วงวิจิต, ในความทรงจำของภูมิ วงวิจิต, อ้างแล้ว, หน้า 202.

พิธีลงนามในสัญญาแลกเปลี่ยนการร่วมสามฝ่าย ที่ ซูริก ในวันที่ 22 มิถุนายน ค.ศ. 1961

ต่อมาได้มีการประชุม 3 ฝ่ายที่ลาวขึ้น เป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม ค.ศ. 1961 ณ หุงไหหิน แขวงเชียงขวาง เพื่อตกลงเกี่ยวกับตำแหน่งรัฐมนตรีที่จะประกอบในคณะรัฐบาล และแบ่งว่าฝ่ายไหนจะได้กี่กระทรวง ซึ่งฝ่ายเป็นกลางได้ไป 8 กระทรวง ฝ่ายขวาบุญอู๋ม-กুমี้ ได้ 4 กระทรวง และฝ่ายแนวลาวยรักชาติ ได้ 4 กระทรวง ส่วนรายละเอียดว่ากระทรวงไหนจะเป็นของฝ่ายไหนบ้างนั้น ก็จะได้มีการตกลงกันตามหลัง

5.5 ความล้มเหลวของการจัดตั้งรัฐบาลผสม ครั้งที่สอง (ค.ศ. 1962)

จากแถลงการณ์ของทั้งสามเจ้าในครั้งวันที่ 22 มิถุนายน ค.ศ. 1961 นั้น ได้เป็นพื้นฐานให้แก่การเปิดการประชุมที่เจนีวาอย่างมาก อย่างไรก็ตาม หลังจากการประชุมของผู้นำทั้งสามฝ่ายของลาวครั้งนั้น ต่อมาก็ได้พยายามจัดการประชุมขึ้นหลายครั้ง เพื่อเจรจาเกี่ยวกับจัดตั้งรัฐบาลผสม โดยเฉพาะคือกำหนดตัวบุคคลที่เข้ารับตำแหน่งสำคัญๆ ในคณะรัฐบาล แต่สุดท้ายก็ไม่สามารถตกลงกันได้ เนื่องจากไม่สามารถตกลงกันเกี่ยวกับตำแหน่งรัฐมนตรีกลาโหมและรัฐมนตรีมหาดไทย เพราะเจ้าบุญอู๋ม อ้างว่าตำแหน่งดังกล่าวควรเป็นของฝ่ายขวา เพราะถ้าทั้งสองตำแหน่งอยู่ฝ่ายเป็นกลาง หรือ ฝ่ายซ้าย ก็อาจจะทำให้คอมมิวนิสต์เข้ามาควบคุมประเทศได้ ในขณะที่ในลาวก็กำลังดำเนินการเจรจากันของทั้งสามฝ่าย เพื่อตกลงในการ

⁶⁵ เฟิ่งอ่าง, หน้า 201.

จัดตั้งรัฐบาลผสมร่วมกันนั้น การประชุมที่เจนีวาก็ยังคงไม่ไปถึงไหน เนื่องจากว่าสหรัฐและพันธมิตรต้องการให้คณะกรรมการระหว่างประเทศสามารถเคลื่อนไหวในลาวได้ทุกเมื่อ โดยที่ไม่ต้องแจ้งให้รัฐบาลลาวทราบล่วงหน้า แต่ฝ่ายเป็นกลางและฝ่ายซ้ายต้องการให้คณะกรรมการดังกล่าวเป็นผู้ช่วยรัฐบาลลาวและทำการตรวจตราตามคำเรียกร้องของรัฐบาลลาวการถกเถียงกันเกี่ยวกับสิทธิอำนาจของคณะกรรมการระหว่างประเทศนั้นก็กินเวลาหลายเดือนพอควร แต่เมื่อร่างสัญญาเสร็จสิ้น ฝ่ายสหรัฐ กลับปฏิเสธที่จะลงนามในสัญญาดังกล่าว โดยให้เหตุผลว่าเขาเป็นผู้แทนจากรัฐบาลจึงไม่เหมาะที่จะลงนามสนธิสัญญาร่วมกับ 3 พรรคการเมืองของลาว เขาจะลงนามในสนธิสัญญาก็ต่อเมื่อมีผู้แทนจากคณะรัฐบาลลาวเท่านั้น ซึ่งก็หมายความว่าหลังจากที่ลาวได้ทำการจัดตั้งรัฐบาลผสมสำเร็จ ก็พอจะรู้ว่าต้องใช้เวลาานพอควร จึงพอมีเวลาให้สหรัฐ ปฏิบัติการทางทหารร่วมกับฝ่ายขวา โดยครั้งนี้สหรัฐ เองต้องพิจารณารูปแบบการช่วยเหลือใหม่ ด้วยการหันมาดำเนินนโยบายแบบเผชิญหน้า เพราะผ่านมาสหรัฐ มีบทเรียนจากกรณีของคิวบา ที่มีซีไอเอสนับสนุนผู้ลี้ภัยการเมืองมาอยู่สหรัฐ ให้ยกพลขึ้นบกที่เบย์ ออฟ-พิกส์ (อ่าวหมู) เพื่อโค่นล้มรัฐบาลคัสโตรแห่งคิวบา ผลปรากฏว่าต้องพ่ายแพ้อย่างยับเยิน ทำให้สหรัฐ ต้องเสียหน้าอย่างหนัก ดังนั้นในกรณีของลาว สหรัฐ จึงไม่ยอมที่จะอยู่เบื้องหลังอีกต่อไป ดังในวันที่ 20 เมษายน 1962 สหรัฐ จึงมีคำสั่งให้เปลี่ยนคณะที่ปรึกษาทางทหารในลาว จากที่ผ่านมาสวมเครื่องแบบพลเรือนมาเป็น “คณะที่ปรึกษาที่สวมเครื่องแบบทหารและให้ความช่วยเหลือทางทหาร” มีอำนาจในทางทหารโดยให้สวมเครื่องแบบและประจำอยู่กับกองทัพของรัฐบาลบุนฮุ้ม-ภูมีอย่างเปิดเผย และในวันเดียวกัน เมื่อนิกสันมาพบประธานาธิบดีเคนเนดีเพื่อเรียกร้องให้ยกพลบุกคิวบา ก็ได้รับเร้าให้เคนเนดีทุ่มกำลังทางอากาศเข้าครอบครองลาวไว้ให้ได้ด้วย⁶⁶ แต่ถึงแม้ว่าสหรัฐ จะให้ความช่วยเหลือฝ่ายบุนฮุ้ม-ภูมี อย่างออกหน้าก็ตาม แต่ก็ไม่ได้ช่วยให้ฝ่ายนี้ได้รับชัยชนะแต่อย่างใด ในแต่ละครั้งที่ทำการต่อสู้กับกองกำลังเป็นกลาง-แนวลาวยุทธศาสตร์ที่สำคัญ เพราะแขวงหลวงน้ำทาตั้งอยู่ทางภาคเหนือของลาว ถ้าฝ่ายขวาสามารถยึดแขวงหลวงน้ำทาได้ก็จะสามารถสร้างเป็นที่มั่นให้แก่การสร้างกองกำลังของตนในเขตภาคเหนือแล้วจากนั้นจึงขยายการต่อสู้ออกไปทั่วภาคเหนือของลาว แต่ในสมรภูมิต่อแต่ละครั้งกำลังบุนฮุ้ม-ภูมีได้ถูกกองกำลังฝ่ายประเทศลาวตอบโต้คืนอย่างหนัก จนในที่สุดมาถึงเดือนพฤษภาคม

⁶⁶ รุ่งมณี (นามแฝง), สงครามปฏิวัติในลาว, อ่างแล้ว, หน้า 97-98.

1962 กองกำลังปะเทดลาวก็สามารถต่อต้านได้สำเร็จ ส่งผลให้กำลังฝ่ายบุนฮุ้ม-ภูมีเสียหายย่อยยับก่อนที่จะถอยกำลังออกจากหลวงน้ำทา และข้ามโขงมายังฝั่งไทย⁶⁷ สิ่งที่เหลือไว้ให้กองกำลังเป็นกลางและแนวลาว คือ บรรดาอาวุธยุทโธปกรณ์ รวมทั้งปืนใหญ่ และสิ่งที่เขาพอจะกระทำได้อีกคือ ป่าวประกาศว่าเวียดนามเหนือบุกลาว การพ่ายแพ้ของฝ่ายขวาในครั้งนี้ สหรัฐฯ เองก็ความกังวลเป็นยิ่งนัก ต่อกับภาวะการณ์เป็นผู้นำของภูมี หน่อสะหวัน เพราะไม่สามารถที่จะบังคับให้ทหารชั้นเล็กของตนทำการรบราฆ่าฟันกับทหารฝ่ายเป็นกลาง และฝ่ายแนวลาวได้ ซึ่งก็เช่นกัน ฝ่ายเป็นกลาง และฝ่ายแนวลาวก็มีได้ทำการฆ่าฟันทหารของฝ่ายขวาเช่นเดียว เพราะต่างฝ่ายก็ต่างตระหนักดีถึงความเป็นคนลาวด้วยกัน

ภายใต้สถานการณ์ของการพ่ายแพ้ของฝ่ายขวานี้ ทำให้สหรัฐฯ ต้องทบทวนตนเองใหม่ โดยในเดือนมิถุนายนในปี ค.ศ. 1962 นี้เองทั้งสหรัฐฯ ได้ยอมรับเปิดการเจรจากับไซเวียด จุดประสงค์ ก็เพื่อสร้างดุลอำนาจในโลกขึ้น แต่อย่างไรก็ตามทั้งสองฝ่ายก็สามารถที่จะตกลงกันได้เพียงแต่เรื่องเดียวเท่านั้นคือ ให้ลาวเป็นประเทศเป็นกลางและให้มีเอกราชที่แท้จริง แต่ในส่วนของยุโรปนั้นเคนเนดีได้ปฏิเสธที่จะรับรองรัฐบาลเยอรมันนีตะวันออก อย่างไรก็ตาม ที่จริงแล้วสหรัฐฯ ได้เปลี่ยนวิธีการที่จะดำเนินการในลาว คือ ในที่ประชุมร่วมโดยมี นาย รัชต์ รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ร่วมกับ CIA ทำเนียบขาว และกระทรวงกลาโหม ครึ่งวันที่ 12 มิถุนายน ค.ศ. 1962 ที่วอชิงตัน นั้น นายแม็กนามารา (McNamara) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ ได้เสนอให้สร้างระบบการคมนาคมในไทย ซึ่งเขาเชื่อว่าการสร้างระบบการคมนาคมในลาว จะสามารถสนับสนุนให้แก่ หนึ่ง การปฏิบัติการทางทหารในลาว สอง เพื่อป้องกันไทย และสามเพื่อเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย⁶⁸ ในขณะเดียวกันนั้น ในลาวก็ได้เปิดการเจรจาเพื่อจัดตั้งรัฐบาลผสมทั้งสามฝ่ายเป็นครั้งที่สอง ซึ่งได้เปิดขึ้นที่คังหมาแล่น (ทุ่งไหหิน) ผลการเจรจาคือ ตกลงให้จัดตั้งรัฐบาลผสมร่วมกัน สัดส่วนของ

⁶⁷ Mahajani Usha, U.S. Intervention in Laos and Its Impact on Laotian Relations with Thailand and Vietnam, from Conflict and Stability in Southeast Asia (S.I. : University of British Columbia/The Institute of International Relations; Anchor Press, 1974), pp. 258.

⁶⁸ FRUS, 1961–1963, VOLUME XXIV, LAOS CRISIS. DOCUMENT N. 396. Memorandum of Conversation, Contingency Planning for Laos. Washington, June 12, 1962, noon.

แต่ฝ่ายว่าจะจะเป็นเจ้ากระทรวงไหนบ้างนั้นก็เอาตามการตกลงในครั้งแรก คือ ฝ่ายเป็นกลางได้ 8 กระทรวง ฝ่ายซ้าย และฝ่ายขวา ได้ข้างละ 4 กระทรวง โดยมีเจ้าสุวัจน์นะพุมมาเป็น นายกรัฐมนตรี ทั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงกลาโหม เจ้าสุพานวงเป็นรองนายกรัฐมนตรี ทั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกระทรวงเศรษฐกิจ และภูมิ หน่อสะหวัน เป็นรองนายกรัฐมนตรี ทั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ส่วนเจ้าบุญอุมหลังจากที่ไม่มีชื่อตอนในคณะรัฐบาลก็ได้ ลงนามในสัญญาทุ่งไหหินเพื่อไม่รับตำแหน่งใดๆ ในทางการเมืองอีก

หลังจากการจัดตั้งรัฐบาลผสมสำเร็จ การประชุมก็ตกลงให้ฝ่ายเป็นกลาง และฝ่ายแนว ลาวรักชาติ นำเอากองกำลังของตนฝ่ายละหนึ่งกองร้อย เพื่อเข้ารักษาความปลอดภัยในเวียง จันทร์ หลังจากนั้นรัฐบาลก็ได้ประชุมกันเพื่อแต่งตั้งคณะผู้แทนรัฐบาลลงนามในสนธิสัญญา เจนี วา ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1962 ซึ่งได้รับการเปิดขึ้นมาตั้งแต่เดือนมิถุนายน ค.ศ. 1861 แล้ว โดยมีนายกินิม พลเสนา เป็นหัวหน้าคณะ นายพุมมี วงวิจิต และนายโง่น ชะนะนิคอน เป็น กรรมการ เพื่อสืบต่อดำเนินการเจรจาในการประชุมที่เจนีวา และได้เป็นตัวแทนให้แก่รัฐบาล ราชอาณาจักรลาว ลงนามในสนธิสัญญาดังกล่าว

พิธีลงนามสัญญารวมสองแขวงที่มั่นฝ่ายแนวลาว กับรัฐบาลเป็นกลาง ที่เวียงจันทน์ ครั้งวันที่ 3 พฤศจิกายน ค.ศ. 1961

5.5.1 ลาวหลังความตกลงเจนีวา ค.ศ. 1962

หลังจากการตกลงที่เจนีวาที่มีการรับรองเอาคณะรัฐบาลผสมลาวซึ่งไม่เป็นที่ปรารถนาของสหรัฐฯ ได้พยายามโน้มน้าวให้เจ้าสุวัณนะพุมมาและร้อยเอกกองแลร่วมมือกับตนเพื่อปราบปรามขบวนการปะเทดลาว ซึ่งการโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายสหรัฐฯ เพื่อโน้มน้าวเจ้า- สุวัณนะพุมมาทำให้การสนับสนุนสหรัฐฯ นั้นดูเหมือนว่าจะใกล้ต่อความจริง อาจเป็นเพราะสหรัฐฯ เข้าใจต่อเจ้าสุวัณนะพุมมาดี ต่อการร่วมมือไม่ว่าด้านไหนกับฝ่ายไหนก็ตามก็เพราะต้องการความช่วยเหลือ ดังนั้นในระยะผ่านมาทุกครั้งฝ่ายสหรัฐฯ ได้พยายามที่จะพูดถึงการให้ความช่วยเหลือแก่ลาวมาโดยตลอด ดังนั้นเจ้าสุวัณนะพุมมาซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีจึงตระหนักดีถึงความสำคัญของการให้การช่วยเหลือดังกล่าวของสหรัฐฯ ในระหว่างวันที่ 26-31 กรกฎาคม 1962 เจ้าสุวัณนะพุมมาก็ได้เดินทางไปเยือนสหรัฐฯ ตามคำเชิญของประธานาธิบดีเคนเนดี โดยการเดินทางไปสหรัฐฯ ในครั้งนี้ นอกจากเจ้าสุวัณนะพุมมาได้พบปะกับประธานาธิบดีสหรัฐฯ แล้ว ก็ได้พบปะกับอีกหลายหน่วยงาน เช่น กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงกลาโหม และองค์การเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ โดยปัญหาในการสนทนาก็คือการสร้างกองกำลัง ปัญหาการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ การเป็นคอมมิวนิสต์ของคณะรัฐบาล (เจ้าสุพานวง และผู้นำฝ่ายแนวลาวยุติวัติผู้อื่น ในคณะรัฐบาล) บทบาทของคณะกรรมการสากลที่จะปฏิบัติงานในลาวตามการตกลงของการประชุมเจนีวา การถอนทหารเวียดนามเหนือออกจากลาว และการให้ความช่วยเหลือกองกำลังเผ่าแม้ว ในที่นี้สหรัฐฯ ได้เสนอต่อเจ้าสุวัณนะพุมมาที่จะเป็นผู้ป้อนข้อมูลข่าวกรองสภาพการณ์ต่างๆ ด้วย ซึ่งเจ้าสุวัณนะพุมมาก็ยินดีตอบรับ ส่วนเจ้าสุวัณนะพุมมาเองก็เสนอให้สหรัฐฯ ให้ความช่วยเหลือในการสร้างหนังสือพิมพ์ ซึ่งสหรัฐฯ ก็ยินดีที่จะช่วยเหลือ ส่วนปัญหาความสัมพันธ์กับไทยนั้นเจ้าสุวัณนะพุมมาเห็นว่าจอมพลสฤษดิ์ได้ให้ความช่วยเหลือแก่ภูมิ แต่สหรัฐฯ แก่ต่างว่า ไทยก็ไม่ได้คิดจะต่อต้านเจ้าสุวัณนะพุมมา จากการพบปะกันระหว่างผู้นำของสหรัฐฯ กับเจ้าสุวัณนะพุมมาในปลายเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1962 นี้ ทำให้สหรัฐฯ มั่นใจว่า สามารถที่จะโน้มน้าวให้เจ้าสุวัณนะพุมมาเชื่อใจสหรัฐฯ ได้ส่วนหนึ่ง

หลังจากการเยือนสหรัฐฯ ของเจ้าสุวัณนะพุมมาครั้งนั้น สหรัฐฯ ก็ได้เล่นละครด้วยการ ถอนที่ปรึกษาชาวอเมริกัน 600 นาย ออกจากราชอาณาจักรลาว⁶⁹ แต่ที่จริงนั้น เป็นเพียงแต่การ ไปพักรบที่ประเทศไทยเท่านั้น การที่สหรัฐฯ ทำเช่นนี้ ก็เป็นเพียงแต่ต้องการแสดงให้เจ้าสุวัณนะ พุมมาเห็นว่าสหรัฐฯ มีความจริงใจและสนับสนุนต่อนโยบายเป็นกลางของเจ้าสุวัณนะพุมมาอย่าง แท้จริง อีกด้านหนึ่ง ตามสนธิสัญญาเจนีวานั้น ก็ได้ระบุถึงการถอนกำลังต่างชาติออกจากลาว ดังนั้นก็เท่ากับว่าสหรัฐฯ ได้แสดงให้เห็นแล้วว่าตนเองมีความจริงใจที่จะปฏิบัติตาม สัญญา ด้วยการถอนทหารตนออกจากราชอาณาจักรลาวแล้ว แต่ที่จริงแล้วก็เพียงจะใช้เป็น ข้ออ้างให้คณะกรรมการระหว่างประเทศสามารถเข้าไปบังคับให้กองกำลังเวียดนามเหนือออกไป จากลาว กล่าวคือสิ่งที่สหรัฐฯ ต้องการในเวลานี้ก็คือการทำให้กำลังเวียดนามออกไปจากลาว หมดเสียก่อน หลังจากนั้นก็พยายามดึงเจ้าสุวัณนะพุมมาเข้ามาเป็นพวกตน ด้วยการป้อนข่าว กรองเพื่อให้เจ้าสุวัณนะพุมมาเชื่อในสิ่งที่สหรัฐฯ พูด และให้ความร่วมมือกับสหรัฐฯ ในการปราบปรามคอมมิวนิสต์

เจ้าบุญอุ้ม (ซ้าย) เจ้าสุวัณนะพุมมา (กลาง) และ เจ้าสุพานวง (ขวา) หลังจากการลงนามในข้อตกลงร่วมทั้งสาม ฝ่าย ในปี ค.ศ. 1963

⁶⁹ FRUS, 1964–1968, VOLUME XXVIII, LAOS, DOCUMENT 143, Telegram From the Department of State to the Embassy in Laos, Washington, November 5, 1964, 8:37 p.m. by Rusk.

หลังจากเจ้าสุวัณนะพุมมาได้กลับจากการเยือนสหรัฐฯ ในปลายเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1962 นั้น เพื่อบรรลุเป้าหมายในการแย่งชิงเจ้าสุวัณนะพุมมาออกมาจากฝ่ายประเทศลาว นายคาร์ล เคเซน (Carl Kaysen) ผู้ช่วยรองประธานาธิบดีทางด้านความมั่นคง ได้มีจดหมายถึงประธานาธิบดีเคนเนดี เพื่อเสนอมอบเงินสดจำนวน 2 ล้านดอลลาร์ให้แก่เจ้าสุวัณนะพุมมา⁷⁰ ซึ่งต่อมาประธานาธิบดีสหรัฐฯ ก็อนุมัติวงเงินดังกล่าวให้แก่เจ้าสุวัณนะพุมมา และจากนั้นการช่วยเหลือของสหรัฐฯ ให้แก่ลาวก็เริ่มทยอยมีมากขึ้นเรื่อยๆ เจ้าสุวัณนะพุมมาได้กลายเป็นเครื่องมือที่ขาดไม่ได้ที่สหรัฐฯ จะใช้แทรกแซงลาว⁷¹ ในส่วนของกองแลซึ่งเป็นกองกำลังของเจ้าสุวัณนะพุมมานั้นสหรัฐฯ ก็ไม่ได้มีความเชื่อมั่นอยู่แล้ว ซึ่งต่อมาถึงแม้ว่ากองแลจะติดตามเจ้าสุวัณนะพุมมาเพื่อเข้าร่วมมือกับสหรัฐฯ ในการทำสงครามปราบปรามฝ่ายแนวลาวยุคชาติก็ตาม แต่เขาก็ไม่ได้รับการยอมรับจากสหรัฐฯ เลย

5.5.2 การสร้างกองกำลังของฝ่ายราชอาณาจักรลาวโดยการช่วยเหลือของสหรัฐฯ

ตามความจริงแล้ว ในเบื้องต้น ราชอาณาจักรลาวไม่ได้ขอความช่วยเหลือทางการทหารจากสหรัฐฯ อย่างเป็นทางการ เพราะส่วนมากแล้วรัฐบาลหุ่นลาวจะได้รับการช่วยเหลือจากฝรั่งเศส และบรรดาที่ปรึกษาทางการทหารของสหรัฐฯ ที่ส่งมาลาวนั้นจะทำงานร่วมกันเจ้าหน้าที่ฝรั่งเศสมากกว่า⁷² นับจากปี ค.ศ. 1950-1953 ฝรั่งเศสได้รับการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์สงครามจากสหรัฐฯ นับวันยิ่งมากขึ้น และการลำเลียงอุปกรณ์เหล่านั้นก็นำใช้พาหนะและคนของสหรัฐฯ เองทั้งสิ้น ดังนั้นจึงนับได้ว่าสหรัฐฯ เข้าแทรกแซงอินโดจีนโดยตรงนับแต่นั้นมา เพราะการบัญชาการรบของฝรั่งเศสไม่ได้ผล มีบางครั้งสหรัฐฯ ก็เคยที่จะทวงสิทธิ์การบัญชาการ

⁷⁰ FRUS, 1961-1963 VOLUME XXIV, LAOS CRISIS, DOCUMENT 421. Memorandum From the President's Deputy Special Assistant for National Security Affairs (Kaysen) to President Kennedy, Washington, August 28, 1962 by Carl

⁷¹ Mahajani Usha, U.S. Intervention in Laos and Its Impact on Laotian Relations with Thailand and Vietnam, from Conflict and Stability in Southeast Asia (S.I. : University of British Columbia/The Institute of International Relations; Anchor Press, 1974), pp. 259-262.

⁷² Dommen, Arthur J. "Laos National and American Policy, 1954-1959," In Laos: Beyond the Revolution, Joseph J. Zasloff and Leonard, Unger (ed.) (Hampshire : Macmillan, 1991.), pp. 246-247

สงครามในอินโดจีน ซึ่งทำให้ฝรั่งเศสเคืองใจอยู่ไม่น้อย แต่ก็จำเป็นเพราะสหรัฐฯ เป็นผู้ให้งบประมาณ อวูฐ ที่ปรึกษา เพื่อจะสามารถสร้างเสริมอำนาจของตนในอินโดจีน ในระยะที่สหรัฐฯ ได้ให้การช่วยเหลือแก่ฝรั่งเศสในการทำสงครามในอินโดจีน รวมทั้งเวลานั้น สหรัฐฯ ได้สร้างสัมพันธไมตรีกับกลุ่มผู้นำลาวจำนวนหนึ่ง ซึ่งต่อมาสหรัฐฯ ได้แทรกแซงการเมืองลาวด้วยการด้วยการสนับสนุนให้ ผุย ชะนะนิคอน ซึ่งเป็นผู้นิยมในสหรัฐฯ ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีแทนบุญอุ้ม นะจำปาสัก ที่ได้รับการสนับสนุนจากฝรั่งเศส ในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1950 ต่อมาผุย ชะนะนิคอน ก็ได้เซ็นสัญญาด้านการทหารและเศรษฐกิจกับสหรัฐฯ ซึ่งทำให้สหรัฐฯ สามารถเข้ามามีบทบาทในลาวอย่าง “ถูกกฎหมาย” ตั้งนั้นเมื่อฝรั่งเศสแพ้สงครามที่เดียนเบียนฟูใน ค.ศ. 1954 สหรัฐฯ จึงมีความผูกพันกับกลุ่มผู้นำในราชอาณาจักรอยู่ไม่น้อย ซึ่งก็ได้ให้การช่วยเหลือกับกลุ่มผู้นำดังกล่าว

จาก ค.ศ. 1954 เป็นต้นมา สหรัฐฯ ได้พยายามเข้ามามีบทบาทในลาว ด้วยการช่วยเหลือให้ผู้นำฝ่ายขวาขึ้นมากุมอำนาจ และจากความพ่ายแพ้ของกองกำลังกัมพูชาที่ไม่สามารถที่จะยึดเอาเวียงจันทน์ ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1960 นั้น ได้ทำให้เจ้าหน้าที่ชั้นสูงของสหรัฐฯ ต้องทบทวนการสร้างกองกำลังเพื่อต่อสู้กับฝ่ายเป็นกลางและฝ่ายแนวลาวยุทธวิธีใหม่ จากเมื่อก่อนที่ได้ส่งหน่วยงานที่เขาเรียกว่า กลุ่มที่ปรึกษาทางด้านการทหารของสหรัฐฯ หรือ the U.S. Military Assistance Advisory Group-MAAG เพื่อทำการฝึกซ้อมยุทธวิธีการรบให้แก่กองกำลังของฝ่ายกัมพูชา แต่เห็นว่ากองกำลังของกัมพูชายังอ่อนแอเกินไปและไม่สามารถที่จะต่อสู้กับฝ่ายเป็นกลางและแนวลาวยุทธวิธีได้ กองกำลังม้ง (แม้ว) วังปาวซึ่งเมื่อก่อนเป็นทหารรับใช้ให้ฝรั่งเศส ได้ถูกรับเลือกให้ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว โดยจะมีกองกำลังไทยทำการฝึกซ้อมยุทธวิธีการรบให้ ส่วนกองกำลังของสหรัฐฯ ก็จะเข้าร่วมด้วยเพื่อติดตาม ซึ่งกองกำลังของไทยที่สหรัฐฯ ที่ถูกเลือกให้มาปฏิบัติภารกิจดังกล่าว ก็คือ ตำรวจพลร่มตระเวนชายแดนไทย (the Royal Thai Police Aerial Reinforcement Unit -PARU) เป็นหน่วยงานที่ได้รับการฝึกซ้อมยุทธวิธีการรบมาจากสหรัฐฯ เป็นอย่างดี การฝึกแอบให้แก่กองกำลังนี้จะได้รับเงินทุนจาก ซีไอเอ. กองกำลังดังกล่าวจะปฏิบัติหน้าที่ตามเขตชายแดนที่ทูกันดาร์ ไม่มีถนนที่จะเข้าไปถึงได้ นายตำรวจที่อยู่ในหน่วยงานดังกล่าวจะประกอบด้วยบุคคลที่หนุ่มแน่น มีกำลังแข็งแรง และมีทักษะไหวพริบดี ในระยะแรกกองกำลัง PARU อยู่ที่จังหวัดลพบุรี ซึ่งต่อมาก็ย้ายมาที่หัวหิน ตำรวจพลร่มตระเวนชายแดนชายแดนที่เข้ามาปฏิบัติในลาวนั้น จะต้องทำหนังสือการลาออกจากการเป็นข้าราชการ

ในไทย ทั้งนี้ก็เพื่อในกรณีที่ถูกจับได้ รัฐบาลไทยก็จะสามารถปฏิเสธว่าตนให้การช่วยเหลือแก่ กองกำลังฝ่ายราชอาณาจักรลาว ทหารที่เข้าร่วมรบกับกองกำลังราชอาณาจักรเป็นเพียงแต่ ทหารรับจ้างจากไทย ซึ่งรัฐบาลไม่ได้เกี่ยวข้องด้วย

นอกจากกองกำลังตำรวจตะเวนชายแดนของไทยในนามหน่วย PARU ที่เป็นกำลังที่สำคัญในการสร้างเสริมความแข็งแกร่งให้แก่กองกำลังของวังปาว ซึ่งเป็นเผ่าม้งที่อาศัยในเขตภูผาภาคเหนือของลาว ในสมัยที่ลาวถูกปกครองโดยฝรั่งเศสนั้นวังปาวก็เคยอยู่ในกองทัพราชอาณาจักรลาวที่รับใช้ให้แก่ฝรั่งเศส แต่เมื่อญี่ปุ่นเข้าลาวในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง พวกเขาก็ได้เอาแต่หลบหนีอยู่ตามถ้ำ ตามภูเขาป่าดง ดังนั้นสหรัฐฯ จึงต้องการที่จะใช้กองกำลังดังกล่าวของวังปาว ในทางยุทธศาสตร์กองกำลังม้งวังปาวมีความเกลียดชังลาวลุ่ม⁷³ และมีความซื่อสัตย์เป็นต้นทุน นอกจากนั้นเขายังมีความรู้เกี่ยวกับภูมิประเทศในท้องที่ซึ่งเป็นเขตภูสูงเป็น อย่างดี ซึ่งเหมาะแก่การลอบโจมตีกองกำลังแนวลาวย และเป็นกลางที่อาศัยอยู่เขตทุ่งไหหิน ถ้าหากกองกำลังม้งวังปาวได้รับการฝึกอบที่ดีก็จะกลายเป็นกองกำลังที่แข็งแกร่งให้แก่สหรัฐฯ เพื่อปฏิบัติการในลาวได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพเลยทีเดียว

หน่วย PARU ที่ถูกส่งมาปฏิบัติหน้าที่ในลาว จะถูกแบ่งออกเป็นทีม ในทีมหนึ่งจะมีอยู่ 5 นาย ประกอบด้วย หัวหน้าทีม นักแม่นปืน 2 นาย ช่างเทคนิคทางการแพทย์ 1 นาย และนาย ช่างสื่อสารอีก 1 นาย ซึ่งจะถูกส่งไปยังหมู่บ้านต่างๆ ที่ทางวังปาวเป็นผู้สรรหา ในแต่ละหมู่บ้าน จะมีชายฉกรรจ์ประมาณ 100-250 คน ส่วนอาวุธและอุปกรณ์การทหารต่างๆ จะถูกขนส่งให้โดย เครื่องบินของสหรัฐฯ ทีม PARU หนึ่งจะฝึกสอนยุทธวิธีการสงครามแบบกองโจร และความ ซำนาญทางด้าน การต่อสู้ ซึ่งจะทำการซุ่มโจมตีกองกำลังของฝ่ายแนวลาวยุทธวิธีที่สูงได้ กล่าวแล้ว การฝึกซ้อมยุทธวิธีการรบให้แก่กองกำลังของวังปาวจะได้รับการช่วยเหลือจากหน่วย PARU ของไทย และได้รับการช่วยเหลือทางด้านงบประมาณและอุปกรณ์ต่างๆ จากสหรัฐฯ

---

⁷³ เมื่อก่อนชาวลาวได้แบ่งออกเป็น สามกลุ่มใหญ่ คือ ลาวสูง ลาวเทิง ลาวลุ่ม ลาวสูงจะถูกแทนให้ ชาวลาวที่อาศัยในเขตภูสูง ลาวเทิงจะถูกแทนให้แก่ชาวลาวที่อาศัยตามที่ลาดชันของภู และลาวลุ่มจะถูกใช้ให้ ชาวลาวที่อาศัยตามเขตที่ลุ่ม ทุ่งเพียง แต่มาปัจจุบันชาวลาวไม่ได้ถูกเรียกเหมือนเก่า แต่ถูกเรียกตามเผ่าของ ตน เช่น ม้ง ขมุ ลาว พวน เป็นต้น

กองกำลังรบของทหารเผ่าม้งลาวที่รับใช้สหรัฐฯ ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว จากที่ในเบื้องต้นมีกองกำลังเพียง 3,000 นาย ได้เพิ่มจำนวนขึ้นถึง 15,000 นาย กองกำลังม้งรับใช้ให้สหรัฐฯ ในที่ราชอาณาจักรลาว มีอยู่ 5 เขต และแบ่งออกเป็น 48 แขวงย่อย มีวังปาวเป็นผู้ควบคุมบัญชา 3 เขตในทางตอนเหนือ และอีก 2 เขตในทางตอนใต้มีนายบุญพน ซึ่งเป็นหัวหน้าเผ่าม้งอีกคนหนึ่ง แต่ฐานทัพใหญ่เพื่อบัญชาทั้ง 5 เขตอยู่ที่ล่องแจ็ง (ซึ่งได้รับการควบคุมโดยตรงจากทหารสหรัฐฯ) ตั้งอยู่ทางทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของแขวงเซียงขวาง ในฐานทัพใหญ่แห่งนี้ จะประกอบด้วย สนามบิน โรงเรียนสำหรับฝึกทหาร คลังวัสดุ ศูนย์ฝึกองบรมการจรรยากรรมและก่อวินาศกรรม การสื่อสาร รวมทั้งยุทธวิธีการฆ่าคนในรูปแบบต่างๆ

แต่ศูนย์รวมของการปฏิบัติงานทั้งหมด จะอยู่ในประเทศไทย คือ ในอุดรธานี และลพบุรี ในอุดรธานีจะเป็นที่รวมศูนย์ของการบัญชาการโจมตีทั้งหมด ซึ่งมีนายทหารสหรัฐฯเป็นผู้บัญชาการ และวางแผนการปฏิบัติงานต่างๆ เรียกว่า กองบัญชาการ 333 หรือ HQ 333 ส่วนที่ลพบุรีจะเป็นศูนย์การศึกษาเพื่อการก่อวินาศกรรม นอกจากนั้นก็ยังมี ศูนย์กำลังพลรบนอกประเทศ กองพลที่ 9 ที่ค่ายกาญจนบุรี ซึ่งเป็นสถานที่ที่ใช้ในการฝึกแอบกองกำลังทหารไทยที่จะไปปฏิบัติการรบแบบกองโจรในลาว

การโฆษณาชวนเชื่อของสหรัฐฯ ถึงอันตรายและการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ในเอเชียดูเหมือนจะได้ผล เพราะมีทหารไทยหลายๆ นายเข้าร่วมปฏิบัติการดังกล่าวในลาว โดยเชื่อว่า

ลัทธิคอมมิวนิสต์ที่แผ่ขยายจากรัสเซีย จีนแดง เข้าสู่เวียดนาม ลาว และประเทศไทย มีความมุ่งหวังจะยึดครอง ครอบคลุมครอบงำอินโดจีนทั้งหมด ส่วนสหรัฐฯ ได้เฝ้าดูแลติดตามสถานการณ์ การแผ่ขยายของลัทธินี้ตลอดเวลาและพยายามขัดขวางทุกวิถีทาง จึงได้ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือผลักดันด้วยการส่งกำลังพล เครื่องบิน อาวุธยุทโธปกรณ์ต่างๆ ให้แก่ประเทศไทยช่วยประเทศลาวให้พ้นภัยและประเทศไทยเองด้วย⁷⁴

⁷⁴ ประสิทธิ์ แก้วอินทร์, นักรบนิรนามสงครามกองโจรสมรภูมิลาว, เล่ม 1 (จันทร์บุรี: โรงพิมพ์ต้นฉบับ, 2550), หน้า 31-32.

กองกำลังที่รัฐบาลไทยส่งเข้าร่วมการรบในลาวครั้งนี้ ประกอบด้วย 3 ภาคส่วนด้วยกัน ภาคส่วนที่หนึ่ง เป็นกำลังมาจากทหารเสือพราน หรือ ทหารรับจ้าง ส่วนมากจะเป็นชายในวัย กลางคน ซึ่งล้วนแล้วเคยผ่านการเป็นทหารเกณฑ์ หรือ เคยรบที่เวียตนามมาแล้ว โดยทหาร เหล่านี้จะได้รับค่าจ้างเดือนละ 1,500 บาท และได้รับเบี้ยเลี้ยงวันละ 5 บาท แต่ถ้าหากมีกรณี เกิดเสียชีวิตในสมรภูมิก็มักจะได้รับเงินชดเชยอีกศพละ 100,000 บาท ในส่วนที่สอง จะมาจาก ทหารประจำการทั้งชั้นประทวนและชั้นสัญญาบัตร และเพื่อเข้าปฏิบัติการในลาวนั้น แต่ละนาย จะต้องทำหนังสือเพื่อลาออกจากการเป็นราชการ ซึ่งเจ้าหน้าที่เหล่านี้จะถูกบรรจุเป็น ผู้บังคับบัญชาในระดับต่างๆ เช่น ผบ.หมวด. ผบ.ร้อย ผบ.พัน จนตลอดถึงเดินสายวิทยุ เป็น ต้น ส่วนที่สาม คือเจ้าหน้าที่พลเรือน ซึ่งมาปฏิบัติหน้าที่เป็นล่าม หรือ แจ็ก มีหน้าที่ในการ ประสานงานต่างๆ ซึ่งจะมีศูนย์ฝึกอบรมเฉพาะที่จังหวัดอุดรธานี⁷⁵

จากที่เจ้าสุวัณนะพุมมาและกองแลหันไปให้การร่วมมือกับสหรัฐฯ ในการปราบปรามฝ่าย แนวลาวฯ กองกำลังหลักของฝ่ายราชอาณาจักร (รัฐบาลเวียงจันทน์) ก็ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ใหญ่ คือ กองกำลังที่ขึ้นกับภูมิ หน่อสะหวัน และกองกำลังเป็นกลาง ที่ขึ้นกับกองแล ซึ่งกอง กำลังทั้งสองนี้จะได้รับการสนับสนุนทั้งในลักษณะเปิดเผยและปิดลับจากสหรัฐฯ โดยผ่านซีไอเอ. ซึ่งการช่วยเหลือแบบปิดลับนั้นจะเป็นการช่วยเหลือให้แก่กองกำลังที่ทำการรบแบบกองโจร และหน่วยข่าวกรองของชนกลุ่มน้อย ซึ่งภูมิก็รับรู้ในการปฏิบัติการดังกล่าวดี ที่มีชื่อเรียกองค์กร นี้เป็นภาษาฝรั่งเศสว่า Forces Armees du Royaume (FAR) โดยแบ่งออกเป็นสองกองกำลัง ได้แก่ Auto Defense de Choc (ADC) Units และ Directorate of National Coordination (DNC)

นับจากที่ ซีไอเอ. ได้ดำเนินโครงการฝึกซ้อมกำลังชนเผ่าม้งในลาว แต่ ค.ศ. 1960 เป็นต้นมา ซีไอเอ. ก็ได้ประสานงานอย่างใกล้ชิดกับผู้นามัง 2 นาย คือ ตูบี ลีฟง และวังปาว ซึ่งเมื่อปี ค.ศ. 1963 กองกำลังชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ได้ถูกบรรจุเข้าเป็นกองกำลัง ADC ที่สังกัดในองค์กร FAR ด้วยการให้การสนับสนุนอย่างลับๆ ของสหรัฐฯ ให้แก่กองกำลังดังกล่าว ทำให้ในปี ค.ศ. 1963 ได้มีกองกำลังม้งเพิ่มขึ้นถึง 19,000 นาย จากระยะแรกกองกำลังม้งดังกล่าวมีเพียง 3,000

⁷⁵ เฟิงอ้าง.

นาย และคิดว่าในปี ค.ศ. 1964 จะเพิ่มขึ้นเป็น 23,000 นาย นอกนั้นก็ยังมีกองกำลังของเผ่าเย้า (yaos) ที่อาศัยอยู่ทางภาคเหนือของลาว ซึ่งมีจำนวน 1,700 นาย และจะเพิ่มให้เป็น 2,500 นาย กองกำลังของเผ่าซา (Khas) ที่อยู่ทางภาคใต้ในค.ศ. 1963 นี้ มีกองกำลังเข้าอยู่ที่ 400 นาย และคิดว่าเพิ่มขึ้นเป็น 1,000 นาย ในปี ค.ศ. 1964 นอกจากนั้นยังมีกองกำลังเป็นกลางอีกจำนวน 1,200 นายในปี ค.ศ. 1963 และจะเพิ่มขึ้นเป็น 2,000 นาย ในปี ค.ศ. 1964 ซึ่งการฝึกซ้อมเพื่อเสริมสร้างกองกำลังปราบปรามฝ่ายแนวลาวนี ในปี ค.ศ. 1963 ได้ใช้งบประมาณไป 11,625,000 ดอลลาร์สหรัฐ และในปี ค.ศ. 1964 จะเพิ่มขึ้นเป็น 14,008,000 ดอลลาร์สหรัฐ⁷⁶

ในส่วนที่สองของกองกำลังของฝ่ายราชอาณาจักรคือ หน่วย ADC ที่ไม่ใช่กองกำลังของชนกลุ่มน้อย แต่เป็นกองกำลังที่ทำหน้าที่คล้ายกับว่าเป็นหน่วยป้องกันบ้าน หรือ เมือง ซึ่งกองกำลังดังกล่าวนี้ ทั้งกองแลและ และภูมี ต่างก็มีกองกำลังดังกล่าว ในส่วนของภูมีนั้นได้รับการสนับสนุนเพื่อส่งเสริมกองกำลังดังกล่าวในจำนวนหนึ่ง แต่ก็ไม่มากมายเท่าไหร่นัก

ในส่วนที่สาม คือ หน่วย DNC สำหรับค่าใช้จ่ายต่างๆ ในกองกำลังนี้จะถูกรวมเข้าในการค่าใช้จ่ายขององค์กร FAR ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐฯ กองกำลังนี้นอกจากจะปฏิบัติหน้าที่กำลังตำรวจแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นศุลกากร ข้าราชการ และคุ้มครองชายแดน กองกำลังนี้จะมีในเฉพาะแต่ 2-3 ตัวเมืองใหญ่เท่านั้น โดยจะบุคคลากรประจำอยู่แต่ละตัวเมืองเพียงแค่ 4-5 คนเท่านั้น ในค.ศ. 1963 นี้ กองกำลังดังกล่าวมีจำนวน 7,800 นาย ในนี้กำลังที่เคลื่อนไหวในลักษณะตำรวจมี 3,600 นาย และกำลังที่เคลื่อนไหวในลักษณะของทหารมี 4,200 นาย ซึ่งอยู่ภายใต้การบัญชาของสีโห⁷⁷

---

⁷⁶ FRUS, 1964-1968, VOLUME XXVIII, LAOS, Memorandum From the Deputy Director for Coordination, Bureau of Intelligence and Research (Scott) to the Special Group, Washington, January 17, 1964 by Joseph Scott, p. 3.

⁷⁷ Ibid.

5.6 ความล้มเหลวในการจัดตั้งรัฐบาลผสม ครั้งที่สาม (ค.ศ. 1974)

5.6.1 การโดดเดี่ยวและปราบปรามฝ่ายแนวลาวยุติการ

หลังจากที่เจ้าสุวัณนะพุมมาได้รับรองให้การสนับสนุนต่อสหรัฐ เมื่อถึงวันที่ 27 พฤษภาคม ค.ศ. 1962 ภูมิ หน่อสะหวันก็ยอมลงนามในแถลงการณ์ร่วมของทั้งสามฝ่าย ในการรวมกำลังที่เป็นเอกภาพในการรวมกองกำลังทหารและตำรวจของทั้งสามฝ่าย โดยมีจำนวนเท่ากัน แต่ในความเป็นจริงแล้วนั้นภูมิได้ทำการติดต่อกับกองแลอย่างลับๆ ที่หินเหียบ ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1961 เกี่ยวกับการรวมกำลังของทั้งสามฝ่ายเข้าด้วยกันแล้ว หลังจากนั้น ภูมิก็แยกกองกำลังของตนออกเป็น 3 ส่วน ส่วนที่หนึ่ง คือ กองกำลังที่หนีจากการเข้าร่วมกับฝ่ายเป็นกลางและฝ่ายแนวลาวยุติการนั้น ซึ่งจะถูกลดประจำการ แต่ที่จริงแล้วคือการกลับไปประจำในพื้นที่ยุทธศาสตร์ต่างๆ โดยเฉพาะในเขตภาคใต้ ในส่วนที่สองก็เข้าร่วมกับฝ่ายเป็นกลางและฝ่ายแนวลาวยุติการ และในส่วนที่สามก็เข้าร่วมกับกองกำลังของกองแลที่ทุ่งไหหิน กล่าวคือการที่ภูมิส่งกองกำลังของตนไปอยู่ในเขตภาคใต้นั้น ก็เพื่อต้องการสร้างกองกำลังที่เข้มแข็งตนในเขตภาคใต้ของลาว ในอีกทางหนึ่งก็เพื่อเป็นฐานทัพให้แก่สหรัฐ ในการปราบปรามเวียดกงที่ทำการต่อต้านรัฐบาลเวียดนามใต้ ในกำลังส่วนที่สองที่เข้าร่วมกับกองกำลังฝ่ายเป็นกลางและฝ่ายแนวลาวยุติการที่ทุ่งไหหินนั้น ก็พยายามขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของอีกฝ่าย ซึ่งสร้างความไม่สงบในกองกำลังผสมเป็นอย่างมาก และสุดท้ายในส่วนที่สาม ซึ่งได้เข้าไปประจำกับกองกำลังของกองแลนั้น ก็สร้างความแตกแยกในกำลังของแล ทำให้กองกำลังของกองแลแยกออกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งคือกองแล และกองกำลังของภูมิ ส่วนอีกฝ่ายคือนายเดือน นายกองสี และนายเหียบ พร้อมกับกองกำลังจำนวน 4,000 นายเนื่องจากเห็นว่ากองแลกำลังถูกโหมน้ำให้เข้าร่วมกับฝ่ายกำลังของภูมิ จึงได้แยกตัวออกมา⁷⁸ แต่เมื่อฝ่ายกองแลรู้ จึงได้สั่งให้กองกำลังของตนปิดล้อมนายเดือน และคณะไว้ แต่ทั้งหมดก็สามารถหลบหนีออกมาได้ ซึ่งทำให้นายเดือน และคณะเข้าร่วมกับฝ่ายแนวลาวยุติการ ส่วนอีกฟากหนึ่งของกองกำลังเป็นกลาง โดยมี นายคำอ้วน บุปผา ซึ่งมีกำลังของตนอยู่ที่แขวงพังสาลี ก็ไม่เห็นด้วยกับท่าทีที่สนับสนุนสหรัฐ ของเจ้าสุวัณนะพุมมาและกองแล จึงถูกกำลังของภูมิปิดล้อมไว้ ก็ได้ผันตนเองเข้าร่วมกับฝ่ายแนวลาวยุติการ

⁷⁸ Usha Mahajani, U.S. Intervention in Laos and Its Impact on Laotian Relations with Thailand and Vietnam, from Conflict and Stability in Southeast Asia, Ibid, pp. 260.

เช่นเดียวกัน กล่าวโดยรวมแล้ว ในลาวเวลานั้น การที่จะรักษาความเป็นกลางคงจะไม่มีเลย จะยังคงเพียงแต่สองข้างเท่านั้น คือ ฝ่ายซ้าย และฝ่ายขวา

กองแลและนายภูมิ หน่อสะหวัน ที่หินเห็บในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1961

ภายใต้สภาพการณ์ที่ฝ่ายขวาพยายามแบ่งแยกฝ่ายเป็นกลางให้ออกจากฝ่ายแนวลาวนั้น ถ้ามีแกนนำฝ่ายเป็นกลางคนไหนหากไม่ให้การร่วมมือก็จะถูกลอบสังหาร ในช่วงนี้ได้มีการลอบสังหารฝ่ายเป็นกลางที่มีท่าทีประนีประนอมต่อฝ่ายแนวลาวยุติการที่มิเข้าร่วมกับภูมิ และการปราบปรามผู้นำฝ่ายแนวลาวยุติการก็ถูกปฏิบัติไปพร้อมกัน นายกินิม พลเสนา หัวหน้าพรรคสันติภาพเป็นกลาง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างราชอาณาจักรลาวให้เป็นรัฐที่เป็นกลาง และไม่เห็นด้วยกับการที่เจ้าสุวัณนะพุมมาไปรับปากสหรัฐอเมริกาในการปราบปรามฝ่ายแนวลาวยุติการ ก็ได้ถูกลอบสังหารที่บ้านไต่บ้านของตนในขณะที่กำลังกลับจากงานเลี้ยงที่พระราชวังในวันที่ 1 เมษายน 1963 และคนต่อมาก็คือ พันเอกกันที สีพันทอง ผู้บัญชาการหน่วยรักษาความปลอดภัยของกองทหารฝ่ายเป็นกลาง ก็ถูกลอบสังหารเช่นเดียวกัน ส่วนผู้นำฝ่ายแนวลาวยุติการที่เข้าร่วมในรัฐบาลผสมคือเจ้าสุพานูวงและนายภูมิ วงวิจิต นอกจากจะถูกขัดขวางไม่ให้เข้าปฏิบัติหน้าที่จากฝ่ายภูมิ หน่อสะหวันแล้ว ก็ถูกทหารภูมิล้อมที่พำนัก เมื่อเห็นว่าสถานการณ์เริ่มรุนแรงขึ้น เพราะภูมิได้สั่งให้กำลังของตน

พร้อมด้วยอาวุธครบมือ และรถเกราะรถถังเพื่อบุกโจมตีเข้าที่บ้านพักของฝ่ายแนวลาวยรักชาติ ทำให้ทหารฝ่ายแนวลาวยเสียชีวิตหนึ่งนาย ในขณะที่นายพุมิ วงวิจิต ซึ่งได้หลบหนีไปอยู่ที่บ้านของเจ้าสุ-พานวงได้โทรศัพท์ไปยังคณะกรรมการระหว่างประเทศเพื่อให้เข้ามาสังเกตการกระทำดังกล่าวของฝ่ายพุมิ หน่อสะหวัน เมื่อคณะกรรมการระหว่างประเทศมาถึง ทหารของฝ่ายพุมิ หน่อสะหวันก็ยังคงปิดล้อมที่พักของฝ่ายแนวลาวย ถึงขั้นเจ้าหน้าที่ของคณะกรรมการระหว่างประเทศต้องกล่าวโจมตีให้แก่อองกำลังดังกล่าว ทหารของพุมิจึงยอมให้คณะกรรมการระหว่างประเทศเข้าไปยังบ้านพักของฝ่ายแนวลาวย ได้ และต่อมาก็ได้เรียกทูตสหรัฐฯ เข้ามาร่วมประชุมด้วย เพราะการกระทำของฝ่ายพุมิเกิดขึ้นได้ก็เพราะได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐฯ เมื่อวันรุ่งขึ้นคณะกรรมการระหว่างประเทศได้ให้ทูตสหรัฐฯ เรียกพุมิเข้ามาตีเตือนและให้รับผิดชอบกับการกระทำดังกล่าว ถึงว่าในระยะแรกพุมิจะไม่ยอมรับและกล่าวหาว่าฝ่ายแนวลาวยรักชาติเป็นผู้เริ่มก่อน แต่ด้วยว่าผู้แทนจากโปแลนด์และอินเดียได้ยืนยันว่า หลังจากทีคณะกรรมการระหว่างประเทศได้ไปตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุพบแต่สะเก็ดระเบิด ที่ระบุว่าผลิตในสหรัฐฯ อยู่ที่ลานบ้านของฝ่ายแนวลาวย นอกจากนั้นก่อนที่จะมีการประชุมนี้ คณะกรรมการระหว่างประเทศก็ได้พบกับ โง่น ชะนะนิคอน ซึ่งก็พูดว่าต้องการให้คณะกรรมการระหว่างประเทศส่งตัวแทนของฝ่ายแนวลาวยกลับไปยังซาเหื้อ เมื่อได้รับการยืนยันจากคณะกรรมการระหว่างประเทศ พุมิจึงต้องยอมรับผิดชอบต่อการกระทำดังกล่าว ในวันต่อมานายพุมิ วงวิจิตจึงได้เดินทางไปยังศูนย์กลางแนวลาวยรักชาติเพื่อรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เมื่อเห็นเป็นดังนั้นเพื่อรับประกันความปลอดภัยของผู้นำฝ่ายแนวลาวย จึงได้ตกลงให้เจ้าสุพานวงและนายพุมิออกจากเวียงจันทน์ ทั้งสองจึงหลบหนีออกจากเวียงจันทน์ และกลับไปยังที่มั่นของฝ่ายแนวลาวย โดยเจ้าสุพานวงเดินทางกลับ ไปยังเชียงขวาง ส่วนนายพุมิ วงวิจิต ก็เดินทางไปยังซาเหื้อ เพื่อนำพาขบวนการปฏิวัติในต่อไป ยังคงไว้แต่เจ้าสุก วงสัก นายโชด เพ็ดลาสี และนายคำเผื่อน ตุนาลม และทหารฝ่ายแนวลาวย อีกหนึ่งกองร้อย⁷⁹ การข่มขู่ฝ่ายแนวลาวย จากฝ่ายพุมิได้ทำให้ผู้แทนจากฝ่ายแนวลาวยที่ยังคงไว้อยู่ที่เวียงจันทน์ต้องอยู่สภาวะที่ถูกกดดันเป็นอย่างมาก และมีหลายครั้งที่ต้องหนีเข้าไปหลบภัยในบ้านพักของผู้แทนโปแลนด์ที่เป็นคณะกรรมการระหว่างประเทศ ในที่สุดเจ้าสุก วงสัก และนายคำเผื่อน ตุนาลม ก็ได้หลบหนีมายังเขตที่มั่นของฝ่ายปฏิวัติ จะยังคงไว้เพียงแต่นายโชด เพ็ดลาสี และกองกำลังฝ่ายแนวลาวย อีกหนึ่งกองร้อยที่ยังคงเผชิญหน้ากับการกดดันของฝ่ายพุมิในต่อไป ซึ่งว่ากันว่าหน่วยงานฝ่ายขวาที่ทำหน้าที่ในการลอบสังหาร

⁷⁹ พุมิ วงวิจิต, ในความทรงจำของพุมิ วงวิจิต, หน้า 219-220.

ฝ่ายตรงข้าม คือ “สำนักร่วมมือเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ” มีนายพลสีโห ผู้บังคับบัญชาสารวัตรทหารของกวมี่เป็นหัวหน้า โดยสำนักงาน จะได้รับคำสั่งในการปฏิบัติหน้าที่จากกวมี่ และ ซีไอเอ. โดยตรง ซึ่งก็หมายความว่ารัฐบาลผสมทั้งสามฝ่ายได้ถูกกลมเกลียวไปแล้ว ในขณะที่การสังหารฝ่ายตรงข้ามของฝ่ายขวาได้เกิดขึ้นอย่างป่าเถื่อนนั้น ได้ทำให้บรรดาลูกเมีย และญาติพี่น้องของผู้ที่ถูกกำลังฝ่ายขวาสังหารนั้น เกิดความเคียดแค้น และได้เข้าร่วมการเคลื่อนไหวต่อสู้กับรัฐบาลฝ่ายขวาร่วมกับกำลังปฏิวัติอย่างมากมาย

หลังจากที่นายเคนเนดี ได้ถูกลอบฆาตกรรมไปในปี ค.ศ. 1963 นั้น ในปี ค.ศ. 1964 สหรัฐฯ ได้จัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ โดยนายลินดอน เบนส์ จอห์นสัน (Lyndon Baines Johnson) ได้รับเลือกให้มาเป็นประธานาธิบดีสหรัฐฯ คนที่ 36 ในคณะรัฐบาลของเขาชุดนี้ ถึงแม้ที่ปรึกษาของประธานาธิบดีเคนเนดีจะได้ลาออกไปบ้าง แต่โดยส่วนมากแล้วในคณะรัฐมนตรีของเขาก็ไม่ได้มีการปรับเปลี่ยนเท่าใดนัก โดยเฉพาะด้านการต่างประเทศ นายดีน รัสก์ (Dean Rusk) ก็ยังคงดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และมีนายโรเบิร์ต แมกนามารา (Robert McNamara) เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมตามเดิม

ในขณะที่สหรัฐฯ กำลังโหมกำลังทั้งหมดเข้าทำสงครามที่เวียดนามนั้น ในลาวสหรัฐฯ ก็ทำสงครามลับขึ้น โดยมีไทยเป็นกำลังหลักทั้งทางด้านกองกำลังและทั้งเป็นฐานทัพให้แก่สหรัฐฯ ใช้ในการทำสงครามดังกล่าว ทั้งนี้ ขบวนการปฏิวัติในอินโดจีนทั้งเวียดนาม ลาวและกัมพูชาก็ได้เชื่อมโยงการต่อต้านสหรัฐฯ ด้วยกัน ดังที่ได้กระทำมาแล้วในครั้งทำสงครามต่อต้านฝรั่งเศส จนทำให้ฝรั่งเศสต้องพ่ายแพ้สงครามที่เดียนเบียนฟู ใน ค.ศ. 1954 มาแล้วนั้น เนื่องจากสหรัฐฯ มีฐานทัพใหญ่ที่เวียดนามใต้ ดังนั้นการปลดปล่อยเวียดนามใต้จากการควบคุมของสหรัฐฯ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็น ในลาวภาคใต้เส้นทางโฮจิมิน (Hochiminh Trial) ถือว่าเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการลำเลียงการช่วยเหลือไปให้แก่ขบวนการเวียดกงที่เคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลเวียดนามใต้ ซึ่งทำให้การปราบปรามขบวนการปฏิวัติได้ลำบากยิ่งขึ้น ซึ่งครั้งไหนหากสหรัฐฯ ดำเนินการกวาดล้างทหารเวียดกงในเวียดนามใต้ พวกเขาก็จะเข้าไปหลบยังกัมพูชา ดังนั้นในช่วงดังกล่าวนี้ในเวียดนาม สหรัฐฯ ได้ดำเนินสงครามเปิดเผยขึ้น ส่วนในลาวสหรัฐฯ ก็ได้ทำสงครามอย่างลับๆ ซึ่งทำให้การต่อสู้ของขบวนการปฏิวัติของทั้งสามชาติอินโดจีนมีความเกี่ยวพัน และเอื้อต่อกันอย่างไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงได้

เนื่องจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศก็ยังคงเป็นคนเดิม ดังนั้นจึงเห็นได้ นโยบายของสหรัฐฯ ในลาวก็ยังคงไม่เปลี่ยนแปลง การช่วยเหลือในด้านต่างๆ ของสหรัฐฯ แก่ รัฐบาลราชอาณาจักรก็ยังคงดำเนินการอย่างปกติ โดยเฉพาะในปี ค.ศ. 1963 นี้การช่วยเหลือ ทางด้านการทหารของสหรัฐฯ แก่ราชอาณาจักรลาวมีถึง 100 กว่าล้าน เหรียญสหรัฐฯ ซึ่งยังไม่ รวมถึงการใช้จ่ายที่ไม่สามารถเปิดเผยได้ ถูกเรียกว่า “ค่าใช้จ่ายพิเศษ” นอกนั้น คือ 18 ล้าน เหรียญสหรัฐฯ เป็นค่ารักษาเสถียรภาพของเงินกีบลาว (เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจตกต่ำ) และอีก 40 กว่าล้านเหรียญสหรัฐฯ เป็นการให้ความช่วยเหลือแก่พลเรือน (ดูตาราง 5.1) อย่างไรก็ตาม การช่วยเหลือต่างๆ ของสหรัฐฯ ก็ไม่ได้ถูกนำไปใช้อย่างถูกเป้าหมายเท่าใดนัก เพราะส่วนมาก แล้วจะถูกคอร์รัปชันโดยกลุ่มผู้นำในราชอาณาจักรลาว

ด้วยเพราะในปี ค.ศ. 1963 จอมพลสฤษดิ์ได้ถึงแก่กรรม และคิดว่าภูมิ หน่อสะหวันคง จะยอมอ่อนข้อลง ฝ่ายแนวลาวยุติจึงได้เสนอให้มีการเจรจาทั้งสามฝ่าย ที่ดั่งไซ ดังนั้นในวันที่ 17-18 เมษายน ค.ศ. 1964 เจ้าสุวันนะพูมาเป็นตัวแทนให้แก่ฝ่ายเป็นกลาง และนายภูมิ หน่อสะหวันตัวแทนฝ่ายขวา (ฝ่ายเวียงจันทน์) ได้เดินทางมายังดั่งไซเพื่อทำการเจรจากับ เจ้าสุพานูวง ในเวลานั้นเพื่อไม่ให้เกิดมีรัฐบาลผสม และขัดขวางการเจรจาระหว่าง เจ้าสุวันนะพูมาและฝ่ายแนวลาวยุตินั้น นายกุ ประสิดอกภัย ผู้บัญชาการทหารกำแพงนคร เวียงจันทน์ พร้อมพรรคพวกได้ทำรัฐประหารขึ้น ในวันที่ 19 เมษายน ค.ศ. 1964 และประกาศยุบเลิกรัฐบาลผสมทั้งสามฝ่าย เจ้าสุวันนะพูมาถูกควบคุมตัวอยู่เฉพาะในบ้าน เพื่อรอถ้าการ สั่งการจากสหรัฐฯ ในต่อไปว่าควรทำเช่นไร ซึ่งนับจากนั้นเพียงสองวัน ในวันที่ 21 เมษายน ประธานาธิบดีสหรัฐฯ ได้ส่งนายบันด์เป็นทูตพิเศษมาเวียงจันทน์ เพื่อพบกับเจ้าสุวันนะพูมา เพื่อโน้มน้าวเจ้าสุวันนะพูมาให้เข้าใจเกี่ยวกับภัยคุกคามและแนวความคิดของการต่อต้านคอมมิวนิสต์ เมื่อได้รับคำตอบจากเจ้าสุวันนะพูมาเป็นที่หน้าพอใจ รัฐบาลราชอาณาจักรลาวโดยมี เจ้าสุวันนะพูมาเป็นนายกรัฐมนตรี และมีนายภูมิ หน่อสะหวันเป็นรองนายกรัฐมนตรี พร้อมด้วยผู้นำฝ่ายขวาก็ถูกจัดตั้งขึ้น โดยที่ฝ่ายแนวลาวยุติไม่ได้เข้าร่วมในการจัดตั้งรัฐบาลครั้งนี้ เลย เมื่อถึงวันที่ 5 พฤษภาคม ค.ศ. 1964 เจ้าสุวันนะพูมาจึงได้ประกาศจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่ ขึ้น ซึ่งทำให้รัฐบาลผสมชุดเดิมที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1962 สิ้นสุดลง เมื่อมองโดย ภาพรวมแล้ว เจ้าสุวันนะพูมาผู้ซึ่งประกาศตนเองในการนำเอาราชอาณาจักรเข้าสู่ความเป็น กลางนั้น ดูเหมือนจะไม่มิตบาตอะไรมากนักต่อการเมืองในลาว ซึ่งเขาเองก็รู้ตัวดี ดังเช่น

เมื่อครั้งที่ฝ่ายกัมพูชา หน่อสะหวัน ได้กลับแกลังฝายเป็นกลางที่เดินทางเข้าร่วมกับรัฐบาลผสมในปี ค.ศ. 1962 นั้น นายพุมมี วงวิจิต ได้ขอร้องให้เจ้าสุวันนะพุมมาช่วยพูดกับกัมพูชา หน่อสะหวัน แต่เจ้าสุวันนะพุมมาก็ตอบว่าอันที่จริงเขาเป็นนายกรัฐมนตรีกี่เพียงในนามเท่านั้น และก็ไม่ได้มีบทบาทอะไรมากนัก เพราะงานกิจการทั้งหมดจะเป็นของกัมพูชา และพรรคพวกเป็นผู้จัดแจง แต่อย่างไรก็ตามแนวคิดและการประกาศถึงการสร้างรัฐลาวให้เป็นกลางนั้นยังคงทำให้หลาย ๆ ประเทศสนับสนุนเขา และสหรัฐฯ เองก็ไม่สามารถที่จะปฏิเสธเขาได้เช่นกัน ซึ่งการกระทำเช่นนี้ก็เป็ผลมาจากนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ที่ต้องสนับสนุนเจ้าสุวันนะพุมมาผู้ซึ่งประกาศตัวว่าเป็นกลาง เพื่อหลอกตาชาวโลกว่าสหรัฐฯ สนับสนุนความเป็นกลางของลาว แต่อีกทางหนึ่งก็สนับสนุนฝ่ายกัมพูชา หน่อสะหวัน ผู้ซึ่งกุมกำลังกองทัพของฝ่ายราชอาณาจักรลาวไว้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าฝ่ายขวาจะสามารถมีรัฐบาลชุดใหม่เกิดขึ้น แต่เพราะเกิดความขัดแย้งภายในทำให้รัฐบาลไม่สามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนได้ กล่าวคือ หลังจากจอมพลสฤษดิ์ ซึ่งเป็นลุงของกัมพูชา หน่อสะหวัน ได้ถึงแก่กรรมไป บทบาทของกัมพูชา หน่อสะหวันก็ลดน้อยลงมาก กุบะสิตอะไพ จากที่เคยให้การช่วยเหลือเขาเมื่อครั้งนำกำลังบุกโจมตีเวียงจันทน์ในปี ค.ศ. 1960 นั้น ได้หันไปร่วมมือกับฝ่าย ชะนะนิคอน ซึ่งเป็นฝ่ายตรงข้ามกับกัมพูชา หน่อสะหวัน การปะทะกันของกำลังทั้งสองฝ่าย ได้เกิดขึ้นหลายครั้ง และครั้งที่รุนแรงที่สุดก็คือ การปะทะกันในคืนของวันที่ 1 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1965 ในคราวนี้สหรัฐฯ ไม่ได้ให้การสนับสนุนแก่นายพลกัมพูชาอีกต่อไป ในที่สุดกัมพูชา หน่อสะหวัน และนายสีโห ต้องหนีไปหลบภัยการเมืองอยู่ที่ราชอาณาจักรไทย และไม่ได้กลับมาอีกเลย

ความขัดแย้งในฝ่ายขวากันเองนั้นก็ไม่ได้มีแค่นั้น ต่อมาก็เกิดความขัดแย้งกันระหว่างนายพลท้าวมา กับกลุ่มชะนะนิคอน และกุบะสิตอะไพ โดยเมื่อถึงวันที่ 21 ตุลาคม ค.ศ. 1966 นายพลท้าวมา พร้อมกับคณะได้ขับเครื่องบิน T-28 มาทิ้งระเบิดที่กองบัญชาการทหารสูงสุด โพนเค็ง ค่ายทหารรักษาสนามบินปากท่าง และกองบัญชาการทหารภาคที่ 5 ที่จันายไม้ ต่อจากนั้นนายพลท้าวมา พร้อมกับคณะก็ได้เข้าไปหลบภัยการเมืองที่ราชอาณาจักรไทยเช่นกัน

เจ้าสุวัณพะพุมมา (ซ้าย) พบกับนายจอห์นสันประธานาธิบดีสหรัฐฯ (ขวา)

รูปภาพจาก http://www.ebay.ie/itm/1966-Laos-PM-S-Phouma-US-Pres-Johnson-Press-Photo-/260856316383#ht_1961wt_1037 [15 December 2012]

นับจาก ค.ศ. 1964 เป็นต้นมา การปราบปรามฝ่ายแนวลาวยรักชาติ ของรัฐบาลราชอาณาจักร (แนวลาวย เรียกรัฐบาลนี้ว่ารัฐบาลเวียงจันทน์ เพราะแนวลาวยได้จัดตั้งรัฐบาลต่อต้านในเขตที่มั่นของตน) และกองกำลังของชนกลุ่มน้อยลาวที่เป็นกองหนุน ก็ได้เริ่มบุกเข้าโจมตีเขตที่มั่นของฝ่ายแนวลาวยรักชาติ ทั้งในเขตภาคเหนือ และภาคใต้ ในส่วนของฝ่ายแนวลาวยรักชาติ ซึ่งมีกองทัพประชาชนลาวเป็นกองกำลังหลัก ได้รับพันธมิตรเพิ่มจากกำลังของฝ่ายเป็นกลาง คือ พันเอกเต๋อเอน นอกจากนั้นก็ยังมียุทธการพันธมิตรแห่งกองทัพเป็นกลาง” ของนายคำสุก แก้วลา ซึ่งเคยดำรงเป็นรัฐมนตรีสาธารณสุขในรัฐบาลผสม รวมทั้งกองกำลังต่อต้านของชาวบ้านตามท้องถิ่นต่างๆ ก็ได้เข้าร่วมกับฝ่ายแนวลาวยเช่นเดียวกัน

ทั้งทหารสหรัฐฯ และพันธมิตร พร้อมด้วยอาวุธ และเครื่องบินทิ้งระเบิด จากฐานทัพอากาศของราชอาณาจักรไทยทั้ง 5 แห่ง คือ ตากลิ โคราช นครพนม อุดรธานี และอุ่งตะเภาได้แห่ขบวนเข้ามายังดินแดนลาว เพื่อทำสงครามปราบปรามแนวลาวย ในที่นี้จอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งได้ขึ้นมาดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีนับแต่จอมพล สฤษดิ์ได้ถึงแก่กรรมไปในปี ค.ศ. 1963 ก็ได้ให้การสนับสนุนแก่สหรัฐฯ อย่างเต็มที่ และเพื่อเป็นการแสดงถึงการสนับสนุนของ

ผู้นำไทยตอนนโยบายของสหรัฐฯ ในปี ค.ศ. 1966 เขาก็ได้ส่งลูกชายของตน (ร้อยโทยุทธพงษ์ กิตติขจร) เข้าร่วมรบที่เวียดนามด้วย

การใช้เครื่องบินเพื่อทิ้งระเบิดใส่เขตที่มั่นของฝ่ายแนวลาวยุทธชาติ ได้เริ่มขึ้นในวันที่ 17 พฤษภาคม ค.ศ. 1964 เป็นต้นมา โดยเขาจะใช้เครื่องบินของสหรัฐฯ ที่ติดธงของราชอาณาจักรลาว โดยมีทหารของสหรัฐฯ และไทยเป็นผู้ขับเครื่องบินดังกล่าว ในขณะที่เดียวกันนั้น ก็จะมีเครื่องบินสอดแนมเพื่อสร้างแผนที่กำหนดจุดทิ้งระเบิดจากกองทัพเรือและกองทัพอากาศสหรัฐฯ การทำสงครามเพื่อปราบปรามแนวลาวยุทธชาติ ได้ถูกเปิดขึ้นในหลายๆ พื้นที่ที่สำคัญ เช่น การรบที่ ลามเซิน ที่เส้นทางหมายเลข 9 แขวงสะหวันนะเขต การรบที่สามสอน การรบที่สอนไซ การรบที่ กูเกียด การรบที่พู๊ดแขวงเชียงขวาง และการรบที่ผาที่แขวงหัวพัน การเปิดการรบแต่ละครั้งได้ ทำให้ชีวิต และทรัพย์สินของประชาชน รวมทั้งพืชสวนไร่นาเสียหายเป็นอย่างมาก ประชาชนต้องเข้าไปหลบภัยอยู่ในถ้ำ หรือ ชุดเจาะอุโมงค์เพื่อเป็นที่หลบซ่อนจากการทิ้งระเบิด

ในสนามรบที่ “สามสอน” แต่เดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1964 ถึงเดือนกันยายน ค.ศ. 1964 ซึ่งเป็นการเปิดฉากบุกโจมตีของฝ่ายราชอาณาจักรลาวเข้าเขตที่มั่นของฝ่ายแนวลาวยุทธชาติที่เชื่อมต่อระหว่างสามแขวง คือ หลวงพระบาง-เวียงจันทน์-เชียงขวาง โดยกองกำลังที่ใช้เข้าในการเปิดการรบครั้งนี้ นอกจากมีกองทหารราชอาณาจักรลาวแล้ว ก็ยังมีกองกำลังม้งวังปาว และกองทหารรับจ้างจากไทย พร้อมกับเครื่องบินจากกองทัพราชอาณาจักรไทย ในการรบครั้งนี้ ได้ใช้กำลังทหารถึง 30 กองพัน และวางกำลังเพื่อบุกโจมตีเข้าแขวงเชียงขวางจาก 3 ทิศทาง คือ ทางหนึ่งบุกเข้าทิศตะวันตกเข้าวังเวียง ทางที่สองตีเข้าทางสาละพูคูน และทางที่สามเข้าจากทิศใต้เข้าท่าโหมซึ่งเปรียบเสมือนประตูเข้าสู่ทุ่งไหหิน ในระยะแรกของการเปิดการรบดังกล่าว ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1964 ในขณะที่ฝ่ายราชอาณาจักรลาวกำลังบุกโจมตีเข้าที่มั่นของฝ่ายแนวลาวยุทธชาตินั้น ฝ่ายแนวลาวยุทธชาติได้เสนอให้มีการเจรจา ซึ่งฝ่ายลาวยินยอมที่จะเจรจาทันทีที่ปารีส ฝ่ายแนวลาวยุทธชาติได้เสนอให้เปิดการประชุมระหว่างประเทศ เกี่ยวกับปัญหาลาวอีกครั้ง เสนอให้มีการหยุดยิงในลาว และเรียกร้องให้สหรัฐฯ ถอนกำลังออกจากลาว ในส่วนเจ้าสุวัณนะพุมมาและฝ่ายลาวก็เสนอให้อาเขตทุ่งไหหินเป็นเขตเป็นกลาง ในขณะที่การเจรจาไม่ยังไม่ระบุข้อตกลงร่วมได้ ฝ่ายลาวก็หนีออกจากการประชุม ทำให้การประชุมต้องหยุดชะงัก หลังจากนั้นวันที่ 19 กันยายน ถึง วันที่ 16 ตุลาคม ค.ศ. 1964 ทหารราชอาณาจักรลาวก็ใช้กำลังเปิดการรบสามสอนอีก

ครั้ง แต่ถึงแม้ว่าฝ่ายทหารราชอาณาจักรจะทำการเปิดการบุกโจมตีการรบสามสอนก็ครั้งก็ตาม แต่ก็ถูกกองกำลังแนวลาวย ก็ตีต้านถอยกลับไปทุกครั้ง ทำให้ฝ่ายราชอาณาจักรเพิ่มกำลังบุกโจมตีเขตที่มั่นของฝ่ายแนวลาวย รุนแรงขึ้น

นับจาก ค.ศ. 1964-1966 กองกำลังฝ่ายราชอาณาจักรได้เปิดการรบในหลายๆ ครั้ง เพื่อยึดเอาเขตที่มั่นของฝ่ายแนวลาวย เช่น การรบที่เรียกว่า “สอนไซสอง” เป็นการบุกโจมตีเข้าเส้นทางเลขที่ 9 และ เส้นทางเลขที่ 12 เพื่อยึดเอาเขตที่มั่นของฝ่ายแนวลาวย ที่อยู่ทางภาคกลางและภาคใต้ สมทบกับการรบ “มังกอน” และการรบ “โคดตะบอง” กองกำลังราชอาณาจักรลาวได้บุกโจมตีเข้าเขตที่มั่นของฝ่ายแนวลาวย เพื่อยึดเอาภูเพียง ทุ่งไหหิน เชียงขวาง ด้วยการรบที่เรียกว่า “ทะนงเกียด” มีการนำใช้ทั้งกำลังคน และอาวุธที่ทันสมัยเข้าโจมตี รวมทั้งการทิ้งระเบิดจากเครื่องบินใส่ที่ภูจูดจอมเหล็ก ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศเหนือของทุ่งไหหิน แต่การบุกโจมตีของกองกำลังราชอาณาจักรก็ยังไม่สามารถที่จะยึดเขตทุ่งไหหินได้

เมื่อถึงประมาณปลายปี ค.ศ. 1967 กองกำลังราชอาณาจักรได้ใช้จำนวนพลถึง 4 กองพันใหญ่เพื่อบุกเข้าน้ำบัก ซึ่งเป็นเขตที่มั่นของฝ่ายแนวลาวยมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1962 ในที่นั้นฝ่ายแนวลาวยได้นำพาประชาชนสร้างบ้านเรือน วัดวาอาราม โรงพยาบาล โรงเรียนที่แน่นอนหา ซึ่งได้ทำให้พื้นที่ดังกล่าวเสียหายอย่างหนัก ฝ่ายราชอาณาจักรสามารถยึดหมู่บ้านได้จำนวนหนึ่ง และได้ตั้งค่ายทหารอยู่ที่นั่นถึง 61 ค่าย ขณะเดียวกันกำลังรบวังปาวก็สามารถบุกโจมตีเข้าทางภาคเหนือของแขวงผังสาลี หลวงน้ำทา ทิศตะวันออกของแขวงหลวงพระบาง ทิศใต้ของแขวงเชียงขวาง และที่อื่นอีก ส่วนอยู่เขตแนวหลังของกำลังแนวลาวยรักชาติ เช่น แขวงเวียงจันทน์ เมืองหงสา (แขวงผังสาลี) แขวงจำปาสัก พวกเขาก็ได้ทำการกวาดล้างจับกุมบุคคลที่เขาสงสัยว่าจะให้การช่วยเหลือแก่กองกำลังแนวลาวยรักชาติอย่างป่าเถื่อน อย่างไรก็ตาม ด้วยการประสานสมทบกันสร้างการรบที่เชื่อมโยงกันระหว่างสามชาติ ลาว เวียดนาม และกัมพูชานั้น ได้ทำให้ฝ่ายขบวนการปฏิวัติในลาวสามารถยึดเอาพื้นที่เขตที่มั่นของตนคืนมาได้ กล่าวคือ ในต้นปี ค.ศ. 1968 ซึ่งเป็นช่วงปีใหม่ของชาวเวียดนาม “เตต” ในทางภาคใต้เวียดนาม ชาวเวียดนามได้ลุกฮือต่อสู้กับรัฐบาลหุ่นของสหรัฐฯ ทำให้กองกำลัง และฐานทัพใหญ่ของสหรัฐฯ ที่ภาคใต้เวียดนามเสียหาย ขณะเดียวกันในลาวก็ได้เชื่อมโยงการต่อสู้ด้วยการเปิดการรบที่น้ำบัก เพื่อทำลายกองกำลังสหรัฐฯ และสามารถยึดเอาเขตน้ำบักคืนมาได้ จากการแพ้สงครามของสหรัฐฯ พร้อมด้วย

พันธมิตรในอินโดจีนครั้งนี้ ได้ทำให้สหรัฐฯ ต้องยอมเจรจากับเวียดนามเหนือที่ปารีส ในท้ายเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1968 ซึ่งเมื่อมองแล้วนับจากปี ค.ศ. 1964 ถึง ค.ศ. 1968 สหรัฐฯ ได้ใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดโจมตีลาว เพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย จากปี ค.ศ. 1964 สหรัฐฯ ใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดในลาวมีไม่ถึง 20 ครั้ง แต่เมื่อถึง ค.ศ. 1966 กลับเพิ่มขึ้นถึง 7,316 และในปี ค.ศ. 1968 เครื่องบินจากฐานทัพอากาศในไทยได้ทิ้งระเบิดบุกโจมตีลาวถึง 67,000 ครั้ง⁸⁰

ในขณะที่สหรัฐฯ กำลังโหมกำลังเพื่อทำสงครามในอินโดจีนนั้น ภายในสหรัฐฯ เองก็เกิดการประท้วงรัฐบาลเพื่อหยุดสงครามดังกล่าว โดยฝ่ายที่เห็นว่าสงครามเวียดนามเป็นสงครามภายในเวียดนามเองที่ทำการต่อต้านรัฐบาลเวียดนามใต้ ดังนั้นสหรัฐฯ ก็ไม่ควรจะไปยุ่งเกี่ยว โดยพวกนี้มีชื่อว่า “นักสันติภาพ” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของสันติภาพ การทำสงครามดังกล่าวของสหรัฐฯ ในอินโดจีนครั้งนี้ นอกจากจะได้รับการไม่เห็นดีจากชาวสหรัฐฯ เองแล้ว ในกองทหารสหรัฐฯ ที่ถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารเพื่อทำสงครามดังกล่าว นั้น ก็ทำการต่อต้านการทำสงครามดังกล่าว ด้วยการหลบหนีการเกณฑ์ ในจำนวนที่ถูกส่งเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในเวียดนามก็ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งการของผู้บังคับบัญชา บางกรณีถึงขั้นสังหารผู้บังคับบัญชาของตน นอกนั้นฝรั่งเศสเองซึ่งเป็นพันธมิตรของสหรัฐฯ ก็เคยเตือนสหรัฐฯ เกี่ยวกับการทำสงครามดังกล่าวในทำนองที่ว่าสหรัฐฯ กำลังทำสงครามที่ไกลถึงโพ้นทะเลและไม่มีแววที่จะได้รับชัยชนะ ซึ่งทำให้สหรัฐฯ สูญเสียทรัพยากรต่างๆ

ภายใต้สภาพที่ถูกกดดันทั้งปัญหาการเมือง และเศรษฐกิจ ทำให้ประธานาธิบดีจอห์นสันตัดสินใจไม่ลงเลือกตั้งประธานาธิบดีอีก ในค.ศ. 1968 นายริชาร์ด เอ็ม. นิกสัน (Richard M. Nixon) ได้รับเลือกตั้งขึ้นมาดำรงตำแหน่งเป็นประธานาธิบดีแทนนาย จอห์นสัน โดยมีนายวิลเลียม โรเจอร์ (William Rogers) ซึ่งเป็นมิตรเก่าแก่ ทั้งเป็นอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมสมัยประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และมีนายเมลวิน แลร์ด (Malvin Laird) เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม นิกสันก้าวขึ้นมาดำรงตำแหน่งเป็นประธานาธิบดีสหรัฐฯ ภายใต้สภาพการต่อต้านการทำสงครามของสหรัฐฯ ในอินโดจีน และส่วนหนึ่งที่ทำให้เขาได้รับเลือกตั้งขึ้นมามีตำแหน่งเป็นประธานาธิบดีก็คือการให้สัญญา

⁸⁰ Randolph, R. Sean, The United States and Thailand : alliance dynamics, 1950-1985 (Berkeley, Calif. : Institute of East Asian Studies, University of California, 1986), p. 54

กับประชาชนว่าจะหาทางยุติการทำสงครามครั้งนี้ แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ตามแนวคิดของนิกสัน แล้วก็คือการสนับสนุนนโยบายของสหรัฐฯ ที่จะกำจัดอิทธิพลของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ดังนั้น หลังจากที่เขาคิดขึ้นมาดำรงตำแหน่งเป็นประธานาธิบดีแล้ว เขาก็ได้สั่งให้ระเบิดทั้งในลาวและ กัมพูชามากขึ้นซึ่งข้ออ้างก็คือการปราบปรามกองกำลังเวียดนามเหนือ และเวียดกงที่ทำการต่อต้านรัฐบาลเวียดนามใต้ นโยบายดังกล่าวของนิกสันทำให้ชาวอเมริกันที่ทำการประท้วงการทำสงครามในอินโดจีนได้กล่าวประณามอย่างกว้างขวาง ในที่สุดเมื่อถึงวันที่ 25 กรกฎาคม ค.ศ. 1969 เขาจึงประกาศถึง “ลัทธินิกสัน” (Nixon Doctrine) โดยมีใจความหลักคือ สหรัฐฯ จะให้ความช่วยเหลือทั้งด้านเศรษฐกิจและการทหารแก่ประเทศพันธมิตรที่ถูกคุกคามโดยคอมมิวนิสต์ ดังนั้นจึงหมายความว่าสหรัฐฯ จะให้การสนับสนุนทางการเงิน ยุทโธปกรณ์สงคราม และการฝึกทหารให้แก่บรรดาประเทศที่เห็นว่าตนเองถูกคอมมิวนิสต์คุกคาม และเพื่อทำให้สถานการณ์ประท้วงลดความรุนแรงลง ในเดือนสิงหาคมของปีเดียวกัน สหรัฐฯ จึงทำเหมือนกับถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากสงครามอินโดจีน เนื่องจากถูกกดดันภายในประเทศเกี่ยวกับการเกณฑ์ทหารสหรัฐฯ มาทำสงครามที่อินโดจีน ซึ่งตลอดระยะเวลาการทำสงครามในลาวผ่านมานั้นมีทหารสหรัฐฯ ล้มตายและสูญหายเป็นจำนวนมาก⁸¹ นอกจากนั้น เมื่อคำนวณดูแล้ว การที่จะส่งทหารสหรัฐฯ มาทำสงครามถึงอินโดจีนก็เป็นการสิ้นเปลืองมากกว่าที่จะใช้คนในประเทศเป็นผู้ทำสงครามรบกันเอง ซึ่งนี่เป็นการเปลี่ยนแปลงนโยบายอีกรูปแบบหนึ่งของสหรัฐฯ เพราะเมื่อก่อนในการทำสงครามนั้น สหรัฐฯ รู้แน่ใจว่าทหารลาวจะไม่ฆ่าคนลาวด้วยกัน ดังนั้นจึงได้หันไปใช้ชนกลุ่มน้อย และปลุกฝังจิตสำนึกให้เขาเกลียดเผ่าลาวที่เป็นคนลาวด้วยกัน โดยเฉพาะการปลุกฝังจิตสำนึกของความยิ่งใหญ่ของชนเผ่าม้ง (ม้ง) และชนเผ่าม้งก็จะได้รับการดูแลเหยียดหยามจากเผ่าลาวซึ่งเป็นเผ่าที่มีอัตราส่วนของประชากรมากกว่าอยู่ตลอดเวลา การสร้างจิตสำนึกเพื่อให้เผ่าม้งในลาวรู้สึกแตกแยกจากลาวและต้องการมีรัฐเพื่อปกครองเผ่าม้งของตนเอง การปลุกฝังจิตสำนึกดังกล่าวของสหรัฐฯ ทำให้ชาวเผ่าม้งจำนวนหนึ่งที่เคยรับใช้ให้แก่ฝรั่งเศส โดยเฉพาะกองกำลังของวังปาวได้เข้าร่วมกับสหรัฐฯ เพื่อทำการปราบปรามขบวนการปฏิวัติของชาวลาว ในที่นี้ ก็ไม่ได้หมายความว่าชาวเผ่าม้งทั้งหมดนั้นได้เข้าร่วมกับสหรัฐฯ แต่ชาวเผ่าหลายนายก็เป็นแกนนำให้แก่ขบวนการปฏิวัติชาติ เช่น เจ้าฟ้าปาใจ นายยาทอ ตู๋ นายไฟต่าง ลอเบรียยาว นายยาวิ้อ เป็นต้น

⁸¹ โรเจอร์ วอร์เรนเนอร์, ผลาญชาติ : สงครามลับของซีไอเอในลาว และความเชื่อมโยงกับสงครามในเวียดนาม, หน้า 277-315.

อย่างใดก็ตาม แม้ว่าในวันที่ 25 กรกฎาคม ค.ศ. 1969 จะมีการประกาศ Nixon's Guam doctrine นั้นก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งของความพยายามที่จะปลอบใจประชาชนชาวอเมริกันในการพัวพันกับสงครามเวียดนามของสหรัฐฯ และเป็นการปูทางสำหรับการเลือกตั้งประธานาธิบดีปี ค.ศ. 1972 เท่านั้น⁸² เพราะในทางปฏิบัติแล้ว รัฐบาลสหรัฐฯ ก็ยังให้ความช่วยเหลือรัฐบาลราชอาณาจักรลาวในการทำสงครามปราบปรามกองกำลังแนวลาวยุทธชาติที่อ้างว่าเป็นกองกำลังเวียดนาม จากการพยายามบุกโจมตีเข้าทุ่งไหหินซึ่งเป็นเขตที่มั่นของฝ่ายแนวลาวย ในหลายๆ ครั้ง แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จนั้น เมื่อถึงปลายปี ค.ศ. 1969 สหรัฐฯ และฝ่ายราชอาณาจักรลาวก็ได้ทำสงครามเพื่อบุกยึดเขตทุ่งไหหิน โดยใส่ชื่อการรบครั้งนี้ว่า “บั้นรบกู้เกียรติ” หมายถึงการกู้เกียรติยศศรีของสหรัฐฯ และฝ่ายราชอาณาจักรจากที่ผ่านมาได้แพ้ให้แก่กองกำลังแนวลาวย การรบครั้งนี้ถือว่าเป็นการรบครั้งยิ่งใหญ่ของปี มีการใช้กำลังทั้งทางอากาศและทางบก ทางอากาศนั้นเขาได้ระดมเครื่องบินทิ้งระเบิดของสหรัฐฯ จากฐานทัพอากาศในนี้ มีทั้งเครื่องบินยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ B-52 เข้าร่วมในการทำสงครามครั้งนี้ด้วย ทางพื้นดินก็มีการระดมพลกว่า 50 กองพัน มีทหารรับจ้างไทย 19 กองพัน (5,000 คน) ทหารอเมริกัน 1,200 คน และมีกองกำลังรูปแบบกองโจรของม้งวังปาวเข้าร่วมด้วย⁸³ สำหรับยุทธศาสตร์เพื่อโจมตีในการรบครั้งนี้ เขาได้วางแผนการโจมตีทุ่งไหหินมาจาก 5 ทิศทางด้วยกัน ทางที่หนึ่ง คือการสร้างวงปิดล้อมเขตทุ่งไหหิน ทิศที่สอง คือ การบุกยึดเข้าทิศใต้ของทุ่งไหหิน ทิศที่สาม บุกยึดเอาตัวเมืองโพนสะหวันและคังไซ ทุ่งไหหิน ทิศที่สี่ บุกเข้าตามเส้นทางเลขที่เจ็ดติดต่อกับทิศที่สาม และทิศที่ห้าคือบุกยึดเอาประชาชนเมืองคำ เข้าเส้นทางหมายเลข 7 เพื่อเข้าเมืองหนองแฮด แล้วไปติดต่อกับทิศที่หนึ่งนอกจากนั้นเขายังแสดงละครของนักมนุษยชนด้วยการระดมเอาประชาชนออกจากเขตที่มั่นของฝ่ายแนวลาวยแล้วนำไปไว้ที่ค่ายอพยพที่เขาสร้างขึ้น ในค่ายอพยพแห่งนั้นล้วนแต่ได้รับบาดเจ็บขาของเครื่องใช้ต่างๆ จากการช่วยเหลือของสหรัฐฯ โดยให้เหตุผลว่ากลัวว่าประชาชนจะได้รับบาดเจ็บจากการโจมตี แต่ที่จริงแล้ว การที่สหรัฐฯ นำเอา

⁸² Buszynski, Leszek, Soviet foreign policy and Southeast Asia (London : Croom Helm, 1986), p. 48.

⁸³ อิมมะลี อุดทะวงวิง, ปะชวัดสาดทอฮัพบิ 2 พิละฮาดทาม (1957-1975) (อูจจัน: ภิมปะชวัดสาดทามทะทาม, ภาชะอูจจันภิมปะเขต, 2002), หน้า 141-148. (อิมมะลี อุดทะวงวิง, ประวัติศาสตร์กองพันที่ 2 อย่างกล้าหาญ (1957-1975), หน้า 141-148.

ประชาชนนอกจากพื้นที่เขตที่มั่นของฝ่ายแนวลาวยัง มีหลายเหตุผลด้วยกัน เช่นว่า เป็นการตัดทอนกำลังแนวหลังของฝ่ายแนวลาวยุทธชาติ เนื่องจากว่าแนวลาวยังจะได้รับการช่วยเหลือจากประชาชนในระยะที่กำลังการปฏิวัติทำสงครามต้านกับกองกำลังราชอาณาจักรนั้น ชาวบ้านก็จะลักลอบเอาเข้าปลาอาหารส่งให้กองกำลังแนวลาวย เป็นประจำ นอกจากนี้ ฝ่ายราชอาณาจักรยังได้ผลประโยชน์จากการกวาดต้อนเอาชาวบ้านออกมาจากเขตดังกล่าว เพราะเมื่อชายหนุ่มคนไหนที่พอจะเป็นทหารได้พวกเขาก็จะเกณฑ์ไปเป็นทหารซึ่งเป็นการเสริมสร้างกองกำลังให้แก่ฝ่ายราชอาณาจักร อีกยุทธศาสตร์หนึ่งก็คือ การใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดใส่เป้าหมายก่อนที่จะบุกโจมตีในแต่ละครั้ง เพื่อเป็นการเปิดทางให้แก่กองกำลังภาคพื้นดิน จากการระดมครั้งใหญ่ของสหรัฐและรัฐบาลราชอาณาจักรในครั้งนี้ ทำให้ฝ่ายราชอาณาจักรบุกยึดได้เกือบทั่วแขวงเชียงขวาง แต่อย่างไรก็ตามกองกำลังราชอาณาจักรก็สามารถยึดครองได้ในเขตที่เป็นภูเขาเป็นส่วนใหญ่ส่วนเขตที่ลุ่มก็ยังคงเป็นกองกำลังของฝ่ายแนวลาวยเป็นผู้ยึดครอง ดังนั้นเมื่อถึงเดือนธันวาคม ในปีเดียวกัน กองกำลังฝ่ายแนวลาวย และทหารท้องถิ่นก็ได้ทำการบุกโจมตีเพื่อยึดเอาเขตที่มั่นของเขาคืนได้บ้าง โดยได้ยึดเอาภูหวด ภู สัน และภูบ้า ทำให้กองกำลังราชอาณาจักรต้องถอยร่นมารวมกันที่ทุ่งไหหิน จากนั้นฝ่ายแนวลาวยก็ได้ทำการบุกยึดเอาเขตพื้นที่ต่างๆ ที่เคยเป็นที่มั่นของตนคืนมาได้ ในเดือนกุมภาพันธ์ “กองพันเสือดำ” และ “จงอางศึก” ที่รัฐบาลไทยส่งเข้ามาช่วยรบ ที่ตั้งอยู่เขตภูกุ่ม ภูแกง และที่อื่น ก็ถูกกองกำลังฝ่ายแนวลาวยุทธชาติแตกกระจายไปเช่นเดียวกัน การบุกยึดเอาเขตที่มั่นของฝ่ายแนวลาวยุทธชาติได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว เมื่อถึงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1970 ฝ่ายแนวลาวยุทธชาติก็สามารถยึดเอาเขตที่มั่นทั้งหมดคืนได้ จากการแพ้การรบ*กึ่งยี่สิบ*ครั้งนี้ ฝ่ายสหรัฐฯ เสียหน้่ายี่หนัก เพราะนอกจากกองกำลังต่างๆ ทั้งในไทย และลาวเข้าช่วยกันแล้ว เวียดนามใต้เองก็ยอมรับว่าตนได้ส่งเครื่องบินประจัญบาน 400 เครื่องเข้าโจมตีกองทหารเวียดนามเหนือที่ให้การช่วยเหลือแก่กองกำลังแนวลาวยุทธชาติ เมื่อเหตุการณ์เป็นดังนั้น ในวันที่ 5 สิงหาคม ค.ศ. 1970 ที่เวียงจันทน์จึงเปิดการประชุมระดับสูงขึ้น โดยการเป็นเจ้าภาพของกระทรวงป้องกันประเทศ ของรัฐบาลราชอาณาจักรลาว ซึ่งผลของกองประชุมก็คือ กลุ่มทหารได้กดดันให้รัฐสภาและรัฐบาลเวียงจันทน์เรียกร้องให้รัฐบาลไทย และรัฐบาลเวียดนามใต้อย่างเป็นทางการให้ส่งกองกำลังเข้ามาทางภาคใต้ของลาวเพื่อร่วมในการรบ แต่เจ้าสุวัณณะพุมมาปฏิเสธเพราะเกรงว่าจะเสียอิทธิพลทางการเมือง⁸⁴ จากการ

⁸⁴ กระจ่างป่องกับปะเขต, *บันทึกเหตุการณ์ปะเขตอัสอาดแห่งสิງคามปิดป้องปะเขตลาด*, เขลัม

พายุแพ้ที่สหนามรบทุ่งไหหินไม่เท่าไรในเดือนสหรัฐฯ กับกองกำลังราชอาณาจักรก็เคลื่อนทัพลงมาทางใต้ ดังในวันที่ 30 พฤศจิกายน ค.ศ. 1970 พวกเขาเปิดการรบ “มังกรเกียรติ” ที่อยู่ภาคใต้ของแขวงสาละวัน พร้อมกันนั้นก็ใช้กำลังทางอากาศเพื่อทิ้งระเบิดตามเส้นทางยุทธศาสตร์ต่างๆ แต่ก็ไม่สามารถที่จะปราบปรามกำลังการปฏิวัติได้ ซึ่งการใช้กำลังทางอากาศเพื่อทำลายเส้นทางยุทธศาสตร์ในลาวในครั้งนี้ ได้ใช้งบประมาณถึง 5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ แต่ทำลายได้เพียงร้อยละ 17 ของจำนวนพาหนะ และทรัพย์สินของคอมมิวนิสต์เท่านั้น⁸⁵

นายหนุฮัก พุมสะหวัน (ที่สองซ้ายมือ) และนายพูน สีปะเส็ด (กลาง) กำลังร่วมกับพี่น้องทหารแนวลาวัรักษชาติวางแผนสู้รบ ที่ทุ่งไหหิน แขวงเชียงขวาง

ທີ III (1965-1970), (เวียงจัน: ทัองภานลับถัวสะทลูปสิงถาม, ภาะจวງป้อງกันปะเขต, บ.ป.ป),
 ໓໓໑ 189-190. (กระทรวงป้องกันประเทศ, บันทึกเหตุการณ์ประวัติศาสตร์แห่งสงครามปลดปล่อย
 ประเทศชาติ, เล่ม 3 (1965-1970), (เวียงจัน: สำนักงานค้นคว้าสรุปสงคราม, กระทรวงป้องกันประเทศ,
 ม.ป.ป), หน้า 189-190.)

⁸⁵ อ่างแล้ว, ໓໓໑ 198-199. (อ่างแล้ว, หน้า 198-199.)

กองกำลังทหารแนวลาวยุคชาติกำลังฝึกแอบการนำใช้อาวุธพื้นเมืองวางกับดักฝ่ายตรงข้าม

ดังนั้น จากนโยบายเดิมคือ เมื่อใดหากฝ่ายขวาเป็นฝ่ายเสียเปรียบในการต่อสู้ พวกเขา ก็จะหันมาเสนอให้มีการเจรจาระหว่างกันขึ้น เพื่อให้ฝ่ายขวาได้มีเวลาปรับปรุงกำลังของตน ซึ่งในครั้งนี้สหรัฐฯ ประธานาธิบดีนิกสัน ได้ส่งสารถึงนายกรัฐมนตรีอังกฤษและสหภาพโซเวียตที่เป็นประธานร่วมในการประชุมที่เจนีวา ค.ศ. 1962 โดยเสนอให้มีการเรียกผู้แทนจาก 14 ประเทศ ที่ได้ร่วมประชุมใน ค.ศ. 1962 ร่วมกันจัดการประชุมเพื่อแก้ไขปัญหาในลาวอีกครั้งหนึ่งในที่นี้ประธานาธิบดีสหภาพโซเวียตได้ส่งสารตอบไปยังประธานาธิบดีสหรัฐฯ โดยมีเนื้อหาบางตอนว่า “ให้สหรัฐฯ ยุติการทิ้งระเบิดในลาว นอกจากนั้นก็ให้ถอนทหารและที่ปรึกษาอเมริกาทั้งหมดออกจากลาวเสียก่อนแล้วปัญหาเรื่องเจรจาสันติภาพที่หลัง”⁸⁶

แต่ขณะที่สหรัฐฯ ได้เสนอให้มีการประชุมระหว่างประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาลาวนั้น กองกำลังราชอาณาจักรก็ยังคงบุกโจมตีเขตที่มั่นของฝ่ายแนวลาวย โดยในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1970 กองกำลังราชอาณาจักรได้ทำการรบ ที่ชื่อว่า “ทะนงเกียรติ ” ซึ่งมีการระดมกำลังพลถึง 32 กองพัน เพื่อบุกเข้าสันจำ บ้านบาน แต่ฝ่ายแนวลาวยก็สามารถตีต้านคืนได้เหมือนเดิม แถมยังสามารถบุกเข้าโอบล้อมฐานที่มั่นใหญ่ของพวกเขาที่ล่องแจ่งล่องซึ่งเป็นฐานทัพของกองทัพวัง

⁸⁶ รุ่งมณี, เจ้าพี่เจ้าน้องต่อสู้เพื่อเอกราชของลาว (กรุงเทพฯ: เจริญวิทยาการพิมพ์, 2517), หน้า 156.

ปาวส่งผลให้กองทัพหวังปาวจากที่มีประมาณ 12,000 คน ก็ลดลงเกินครึ่งหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีชาวออกมามากกว่าวังปาวก็ได้รับบาดเจ็บในครั้งนี้ด้วย ส่วนในทางภาคใต้กองกำลังราชอาณาจักรก็ได้เปิดการรบที่เรียกว่า “มังกอนเกียรติ” ขึ้นในวันเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1970 โดยใช้จำนวนพลถึง 11 กองพัน ในนี้มีทหารรับจ้างไทยจำนวน 4 กองพัน เพื่อบุกเข้าแขวงอัตตะปือ แต่ในที่สุด กองกำลังท้องถิ่นของชาวอัตตะปือก็สามารถตีต้อนกองกำลังราชอาณาจักรคืนได้

เมื่อถึงกลางปี ค.ศ. 1970 ในขณะที่กำลังแนวลาวย สามารถยึดพื้นที่ทุ่งไหหินได้คืนทั้งหมด เพื่อสร้างความปรองดองในลาว ในวันที่ 6 มีนาคม ค.ศ. 1970 คณะกรรมการแนวลาวยรักชาติ ได้เสนอวิธีการแก้ไขปัญหาทางการเมือง 5 ข้อ แก่เจ้าสุวัณนะพูมา โดยมีเนื้อหาหลักคือ

1. ต้องเคารพ นับถือสิทธิอธิปไตย เอกภาพ เป็นกลาง เอกภาพและแผ่นดินอันครบถ้วนของราชอาณาจักรลาวจากทุกประเทศ เพื่อให้สอดคล้องกับสนธิสัญญาเจนีวาเกี่ยวกับลาว ในปี ค.ศ. 1962 สหรัฐฯ ต้องยุติการแทรกแซงกิจการภายในลาวอย่างไม่มีเงื่อนไขใดๆ ทั้งสิ้น
2. ทำให้ลาวกลายเป็นประเทศเป็นกลางอย่างแท้จริง ไม่อนุญาตให้สร้างพันธมิตรทางทหารกับประเทศใดๆ ทั้งสิ้น และไม่อนุญาตให้ประเทศใดๆ มาสร้างฐานทัพในลาวหรือไม่ให้นำกองทหารต่างชาติเข้าในดินแดนลาว
3. เคารพนับถือราชบัลลังก์ ดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภาแห่งชาติทั่วไป แบบเสรีและมีประชาธิปไตย จัดตั้งรัฐบาลผสมแห่งชาติอันแท้จริง โดยมีตัวแทนของทุกชั้นคน และทุกชนชาติเข้าร่วมด้วย
4. ในระหว่างที่มีการหยุดยิงและกำลังดำเนินการเลือกตั้งนั้น แต่ละพรรคฝ่ายการเมืองที่เกี่ยวข้องจะต้องปรึกษาหารือกันเกี่ยวกับการวางมาตรการเพื่อภารกิจของชาติและประกอบรัฐบาลผสมชั่วคราวขึ้น
5. การรวมลาวจะดำเนินการให้สำเร็จได้ก็ด้วยการปรึกษาหารือระหว่างแต่ละพรรคฝ่ายการเมืองของลาวด้วยความจริงใจ บนพื้นฐานแห่งความเสมอภาค

แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องในโอกาสงานเสถียรฉลองวันรัฐธรรมนูญ ของราชอาณาจักรลาว วันที่ 11 พฤษภาคม ค.ศ. 1970 เจ้าสุวันนะพุมมาก็ประกาศออกมาว่า “วิธีการ 5 ข้อที่แนวลาวยุติสงครามนั้นไม่อาจทำได้”⁸⁷

การแทรกแซงของสหรัฐฯ ไม่ได้จำกัดในเฉพาะแคในลาวและเวียดนามเท่านั้น แต่สหรัฐฯ ยังได้แทรกแซงการเมืองภายในของกัมพูชาด้วย โดยในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1970 สหรัฐฯ ได้สนับสนุนให้นายพลลอลนอ และสิริมตัก ทำรัฐประหารโค่นล้มอำนาจเจ้าสีหนุ (ส่งผลให้เจ้าสีหนุต้องไปลี้ภัยการเมืองที่จีน) การแทรกแซงการเมืองภายในของทั้งสามชาติอินโดจีน เพื่อให้ได้รัฐบาลที่ตนต้องการนั้น ส่งผลให้เกิดขบวนการต่อต้านการแทรกแซงของสหรัฐฯ เข้าในกิจการภายในของทั้ง 3 ชาติ ทำให้ผู้นำการปฏิวัติของทั้งสามชาติ ตัดสินกันประชุมเพื่อวางแผนการเชื่อมโยงในการต่อสู้ร่วมกัน เมื่อถึงวันที่ 24-25 เมษายน ค.ศ. 1970 กองประชุมของผู้นำการปฏิวัติขั้นสุดยอดของ 3 ชาติอินโดจีนได้ถูกเปิดขึ้นในเมืองแห่งหนึ่ง ในแถบชายแดนระหว่างลาว-เวียดนาม-จีน ในนี้หัวหน้าคณะฝ่ายลาว คือ เจ้าสุพานูง เวียดนาม คือ ฟาม วัน ดง และเหงียน ริว ถอ ส่วนกัมพูชา คือเจ้าสีหนุ โดยทั้งสามฝ่ายตกลงร่วมกันว่าสงครามครั้งนี้เป็นการต่อสู้ซึ่งสามชาติไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้ และมีผู้รุกรานคนเดียวกัน คือสหรัฐฯ ดังนั้น 3 ชาติกระทำมาแล้วกับการต่อต้านการรุกรานของฝรั่งเศสในสมรภูมิมิรบ ที่เดียนเบียนฟู ค.ศ. 1954 ผลของการตกลงของผู้นำขบวนการต่อต้านของทั้งสามชาติ โดยรวมแล้วมีคือ การปกป้องรักษาและการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยประเทศชาติเป็นภารกิจของแต่ละประเทศ แต่ละฝ่ายต้องสนับสนุนซึ่งกันและกันในการต่อสู้ปลดปล่อยประเทศชาติอย่างถึงที่สุด

พร้อมกับการประสานกันสู้รบระหว่างสามชาติ ลาว เวียดนาม และกัมพูชานั้น และกำลังอยู่ท่าได้เปรียบในทุกสนามรบนั้น ฝ่ายแนวลาวยุติสงคราม ก็หวังว่าจะสามารถเจรจากับฝ่ายราชอาณาจักรอย่างสันติได้ ดังนั้นในวันที่ 31 กรกฎาคม ค.ศ. 1970 เจ้าสุก วงสัก ซึ่งเป็นกรรมการศูนย์กลางแนวลาวยุติสงคราม ผู้ต่างหน้าพิเศษของเจ้าสุพานูงนำสารเพื่อขอเจรจา

⁸⁷ วิชยะยาสาดสังติมแหง่ธาตุ, ตะนะ, บันทึกเขตภานปะชัตตสาด (1928-1975) (เวียงจัน: สะทาบันวิชยะยาสาดสังติมแหง่ธาตุ, 2007), หน้า 264. (วิทยาศาสตร์สังคมแห่งชาติ, คณะ, บันทึกเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ (ค.ศ. 1928-1975) (เวียงจัน: สถาบันวิทยาศาสตร์สังคมแห่งชาติ, 2007), หน้า 264.)

ระหว่างสองฝ่ายขึ้น ในครั้งนี้เจ้าสุวันนะพุมมาที่มีท่าที่ต้องการเจรจาร่วมกับฝ่ายแนวลาวย แต่ใน ส่วนผู้นำฝ่ายขวาก็ยังคงยืนยันกรานว่าไม่เห็นดีที่จะเจรจาร่วมกับฝ่ายแนวลาวย

ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1971 สหรัฐฯ พร้อมด้วยกำลังราชอาณาจักรลาวได้เปิดการรบ ครั้งใหญ่ขึ้นอีก โดยมีชื่อว่า “ลามเซิน 719”⁸⁸ เพื่อการรบในครั้งนี้ สหรัฐฯ พร้อมด้วยพันธมิตรได้ ใช้กำลังถึง 45,000 คน ประกอบด้วยทหารพลร่ม ทหารเรือที่ทำการโจมตีในภาคพื้นดิน กอง กำลังพิเศษ รถหุ้มเกราะ มีถึง 600 คัน รถขนส่ง 2,000 คัน ปืนใหญ่ 105 มม. 175 มม. และ 203 มม. ส่วนกองกำลังทางอากาศก็ได้แก่ เครื่องบิน B-52 100 ลำ เฮลิคอปเตอร์ 800 ลำ และ เครื่องบินสอดแนมอีก 1,500 ลำ⁸⁹ ส่วนกำลังพลก็มีทั้ง ทหารลาว ทหารไทย และจากเวียดนาม ได้ ก็เข้าร่วมในภารกิจครั้งนี้ แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้สหรัฐฯ พร้อมด้วยพันธมิตรจะสูบกำลัง ใน การรบครั้งนี้ แต่ก็ไม่สามารถที่จะเอาชนะฝ่ายแนวลาวย ได้ ซึ่งทำให้สหรัฐฯ เสียหายอย่างหนัก การรบครั้งนี้ทำให้กองกำลังฝ่ายแนวลาวย สามารถยึดเอาช่องทางล่องแจ้ง ซึ่งเป็นที่ตั้งของกอง กำลังพิเศษวังปลาวได้สำเร็จ

ถึงแม้ว่าสหรัฐฯ และฝ่ายราชอาณาจักรจะกำลังเผชิญหน้ากับความพ่ายแพ้ในทุกสนามรบก็ตาม แต่เขาก็ยังคงเปิดการรบในทั่วราชอาณาจักรลาว เพื่อปราบปรามขบวนการปฏิวัติของ ประชาชนลาว ในเขตภาคใต้ พวกเขาได้เปิดการรบ “สินไซ” เพื่อบุกยึดเขตยุทธศาสตร์ภาคใต้ และใช้สามกองพัน เพื่อเปิดการรบ “ฟ้างุ่ม” บุกเข้าแขวงสาละวัน และใช้กำลัง 7,000 กว๋านาย เพื่อเปิดการรบ “สิงดำ” เพื่อบุกยึดแขวงสาละวัน และเพื่อเป็นการระดมกำลังเพื่อยึดเขตภาคใต้ ให้ได้นั้น⁹⁰ เมื่อถึงเดือนตุลาคม ค.ศ. 1972 พวกเขาได้ใช้กองกำลังถึง 50 กองพัน เพื่อเปิดการรบ “ปะสานตุลา” เพื่อบุกยึดเอาสาละวันอีกครั้ง⁹¹ ในเขตภาคเหนือ ในวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 1972 พวกเขาได้ใช้กำลังพลถึง 46 กองพันเพื่อบุกเข้าเซียงขวาง และนับแต่เดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1972 ถึงเดือนมกราคม ค.ศ. 1973 พวกเขาได้ใช้กำลัง 5 กองพลเพื่อเปิดการรบที่หลวง

⁸⁸ ดูแผนที่การเคลื่อนทัพของฝ่ายสหรัฐฯ เข้าสู่สมณภูมิรบ “ลาวเซิน 719” ในภาคผนวก

⁸⁹ สุเมต ไชยีสาน, ปะชัตต์สาธิตลาอ (จากโบลามเท็ญปะจู้บ), อ่างแล้ว, หน้า 957. (สุนโตโพธิสาน, ประวัติศาสตร์ลาว (จากโบราณถึงปัจจุบัน), อ่างแล้ว, หน้า 957.)

⁹⁰ เฟ็งอ่าง, หน้า 964

⁹¹ เฟ็งอ่าง.

พระบาง โดยใช้ชื่อว่า “แดนดินหนึ่ง”และ “แดนดินสอง” แต่การบุกโจมตีแนวลาวย ของสหรัฐฯ และพันธมิตรในแต่ละครั้งก็ประสบความสำเร็จล้มเหลว⁹² ถึงแม้ว่านับจาก ค.ศ. 1969 ผ่านมานั้น สหรัฐฯ จะได้ใช้กองกำลังสหรัฐฯ และอีกส่วนหนึ่งคือกองกำลังม้งลาวของวังปาวทำการต่อสู้กับ ฝ่ายแนวลาวยุทธชาติ แต่เพื่อในปี ค.ศ. 1972 เพื่อขยายการสู้รบให้กว้างออกไปกองกำลังม้งวังปาว มีเพียง 18,000 นาย ในปี ค.ศ. 1969 ได้เพิ่มขึ้นเป็น 36,000 นาย ในปี ค.ศ. 1972⁹³ ขณะเดียวกัน CIA ก็ได้ส่งการช่วยเหลือให้แก่ม้งติดอาวุธและกองกำลังของวังปาว ซึ่งมีจำนวน ถึง 105,000 คน ในปี ค.ศ. 1972 โดยผ่านโครงการช่วยเหลือต่างๆ เช่น โครงการช่วยเหลือชาว อพยพของสหรัฐฯ (U.S. Refugee Relief Programs) โครงการช่วยเหลือสุขภาพสำหรับพล เรือ และโครงการอาหารเพื่อสันติภาพ⁹⁴ เมื่อถึงทศวรรษที่ 1970 นี้ สหรัฐฯ ได้ทุ่มเทให้แก่การทำ สงครามในลาวอย่างมาก ซึ่งหลังจากที่สหรัฐฯ ได้นำกองกำลังบุกโจมตีกัมพูชา ในเดือน พฤษภาคม ค.ศ. 1970 สำเร็จแล้ว ต่อมาก็คือลาว โดยในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1970 สหรัฐฯ ได้ส่งกองกำลังทหารภาคใต้เวียดนาม จำนวน 25,000 กองกำลังทางพื้นดินและทางอากาศของ สหรัฐฯ จำนวน 9,000 นายได้บุกโจมตีภาคใต้ของลาว และอีก 16,000 นาย ซึ่งเป็นทหารได้ไป ประจำการที่ ส่องแจ้ง⁹⁵ สหรัฐฯ ได้เพิ่มเงินให้แก่รัฐบาลไทยเป็นจำนวนถึง 26 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อขยายการแทรกแซงเข้าในลาว โดยกองกำลังทหารไทยเหล่านี้ได้เพิ่มขึ้นเป็นแต่ละปี จากใน กลางทศวรรษที่ 1960 มีทหารไทยในลาวเพียง 5,000 คน เมื่อถึงปี ค.ศ. 1972 ปี ค.ศ. 1973 ได้ เพิ่มขึ้นเป็น 10,000 คน 20,000 คน ตามลำดับ โดยทหารไทยเหล่านี้จะประจำการในกองทหาร ราชอาณาจักรลาว และสวมเครื่องแบบของทหารราชอาณาจักรลาว⁹⁶ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในปี ค.ศ. 1972 จะเห็นได้ว่ากองกำลังสหรัฐฯ จำนวนหนึ่งได้ถูกถอนออกจากเวียดนาม แต่ในความเป็นจริง ทหารสหรัฐฯ เหล่านั้นได้จัดตั้งฐานทัพที่ประเทศไทยเพื่อฝึกอบรมให้นักบิน ราชอาณาจักรลาวและกำลังทหารที่ไม่ประจำการของไทยเพื่อเข้าไปปฏิบัติการในลาว

⁹² เพิ่งอ้าง.

⁹³ Usha Mahajani, U.S. Intervention in Laos and Its Impact on Laotian Relations with Thailand and Vietnam, from Conflict and Stability in Southeast Asia (S.I. : University of British Columbia/The Institute of International Relations; Anchor Press, 1974)., pp. 263-264.

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ Ibid, p. 266-267.

⁹⁶ Ibid, p. 265.

5.6.2 การเจรจาของทั้งสองฝ่าย

การแทรกแซงในอินโดจีนของสหรัฐฯ เพื่อให้รัฐบาลในอินโดจีนเป็นไปตามที่ตนต้องการ ด้วยการก่อสงครามปราบปรามกองกำลังปฏิวัติ โดยอ้างถึงการครอบงำของคอมมิวนิสต์นั้น มาถึง ค.ศ. 1973 ถือว่าสหรัฐฯ และพันธมิตรกำลังตกอยู่ในท่ารับ ทั้งอยู่ในลาว เวียดนาม และ กัมพูชา นอกจากนี้เขาต้องเผชิญกับการพ่ายแพ้ให้กองกำลังปฏิวัติในบรรดาประเทศอินโดจีนแล้วยังต้องเผชิญกับประณามจากประชาคมโลก และการประท้วงของประชาชนในสหรัฐฯ เอง สหรัฐฯ ต้องสูญเสียทรัพยากรอย่างมากมาเพื่อการทำสงครามในอินโดจีน กำลังทรัพย์ที่สหรัฐฯ ได้ส่งเข้ามาในลาว ก็ไม่ได้เกิดผลอันดีแก่ประชาชนชาวลาวแต่ประการใด ผู้นำฝ่ายขวาที่เห็นดีเห็นพร้อมกับสหรัฐฯ ล้วนแต่คอร์รัปชั่น ดังที่ โจนธาน แรนดอล สรุปลงไว้ในบางกอกโพสต์ ฉบับประจำวันที 8 ตุลาคม 1972 (พ.ศ. 2515) ดังนี้

เป็นเวลากว่าสิบปีมาแล้วที่การบริจาของสหรัฐอเมริกาได้ก่อให้เกิดผล คือ คนหยิบมือหนึ่งเป็นเจ้าของรถยนต์เมอร์ซึเดสเบนซ์ แต่ผู้คนส่วนใหญ่ทั่วไปทั้งราชอาณาจักรลาวมีแต่ความยากจนข้นแค้น, มีแต่คอร์รัปชั่น และการบริหารก็ไม่เคยมีวิวัฒนาการที่แสดงให้เห็นถึงความมีประสิทธิภาพ⁹⁷

ในขณะที่สหรัฐฯ และพันธมิตรกำลังตกอยู่ในท่ารับนั้น และเห็นว่าเจ้าสุวันนะพูมมาคงจะอ่อนยอมลงบ้าง แนวลารักชาติ จึงได้นำเอาแผนการวิธีกฎหมายปัญหาทางการเมือง เสนอต่อเจ้าสุวันนะพูมมาอีกครั้ง โดยอิงตามหลักการแก้ไขทางการเมือง 5 ข้อ ที่ได้เสนอผ่านมาแล้ว เช่น การเสนอให้สหรัฐฯ ยุติการรุกรานและทิ้งระเบิดใส่ในผืนแผ่นดินลาว เรียกร้องให้ทั้งสองฝ่ายหันหน้าเข้าหากัน เพื่อเปิดการเจรจาร่วมกันโดยเร็ว และเพื่อเป็นการแสดงถึงความจริงจังของฝ่ายแนวลาวย ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1972 นายพุมมี วงวิจิต เลขาธิการใหญ่ศูนย์กลางแนวลารักชาติ ทั้งเป็นผู้ทำหน้าที่พิเศษที่มีอำนาจเต็มของเจ้าสุพานวง ได้เดินทางมาพบกับเจ้าสุวันนะพูมมาที่เวียงจันทน์ เพื่อปรึกษาเป็นการพิเศษเกี่ยวกับการสร้างแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ดังนั้นเมื่อถึงเดือนกันยายน ค.ศ. 1972 ทั้งสองฝ่ายจึงได้ตกลงที่จะเปิดให้มีการเจรจาร่วมกันขึ้น โดยมีนครหลวงเวียงจันทน์เป็นสถานที่เจรจา

⁹⁷ รุ่งมณี, เจ้าฟ้าเจ้าน้องผู้ต่อสู้เพื่อเอกราชของลาว, อ้างแล้ว, หน้า 165.

เมื่อถึงวันที่ 14 ตุลาคม ค.ศ. 1972 คณะผู้แทนของฝ่ายแนวลาวยุติการได้เดินทางมาที่ นครหลวงเวียงจันทน์ เพื่อเตรียมตัวเข้าที่การเจรจา ซึ่งจะมีขึ้นในวันที่ 17 ตุลาคม 1971 โดย **ฝ่ายแนวลาวย** ประกอบด้วย นายพูน สีปะเสียด เจ้าสุก วงสีก มหากุ สุวันนะเมที นายโชด เพ็ดลาสี นายบุตรสะบง สุวันนะวง นานยปะติด เทียงท่า นายแจ้ง ไชยะวง นายเพ้า บุนนะพน นายสอน คำวานวงสา และนายสมสัก สุขะวง ส่วน**ฝ่ายเวียงจันทน์** ประกอบด้วย พญาเพ็ง พงสะหวัน พญาโง่น ชะนะนิกอน เจ้าสอบ ไชชะนะสุดทะกุมมาน พญาคำไผ่ อาไพ นายพลอ้วน ลาทิกุน นายพลเทียง แหวนวงสิต นายพลคำฮู้ บุตสะรัต นายพลเจ้าแสง สุวันนะรัต พญาหนู ผาด จุนละมะนี และ ดร. ชมพู อุดมวิไล นอกจากนี้ ก็มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีก 2 นายเข้าร่วมสังเกตการณ์ คือ นายสีทัด สิตทิบูน และ นายคำแพง พานูวง เนื่องจากต่างฝ่ายก็ไม่สามารถที่จะรับข้อเสนอกันและกันได้ การเจรจาก็ถูกยืดยาวมาถึงต้นปี ค.ศ. 1973 เมื่อขบวนการปฏิวัติทั้งสามชาติลาว เวียดนาม และกัมพูชา สามารถตีตื้นการโจมตีเขตที่มั่นของรัฐบาลหุ่นสหรัฐ และในที่สุดด้วยความพ่ายแพ้ของฐานทัพใหญ่สหรัฐ ในเวียดนาม ได้ทำให้สหรัฐ ต้องยอมเจรจากับเวียดนามเหนือ ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1973 ที่ปารีส ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสหรัฐได้เปลี่ยนแปลงนโยบายที่จะใช้กำลังทางทหารเพื่อโจมตีสามชาติอินโดจีนแล้ว หลังจากการตกลงเจรจาร่วมกับเวียดนามเหนือในเดือนกรกฎาคม ที่ผ่านมานั้น ทำให้ฝ่ายราชอาณาจักรมีความกระวนกระวายต่อความมั่นคงของตนยิ่งนัก และเพื่อรับประกันความมั่นคงให้แก่ฝ่ายราชอาณาจักรซึ่งเป็นพันธมิตรตนนั้น รองประธานาธิบดีสหรัฐ ได้เดินทางมายังเวียงจันทน์ จากนั้น ทั้งสองฝ่ายจึงสามารถตกลงร่วมกันได้ โดยในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 1973 สนธิสัญญาสันติภาพที่เวียงจันทน์ได้ถูกลงนามโดยผู้แทนทั้งสองฝ่าย เนื้อหาหลักของสนธิสัญญา คือ 1) ถี้อเอาแถลงการณ์ว่าด้วยความเป็นกลางของลาว และสนธิสัญญาเจนีวา 1962 เกี่ยวกับลาว และเรียกร้องให้บรรดาประเทศอื่นๆ เคารพนับถือและปฏิบัติตามสนธิสัญญาฉบับดังกล่าว ปัญหาภายในลาว คนลาวจะเป็นผู้แก้ไขปัญหาเอง 2) ปฏิบัติหลักการสิทธิเสรีภาพประชาธิปไตยของประชาชน 3) กำหนดให้มีการยุติการยิงแต่เวลา 12 น. ของวันที่ 22 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1973 เป็นต้นไป (ที่กำลังเคลื่อนไหวพื้นดิน และทางอากาศ ของกองกำลังทุกฝ่าย) 4) ห้ามนำเอาคน กองกำลัง และยุทโธปกรณ์ของต่างประเทศเข้ามายังดินแดนลาว 5) หลังจากจัดตั้งรัฐบาลผสม และคณะมนตรีผสมการเมืองแห่งชาติสำเร็จ ภายใน 60 วัน ต้องถอนกำลังทหารต่างประเทศและยุทโธปกรณ์กำลังทางทหาร และคลังทหารของต่างประเทศทั้งหมด และทั้งสองฝ่ายต้องส่งมอบผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ และถูกกักขังในทางสงครามให้แก่กัน จากนั้นก็ร่วมกัน

หาข้อมูลของบุคคลที่สูญหายในระหว่างสงครามเพื่อแจ้งให้แต่ละฝ่ายได้ทราบ 6) ดำเนินให้มีการเลือกตั้งทั่วไป เพื่อเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และจัดตั้งรัฐบาลผสมแห่งชาติสมบูรณ 7) ในระบอบการดำเนินการเลือกตั้ง ให้จัดตั้งรัฐบาลผสม และคณะมนตรีผสมการเมืองแห่งชาติ (ประกอบด้วยคณะผู้แทนจากกองกำลังรักชาติ และฝ่ายเวียงจันทน์ ในจำนวนเท่ากัน และผู้ทรงคุณวุฒิอีกจำนวนหนึ่ง ตามการตกลงของทั้งสองฝ่าย) ภายใน 30 วัน หลังจากลงนามสนธิสัญญาฉบับนี้ 8) เห็นดีให้หลวงพระบาง และเวียงจันทน์เป็นเขตกลาง 9) ในระบอบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และจัดตั้งรัฐบาลผสมสมบูรณนั้น ทั้งสองฝ่ายจะรักษาเขตตรวจตราชั่วคราวของตน 9). รัฐบาลผสมแห่งชาติ จะปรึกษาราชการกับรัฐบาลสหรัฐเกี่ยวกับการประกอบส่วนในการรักษาบาดแผลสงครามในลาวของสหรัฐ 10). ส่วนคณะกรรมการระหว่างประเทศ ที่ถูกสร้างขึ้นตามสนธิสัญญาเจนีวา ใน ค.ศ. 1962 นั้น ก็ให้สืบทอดเคลื่อนไหวตามหน้าที่ สิทธิอำนาจ และหลักการทำงานที่ได้ระบุไว้ในสัญญา ณ เจนีวาตั้งกล่าวนั้น⁹⁸

แต่ถึงแม้จะมีสัญญาเวียงจันทน์ที่ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามร่วมกันก็ตาม แต่ก็ถือได้ว่ายังไม่สามารถที่จะปฏิบัติได้ เนื่องจากยังไม่มีพิธีสารต่อท้ายเพื่อดำเนินการอย่างละเอียด และเพื่อเป็นการล้มล้างรัฐบาลสมที่กำลังจะสร้างขึ้นนั้น อดีตกองกำลังฝ่ายขวาซึ่งเคยทำการรัฐประหารในเมื่อก่อนแต่ไม่สำเร็จและได้หนีไปหลบภัยการเมืองที่ประเทศไทยนั้น ได้กลับเข้ามาหวังยึดอำนาจในลาวอีกครั้ง ตั้งในวันที่ 20 สิงหาคม ค.ศ. 1973 ท้าวมา ได้นำกำลังจำนวนหนึ่งเข้ามาจากฝั่งไทย เพื่อยึดอำนาจที่เวียงจันทน์ และสามารถยึดสนามบินวัดไต สถานีวิทยุกระจายเสียง และธนาคารแห่งชาติ แต่ยึดได้เพียงแค่นานสามชั่วโมงเท่านั้น ก็ถูกตีต้านได้ ในการกลับเข้ามายึดอำนาจในเวียงจันทน์ของนายพลท้าวมาในครั้งนี้ บางเสียงก็กล่าวว่า นายพลท้าวมา ได้รวมกันกับกลุ่มผู้ ชะนะนิคอน เจ้าสีสุก นะจำปาสัก และกู ปะลิตอะไฟ เพื่อทำรัฐประหารในครั้งนี้ แต่เมื่อได้รับการต่อต้านจากหลายฝ่าย พวกเขาจึงโยนความผิดให้แก่ นายพลท้าวมาเพียงคนเดียว

⁹⁸ สัญญา เกี่ยวกับการฟื้นฟูสันติภาพและปฏิบัติความถูกต้องปรองดองชาติยูลาว หรือ เรียกอีกชื่อหนึ่งว่าสนธิสัญญาเวียงจันทน์ วันที่ 21 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1973 โปรดดูภาคผนวก

ต่อมาในวันที่ 14 กันยายน ค.ศ. 1973 ก็ได้มีการลงนามในพิธีสารต่อท้ายของสนธิสัญญาดังกล่าว ซึ่งได้กำหนดและขยายเนื้อหารายละเอียดของสนธิสัญญาเวียงจันทน์วันที่ 21 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1973 ที่ได้ลงนามไปแล้วนั้น โดยได้กำหนดการจัดตั้งรัฐบาลผสมชั่วคราวแห่งชาติขึ้น ประกอบมี 25 นาย ตามสัดส่วน คือ

ฝ่ายเวียงจันทน์ มีรัฐมนตรี 5 นาย ในนี้มี 1 นายเป็นรองนายกรัฐมนตรี รับผิดชอบ 5 กระทรวง ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ ศิลปกรรม และกีฬาเยาวชน กระทรวงป้องกันประเทศและ *นักรบเก่า* (ทหารผ่านศึก) กระทรวงภายใน และประชาสงเคราะห์ กระทรวงการคลัง และกระทรวงสาธารณสุข มีรองรัฐมนตรี 6 นาย ในนี้ 5 นายจะเป็นรองรัฐมนตรีที่ฝ่ายแนวลาวัรักษชาติเป็นรัฐมนตรี และอีกนายหนึ่งจะเป็นรองรัฐมนตรีว่าการกระทรวงไปรษณีย์และโทรคมนาคม ซึ่งมีผู้ทรงคุณวุฒิเป็นรัฐมนตรี

ฝ่ายแนวลาวัรักษชาติ มีรัฐมนตรี 5 นาย ในนี้มี 1 นายเป็นรองนายกรัฐมนตรี รับผิดชอบ 5 กระทรวง ได้แก่ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงโยธาธิการและขนส่ง กระทรวงเศรษฐกิจและแผนผัง กระทรวงแถลงข่าว โฆษณา และท่องเที่ยว และกระทรวงกรรมการ มีรองรัฐมนตรี 6 นาย ในนี้ 5 นายประกอบในกระทรวงที่ฝ่ายเวียงจันทน์เป็นรัฐมนตรี และอีกนายหนึ่งจะเป็นรองรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ซึ่งมีผู้ทรงคุณวุฒิเป็นรัฐมนตรี

ส่วนผู้ทรงคุณวุฒิอีกสองนาย ที่ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงร่วมกัน ให้เข้าเป็นคณะรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลผสมชั่วคราวนั้น ได้แก่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงไปรษณีย์ และโทรคมนาคม

นอกจากนี้ในพิธีสารต่อท้ายยังระบุถึงการสร้างคณะกรรมการผสมศูนย์กลางเพื่อคุ้มครองการปฏิบัติสัญญา ซึ่งประกอบด้วย 14 นาย มาจากฝ่ายแนวลาวัรักษชาติ 7 นาย และฝ่ายเวียง-จันทน์ 7 นาย ที่เป็นหัวหน้า 1 นาย และรองอีก 1 นาย ส่วนอีก 5 นายเป็นกรรมการ

หลังจากพิธีสารต่อท้ายได้รับการลงนามแล้ว คณะกรรมการผสมศูนย์กลางก็เริ่มดำเนินการจัดตั้งปฏิบัติสัญญา โดยสิ่งแรกก็คือการทำให้หลวงพระบางและนครหลวงเวียงจันทน์เป็นเขตเป็นกลาง จากนั้นก็ได้ร่วมกันปรึกษาเกี่ยวกับคณะรัฐบาลผสมและคณะมนตรีผสมการเมืองแห่งชาติ เมื่อสำเร็จแล้ว เจ้าสุพานวงจึงได้เดินทางมาที่เวียงจันทน์ ในวันที่ 3 เมษายน

ค.ศ. 1974 ในวันที่รุ่งขึ้น ทั้งเจ้าสุวัณนะพุมมา เจ้าสุพานวง และนายพุมมี วงวิจิต ก็ได้เดินทางไปยัง หลวงพระบาง เพื่อประกอบพิธีตามธรรมเนียมปฏิบัติ โดยเจ้าสุวัณนะพุมมาได้ยื่นสารขอล้มล้าง รัฐบาลเก่าและและได้เสนอรายชื่อคณะรัฐบาลและคณะมนตรีผสมการเมืองแห่งชาติต่อเจ้าชีวิต สีสะหว่างวัดทะนา ที่มีเจ้าสุวัณนะพุมมาเป็นนายกรัฐมนตรี และเจ้าสุพานวงเป็นประธานคณะ มंत्रीผสมการเมืองแห่งชาติ และในวันที่ 5 เมษายน ทั้งสองก็ได้ลงนามในแถลงการณ์ เกี่ยวกับการตั้งสองสถาบันดังกล่าว

เจ้าสุพานวงและเจ้าสีสะหว่างวัดทะนา ที่หลวงพระบาง วันที่ 5 เมษายน ค.ศ. 1974

5.7 การสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ค.ศ. 1975

หลังจากมีการจัดตั้งรัฐบาลผสมและคณะมนตรีผสมการเมืองแห่งชาติตามสัญญาสงบศึก ทั้งสองสถาบันทางเมืองต่างได้เคลื่อนไหวตามหน้าของตนได้เป็นอย่างดี ในราชอาณาจักรลาว เวลานั้น ประกอบด้วย 3 เขตการคุ้มครองที่แตกต่างกัน คือ เขตที่มั่นของฝ่ายแนวลาว เขตที่มั่นของฝ่ายเวียงจันทน์ และเขตเป็นกลาง ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกัน คือ

เขตที่มั่นของฝ่ายแนวลาว เป็นที่บรรดานักปฏิวัติคุ้มครองอยู่ มีชายแดนติดกับ ประเทศเวียดนามและจีน มีพลเมืองอาศัยประมาณครึ่งหนึ่งของประเทศ เพราะมีเนื้อที่ กว้าง มีอัตราส่วนร้อยละ 80 ของเนื้อที่ทั่วราชอาณาจักรลาว มีระบบการปกครองแบบ สังคมนิยม

เขตที่มั่นของฝ่ายเวียงจันทน์ มีชายแดนติดกับราชอาณาจักรไทย ส่วนมากจะเป็นเขตทุ่งราบที่อุดมสมบูรณ์ มีประชากรอาศัยอยู่มาก ระบบเศรษฐกิจขึ้นกับนายทุนและฟิงฟิงสหรัฐฯ และไทย

เขตเป็นกลาง ได้แก่ หลวงพระบางและนครหลวงเวียงจันทน์ เป็นเขตปกครองผสมทั้งสองกำลัง เป็นเขตที่มีประชากรอาศัยอยู่มาก ทั้งนายทุน ปัญญาชน และกรรมกร

ทั้งสามเขตข้างบนนั้น แต่ถึงแม้ว่าทั้งสามเขตจะมีลักษณะความแตกต่างทางการปกครอง ระบบเศรษฐกิจแล้ว แต่ชั้นคนที่อาศัยในแต่ละเขตนั้นส่วนมากแล้ว จะเป็นชาวไร่ชาวนา กรรมกร และมีความต้องการนำพาประเทศไปสู่ความเป็นเอกราช โดยส่วนมากก็จะต่อต้านการปกครองของฝ่ายขวา ที่สนับสนุนสหรัฐฯ

นับแต่ ค.ศ. 1973 เป็นต้นมา ในขณะที่ราชอาณาจักรลาวกำลังก้าวไปสู่ความมั่นคงทางการเมืองนั้น ประธานาธิบดีนิกสันที่ให้การสนับสนุนกับกลุ่มผู้นำฝ่ายขวา ก็กำลังถูกฟ้องในคดีวอเตอร์เกต ได้ลาออกจากตำแหน่งประธานาธิบดีสหรัฐฯ ในวันที่ 9 สิงหาคม ค.ศ. 1974 จากความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของสหรัฐฯนั้น ได้ทำให้กลุ่มผู้นำฝ่ายขวาในสามชาติอินโดจีนมีความกระวนกระวายยิ่งนัก ขณะเดียวกันในอินโดจีน แนวร่วมเอกภาพกัมพูชาได้บุกโจมตีกำลังของนายพลลอนอล และสริมตรัก ซึ่งเป็นกองกำลังหุ่นของสหรัฐฯ และสามารถยึดเอาพนมเปญสำเร็จได้ในวันที่ 17 เมษายน ค.ศ. 1975 และสามารถปลดปล่อยประเทศได้ในเวลาอันรวดเร็ว ในขณะเดียวกันขบวนการกู้เอกราชในเวียดนามใต้ ก็ประสบผลสำเร็จ และสามารถรวมเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้เข้ากัน ในวันที่ 30 เมษายน ค.ศ. 1975 ในขณะนั้นในลาวก็ได้เกิดขบวนการต่อต้านการปกครองของฝ่ายขวามาแล้ว ดังเช่น การลุกฮือขึ้นของทหารที่แยกตัวออกมาจากฝ่ายกองทหารรัฐบาลกษัตริย์ที่เวียงจันทน์ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1974 และการลุกฮือขึ้นต่อสู้ของประชาชนเมืองหนองบึก แขวงคำม่วนในเดือนมกราคม ค.ศ. 1975 ในขณะเดียวกันนั้น ถึงแม้ผู้นำฝ่ายขวาจะพยายามยึดอำนาจของผู้นำฝ่ายขวาหลายๆ ครั้ง แต่ก็ต้องล้มเหลว เช่น ในวันที่ 27 มีนาคม ค.ศ. 1975 ได้มีกองพันทหารอากาศสองกองพัน มีปืนใหญ่ และเครื่องบิน T 28 พยายามบุกยึดเอาเขตนาयाง และด่านสูง (ทิศเหนือของแขวงเวียงจันทน์) แต่ก็ประสบความล้มเหลว ต่อมาก็เป็นการพยายามยึดอำนาจของ เจ้าสีสุก พร้อม

ด้วยรัฐมนตรีลาวฝ่ายขวา แต่ประสบความล้มเหลวไปส่งผลให้เจ้าสีสุกพร้อมผู้นำฝ่ายขวา 5 คน ต้องลาออกจากตำแหน่งและต้องหลบหนีมายังกรุงเทพฯ

ขบวนการทางสังคมที่เดินหน้าประท้วงการปกครองของฝ่ายขวา และขับไล่ที่ปรึกษา สหรัฐฯ ให้ออกไปจากลาวนั้น ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว และเกิดขึ้นอยู่บรรดาแขวงต่างๆ ในทั่วประเทศ ดังในวันที่ 1 พฤษภาคม ค.ศ. 1975 นิสิต นักศึกษา ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ และประชาชนชาวเซโตน ประมาณ 5,000 คน ได้เข้าปิดล้อมบ้านพักของเจ้าแขวงและรองเจ้าแขวงเซโตน จำปาสัก สาละวัน และอัตตะปือ ยึดเอาสถานีวิทยุกระจายเสียง และสถานที่สำคัญๆ ทำให้บรรดาข้าราชการชั้นสูงเหล่านั้นต้องหนีเข้ามาอยู่ในตัวเมืองปากเซ การประท้วงของชาวลาวในเขตภาคใต้ได้ไต่ถ่างยาวมาจนถึงวันที่ 10 พฤษภาคม ค.ศ. 1975 พวกเขาจึงยอมลาออกจากตำแหน่ง

ในวันที่ 9 พฤษภาคม ค.ศ. 1975 ชาวนครหลวงเวียงจันทน์ กว่า 12,000 คน รวมมีกรรมการ ชาวนา ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ นิสิต นักศึกษา ได้รวมกันประท้วงให้รัฐมนตรี 5 นายของฝ่ายขวาให้ลาออกจากตำแหน่ง คือ เจ้าสีสุก นะจำปาสัก นายโง่น ชะนะนิคอน นายคำไผ่ อะไฟ นายหุ่มพัน ไชยะสิต และนายจันทอน จันทะลาสี และทหารฝ่ายขวา ได้แก่ นายกุปะลิต อะไฟ นายอุตดอน ชะนะนิคอน นายคำฮู้ บุตสะลาด นายว่างปาว นายลุน สีสุนน และนายทองลิต โจอกเบงบุน เมื่อถึงวันที่ 10 ของเดือนเดียวกันพวกเขาทั้งหมดก็ได้หนีออกจากลาว

ในวันที่ 14 พฤษภาคม ค.ศ. 1975 ชาวหลวงพระบางได้บุกเข้ายึดที่สำนักงานว่าการแขวง ประท้วงให้เจ้าแขวงลาออกจากตำแหน่ง และให้ถอนที่ปรึกษาสหรัฐฯออกจากลาว และในตอนเช้ามีดของวันที่ 21 พฤษภาคม ค.ศ. 1975 คณะยึดอำนาจ “ยูเสต” (USAID) และ “หลักกิโลเมตรที่ 6” ได้ประท้วงให้สหรัฐฯ ถอนองค์การ “ยูเสต” ออกจากลาว เมื่อถึงวันที่ 27 ของเดือนเดียวกัน ทูตสหรัฐฯ ประจำลาว ต้องยอมปฏิบัติตามการเสนอของคณะยึดอำนาจ และได้มีพิธีลงนามสัญญารับรู้ และตกลงปฏิบัติขึ้น ระหว่าง ผู้แทนรัฐบาลผสมลาว และ ผู้แทนรัฐบาลสหรัฐฯ

กองกำลังประชาชนกำลังเคลื่อนทัพเข้าสู่ตัวเมืองปากเซ เพื่อสนับสนุนให้แก่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ค.ศ. 1945

ภายใต้สภาพการณ์ที่ชาวลาวกำลังลุกฮือขึ้นเพื่อขับไล่ฝ่ายขวา และสหรัฐ และนำประเทศไปสู่ระบบการปกครองใหม่นั้น บรรดาผู้นำฝ่ายขวาจำนวนหนึ่งได้หนีไปยังไทย ในวันที่ 25 พฤษภาคม ค.ศ. 1975 คณะรัฐบาลผสม และ คณะมนตรีผสมการเมือง ได้เปิดการประชุมที่เมืองเวียงไซ ที่การประชุมได้ตกลงยกเลิกระบอบกษัตริย์ ดังนั้นในวันที่ 26 พฤษภาคม ค.ศ. 1975 เจ้าสุวณะพูมา เจ้าสุพานวง และนายพุมิ วงวิจิต ได้เดินทางไปเข้าเฝ้าเจ้าชีวิตสีสะหวาง วัดทะนา เพื่อนำเอาการตกลงในที่ประชุมของคณะมนตรีฯ ซึ่งได้แก่การยกเลิกระบอบกษัตริย์ รัฐบาลผสมและคณะมนตรีทางการเมืองแห่งชาติ ในที่นี้พระมหากษัตริย์ก็ทรงเห็นดีด้วย และในวันที่ 29 พฤษภาคม ของปีเดียวกันนี้ พระองค์ก็ได้ประกาศสละราชบัลลังก์

เมื่อถึงวันที่ 1-2 ธันวาคม ค.ศ. 1975 การประชุมสมัชชาผู้แทนทั่วประเทศได้เปิดขึ้น ซึ่งเจ้าสุวณะพูมา เจ้าสุพานวง และอดีตนกัฐราชกุมารวงสะหวางเดินทางกลับมาเวียงจันทน์ ในวันที่ 1 ธันวาคม ค.ศ. 1975 เพื่อเข้าร่วมการประชุมดังกล่าว ที่ประชุมได้รับรองเอาหนังสือประกาศสละราชบัลลังก์ของกษัตริย์ แห่ง ราชอาณาจักรลาว รับรองหนังสือการประกาศขอยุบ รัฐบาลผสม และ คณะมนตรีผสมการเมืองแห่งชาติ และลงมติให้สถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในวันที่ 2 ธันวาคม ค.ศ. 1975

เจ้าสุวัจน์นะพุมมาอ่านคำประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1975

คณะรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวชุดแรกปี ค.ศ. 1975

โดยสรุปแล้ว โครงสร้างรัฐลาวในช่วงปี ค.ศ. 1954 ถึง ค.ศ. 1975 นี้ ถึงแม้จะมีพื้นฐานของการสร้างรัฐเกิดขึ้น แต่ก็นับว่ายังถือว่าเป็นรัฐที่อ่อนแอ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมืองที่ไม่มีเสถียรภาพเพราะความแตกแยกของตัวผู้นำ แต่ความแตกแยกทางการเมืองที่เกิดขึ้นของผู้นำในลาวนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นจากความต้องการปฏิรูปรัฐของข้าราชการตั้งที่สคอกโพลได้กล่าวไว้ แต่กลับเกิดจากการแทรกแซงของประเทศมหาอำนาจ และพันธมิตรที่ทำให้กลุ่มผู้นำในระบบการเมืองลาวหันเหให้การร่วมมือกับการเข้ามาใช้อำนาจควบคุมการดำเนินนโยบายของรัฐตนได้

ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งก็ได้เข้าร่วมกับขบวนการต่อต้านของชาวลาวที่ได้เคลื่อนไหวต่อต้านการแทรกแซงรัฐจากรัฐอื่นและสามารถนำพาประเทศก้าวไปสู่ความเป็นเอกราชอย่างแท้จริงได้ ดังนั้นในขบวนการปฏิวัติเพื่อเอกราชของลาวนี้ ไม่สามารถที่จะปฏิเสธได้ถึงความยิ่งใหญ่และความสำคัญของกำลังของมวลชน เนื่องจากชาติใดหนึ่งหากต้องการความเป็นเอกราชแห่งชาติไม่จำเป็นที่จะต้องจำกัดอยู่เพียงแต่รูปแบบการดำเนินสงครามแบบธรรมดาเท่านั้น ซึ่งการลุกฮือขึ้นของมวลชน สงครามปฏิวัติ หน่วยกองกำลังประจำหมู่บ้านในเขตต่างๆ ล้วนเป็นรูปแบบที่ดีเลิศ โดยการอาศัยบรรดารูปแบบต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมานั้น ชาติไหนก็ตามถึงจะเป็นเพียงชาติเล็กๆ ก็อาจชนะชาติที่ใหญ่กว่า และด้วยรูปแบบเหล่านั้น กองทัพอ่อนน้อยกว่าก็อาจเผชิญหน้ากับกองทัพที่เข้มแข็งกว่า และมีการจัดตั้งที่ดีกว่า⁹⁹ นี้แหละคือกำลังของมวลชน แต่สิ่งที่ต้องตั้งคำถามก็คือ ทำไมแนวลาวยุติการซึ่งเป็นฝ่ายที่ถูกกลุ่มผู้นำฝ่ายขวาทำการปราบปราม และกล่าวประณามมาตลอดนั้น ถึงมีมวลชนเข้าร่วมและให้การสนับสนุนช่วยเหลือเป็นจำนวนมากนั้นเป็นเพราะการโฆษณาชวนเชื่อ หรือ เป็นอุดมการณ์ของชาวลาวเหล่านั้นมีอยู่ เมื่อมองย้อนกลับไปแล้วนับแต่ไหนมารัฐลาวได้ตกเป็นเมืองขึ้นของรัฐอื่น การกดขี่ขูดรีดของรัฐและผู้ปกครองที่เข้มแข็งกว่าได้สร้างอุดมการณ์แห่งความเป็นเอกราชแก่ชาวลาว มีหลายครั้งที่ชาวลาวได้ลุกฮือขึ้นต่อสู้ แต่ด้วยกำลังที่น้อยกว่า จึงต้องพ่ายแพ้ไป บางคนก็ต้องจบชีวิตของตนเองลงไป ไม่ว่าจะเป็น พ่อกะตวดผู้ลือนามที่ได้นำพาชาวลาวในส่ววันนะเขตเคลื่อนไหวต่อต้านการปกครองในยุคอาณานิคมฝรั่งเศส แต่สุดท้ายก็ถูกจับได้และถูกฆ่าตาย หรือ จะเป็นขบวนการต่อต้านองแก้ว อองคมมะดำ ผู้นำพาขบวนการต่อต้านในเขตภูเพียงบอละเวนแดนดินที่อุดมสมบูรณ์ในเขตภาคใต้ของลาว สุดท้ายทั้งสองก็ต้องจบชีวิตลงด้วยการปราบปรามจากการปกครองของฝรั่งเศส ที่เหลือไว้ก็คือทายาทที่รอดพ้นมาได้ก็คือสีทน กมมะดำ ซึ่งต่อมาก็ได้เข้าร่วมเคลื่อนไหวกับกำลังแนวลาวยุติการ และกองกำลังอื่นๆ รวมถึง สีทอง แห่งบ้านนาหอยบัง เขตน้ำตอน เมืองนาชายทอง วีระชนแห่งกองกำลังแนวลาวยุติการที่ได้อุทิศกายตนเอง เพื่อ

⁹⁹ ฟ. อังแกม, นิพนธ์เลือกเขียนฉบับหมายเหตุทางด้านการทหาร, ๒๗๖ 1 (ระบ. โฉม: สำนักพิมพ์พิมพ์จำหน่ายกองทัพปะชาชนเวียตนาม, 1982), ๒๗๖ 113-114. อังแกม สละทูลบงสิญตามปะชาชนเวียต การนำพาของขบวนการปะชาชนปะติวัติลาว (1945-1975), ๒๗๖ ๒ สุลิยะแสง และคณะ (บ.ก.), อังแกม, ๒๗๖ 440. (ฟ. เองเกล, สรณิพนธ์วรรณกรรมทางการทหาร, เล่ม 1 (ฮานอย: สำนักพิมพ์พิมพ์จำหน่ายกองทัพปะชาชนเวียตนาม, 1982), ๒๗๖ 113-114. อังแกม สรุปสงครามปะชาชนภายใต้การนำพาของพรรคปะชาชนปฏิวัติลาว (ค.ศ. 1945-1975), ๒๗๖ ๒ สุลิยะแสง และคณะ (บ.ก.), อังแกม, ๒๗๖ 440.)

ปกป้องการบุกโจมตีเข้าเวียงจันทน์ของกองกำลังบุนฮุ้ม-ภูมีในต้นทศวรรษที่ 1960 บรรดานักรบ
ปฎิวัติเหล่านั้น ต่างได้ประสบกับการถูกขู่ขู่ตีด เห็นถึงความไร้มนุษยธรรมของผู้ปกครอง ความ
ฉ้อฉลในระบบการปกครองที่โหดร้าย จึงได้สร้างและเข้าร่วมเคลื่อนไหวกับขบวนการต่อต้านใน
เขตของตน แต่ก็ต้องมาจบชีวิตลงอย่างหน้าเสียดตาย แต่อย่างไรก็ตาม การสละชีวิตของผู้นำ
ขบวนการต่อต้านเหล่านั้น ก็ไม่ได้เสียเปล่า ขบวนการต่อต้านในหลายๆ รุ่นต่อมา ต่างก็
สรรเสริญถึงน้ำใจเสียสละและความกล้าหาญของบรรดาผู้นำขบวนการต่อต้านเหล่านั้นตลอดมา
บรรดาบทเรียนที่บรรดาผู้นำเหล่านั้นได้กระทำได้ถูกถ่ายทอดมายังขบวนการต่อต้านในรุ่นต่อมา
และได้รับการปรับปรุงแก้ไข สร้างยุทธวิธีใหม่ๆ ในที่สุดก็นำประเทศชาติไปสู่ความเป็นเอกราช

บทที่ 6

สรุป

เทดา สคอกโพลได้กล่าวถึงการปฏิวัติทางสังคมว่า เพราะเจ้าหน้าที่รัฐเห็นว่าตนเองมีภัยคุกคามจากประเทศอื่น อันเนื่องมาจากพวกเขามีกองกำลังที่เข้มแข็งกว่า ดังนั้นเจ้าหน้าที่รัฐจึงต้องการปฏิรูปรัฐตน และนำไปสู่การเกิดเป็นความขัดแย้งระหว่างประเทศ แต่นโยบายที่ออกมากลับขัดกับชนชั้นนำที่มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้ชนชั้นนำที่มีบทบาทสำคัญนี้ใช้อำนาจขัดขวางนโยบายดังกล่าว จากการขัดขวางของชนชั้นที่มีบทบาทสำคัญนี้ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินและเศรษฐกิจ ส่งผลให้ระบอบเก่าล่มสลาย และในขณะเดียวกันก็เกิดช่องว่างทางอำนาจในชนบท ชาวบ้านได้เป็นอิสระจากการปกครองในระบอบเก่า ได้รวมตัวกันต่อต้าน ซึ่งพลวัตของการต่อต้านนี้ได้ทำให้ขบวนการทางการเมืองขยายตัวไปสู่การปฏิวัติทางสังคม¹ ขณะเดียวกันชนชั้นนำกลุ่มใหม่ที่ทำการปฏิวัติก็ใช้กลไกทางการจัดตั้งและอุดมการณ์ของตนระดมความสนับสนุนจากมวลชนเมืองและสร้างโครงสร้างรัฐใหม่ขึ้น² ความสำเร็จของการปฏิวัติได้ก่อให้เกิดเป็นการเมืองใหม่ และผลของการเกิดรัฐใหม่ก็ยังสามารถที่จะแข่งขันในเวทีการเมืองสากลได้มากขึ้นด้วย³ จากที่ผู้วิจัยได้นำเอาทฤษฎีดังกล่าวของสคอกโพล มาทำการศึกษาการปฏิวัติลาว โดยแบ่งระยะการศึกษาออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 แต่ปี ค.ศ. 1893 ซึ่งเป็นปีที่ฝรั่งเศสเข้ามาปกครองลาว ถึงปี ค.ศ. 1954 ซึ่งเป็นปีที่ลาวเป็นเอกราชจากฝรั่งเศส (ระยะที่ลาวตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส) และระยะที่ 2 คือ แต่ปี ค.ศ. 1954 ถึงปี ค.ศ. 1975 (ระยะที่ลาวก้าวไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง)

การศึกษาในระยะที่ 1 แต่ปี ค.ศ. 1893 ถึงปี ค.ศ. 1954 ระยะที่ลาวตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส พบว่าลาวยังไม่ได้เกิดเป็นรัฐลาวอย่างแท้จริง เพราะต้องตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ระบบข้าราชการที่ฝรั่งเศสใช้เข้าปกครองในอินโดจีนกล่าวได้ว่ามีความเข้มงวดและสามารถควบคุมชาวนาที่อาศัยอยู่ในชนบท เพราะนอกจากฝรั่งเศสจะรู้ได้ว่าจุดพิเศษของสภาพ

---

¹ Theda Skocpol, States and Social Revolutions : A Comparative Analysis of France, Russia and China (Cambridge: Cambridge University Press, 1979), pp. 112-117.

² Ibid, pp. 161-169.

³ Ibid, pp. 285-286.

ทางด้านสังคมในแถบนี้ว่าชาวบ้านมีความเคารพและนับถือต่อเจ้ามหาชีวิตและศักดิ์นามาก ดังนั้นฝรั่งเศสจึงได้เอาอกเอาใจต่อกษัตริย์และบรรดาเชื้อพระวงศ์ลาวเป็นอย่างดี ซึ่งนี่คือปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านจำนวนไม่น้อยไม่ได้สร้างขบวนการต่อต้านกับการที่เจ้ามหาชีวิตลาวให้ฝรั่งเศสปกครองลาว นอกจากนี้ฝรั่งเศสยังวางระบบข้าราชการที่เข้มแข็งมาก โดยเฉพาะก่อนสงครามโลกครั้งที่สองนั้น เจ้าแขวง รวมทั้งข้าราชการระดับสูงในลาวจะเป็นคนฝรั่งเศส หรือได้รับการแต่งตั้งจากฝรั่งเศสที่ฝรั่งเศสเห็นว่าเป็นคนที่มีความจงรักภักดีต่อตน นอกจากนี้ก็ยังมีกองกำลังที่ฝรั่งเศสสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการปราบปรามขบวนการต่อต้านของชาวนา (มีทั้งกองกำลังหลวงและกองกำลังติดอาวุธที่ประจำตามหมู่บ้านต่าง ๆ) ในระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ด้วยสภาพโครงสร้างทางสังคมที่มีหลายชนเผ่าแต่ละชนเผ่ามีการปกครองโดยหัวหน้าเผ่า จึงทำให้ชาวลาวที่อาศัยอยู่เขตชนบทมีความเป็นอิสระพอควรจึงทำให้เกิดมีขบวนการต่อต้านจากชาวลาวที่อาศัยตามพื้นที่ต่าง ๆ ในลาว เช่น ขบวนการต่อต้านของพ่อกะตวดที่แขวงสะหวันนะเขต ขบวนการต่อต้านขององแก้วและองกมมะด้าที่อยู่เขตภูเพียงบอระเวนที่กวมเอาแขวงสาละวัน จำปาสักและอัตตะปือในเขตภาคใต้ของลาว ขบวนการต่อต้านที่นำโดยเจ้าฟ้าป่าใจในเขตภาคเหนือของลาว และขบวนการต่อต้านอื่นๆ ทางด้านโครงสร้างรัฐภายใต้การปกครองของฝรั่งเศสได้ทำให้อำนาจการปกครองของกษัตริย์มีความเข้มแข็งกว่าการเป็นอิสระของศักดินาในเขตต่างๆ มาก ดังนั้นเมื่อเกิดการต่อต้านจากขบวนการต่อต้านในเขตต่างๆ จึงไม่ส่งผลให้เกิดเป็นวิกฤตการณ์ที่นำไปสู่การล่มสลายของระบอบเก่าได้ ดังนั้นจึงเห็นว่าขบวนการปฏิวัติลาวที่เกิดขึ้นก่อนปี ค.ศ. 1945 ซึ่งเป็นระยะที่ลาวตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสนั้น ถึงจะเกิดขึ้นมาจากความขัดแย้งทางด้านชนชั้น เพราะถูกกดขี่จากชนชั้นปกครอง และจะเกิดมีขบวนการปฏิวัติขึ้นในหลายพื้นที่ก็ตาม แต่การปฏิวัติก็ล้มเหลว เนื่องจากขบวนการปฏิวัติยังไม่มีขยายตัวถึงขั้นนำไปสู่การสร้างตั้งองค์กรทางการเมืองของตนเอง เพื่อที่จะขยายกำลังการปฏิวัติให้กว้างออกไป นอกจากกองกำลังและอาวุธที่มีเพียงเล็กน้อยแล้ว อาวุธที่ใช้ก็เป็นแบบพื้นเมือง และในขณะเดียวกันนั้น ถึงแม้โครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจจะอ่อนแอ แต่เห็นว่าโครงสร้างทางการเมือง-การปกครองในระยะดังกล่าวมีความเข้มแข็งมาก เนื่องจากสภาพทางด้านสังคม ชาวลาวส่วนมากก็ยังคงให้การเคารพ เชื่อฟัง และเกรงกลัวต่อชนชั้นศักดินา ในขณะที่ศักดินาส่วนใหญ่มักยังคงให้การสนับสนุนต่อการปกครองของฝรั่งเศสในลาว ส่วนฝรั่งเศสเองก็ได้ให้การอุปถัมภ์แก่ชนชั้นศักดินาในลาว เพื่อให้ตนสามารถที่จะปกครองลาวเพื่อตัดดวงเอาทรัพยากรธรรมชาติ แรงงาน และกดขี่ขูดรีดชาวลาว ฝรั่งเศสได้ใช้วิธีการซื้อใจศักดินาด้วยการ

ให้สินจ้างตอบแทน ให้ตำแหน่ง เพื่อให้ศักดินามีความจงรักภักดีต่อตน และ วิธีการสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับสถาบันกษัตริย์ลาวไว้แล้ว อีกวิธีการหนึ่งที่ฝรั่งเศสได้ใช้เป็นพื้นฐานให้แก่การปกครองลาว ก็คือ การให้การศึกษแก่เชื้อสายศักดินา ด้วยการนำเอาเชื้อสายศักดินาลาวเข้าร่ำเรียนวิชาความรู้จากโรงเรียนที่พวกเขาสร้างขึ้นเฉพาะ ซึ่งหลักสูตรการศึกษานอกจากจะเป็นหลักการปกครองดินแดนอาณานิคมแล้ว ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อหล่อหลอมความคิดและสร้างทัศนคติให้บรรดาเชื้อพระวงศ์และชนชั้นสูงของลาว มีความจงรักภักดีต่อฝรั่งเศส ส่วนลูกชาวบ้านธรรมดาถ้าอยากศึกษาเราเรียนก็ต้องบวชเรียนในวัดเท่านั้น ก็เกิดมีชนชั้นนายทุนแห่งชาติ นายทุนจำหน่าย และก็มีชนชั้นกรรมกรปรากฏตัวขึ้น ตามการขยายตัวของโรงงานประเภทต่างๆ ของวิสาหกิจขนส่ง และเหมืองแร่ การกดขี่ชาวลาวนอกจากในเมื่อก่อนจะมีในลักษณะของการต้องไปทำงานช่วยงานหลวง การไปทำงานรับใช้ให้แก่ศักดินา และการเสียภาษีอากรต่างๆ แล้ว กรรมกรในโรงงานก็ถูกกดขี่ขูดรีดทางด้านแรงงาน ดังนั้นขบวนการต่อต้านการปกครองในลาว จึงไม่ได้เกิดขึ้นจากชาวนา-ชาวบ้านที่อาศัยตามเขตแคว้นต่างเท่านั้น แต่ยังมีขบวนการเคลื่อนไหวของกรรมกรที่ทำงานตามโรงงานต่างๆ อย่างไรก็ตาม แม้ขบวนการต่อต้านในระยะดังกล่าวไม่สามารถที่จะขยายกองกำลังให้ขยายกว้างออกไป และเป็นการปฏิบัติเพื่อปลดปล่อยตนเองออกจากกรกดขี่ของฝรั่งเศส และศักดินาลาวได้ การลุกฮือขึ้นในครั้งนี้ ก็ได้กลายเป็นพื้นฐานให้แก่การเกิดขึ้นของขบวนการชาตินิยมเพื่อต่อต้านการปกครองฝรั่งเศสในยุคนั้นต่อไปได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะพี่น้องลูกหลานของนักต่อต้านที่ได้เสียชีวิตไปในเวลาต่อสู้กับฝรั่งเศสนั้น ได้สืบสานเจตนารมณ์นำพาขบวนการต่อต้าน ขยายกำลังต่อต้านให้เข้มแข็ง และมีกำลังมากขึ้นจนสามารถสร้างองค์กรที่เข้มแข็งเพื่อรวมศูนย์และเชื่อมโยงขบวนการปฏิวัติในเขตต่างๆ เข้าด้วยกันได้ ดังในระบอบการขยายตัวของสงครามโลกครั้งที่สอง ญี่ปุ่นได้ขยายอำนาจเข้าสู่เอเชีย รวมทั้งอินโดจีน โดยนำเอาแนวความคิดในการจัดตั้งมหาเอเชียบูรพา (New order in Greater East Asia) เป็นตัวนำ และเพื่อลดบทบาทของตะวันตกในเอเชีย ก็คือลดบทบาทของฝรั่งเศสในอินโดจีนนั้น ญี่ปุ่นก็ได้ปลุกกระแสความเป็นเอกราชจากฝรั่งเศสเพื่อเข้าร่วมกับญี่ปุ่นในการจัดตั้งมหาเอเชียบูรพาที่ตนสร้างขึ้น ในนี้ได้ทำให้ขบวนการปฏิวัติในลาวขยายตัวไปด้วย ดังนั้น เมื่อญี่ปุ่นได้ประกาศแพ้สงคราม ในครามโลกครั้งที่ 2 ชนชั้นนำในลาวหลายคนได้เข้าร่วมกับขบวนการปฏิวัติลาว และจัดตั้งรัฐบาลลาวอิสระขึ้น ในปี ค.ศ. 1945 โดยมีเจ้าเพ็ดชะลาด ซึ่งเป็นมหาอุปราชเป็นผู้นำ พร้อมกับข้าราชการชั้นสูง เจ้าแขวง และเจ้าเมืองหลายคน เข้าร่วมในรัฐบาลครั้งนี้ รวมทั้งเจ้าสุวันนะพูมา ซึ่งเป็นพี่น้องร่วมสายเลือด และเจ้า

สุพานุวง ที่เป็นพี่น้องต่างมารดา กับเจ้าเพ็ดชะลาดร่วมด้วย ดังนั้นจึงเห็นว่าในระยะของการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองนี้ ได้ทำให้การปกครองของญี่ปุ่นในลาวอ่อนแอลงไปด้วย ส่งผลให้เกิดช่องว่างในการบริหารจัดการในท้องที่ต่างๆ ทำให้ขบวนการต่อต้านได้ขยายตัวไม่เฉพาะแต่ในแถบชนบทแต่ยังรวมถึงตัวในตัวเมืองเวียงจันทน์และหลวงพระบางด้วย ดังจะเห็นได้จากขบวนการ *ปะเทดลาว* ได้สร้างตั้งสมาคมลาวเป็นลาวขึ้นที่เวียงจันทน์ และได้ขึ้นไปเคลื่อนไหวขับไล่เจ้ามหาชีวิตลาวที่หลวงพระบาง ในขณะเดียวกันโครงสร้างของชนชั้นนำ ก็เกิดความแตกแยก โดยเฉพาะคือความแตกแยกระหว่างเจ้ามหาชีวิตสีสะหว่างวงและเชื้อพระวงศ์กับมหาอุปราชเพ็ดชะลาดพร้อมด้วยข้าราชการชั้นสูงของลาวจำนวนหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม ขบวนการทางสังคม และการสร้างรัฐลาวไปสู่ความเป็นเอกราชนั้นก็คงอยู่ไม่นาน เพราะเมื่อฝรั่งเศสได้ก้าวเข้ามาปกครองลาวอีกครั้ง โดยได้รับการเห็นดีจากเจ้าสีสะหว่างวง ทำให้คณะรัฐบาลลาวอิสระต้องหนีไปตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นที่ราชอาณาจักรไทย ในระยะนี้ถึงว่าฝรั่งเศสจะสามารถเข้ามาปกครองได้เหมือนแต่ก่อน แต่ขบวนการต่อต้านทั้งชาวนา และกรรมกรได้มีการขยายตัวมากแล้ว นอกจากนั้น ฝรั่งเศสก็ไม่สามารถที่จะแต่งตั้งคนฝรั่งเศสเข้ามาเป็นผู้ปกครองตามเขตแคว้นต่างๆ ได้อย่างเป็นทางการเหมือนแต่ก่อน ที่ทำได้ก็ส่งมาในลักษณะของที่ปรึกษา แต่อย่างไรก็ตามการปกครองลาวส่วนใหญ่ก็ยังคงขึ้นกับฝรั่งเศส คณะรัฐบาลพลัดถิ่นของราชอาณาจักรลาวเคลื่อนไหวในราชอาณาจักรไทยนั้น มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ลำบากยิ่งขึ้น เมื่อรัฐบาลราชอาณาจักรไทยที่นำโดยนายปรีดี พนมยงค์ ได้ถูกรัฐประหารโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม บวกกับนโยบายฝรั่งเศสที่พยายามชวนชวายเอาคณะรัฐบาลลาวพลัดถิ่นกลับคืนเข้ารับใช้ตนนั้น ได้ทำให้รัฐบาลลาวพลัดถิ่นที่ราชอาณาจักรไทยต้องแตกกระจายกันไป โดยที่เจ้าเพ็ดชะลาดขอวางมือไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง และขอพำนักที่ราชอาณาจักรไทยต่อไป กองกำลังจำนวนหนึ่งที่นำโดยเจ้าสุวันนะพูมมาก็ได้กลับไปปรับใช้ฝรั่งเศสที่ราชอาณาจักรลาว และอีกจำนวนหนึ่งที่นำโดยเจ้าสุพานุวงก็ได้เดินทางเข้าร่วมกับขบวนการต่อต้านการปกครองฝรั่งเศสในลาว ในเวลานี้ระบบระหว่างประเทศได้ส่งผลกระทบต่อรัฐลาว ทั้งฝรั่งเศสที่ต้องการเข้ามาปกครองลาว และอีกฟากหนึ่งก็คือขบวนการปฏิวัติทั้งในลาว เวียดนามและกัมพูชาได้เชื่อมโยงการต่อต้านเข้าด้วยกัน โดยที่ขบวนการต่อต้านลาวและกัมพูมาก่อสงครามเล็กๆ ในประเทศตน เพื่อตัดกำลังของทหารฝรั่งเศสที่จะส่งเข้าไปช่วยกองกำลังฝรั่งเศสที่กำลังทำสงครามใหญ่ที่เวียดนาม ขบวนการต่อต้านของชาวลาวได้รับความเข้มแข็งยิ่งขึ้นเมื่อมีผู้นำทาง

การเมืองคนสำคัญหลายคนในคณะรัฐบาลลาวอิสระในเมื่อก่อนเดินทางเข้าร่วมกับตน โดยเฉพาะเจ้าสุพานวง และในที่สุดเมื่อฝรั่งเศสต้องแพ้สงครามที่เดียนเบียนฟู ในปี ค.ศ. 1954 ได้ส่งผลให้ขบวนการปฏิวัติทั้งสามประเทศอยู่ในท่าที่แข็งแกร่งขึ้นอีก ซึ่งโดยรวมแล้วจากบทที่ 1 ถึงบทที่ 3 จะสะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยที่ทำให้ขบวนการปฏิวัติในลาวเกิดขึ้น และเห็นได้ถึงการจัดตั้งองค์กรทางการเมืองของฝ่ายปฏิวัติ ที่มีทั้งการสนับสนุนให้จัดตั้งรัฐบาลลาวอิสระที่นำโดยเจ้าเพ็ดชะลาด และการสร้างรัฐบาลลาวต่อต้านที่ภาคเหนือของฝ่ายปะเทดลาว

จากนั้นในบทที่ 5 จะเป็นการลาวถึงขบวนการปฏิวัติทางสังคมในลาวหลังจากการประชุมที่เจนีวาในปี ค.ศ. 1954 พบว่าขบวนการสร้างรัฐลาวได้เริ่มถูกจัดตั้งขึ้น บรรดาพรรคการเมืองต่างๆ ได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อเตรียมให้แก่การจัดตั้งรัฐบาลผสม ฝ่ายต่อต้านขบวนการปะเทดลาวได้สร้างพรรคการเมือง และแนวร่วมของตนชื่อว่า พรรคแนวลาวยุติธรรมและมีแนวลาวยุติธรรมเป็นแนวร่วมของตน ในขณะที่เดียวกันก็มีการจัดตั้งพรรคประชาชนปฏิวัติลาวที่แยกตัวออกมาจากพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน เป็นองค์กรทางการเมืองที่เคลื่อนไหวปิดลับร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามและกัมพูชา แต่เมื่อสหรัฐอเมริกาได้เริ่มเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในลาว โครงสร้างทางการเมืองก็เต็มไปด้วยความขัดแย้ง โดยได้แบ่งออกเป็นสามฝ่ายอย่างชัดเจน คือ ฝ่ายขวา ฝ่ายเป็นกลาง และฝ่ายซ้าย ในขณะที่ผู้นำฝ่ายขวาต่างก็แสวงหาผลประโยชน์และสร้างอิทธิพลให้แก่ตนเองด้วยการเปิดประตูยอมรับการเข้ามาของสหรัฐฯ อยู่ นั้นภายในเองก็เกิดการขัดแย้งซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่างมุข ชะนิคอน และ ภูมิ หน่อสะหวัน หรือเกิดการรัฐประหารโดยทหารชั้นผู้น้อยของฝ่ายขวาเองโดยกองแล ฝ่ายเป็นกลางเองก็พยายามหาทางสร้างตั้งรัฐบาลผสมขึ้นเพื่อให้ประกอบด้วยผู้นำจากทั้งสามฝ่าย โดยยึดหลักการแห่งความเป็นกลาง แต่สุดท้ายจากการโน้มน้าวของสหรัฐฯ ฝ่ายเป็นกลางก็ได้เข้าร่วมกับฝ่ายขวา ด้วยการแทรกแซงของสหรัฐฯ ต่อลาว และฝ่ายขวาก็ยอมรับและหวังจะกำจัดฝ่ายซ้ายให้ออกไปนั้น ได้ทำให้ฝ่ายซ้ายต้องปรับยุทธศาสตร์ของตนเองใหม่ให้มีการขยายตัวที่เข้มแข็งและได้รับการสนับสนุนจากประชาชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งฝ่ายซ้ายได้จัดตั้งพรรคและแนวร่วมของตนขึ้น ชื่อว่า พรรคประชาชนลาว ซึ่งแยกตัวออกมาจากพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน และได้สร้างแนวร่วมของตน ชื่อว่า แนวลาวยุติธรรม (พรรคประชาชนลาวอยู่ในสถานะของการเคลื่อนไหวที่ปิดลับ แต่แนวลาวยุติธรรมเคลื่อนไหวเปิดเผย โดยมีพรรคแนวลาวยุติธรรม เป็นองค์กรทางการเมืองของตน) ซึ่งในตลอดช่วงปี ค.ศ. 1954 ถึงปี ค.ศ. 1975 นี้ นับได้ว่าเป็นช่วง

ที่มีการต่อสู้กันอย่างดุเดือดของทั้งสองฝ่ายทางการเมือง เป็นอย่างมาก ในนี้สหรัฐฯ จะมีความโดดเด่นในการแทรกแซงทางการเมืองของลาวอยู่ไม่น้อย

ในขณะที่การแทรกแซงของสหรัฐฯ และพันธมิตรในลาวนับวันยิ่งเพิ่มมากขึ้นนั้น การเมืองภายในก็แยกออกเป็นฝักเป็นฝ่าย ทั้งฝ่ายขวาและฝ่ายซ้าย แต่เนื่องจากในฝ่ายขวาเอง ก็มีได้เป็นฝ่ายขวาแต่ต้น ดังเช่นในกรณีของเจ้าสุวัณนะพุมมาเองก็มีได้เป็นฝ่ายของพวกภูมีหน่อสะหวันตั้งแต่แรกจึงทำให้ทั้งสองฝ่ายก็พยายามโค่นล้มกันอยู่ตลอดเวลา กล่าวคือ เบื้องต้น เจ้าสุวัณนะพุมมาก็ต้องการให้ลาวเป็นกลางแต่ก็ทนกับการโน้มน้าวของสหรัฐฯ ไม่ไหว จึงได้เลือกข้างใดข้างหนึ่ง สุดท้ายก็ร่วมเข้ากับฝ่ายขวา ในขณะที่ฝ่ายขวาเองมีทั้ง กะต่าย เจ้าบุญอุ้ม ฌ จำปาสัก ผุย ชะนะนิคอน ภูมี หน่อสะหวัน กุ ปะสิตอะไพ พวกนี้กลับให้การสนับสนุนให้สหรัฐฯ เข้ามามีบทบาทในลาวเต็มที่ แต่อย่างไรก็ตามพวกเขาเองก็เกิดการขัดแย้งกันเกิดขึ้น เพื่อจะได้ขึ้นมามีอำนาจในลาว ส่วนฝ่ายซ้ายเองถือว่าเป็นหน่อแห่งของขบวนการต่อสู้ปลดปล่อยตนเองมาจากฝรั่งเศส เพราะในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่แล้วจะได้ผ่านสนามรบ หรือเป็นลูกหลานของนักต่อสู้ที่ไดตายในการต่อสู้กับฝรั่งเศสมาก่อนทั้งสิ้น ในฝ่ายนี้จะกังวลมากกับการเข้ามาแทรกแซงของประเทศมหาอำนาจ เมื่อมองผ่านประวัติการต่อสู้แล้ว ก็ล้วนสืบเนื่องมาจากการเข้ามาปกครองราชอาณาจักรลาวของสยาม ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น ต่อมาก็คือสหรัฐฯ เบื้องต้นก็เป็นเพียงแต่ขบวนการต่อสู้เพื่อความเป็นเอกราชจากต่างชาติ เพราะเห็นว่าพวกต่างชาติที่เข้ามาประเทศตนไม่มีใครที่จะจริงใจต่อตน ส่วนใหญ่แล้วต่างก็เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ทั้งสิ้น ซึ่งนอกจากจะมาตักตวงเอาทรัพยากรอันมีค่าทางธรรมชาติแล้ว ก็ยังไม่เกิดการพัฒนาให้แก่ประเทศตน และยังกดขี่ขูดรีดชาวลาวด้วย ดังนั้นขบวนการต่อต้านเหล่านี้ จึงได้แสวงหาพันธมิตรในการต่อสู้โดยมี เวียดนามและกัมพูชาซึ่งถือเป็นประเทศที่มีชะตากรรมเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามในช่วงดังกล่าวพรรคคอมมิวนิสต์ได้มีการสร้างองค์กรที่เข้มแข็งแล้วในอินโดจีน ซึ่งผู้นำที่นำเอาแนวคิดดังกล่าวเข้ามาในอินโดจีนก็คือนักผู้รักชาติแห่งอินโดจีน เหงียน อาย กวัก หรือโฮ จิ มินห์ ด้วยชัยชนะของสหภาพโซเวียตในการโค่นล้มระบอบนายทุนซึ่งเป็นระบอบที่ขูดรีดแรงงานของกรรมกรสำเร็จนั้น ได้ทำให้แนวคิดคอมมิวนิสต์ก้าวขึ้นมามีอำนาจครอบงำอุดมการณ์ทางการเมืองของนักชาตินิยมในหลายๆ ประเทศ รวมทั้งลาว เวียดนาม และกัมพูชา พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนได้กลายเป็นองค์กรทางการเมืองของนักชาตินิยมในอินโดจีน ต่อกับ

แนวทางไม่ว่าจะด้านการเมืองการปกครอง หรือเศรษฐกิจของค่ายคอมมิวนิสต์นั้นมีความแตกต่างจากฝ่ายเสรีอย่างชัดเจน

จากการแทรกแซงของสหรัฐฯ เข้าในการเมืองลาว ซึ่งนอกจากจะไม่ทำให้เกิดความร่วมมือกันของฝ่ายต่างๆ เพื่อสร้างตั้งรัฐบาลผสม อันเป็นผลมาจากต่างฝ่ายก็มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นการพยายามที่จะสร้างความเป็นกลางให้แก่ลาวของฝ่ายเจ้าสุวันนะพูมา ความต้องการของผู้นำฝ่ายขวาเองที่ต้องการที่จะเดินตามทางเสรีนิยมของสหรัฐฯ อเมริกา หรือ ความต้องการเป็นเอกราชจากต่างชาติของฝ่ายซ้ายแล้ว ภายในฝ่ายขวาเอง นอกจากไม่สามารถที่จะบริหารประเทศได้แล้ว ก็เต็มไปด้วยการคอร์รัปชันและแย่งชิงอำนาจซึ่งกันและกันนั้น ฝ่ายซ้ายได้ขยายตัวและได้รับการสนับสนุนจากชาวลาวอย่างกว้างขวาง ซึ่งได้จัดตั้งองค์กรทางการเมือง มีเขตที่มั่น และกองทัพเป็นของตนเอง ขณะเดียวกันก็ยังได้รับแรงสนับสนุนจากประชาชนทั้งภายในและต่างประเทศ ต่อกับสหรัฐฯ ที่เป็นผู้สนับสนุนฝ่ายขวามาตลอด ได้รับแรงกดดันทั้งภายในและต่างประเทศจำเป็นต้องเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศต่อกับอินโดจีนใหม่ด้วยการถอนทหารออกจากอินโดจีน ในที่สุดเมื่อปัจจัยทั้งสามระดับ (ระบบระหว่างประเทศสหรัฐฯ เปลี่ยนแปลงนโยบาย ระดับรัฐโครงสร้างรัฐลาวอ่อนแอ เกิดความแตกแยกแบ่งฝักแบ่งฝ่ายทางการเมือง ในระดับปัจเจกได้เกิดขบวนการทางสังคมที่เรียกร้องให้มีการปฏิรูปประเทศไปสู่การเมืองในรูปแบบใหม่) ได้มาถึงขั้นสูงงอมและเอื้ออำนวย ขบวนการทางสังคมของลาวก็สามารถเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากราชอาณาจักรลาวมาเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้ในปี ค.ศ. 1975 จากชัยชนะของกำลังมวลชนลาวที่สามารถเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในรูปแบบเก่าที่มีสหรัฐฯ เป็นผู้หนุนหลังนั้น ก็แสดงให้เห็นว่า การเคลื่อนไหวของกำลังมวลชนของชาติใดชาติหนึ่งเพื่อความเป็นเอกราชนั้น ไม่อาจจำกัดเพียงแค่รูปแบบการดำเนินสงครามแบบธรรมดาเท่านั้น การลุกฮือขึ้นของมวลชน สงครามปฏิวัติ บรรดาหน่วยกองกำลังในเขตต่างๆ ก็เป็นรูปแบบที่ดีเลิศ ด้วยการอาศัยบรรดาแบบที่กล่าวมานั้น ชาติหนึ่งถึงจะเป็นชาติเล็ก ก็อาจเอาชนะชาติที่ใหญ่กว่า และ ด้วยรูปการเหล่านั้น กองทัพหนึ่ง ที่อ่อนน้อยกว่าก็อาจเผชิญหน้ากับกองทัพที่เข้มแข็งกว่า มีการจัดตั้งที่ดีกว่า⁴ ซึ่งนี่เป็นแนวคิด

⁴ เอฟ. ฮัจแกม, บิขินเลือกเขี้ยววันมะท่าทางด้านภานชะชาม (ฮ่ามไ้ม้: สำนักพิมพ์กออู๋ซัซปะช่าซิมทอวุดนาม, 1982), หน้า 113-114. ฮัจกูใน สะทลูปสิงตามปะช่าซิมพายไต้ภานน่ำช่าฮอ ซัซปะช่าซิมปะตีอัดลาว (1945-1975), ฮัจแล้ว, หน้า 440. (เอฟ แองเกลส์, สรรรินพนธ์วรรณกรรม

ของตนเองเกล ที่ได้กล่าวถึงกำลังอันมหาศาลของกำลังมวลชนซึ่งผู้นำการปฏิวัติยอมตระหนักดีในข้อนี้ ดังนั้นเมื่อกำลังมวลชนได้ให้การสนับสนุนแต่การต่อสู้ปลดปล่อยประเทศชาติของฝ่ายปะเทดลาวแล้ว ก็คงไม่มีอำนาจใดจะมาทัดทานได้

ข้อสังเกตในเชิงทฤษฎี และข้อจำกัดในการศึกษา

ในการศึกษาถึงโครงสร้างรัฐและขบวนการปฏิวัติทางสังคมของลาวนี้ ผู้ศึกษาได้นำเอาทฤษฎีรัฐกับการปฏิวัติทางสังคม ของเทดา สคอกโพล มาสร้างเป็นกรอบในการอธิบายถึงปรากฏการณ์ทางการเมืองดังกล่าว สคอกโพลก็เห็นดีกับมาร์กซ์ ที่ว่าการปฏิวัติทางสังคมเกิดขึ้นมาจากความขัดแย้งทางด้านชนชั้น⁵ แต่สคอกโพลเองก็ได้ให้ความสำคัญกับการเกิดการปฏิวัติทางสังคมเอาไว้ว่า เกิดมาจากการที่เจ้าหน้าที่รัฐต้องการที่จะปฏิรูปประเทศ ให้มีความเข้มแข็ง เพราะเห็นว่ารัฐอื่นมีความเข้มแข็งกว่าที่อาจเป็นภัยคุกคามแก่ตน แต่นโยบายที่วางออกมากลับสร้างความไม่พอใจแก่ชนชั้นเจ้าที่ดินที่เป็นชนชั้นที่มีบทบาทต่อเศรษฐกิจ ซึ่งนำไปสู่การเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงิน และเศรษฐกิจ ทำให้ระบอบเก่าล่มสลาย ในขณะที่เดียวกันนั้นระบบข้าราชการที่เคยควบคุมชาวนาที่อาศัยอยู่ชนบทก็อ่อนแอไปด้วย ในเวลานี้ชาวนาได้มีการรวมตัวกัน และก่อตัวเป็นขบวนการปฏิวัติขึ้น และจากโครงสร้างของรัฐและโครงสร้างทางสังคมดังกล่าวนี้จะเห็นแนวโน้มที่สุกงอมทำให้การปฏิวัติเกิดและประสบความสำเร็จได้⁶

ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การปฏิวัติของประเทศใดประเทศหนึ่ง ย่อมเกิดขึ้นภายใต้สภาพและเงื่อนไขของทั้งภายในและต่างประเทศที่แตกต่างกัน ดังนั้นจากทฤษฎีรัฐกับการปฏิวัติทางสังคมของสคอกโพลได้ทำการศึกษาใน 3 ประเทศ ได้แก่ ฝรั่งเศส รัสเซีย และจีนนั้น ต่างก็มีบริบทของปัจจัยทั้งภายในและต่างประเทศที่แตกต่างกันไปจากลาว เพราะส่วนมากแล้วประเทศที่สคอกโพลได้ทำการศึกษาจะเป็นรัฐที่เข้มแข็ง (strong state) มีระบบข้าราชการที่ร่วมศูนย์เป็นสังคมที่เป็นข้าราชการ-ชาวนา ซึ่งมีความแตกต่างไปจากลาว ที่เป็นรัฐอ่อนแอ (weak state)

ทางด้านการศึกษา, เล่ม 1 (ฮานอย: สำนักพิมพ์กองทัพประชาชนเวียดนาม, ค.ศ. 1982), หน้า 113-114 อ้างใน สรุปสงครามประชาชนภายใต้การนำพาของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว (ค.ศ. 1945-1975), อ้างแล้ว, หน้า 440.)

⁵⁵ Theda Skocpol, Ibid, p. 7.

⁶ Ibid, pp. 3-40.

ไม่มีระบบราชการที่ร่วมศูนย์ เป็นสังคมชาวนา ดังนั้นทฤษฎีดังกล่าวของสคอกโพลจึงไม่สามารถสามารถที่จะใช้เข้าในการศึกษาถึงการเกิดขึ้นของการปฏิวัติลาวได้ แต่อย่างไรก็ตามทฤษฎีดังกล่าว ก็ทำให้ผู้วิจัยสามารถสร้างกรอบในการอธิบายได้ส่วนหนึ่ง โดยชี้ให้เห็นถึงบรรดาปัจจัยและสภาพเงื่อนไขจำนวนหนึ่งที่สามารถเติมเต็มให้แก่การอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวได้อย่างครบถ้วน ซึ่งจากการศึกษาทำให้ผู้วิจัยเห็นได้ในแง่ทฤษฎีเพื่ออธิบายถึงการเกิดขึ้นของการปฏิวัติลาว ดังนี้

1. ความขัดแย้งระหว่างประเทศที่สคอกโพลกล่าวถึง เป็นความขัดแย้งที่รัฐตนเองเป็นผู้สร้าง แต่ในส่วนกรณีของลาวแตกต่างไปจากกรณีศึกษาของสคอกโพลคือ รัฐลาวมีความขัดแย้งกับมหาอำนาจที่ต้องการเข้ามาปกครองและแทรกแซงลาว กล่าวคือความขัดแย้งระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นเกิดมาจากภายนอกประเทศ ไม่ว่าจะเป็นสยามหรือเวียดนาม ต่อมาก็เป็นฝรั่งเศส และสหรัฐฯ นอกจากนั้น การที่รัฐลาวเข้าไปเกี่ยวข้องกับประเทศมหาอำนาจนั้นไม่ได้เป็นตัวกระตุ้นให้รัฐลาวพัฒนาประเทศ แต่กลับทำให้การสร้างรัฐลาวต้องล่มสลายไป โดยเฉพาะคือการแทรกแซงของสหรัฐฯ ที่สนับสนุนผู้นำฝ่ายขวา แต่กลับไม่ได้สร้างความเข้มแข็งของกลไกอำนาจรัฐเหมือนดังฝรั่งเศสได้กระทำ นอกจากนั้นก็ยังก่อให้เกิดปัญหาการขาดความชอบธรรมทางการเมืองของรัฐบาลราชอาณาจักรลาวอีกด้วย
2. ความอ่อนแอของรัฐที่เป็นเงื่อนไขของการปฏิวัติไม่ได้เกิดมาจากความพยายามที่ล้มเหลวในการปฏิรูปจากภายในของผู้นำที่ครองอำนาจแล้วเกิดความแตกแยก อันเกิดจากการปฏิรูปไปกระทบต่อผลประโยชน์ของชนชั้นนำ แต่
  - 2.1 ความอ่อนแอของรัฐบาลลาวมาจากการยังไม่มีการพัฒนาของกลไกอำนาจรัฐมาตั้งแต่ต้น อันเนื่องมาจากการตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส และฝรั่งเศสปกครองลาวเป็นส่วนหนึ่งของอาณานิคมอินโดจีน โดยมีศูนย์กลางของกลไกอำนาจการบริหารอยู่ที่เวียดนาม
  - 2.2 ขบวนการปฏิวัติก่อนสงครามโลกครั้งที่สองที่ล้มเหลวนั้น เกิดมาจากความแตกแยกทางขบวนการเรียกร้องเอกราชและการขาดผู้นำที่

สามารถรวบรวม หรือสร้างความเป็นเอกภาพของขบวนการเรียกร้อง
เอกราชในเขตต่างๆ ได้

2.3 การตั้งประเทศมหาอำนาจภายนอกเข้ามาเข้ามาสนับสนุนตนเองของ
ฝ่ายนั้นได้ส่งเสริมให้เกิดความแตกแยกของแต่ละฝ่ายเพิ่มทวีความ
รุนแรงขึ้น โดยเฉพาะการตั้งสหรัฐฯ ไทย และเวียดนามใต้ เข้ามา
สนับสนุนฝ่ายขวา และฝ่ายการปฏิวัติก็ได้เชื่อมโยงกับขบวนการปฏิวัติ
ของพรรคคอมมิวนิสต์สากล ไม่ว่าจะเป็นสหภาพโซเวียต จีน และ
เวียดนาม

3. การต่อสู้ของขบวนการปะเทดลาวอาศัยความไร้เสถียรภาพของสถานการณ์ในอิน-
โดจีน โดยเฉพาะคือการทำสงครามที่เวียดนามและความอ่อนแอของรัฐบาลฝ่าย
เวียงจันทน์ส่งผลให้ฝ่ายปะเทดลาวสามารถระดมชนชวายกองกำลังของมวลชนที่
อาศัยตามเขตชนบทเข้าสู่ขบวนการปฏิวัติมากขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากวิธีการ
ดำรงชีวิต ที่กระจัดกระจาย หรือตามสภาพภูมิศาสตร์ที่เต็มไปด้วยภูเขาเป็นส่วน
ใหญ่ อีกทั้งโครงสร้างทางสังคมประกอบขึ้นมาจากหลายชาติพันธุ์ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้
ได้ทำให้ชาวลาวที่อาศัยตามเขตชนบทมีอิสระจากการปกครองส่วนกลางอยู่ไม่น้อย
ซึ่งแตกต่างกับการศึกษาของสกอกโปทที่พบว่าความเป็นอิสระของชาวบ้านจะเกิดขึ้น
จากความขัดแย้งของชนชั้นนำที่ทำให้ระบอบเก่าล่มสลาย
4. ในส่วนที่ทฤษฎีรัฐกับการปฏิวัติทางสังคมของสกอกโปทกล่าวถึงน้อยมาก นั่นคือ
อุดมการณ์ของผู้นำการปฏิวัติที่เข้าร่วมมือกับเวียดนามและได้ทำให้ขบวนการปฏิวัติ
สามารถปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ ทางด้านโครงสร้าง และการจัดตั้งของตนให้เป็นไป
ตามสถานการณ์ เพื่อให้เอื้ออำนวยต่อการปฏิวัติ เช่น การต้องตกเป็นส่วนหนึ่งของ
สงครามเวียดนาม ซึ่งพลวัตของสงคราม การถอนทหารของสหรัฐฯ ออกจาก
เวียดนามเป็นเงื่อนไขให้ขบวนการปฏิวัติสามารถเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง
ได้

จากการศึกษาในผ่านมา พบว่าการจะศึกษาในระดับโครงสร้างระหว่างประเทศ โดยเฉพาะคือบทบาทของประเศมหาอำนาจในแต่ละช่วงของการเคลื่อนไหวของขบวนการต่อสู้ เพื่อความเป็นเอกราชของชาวลาวนั้น ก็สามารถกระทำได้ในส่วนหนึ่ง แต่การจะเข้าถึงเอกสาร ชั้นต้นที่รัฐบาลของประเทศเกี่ยวข้องนั้นก็คงจะต้องใช้เวลา เพราะมาถึงปัจจุบันประเทศที่ เกี่ยวข้องก็ยังคงไม่เปิดเผยเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก

การศึกษาในระดับปัจเจกบุคคลซึ่งเป็นแนวคิดอุดมการณ์ของผู้นำการปฏิวัติลาวเวลานั้น ก็ทำได้จากการตีความเท่านั้น เพราะขบวนการปฏิวัติของลาว ได้เริ่มต้นมาเป็นเวลาหลายสิบปี และนับจากการปฏิวัติสำเร็จถึงแม้จะมีผู้นำหลายคนยังมีชีวิตอยู่ แต่มาถึงปัจจุบันในปีที่ผู้ศึกษาทำการศึกษานี้ บรรดาผู้นำเหล่านั้นได้เสียชีวิตไปแล้ว ดังนั้นจึงไม่สามารถที่จะดำเนินการสัมภาษณ์ บรรดาผู้นำการปฏิวัติของฝ่ายแนวลาวยุติชาติได้ที่ทำได้ก็มีเพียงแต่การศึกษาจาก บรรดาเอกสารต่างๆ รวมถึงประวัติและการเคลื่อนไหวของบรรดาผู้นำเหล่านั้น ที่จะบอกเล่าได้ถึงแนวคิดอุดมการณ์ของแต่ละบุคคล จากนั้นผู้ศึกษาจึงทำการตีความหมายของแนวคิด หรืออุดมการณ์ของตัวผู้นำในการปฏิวัติได้

ข้อเสนอแนะ

- 1) เพื่อศึกษาถึงบทบาทของประเศมหาอำนาจที่ได้กระทำการแทรกแซงลาว ด้วยการศึกษจากเอกสารชั้นต้นนั้น ก็ยังคงไม่ครอบคลุม เพราะการจะเข้าถึงเอกสาร ชั้นต้นที่รัฐบาลของประเทศเกี่ยวข้องนั้นก็คงจะต้องใช้เวลา เพราะมาถึงปัจจุบัน ประเทศเกี่ยวข้องก็ยังคงไม่เปิดเผยเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะ ข้อมูลทางด้านการทหาร
- 2) เนื่องจากการศึกษานี้ มุ่งเน้นศึกษาเฉพาะแต่แนวคิดอุดมการณ์ของฝ่ายแนวลาวยุติชาติ หรือ ประเทศลาวเท่านั้น จึงไม่เห็นบทบาทของฝ่ายขวา ซึ่งพวกเขาเองก็อ้างถึงความจงรักภักดีต่อลาวเหมือนกัน ซึ่งหลังจากการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองลาวในปี ค.ศ. 1975 นั้น บรรดาผู้นำฝ่ายขวา พร้อมกับชาวลาวฝ่ายขวา ได้หนีออกนอกประเทศ และได้เคลื่อนไหววิพากษ์วิจารณ์การปกครองลาวในปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นได้จากเว็บไซต์ <http://www.rfa.org/lao/> ดังนั้นเพื่อทำให้การศึกษามีความ

ครอบครัว ก็อาจมีการศึกษาถึงแนวคิดอุดมการณ์ของฝ่ายขวาเพิ่มเติมด้วยก็เป็น
การดี

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กุลลดา เกษบุญชู มีดี. การเมืองไทยในยุคสมัย-ถนอม ภายใต้โครงสร้างอำนาจโลก. งานวิจัย
ทุนสนับสนุนจากทุนปริทัศน์ พนมยงค์ มูลนิธิ 50 ปี ธนาคารแห่งประเทศไทย,
2550.

เกษียร เตชะพีระ. “วิพากษ์ทฤษฎีโครงสร้างรัฐนิยมของเซตา สคอกโพล” รัฐศาสตร์สาร ฉบับ
พิเศษ ครอบคลุม 12 ปี: ประชาธิปไตยและความคิด. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พรินต์ติ้ง,
2530.

ไกรสร พรหมวิหาร. 30 ปีแห่งการต่อสู้ภายใต้ธงชนะเลิศของพรรค. เวียงจันทน์ : สำนักข่าวสาร
ประเทศลาว, 2528.

30 ปี แห่งการปฏิวัติลาว. กรุงเทพฯ: ประจักษ์การพิมพ์, 2519.

สรณินพนธ์: เกี่ยวกับการปฏิวัติชาติประชาธิปไตย. นนทบุรี: สันติธรรม,
2531.

25 ปี แห่งการต่อสู้ และ ชัยชนะของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว. เวียง
จันทน์: สปป ลาว, 1980.

เขียน ธีระวิทย์. นโยบายต่างประเทศญี่ปุ่น. พระนคร: แผนกวิชาการต่างประเทศและการทูต
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2511.

จิตติยา พุกกาเมธานันท์. ประเทศไทยในยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาต่อเอเชียอาคเนย์ในช่วง
การเปลี่ยนแปลง (พ.ศ. 2516-2519) . วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์,
สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. ญี่ปุ่นกับมหาเอเชียบูรพา. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์, 2548.

ชวินทร์ สระคำ. เปิดหน้ากาก ซี ไอ เอ. กรุงเทพมหานคร : มหาราชภัฏ, 2516.

ชาลี คเชนทร์. สงครามลาว ยุทธภูมิล่องแจ้ง. นนทบุรี: หนังสือพิมพ์ ข้าแผ่นดินสยาม. 2550.

ไชยวัฒน์ คำชู. นโยบายต่างประเทศญี่ปุ่น: ความเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่อง. กรุงเทพฯ:
เลคแอนน์ฟาร์เท่น พรินต์ติ้ง จำกัด, 2549.

นโยบายต่างประเทศญี่ปุ่น: ความเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่อง. กรุงเทพฯ:
สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

ณัฐพล ใจจริง. การเมืองไทยสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามภายใต้ระเบียบโลกของ-
สหรัฐอเมริกา (พ.ศ. 2491-2500). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์,
สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

- พิพาดา ยังเจริญ. จักรพรรดิ ขุนนาง นักรบและพ่อค้าในสังคมญี่ปุ่นก่อนสมัยใหม่. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546
- ดมิเตอร์ เยฟีโมฟ. สงครามโลกครั้งที่สอง กับชะตากรรมของประชาชนชาวเอเชีย. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, 2518.
- ดาร์รัตน์ เมตตาริกานนท์. การเมืองสองฝั่งโขง. กรุงเทพฯ: มติชน, 2546.
- เต็ม สิงห์สิทธิ์. ฝั่งขวาแม่น้ำโขง. พระนคร: คลังวิทยา, 2499.
- ธวัช บุญโนโทก. เอกสารบรรยายเรื่อง "พื้นเวียง". กรุงเทพฯ: สมาคมประวัติศาสตร์ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, ม.ป.ป.
- บัววร สุกลาแสง. 30 ปี สะพานมิตรภาพ: ภาพสะท้อนความสัมพันธ์ลาว-ไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. ราชอาณาจักรลาว. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม, 2547.
- ราชอาณาจักรลาว. พระนคร: สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2503.
- ประสิทธิ์ แก้วอินทร์. นักรบนิรนามสงครามกองโจรสมรภูมิลาว. เล่ม 1. จันทบุรี: โรงพิมพ์ต้นฉบับ, 2550.
- ประเสริฐ จิตติวัฒน์พงศ์. ญี่ปุ่น: การเมืองและนโยบายต่างประเทศ: รวมบทความทางวิชาการของ รศ. ประเสริฐ จิตติวัฒน์พงศ์. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.
- พุมี่ วงวิจิต. ในความทรงจำของพุมี่ วงวิจิต. พิษณุ จันท์วิทัน แพล. กรุงเทพฯ: บริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป จำกัด มหาชน, 2546.
- ดิเรก ชัยนาม. การทูต. พระนคร: มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, 2491.
- มานิจ ชุมสาย, ม.ล. ญวน-ไทย กับ เขมรและลาว (รวบรวมจากเอกสารกระทรวงการต่างประเทศของรัฐบาลฝรั่งเศส). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, 2522.
- ยมิเตอร์ เยฟีโมฟ. สงครามโลกครั้งที่สองกับชะตากรรมของประชาชนชาวเอเชีย. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, 2518.
- โยชิยุกิ มาซุฮารา. ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ของราชอาณาจักรลาวล้านช้าง สมัยคริสต์ศตวรรษที่ 14-17 จาก "รัฐการค้าภายในภาคพื้นทวีป" ไปสู่ "รัฐกิ่งเมืองท่า". กรุงเทพฯ : มติชน, 2546.
- ระพีภรณ์ เลิศวงศรีชัย. บทบาทของถนัด คอมันตร์กับการต่างประเทศของไทย ระหว่างปี ค.ศ. 1958-1971. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2002.
- รุ่งมณี. เจ้าพี่เจ้าน้องต่อสู้เพื่อเอกราชของลาว. กรุงเทพฯ: เจริญวิทยาการพิมพ์, 2517.
- สงครามปฏิวัติในลาว. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย, 2519.

- โรเจอร์ วอร์นเนอร์. ไพท สิทธิสุนทร (แปล). ผลาญชาติ : สงครามลับของซีไอเอในลาว และความเชื่อมโยงกับสงครามในเวียดนาม = Back fire : the CIA's secret war in Laos and its link to the war in Vietnam. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2545.
- วิมลพรรณ ปิตธวัชชัย. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ. เล่ม 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพ (1984), 2547.
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ. เล่ม 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพ (1984), 2547.
- วีระยุทธ รัตนมนตรี. อุปสรรคในการปกครองของลาวสมัยเจ้าสุววรรณภุมมา (ศึกษาเฉพาะความล้มเหลวของรัฐบาลผสมชุดที่ 2 พ.ศ. 2504.). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.
- วารินทร์ สิ้นสูงสุด. ปารวดี วรณจิต แปลและเรียบเรียง. โฮจิมินห์: นักขับไล่อเมริกาผู้ยิ่งใหญ่ กรุงเทพฯ: Higher Press, 2546.
- โว เหงียน เกียบ. สงครามจรยุทธ์. ศาสวัต วิสุธีวิภาส แปล. กรุงเทพฯ: โพรซสามต้นการพิมพ์, 2517.
- วันทนา ผาตินทุ. การศึกษาเรื่องความเป็นกลาง: วิเคราะห์กรณีลาว. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516.
- ศุขปริดา พนมยงค์. เรียนรู้อประวัติศาสตร์ลาวผ่านชีวิตเจ้าสุพานวง. กรุงเทพฯ: แม่คำผาง, 2552.
- ศรีพนม สิงห์ทอง. สงครามยึดเอื้อในลาวและเวียดนาม. พระนคร: โรงพิมพ์อักษรบริการ, 2507.
- สิริ เปรมจิตต์. ญี่ปุ่นบุกเอเชีย, ในสงครามโลกครั้งที่ 2. พระนคร: โอเดียนสโตร์, 2504.
- สว่าง วงพัวพันธ์. ฝรั่งเศสแพ้ที่เดียนเบียนฟู. กรุงเทพฯ: ดวงกมล, 2521.
- สุชาติ สวัสดิ์ศรี (บ.ก.). การปฏิวัติของซลี. กรุงเทพฯ: สังคมศาสตร์ปริทัศน์, 2516.
การปฏิวัติของจีน. กรุงเทพฯ: สังคมศาสตร์ปริทัศน์, 2517.
- สมร นิตินันท์ประภาศ. ประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกา ค.ศ.1865-1945 ยุคหลังสงครามกลางเมือง-สงครามโลกครั้งที่สอง. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2525.
- สุรัชย์ สิริไกล. การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองลาว. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.
- สุรพล จุลละพราหมณ์, พ.ต.อ. สี่สามเจ้าลาว. พระนคร : แพร์พิทยา, 2505.
- สุพจน์ ต่านตระกูล. นายพลสิงกะโป่ กับการอภิวัฒน์ในประวัติศาสตร์ลาว และฐานทัพอเมริกาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิทยาศาสตร์สังคม (ประเทศไทย), 2540.

- ຄະນະຄົ້ນຄວ້າ, ຄະນະອັກສອນສາດ, ມະຫາວິທະຍາໄລແຫ່ງຊາດ. ລາຍງານການຄົ້ນຄວ້າ ເລື່ອງພື້ນວຽງສະໄໝເຈົ້າອານຸ. ວຽງຈັນ: ໂຮງພິມສຶກສາ, 2004. (ຄະນະຄົ້ນຄວ້າ, ຄະນະອັກສອນສາດ, ມະຫາວິທະຍາໄລແຫ່ງຊາດ. ຮ່າງການຄົ້ນຄວ້າເລື່ອງພື້ນເວີຍສມັຍເຈົ້າອານຸ. ເວີຍຈັນທະ: ໂຮງພິມພິດິກສາ, 2004.)
- ຄຳໂຕ ສີພັນດອນ. ບາງບົດເລືອກເພີ້ນກຽວກັບການທະຫານ. ຮ່າໂນຍ: ກອງທັບປະຊາຊົນ ຫວຽດນາມ, 1986. (ຄຳໂຕ ສີພັນດອນ. ບາງບົດເື່ອນເລືອກເພີ້ນເກື່ອຍກັບ ການທານ. ຮ່າໂນຍ: ກອງທັບປະຊາຊົນເວີຍດນາມ, 1986.)
- ຄຳໝັ້ນ ວົງກົດລັດຕະນະ. ປະວັດຕິການແຂວງຜົ້ງສາລີ. ວຽງຈັນ: ໂຮງພິມແຫ່ງຊາດ, 1970. (ຄຳໝັ້ນ ວົງກົດລັດຕະນະ. ປະວັດຕິການແຂວງຜົ້ງສາລີ. ເວີຍຈັນທະ: ໂຮງພິມພິດິກສາ, 1970.)
- ຄຳແສນ ພັດສະຫວັນ. ໂຮມເລື່ອງສັ້ນ: ບັນທຶກຄວາມຊົງຈຳຊີວິດຈົງ (ເສີກແບ້). ວຽງຈັນ: ໂຮງພິມແຫ່ງລັດ, 2001. (ຄຳແສນ ພັດສະຫວັນ. ໂຮມເລື່ອງສັ້ນ: ບັນທຶກຄວາມ ທຽງຈຳ (ເສີກແບ້). ເວີຍຈັນທະ: ໂຮງພິມພິດິກສາ, 2001.)
- ຄຳແພງ ມະນີວົງ. ວິລະຊົນສີທອງ. ພິມຄັ້ງທີ 2. ນະຄອນຫລວງວຽງຈັນ: ສຳນັກພິມແລະ ຈຳຫນ່າຍພິມແຫ່ງລັດ, 2010. (ຄຳແພງ ມະນີວົງ. ວິລະຊົນສີທອງ. ພິມຄັ້ງທີ 2. ນະຄອນຫລວງເວີຍຈັນທະ: ສຳນັກພິມພິດິກສາແລະຈຳຫນ່າຍພິມແຫ່ງລັດ, 2010.)
- ຄຳຜາຍ ບຸບຜາ. ຊີວິດການເຄື່ອນໄຫວໃນຂະບວນການປະຕິວັດຊາດ. ວຽງຈັນ: ສະຖາບັນ ການຕ່າງປະເທດ, ກະຊວງການຕ່າງປະເທດ, 2002. (ຄຳຜາຍ ບຸບຜາ. ຊີວິດ ການເຄື່ອນໄຫວໃນຂະບວນການປະຕິວັດຊາດ. ເວີຍຈັນທະ: ສະຖາບັນການຕ່າງປະເທດ, ກະຊວງການຕ່າງປະເທດ, 2002.)
- ຄຳຟອງ ພິມມະເກສອນ “ການຊີ້ນຳ-ນຳພາ ຂອງຄະນະພັກແຄວ້ນລາວໃນບັນຮົບປ້ອງກັນ ເມືອງທ່າແຂກ ວັນທີ 21 ມີນາ 1946.” ຄຳໄປ ດຳລັດ ແລະຄະນະ (ບ.ກ). 60 ປີ ບັນຮົບປ້ອງກັນເມືອງທ່າແຂກ 21 ມີນາ 1946. ວຽງຈັນ: ສຳນັກພິມ ແຫ່ງລັດ, 2010. (ຄຳຟອງ ພິມມະເກສອນ “ການນຳພາຂອງຄະນະພັກແຄວ້ນລາວ ໃນການຮັບປ້ອງກັນເມືອງທ່າແຂກ ວັນທີ 21 ມີນາ ຄ.ສ. 1946.” ໃນ 60 ປີ ການຮັບ ຮັບປ້ອງກັນເມືອງທ່າແຂກ 21 ມີນາ ຄ.ສ. 1946. ຄຳໄປ ດຳລັດ ແລະຄະນະ (ບ.ກ.). ເວີຍຈັນທະ: ສຳນັກພິມພິດິກສາ, 2010.)
- ໂຄສະນາອົບຮົມສູນກາງພັກ, ຄະນະ. ຄຳໂຕ ສີພັນດອນໃນພາລະກິດປະຕິວັດຊາດ ປະຊາທິປະໄຕ ປົກປັກຮັກສາແລະສ້າງສາປະເທດຊາດ. ວຽງຈັນ: ຄະນະ ໂຄສະນາອົບຮົມສູນກາງພັກ, 1998. (ໂຄສະນາອົບຮົມສູນກາງພັກ, ຄະນະ. ຄຳໂຕ ສີພັນດອນໃນການຮັບປ້ອງກັນປະຊາທິປະໄຕ ປົກປັກຮັກສາແລະສ້າງສາ ປະເທດຊາດ. ເວີຍຈັນທະ: ຄະນະໂຄສະນາອົບຮົມສູນກາງພັກ, 1998.)

- ເຈິນ ບາຄວາ (Tran Bakhoa). ກົມວິທະຍາສາດ-ປະຫວັດສາດກອງທັບ, ກະຊວງປ້ອງກັນ
ປະເທດ (ແປ). ຂອກຮູ້ການປ່ຽນແປງໃຫຍ່ໃນຍຸດທະສາດການທະຫານຂອງ
ອາເມລິກາ. ວຽງຈັນ: ກົມໂຄສະນາອົບຮົມກົມໃຫຍ່ການເມືອງກອງທັບ,
2004. (ເຈິນ ບາຄວາ. ກມວິທະຍາສາດ-ປະຫວັດສາດກອງທັບ, ກະຊວງ
ປ້ອງກັນປະເທດ (ແປ). ຄັນທາການປ່ຽນແປງໃຫຍ່ໃນຍຸດທະສາດການທະຫານຂອງ
ສະຫະລັດ. ເວີງຈັນທັນ: ກມໂພສຄວາບຣມກມໂຫຼກເມືອງກອງທັບ, 2004.)
- ເຈືອງ ສົມບູນຂັນ ແລະຄະນະ (ບ.ກ). ປະຫວັດເຂດໃຕ້ລາວ. ວຽງຈັນ: ຄະນະໂຄສະນາ
ອົບຮົມສູນກາງພັກປະຊາຊົນປະຕິວັດລາວ, 2004. (ເຈືອງ ສົມບູນຂັນ ແລະຄະ
ນະ (ບ.ກ.). ປະຫວັດເຂດໃຕ້ລາວ. ເວີງຈັນທັນ: ຄະນະໂພສຄວາບຣມສູນຍັກກາງພຣຣດ
ປະຊາຊນປກຼົວຕິລາວ, 2004.)
- ດວງໄຊ ຫລວງພະສີ. 3 ບູຣຸດເທລັກແຫ່ງເມືອງທ່າແຂກ. ພິມຄັງທີ 2. ນະຄອນຫລວງວຽງ
ຈັນ: ໂຮງພິມແຫ່ງລັດ, 2000. (ດວງໄຊ ຫລວງພະສີ. 3 ບູຣຸດເທລັກແຫ່ງ
ເມືອງທ່າແຂກ. ພິມຄັງທີ 2. ນະຄອນຫລວງເວີງຈັນທັນ: ໂຮງພິມແຫ່ງລັດ, 2000.)
- ນ. ບຸບຜານຸວົງ. ປັດຖຸພູມທີ່ຮັກ. ວຽງຈັນ: ບ.ປ.ສ, 1974. (ນ. ບຸບຜານຸວົງ. ປັດຖຸພູມທີ່ຮັກ. ເວີງ
ຈັນທັນ: ມ.ປ.ສ, 1970.)
- ແນວລາວຮັກຊາດ, ຄະນະກຳມະການ. 12 ປີທີ່ຈັກກະພັດອາເມລິກາແຂກແຂງ ແລະ ຮຸກ
ຮານລາວ. ຊຳເໜືອ: ສຳນັກແນວລາວຮັກຊາດ, 1966. (ແນວລາວຮັກຊາດ,
ຄະນະກຣມການ. 12 ປີທີ່ຈັກກະພຣດອເມຣິກາແຫຣກແຂງແລະຮຸກຮານລາວ. ຫຳເໜືອ:
ແນວລາວຮັກຊາດ, 1966. (ເອກສາຣໄມຕີພິມພິເຜຍແຜຣ)
- ບຸນເຕັງ ວົງໄຊ. ແນວຄິດໂຮ່ຈິມິນ ໃນພາລະກິດປ່ຽນແປງໃໝ່. ຮ່າໂນຍ: ITAXA
Company, 2006. (ບຸນເຕັງ ວົງໄຊ. ແນວຄິດໂຮ່ຈິມິນໃນກາຣິກິຈປ່ຽນແປງ
ໃໝ່. ສານອຍ: ITAXA Company, 2006)
- ປະຊາຊົນປະຕິວັດລາວ, ພັກ. ການຕໍ່ຕ້ານການລ່າເມືອງຂຶ້ນຝຣັ່ງ 1945-1950. ເຫລັ້ມ 1.
ຮ່າໂນຍ: ຊີເທິດ, 1986. (ປະຊາຊນປກຼົວຕິລາວ, ພຣຣດ. ກາຣຕ່ອຕ້ານກາລ່າ
ເມືອງຂຶ້ນຝຣັ່ງເສສ ຄ.ສ. 1945-1950. ເລ່ມ 1. ສານອຍ: ຊີເທິດ, 1986.)
- ປ້ອງກັນປະເທດ, ກະຊວງ. ບັນທຶກເຫດການປະຫວັດສາດແຫ່ງສົງຄາມປົດປ່ອຍປະເທດ
ຊາດ.ເຫລັ້ມທີ III (1965-1970). ວຽງຈັນ: ຫ້ອງການຄົ້ນຄວ້າສະຫລຸບ
ສົງຄາມ, ກະຊວງປ້ອງກັນປະເທດ, ບ.ປ.ປ. (ເອກະສານບໍ່ຕີພິມເສີຍແຜ່).
(ກະຊວງປ້ອງກັນປະເທດ, ບັນທຶກເຫດການປະຫວັດສາດແຫ່ງສົງຄາມ
ປລດປ່ອຍປະເທດຊາດ. ເລ່ມ 3. ເວີງຈັນທັນ: ສຳນັກງານຄົ້ນຄວ້າສຸຣຸປສງຄຣາມ,
ກະຊວງປ້ອງກັນປະເທດ, ມ.ປ.ປ. (ເອກສາຣໄມຕີພິມພິເຜຍແຜຣ))

- ໄອ່ ສຸລິຍະແສງ ແລະຄະນະ (ບ.ກ.). ສະຫລຸບສິ່ງຄາມປະຊາຊົນພາຍໃຕ້ການນຳພາຂອງພັກປະຊາຊົນປະຕິວັດລາວ (1945-1975). ວຽງຈັນ: ໂຮງພິມແຫ່ງລັດ, 2004. (ໄອ່ ສຸລິຍະແສງ ແລະຄະນະ (ບ.ກ.). ສຽງປະສານປະຊາກອນກາຍໃຕ້ການນຳພາຂອງພັກປະຊາຊົນປະຕິວັດລາວ (ຄ.ສ. 1945-1975). ເວີງຈັນທັນ: ໂຮງພິມແຫ່ງລັດ, 2004.)
- ປ້ອງກັນປະເທດຫວຽດນາມ, ກະຊວງ. ເອກະສານກ່ຽວກັບການຕໍ່ຕ້ານຝະລັ່ງ (1945-1950). ເຫລັ້ມ 1. ຮ່າໂນຍ: ສຳນັກພິມຊີເທິດ, 1986. (ປ້ອງກັນປະເທດເວີດນາມ, ກະຊວງ. ເອກະສານກ່ຽວກັບການຕໍ່ຕ້ານຝະລັ່ງ (1945-1950). ເລ່ມທີ1. ສານອຍ: ສຳນັກພິມຊີເທິດ, 1986.)
- ພູມີ ວົງວິຈິດ. ປະເທດລາວແລະການຕໍ່ສູ້ມີໄຊຂອງປະຊາຊົນລາວຕ້ານລັດທິລ່າເມືອງຂຶ້ນແບບໃໝ່ຂອງອາເມລິກາ. ຊຳເໜືອ: ແນວລາວຮັກຊາດ, 1968. (ພູມີ ວົງວິຈິດ. ປະເທດລາວແລະການຕໍ່ສູ້ມີໄຊຂອງປະຊາຊົນລາວຕ້ານລັດທິລ່າເມືອງຂຶ້ນແບບໃໝ່ຂອງອາເມລິກາ. ຫ້າເໜືອ: ແນວລາວຮັກຊາດ, 1968.)
- ພົງສະໜິດ ກົມມະດຳ. ການເຄື່ອນໄຫວຕໍ່ສູ້ກູ້ຊາດຂອງເຈົ້າພະຍາຂອມກົມມະດຳ ແລະ ທ່ານສີທິນ ກົມມະດຳ. ວຽງຈັນ: ໂຮງພິມສຶກສາ, 2010. (ພງສະໜິດ ກົມມະດຳ. ການເຄື່ອນໄຫວຕໍ່ສູ້ກູ້ຊາດຂອງເຈົ້າພະຍາຂອມກົມມະດຳ ແລະ ສີທິນ ກົມມະດຳ. ເວີງຈັນທັນ: ໂຮງພິມສຶກສາ, 2010.)
- ພົງສະຫວັດ ບຸບຜາ. ການຂະຫຍາຍຕົວຂອງລັດລາວ. ວຽງຈັນ: ໂຮງພິມນະຄອນຫລວງ, 2005. (ພງສະຫວັດ ບຸບຜາ. ການຂະຫຍາຍຕົວຂອງລັດລາວ. ເວີງຈັນທັນ: ໂຮງພິມນະຄອນຫລວງເວີງຈັນທັນ, 2005.)
- ຝຣັ່ງຊິສ ກາຣເຍ. ຫຸມພັນ ຣັດຕະນະວົງ (ແປ). ທ່ານເກຣີຕ ວັນອຸສຕີຟ ແລະ ຄະນະມາວຽງຈັນ 1641-1644. ວຽງຈັນ: ສະຖາບັນຄົ້ນຄວ້າວັດທະນະທຳ, 2006. (ຝຣັ່ງຊິສ ກາຣເຍ. ຫຸມພັນ ຣັດຕະນະວົງ (ແປ). ທ່ານເກຣີຕ ວັນອຸສຕີຟ ແລະ ຄະນະມາວຽງຈັນ 1641-1644. ເວີງຈັນທັນ: ສຖາບັນຄົ້ນຄວ້າວັດທະນະທຳ, 2006.)
- ມະຫາສິລາ ວິລະວົງສ. ວັນທີ 12 ຕຸລາ. ວຽງຈັນ: ບ.ປ.ສ, 1975. (ມະຫາສິລາ ວິລະວົງສ. ວັນທີ 12 ຕຸລາ. ເວີງຈັນທັນ: ມ.ປ.ທ, 1975.)
- ມະຫາສິລາ ວິລະວົງສ. ເຈົ້າມະຫາອຸປະຣາດ ເພັດຊະຣາດ. ພິມຄັ້ງທີ 2. ວຽງຈັນ: ໄຜ່ຫນາມການພິມ, 1997. (ມະຫາສິລາ ວິລະວົງສ. ເຈົ້າມະຫາອຸປະຣາດ ເພັດຊະຣາດ. ພິມຄັ້ງທີ 2. ວຽງຈັນ: ໄຜ່ຫນາມການພິມ, 1997.)

- ວິທະຍາສາດສັງຄົມ, ສະຖາບັນ. ໄກສອນ ພິມວິຫານ ລູກຂອງປະຊາຊົນ. ຕີພິມເພື່ອເປັນ
ອານຸສອນໃຫ້ແກ່ວັນຄ້າຍວັນເກີດຄົບຮອບ 70 ປີ ໄກສອນ ພິມວິຫານ. ວຽງ
ຈັນ: ສະຖາບັນວິທະຍາສາດສັງຄົມແຫ່ງຊາດ, 1991. (ວິທະຍາສາດສັງຄົມ,
ສຖາບັນ. ໄກສອນ ພິມວິຫານລູກຂອງປະຊາຊົນ. ຕີພິມເພື່ອເປັນອານຸສອນໃຫ້ກັບວັນ
ຄ້າຍວັນເກີດຄົບຮອບ 70 ປີ ໄກສອນ ພິມວິຫານ. ເວີງຈັນທັນ: ສຖາບັນ
ວິທະຍາສາດສັງຄົມແຫ່ງຊາດ, 1991.)
- ວິທະຍາສາດສັງຄົມແຫ່ງຊາດ, ຄະນະ. ບັນທຶກເຫດການປະຫວັດສາດ (1928-1975) (ວຽງ
ຈັນ: ສະຖາບັນວິທະຍາສາດສັງຄົມແຫ່ງຊາດ, 2007. (ວິທະຍາສາດສັງຄົມ
ແຫ່ງຊາດ, ຄະນະ. ບັນທຶກເຫດການປະຫວັດສາດ. (ຄ.ສ. 1928-1975). ເວີງ
ຈັນທັນ: ສຖາບັນວິທະຍາສາດສັງຄົມແຫ່ງຊາດ, 2007.)
- ທໍພິພິດທະພັນໄກສອນ ພິມວິຫານ, ຄະນະຮັບຜິດຊອບ. ຄຸນສົມບັດຂອງປະທານ
ໄກສອນ ພິມວິຫານ. ວຽງຈັນ: ຄະນະຮັບຜິດຊອບທໍພິພິດທະພັນໄກສອນ
ພິມວິຫານ, 1995. (ຄະນະຮັບຜິດຊອບພິພິດທະພັນໄກສອນ ພິມວິຫານ. ຄຸນສົມບັດ
ຂອງປະທານໄກສອນ ພິມວິຫານ. ເວີງຈັນທັນ: ຄະນະຮັບຜິດຊອບພິພິດທະພັນໄກ
ສອນ ພິມວິຫານ, 1995.)
- ທິງສະຫວາດ ປະເສີດ. ລາວລ້ານຊ້າງກ່ອນຝຣັ່ງເຂົ້າມາປົກຄອງ. ວຽງຈັນ: ຫວັນໃຈການ
ພິມ, 2010. (ທງສະຫວາດ ປະເສີດ. ລາວລ້ານຊ້າງກ່ອນຝຣັ່ງເຂົ້າມາ
ປົກຄອງ. ເວີງຈັນທັນ: ຫວັນໃຈການພິມ, 2010.)
- ວິໄສ ຈັນທະມາດ. “ບັນຮົບປ້ອງກັນຕົວເມືອງທ່າແຂກ ແມ່ນຕົ້ນແຫ່ງການກຳເນີດຂອງ
ສິນລະປະຍຸດທະວິທີສູ້ຮົບ ຂອງບັນຮົບຈັງທ່າຄັ້ງທຳອິດ ຂອງກອງທັບ
ປະຊາຊົນລາວ.” ໃນ 60 ປີ ບັນຮົບປ້ອງກັນເມືອງທ່າແຂກ 21 ມີນາ
1946. ຄຳໄປ ດຳລັດ ແລະຄະນະ (ບ.ກ). ວຽງຈັນ: ສຳນັກພິມແຫ່ງລັດ,
2010. (ວິໄສ ຈັນທະມາດ. “ການຮ້ອງກັນເມືອງທ່າແຂກເປັນຕົ້ນກຳເນີດຂອງສິນລະປະຍຸດ
ວິທີສູ້ຮົບຂອງການຮ້ອງກັນທີ່ຄັ້ງແກ່ງຂອງກອງທັບປະຊາຊົນລາວ.” ໃນ 60 ປີ ການຮ້ອງ
ກັນເມືອງທ່າແຂກ 21 ມີນາ ຄ.ສ. 1946. ຄຳໄປ ດຳລັດ ແລະຄະນະ (ບ.ກ.).
ເວີງຈັນທັນ: ສຳນັກພິມແຫ່ງລັດ, 2010.)
- ສີໄພ ແກ້ວບຸນມີ. ວິລະກຳແຫກຄຸກໂພນເຄັ້ງ ຄັ້ງມະຫັດສະຈັນ ຂອງບັນດາຜູ້ນຳແນວລາວ
ຮັກຊາດ 16 ທ່ານ. ວຽງຈັນ : ເມືອງລາວມິດຕະພາບການພິມ, 2010. (ສີ-
ໄພ ແກ້ວບຸນມີ. ວິລະກຳແຫກຄຸກໂພນເຄັ້ງ ຄັ້ງມະຫັດສະຈັນຂອງບັນດາຜູ້ນຳແນວ
ລາວຮັກຊາດ. ເວີງຈັນທັນ: ເມືອງລາວມິດຕະພາບການພິມ, 2010.)

- ສາຍັນດົງແດງ. ເສີກພໍ່ກະດວດແກ່ງກອກ. ວຽງຈັນ: ບ.ລ.ສ, 1974. (ສາຍັນດົງແດງ. ສຶກພ່ອ
ກະດວດແກ່ງກອກ. ເວີງຈັນທັນ: ມ.ປ.ສ, 1974.)
- ສຸເນດ ໂພທິສານ. ປະຫວັດສາດລາວ (ດຶກດຳບັນເຖີງປັດຈຸບັນ). ວຽງຈັນ: ໂຮງພິມແຫ່ງລັດ,
2000. (ສຸເນດໂພທິສານ. ປະຫວັດສາດລາວ (ດຶກດຳບັນເຖີງປັດຈຸບັນ). ເວີງຈັນທັນ:
ໂຮງພິມພໍ່ແກ່ງ, 2000.)
- ສີສຸວັນ ວົງຈອມສີ. ປະຫວັດການເຄື່ອນໄຫວຕໍ່ສູ້ຂອງອົງແກ້ວ. ວຽງຈັນ: ໂຮງພິມສີສະ
ຫວາດ, 2011. (ສີສຸວັນ ວົງຈອມສີ. ປະຫວັດການເຄື່ອນໄຫວຕໍ່ສູ້ຂອງອົງ
ແກ້ວ. ເວີງຈັນທັນ: ໂຮງພິມສີສະຫວາດ, 2011.)
- ສຸເນດ ໂພທິສານ. ບົດລາຍງານຂອງຄະນະຄົ້ນຄວ້າປະຫວັດສາດ ແລະ ບູຮານຄະດີທີ່ແຂວງ
ຫລວງພະບາງ (27/2/1992-13/3/1992). ວຽງຈັນ: ສະຖາບັນປະຫວັດ-
ສາດ, ພູມິສາດ ແລະ ບູຮານຄະດີ, ຄະນະກຳມະການວິທະຍາສາດສັງຄົມ
ລາວ, 1992. (ສຸເນດ ໂພທິສານ, ຮາຍງານຂອງຄະນະຄົ້ນຄວ້າປະຫວັດສາດ ແລະ
ໂບຮານຄະດີ ທີ່ສຶກສາໃນແຂວງຫລວງພະບາງ (ວັນທີ່ 27 ກຸມພາພັນທ໌ ຕິງ ວັນທີ່ 13
ມີນາຄມ ຄ.ສ. 1992). ເວີງຈັນທັນ: ສຖາບັນປະຫວັດສາດ ກູມິສາດສະຕ໌ ແລະ
ໂບຮານຄະດີ ຄະນະກຳມະການວິທະຍາສາດສະຕ໌ສັງຄົມລາວ, 1992.)
- ສົມຈິນ ປ. ງິນ. ອະດີດຕານຸສອນ. ນະຄອນຫລວງວຽງຈັນ: ມູນນິນິສົມຈິນງິນ, 1971.
(ສົມຈິນ ປ. ງິນ. ອະດີດຕານຸສອນ. ນຄຣເວີງຈັນທັນ: ມູນນິນິສົມຈິນງິນ, 1971.)
- ອົມມະລີ ອຸດທະວົງ. ປະຫວັດສາດກອງພັນທີ 2 ພິລະອາດຫານ (1957-1975). ວຽງຈັນ:
ກົມປະຫວັດສາດການທະຫານ, ກະຊວງປ້ອງກັນປະເທດ, 2002. (ອົມມະລີ
ອຸດທະວົງ, ປະຫວັດສາດກອງພັນທີ 2 ອຳນາດກຳລັງ (1957-1975). ເວີງຈັນທັນ:
ກຳມະປະຫວັດສາດສະຕ໌ກຳລັງ, ກະຮວງປ້ອງກັນປະເທດ, 2002.)

ການສຳພາດ (ສັມກາຊະນ໌)

- ສຳພາດນາຍພົນຊຽງສົມ ກຸນລະວົງ, ອະດີດລັດຖະມົນຕີຊ່ວຍວ່າການ ກະຊວງພາຍໃນ
(ອະດີດນາຍທະຫານຝ່າຍແນວລາວຮັກຊາດ), ວັນທີ 9 ມິຖຸນາ 2012.
(ສັມກາຊະນ໌ນາຍພົນເຮັດສົມ ກຸນລະວົງ, ອະດີດຮັກຊະນ໌ຊ່ວຍວ່າການ
ກະຮວງກຳລັງ ສາຮາຣະຮັກຊະນ໌ປະຊາຮັບໄທຍປະຊາຊນລາວ, ວັນທີ 10 ຕຸລາຄມ
ຄ.ສ. 2012.)

ສໍາພາດທ່ານນາງແພງພັນ ມາກເທພາລັກ, ອະດີດພັນລະຍາໜ້າຂອງນາຍພົນບຸນປອນ
 ມາກເທພາລັກ ນາຍທະຫານຝ່າຍຂົວ ວັນທີ 16 ພຶດສະພາ 2012.
 (ສົມກາຣະນິນາງແພງພັນ ມາກເທພາລັກ ອດີຕຳລິຍາຫມ້າຍຂອງນາຍພົນບຸນປອນ ມາກ
 ເທພາລັກ ນາຍທະຫານຝ່າຍເວີງຈັນທຳ ວັນທີ 16 ພຸດສະພາ ຄ.ສ. 2012.)

ภาษาอังกฤษ

- Adams, Nina S. and McCoy, Alfred W. Laos: War and Revolution. New York: Harper and Row, 1970.
- Bassenne, Marthe. In Laos and Siam. Bangkok : White Lotus, 1995.
- Branfima, Fred. Voice From the Plain of Jars : Life Under the Air War. New York: Harper Colophon Books, 1972.
- Brown, Mervyn. War in Shangri-la: a memoir of civil war in Laos. Chiang Mai: Silkworm Books, 2004.
- Bamrungsuk, Surachart . United States foreign policy and Thai military rule, 1947-1977. Bangkok : Duangkamol, 1988.
- Beasley, W. G. Japanese imperialism : 1894-1945. Oxford : Clarendon Press, 1987.
- Buszynski, Leszek. Soviet foreign policy and Southeast Asia. London : Croom Helm, 1986.
- Landau, Saul. The Dangerous Doctrine: National Security and U.S. Foreign Policy. Boulder : Westview Pres., 1988.
- DeFronzo, James. Revolutions and Revolutionary Movements. 3rd. Boulder, CO : Westview Press, 2011.
- Department of State. Peace and War, United States Foreign Policy, 1931-1941. Washington : Government Printing Office. 1943.
- Dommen, Arthur J. Conflict in Laos. New York: Praeger Publishers, 1971.
- “Laos National and American Policy, 1954-1959” In Laos: Beyond the Revolution. Zasloff Joseph J and Unger Leonard (ed.). Hampshire : Macmillan, 1991.
- Laos keystone of Indochina. Boulder : Westview Press, 1985.
- Evans, Grant (ed.). Laos culture and society. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 2000.

- Field, Michael. The Prevailing Wind. London: Methuen, 1965.
- FRUS, 1904, Japan. Telegram from Mr. Griscom to Mr. Hey. difficulty between Japan and Russia. American Legation in Tokyo. January, 1904.
- FRUS 1945, China, Volume VII, Policy of the United States Toward China with Special Reference to U.S. Military Responsibility in the Training and Equipment of Chinese Armed Forces. Report by the State-War-Navy Coordinating Subcommittee for the Far East. October 22, 1945.
- Memorandum of conversation between President and Madame Chaing Kai-Shek. Wednesday. 29 August, 1945.
- FRUS, 1952–1954, VOLUME XIII. Memorandum of Discussion at the 207th Meeting of the National Security Council. Thursday, July 22, 1954.
- FRUS, 1958–1960, EAST ASIA-PACIFIC REGION; CAMBODIA; LAOS, VOLUME XVI, Briefing Note Prepared for the President's Special Assistant for National Security Affairs (Cutler). Washington. January 28, 1958.
- Telegram From the Commander in Chief, Pacific (Stump) to the Chief. Program Evaluation Office, Laos (Brown). Honolulu . 13 February, 1958.
- U.S. Minutes of the ANZUS Council Meeting, Department of State. Washington. October 1, 1958.
- Telegram From the Embassy in Thailand to the Department of State. Bangkok. August 11, 1960.
- Memorandum for the File by the Assistant Secretary of State for Far Eastern Affairs (Parsons). Washington , August 15, 1960.
- Telegram From the Embassy in Laos to the Department of State. Vientiane. August 15, 1960.
- FRUS, 1961–1963 VOLUME XXIV, LAOS CRISIS, DOCUMENT 1. Memorandum of Conference With President Eisenhower. Washington, January 2, 1961.
- Telegram From the Embassy in the Soviet Union to the Department of State. Moscow. 10 March, 1961.
- Telegram From the Department of State to the Embassy in Cambodia. Washington. March, 12, 1961.
- Memorandum of Conversation, Contingency Planning for Laos. Washington. June 12, 1962.

- Memorandum From the President's Deputy Special Assistant for National Security Affairs (Kaysen) to President Kennedy, Washington. August 28, 1962.
- FRUS, 1964–1968, VOLUME XXVIII, LAOS, Memorandum From the Deputy Director for Coordination, Bureau of Intelligence and Research (Scott) to the Special Group. Washington. January 17, 1964.
- Telegram From the Department of State to the Embassy in Laos. Washington. November 5, 1964.
- Gettleman, Part V. Charles, A. Stevenson. The End of Nowhere : American Policy Toward Laos Since 1954. Boston: Mass Press, 1972.
- Gunn, Geoffrey C. Rebellion in Laos: peasant and politics in a colonial backwater. Boulder: Westview Press, 1990.
- Gunn, Geoffrey C. Political struggles in Laos (1930-1954). Bangkok: White Lotus, 2005.
- Halpern, J. M. The Lao Elite: A Study of Tradition and Innovation. [S.I.] : RAND Corporation, 1960.
- Hay, Colin "Structure and Agency" pp. 189-206 in Theory and Methods in Political Science, David Marsh and Gerry Stoker (ed.). New York: St. Martin's Press, 1995.
- Jones, Francis. Japan's new order in East Asia Its rise and fall 1937-1945. London: Oxford University Press, 1954.
- Kennan, George F. American Diplomacy 1900-1950. 4th. New York: The New American Library of World Literature, Inc., 1955.
- Landau, Saul. The DANGEROUS DOCTRINE National Security and U.S. Foreign Policy. Boulder: Westview Press, 1988.
- Langer, Paul F. and Zasloff, Joseph J. North Vietnam and the Pathet Lao: partners in the struggle for Laos. Cambridge, Mass.: Harvard University, 1970.
- Lee, Chae-Jin. "Communist China and the Geneva Conference on Laos". in Asian Survey. Vol 9 No. 7. July, 1969.
- Mahajani, Usha. U.S. Intervention in Laos and Its Impact on Laotian Relations with Thailand and Vietnam, from Conflict and Stability in Southeast Asia. S.I. : University of British Columbia/The Institute of International Relations; Anchor Press, 1974.

- Morton, W. Scott. Japan Its History and Culture. Great Britain: Redwood Press Limited, 2005.
- Mungkandi, Wiwat. A century and a half of Thai-American relation. Bangkok : Chulalongkorn University Press, 1982.
- Na Champasak, Sisouk. Storm over Laos. New York: Freberick A. Praeger, 1961.
- Neumann, William L. America encounters Japan. Baltimore : The Johns Hopkins Press, 1963.
- Osornprasop, Sutayut. Thailand and the American Secret War in Indochina, 1960-1974. Doctor of Philosophy. Cambridge University, 2006.
- Pyle, Kenneth B. The making of modern Japan. Lexington. Mass : D.C. Heath and Company.,1996.
- Rakow, Meg Regina. Laos and Laotians. Hawaii : Center for Southeast Asian Studies, School of Hawaiian, Asian and Pacific Affairs, University of Hawaii, 1992.
- Ratnam, Perala. Laos and the superpower. New Delhi: Tulsi House, 1980.
- Scott, Pam. Trailblazer of fortune=A True of Adventure in 19th Century French Colonial Vietnam. Hanoi: The gioi, 2012.
- Skocpol, Theda. States and Social Revolutions : A Comparative Analysis of France, Russia and China. Cambridge: Cambridge University Press, 1979.
- Scalapino Robert A. The Foreign Policy of Modern Japan. Berkeley: University of California Press, 1977.
- St. John, Ronald Bruce. Revolution, reform and regionalism in Southeast Asia : Cambodia, Laos and Vietnam. London : Routledge Taylor & Francis Group, 2006.
- Stuart-Fox, Martin. Buddhist Kingdom, Marxist State : the making of modern Laos. 2nd. Bangkok : White Lotus, 2002.
- Randolph, R. Sean. The United States and Thailand : alliance dynamics, 1950-1985. Berkeley, Calif. : Institute of East Asian Studies, University of California, 1986.
- Robbins, Chistopher. The ravens: pilots of the secret war of Laos. 3rd. Bangkok, Thailand : Published and distributed by Asia Books, 2008.

- Rourke, John. Congress and the presidency in U.S. Foreign Policymaking: A Study of Interaction and Influence, 1845-1982. Boulder, Calif. : Westview Press, 1983.
- Tuck, Patrick. The French Wolf and the Siamese Lamb : The French Threat to Siamese Independence, 1858-1907. Bangkok : White Lotus, 1995.
- Toye, Hugh. Laos: buffer state or battleground. London: Oxford U.P, 1968.
- Unger, Leonard "The United States and Laos, 1962-1965" In Laos: Beyond the Revolution. Zasloff Joseph J and Unger Leonard (ed.). Hampshire : Macmillan, 1991.
- Vinacke, Harold M. A History of Far East in Modern Times. New York: Appleton-Century Crafts, Inc., 1961.

ภาษาฝรั่งเศส

- DAUFES E. La garde indigene de l'Indochine de sa creation à nos jours. Avignon: Segur, 1934.
- DAUPLY J. Les Terres rouges du plateau des BOLOVENS. SAIGON: IDEO, 1929.
- Brocheux P. Histoire de l'Asie du Sud-Est: Révoltes, réformes, revolutions. Lille : Universitaires Lille, 1981.
- Institute oriental-prague, La politique de l'impérialisme en Asie de Sud-Est 1945-1979. Prague : Académie Tchecoslovaque des sciences, 1980.
- Albert. Histoire militaire de L'Indochine française. T, II. Hanoi-Haiphong: IDEO, 1930.

สื่อออนไลน์

- TIME Magazine. National Affairs: Anniversary Remembrance [online]. Monday, July 02, 1951.
Available from:
<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,815031,00.html>.
[September 5, 2012.]

Goldstone, Jack A. Toward a Forth Generation of Revolutionary Theory [online].
January 1, 2002. Annual Review of Political Science, Vol. 4. Available
from : <http://ssm.com/abstract=1531902> or
<http://dx.doi.org/10.2139/ssm.1531902> [May 11, 2013]

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

(ภาคผนวก ก)

สัญญาระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศส
ที่กรุงลอนดอน ณ วันที่ 15 มกราคม
รัตนโกสินทรศก 114 (ค.ศ. 1896)

ด้วยผู้มีชื่อในท้ายหนังสือนี้ คือ มาร์ควิส ออฟ สอลสบรี เสนาบดีว่าการต่างประเทศของสมเด็จพระนางเจ้าราชินีอังกฤษฝ่ายหนึ่ง กับบารอนเดอควีร์เซล เอกอัครราชทูตของริบลิคฝรั่งเศส ณ สำนักกรุงลอนดอนอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งได้รับอำนาจจากคอเวนเมนต์ทั้งสองฝ่ายโดยถูกต้องแล้ว จึงได้ลงชื่อไว้ในคำปฏิญญาดังมีอยู่ต่อไปนี้

ข้อ 1 คอเวนเมนต์ของสมเด็จพระนางเจ้าราชินีอังกฤษกับคอเวนเมนต์ริบลิคฝรั่งเศสสัญญาต่อกันว่า เมื่อยังไม่ได้ยินพร้อมกันแล้ว ถึงแม้ว่าจะมีการอย่างไรก็ดี ฤๅเหตุใดก็ดี ฝ่ายหนึ่งฝ่ายเดียวจะไม่ยกกำลังประกอบด้วยเครื่องศาสตราวุธล่วงล้ำเข้าไปในดินแดนทั้งหลายเหล่านี้ คือ พื้นดินที่น้ำไหลจากแม่น้ำเพชรบุรี แม่น้ำแมกลอง แม่น้ำท่าจีน และเจ้าพระยา แม่น้ำบางปะกงกับลำน้ำลำคลองทั้งหลาย ที่ติดต่อกับแม่น้ำทั้งปวงนี้ กับทั้งที่ฝั่งทะเลตั้งแต่เมืองกำเน็ดนพคุณจนถึงเมืองแกลง แลที่ดินซึ่งน้ำไหลตกลำน้ำบางตพาน กับลำน้ำพะแส ซึ่งเมื่อทั้งสองนี้ตั้งอยู่แล้ว ทั้งที่ดินน้ำไหลตกลำน้ำคลองอื่นๆ ซึ่งไหลลงในทุ่งฤๅอ่าวตามชายฝั่งทะเลที่กล่าวมานี้ด้วย กับอีกทั้งที่ดินซึ่งตั้งอยู่ข้างเหนือที่น้ำตกแม่น้ำเจ้าพระยา แลตั้งอยู่ในระหว่าง แลตั้งอยู่ระหว่างพรมแดนฝ่ายอังกฤษกับฝ่ายไทย ลำน้ำโขงกับที่ดินปากตะวันออกซึ่งน้ำไหลตกลำน้ำแม่อิงนั้นด้วย อีกประการหนึ่งสัญญากันไว้ว่า จะไม่คิดหาอำนาจแลหาผลประโยชน์พิเศษในเขตที่ดินนี้ ซึ่งจะเป็นอันไม่ได้รับผลเสมอเหมือนกัน ฤๅซึ่งจะเป็นการที่ไม่ให้ฝ่ายอังกฤษหรือฝ่ายฝรั่งเศสกับคนชาวเมืองของสองประเทศ และคนที่พึงพาอาศัยในสองประเทศนั้นได้รับผลเท่ากันด้วย แต่ข้อสัญญานี้จะไม่ตีความไปตัดทอนลดหย่อนข้อพิเศษทั้งหลาย ซึ่งมีอยู่ตามความในหนังสือสัญญาฝรั่งเศสกับกรุงสยาม ลงวันที่ 3 ตุลาคม รัตนโกสินทรศก 112 อันว่าด้วยการในแถบพื้นที่ 25 กิโลเมตร ฝั่งตะวันออกแม่น้ำโขง แล้วว่าด้วยการเดินเรือในลำแม่น้ำนั้นด้วย

ข้อ 2 ความที่กล่าวไว้ในข้อก่อนนี้ จะไม่เป็นที่ขัดขวางต่อการที่ประเทศทั้งสองจะยินยอมกันต่อไป อันเป็นการที่ประเทศทั้งสองคิดเห็นว่าจำเป็นจะต้องรักษาความเป็นอิสระภาพ

ของกรุงสยามไว้ด้วย แต่ว่าประเทศทั้งสองนี้สัญญากันไว้ว่า จะไม่แยกกันไปทำสัญญาที่ยอมให้ประเทศอื่นอีกประเทศหนึ่งไปทำการ ที่ประเทศทั้งสองนี้ต้องง่วนตามหนังสือสัญญานี้ด้วย

ข้อ 3 ตั้งแต่ปากลำน้ำแม่ฮวก ซึ่งเป็นเขตแดนไทยกับอังกฤษนั้น ขึ้นไปข้างเหนือจนถึงพรมแดนของกรุงจีนนั้น ทางน้ำของแม่น้ำโขงจะต้องเป็นพรมแดนเมืองขึ้นของอังกฤษแลฝรั่งเศส ฤ็าเป็นเขตที่อังกฤษแลฝรั่งเศสมีอำนาจต่อกัน ณ ที่นั้น แลเมืองสิงห์นั้นอังกฤษยกให้ฝรั่งเศสแล้ว

ข้อ 4 ว่าผลประโยชน์ทางค้าขาย ในเมื่อขุนนางฤ็าโฮนั้นก็ดี แลในเมืองเสฉวนก็ดี บรรดาที่ได้มาตามสัญญาอังกฤษกับจีน ลงวันที่ 1 มีนาคม รัตนโกสินทรศก 112 ก็ดี ตามสัญญาฝรั่งเศสกับจีนลงวันที่ 20 รัตนโกสินทรศก 112 ก็ดี จะต้องเป็นที่ให้ได้แก่สองประเทศที่ทำหนังสือสัญญานี้เหมือนกันเสมอกัน

ข้อ 5 ว่าด้วยสองประเทศที่ทำสัญญากันอยู่นี้ ยอมตกลงกันว่าจะแต่งกองข้าหลวงออกไปพร้อมกัน เพื่อประโยชน์ที่จะได้ปักปันเขตแดนในแม่น้ำไนซ์เยอร์แลหัวเมืองขึ้นของประเทศในทวีปอาฟริกานั้น

ข้อ 6 ว่าสองประเทศได้ยินยอมตกลงกันว่า จะลงมือทำสัญญาใหม่สำหรับการค้าขายในเมืองติวินิสนั้น

(เซ็น) สอลสบุรี (เซ็น) เดอควัวร์เซล

(ภาคผนวก ข)

ข้อตกลงเกี่ยวกับปัญหิโนโตจิน ณ กรุงเจนีวา

ค.ศ. 1954

ลักษณะ 1

การหยุดยั้ง การอพยพกองทหารต่างชาติ และเจ้าหน้าที่ทหารต่างชาติ

มาตรา 1 แม่ทัพของชาติภาคีในราชอาณาจักรลาวจะต้องสั่งการและรับผิดชอบให้มีการหยุดการสู้รบของกองทหาร ในราชอาณาจักรลาวทุกหน่วย ซึ่งอยู่ในความควบคุมของตน รวมทั้งหน่วยทหารและเจ้าหน้าที่ทั้งหมดของกำลังทางบก เรือ และอากาศ

มาตรา 2 ตามหลักการหยุดยั้งทั่วไปในอินโดจีนนั้น การหยุดการสู้รบจะต้องให้เสร็จเรียบร้อยทั่วราชอาณาจักรลาว ในบริเวณที่มีการรบทุกแห่งและของทหารทุกหน่วยแห่งภาคีทั้งสองฝ่าย

เพื่อป้องกันความผิดพลาดหรือเข้าใจผิด และเพื่อประกันว่าการหยุดรบของทั้งสองฝ่ายตลอดจนการเลิกและการเคลื่อนย้ายของหน่วยทหารซึ่งสู้รบกันอยู่นั้น จะเป็นไปได้โดยเรียบร้อย จึง

- ก) การให้กำหนดเวลาที่จะต้องส่งคำสั่งหยุดยั้งลงไปจนถึงกำลังรบหน่วยขนาดเล็กที่สุดของทั้งสองฝ่าย ภาคีทั้งสองตกลงว่าจะต้องมีการหยุดยั้งอย่างถูกต้องสมบูรณ์ทั่วราชอาณาจักรลาว ตั้งแต่เวลา 08.00 น. ของวันที่ 6 สิงหาคม ค.ศ. 1954 (เวลาท้องถิ่น) ตกลงกันไว้ให้ถือเวลาปักกิ่งเป็นเวลาท้องถิ่น
- ข) กรรมการผสมของราชอาณาจักรลาวจะต้องกำหนดเวลาปฏิบัติการอย่างอื่น ๆ ซึ่งเป็นผลจากการหยุดรบ

หมายเหตุ การหยุดยั้งจะต้องเป็นผลภายใน 15 วัน หลังจากข้อตกลงนี้ใช้บังคับ

มาตรา 3 ปฏิบัติการและการเคลื่อนย้ายทั้งหมดอันเกิดจากการหยุดรบตลอดจนการรวมกำลังใหม่ จะต้องดำเนินไปอย่างปลอดภัยและเป็นระเบียบเรียบร้อย

ฉ) กรรมการผสมพักรบในราชอาณาจักรลาว และกรรมการสากล จักต้องรักษาความปลอดภัย ในการถอนและเคลื่อนย้ายกำลัง

ช) กรรมการผสมพักรบในราชอาณาจักรลาว เป็นผู้ให้การถอนตัวและเคลื่อนย้ายกำลัง ทหารเป็นไปตามข้อกำหนดที่วางไว้ทุกประการ

มาตรา 5 ระหว่างก่อนวันหยุดยั้งนั้น ภาคีแต่ละฝ่ายจักไม่ทำการสู้รบกัน ระหว่างระยะเวลาที่กำลังเซ็นสัญญาหยุดรบกันอยู่ที่เจนีวา ไปจนถึงเวลาที่ใช้บังคับการหยุดยั้งจริง

ลักษณะ 2

ห้ามนำหน่วยทหาร เจ้าหน้าที่ทหาร อาวุธยุทโธปกรณ์ เข้ามาใหม่

มาตรา 6 เมื่อได้ประกาศหยุดยั้งแล้ว ห้ามมิให้เพิ่มเติมหน่วยทหาร หรือเจ้าหน้าที่ทหารจากภายนอกราชอาณาจักรลาวเข้ามาในราชอาณาจักรลาวอีก

ทั้งนี้ เว้นแต่กองบัญชาการทหารสูงสุดฝรั่งเศส ซึ่งยอมให้คงมีเจ้าหน้าที่ทหารไว้ทำการฝึกกองทัพแห่งชาติลาวในราชอาณาจักรลาวได้ มีจำนวนนายทหารสัญญาบัตรและประทวนไม่เกินหนึ่งพันห้าร้อยคน

มาตรา 7 นับตั้งแต่วันที่ข้อตกลงนี้ใช้บังคับเป็นต้นไป ห้ามมิให้จัดตั้งฐานทัพทางทหารขึ้นใหม่ภายในราชอาณาจักรลาว

มาตรา 8 กองบัญชาการทหารสูงสุดฝรั่งเศส จักคงมีกำลังพลไว้ในราชอาณาจักรลาวได้ เพียงเพื่อดูแลรักษาที่ตั้งทางทหารสองแห่งคือ ที่เซโนแห่งหนึ่ง และบริเวณลุ่มน้ำโขง อาจเป็นเขตเวียงจันทน์หรือทางใต้เวียงจันทน์ลงไปก็ได้

กำลังทหารที่คงไว้ในที่ตั้งทางทหารเหล่านี้ จักไม่เกินกว่าสามพันห้าร้อยคน

มาตรา 9 นับตั้งแต่วันที่ใช้บังคับข้อตกลงนี้ และเพื่อให้เป็นไปตามประกาศของราชอาณาจักรลาวในที่ประชุมเจนีวา เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม ค.ศ. 1954 ห้ามมิให้นำเอาอาวุธ

กระสุน และปริภัณฑ์ทางทหารทุกชนิด เข้ามาในราชอาณาจักรลาว เว้นแต่อาวุธจำนวนจำกัด ตามประเภทที่กำหนดไว้ว่าจำเป็นเพื่อป้องกันราชอาณาจักรลาว

มาตรา 10 อาวุธและเจ้าหน้าที่ทหาร ที่ได้รับอนุญาตให้นำเข้าไปในราชอาณาจักรลาว ได้ใหม่ตามความในมาตรา 9 ข้างต้นนี้ จักนำเข้าไปได้เฉพาะตามจุดต่อไปนี้ คือ หลวงพระบาง เชียงขวาง เวียงจันทน์ เซโน ปากเซ สะหวันนะเขต และเซโปน

ลักษณะ 3

การถอนกำลังทหาร ที่รวมพล ที่ชุมพล

มาตรา 11 การถอนกำลังทหารของทั้งสองฝ่าย รวมทั้งการชุมพล การเคลื่อนย้ายไป สมทบ ณ ที่รวมพลชั่วคราวที่กำหนดให้แก่ภาคีฝ่ายใด ตลอดจนการถอนตัวชั่วคราว การเคลื่อนย้ายของภาคีอีกฝ่ายหนึ่ง จักต้องให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาไม่เกินสิบห้าวัน หลังจาก การหยุดยิง

มาตรา 12 คณะกรรมการผสมในราชอาณาจักรลาว จักกำหนดที่ตั้งและขอบเขต

- ที่รวมพลชั่วคราวห้าแห่ง เพื่อต้อนรับกำลังทหารอาสาสมัครเวียดนาม
- ที่รวมพลชั่วคราวห้าแห่ง เพื่อต้อนรับกำลังทหารฝรั่งเศสในราชอาณาจักรลาว
- ที่รวมพลชั่วคราวสิบสองแห่ง แขวงละหนึ่งแห่ง เพื่อต้อนรับกำลังรบของ “ขบวนการปะเทดลาว”
- กำลังทหารกองทัพแห่งชาติลาว จักคงตั้งอยู่ ณ ที่เดิมตลอดระยะเวลาที่มีการถอนทหาร และโยกย้ายกำลังทหารแห่งชาติ และกำลังรบของ “ขบวนการปะเทดลาว”

มาตรา 13 กองทหารต่างประเทศจักต้องออกไปนอกราชอาณาจักรลาว ดังต่อไปนี้

- 1) กองทหารฝรั่งเศส จักต้องเคลื่อนย้ายออกไปจากราชอาณาจักรลาวโดยทางบก (ตาม เส้นทางที่คณะกรรมการผสมในราชอาณาจักรลาวจะได้กำหนดให้) ทางอากาศและทาง น้ำ

- 2) กองทหารอาสาสมัครเวียดนาม กำลังทหารเหล่านี้ จักเคลื่อนย้ายออกไปจากราชอาณาจักรลาวโดยทางบก ตามเส้นทางและตามตารางเวลา ซึ่งคณะกรรมการผสมในราชอาณาจักรลาวกำหนดให้ตามหลักการถอนทหารต่างประเทศ

มาตรา 14 ระหว่างรอความตกลงทางการเมืองอยู่นั้น กำลังรบของ“ขบวนการปะเทดลาว” ซึ่งชุมนุมพลอยู่ ณ ที่รวมพลชั่วคราว ให้เคลื่อนย้ายไปยังแขวงผังสาลี และซำเหนือ เว้นแต่เจ้าหน้าที่ทหารบางนาย ซึ่งปรารถนาจะรับการปลดจากประจำการ ณ ที่นั้นอนุญาตให้ราชอาณาจักรลาวและเวียดนามซึ่งมีอาณาเขตทางใต้จัดบ้านสปกิน บ้านนาหมี บ้านสบช้าง และบ้านห้องซอน

การชุมนุมจักต้องแล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวัน นับแต่วันที่ข้อตกลงนี้ใช้บังคับ

มาตรา 15 ภาติแต่ละฝ่ายจักงดเว้นจากการแก้แค้นหรือทำร้ายต่อบุคคลหรือหน่วยใด ๆ อันเป็นผลจากการสู้รบกันมาแต่เดิม และจักดำเนินการประกันเสรีภาพตามระบอบประชาธิปไตย

ลักษณะ 4

เชลยศึก และผู้ถูกกักกันฝ่ายพลเรือน

มาตรา 16 การปลดปล่อย และส่งตัวเชลยศึก และผู้ถูกกักกันฝ่ายพลเรือนทั้งหมด บรรดาที่ภาติแต่ละฝ่ายควบคุมไว้กลับไปยังภูมิลำเนาเดิม เมื่อถึงวันใช้ข้อตกลงนี้บังคับแล้วนั้น ให้เป็นไปตามเงื่อนไข ดังกล่าวต่อไปนี้

- ก) เชลยศึกและผู้ถูกกักกันฝ่ายพลเรือนทั้งหมด ที่ถือสัญชาติเวียดนาม ฝรั่งเศสและอื่นๆ ซึ่งถูกขังไว้ตั้งแต่เริ่มมีการสู้รบในเวียดนาม ระหว่างที่มีปฏิบัติการทางทหาร และในพื้นที่ส่วนใดในเขตเวียดนาม จักต้องได้รับการปลดปล่อย ภายในระยะเวลาสามสิบวัน หลังจากวันที่ใช้บังคับการหยุดยิงแล้วในแต่ละยุทธบริเวณ
- ข) คำว่า “ผู้ถูกกักกันฝ่ายพลเรือน” หมายถึงบุคคลใดๆ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องทางการเมือง และการสู้รบระหว่างภาติทั้งสองฝ่าย ถูกจับกุมเนื่องจากเหตุดังกล่าวนี้ และถูกกักกัน และตัวไว้โดยภาติแต่ละฝ่าย ระหว่างเวลาที่มีการสู้รบ

- ค) เชลยศึก และผู้ถูกกักกันฝ่ายพลเรือนทุกคนซึ่งถูกควบคุมไว้ โดยภาคีแต่ละฝ่าย จักต้องยอมมอบตัวต่อเจ้าหน้าที่ที่ถูกต้องของภาคีแต่ละฝ่าย ซึ่งจะให้ความช่วยเหลือทุกวิถีทางที่จะทำได้แก่บุคคลดังกล่าว เพื่อให้ได้เดินทางกลับไปยังประเทศเดิม ภูมิลำเนาเดิม หรือ เขตใดที่ตนสมัครใจเลือก

ลักษณะ 5

เบ็ดเตล็ด

มาตรา 17 ผู้บังคับบัญชาทางทหารของภาคีทั้งสอง จักดำเนินการเพื่อประกันว่าบุคคลผู้อยู่ในบังคับบัญชาของตนซึ่งละเมิดข้อกำหนดใดๆ ของข้อตกลงฉบับนี้ จักได้รับการลงโทษตามความเหมาะสม

มาตรา 18 เมื่อทราบว่ามีฝัังศพและได้จัดให้มีหลุมฝังศพขึ้นแล้ว ผู้บัญชาทหารของภาคีแต่ละฝ่ายจักยอมให้เจ้าหน้าที่จัดการฝังศพของภาคีอีกฝ่ายหนึ่ง เข้าไปยังส่วนใดของอาณาเขตราชอาณาจักรลาวได้ ภายในระยะเวลาที่กำหนด หลังจากใช้บังคับข้อตกลงนี้แล้ว โดยจัดเจ้าหน้าที่ทหารควบคุม เพื่อค้นหาและเคลื่อนย้ายศพทหาร รวมทั้งศพเชลยศึกที่ตายแล้วของภาคีฝ่ายนั้น

คณะกรรมการผสม จักกำหนดวิธีการและเวลาดำเนินการดังกล่าวนี้ ผู้บังคับบัญชาทหารของภาคีทั้งสองฝ่ายจักติดต่อซึ่งกันและกันถึงข่าวที่ฝังศพทหารของภาคีฝ่ายตน ให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบ

มาตรา 19 ข้อตกลงนี้ใช้บังคับแก่กองทหารทุกหน่วยของภาคีแต่ละฝ่าย กำลังทหารของภาคีแต่ละฝ่ายจักเคารพต่อเขตปลอดทหาร และอาณาเขตภายใต้ความควบคุมทางทหารของภาคีอีกฝ่ายหนึ่ง และจักไม่เข้าดำเนินการปิดกั้นอย่างใด ๆ ในราชอาณาจักรลาว

ตามความหมายในข้อตกลงนี้ คำว่า “อาณาเขต” ให้หมายความถึงอาณาเขตทางน่านน้ำและอากาศด้วย

มาตรา 20 ผู้บังคับบัญชาทหารของภาคีทั้งสองฝ่าย จักให้ความคุ้มครองอย่างเต็มที่ และให้ความช่วยเหลือและร่วมมือทุกวิถีทาง แก่คณะกรรมการผสม ตลอดจนเจ้าหน้าที่ชุดตรวจตราในการปฏิบัติหน้าที่ตามที่ข้อตกลงฉบับนี้ได้กำหนดให้กระทำ

มาตรา 21 ค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการผสม เจ้าหน้าที่ผสม คณะกรรมการสากล และเจ้าหน้าที่ชุดตรวจตราจัดเฉลี่ยออกเป็นส่วนเท่าๆ กัน ระหว่างภาคีทั้งสองฝ่าย

มาตรา 22 ผู้ลงนามในข้อตกลงฉบับนี้ ตลอดจนผู้มีหน้าที่สืบทอดต่อไป จักต้องรับผิดชอบ ประกันการปฏิบัติตามและรักษาการให้เป็นไปตามบทบัญญัติ ตลอดจนข้อกำหนดที่ทำไว้

ผู้บังคับบัญชาของภาคีทั้งสองฝ่าย จักต้องดำเนินการทุกอย่าง และเตรียมการทุกประการที่จำเป็น เพื่อประกันว่า ผู้ใต้บังคับบัญชาของตนได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดแห่งข้อตกลงนี้ อย่างครบถ้วน

มาตรา 23 วิธีการตามข้อตกลงนี้ได้กำหนดขึ้นนั้น ให้ผู้บังคับบัญชาทหารของภาคีทั้งสองฝ่าย ศึกษาให้เข้าใจ และถ้าจำเป็นก็ให้คณะกรรมการผสมจำกัดความหมายให้แน่ชัด

ลักษณะ 6

การควบคุม

มาตรา 24 ภาคีทั้งสองฝ่ายจะต้องรับผิดชอบปฏิบัติตามข้อตกลงหยุดรบนี้

มาตรา 25 คณะกรรมการสากลจะต้องประกันการควบคุม และ ตรวจตราการปฏิบัติให้ถูกต้องตามข้อตกลงหยุดรบ และให้อยู่ในราชอาณาจักรลาว กรรมการสากลนี้ให้ประกอบด้วย ผู้แทนประเทศคานาดา อินเดีย และโปแลนด์ โดยมีผู้แทนอินเดียเป็นประธานกรรมการสากลนี้ ให้ตั้งสำนักงานอยู่ในนครเวียงจันทร์

มาตรา 26 คณะกรรมการสากล จักจัดชุดเจ้าหน้าที่ตรวจตราประจำที่ และเคลื่อนที่ประกอบด้วยจำนวนนายทหารเท่าเทียมกัน ทั้งสามประเทศดังกล่าว

ชุดตรวจตราประจำที่ให้ตั้งอยู่ที่ปากเซ เซโน เซโปน เวียงจันทร์ เชียงขวาง ผังสาลี สบฮาว ซ่าเหนือ จุดต่างๆ เหล่านี้ หากคณะกรรมการผสม หรือคณะกรรมการสากลชาติใดขอเปลี่ยนแปลงต่อไป ก็ให้กระทำได้โดยข้อตกลงระหว่างคณะกรรมการสากล และตามคำสั่งของภาคีเกี่ยวข้อง

ชุดตรวจตราที่กำหนดไว้นี้ ให้นำหน่วยนี้มีสิทธิเคลื่อนที่ไปมาโดยเสรี เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารและพลเรือนที่เกี่ยวข้อง จักต้องให้ความสะดวกทุกอย่าง ตามความเป็นในการปฏิบัติหน้าที่เช่นเจ้าหน้าที่ เอกสารที่จำเป็นเพื่อการตรวจตราหมายเรียกพยานที่จำเป็น เพื่อการซักถามรักษาความปลอดภัย และ เพื่อความเสรีในการเคลื่อนที่ของชุดตรวจตราเป็นต้น

นอกจากอาณาเขตพื้นที่ตั้งกล่าวข้างต้น ชุดเจ้าหน้าที่เคลื่อนที่จักต้องเคลื่อนที่ไปมาภายใต้ข้อกำหนดของเจ้าหน้าที่ตามข้อตกลงฉบับนี้ และตามความตกลงระหว่างผู้บังคับบัญชาของภาคีที่เกี่ยวข้อง

มาตรา 27 คณะกรรมการสากลรับผิดชอบกำกับดูแลให้ภาคีทั้งสองฝ่ายปฏิบัติถูกต้องตามข้อตกลงนี้ จักต้องปฏิบัติหน้าที่ควบคุมสังเกตการณ์ ตรวจตรา และสอบสวน แล้วแต่กรณีที่เกี่ยวข้องตามบทบัญญัติข้อตกลงหยุดรบนี้ และจักต้อง

- ก) ควบคุมการถอนกำลังทหารของภาคีทั้งสองฝ่าย ให้ถูกต้องตามข้อตกลงหยุดรบ และตามแนวเขตที่กำหนดให้
- ข) ควบคุมการปล่อยเชลยศึกและผู้ถูกกักกันฝ่ายพลเรือน
- ค) กำกับดูแลท่าเรือ สนามบิน และชายแดนของลาว เพื่อตรวจตราการปฏิบัติตามข้อตกลงหยุดรบ การนำกำลังทหาร อาวุธ กระสุน เครื่องใช้ในการสงครามเข้ามาในประเทศลาวให้เป็นไปโดยถูกต้อง
- ง) ดำเนินการให้เป็นไปตามข้อตกลงนี้ในเรื่องการถอนและเพิ่มเติมเจ้าหน้าที่รวมทั้งการรักษาความปลอดภัยให้แก่ฝรั่งเศสในราชอาณาจักรลาว

มาตรา 28 คณะกรรมการผสมจัดตั้งขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกในการหยุดรบ มีจำนวนกรรมการฝ่ายละเท่ากัน ตามที่ภาคีทั้งสองฝ่ายได้กำหนดขึ้น

กรรมการผสมจักให้ความสะดวกแก่กำลังของภาคีทั้งสองฝ่าย ในการปฏิบัติหน้าที่ ให้ถูกต้องตามข้อตกลงหยุดรบเกี่ยวกับเรื่องการหยุดยิง

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามข้อตกลง คณะกรรมการผสมจักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และจักประสานการติดต่อระหว่างกันเพื่อการเตรียมการ และดำเนินการตามแผนการดำเนินงานตามข้อตกลง และจักแก้ไขข้อข้องใจอันอาจเกิดขึ้นระหว่างภาคีทั้งสองฝ่าย

ชุดเจ้าหน้าที่ผสมจักต้องติดตามการถอนกำลังทหารของภาคีทั้งสองฝ่าย และจะงดการติดตามก็ต่อเมื่อการถอนทหารได้เป็นไปโดยถูกต้องตามแผนที่กำหนดไว้

มาตรา 29 กรรมการผสมและชุดเจ้าหน้าที่ผสมจักต้องมีจำนวนผู้แทนเท่าเทียมกันจากผู้บังคับบัญชาทหารของภาคีทั้งสองฝ่าย

มาตรา 30 กรรมการสากลจักจัดหน่วยตรวจตราขึ้นทำการตรวจตราสืบสวนทั้งทางเอกสารและทางพื้นดินตามข้อตกลงที่กล่าวมาแล้ว ตามความเห็นชอบของคณะกรรมการผสม หรือ เมื่อภาคีฝ่ายใดได้ขอร้องให้จัดขึ้นตามความจำเป็น

มาตรา 31 หน่วยตรวจตราที่จัดขึ้นนี้ จักต้องรายงานผลการตรวจตรา การสืบสวน การสังเกตการณ์ ต่อคณะกรรมการสากล ในกรณีที่หน่วยตรวจตรามีความเห็นไม่ตรงกัน ให้รายงานข้อยุติของเจ้าหน้าที่แต่ละคนไปยังคณะกรรมการสากล

มาตรา 32 หากหน่วยตรวจตราไม่อาจจะจับเหตุที่เกิดขึ้น หรือ พิจารณาเห็นว่ามีการละเมิด หรือคุกคามต่อการละเมิดอย่างร้ายแรงก็ให้รีบรายงานให้คณะกรรมการสากลทราบ เพื่อศึกษาข้อยุติของหน่วยตรวจตรา และจักแจ้งภาคีทั้งสองให้ทราบวิธีการปฏิบัติ เพื่อตกลงกันในกรณีพิพาทนั้น ยุติการละเมิด หรือเลิกคุกคามต่อการละเมิดนั้นเสีย

มาตรา 33 หากกรรมการผสม ไม่สามารถตกลงระงับเหตุได้ ให้รายงานคณะกรรมการสากลทราบปัญหาโต้แย้ง แล้วคณะกรรมการสากลจักให้ข้อเสนอแนะไปยังภาคีทั้งสองโดยตรง และจักแจ้งให้กรรมการผสมทราบ

มาตรา 34 เมื่อมีกรณีตามมาตรา 35 ขึ้น ให้กรรมการสากลจัดตั้งกรรมการขึ้นเพื่อพิจารณาข้อพิพาทของภาคีทั้งสองฝ่ายโดยวิธีออกเสียง และถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ หากคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานชี้ขาด

กรรมการสากลมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายเอาจากฝ่ายที่ผิด เพื่อประโยชน์ในการระงับกรณีพิพาทดังกล่าวนี้

มาตรา 35 เมื่อเกิดปัญหาเกี่ยวกับการละเมิด หรือคุกคามต่อการละเมิด ซึ่งอาจชักจูงไปสู่การสู้รบกันใหม่อีก กล่าวคือ

- ก) กองทหารของภาคีฝ่ายใดปฏิเสธไม่ทำการเคลื่อนย้ายตามข้อตกลง
- ข) กองทหารของภาคีฝ่ายใดละเมิด เขตรวมพล เขตน่านน้ำ หรืออากาศของภาคีอีกฝ่ายหนึ่ง ให้ถือว่าคำชี้ขาดของคณะกรรมการสากลเป็นเอกฉันท์ใช้บังคับได้

มาตรา 36 หากภาคีฝ่ายใดมิได้ปฏิบัติตามคำชี้ขาดของคณะกรรมการสากล ภาคีที่เสียหาย หรือ คณะกรรมการสากลมีสิทธิจะร้องเรียนต่อที่ประชุมเจนีวาต่อไป

ถ้ากรรมการสากลไม่อาจบรรลุถึงมติเอกฉันท์ตามความในมาตรา 35 นี้ได้ ให้เสนอรายงานของฝ่ายเสียงข้างมากและข้างน้อยไปยังที่ประชุมเจนีวา

กรรมการสากลจักรายงานให้สมาชิกของที่ประชุมเจนีวาทราบถึงการไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงทุกกรณี

มาตรา 37 คณะกรรมการสากลจักต้องจัดตั้งขึ้นทันที ที่ได้มีการตกลงหยุดรบในอินโดจีน เพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่ระบุไว้ในมาตรา 27

มาตรา 38 กรรมการสากลที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในราชอาณาจักรลาวจักต้องติดต่ออย่างใกล้ชิดกับคณะกรรมการสากลที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในเวียดนามและกัมพูชา

กรรมการสากลทั้งสามคณะ ซึ่งประจำอยู่ในราชอาณาจักรลาว เวียดนาม กัมพูชา จะต้องจัดตั้งกรรมการกลางขึ้นอีกคณะหนึ่ง โดยมีผู้แทนจากทั้งสามประเทศจำนวนเท่าๆ กัน เพื่อควบคุมกรรมการสากลทั้งสามคณะนั้นอีกชั้นหนึ่ง

มาตรา 39 กรรมการสากลที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในราชอาณาจักรลาว จำต้องรวบรวมรายงานการเคลื่อนไหวต่างๆ ส่งมอบให้กรรมการชุดใหม่ที่ตั้งขึ้นเพื่อจักได้ทราบพฤติการณ์ต่อเนื่องกัน

มาตรา 40 บทบัญญัติทั้งหมดตามข้อตกลงนี้ เว้นแต่มาตรา 2 (ก) ให้ใช้บังคับได้ตั้งแต่วันที่ 24.00 น. (เวลาเจ็ดโมง) ของวันที่ 22 กรกฎาคม ค.ศ. 1954

มาตรา 41 ข้อตกลงนี้ จัดทำขึ้นเป็น 2 ภาษา คือภาษาฝรั่งเศส และเวียดนาม มีข้อความตรงกัน ตั้งแต่วันที่ 20 กรกฎาคม ค.ศ. 1954 ณ นครเจนีวา.

(ภาคผนวก ค)

ปฏิญญา ของการตกลง ณ กรุงเจนีวา
 เกี่ยวกับการยุติสงครามที่อินโดจีน
 วันที่ 21 กรกฎาคม ค.ศ. 1954

การประชุมจัดขึ้นที่เจนีวา (ประเทศสวิตเซอร์แลนด์) มีผู้แทนจาก 9 ประเทศเข้าร่วม : กัมพูชา สาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม สาธารณรัฐฝรั่งเศส ราชอาณาจักรลาว สาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐเวียดนาม สหภาพสาธารณรัฐสังคมนิยมโซเวียต สหราชอาณาจักร อังกฤษ สหรัฐอเมริกา ได้ตกลงร่วมกันดังนี้

- 1) ที่ประชุมรับรู้ทุก ๆ การตกลงที่นำไปสู่การยุติการต่อสู้กันที่บรรดาประเทศกัมพูชา ลาว และเวียดนาม รับรู้คณะกรรมการระหว่างประเทศที่ติดตาม ตรวจสอบเพื่อปฏิบัติทุก ๆ มาตรการของสัญญา
- 2) ที่ประชุมแสดงความยินดีต่อการยุติสงครามในบรรดาประเทศกัมพูชา ลาว และเวียดนาม ทั้งมีความเชื่อมั่นว่า การปฏิบัติบรรดามาตรการต่าง ๆ ในแถลงการณ์ฉบับนี้ ก็คือบรรดามาตรการยุติสงคราม จะทำให้บรรดาประเทศกัมพูชา ลาว และเวียดนาม ชำรงบทบาทของตนเป็นประเทศที่มีเอกราชอย่างสมบูรณ์และมีอำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริง ในวงษาคณาญาติของบรรดาประเทศที่รักในสันติภาพ
- 3) ที่ประชุมรับทราบเกี่ยวกับแถลงการณ์ของรัฐบาลกัมพูชา และลาว ที่มีเจตนาตกลงผ่านเกี่ยวกับวิธีการต่าง ๆ ที่อนุญาตให้พลเมืองเข้าร่วมในบรรดาองค์กรของมวลชน เห็นดีร่วมกันที่จะให้สองประเทศที่จะดำเนินการเลือกตั้งทั่วไป โดยวิธีการป้อนบัตรปิดลับในปลายปี ค.ศ. 1954 บนหลักการของการเคารพในเสรีภาพ
- 4) ที่ประชุมรับทราบบรรดามาตรการในสัญญาหยุดยิงเกี่ยวกับเวียดนาม ในนั้น ห้ามมิให้นายกองทหารและพนักงานทหารของต่างประเทศ นับทั้งอาวุธยุทโธปกรณ์เข้าไปยังเวียดนาม ที่ประชุมรับทราบแถลงการณ์ของรัฐบาลกัมพูชาและรัฐบาลลาวที่มีความมุ่งหวังขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ที่เป็นเครื่องใช้สอยให้แก่บรรดาพนักงาน หรือ ให้แก่ผู้ที่ทำการฝึกอบรมที่นำมาซึ่งผลประโยชน์ให้แก่ภารกิจแห่งการปกป้องรักษาดินแดนอันครบถ้วน ตามที่สัญญาหยุดยิงที่ลาวได้กำหนดไว้

- 5) ที่ประชุมรับทราบบรรดามาตราเกี่ยวกับสัญญาหยุดยิงที่เวียดนาม ในนั้นได้แสดงชัดเจนแล้วว่า ทั้งสองฝ่ายจะไม่ลงนามในข้อตกลงกับประเทศใดๆ ที่เน้นใส่จะสร้างที่มั่นทางการทหารในเขตที่มั่นของตน ทั้งสองฝ่ายต้องปกป้องรักษาเขตน้ำแดนดินที่ได้รับมอบหมายให้รักษา และ มิให้นำใช้ดินแดนดังกล่าวเข้าในจุดประสงค์ทางด้านทหาร ที่ประชุมรับทราบแถลงการณ์ของรัฐบาลกัมพูชาและลาวที่จะไม่ลงนามสัญญากับประเทศใดๆ ถ้าหากว่าในมาตราต่างๆ ของสัญญานั้น หากบังคับต้องเข้าร่วมกลุ่มสัมพันธมิตรทางการทหารที่ขัดกับหลักการแห่งกฎบัตรของสหประชาชาติ หรือ สำหรับต่อกับลาว ที่ไม่สอดคล้องกับบรรดามาตราของสัญญาหยุดยิงในลาว และในอนาคตอันยาวนาน ถ้าไม่เป็นการก่อให้เกิดความเป็นอันตรายต่อความสงบของตน และถ้าเห็นว่าจำเป็นก็อาจสร้างที่มั่นการทหารของต่างประเทศบนดินแดนของกัมพูชาและลาว
- 6) ที่ประชุมสังเกตเห็นว่า สำหรับเวียดนามนั้น บรรดามาตราเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาทางด้านทหารนั้น มีความหมายสำคัญเป็นพิเศษ เพื่อยุติสงครามและบอกว่าเส้นเขตแดนนั้นชั่วคราวทางการทหารนั้น ไม่ได้หมายความว่า เป็นเขตแดนทางการเมือง หรือ เป็นเขตแดนทางดินแดนแต่ประการใด ที่ประชุมแสดงความเชื่อมั่นว่าการปฏิบัติตามมาตราในแถลงการณ์ดังกล่าวนี้ และบรรดามาตราเกี่ยวกับการหยุดยิง จะเป็นจุดเริ่มต้นให้แก่การก้าวไปถึงการแก้ไขปัญหาทางการเมืองของเวียดนามในอนาคตอันใกล้
- 7) สำหรับต่อกับเวียดนาม ที่ประชุมชี้ว่า การแก้ไขปัญหาการเมือง บนพื้นฐานการเคารพเอกราช เอกภาพ และผืนแผ่นดินอันครบถ้วน ถือเป็นมาตรฐานเพื่อแก้ไขปัญหา ประชาชนเวียดนามมีสิทธิเสรีภาพในการจัดตั้งบรรดาองค์กรของมวลชน ประชาธิปไตย และเลือกตั้งผู้แทนประชาชนภายใต้รูปแบบปอนบัตรปิดลับ เพื่อฟื้นฟูสันติภาพอย่างแท้จริง ด้วยก้าวเดินใหม่ และปฏิบัติตามเจตจำนงความปรารถนาของประชาชน เดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1956 จะจัดตั้งการเลือกตั้งอย่างเสรี ภายใต้การตรวจตราของคณะกรรมการสากล ประกอบด้วยผู้แทนของบรรดาประเทศที่เป็นสมาชิกของคณะมนตรีความมั่นคง ซึ่งได้กำหนดไว้ในสัญญาหยุดยิง ผู้แทนที่มีอำนาจเต็มของดินแดนทั้งสองฝ่าย จะปรึกษากันเกี่ยวกับปัญหานี้ เริ่มจากวันที่ 20 กรกฎาคม ค.ศ. 1954

- 8) เกี่ยวกับข้อมาตราในสัญญาหยุดยิง ได้ยืนยันว่า จะไม่ใช้การกระทำใดๆ ที่เป็นการละเมิดถึงชีวิต และทรัพย์สินของสามัญชน และอนุญาตให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการตกลงตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่ใดก็ได้ บนดินแดนประเทศเวียดนาม ตามความชอบและความปรารถนาของเขา
- 9) ผู้ที่มีสิทธิอำนาจอยู่ภาคใต้ และภาคเหนือเวียดนาม ก็คือในลาว และกัมพูชา ห้ามมิให้แกแค้นทางส่วนตัว หรือ เป็นกลุ่มต่อกับบุคคลและครอบครัว ด้วยเหตุผลที่เขาได้เคยร่วมขบวนการเคลื่อนไหวในสมัยสงคราม
- 10) ที่ประชุมรับทราบแถลงการณ์ ของรัฐบาลสาธารณรัฐฝรั่งเศส เกี่ยวกับปัญหาที่รัฐบาลฝรั่งเศส เติร์ยมพร้อมที่จะถอนกองกำลังทางทหารออกจากดินแดนกัมพูชา ลาว และเวียดนามตามความเรียกร้องของรัฐบาลประเทศเหล่านั้น ส่วนเวลาในการถอนทหารนั้น ให้สองฝ่ายตกลงกัน โดยไม่นับจำนวนกองกำลังทางทหารฝรั่งเศสที่ได้อนุญาตให้ตั้งกองกำลังไว้ในบางพื้นที่ ตามระยะเวลาอันแน่นอน
- 11) ที่ประชุมรับทราบแถลงการณ์ ของรัฐบาลฝรั่งเศส เกี่ยวกับการแก้ไขบรรดาปัญหาเกี่ยวกับการฟื้นฟูสันติภาพอย่างมั่นคง ในบรรดาประเทศกัมพูชา ลาว และเวียดนาม บนพื้นฐานเคารพเอกราช อำนาจอธิปไตย เอกภาพ และผืนแผ่นดินอันครบถ้วนของบรรดาประเทศกัมพูชา ลาว และเวียดนาม
- 12) ในการพัวพันกับบรรดาประเทศกัมพูชา ลาว และเวียดนาม ทั้งหมดบรรดาผู้แทนที่เข้าร่วมการประชุมที่เจนีวาได้ให้คำมั่นสัญญา จะเคารพอำนาจอธิปไตย ที่เป็นเอกราช เอกภาพ และผืนแผ่นดินอันครบถ้วนของบรรดาประเทศเหล่านั้น และจะยุติการแทรกแซงเข้ากิจการภายในของเขาต่อประเทศเหล่านั้น
- 13) บรรดาผู้แทนเข้าร่วมการประชุม ได้ปรึกษาหารือ และ จะแลกเปลี่ยนความเห็นด้วยกันเกี่ยวกับปัญหาที่คณะตรวจตราสากลเสนอขึ้น เพื่อหาวิธีการที่จำเป็น ทำให้แต่ละฝ่ายเคารพสัญญาหยุดยิงที่กัมพูชา ลาว และเวียดนามอย่างแท้จริง

(ภาคผนวก ง)

โครงการการเมือง 12 ข้อ

ของพรรคประชาชนลาว (ปี ค.ศ. 1955)

1. ด้านจักรพรรดิอเมริกาที่เข้ามาเปลี่ยนแทนพวกล่าเมืองขึ้นฝรั่งเศส และพวกลูกสมุนของเขาที่กำลังจ้องจะทำลายสันติภาพ แบ่งแยก ดึงเอาประเทศลาวเข้าร่วมกลุ่มรุกราน (กลุ่มซีโต้-SEATO) และถ่วงดึงเวลาการกดขี่ประเทศลาวเรา
2. สืบต่อการประท้วงให้รัฐบาลราชอาณาจักร ต้องจริงจังร่วมมือกับกำลังปะเทดลาว เพื่อปฏิบัติสัญญายุติการรบ ปรับปรุงสันติภาพ ปฏิบัติสิทธิเสรีภาพ ประชาธิปไตย ดำเนินการเลือกตั้งทั่วไปอย่างเสรี และสำเร็จภารกิจเอกราชแห่งชาติ
3. สร้างมหาสามัคคีทวีปวงชน สร้างแนวร่วมเอกภาพแห่งชาติ อย่างกว้างขวาง บนพื้นฐานสัมพันธภาพกรรมกร-ชาวนา
4. ก่อสร้าง และ ปรับปรุงกำลังประกอบอาวุธ และเครื่องประกอบอาวุธให้กลายเป็นกองทัพประชาชน เพื่อปกป้องรักษาเขตที่มั่น หนุนหลังให้แก่การต่อสู้ทางการเมือง ทั้งเป็นเสาหลักแห่งการปกป้องรักษาสันติภาพ
5. ปรับปรุงชีวิตการเป็นอยู่ของประชาชนทุกชั้นคน
6. ปฏิบัติสิทธิเสรีภาพประชาธิปไตยต่อประชาชน
7. ปฏิบัติสิทธิเสมอภาค ระหว่าง เพศหญิงกับเพศชาย ปฏิบัตินโยบายเสมอภาค และสามัคคีระหว่างบรรดาเผ่า
8. เคารพสิทธิเสรีภาพในการเชื่อถือ และ จารีตประเพณีของประชาชนเผ่าต่างๆ ต้านภัยไม่รู้หนังสือ ขยายวัฒนธรรมแห่งชาติ
9. สำหรับชาวต่างด้าวที่อาศัยในประเทศลาว ต้องเคารพอธิปไตย เอกภาพของลาว จึงรับประกันชีวิต ทรัพย์สินสมบัติ และสิทธิเสรีภาพในการตั้งภูมิลำเนา และการธุรกิจ
10. ผูกมิตรกับทุกประเทศที่เคารพเอกราช อธิปไตย และผืนแผ่นดินอันครบถ้วนของลาว บนหลักการเสมอภาค ต่างฝ่ายต่างได้รับผลประโยชน์

11. ตั้งหน้าก่อสร้างบำรุงพนักงาน เฉพาะอย่างยิ่งคือการเอาใจใส่พนักงาน กรรมกร-ชาวไร่นา เผ่าชนส่วนน้อย
12. ออกแรงก่อสร้างพรรคประชาชนลาว ให้กลายเป็นพรรคที่เข้มแข็งของชนชั้นกรรมกร และชาวผู้ออกแรงงาน เพื่อให้มีความสามารถเพียงพอในการนำพาการปฏิวัติให้ไปถึงชัยชนะสุดท้าย

(ภาคผนวก จ)

โครงการการเมืองของแนวลาารักชาติ

1. สร้างมหาสมาคมคืปวงชนในแนวลาารักชาติ โดยไม่จำแนกผู้ที่โต้ต่อต้าน หรือไม่ต่อต้าน ไม่จำแนกชนชาติ ศาสนาใด ไม่จำแนกผู้รวยหรือผู้จน คนแก่หรือหนุ่ม ผู้หญิงหรือผู้ชาย ให้เป็นก้อนกำลังที่กว้างใหญ่ และแข็งแกร่ง โดยอิงใส่พื้นฐานของประชาชนผู้ออกแรงงาน เพื่อปฏิบัติสัญญาเจนีวาอย่างสุดขีด ทำให้ชาติ บ้านเมือง มีสันติภาพ เอกราช ประชาธิปไตย และเอกภาพ
2. เต็ดเต็ยวเหน็ยวแน่นต้านจักรพรรดิอเมริกา และพวกนิยมอเมริกาที่กำลังทำลายสัญญาเจนีวา ทำลายสันติภาพ เอกราช และเอกภาพของชาติ
3. ปฏิบัติสิทธิเสรีภาพ ประชาธิปไตย ประชาชน คือ เสรีภาพการจัดตั้ง เสรีภาพร่วมชุมนุม เสรีภาพการพูด เสรีภาพในการเขียน และจำหน่ายหนังสือพิมพ์ และเสรีภาพในการเชื่อถือศาสนา
4. ทำให้ระบอบปอนบัตร์เลือกตั้งอย่างทั่วหน้าเกิดขึ้นจริง เพื่อให้พลเมืองลาวทุกคน โดยไม่จำแนกชนเผ่า หญิง-ชาย การเอนเอียงด้านการเมือง หรือ ลัทธิศาสนา ได้มีสิทธิ์เลือกตั้ง และสมัครรับเลือกตั้งเสมอกัน
5. ให้ทุกชนชาติที่ร่วมในดินลาว มีสิทธิ์เสมอกันอย่างสมบูรณ์ จาริตประเพณีของทุกชนเผ่า ต้องได้รับการนับถือ
6. หญิง-ชาย มีสิทธิเสมอกัน
7. แก้ไขชีวิตการเป็นอยู่ให้ชนชั้นต่างๆ

(ภาคผนวก จ)

ข้อตกลง ระหว่าง

เจ้าสุวัทนาพุมมา นายกรัฐมนตรีแห่งราชอาณาจักรลาว

กับเจ้าสุพานวง

ว่าด้วยสิทธิประชาธิปไตย และพันธหน้าที่ของพลเมืองลาว

วันที่ 22 ตุลาคม ค.ศ. 1957

เดือนตุลาคม ค.ศ. 1957 เจ้าสุวัทนาพุมมา นายกรัฐมนตรีแห่งราชอาณาจักรลาว และเจ้าสุพานวง ได้พบปะเจรจากัน ซึ่งได้ตกลงหลายปัญหาเพื่อเสนอให้สภารับรอง เช่น รับรองกฎหมายว่าด้วยสิทธิประชาธิปไตย พันธหน้าที่ของพลเมืองลาว ทั้งได้ลงนามในสัญญาร่วมกัน ฉบับลงวันที่ 22 ตุลาคม ค.ศ. 1957 ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

- 1) รับผิดชอบจัดตั้งรัฐบาลผสมแห่งชาติ และรวมสองแขนงที่มั่นของฝ่ายปะเทดลาวเข้าร่วมในวงคณาญาติแห่งชาติ
- 2) ไม่ให้ลาวเข้าร่วมกลุ่มทหารสากลใดๆ และไม่อนุญาตให้ต่างด้าวเข้ามาตั้งฐานทัพบนดินแดนลาว
- 3) เอาบรรดากองกำลังทางทหารของฝ่ายปะเทดลาว เข้าร่วมในกองทัพแห่งชาติ “ตามงบประมาณที่ได้รับอนุญาต” จำนวนที่เหลือให้กลับไปเป็นพลเมืองที่ดี เพื่อทำมาหากินที่บ้านเดิม หรือ อยู่ตามที่ที่ตนชอบใจ
- 4) อาวุธยุทโธปกรณ์ของฝ่ายปะเทดลาว จะถูกนำมามอบให้ฝ่ายราชอาณาจักร
- 5) รับรู้ “แนวลาวรักชาติ” เป็นพรรคการเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมาย เปลี่ยนชื่อ “ฝ่ายปะเทดลาว” มาเป็น “แนวลาวรักชาติ”

(ภาคผนวก ข)

แถลงการณ์ ของ “คณะปฏิวัติ” ที่นำโดยเจ้าบุญอุ้ม นะจำปาสัก

วันที่ 10 กันยายน ค.ศ. 1960

ตั้งแต่รัฐบาลเจ้าสุวัณนะพุมมาได้ก้าวเข้ามาบริหารราชการแผ่นดิน แทนที่บ้านเมืองจะก้าวเข้าสู่ความสงบเรียบร้อย ดังที่รัฐบาลประกาศไปนั้น แต่การรบราฆ่าฟันระหว่างลาวต่อลาว ยิ่งทวีความรุนแรงขึ้น การรุกรานดินแดนซึ่งไม่เคยมีกลับมีขึ้นอีก เช่น ผังสาลี เวียดนามเหนือได้ตีบ้านห้วยฮุน สบเนง เมืองบัว ทางซำเหนือ เวียดนามเหนือได้ตีเมืองแอก เชียงของ สบขาว สบฮาว เมืองซอน ทางเชียงขวางเวียดนามเหนือได้ตีแผ่นปูน ทางท่าแขกพวกกบฏได้ตีวังหิน ทางปากเซ สาละวัน อัดตะปือ ศัตรูได้ทำลายสะพานตามถนนหมายเลขที่ 9 และเลขที่ 8 เฉพาะอย่างยิ่งในเวียงจันทร์ พวกกบฏได้เข้าควบคุมและแวดล้อมนครตั้งนี้เป็นต้น ต่อเมื่อสภาพอันปั่นป่วนของประเทศชาติ อันมีต้นเหตุมาจากความอ่อนแอของรัฐบาลปัจจุบัน ไม่สามารถทำให้การฆ่าฟันระหว่างลาวต่อลาวยุติลงได้

ยิ่งกว่านั้น ยังชักทำให้ลาวฆ่าลาวยิ่งขึ้น ชักนำไปเวียดนามเหนือบุกรุกดินแดน เขี้ยบบ่า อธิปไตยของเรา โจมตีด้วยทหารผังสาลีและซำเหนือ ก่อความเจ็บแค้นมาสู่ประชาชนคนลาวอย่างสาหัส

เพื่อให้ความสงบกลับคืนสู่พี่น้องประชาชนลาวทั่วประเทศ

เพื่อรักษาเอกราชประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และความเป็นอิสระเสรีของปวงชนทั้งหมดไว้

ในนามของประชาชน ข้าพเจ้า คณะปฏิวัติขอประกาศว่า พวกข้าพเจ้าทำการยึดอำนาจล้มล้างรัฐบาลปัจจุบัน งดใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนับตั้งแต่นี้เป็นต้นไป

ฉะนั้น ขอให้พี่น้องประชาชนทุกคน จงร่วมจิตร่วมใจพร้อมกันสนับสนุนข้าพเจ้า และพร้อมกันตั้งมั่นอยู่ในความสงบเรียบร้อย

ขอให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินทรงพระเจริญ

เจ้าขุนอุ้ม นะจำปาสัก

ผู้ตรวจราชการแผ่นดิน และผู้ต่างหน้าพระเนตร พระกรรม ประจำพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว

หัวหน้าคณะปฏิวัติ

ประกาศมา ณ วันที่ 10 กันยายน ค.ศ. 1960

(ภาคผนวก ซ)

รายนามคณะรัฐบาลผสมของรัฐบาลลาว ชุดที่ 2
(ค.ศ. 1962)

ฝ่ายเป็นกลาง

1. เจ้าสุวัณนะพุมมา นายกรัฐมนตรี รมว. ป้องกันประเทศ
2. เพิ่ง พงสะหวัน รมว.มหาตไท
3. กินิม พลเสนา รมว.ต่างประเทศ
4. คำสุก แก้วลา รมว. สาธารณสุข
5. เจ้าสีสุ่มัง สีสะเหลิมสัก รมว. ไปรษณีย์และโทรคมนาคม
6. นายพลเฮือน มงคนวิไล รมช. นักรบเก่า
7. คำผาย บุบผา รมช. ปรับปรุงหมู่บ้าน

ฝ่ายเป็นกลางที่เวียงจันทน์

8. คุณอ่อน วละวง รมว. ยุติธรรม
9. โง่น ชนะนิกอน รมว. โยธาธิการและขนส่ง
10. บุนทัน หลวงวิไล รมว. ธรรมการ
11. แก้ว วิพากอน รมช. ประชาสงเคราะห์

ฝ่ายขวา

12. นายพลภูมิ หน่อสุวรรณค์ รองนายกรัฐมนตรี รมว. คลัง
13. เหลื่อม อินสีเซียงใหม่ รมว. ศึกษาธิการ
14. บุนทง วละวง รมช. ศึกษาธิการ
15. พวงเพ็ชร พันนะเลต รมช. คลง

ฝ่ายแนวลาวยุติธรรม

16. เจ้าสุพานวง รองนายกรัฐมนตรี รมว. เศรษฐกิจ และแผนผัง
17. พุมมี วงวิจิต รมว. แถลงข้าวและโฆษณาการ
18. เจ้าสุก วงสัก รมช. โยธาธิการและขนส่ง
19. คำเนือง อุналม รมช. เศรษฐกิจและแผนผัง

(ผนวก ฅ)

**ปฏิญญาว่าด้วยความเป็นกลางของลาว
ของสนธิสัญญาเจนีวาเกี่ยวกับลาว ปี ค.ศ. 1962**

รัฐบาลแห่งสหภาพพม่า ราชอาณาจักรกัมพูชา แคนาดา สาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม สาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐอินเดีย สาธารณรัฐประชาชนโปแลนด์ สาธารณรัฐเวียดนาม ราชอาณาจักรไทย สหภาพโซเวียต สหราชอาณาจักรบริเตนใหญ่และไอร์แลนด์เหนือ และสหรัฐอเมริกา ซึ่งผู้แทนของประเทศเหล่านี้ได้ร่วมในการประชุมระหว่างประเทศเพื่อระงับปัญหาลาว ค.ศ. 1961-1962

ต้อนรับการเสนอคำแถลงการความเป็นกลางของรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรลาว ลงวันที่ 9 กรกฎาคม ค.ศ. 1961 และรับทราบคำแถลงการณ์นี้ซึ่งรวมอยู่ในปฏิญญานี้ในฐานะที่เป็นประกอบของปฏิญญา ด้วยความเห็นชอบของรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรลาว และซึ่งมีตัวบทดังต่อไปนี้

รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรลาว

โดยที่ได้ตกลงใจจะดำเนินตามวิถีทางแห่งสันติภาพและความเป็นกลางเพื่อให้สอดคล้องกับผลประโยชน์และปะนิธานของประชาชนลาว ตลอดจนหลักการในแถลงการณ์ร่วม ณ เมืองซูริค ลงวันที่ 21 มิถุนายน ค.ศ. 1961 และในความตกลงนครเจนีวา ค.ศ. 1954 เพื่อสร้างลาวให้เป็นประเทศที่มีสันติภาพ ความเป็นกลาง เอกราช ประชาธิปไตย เอกภาพ และความรุ่งเรือง

จึงประกาศอย่างหนักแน่นว่า

1. รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรลาวตกลงใจอย่างแน่วแน่ที่จะนำหลักการแห่งการอยู่ร่วมกันโดยสันติทั้ง 5 ประการมาใช้ในด้านความสัมพันธ์กับต่างประเทศ และจะพัฒนาความสัมพันธ์ฉันมิตรและสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศทั้งปวง โดยเฉพาะกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นอันดับแรก บนรากฐานแห่งความเท่าเทียมกัน และเคารพต่อเอกราชและอธิปไตยของประเทศลาว
2. เป็นเจตจำนงของประชาชนลาวที่จะคุ้มครองและเคารพต่ออธิปไตย เอกราช ความเป็นกลาง เอกภาพ และบูรณภาพทางอาณาเขตของประเทศลาว

3. รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรลาวจะไม่ใช้ หรือคุกคามที่จะใช้กำลังบังคับในทางใด ๆ ซึ่งอาจทำให้สันติภาพของประเทศอื่น ๆ ต้องเสื่อมเสียไป และจะไม่เข้าแทรกแซงในกิจการภายในของประเทศอื่น
4. รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรลาวจะไม่เข้าเป็นพันธมิตรทางการทหารใด ๆ หรือเข้าร่วมในความตกลงใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นการทหาร หรือทางอื่น ซึ่งเป็นการขัดแย้งกับความ เป็นกลางของราชอาณาจักรลาว รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรลาวจะไม่ยินยอมให้มีการจัดตั้งฐานทัพต่างประเทศใด ๆ ขึ้นในอาณาเขตลาว จะไม่ยินยอมให้ประเทศใดใช้อำนาจอธิปไตยเพื่อความมุ่งประสงค์ทางทหาร หรือเพื่อความมุ่งประสงค์ที่จะแทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่น ๆ ทั้งจะไม่ยอมรับนับถือการคุ้มครองของพันธมิตร หรือการร่วมกันทางทหารใด ๆ รวมทั้งองค์การ สปอ.
5. รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรลาวจะไม่ยินยอมให้มีการแทรกแซงใด ๆ จากต่างประเทศ ในกิจการภายในของราชอาณาจักรลาว ไม่ว่าจะในรูปแบบใด
6. ในบังคับแห่งข้อ 5 ของพิธีสาร รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรลาวจะเรียกร้องให้มีการถอนทหาร หรือเจ้าหน้าที่ทหารต่างประเทศที่ส่งออกจากประเทศลาว และจะไม่ยินยอมให้มีการนำกองทหาร หรือเจ้าหน้าที่ทหารต่างประเทศใด ๆ เข้ามาในประเทศลาว
7. รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรลาวจะยอมรับความช่วยเหลือโดยตรง และโดยไม่มีเงื่อนไขจากนานา ประเทศ ที่จะประสงค์จะช่วยราชอาณาจักรลาวเสริมสร้างเศรษฐกิจแห่งชาติให้อิสระและปราศจากการควบคุมจากภายนอก บนหลักแห่งการเคารพต่ออธิปไตยของประเทศลาว
8. รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรลาวจะเคารพสนธิสัญญาและความตกลงที่ได้ลงนามไว้โดยสอดคล้องกับผลประโยชน์ของประชาชนลาวและนโยบายสันติภาพและความเป็นกลางแห่งราชอาณาจักร โดยเฉพาะความตกลงนครเจนีวา ค.ศ. 1962 และยกเลิกสนธิสัญญาและความตกลงที่ส่งซึ่งขัดต่อหลักการเหล่านั้น

คำแถลงความเป็นกลางของรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรลาวนี้ จะได้ประกาศใช้ตามวิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญ และจะมีผลบังคับใช้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

ราชอาณาจักรลาวขอรับรองมายังรัฐที่ส่งซึ่งเข้าร่วมในการประชุมระหว่างประเทศเพื่อระงับปัญหาลาว และรัฐอื่น ๆ ที่ส่ง ซึ่งให้ยอมรับนับถืออธิปไตย เอกอกราช ความเป็นกลาง

เอกภาพ และบูรณภาพทางอาณาเขตของประเทศลาว ให้ปฏิบัติตามหลักการเหล่านี้ทุกประการ และให้ละเว้นจากการปฏิบัติใดๆ ที่ขัดแย้งกับหลักการเหล่านี้

ยืนยันหลักการที่จะเคารพอธิปไตย เอกราช เอกภาพ และบูรณภาพทางอาณาเขตของราชอาณาจักรลาว และการไม่เข้าแทรกแซงในกิจการภายในของลาว ซึ่งมีอยู่ในความตกลง นครเจนีวา ค.ศ. 1954

กล่าวย้ำหลักการที่จะเคารพความเป็นกลางของราชอาณาจักรลาว

ตกลงกันว่า หลักการที่กล่าวข้างต้นนั้น จะเป็นหลักการสำหรับการระงับปัญหาลาวโดยสันติ

ตระหนักอย่างยิ่งว่า เอกภาพและความเป็นกลางของราชอาณาจักรลาวจะช่วยการสร้างประชาธิปไตยโดยสันติของอาณาจักรลาว และจะช่วยให้ความปรองดองและเอกภาพแห่งชาติในประเทศสำเร็จ ตลอดจนจะช่วยเสริมสร้างสันติภาพและความมั่นคงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีกด้วย

1. ขอประกาศอย่างหนักแน่น ตามเจตจำนงของรัฐบาลและประชาชนแห่งราชอาณาจักรลาว ตั้งได้แถลงไว้ในคำแถลงความเป็นกลางของรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรลาว ลงวันที่ 9 กรกฎาคม ค.ศ. 1962 ว่า รัฐบาลเหล่านี้ยอมรับนับถือ และจะเคารพและปฏิบัติตามอธิปไตย เอกราช ความเป็นกลาง เอกภาพ และบูรณภาพทางอาณาเขตแห่งราชอาณาจักรลาวในทุกวิถีทาง

2. รับโดยเฉพาะว่า

- (ก) รัฐบาลเหล่านี้จะไม่กระทำ หรือมีส่วนร่วมในการกระทำในทางใดๆ ซึ่งอาจจะทำให้อธิปไตย เอกราช ความเป็นกลาง เอกภาพ หรือบูรณภาพทางอาณาเขตของราชอาณาจักรลาวต้องเสื่อมเสียไป ไม่ว่าจะโดยทางตรง หรือทางอ้อม
- (ข) รัฐบาลเหล่านี้จะไม่ใช้ หรือคุกคามที่จะใช้กำลังบังคับ หรือมาตรการอื่นใดซึ่งอาจทำให้สันติภาพในราชอาณาจักรลาวต้องเสื่อมเสียไป
- (ค) รัฐบาลเหล่านี้จะละเว้นการเข้าแทรกแซงทั้งปวงในกิจการภายในของราชอาณาจักรลาว ไม่ว่าจะโดยทางตรง หรือทางอ้อม
- (ง) รัฐบาลเหล่านี้จะไม่นำราชอาณาจักรลาว ไม่ว่าจะเป็นในทางใดเข้าเป็นพันธมิตรทางทหารใดๆ หรือเข้าร่วมในความตกลงอื่นใด ไม่ว่าจะทางทหาร หรือทางอื่น ซึ่งเป็นการขัดแย้งกับความความเป็นกลางของราชอาณาจักรลาว หรือจะไม่เชื่อเชิญ หรือสนับสนุน

ราชอาณาจักรลาวให้เข้าร่วมเป็นพันธมิตรเช่นว่านั้น หรือเพื่อทำความตกลงเช่นว่านั้น

- (จ) รัฐบาลเหล่านี้จะเคารพความประสงค์ของราชอาณาจักรลาวในการที่ไม่ยอมรับนับถือความคุ้มครองของพันธมิตร หรือการร่วมกันทางทหารใดๆ รวมทั้งองค์การสไปอ.
  - (ฉ) รัฐบาลเหล่านี้จะไม่นำกองทหาร หรือเจ้าหน้าที่ทหารต่างประเทศ ไม่ว่ารูปแบบใดๆ เข้าไปในราชอาณาจักรลาว หรือจะไม่อำนวยความสะดวก หรือรู้เห็นเป็นใจด้วยประการใดๆ ต่อการนำกองทหาร หรือเจ้าหน้าที่ทหารต่างประเทศใด ๆ เข้าไปในราชอาณาจักรลาว
  - (ช) รัฐบาลเหล่านี้จะไม่จัดตั้ง หรืออำนวยความสะดวก หรือรู้เห็นเป็นใจด้วยประการใดๆ ต่อการจัดตั้งฐานทัพต่างประเทศใด ๆ จุดที่มั่นต่างประเทศ หรือสถานที่ตั้งทางทหารต่างประเทศไม่ว่าประเภทใดๆ ในราชอาณาจักรลาว
  - (ซ) รัฐบาลเหล่านี้จะไม่ใช้อาณาเขตของราชอาณาจักรลาวเพื่อการแทรกแซงในกิจการภายในของประเทศอื่น
  - (ฌ) รัฐบาลเหล่านี้จะไม่ใช้อาณาเขตของประเทศใดๆ รวมทั้งของประเทศตนเองเพื่อการแทรกแซงในกิจการภายในของราชอาณาจักรลาว
3. วิวอนต่อรัฐอื่นๆ ทั้งปวง ให้ยอมรับนับถือ เคารพ และปฏิบัติตาม อธิปไตย เอกราช และความเป็นกลาง กับทั้งเอกภาพ และบูรณภาพทางอาณาเขตแห่งราชอาณาจักรลาวในทุกวิถีทาง และให้ละเว้นจากการกระทำที่ขัดแย้งกับหลักการเหล่านี้ หรือกับบทอื่นๆ ของปฏิญญานี้
  4. ในกรณีที่มีการละเมิด หรือการคุกคามที่จะละเมิดอธิปไตย เอกราช ความเป็นกลาง เอกภาพ หรือบูรณภาพทางอาณาเขตของราชอาณาจักรลาว รัฐที่จะพิจารณามาตรการที่อาจปรากฏว่าจำเป็นเพื่อประกันการปฏิบัติตามหลักการเหล่านี้ และบทอื่นๆ ของปฏิญญานี้
  5. ปฏิญญานี้จะมีผลบังคับในเมื่อได้มีการลงนามกันแล้ว และปฏิญญานี้พร้อมกับคำแถลงการณ์ความเป็นกลางของรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรลาว วันที่ 9 กรกฎาคม ค.ศ. 1961 นั้น จะถือว่าประกอบเป็นความตกลงระหว่างประเทศ ปฏิญญานี้จะเก็บรักษาไว้ในสถาบันสารของรัฐบาลสหราชอาณาจักรและสหภาพสาธารณรัฐโซเวียต

เขียนลิสต์ ซึ่งจะเป็นผู้ส่งสำเนาปฏิญญาที่รับรองว่าถูกต้องให้แก่รัฐผู้ลงนามอื่น ๆ และให้แก่รัฐอื่นๆ ในโลกนี้

เพื่อเป็นพยานแก่การนี้ ผู้มีอำนาจเต็มผู้ลงนามข้างท้ายนี้ ได้ลงนามในปฏิญญานี้แล้ว
ทำขึ้นเป็นสองฉบับ ณ นครเจนีวา เมื่อวันที่สี่สิบสาม กรกฎาคม คริสตศักราช
พันเก้าร้อยหกสิบสอง เป็นภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาฝรั่งเศส ภาษาลาว และภาษา
รัสเซีย ทั่วประเทศฉบับเป็นหลักฐานเท่าเทียมกัน

ที่นครเจนีวา 23 กรกฎาคม ค.ศ. 1962

ในนามของรัฐบาลแห่งสหภาพพม่า

UTHIHN

ในนามของรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา

NHHKTIUOLONG

ในนามของรัฐบาลแห่งแคนาดา

H,C, GREEN, CHESTER RONNING

ในนามของรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน

TRANNGHI

ในนามของรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม

UHG VAN KHIEM

ในนามของรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส

M COUVE DE MURVILLE JACQUES ROUX

ในนามของรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐอินเดีย

V,K, KRISHNA MENON

ในนามของรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาชนโปแลนด์

A, RAPAGKI

ในนามของรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐเวียดนาม

VU VAN MAU THANH

ในนามของรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย

DIRECK JAYANAMA

ในนามของรัฐบาลแห่งสหภาพโซเวียต

A, GROMYCO

ในนามของรัฐบาลแห่งสหราชอาณาจักรบริเตนใหญ่และไอร์แลนด์เหนือ

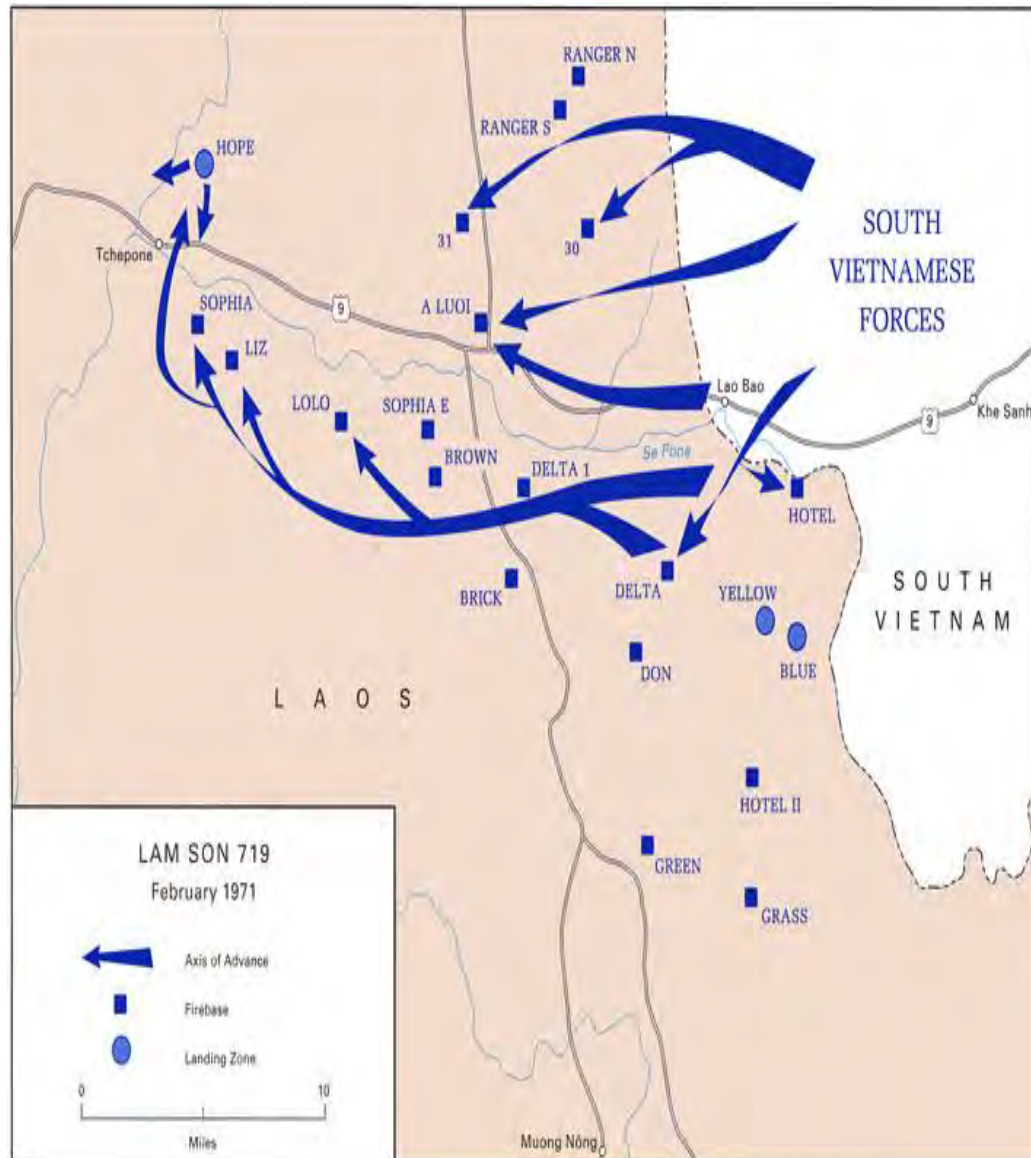
HOME MALCOLM MACDONALD

ในนามของรัฐบาลแห่งสหรัฐอเมริกา

DEANRUSK, W, AVERELL HARRIMAN

(ภาคผนวก ญ)

แผนที่กำลังของสหรัฐฯ ในการรบลามเซิน ค.ศ.1971

จาก: <http://history.state.gov/conferences/2010-southeast-asia/maps> [December 15, 2012]

(ภาคผนวก ก)
สัญญา เกี่ยวกับการฟื้นฟูสันติภาพ
และปฏิบัติความถูกต้องปรองดองชาติอยู่ลาว
(21 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1973)

เพื่อตอบสนองพระราชโองการอันสูงส่งของพระบาทสมเด็จพระเจ้ามหาชีวิต และความมุ่งมาดปรารถนาอันแรงกล้าของประชาชนบรรดาชนชาติในทั่วประเทศ ที่หวังอยากยุติสงครามลงโดยเร็ว ฟื้นฟูและรักษาสันติภาพไว้อย่างมั่นคง ปฏิบัติความถูกต้องปรองดองชาติ ทำให้ประเทศชาติเป็นเอกภาพ สร้างประเทศลาวให้เป็นประเทศสันติภาพ เอกราช เป็นกลาง ประชาธิปไตย เอกภาพ และวัฒนธรรม เพื่อประกอบส่วนอย่างตั้งหน้าเข้าในการปรับปรุงสันติภาพในอินโดจีน และในเอเชียอาคเนย์

บนพื้นฐานสัญญาเจนีวาในปี ค.ศ. 1962 เกี่ยวกับลาว และสภาพการณ์ตัวจริงอยู่ลาวในปัจจุบัน

ฝ่ายรัฐบาลเวียงจันทน์และฝ่ายบรรดากำลังรักชาติได้ตกลงเป็นเอกภาพกัน ดังนี้

ภาคที่ I

ว่าด้วยบรรดาหลักการทั่วไป

มาตรา 1:

- ก) เจตจำนงค์ของประชาชนลาว คือเด็ดเดี่ยวปกป้องรักษาและปฏิวัติบรรดาสัททวิพื้นฐานแห่งชาติ อันสัการบูชาของตน ที่ไม่มีผู้ใดจะละเมิดได้คือ: เอกราช อธิปไตย เอกภาพ และผืนแผ่นดินอันครบถ้วนของลาว
- ข) แถลงการณ์ว่าด้วยการเป็นกลางของลาว ฉบับวันที่ 9 กรกฎาคม ค.ศ. 1962 เกี่ยวกับลาวเป็นพื้นฐานอันถูกต้องของนโยบายต่างประเทศ สันติภาพ เอกราช เป็นกลาง ราชอาณาจักรลาว บรรดาฝ่ายที่เกี่ยวข้องในลาว อเมริกา ไทย และประเทศนอกอื่นๆ ต้องเคารพนับถือและปฏิบัติตามเข้มงวด

กิจการภายในของลาวคนลาวต้องเป็นผู้แก้ไขเอง ไม่ให้มีการแทรกแซงของประเทศนอก

- ค) เพื่อจุดประสงค์อันสูงส่งที่มุ่งมั่นฟื้นฟูสันติภาพ ปรับปรุงเอกราช ปฏิบัติความถูกต้อง ประรองชาติ และทำให้ประเทศชาติเป็นเอกภาพ จากสภาพความเป็นจริงในประเทศลาวปัจจุบัน ที่มีสองเขตอยู่ภายใต้การตรวจตราของสองฝ่ายนั้น ปัญหาภายในของลาวเสมอภาค เคารพนับถือซึ่งกันและกัน ไม่มีฝ่ายใดถูกบังคับและกลืนกินฝ่ายใด
- ง) เพื่อปกป้องรักษาความเป็นเอกราช และอธิปไตยแห่งชาติ ปฏิบัติความถูกต้อง ประรองแห่งชาติ และทำให้ประเทศชาติเป็นเอกภาพ ต้องปฏิบัติสิทธิเสรีภาพ ประชาธิปไตยของประชาชน อันประกอบด้วย สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล เสรีภาพในการเชื่อถือ เสรีภาพการพูด เสรีภาพในการเขียน เสรีภาพในการชุมนุม เสรีภาพในการจัดตั้งพรรค และองค์กรทางการเมือง เสรีภาพในการสมัครรับเลือกตั้ง และป้อนบัตรเลือกตั้ง เสรีภาพในการเดินทาง เสรีภาพในการตั้งภูมิลำเนา เสรีภาพในการสร้างวิสาหกิจ และสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินส่วนตัว ต้องลบล้างทุกกฎหมาย ทุกข้อกำหนด และทุกการจัดตั้งที่ผิดต่อบรรดาสหสิทธิเสรีภาพดังกล่าวมานั้น

ภาคที่ II

บรรดามาตรการเกี่ยวกับการทหาร

- มาตรา 2:** เริ่มจากเวลา 12 น. วันที่ 22 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1973 (ตามเวลาเวียงจันทร์) ให้ปฏิบัติการหยุดยิงกับที่ทั้งหมด และพร้อมกันในทั่วแผ่นดินลาว ในนี้ประกอบด้วย
- ก) ต่างประเทศยุติอย่างสิ้นเชิงและถาวรในการทิ้งระเบิดลงแผ่นดินลาวทั้งหมด ยุติการแทรกแซงและรุกรานลาว และยุติเกี่ยวข้องทุกอย่างทางด้านการทหารในลาว
- ข) บรรดากำลังติดอาวุธของต่างประเทศ ยุติการเคลื่อนไหวทางการทหารอยู่ในลาวอย่างสิ้นเชิงและถาวร
- ค) บรรดากำลังติดอาวุธของลาวทุกฝ่าย ยุติทุกการเคลื่อนไหวทางการทหาร อันเป็นการทะเลาะวิวาทต่อกัน ทั้งทางบกและทางอากาศ

มาตรา 3: ภายหลังการหยุดยิง

- ก) ห้ามทุกการเคลื่อนไหวบุกโจมตี ชูเชิญและล่องละเมิดด้วยกำลังทางบก หรือทางอากาศเข้าไปในเขตตรวจตราชั่วคราวของฝ่ายตรงข้าม
- ข) ห้ามทุกการกระทำการเกาะยึดทางด้านทหาร ทั้งการเคลื่อนไหวด้วยอาวุธและเสบียงทั้งทางบกและอากาศ ในกรณีฝ่ายหนึ่งต้องการไปล่าเหย่งเสบียงอาหารให้แก่ฝ่ายตนโดยผ่านเขตบุคคลอื่นนั้น ให้คณะกรรมการปฏิบัติสัญญาเป็นผู้ค้นคว้าปรึกษาหารือเพื่อวางระเบียบการละเอียด
- ค) ห้ามทุกการเคลื่อนไหวเคลื่อนทัพปิดกวางด ชูเชิญ ปราบปราม ละเมิดถึงชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และทุกการกระทำอันเป็นการแก้แค้นและจำแนกการประพุดิตต่อผู้ที่เคยได้ร่วมมือกับฝ่ายตรงข้ามในสงครามเมื่อก่อน ช่วยเหลือประชาชนที่จำเป็นต้องอพยพในยามสงครามให้กลับไปยังบ้านเก่า เพื่อทำมาหากินตามความประสงค์ของเขา
- ง) ห้ามมิให้นำเอา: พนักงานการทหารทุกประเภท กองกำลังหลวง และกองกำลังที่ไม่ใช่กองกำลังหลวง พร้อมด้วยอาวุธทุกชนิดของต่างประเทศเข้ามายังลาว เว้นเสียแต่ว่าสิ่งที่ระบุไว้ในสัญญาเจนีวาปี ค.ศ. 1954 และ 1962 ในกรณีที่จะเป็นต้องเปลี่ยนอาวุธที่ซำรุดนั้น ทั้งสองฝ่ายจะปรึกษาหารือและตกลงร่วมกัน

มาตรา 4: ในกำหนดเวลาอย่างช้า 60 วัน นับจากวันจัดตั้งรัฐบาลผสมชั่วคราวแห่งชาติ และคณะมนตรีผสมการเมืองแห่งชาติขึ้นแล้ว การถอนพนักงานการทหาร กำลังหลวง และกองทหารที่ไม่ใช่กำลังหลวงของต่างประเทศออกจากลาวและยุบบรรดาหน่วยงานทางทหารและกึ่งทหารของต่างประเทศต้องแล้วเสร็จสมบูรณ์

ต้องยุบเลิก “กำลังพิเศษ” ที่มีต่างประเทศเป็นผู้จัดตั้งติดอาวุธ อบรม และบัญชาและยุบเลิกบรรดาฐานที่มั่น พื้นฐานการทหารของกำลังนี้อย่างสิ้นเชิง

มาตรา 5: ทั้งสองฝ่ายจะมอบส่งผู้ที่ถูกจับและกักขังทั้งหมด จะเป็นชาติไหนก็ตามที่ได้ร่วมมือกับฝ่ายตรงข้ามในระยะสงครามนั้นให้แก่กัน

การมอบส่งนั้นจะดำเนินตามระเบียบการที่สองฝ่ายได้ตกลงร่วมกัน และเข้าสู่
ต้องให้สำเร็จในกำหนด 60 วัน หลังจากการจัดตั้งรัฐบาลผสมชั่วคราวแห่งชาติและคณะ
มนตรีผสมการเมืองแห่งชาติ

หลังจากมอบส่งคนที่ถูกจับให้แก่อันหมดแล้ว แต่ละฝ่ายหน้าที่หาชั่วคราว
เกี่ยวกับบุคคลสูญหายในระหว่างสงครามในลาวแจ้งต่อกันทราบ

ภาคที่ III

บรรดามาตราเกี่ยวกับการเมือง

มาตรา 6: ดำเนินการเลือกตั้งทั่วไป ตามหลักการเสรีภาพและประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เพื่อ
เลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรและจัดตั้งรัฐบาลผสมแห่งชาติ ที่เป็นตัวแทนของประชาชน
บรรดาเผ่าในทั่วประเทศอย่างแท้จริง เกี่ยวกับระเบียบการและเวลาดำเนินการ
เลือกตั้งทั่วไปนั้น สองฝ่าย

ในเวลาที่ยังไม่ได้ดำเนินการเลือกตั้งได้นั้น ทั้งสองฝ่ายตั้งจัดตั้งรัฐบาลผสม
ชั่วคราวแห่งชาติชุดใหม่ และคณะมนตรีผสมการเมืองแห่งชาติขึ้น ในกำหนดเข้าสู่
30 หลังการลงนามสัญญาฉบับนี้ เพื่อปฏิบัติบรรดาสัญญาที่ได้ลงนามกันและ
บริหารงานประเทศ

มาตรา 7: รัฐบาลผสมชั่วคราวแห่งชาติชุดใหม่ ประกอบด้วย ผู้แทนฝ่ายรัฐบาลเวียงจันทน์ และ
ฝ่ายก้ำลักรักษาด้วยจำนวนเท่ากัน และผู้ทรงคุณวุฒิที่เห็นพร้อมกันกับสันติภาพ เอก
ราช เป็นกลาง และประชาธิปไตยจำนวนสองคน โดยที่ทั้งสองฝ่ายจะตกลงกัน ผู้ที่จะ
เป็นนายกรัฐมนตรี ให้อยู่นอกจำนวนสองฝ่ายเท่ากัน รัฐบาลผสมแห่งชาติจัดตั้งขึ้น
ตามระเบียบการพิเศษ โดยมีพระบาทสมเด็จพระเจ้ามหาชีวิตทรงลงพระปรมาภิไธย
รับรอง ทำงานตามหลักเอกฉันท์ระหว่างสองฝ่าย มีหน้าที่ปฏิบัติสัญญาที่ได้ลงนาม
กันและโครงการการเมืองที่สองฝ่ายได้ตกลงกัน เช่น ปฏิบัติการหยุดยิง ปกป้อง
รักษาสันติภาพไว้ยาวนาน ปฏิบัติบรรดาสหิทธิเสรีภาพประชาธิปไตยของประชาชนอย่าง
ครบถ้วน ปฏิบัติแนวทางการต่างประเทศสันติภาพ เป็นเอกราช และเป็นกลาง ปฏิบัติ

บรรดาแผนการสร้างเศรษฐกิจ ขยายวัฒนธรรม รับและแจกจ่ายสิ่งของช่วยเหลือจากต่างประเทศที่ช่วยเหลือลาว

มาตรา 8: คณะมนตรีผสมการเมืองแห่งชาติ เป็นองค์ปรองดองชาติ ประกอบด้วยผู้แทนของรัฐบาลเวียงจันทน์ และของฝ่ายบรรดากำลังรักชาติ เป็นจำนวนเท่ากัน และผู้ทรงคุณวุฒิที่เห็นพร้อมกันกับสันติภาพ เอกราช เป็นกลาง ประชาธิปไตยตามจำนวนที่ สองฝ่ายจะตกลงร่วมกันและมีหน้าที่ ดังนี้:

- ปรีกษาหารือและสงความเห็นของรัฐบาลผสมชั่วคราวแห่งชาติ เกี่ยวกับปัญหาใหญ่ๆ ที่เกี่ยวพันกับแนวทางภายในและต่างประเทศของบ้านเมือง
- ผลักดันและช่วยเหลือรัฐบาลผสมชั่วคราวแห่งชาติและผลักดันช่วยเหลือทั้งสองฝ่ายให้ปฏิบัติสัญญาที่ได้ลงนามกัน ทำให้ความถูกต้องปรองดองชาติสำเร็จผล
- ร่วมกันตรวจและตกลงกฎหมายและระเบียบต่างๆ เกี่ยวกับการเลือกตั้ง และร่วมกับรัฐบาลผสมชั่วคราวแห่งชาติจัดตั้งการเลือกตั้งทั่วไป เพื่อเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรและจัดตั้งรัฐบาลผสมแห่งชาติที่สมบูรณ์

วิธีการจัดตั้งคณะมนตรีผสมการเมืองแห่งชาติ คือเมื่อทั้งสองฝ่ายตกลงละเอียดแล้ว ส่งข้อตกลงนั้นให้รัฐบาลผสมชั่วคราวแห่งชาติ เพื่อถวายสมเด็จพระเจ้ามหาชีวิตทรงลงปรมาภิไธยแต่งตั้ง การที่จะยุบเลิกคณะมนตรีผสมการเมืองแห่งชาติต้องทำตามเหมือนกับวิธีการจัดตั้งคณะดังกล่าว

มาตรา 9: ทั้งสองฝ่ายตกลงเห็นดีร่วมกันเอานครหลวงพระบางและนครหลวงเวียงจันทน์เป็นสองนครเป็นกลาง และร่วมกันหาทุกวิถีทางเพื่อรับประกันความปลอดภัยให้แก่รัฐบาลผสมชั่วคราวแห่งชาติ และคณะมนตรีผสมการเมืองแห่งชาติได้เคลื่อนไหวอย่างคึกคัก สิ้นหวังทุกการกระทำบีบบังคับของทุกๆ กำลังทั้งภายในและมาจากภายนอก

- ก) ในระยะรอถ้าการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรและจัดตั้งรัฐบาลผสมแห่งชาติที่สมบูรณ์นั้น ตามมาตรา 6 ภาค 2 ของแถลงการณ์ร่วมมีเมืองซุริก เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์

1961 ทั้งสองฝ่ายจะรักษาเขตชั่วคราวของตน และพยายามปฏิบัติโครงการ การเมืองของรัฐบาลผสมชั่วคราวแห่งชาติ ที่ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงเห็นดีร่วมกัน

- ข) ทั้งสองฝ่ายส่งเสริมให้มีการพั่วพั่นกันแบบปกติ ระหว่างสองเขต สร้างเงื่อนไข สะดวกให้แก่ประชาชนได้ไปมาหาสู่กัน ทำมาหากิน เยี่ยมเยือนถามข่าวกัน แลกเปลี่ยนด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและอื่นๆ เพื่อปรับปรุงสร้างความปรองดอง เพื่อให้ประเทศเป็นเอกภาพโดยเร็ว
- ค) ทั้งสองฝ่ายจดจำ รับรู้ การที่รัฐบาลอเมริกาประกาศว่าจะประกอบส่วนเข้าในการ เยียวยาบาดแผลสงครามในลาว รัฐบาลผสมแห่งชาติจะปรึกษากับรัฐบาลสหรัฐฯ เกี่ยวกับการดำเนินการเยียวยาบาดแผลสงครามดังกล่าวนั้นต่อกับประเทศลาว

ภาคที่ IV

ว่าด้วยคณะกรรมการผสมเพื่อปฏิบัติสัญญา

และคณะกรรมการระหว่างประเทศเพื่อตรวจตราและควบคุมการปฏิบัติสัญญา

มาตรา 11: การปฏิบัติสัญญานี้ คือหน้าที่รับผิดชอบหลักของสองฝ่ายเกี่ยวของในลาว ทั้ง สองฝ่ายต้องจัดตั้งคณะกรรมการปฏิบัติสัญญาขึ้นในทันที ซึ่งประกอบด้วยผู้แทน จำนวนเท่ากัน คณะกรรมการปฏิบัติสัญญาจะปฏิบัติหน้าที่เมื่อการหยุดยิงมีผลคัก สิทธิ คณะกรรมการปฏิบัติสัญญาทำงานตามหลักการปรึกษาหารือเป็นเอกภาพกัน

มาตรา 12: คณะกรรมการระหว่างประเทศเพื่อตรวจตราและควบคุมการปฏิบัติสัญญาได้รับการ จัดตั้งขึ้นตามสนธิสัญญาเจนีวาปี ค.ศ. 1962 เกี่ยวกับลาว ประกอบด้วยคณะ ผู้แทนของบรรดาประเทศ อินเดีย โปแลนด์และแคนาดา โดยมีผู้แทนจากอินเดียเป็น ประธานนั้นสืบต่อการเคลื่อนไหวตามหน้าที่ สิทธิอำนาจ และหลักการทำงานดังที่ได้ ระบุไว้ในสนธิสัญญาเจนีวา

ภาคที่ V
บรรดามาตรการอื่นๆ

มาตรา 13: ฝ่ายรัฐบาลเวียงจันทร์และฝ่ายบรรดากำลักรักษาติให้คำมั่นสัญญาว่าจะปฏิบัติสัญญาและจะสืบต่อเจรจากันเพื่อให้ข้อมาตราต่างๆ ที่ตกลงกันนั้นกลายเป็นจริงและแก้ไขปัญหาที่ค้างคั่งต่างๆ ที่พัวพันถึงสองฝ่ายด้วยจิตใจเสมอภาคให้มั่นคงยาวนาน ปฏิบัติความถูกต้องปรองดองชาติ สร้างความเป็นเอกภาพของบ้านเมืองก้าวขึ้นสู่การสร้างลาวให้เป็นประเทศสันติภาพ เอกราช เป็นกลาง ประชาธิปไตย เอกภาพ และพัฒนาถาวร

มาตรา 14: สัญญาฉบับนี้มีผลศักดิ์สิทธิ์นับแต่วันลงลายเซ็นเป็นต้นไป

ทำขึ้นที่เวียงจันทร์ วันที่ 21 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1973 เป็นภาษาลาวจำนวน 5 ฉบับ ส่งขึ้นถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้ามหาชีวิต 1 ฉบับ แต่ละฝ่ายรักษาไว้ 1 ฉบับ และเก็บไว้ที่ห้องสมุดรัฐบาลผสมชั่วคราวแห่งชาติ และคณะมนตรีผสมการเมืองแห่งชาติ ที่ละ 1 ฉบับ

ผู้แทนฝ่ายรัฐบาลเวียงจันทร์

ผู้แทนฝ่ายบรรดากำลักรักษาติ

ลายเซ็น

ลายเซ็น

พระยาเพ็ง พงสะหวัน

พระยาพุมี่ วงวิจิต

ผู้แทนพิเศษที่มีอำนาจเต็ม

ผู้แทนพิเศษที่มีอำนาจเต็ม

ของรัฐบาลเวียงจันทร์

ของบรรดากำลักรักษาติ

(ผนวก ก)

(ตราช้างสามหัว)

สารสละราชสมบัติของเจ้ามหาชีวิตลาว

ตามการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมืองในประเทศลาว การอยู่ร่วมกันของตำแหน่งพระมหากษัตริย์ในรูประบอบราชาธิปไตยที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและอำนาจอธิปไตยของประชาชนดำเนินไปไม่ได้ และสามารถขัดขวางวิถีทางของประเทศไปสู่ความก้าวหน้า

เพื่อให้การดำเนินวิถีทางของประเทศชาติไปสู่ความก้าวหน้าได้อย่างสะดวกสบาย เพื่อให้เอกภาพของชาติเข้มแข็งขึ้น ในวันนี้ ด้วยความรู้สึкт้ออย่างลึกซึ้งและด้วยความสมัครใจ ข้าพเจ้ายินยอมสละราชบัลลังก์ นั่นก็คือ ข้าพเจ้ายอมสละราชสมบัติอย่างบริสุทธิ์ใจและอย่างสิ้นเชิง ปราศจากความนึกคิดปิดบังไว้ในใจ และด้วยความเลื่อมใสทุกประการ

ข้าพเจ้ามอบให้ประชาชนพลเมืองลาวได้มีอธิปไตยของประชาชนอย่างแท้จริง ในการกำหนดโชคชะตาของประเทศชาติบ้านเมืองของตน

ในเมื่อกลับกลายเป็นพลเมืองลาวสามัญแล้ว ข้าพเจ้าขอประสิทธิ์ประสาทพรอันเต็มอกเต็มใจ เพื่อเอกภาพ เอกราช ความอยู่ดีกินดีและความมั่นคงสมบูรณ์ จงเป็นของปวงประชาชนลาวทั้งชาติที่แสนรักยิ่ง

เขียนที่หลวงพระบาง วันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ. 1975

แรม 11 ค่ำ เดือน 12 ปีเถาะ พ.ศ. 2518

สีสะหว่างวัดทะนา

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวบัววร สุกลาแสง เกิดเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1979 ที่นครหลวงเวียงจันทน์ (สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว) สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว คณะวิศวกรรมศาสตร์ ภาควิชาอังกฤษ ในปี ค.ศ. 2002

หลังจากจบการศึกษาในระดับปริญญาตรี ได้เข้ารับราชการเป็นเจ้าหน้าที่คณะกรรมการร่วมมือลาว-จีน ในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี สปป. ลาว (2000-2002) ต่อมาได้เป็นผู้ช่วยเลขาธิการรัฐมนตรี หัวหน้าห้องว่าการสำนักนายกรัฐมนตรี และผู้ช่วยเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ผู้ประจำการรัฐบาล (2002-2004) ในปี ค.ศ. (2004-2007) ได้ศึกษาในระดับปริญญาโท สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จากนั้นก็ถูกบรรจุเข้าเป็นเจ้าหน้าที่ที่กรมเลขานุการ สำนักนายกรัฐมนตรี (2007-2008) และในปี ค.ศ. 2008 จึงได้รับทุนการศึกษาในระดับปริญญาเอก สาขาวิชารัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้สำเร็จการศึกษาในปี 2013